

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10084

ZSHON KRISTOF

Romain Rolland



THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION



NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG



MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center



The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Baron Salomon

ראמען ראלאן
von Christoph

זשאן קריסטאף

Markat

יארד

סינפטער באנד

A firm branch of our

פון פראנצויזיש

אחרן מארק

N. POPESKI & SON

.....

.....

Nychej Oskonier, Warsaw

קאאפעראטיוו, ביכער" ווארשע 1929

Printed in Poland

ROMAIN ROLLAND
JEAN-CHRISTOPHE

Wyd. „BYCHER”, Warszawa

1 9 2 9

Zakład Graf. „STEREOTYP”

Warszawa, Nowolipki 7.

א שמועס פונם מחבר מיט זיין שאַטן

איך

סיאיז אוודאי א געוועט, קריסטאָף? האָסט באַשלאָסן צו צעקריגן
מיך מיט דער גאַנצער וועלט?

קריסטאָף

מאָך זיך נישט פאַרחידושט. פון דער ערשטער מינוט אָן האָסטו
געוואוסט, ווהיין איך פיר דיך.

איך

דו קריטיקירסט צופיל זאָכן. רעגסט-אויף דייע שונאים, און
דייע פריינד ברענגסטו אין אַ פאַרלעגנהייט. ווייסטו דען נישט, אַז
ווען אין אַן אָנגעזעענער שטוב גייט עפעס נישט אַלץ כשורה, איז
נישט טאַקטיש צו רעדן דערפון?

קריסטאָף

וואָס קאָן איך העלפן? איך בין נישט קיין דערצויגענער מענטש.

איך

איך ווייס עס: ביסט אַ הוראָן. שלימזל! זיי האַלטן דיך פאַר אַ
שונא פון דער גאַנצער וועלט. אין דיין לאַנד גופא האָסטו שוין גע-
קראָגן אַ נאָמען פאַר אַ פיינט פון דייטשלאַנד. אין מיין לאַנד וועט
מען דיך האַלטן פאַר אַן אַנטי-פראַנצויז, אָדער — וואָס איז נאָך
ערגער — פאַר אַן אַנטיסעמיט. היט זיך! זאָלסט נישט רעדן וועגן
די יידן...

זיי האָבן געטון צופיל גוטס, מיזאַל רעדן אויף זיי שלעכטס...
קריסטאָף
פאַרוואָס זאָל איך נישט זאָגן אַלץ, וואָס איך טרעכט, סיי דאָס
גוטע סיי דאָס שלעכטע?

איך
דו רעדסט, דער עיקר, נאָר שלעכטס.
קריסטאָף

דאָס גוטע וועט קומען שפעטער. צי דאַרף איך זיי מער נושא
פנים זיין, ווי די קריסטן? אויב איך מעסט זיי מיט אַ פולער מאָס,
איז עס דערפאַר, ווייל עס לוינט די מי. איך מוז זיי געבן אַן אָרט
אויבן-אָן, ווייל זיי האָבן זיך געשטעלט אין דער שפיץ פון אונזער
מערב, ווי דאָס ליכט לעשט זיך אויס, און ווייל אַנדערע פון זיי
דראָען אונזער ציוויליזאַציע מיט טויט. לויט אָבער גוט, אַז עס זע-
נען פאַראַן צווישן זיי מענטשן פון גרויסע מעשים און גרויסן געדאַנק.
לויט, אַז זייער ראַסע פאַרמאָגט נאָך איין גרויסע מעלה. איך קען
דעם גאַנצן מסירת-נפש, די שטאַלצע אומבאַפּלעקטקייט, די גאַנצע ליבע
און שטרעבונג צום גוטן, די אומדערמידלעכע ענערגיע, די עקשנות-
דיקע און פאַרבאָרגענע אַרבעט פון טויזנטער פון זיי. איך ווייס, אַז
ס'איז פאַראַן צווישן זיי אַ גאַט. און דערפאַר בין איך ביזן אויף די.
וואָס פאַרלייקענען אים, אויף די, וואָס פאַרראַטן זייער פּאָלק צוליב
נידעריקן ערפּאָרג און נבוזהדיקן גליק. בעת איך באַקעמף זיי, הייסט
עס, אַז איך שטעל זיך אויף דער זייט פון זייער פּאָלק קעגן זיי
גופא. פונקט ווי בעתן אָנגרייפן שלעכטע פראַנצויזן, פאַרטיידיק איך
דערמיט פראַנקרייך.

איך

זון מיינער, דו מישסט זיך אַריין אין זאַכן, וואָס געהערן נישט
צו דיר. דערמאָן זיך נאָר די פרוי פון סגאַנאַרעל, וואָס האָט געוואָלט
קריגן שמיץ באַהאַלטענערהייט... די ענינים פון פּאָלק ישראל גייען
אונז נישט אָן. און וואָס שייך פראַנקרייך, איז זי ווי מאַרטין: זי איז
מספּים צו קריגן שמיץ, נאָר זי דערלויבט נישט צו זאָגן, אַז מ'האַט
זי געשמיסן.

קריסטאָף

פונדעסטוועגן דאַרף מען דאָך איר זאָגן דעם אמת, בפרט ווען
מ'האַט זי ליב. ווער וועט עס איר זאָגן, אויב נישט איר? — דו וועסט

דאך עס נישט טון. איר זענט אלע געקניפט און געבונדן צווישן זיך מיט געזעלשאפטלעכע באציונגען, התחייבותן און מניעות איינער בנוגע דעם צווייטן. איך אָבער — מיך בינדט נישט גאַרנישט, איך בין נישט פון אייער וועלט. כּהָאָב זיך קיינמאָל נישט באַטייליקט אין קיין איי-נער פון אייערע מהלוקתן, אין קיין איינער פון אייערע פּאַרטייען. קיין זאך צווינגט מיך נישט צו זינגען מיט אייך אין כּאָר אָדער צו-זאַמען מיט אייך צו שווייגן.

איך

ביסט אַ פרעמדער.

קריסטאָף

יָאָ, מיוועט עס טאַקע זאָגן, נישט אמת? אַ דייטשער מוזיקער האָט נישט דאָס רעכט אייך צו משפטן און וועט אייך נישט פאַר-שטיין? — גוט, אפשר האָב איך אַ טעות; אָבער איך וועל אייך לפחות זאָגן, וואָס ס'טראַכטן וועגן אייך אַנדערע גרויסע אויסלענדער, וואָס דו קענסט זיי פונקט ווי איך, — די גרעסטע צווישן אונזערע טויטע און לעבעדיקע פריינד. — אויב זיי האָבן אַ טעות, פאַרדינען אָבער זייערע געדאַנקען, מיזאָל זיך באַמיען זיי צו פאַרשטיין; זיי קאָנען אייך אויסערדעם ברענגען נוצן. ס'איז מער פדאי אויסצוהערן זיי, איידער אָן אויפהער זיך איינצורעדן, אַז די גאַנצע וועלט איז אַנט-ציקט פון אייך, און זיך אַליין צו באַווונדערן אָדער — אַן אַנדערש מאָל—זיך מבטל מאַכן. צו וואָס טויג אייך פון צייט צו צייט אויפצוהויבן אַ געשריי, ווי דער שטייגער איז ביי אייך, אַז איר זענט דאָס גרעסטע פּאָלק אויף דער וועלט, — און דערנאָך, אַז די מפלה פון די לאַטיי-נישע ראַסן איז שוין אַ פאַקט, וואָס האָט קיין תרופה נישט; — פריער שרייט איר, אַז אַלע גרויסע אידעען שטאַמען פון פּראַנקרייך, — און דערנאָך, אַז איר טויגט נישט מער, ווי נאָר צו וויילן אייראָפּע. מ'דאַרף אייך נישט פאַרמאַכן די אויגן אויף דער מחלה, וואָס פרעסט אייך אויף, כדי אייער געפיה פאַרן קאַמף צו באַפרייען דאָס לעבן און כבוד פון אייער ראַסע — זאָל אייך נישט דערדריקן, נאָר פאַרקערט: אויפּרודערן. ווער ס'האָט געפילט, ווי די נשמה צאַפּלט אינם גוף פון דער דאָזיקער ראַסע, וואָס וויל נישט שטאַרבן, דער איז בכוח און איז מחויב אויפצוועקן אירע אַלע חסרונות און לעכערלעכקייטן, כדי זיי צו באַקעמפן — דער עיקר די חסרונות, וואָס עקספּלאַטירן זי און לעבן אויף איר תּשבון.

איך

לאָ צורו פראַנקרייך, אפילו אויב דו ווילסט זי פאַרטיידיקן.
שטערסט די אָרנטלעכע מענטשן אין זייער רו.

קריסטאָף

די אָרנטלעכע מענטשן, — בלי ספק, — די אָרנטלעכע מענטשן,
וואָס נעמען זיך צום האַרצן, ווייל די וועלט געפינט נישט איין, אָז
אַלץ איז ביי זיי וויל און גוט, ווייל מ'וויינט זיי אָן אַזוי פיל טרוי-
עריקע און מיאוסע זאַכן! זיי זענען אַליין עקספּלאַטירט, נאָר זיי ווילן
זיך נישט מודה זיין. ס'איז זיי אַזוי שווער פעסטצושטעלן ביי אַנדערע
עפעס שלעכטס, אָז זיי ווילן ליבערשט אַליין פאַלן אַ קרבן. זיי ווילן,
אַפנים, מ'זאָל זיי לפחות איין מאָל אין טאָג איבערחורן, אָז זיי זענען נאָך
אַך די בעסטע נאַציע אויף דער וועלט און אָ

.....דו וועסט בלייבן, אַ פראַנקרייך, די ערשטע...."

און נאָכדעם, ווען זיי קילן זיך אָפּ, לעגן זיי זיך שלאָפן, —
בעת זיי אַנדערע גייען אַוועק, יעדערער צו זיינע עסקים... גוטע, אויס-
געצייכנטע מענטשן כּהאָב זיי מצער געווען. כּוועל זיי פאַרשאַפן נאָך
מער צער. זאָלן זיי מיר מוחל זיין... נאָר אויב זיי ווילן נישט, מ'זאָל
זיי העלפן קעגן זייערע אונטערדריקער, זאָלן זיי לכל-הפחות אַ טראַכט
טון, אָז די אַנדערע זענען אונטערדריקט, פונקט ווי זיי און זענען זיך דאָך
נישט מייאש און מאַכן זיך נישט קיין פוסטע אילוזיע, — די אַנדערע,
וואָס זייער רעזיגנאַציע אַליין און זייערע אילוזיעס גיבן זיי איבער די
אונטערדריקער. וויפל יסורים ליידן זיי, די דאָזיקע! טו נאָר אַ טראַכט!
וויפל האָבן מיר זיך אָנגעליטן! און אַזויפיל אַנדערע מענטשן צוואַ-
מען מיט אונז, — בעת מיר האָבן טאָג-איין טאָג-אויס צוגעזען, ווי
ס'שאַפט זיך אַליץ אַ שווערערע אַטמאָספּער, אַ צעקאַלעטשעטע קונסט,
אַן אוממאָראַלישע און צינישע פּאָליטיק, אַ מנוולדיקער געדאַנק, וואָס
גיט זיך איבער דעם אָטעם פונם גאַרנישט מיט אַ צופרידענעם
שמיכל... דאָרטן זענען מיר געווען, צוגעדריקט זיך איינער צום
צווייטן און שווער מיט אַנגסט געאַטעמט. אַך! מיר האָבן צוזאַמען
דורכגעמאַכט אַ שיינ ביסל שווערע יאָרן. זיי שטעלן זיך גאַרנישט
פאַר, אונזערע לערער, ווי שטאַרק אונזער יוגנט האָט זיך געמאַטערט
און געליטן אין זייער שאַטן!... מיר האָבן זיך געראַנגלט. מיר האָבן
זיך געראַטעוועט... און מיר זאָלן נישט ראַטעווען די אַנדערע! מיר
זאָלן זיי לאָזן דורכמאַכן די זעלבע מאַטערנישן און נישט אויסשטרעקן

זיי קיין האַנט! ניין, זייער גורל איז געבונדן מיט אונזערן. עס זענען
דאָ מיליאָנען מענטשן אין פראַנקרייך, וואָס טראַכטן דאָס, וואָס איך
זאָג אויפן קול. איך ווייס, אַז איך רעד פאַר זיי. אויב אַזוי, וועל איך
רעדן אויך וועגן זיי. איך אייל זיך צו ווייזן די אמתע פראַנקרייך, די אונ-
טערדריקטע, טיפע פראַנקרייך: — יידן, קריסטן, מענטשן, וואָס זענען
פריי פון יעדן גלויבן און פון וועלכן עס איז בלוט. — אָבער פדי
צו דערגיין ביז צו דער אמתער פראַנקרייך, דאַרף מען קודם-כל מאַכן
אַ וועג צווישן די, וואָס היטן די טיר פון זייער הויז. לאָז זיך די
שיינע געפאַנגענע אָפּשאַקלען פון איר אַפאַטיע און צעברעכן לִסוף די
ווענט פון איר תפיסה. זי קען נישט איר אייגענעם כוח און ווייסט
נישט, ווי מיטלמעסיק אירע קעגנער זענען.

איך

ביסט גערעכט, נשמה מיינע. טו, וואָס' דו וויילסט, נאָר זאָלסט
נישט האַסן.

קריסטאָף

איך פאַרמאָג נישט קיין שום האַס. אפילו בעת איך טראַכט
וועגן די גרעסטע רשעים צווישן מענטשן, ווייס איך גוט, אַז זיי זע-
נען מענטשן, וואָס לידן, ווי מיר און וואָס וועלן אַ געוויסן טאָג
שטאַרבן. אָבער איך מוז זיי באַקעמפן.

איך

מלחמה האַלטן הייסט: טון שלעכטס יענעם, אפילו אויב דו
ביסט אויסן אַ טובה. די יסורים, וואָס דו קאָנסט דערביי אַנטון איין לעבע-
דיקן מענטשן, — צי, וועגן זיי, נישט איבער די טובה, וואָס דו
רעכנסט טון די שיינע אָפּגעטער: דער „קונסט“ אָדער דער
„מענטשהייט“.

קריסטאָף

אויב דו טראַכסט אַזוי, זאָג זיך אָפּ פון דער קונסט און זאָג
זיך אָפּ פון מיר.

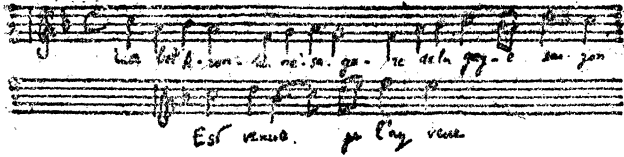
איך

נו, פאַרקאָז מיך נישט! וואָס וועט פון מיר ווערן אָן דיר? —
אָבער ווען וועט קומען דער שלום?

קריסטאָף

ווען דו וועסט זיגן. אינגיכן... בקרוב... קוק, איבער אונזערע
קעפּ ציען שוין די פּרילינג-שוואַלבען.

אײך



קריסטאָף

הָלֹם נִישְׁט, גִּיב מִיר דִּיין הָאַנט, קוּם.

אַיך

אַיך מוז דיר נאַכגיין, שאָטן מיינער.

קריסטאָף

ווער פון אונז איז דעם צווייטנס שאָטן?

אַיך

ווי גרויס דו ביסט געוואָרן! כִּדערקען דײך נישט.

קריסטאָף

אָט גייט שוין אונטער די זון.

אַיך

כִּהאַב דײך מער לײב געהאַט אַלס קינד.

קריסטאָף

לאַמיר גיין! עס זענען אונז געבליבן בלויז עטלעכע שעה ביז

אײך טאָג.

י א ר י ד

אימאָרדנונג אין אַ פֿלומרשטער אָרדנונג. אָפּגעלאָזענע, היימישע
באַן-באַאַמטע, פּאַסאַזשירן, וואָס פּראָטעסטירן קעגן געזעץ און זיי
וואַרפן זיך אים בשעת-מעשה אונטער...
קריסטאָף איז אין פּראַנקרייך.

נאַכדעם ווי ער האָט באַפּרידיקט דעם נייגער פון די שטייער-
באַאַמטע, האָט ער געקויפט אַ בילדעט קיין פּאַריז. די נאַכט האָט צו-
געדעקט די פעלדער, וואָס זענען געווען אַדורכגעווייקט פונם רעגן.
דאָס שטאַרקע ליכט פון די באַן-לאַמטערנעס האָבן נאָך בולטער גע-
מאַכט דעם טרויער פונם אומענדלעכען פּלאַכלאַנד, וואָס האָט זיך גע-
צויגן אין דער טונקלקייט. די צוגן, וואָס ער האָט וואָס-ווייטער, אַלץ
מער אָנגעטראַפן, האָבן זורכגעשניטן די לופט מיט זייער פיפן, און
אויפגעטרייסלט די איינגעדרימלטע רייזנדע פון זייער פּאַרגליווערונג.
ימ'האָט זיך דערנענטערט צו פּאַריז.

אַ שעה פאַרן אָנקומען פון צוג איז קריסטאָף גרייט געווען
אַרויסצושטייגן: ער האָט אַראָפּגערוקט דעם הוט איבער די אויגן און
פאַרקנעפלט זיך ביזן האַלז צוליב מורא פאַר גנבים, וואָס פּאַריז, ווי
מען האָט אים געזאָגט, האָט געווימלט פון זיי; ער האָט זיך צוואַנציק
מאָל אויפגעשטעלט און זיך אַנידערגעזעצט; ער האָט צוואַנציק מאָל
איבערגעשטעלט זיין רענצל פון דער פּאַליצע אויף דער באַנק און
פון דער באַנק אויף דער פּאַליצע — און דערמיט אויפגערייצט זיינע
שכנים, וועלכע ער האָט מיט זיין שטענדיקער אומגעלומפערטקייט יע-
דעס מאָל אַ שטויס געטון.

אינמיטן דער נאַכט איז מען צוגעקומען צום וואָקזאַל און דער
צוג איז פּלוצלינג שטיין געבליבן. קריסטאָף האָט צוגעדריקט זיין

פנים צום פענסטער און אומזיסט באַמיט זיך עפעס צו זען. ער האָט זיך אויסגעדרייט צו זיינע מיטפאַרער און געקוקט אויף זיי מיט אַ בליק, וואָס האָט געבעטן אַ דערלויבעניש אָנצוהויבן אַ שמעס און זיך אַ פרעג צו טון, וווּ זיי זענען אין דער וועלט. אָבער יענע האָבן גע- דרימלט אָדער געמאַכט זיך דרימלענדיק, מיט צעקניטשטע, לאַנגוויי- ליקע פּנימער; קיינער האָט מיט קיין מינדסטער באַוועגונג נישט אַרויסגעוויזן קיין פאַרוונדערונג, אַלמאַי דער צוג איז געבליבן שטיין. קריסטאָפּן האָט איבעראַשט די דאָזיקע גלייכליטיקייט. אָט די אָנגע- כמורעטע און פאַרשלאָפענע ברואים זענען אַזוי ווייניק געלעך געווען צו די פּראַנציון, וואָס ער האָט זיך פאַרגעשטעלט! ער האָט פאַר- לירן זיין מוט און לֶסוף זיך געזעצט אויף זיין פעקל, פּאַלנדיק ביי יעדן טרייסל, וואָס דער צוג האָט געגעבן; ער איז שוין אויך גע- שלאַפּן, ווען ס'האָט אים אויפגעוועקט דער טומל פון די געעפנטע טירן... פאַרזו... זיינע שכנים זענען שוין געהאַט אַרויסגעאַנגען. געשטויסן פון אַלע זייטן און אַליין שטופנדיק זיך, האָט ער זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג. ער האָט אָפּגעשטופט פון זיך די טרעגער, וואָס האָבן ביי אים געוואָלט נעמען זיין פעקל. ער איז געווען פול מיט חשד, ווי אַ פּויער, און נאָר געטראַכט, אַז יעדער איינער וויל אים באַגנבענען. ער האָט אַרויפגעלעגט זיין טייערע וואַלזע אויפן אַקסל און זיך געלאָזט גיין, נישט לעגנדיק קיין אַכט אויף די אויס- געשרייען פון די מענטשן, דורך וועלכע ער האָט זיך געמאַכט אַ וועג. לֶסוף האָט ער זיך געפונען אויפן גלאַטן פאַריזער ברוק. ער איז געווען צו שטאַרק פאַרנומען מיט זיין משא, מיט דער פּראַגע פון אַ נאַכט-לעגער, וואָס ער האָט געדאַרפט אויסקלייבן, און מיט די וועגענער, וואָס האָבן זיך געדרייט אַרום אים, — ער זאָל געדענקען אויף עפעס אַ קוק צו טון אַרום זיך. קודם-כּל האָט ער גע- מוזט דינגען ערגעץ אַ צימער. האָטעלן האָבן נישט געפעלט: זיי האָבן אַרומגערינגלט דעם וואַקזאַל פון אַלע זייטן, און זייערע נעמען האָבן געלאָבט מיט גאַז-אומיות. קריסטאָפּף האָט געזוכט אַ האָטעל מיט וואָס- ווייניקער גלאַנץ: קיין איינער האָט נישט אויסגעזען גענוג באַשיידן פאַר זיין קעשענע. לֶסוף האָט ער אין אַ זייטיקער גאַס דערזען אַ שמוציקע אַכסניא מיט אַ קרעטשמע אויפן אונטערשטן שטאַק. זי האָט געהייסן „ציוויליזאַציע-האַטעל“. אַ דיקער מענטש אָן אַן אויבער-מלבוש, האָט גערויכערט ביים טיש אַ ליולקע; ער איז אַרויסגעלאָפּן קריסטאָפּף

אַנטקעגן. ער האָט נישט פאַרשטאַנען קריסטאָפּס זשאַראָן, נאָר פון ערשטן אוינגבליק האָט ער דערקענט אין אים דעם אומגעשיקטן קינדערשן דייטש, וואָס האָט זיך אָפּגעזאָגט אַראָפּצונעמען זיין פעקל און געוואָלט דווקא אַריינכאַפּן אַ שמועס אין אַ לעכערלעך-צעבראָכענער שפּראַך. ער האָט אים אַרויפגעפירט דורך טרעפּ, וווּ ס'האָט זיך גע- שפּירט אַ שלעכטער ריח, אין אַ דושנעם צימער, וואָס האָט אַרויסגע- קוקט אינעווייניק, צום הויף. ער האָט, נאָטירלעך, באַלד גענומען רימען די שטילקייט פונם הויף, וווּ ס'קומט נישט צו קיין שום גערויש פון דרויסן, — און אָנגעבאַטן פאַרן צימער אים אַ פעסטן פּרייז. קריסטאָפּ האָט שלעכט פאַרשטאַנען זיינע רייד, דערצו האָט ער נישט געקענט די לעבנס-באַדינגונגען פון פּאַריז, ער האָט געפילט זיך מיד אונטער זיין משא. און ער האָט אויף אַלץ מסכים געווען: ער האָט געוואָלט וואָס-גילעך בלייבן אַליין, נאָר קוים אז ער געבליבן אַליין, האָט די שמוציקייט גענומען קריכן צו אים פון אַלע זייטן; און כדי זיך נישט אונטערצוגעבן דעם טרויער, וואָס האָט אים גענומען באַהערשן, האָט ער זיך צוגעאיילט אַרויסצוגיין, נאָכדעם ווי ער האָט געוואָשן דעם קאָפּ אין דעם בלאָטיקן, פאַרפעטטן וואַסער. ער האָט זיך אָנגע- שטרענגט נישט צו זען און נישט צו פילן, אַבי צו פאַרטרייבן דעם עקל.

ער איז אַראָפּ אין גאַס. דער אַקטאַבער-נעפל איז געווען געדיכט און דורכדרינגלעך; ער האָט פאַרמאָגט דעם באַזונדערן דוממן ריח פון פּאַריז, וווּ ס'מישן זיך צונויף דער רויך פון די פאַרשטעט-פּאַבריקן און דער שווערער אַטעם פון שטאָט. צען טריט אַרום זיך האָט מען גאַנזישט געקאָגט זען. דער שיין פון די גאַו-לאַמטערנעס האָט געצוי- טערט, ווי אַן אויסגייענדיק ליכט. אין דעם האַלב-חושך איז אַ המון מענטשן געפלאָסן אין פאַרשידענע ריכטונגען. די פּאַרנדיקע וועגלעך האָבן זיך געקרייצט, זיך געשטויסן איינס אָן אַנדערן, געבליבן שטיין אין וועג און פאַרמאַכט דעם דורכגאַנג, ווי אַ צוים. די פּערד האָבן זיך גע- גליטשט אויף דער פאַרגליווערטער בלאָטע. די קללות פון די פּורמאַ- בעס, די טרומייטערלעך און גלעקלעך פון די טראַמוואַיען האָבן אָנגע- מאַכט אַ פאַרטייבנדיקן ליאַרעם. דער טומל, דער גערויש און דער ריח האָבן קריסטאָפּן אַ שלאָג געטון אין קאָפּ און אין האַרצן. קריסטאָפּ איז געבליבן אַ ווילע שטיין, אָבער באַלד איז ער געוואָרן מיטגע- שלעפט מיטן שטראָם מענטשן, וואָס זענען געגאַנגען הינטער אים.

ער איז אַראָפּ אין דעם שטראַסבורג-בולוואַר, נישט ווענדיק גאַרנישט
 אַרום זיך, און געשטויסן אומגעלומפערט די פאַרבייגייער. ער האָט
 נישט געגעסן פון אינדערפרי אָן. די קאַפּע-הייזער, וואָס ער האָט באַ-
 געגנט אויף טריט און שריט, זענען אים נישט געווען צום האַרצן
 צוליב דעם גרויסן המון, וואָס האָט זיך דאָרט געשטופט. ער האָט זיך
 געווענדט צו אַ פּאַליציאַנט. נאָר ער האָט אַזוי פּאַמעלעך צוגעקליבן
 די ווערטער, אַז יענער האָט זיך אַפילו נישט געגעבן קיין מי אויס-
 צוהערן אים ביון סוף און אין מיטן דעם זאַץ האָט ער אים געוווּן
 דעם רוקן, הויבנדיק מיט די אַקסלען. ער איז ווייטער מעכאַניש גע-
 גאַנגען. פאַר אַ געוויסער קראַם האָבן זיך אַלע מענטשן אָפּגעשטעלט.
 ער איז אויטאָמאַטיש געבליבן שטיין, פונקט ווי זיי. דאָס איז געווען אַ
 געשעפט פון פּאַטאַגראַפיעס און פּאַסט-קאַרטלעך, וואָס האָבן פּאַרגע-
 שטעלט מיידלעך אין העמדער אָדער אינגאַנצן נאַקעט; אילוסטרירטע
 זשורנאַלן האָבן געוווּן אויסגעלאַסענע בילדער. קינדער און יונגע
 פרויען האָבן זיך רויק צוגעקוקט. אַ מאַגער מיידל מיט רויטע האַר
 האָט, דערזענדיק קריסטאָפּן פאַרטיפט אין די בילדער געמאַכט אים
 אַ פאַרשלאַג, ער האָט זי אָנגעקוקט און נישט פאַרשטאַנען. זי האָט
 אים גענומען אונטערן האַנט מיט אַ נאַרישן שמייכל. ער האָט זיך
 אַרויסגעריסן און רויט פון פעס איז ער אַוועק. קאַנצערט-קאַפּען האָט
 ער באַגעגנט אויף טריט און שריט; פאַר די טירן זענען געהאַנגען
 אַפישן, אויף וועלכע ס'זענען געווען אויסגעמאַלט משונהדיקע קאַמע-
 דיאַנטן. דער המון איז געוואָרן אַדץ גרעסער; קריסטאָף איז געווען
 איבעראַשט פון דער ריזיקער צאָל אויסגעלאַסענע פנימער, פאַרדע-
 טיקע שלעפּערס, געמיינע קבצנים, געמאַליעוועטע מיידלעך מיט עקלדיקע
 ריחות. ער האָט זיך געפילט דערפרוירן. די מידיקייט, אָפּגעשוואַכטקייט
 און שרעקלעכער עקל, וואָס איז פון מינוט צו מינוט געוואַקסן, האָבן
 אים געשווינדלט אין קאַפּ. ער האָט צוזאַמענגעפרעסט די ציין און
 צוגעאיילט די טריט. דער נעפּל איז געדיכטער געוואָרן, וואָס-מער ער
 האָט זיך דערנענטערט צום טייך סען. די ענגשאַפט פון די וועגלעך
 איז געוואָרן ממש נישט אַדורכצודרינגען. אַ פערד האָט זיך אויסגע-
 גליטשט און איז געלעגן אויף אַ זייט; דער אָנטרייער האָט עס גע-
 שמיסן, עס זאָל אויפשטיין; די אַרעמע חיה, צוגעדריקט פון די ליי-
 צעס, האָט זיך געוואָרפן און פייגלעך צוריקגעפאלן, אימבאוועגלעך, ווי
 אַ טויטע. דאָס דאָזיקע באַנאַלע בילד איז געווען פאַר קריסטאָפּן דער

וואסער-טראָפּן, וואָס האָט פאַרפלייצט די נשמה. די קאָנוולוסן פון אָט דעם בידנעם באַשעפעניש צווישן אַזעלכע גלייכגילטיקע בליקן האָבן אים געלאָזט פילן מיט שטאַרקן פחד זיין אייגענע נישטיקייט צווישן די מיליאָנען ברואים; — דער עקל פאַר די דאָזיקע חיות-מענטשן. וועלכן ער האָט זיך באַמיט צו דערשטיקן אין זיך זינט אַ שעה צייט, דער עקל פאַר אָט דער פאַרפעסטעטער אַטמאָספער, פאַר אָט דער מאַראַליש-פיינטלעכער וועלט, האָט זיך איצט אַרויסגעריסן מיט אַזאַ קראַפט, אַז ס'האָט אים פאַרהאַקט דעם אָטעם. ס'האָט אים אָנגעכאַפט אַ ספּאַזמע, די פאַרבייגייער האָבן פאַרחידושט אָנגעקוקט דאָס גרויסע יינגל מיטן ווייטיקלעך-צעקרומטן פנים. ער איז געגאַנגען. די טרערן האָבן זיך געקייקלט לענג-אויס זיינע באַקן, און ער האָט זיי אַפּירט נישט געפרוווט אָפּצווישן. מענטשן זענען געבליבן שטיין אויף אַ וויילע און אים נאָכגעקוקט; ווען ער וואָלט געווען מסוגל צו לייענען אין דער נשמה פונם דאָזיקן המון, וואָס האָט אים אויסגעזען פיינט-לעך, וואָלט ער אפשר געקאָנט זען ביי וועמען-עס איז אַ ברודערלעכן מיטלייד, געמישט בלי-ספק מיט אַביסל פאַריזער איראָניע פאַר יעדער לעכערלעכקייט פון אַ נאַיוון ווייטיק, וואָס דעקט זיך אַליין אָפּ פאַר אַלעמענס אויגן. אָבער ער האָט גאַרנישט נישט געזען: זיינע טרערן האָבן אים בלינד געמאַכט.

ער האָט זיך געפונען אויף אַ פּלאַץ, נאָענט צו אַ גרויסן פּאַנ-טאַן. ער האָט זיך געוואָשן די הענט און דאָס פנים. אַ קליינער ציי-טונגס-פאַרקויפער האָט אים נייגעריק אָנגעקוקט, מאַכנדיק חוזקדיקע באַמערקונגען, אָבער אָן בייזווייליקייט; ער האָט אים דערלאָנגט דאָס היטל, וואָס קריסטאָף האָט אַראָפּגעלאָזן אויף דר'ערד. דאָס אייז-קאַלטע וואַסער האָט קריסטאָפּן אָפּגעפרישט. ער האָט פרייער אָפּגעאַטעמט. ער איז געגאַנגען צוריק, נישט אַרומקוקנדיק זיך; ער האָט איצט גע-טראַכט נאָר וועגן עסן: ס'איז אים געווען אוממעגלעך צו טראַכטן וועגן עפעס-אַנדערש; די מינדסטע קלייניקייט וואָלט אויפגעעפנט ווי-דער דעם קוואַל פון זיינע טרערן. ער איז געווען אויסגעשעפט. ער האָט זיך פאַרפלאַנטערט אין וועג, געבלאָנדזשעט בלינד און געבליבן ענדלעך שטיין פאַר זיין שטוב, אין אַ מאַמענט, ווען ער האָט שוין געגלייבט, אַז ער איז לחלוטין אַ פאַרלוירענער: — ער האָט געהאַט אַזאַרעסן דעם נאָמען פון דער גאַס, ווו ער האָט געווינט. ער איז צריין אין זיין שמוציקן צימער. הונגעריק, מיט ברע-

צענדיקע אויגן, מיט א צעבראָכן האַרץ און צעבראָכענע איברימ, איז
ער אַראָפּגעזונקען אין אַ שטול, אין אַ ווינקל פון צימער; אָט אזוי
איז ער געבליבן זיצן אַ צוויי שעה, אוממעיק זיך אַ ריר צו טון.
לסוף האָט ער זיך אַרויסגעריסן פון דער אַפּאַטיע און זיך געלעגט
שלאָפן, ער איז פאַרזונקען געוואָרן אין אַ היציקער פאַרגליווערונג.
פון וועלכער ער האָט זיך אַלע פינף מינוט אויפגעכאַפּט, מיט דער
אילוויץ, אַז ער שלאָפט שוין לאַנגע שעהן. די רופט אין צימער איז
געווען דושנע; ער האָט געברענט פון קאַפּ ביז די פיס, געפילט אַ
שרעקלעכן דורשט, פאַרכאַפט געוואָרן פון נאַרישע קאַשמאַרן, וואָס
האָבן זיך געקלאַמערט אָן אים, אַפילו בעת ער איז געלעגן מיט אָפּע-
נע אויגן; שטעכלעדיקע פחדים, ווי מעסער, האָבן אים אַדורכגענומען.
אינמיטן דער נאַכט האָט ער זיך אויפגעכאַפּט, אזוי אכזריותדיק פאַר-
צווייפלט, אַז ער האָט געוואָלט שרייען; ער האָט זיך אַריינגעשטעקט
די קאָלדע אין מויל, מוזאַל נישט דערהערן: ער האָט געפילט, אַז
אַט-אַט גייט ער פון זינען אַראָפּ. ער האָט זיך געזעצט אויפן בעט
און אָנגעצונדן אַ ליכט. ער איז געווען באַדעקט מיט שווייס. ער האָט
זיך אויפגעוויבן, געזעפנט זיין רענצל, כדי אַרויסצונעמען אַ טיכלעלע
און צופעליק אַרויפגעלעגט זיין האַנט אויף אַן אַלטער ביבל, וואָס די
מאַמע האָט אים אַריינגעלעגט צווישן דער וועש. קריסטאָף האָט גאַנץ
ווייניק געזייענט פון דעם בוך, נאָר אין דעם מאָמענט איז עס גע-
ווען פאַר אים אַן אויסערגעוויינלעך גליק. די דאָזיקע ביבל האָט גע-
הערט צו זיין עלטער-זיידן, נאָך צום זיידנס פאַטער. די פאַמיליען-
עלטערן האָבן דאָרט אַריינגעשריבן אויף אַ ווייס זייטל ביים סוף זיי-
ערע נעמען און די וויכטיקע דאַטעס פון זייער לעבן: געבורטן,
התּוונת, טויט-פאַלן. דער זיידע האָט מיט אַ בלייפּעדער פאַרצייכנט
מיט זיין גרויסן כתב די דאַטעס פון די טעג, ווען ער האָט געלייענט
אָדער אַ צווייט מאָל איבערגעלייענט, יעדן קאַפיטל; דאָס בוך איז גע-
ווען פיל מיט שטיקלעך געל פאַפּיר, וווּ דער אַלטער פלעגט פאַר-
צייכענען זיינע נאָיווע רעפּלעקסן. די ביבל פלעגט ליגן אויף דער
פאַליצע, וואָס איבער זיין בעט; ער פלעגט זי אָפט נעמען אין האַנט,
בעת די לאַנגע שלאָפּלאָזע נעכט, און פלעגט מער שמועסן מיט איר,
איידער לייענען. זי איז אים געווען אַ טרייע פריינדין ביז דער שעה
פון זיין טויט, ווי זי האָט פריער אַמאָל באַגלייט זיין פאַטער. אַ
הונדערט יאָר גיידן און פריידן פון אַ משפּחה איז געווען פאַרבאָרגן

אין אַט דעם בוך. קריסטאָף האָט זיך מיט דער ביבל געפילט ווייני-
קער איינזאַם.

ער האָט געעפנט די אָפגעריבנסטע זייטן:

„דאָס לעבן פונם מענטשן אויף דער ערד איז אַן אייביקער קריג,
און זיינע טעג זענען, ווי די טעג פון אַ פאַרדונגענעם...
ווען איך לעג זיך, זאָג איך: ווען וועל איך אויפשטיין? און ווען
איך שטיי אויף, וואָרט איך אָפ אומגעדולדיק דעם אָוונט און בין
פול מיט ווייטיק ביז נאַכט...“

ווען איך זאָג: מײן בעט וועט מיך טרייסטן, דער אָפרו וועט
לינדערן מײנע יסורים, — דעמאָלט שרעקסמו מיך מיט חלומות און
צעטומלסט מיך מיט חזיונות...“

ווי לאַנג וועסטו מיך נישט אָפלאָזן? וועסט מיר קיין רו נישט
גיבן, כּוֹזאַל קאַנען אָפכאַפן דעם אָטעם? — האָב איך געזינדיקט?
וואָס האָב איך אַזוינס געטון קעגן דיר, אַ וועלטער פון מענטשן?..
אַדן קערט זיך אום צום זעלבן: גאָט שטראַפט דעם גערעכטן פונקט
ווי דעם רשע...“

נאָר ווען ער הרגעט מיך אַפילו, וואָלט איך נישט אויפגעהערט
האַפן צו אים...“

די ווילגאַרע הערצער קענען גאַרנישט פאַרשטיין, וויפל גוטס
פאַרן אומגליקלעכן עס פאַרמאָגט אין זיך דער דאָזיקער אומענדלעכער
טרויער. אַלץ, וואָס איז גרויס, איז גוט, און דער אויסגאַנג פונם וויי-
טיק איז באַפריינג. דער דורכשניטלעכער ווייטיק און די דורכשניטלע-
כע פרייד, די עגאָיסטישע, בייזע ליידן, אָן פוח זיך אָפצורייסן פונם
פאַרלוירענעם תענוג און די פאַרבאָרגענע גרייטקייט אויף אַלע געמייני-
הייטן, אַבי צו דערגרייכן אַ נייעם תענוג, — דאָס דערדריקט, דער-
שלאָגט און מאַכט חרוב אויף אייביק די נשמה. קריסטאָפּן האָט אָפגע-
פרישט דער שאַרפער אָטעם, וואָס האָט צו אים אַרויפגעשטיגן פונם
אַלטן בוך: דעם אָטעם פון סיני, די איינזאַמע מדבריות און ברייטער
ים האָבן אַרויסגעראמט דאָס מיסט. קריסטאָפּס היץ איז געפאַלן. ער
האָט זיך ווידער געדעגט, אַ באַרויקטער, און געשלאָפּן מיט איין אָטעם
ביז צומאָרגנס. ווען ער האָט געעפנט די אויגן, איז שוין געווען טאָג:
ער האָט נאָך בולטער געזען דעם שמוץ פון זיין צימער; ער האָט
געפילט זיין עלנט און איינזאַמקייט, נאָר געקוקט זיי גלייך אין די

אויגן אריין, די מוטלאזיקייט איז אַוועק; ס'איז אים נאָר פאַרבליבן אַ
מענלעכע מעלאַנכאָליע. ער האָט איבערגעזען אויבס ווערטער.

„אפילו ווען גאָט וועט מיך טויטן, וועל איך נישט אויפהערן
האַפן צו אים...“

ער האָט זיך אויפגעהויבן און רויק זיך געגרייט צום קאַמף.

דעמזעלבן פרימאָרגן האָט ער באַשלאָסן צו מאַכן די ערשטע
שריט. ער האָט געהאַט בלוז צוויי באַקאַנטע אין פאַרזי, צוויי יונגע-
לייט פון זיין שטאָט: זיין אַמאָליקן פריינד אָטאָ בינער, וואָס איז גע-
ווען אַ שותף מיט זיינעם אַ פעטער, אַ טוך-סוחר אין דער געגנט פון
מעל, און אַ קליינעם יידן פון מאַינץ, סילווען קאָן, דוכט זיך, אַן אָנ-
געשטעלטער אין אַ גרויסער בוכהאַנדלונג, וואָס איר אַדרעס האָט קרי-
סטאָף נישט געוואוסט.

ווען ער איז אַלט געווען פערצן אָדער פופצן יאָר איז ער גע-
ווען מיט דינערן זייער נאָענט*.) ער האָט געפילט צו אים יענעם
מין פריינדשאַפט, וואָס קומט פריער פאַר דער ליבע און וואָס איז
שוין גופא אַ מין ליבע. דינער האָט אים אויך ליב געהאַט. דער דאָ-
זיקער גרויסער, שעמעוודיקער און דיקער יינגל האָט זיך געלאָזט מיט-
רייסן פון קריסטאָפּס ווילדער אומאַפהענגיקייט; ער פלעגט זיך באַמיען
אויף אַ לעכערלעכן אופן אים נאָכצוטון: דאָס האָט קריסטאָפּס פאַר-
דראָסן און בשעת-מעשה אויך הנאה געטון. דעמאָלט האָבן זיי זיך
אַרומגעטראָגן מיט פראַיעקטן, וואָס האָבן געזאָלט איבערקערן די
וועלט. שפעטער איז דינער אָפגעפאַרן, פרי צו לערנען די האַנדלס-
וויסנשאַפט, און פון יענער צייט אָן האָבן זיי זיך מער נישט געווען;
קריסטאָפּ פלעגט אָפטמאָל באַקומען וועגן אים ידיעות דורך זיינע
לאַנדס-לייט, מיט וועלכע דינער איז געשטאַנען אין שטענדיקע באַ-
ציונגען.

וואָס שייך סילווען קאָן, האָבן זיינע באַציונגען מיט קריסטאָפּס

* זע זשאַן-קריסטאָפּ, באַנד II, 5. פרימאָרגן.

געטראָגן אָן אַנדער כאַראַקטער. זיי האָבן זיך געקענט אַלס קליינע
 חברה-לייט אין דער שול, וווּ דער קליינער מחבל פֿלעגט אונטער-
 שטעלן אַלעמאָל קריסטאָפּן אַ פּיסל און פֿלעגט כאַפּן פעטש פון קרי-
 סטאָפּן. בעת ער האָט געכאַפּט, אַז יענער האָט אים אָפּגעטון אַ שפיצל.
 קאָן האָט זיך נישט פאַרטיידיקט; ער פֿלעגט זיך לאָזן וואַרפּן אויף
 דר'ערד, ער פֿלעגט איינגראָבן דאָס פנים אין שטויב און געוויינט;
 אָבער באַלד פֿלעגט ער מיט אַן עקשנותדיקער בייזוויליקייט ווידער אָנ-
 הויבן זיינע שטיק; ביז איינמאָל האָט ער אויף אַן אמת מורא גע-
 קראָגן, ווייל קריסטאָפּ האָט אים ערנסט געדראָט, אַז ער וועט אים
 דערהרגענען.

קריסטאָפּ איז אַרויס פון צימער גאַנץ פרי, אין וועג איז ער
 אָפּגעטרעטן אין אַ קאַפּע און געפרישטיקט. ער האָט זיך אַליין גע-
 צוונגען, קעגן זיין אייגנליבע, נישט דורכצולאָזן קיין שום געלעגן-
 הייט צו רעדן פראַוציוזיש. קוים האָט ער געדאַרמט לעבן אין פראַנק-
 רייך אפשר לאַנגע יאָרן, האָט ער זיך געמוזט וואָס גילכער צופאַסן צו
 די באַדינגונגען פון לעבן און באַזיגן זיין עקל. ער האָט דעריבער
 באַשלאָסן נישט צו לייגן קיין אַכט, הגם ער האָט דערפון שרעקלעך
 געליטן, אויף דער חוּזק-מינע פונם גאַרסאָן, וואָס האָט מיט שפּאַט
 אויסגעהערט זיין מאַדנעם לשון; און נישט אַראָפּפאַלנדיק פון מוט, האָט
 ער מיט מאַטערניש געבויט פאַרמלאָזע זאַצן, וועלכע ער האָט אַזוי לאַנג
 עקשנותדיק איבערגעחזרט ביז מ'פלעג פאַרשטיין.

ער האָט זיך געלאָזט זוכן דינערן. לויט זיין שטייגער, ווען ער
 האָט געהאַט עפעס אַ געדאַנק אין קאַפּ, האָט ער גאָרנישט געזען אַרום
 זיך. בעת דעם דאָזיקן ערשטן שפּאַציר, האָט פאַריז געמאַכט אויף אים אַן
 איינדרוק פון אַן אַלטער, שלעכט איינגעהיטער שטאַט. קריסטאָפּ איז
 געוויינט געווען צו די נייע דייטשע קייזערדעכע שטעט, וואָס זענען
 גלייכצייטיק געווען זייער אַלט און זייער יונג און האָבען געגעבן צו
 פילן דעם שטאַלץ פון אַ נייער קראַפּט; ער איז געווען אומאַנגענעם
 איבעראַשט צו זען די גאַסן פול מיט גריבער, פאַרבלאַטיקטע שאַ-
 סיען און מענטשן, די אומאַרדנונג פון די פאַרנדיקע וועגלעך, — וואָנס
 פון אַלע מינים און פלערליי פאַרמען: בייכיקע פערד-אַמניבוסן, גאַז-
 טראַמוויען און עלעקטרישע טראַמוויען, און פון אַלע סיסטעמען —
 צימען אויף די טראַטואַרן, הילצערנע כאַמוטעס פאַר פערד, וואָס האָבן
 אויסגעזען גילכער ווי רינעס, אויף די פלעצער, וואָס זענען פול געווען

מיט מענטשן-סטאטוען אין קליידער. מיט איין וואָרט—עפעס אַן עופות-
נעסט אין דער פּאָרם פון אַ מיטלאַטערלעכער שטאָט, וואָס די אַלגע-
מיינע אָפּשטאַמונג האָט, אמת, געווירקט אויף איר צום גוטן און וואָס
האָט אָבער נישט געקאָנט אַראָפּוואַרפן פון זיך די קבצנישע שמאַטעס.
דער שטאָט-נעפל איז איבערגעגאַנגען אין אַ דורכדרינגלעכן רעגן. אין
אָסך געוועלבער האָט געברענט דער גאַז, הגם ס'איז שוין געווען
נאָך צען אַ זייגער.

נאָכדעם ווי ער האָט געפּלאַנדזשעט אינם פּלאַנטער פון די
גאַסן, וואָס זענען געווען בשכּנות מיטן נצחון-פּלאַץ, איז ער אָנגעקו-
מען אויף דער באַנק-גאַס צום געשעפט, וועלעך ער האָט געזוכט: אַריי-
גייענדיק, האָט ער געהאַט דעם איינדרוק, אַז טיף אין לאַנגן, פינס-
טערן געוועלעב, צווישן פיל אָנגעשטעלעטע, שטייט דינער. נאָר ער איז
געווען אַביסטל קורצזיכטיק און נישט געגלויבט זיינע אויגן, הגם זיי
האַבן אים זעלטן אָפּגעצאָרט. ווען קריסטאָף האָט דעם באַצאָמטן, וואָס
האָט אים אויפגענומען, געזאָגט וועמען ער דאַרף, איז צווישן דער
גרופע מענטשן געוואָרן אַ שטיקל גערודער; מ'האָט זיך דאַרט אין
דער שטיף עפעס באַראַטן, און באַלד האָט זיך אַ יונגעראַמן אָפּגעזונ-
דערט פון דער גרופע און געזאָגט צו קריסטאָפּן אויף דייטש.

— הער דינער איז אַרויסגעגאַנגען.

— אַרויסגעגאַנגען? אויף לאַנג?

— אַזוי גלויב איך. ער איז נישט לאַנג אַרויס.

קריסטאָף האָט אַ וויילע נאָכגעקלערט און שפּעטער געזאָגט:

— גוט. כּוועל צוואַרטן.

דער באַצאָמטער האָט צעטומלט גיך צוגעגעבן.

— ער וועט אפשר נישט קומען פריער, ווי אין אַ צוויי-דריי

שעה אַרום.

— אַ ס'מאַכט נישט אויס, — האָט קריסטאָף געענטפערט רויק. —

כּ'האָב סיי-ווי-סיי נישט, וואָס צו טון אין פּאָרז. כּ'קאָן וואַרטן אַפילו

אַ גאַנצן טאָג, אויב מ'דאַרף.

דער יונגעראַמן האָט אים אָנגעקוקט דערשטוינט און געמיינט,

אַז ער שפּאַסט. אָבער קריסטאָף האָט אים שוין אין זינען נישט גע-

האַט ער האָט זיך רויק געזעצט אין אַ ווינקל, מיטן רוקן צו דער

גאַס, און ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ער האָט נישט בדעה פון דאַנען

זיך צו-דירן.

דער אָנגעשטעלטער איז צוריק אַוועק צו זיינע קאַלענן אין גע-
שושקעט זיך מיט זיי; אין זייער לעכערלעכער פאַרלעגנהייט האָבן זיי
געזוכט אַ מיטל פטור צו ווערן פון דער צושטעפעניש.

בעת זיי האָבן זיך אַזוי געוואַקלט, האָט זיך געעפנט די טיר
פון ביוראָ און ס'האָט זיך באַוויון דער הער דינער. ער האָט געהאַט
אַ ברייט, רויט פנים, מיק צוויי בלויע שראַמען אויף דער באַק און
אויפן קין, מיט בלאַנדע וואַנסן, גלאַטע, אין דער זייט פאַרקעטע
האַר, מיט גאַדענע ברייך, גאַלד-קנעפ אויף דער וועסט און פינגער-
זעך אויף די דיקע פינגער. ער האָט געהאַלטן אין האַנט זיין הוט
און זיין שירעם, ער איז צוגעגאַנגען צו קריסטאָפן מיט אַ העפּלעכער
מינע. קריסטאָפן, וואָס איז געזעסן אַ פאַרחלומטער, האָט זיך דערשטוינט
אַ הייב געטון פון שטול. ער האָט אַ כאַפּ געטון דינערן פאַר די
הענט און מיט אַ הילכיקער האַרציקייט, וואָס האָט אַרויסגערופן אַ
שטיל געלעכטער ביי די אָנגעשטעלטע און אַ בלויקייט אויף דינערס
פנים, אויסגעדריקט זיין צופרידנקייט. דער געערטער הער דינער האָט
געהאַט זיינע סיבות, וואָס צוליב זיי האָט ער קיין חשק נישט געהאַט
אָנצוקגיפן מיט קריסטאָפן די אַלטע באַציונגען; און באַלד פון ערשטן
איינגבליק האָט ער זיך געגעבן אַ וואָרט צו האַלטן זיך פון אים פונ-
דערווייטנס דורך זיינע אימפּאָזאַנטע מאַנירן. אָבער ווי-נאָר ער האָט
דערוען קריסטאָפן, האָט ער זיך ווידער דערפילט אין זיין קעגנוואַרט,
ווי אַ קיין יינגל; ער איז געווען ביז און פאַרשעמט. ער האָט גיך
אַרויסגעשטאַמלט:

— אין מיין קאַבינעט... ס'וועט אונז זיין באַקוועמער צו שמועסן.
קריסטאָפן האָט באַלד דערקענט זיין שטענדיקע פאַרויכטיקייט,
אָבער אין קאַבינעט, וואָס זיין טיר איז געווען פאַרויכטיק פאַר-
מאַכט, האָט זיך דינער נישט געאיידט פאַרצולעגן קריסטאָפן אַ שטול.
ער איז געבליבן שטיין, דערקערנדיק מיט אַ גראַבער אומגעלום-
פערטקייט:

— כּיבין זייער צופרידן... כּיהאָב געהאַלטן ביים אַרויסגיין...
מ'האַט גערעכנט, אַז איך בין שוין אַרויס... נאָר כּימו טאַקע גיין...
כּיהאָב קום אַ מינוט צייט... אַ וויכטיק באַגעגעניש...
קריסטאָפן האָט פאַרשטאַנען, אַז דער אָנגעשטעלטער האָט אים
מיט עטלעכע מינוט צוריק געזאָגט פשוט אַ ליגן, און אַז אויף דעם
דאָזיקן ליגן האָט ער געהאַט דינערס הספּמה. אַבי פון אים פטור צו

ווערן. דאָס בלוט האָט אים אַ שלאָג געטון אין קאָפּ אריין; נאָר ער האָט זיך איינגעהאַלטן און טרוקן געזאָגט:

— עס יאָגט נישט.

דינער איז געווען אויסער זיך פון זיין חוצפה.

— וואָס! עס יאָגט נישט?— האָט ער געזאָגט. — אַ געשעפּט-זאָך...

קריסטאָף האָט אים געקוקט גלייך אין די אויגן אריין:

— ניין.

דער גרויסער בחור האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגן. ער האָט אמת פיינט געהאַט קריסטאָפּן, וואָס קעגן אים האָט ער זיך געפילט אַזוי שוואַך. ער האָט דערשלאָגן געשטאַמלט. קריסטאָף האָט אים איבערגע-שלאָגן די רייד:

— נו, האָט ער געזאָגט—דו ווייסט...

(דינערן, וואָס האָט זיך פון די ערשטע מינוטן אָן באַמיט צו מאַכן אַ מחיצה צווישן זיך און קריסטאָפּן און אים געאירצט, האָט שטאַרק פאַרדראָסן, וואס יענער דוצט אים).

— דו ווייסט וואָס איך בין געקומען אַהער

— יא, איך ווייס, האָט דינער געענטפערט.

(ער איז שוין דורך זיינע קאָרעספּאַנדענצן געווען אינפאַרמירט וועגן קריסטאָפּס געשיכטע און וועגן דעם, אַז מוזקט אים אַרום).

— ווייסטו, הייסט עס, — האָט קריסטאָף ווייטער גערעדט. — אַז איך בין נישט געקומען אַהער פון הנאה וועגן. כּהאַב געמוזט אַנט-דויפן, איך פאַרמאָג גאָרנישט און לעבן מוז איך.

דינער האָט געוואַרט, קריסטאָף זאָל אים בעטן אַ הלואה. ער האָט אָנגענומען זיינע רייד מיט אַ געמיש פון צופרידנקייט — (ווייל דאָס האָט געקאָנט אַרויסווייזן קריסטאָפּן זיין אויבערמאַכט) — און פון פאַרלעגנהייט — (ווייל ער האָט קיין מוט נישט געהאַט צו לאָזן אים פילן די דאָזיקע העכערקייט אין אַזאַ מאָס, ווי ער האָט געוואָלט).

— אַך, האָט ער מיט ווייכקייט געענטפערט, — ס'איז זייער שווער, זייער שווער. דאָס לעבן איז דאָ שווער. אַלץ איז טייער. מיר האָבן ריזיקע הוצאות. און מיט די אַלע אָנגעשטעלטע...

קריסטאָף האָט מיט פאַרזאָלונג איבערגעשלאָגן די רייד:

— איך בעט נישט ביי דיר קיין געלט.

דינער איז געוואָרן צעטומלט. קריסטאָף האָט ווייטער גערעדט:

— עס גייט דיר גוט? האָסט אַ פיינע קונדשאַפּט?

— יאָ, יאָ, נישקשה, אַ דאַנק גאַט... — האָט דינער פאַרויכלטיק געענטפערט.

(ער האָט עפעס חושד געווען).

קריסטאָף האָט אים צוגעוואָרפן אַ ביזן בליק און זיך אָנגערופן:
— קענסט אַסאַך מענטשן אין דער דייטשער קאַלאָניע?
— יאָ.

— גוט, דערצייל זיי וועגן מיר. זיי זענען מסתמא מוזיקאַליש און האָבן קינדער. כּוועל געבן לעקציעס.
ס'האָט אויסגעזען, אַז דאָס האָט דינערן אַריינגעבראַכט אין אַ פאַרלעגנהייט.

— וואָס איז? — האָט קריסטאָף געפרעגט. — צווייפלט אפּשר, צי איך קען גענוג מוזיק, צו געבן לעקציעס?

ס'האָט אויסגעזען, פונקט ווי נישט ער וואָלט געבעטן אַ טובה נאָר דינער. דינער ווידער, וואָס האָט קיינמאָל אין לעבן נישט געטון קריסטאָפּן קיין טובה, סיידן אַז קריסטאָף זאָל זיך פילן קעגן אים פאַר-פליכטעט, האָט באַשלאָסן ביי זיך נישט צו טון פאַר אים קיין האַנט אין קאַלט וואַסער.

— דו קענסט טויזנט מאָל מער, ווי מ'דאַרף... נאָר...

— נאָר וואָס?

— נאָר זעסטו, ס'איז שווער, זייער שווער, צוליב דיין לאַגע.

— מיין לאַגע?

— יאָ... סוף-פּל-סוף, דער גאַנצער ענין, דער פּראָצעס... ווען

מ'זאָל זיך וועגן דעם דערוויסן... ס'איז מיר שווער. ס'קאָן מיר פאַר-שאַפן פיל שלעכטס.

ער איז געבליבן שטיין, ווייל ער האָט דערזען, אַז קריסטאָפּס

פנים האָט זיך אַזש פאַרקרימט פון פּעס; ער האָט גיך צוגעגעבן:

— ס'האַנדלט זיך נישט וועגן מיר... איך האָב נישט קיין מורא...

אַ, ווען איך בין אַליין!.. נאָר מיין פעטער... דו ווייסט דאָך, דאָס הויז געהערט צו אים, אָן אים קאָן איך קיין זאַך נישט טון...

דערשראָקן פון קריסטאָפּס ביזן פנים און פונם אויסברוך, וואָס

האָט זיך געגרייט, האָט ער גיך גערעדט — (איינגטראַפּען איז ער נישט

געווען קיין שלעכטער; אין אים האָט זיך די קאַרגשאַפט געראַנגלט נמיט דער תּאוּוה צו כּבוּד: ער האָט געוואָלט קריסטאָפּן אַ טובה טיי

און דערמיט אים פארפליכטן צו זיך, אבי סוזאל נישט קאסטן טייער! — ווילסט פופציק פראנק?

קריסטאָף איז געוואָרן רויט, ווי בלוט. ער איז צוגעגאָנגען צו דינערן מיט אַזאַ אויסזען, אַז יענער האָט זיך שנעל צוריקגעצויגן צו דער טיר און זי געעפנט, גרייט צו רופן הילף. נאָר קריסטאָף האָט בלוז דערנענטערט זיין בלוט-רויטן געזיכט צו דינערן.

— חזיר! — האָט ער אַ געשריי געטון אויפן גאַנצן קול. קריסטאָף האָט אים אָפגעשטויסן פון וועג און זיך געלאָזט אַרויס צווישן די אָנגעשטעלטע. אויף דער שוועל האָט ער אַ שפיי געטון פון עקל.

ער איז מיט גרויסע טריט געלאָפן איבערן גאַס. ער איז גע-ווען שיכור פון כעס. דער רעגן האָט אים אָפגעפרישט. ווהיין גייט ער? ער האָט נישט געוואוסט. ער האָט קיינעם נישט געקענט. פאַר אַ בוכהאַנדלונג איז ער געבליבן שטיין אָפצוכאַפן דעם אַטעם, און נישט-ווילנדיק האָט ער געכאַפט אַ קוק אויף די ביכער אין שוי-פענסטער. אויף איין שער-בלאַט האָט ער דערזען עפעס אַ באַקאַנטן נאָמען פון אַ פאַרלעגער. ער האָט גענומען נאָכקלערן און אין אַ ווילע אַרום האָט ער זיך דערמאַנט, אַז אַזוי הייסט דאָס געשעפט, ווי סילווען קאָן איז אָנגעשטעלט. ער האָט פאַרשריבן דעם אַרעס... אייגנטלעך צו וואָס? ער וועט זיכער אַהין נישט גיין... צו וואָס זאָל ער אַהין גיין?.. אויב דער מנוול דינער, זיין אַמאָליקער פריינד, האָט אים אַזוי מקבל פנים געווען, וואָס האָט ער שוין צו דערוואַרטן פון אַ לץ, וועלעך ער פלעגט אָן רחמנות באַהאַנדלען, און וועלכער האָט אים מסתמא פיינט? אומ-זיסטע בויונות? זיין בלוט האָט זיך אין אים געבונטעוועט. — נאָר דער איינגעבוירענער פעסימיזם, וואָס האָט זיך אפשר גענומען פון זיין קריסטלעכער דערציונג, האָט אים געשטויסן אויסצוריקען דעם כוס פון מענטשלעכער רשעות ביזן סוף.

— כּהאָב נישט קיין רעכט זיך אָפצוואַנגן. מען מוז פריער אַז-זוכן און שפעטער אויסקרענקען.

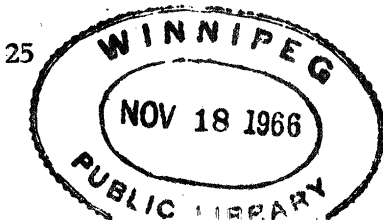
אַן אינערלעכע שטים האָט זיך אין אים אָפגערוּפן:

— און איך וועל נישט אויסקרענקען.

ער האָט זיך נאָכאַמאָל איינגעזעצט דעם אַדרעס און געלאָזט זיך גיין צו סילווען קאָן ער איז גרייט געווען אים צו פאַסטן ביי דעם ערשטן חוצפהדיקן וואָרט.

דאָס הייז פונם פאַרלאָג איז געווען אין דער מאַדעלען-געגנט. קריסטאָף איז אַרויף אויפן ערשטן שטאָק און געפרעגט אויף סילווען קאָן. אַ דינער אין אַ ליוויי האָט אים געענטפערט, אַז „ער קען אים נישט“. קריסטאָף האָט פאַרחידושט געמיינט, אַז ער רעדט שלעכט אַרויס, און האָט איבערגעזעצט די פראַגע; נאָר יענער האָט אים אויפּמערקזאַם אויסגעהערט און שפעטער פעסטגעשטעלט, אַז אינם הייז איז נישט פאַראַן קיינער מיט אַזאַ נאָמען. קריסטאָף האָט זיך אַ דער-שלאָגענער אַנטשולדיקט און געלאָזט זיך צום אַרויסגאַנג. — ווען ס'האָט זיך טיף אין קאַרידאָר געעפנט אַ טיר, און ער האָט דערוען קאָנען גופא, ווי ער באַגלייט אַרויס אַ דאַמע. נאָך דער באַליידיקונג פון די נערס צד, איז ער גענויגט געווען צו גלויבן אין דער רגע, אַז אַלע דערנידעריקן אים. קודם-כל איז אים איינגעפאַן, אַז קאָן האָט אים געווען גייענדיק און באַפוילן דעם יינגל צו זאָגן, אַז ער איז נישטאַ, אָט די גראַבקייט האָט אים פשוט פאַרהאַקט דעם אָטעם. אַ באַליידיק-טער האָט ער זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג, ווען ער האָט דערהערט, אַז מרופּט אים. מיט זיינע דורכדרינגלעכע אויגן האָט אים קאָן דער-זען פונדערווייטן און געלאָזט זיך לויפן צו אים מיט אַ שמייכל אויף די ליפן און אויסגעשטרעקטע הענט, די אַלע סימנים פון אויסערגע-וויינלעכער פרייד.

סילווען קאָן איז געווען קליין, ברייטאַקסלדיק, אינגאַנצן ראַזירט לויטן אַמעריקאַנער שטייגער, רויטהויטיק, מיט זייער שוואַרצע האָר, מיט אַ ברייטן, דיקן פנים, מגושמדיקע שטריכן, קליינע אויגלעך, צע-קנייטשטע און אַרומשווינדלענדיקע, מיט אַביסל אַ קרום מויל און אַ שווערן, כּיטרען שמייכל. ער איז געווען אָנגעטון מיט אַ באַזונדערער עלעגאַנץ, וואָס האָט זיך באַמיט צו פאַרדעקן די חסרונות פון זיין קערפער, זיינע הויכע אַקסלען און ברייטע זייטן, דאָס איז געווען דאָס איינציקע, וואָס האָט פאַרשאַפט זיין אייגנליבע צער; ער וואָלט צוגע-נומען מיטן גאַנצן האַרצן עטלעכע פוס-שטויסן אין הינטן, אַבי ער זאָל ווערן אַביסעלע העלער און קריגן אַ דינערע טאַליע, איבעריקנס איז ער געווען שטאַרק צופרידן. פון זיך און געטראַכט, אַז קיין זאך קאָן



אײם נישט שטעלן קיין ווידערשטאנד. און צום שענסטן איד, וואָס באמת
איז טאָקע אַזוי געווען. אָט דער קליינער דייטשער ייד, וואָס בטבע
איז ער געווען אַזוי שווער, גראָד ער איז געווען דער כראָניקער און
דעה-וואָגער אין די ענינים פון פאַרזער עלעגאַנץ. ער האָט געשריבן
מיט אַ קאָמפליצירטער ראַפּינירטקייט וועגן דער מאָדע. ער איז געווען
דער קעמפער פאַרן שיינעם פראַנצויזישן סטיל, פאַר דער פראַנצויזי-
שער עלעגאַנץ, פאַרן פראַנצויזישן גייסט—פאַרוואַלטער, דער „טאַלאַן רוזש“
און „לאַצען“. מ'האַט חוזק געמאַכט פון אים, נאָר דאָס האָט אים נישט גע-
שטערט צו האָבן הצלחה. די, וואָס זאָגן, אַז דאָס לעכערלעכע אין אַ
מענטשן הרגעט אים אין פאַרזי אוועק, די קענען נישט פאַרזי; נישט
נאָר וואָס מישטאַרבט נישט דערפון, נאָר מ'האַט נאָך דערפון פּרנסה;
אין פאַרזי פירט דאָס לעכערלעכע צו אַלץ. אפילו צו רום, אפילו צו
עשירות. סילווען קאָן האָט שוין נישט געהאַט קיין פּוּח צו ציילן די ליבע-
דערקלערונגען, וואָס זיינע פראַנקפורטער מעשים האָבן אים איינגעשאַפט.
ער האָט גערעדט מיט אַ שווערן אַקצענט און מיט אַ קאַפ-שטיים.
—אַן! אַ סירופריז!—האַט ער פריילעך געשריגן, דריקנדיק קריס-
טאָפּס האַנט אין זיינע רויטע, קורצפּינגערדיקע הענט, וואָס זייער הויט
האַט, דאַכט זיך, קוים איינגעהאַלטן זייער פלייש. ער האָט נישט גע-
קענט פוילן ביי זיך אַפּצולאָזן קריסטאָפּן, מוזאָלט געקאָנט זאָגן, אַז
ער האָט זיך באַגעגנט מיט זיין בעסטן פריינד. קריסטאָפּ האָט גע-
פרעגט ביי זיך, צי סילווען קאָן מאַכט נאָר אפשר גאָר חוזק פון אים.
אַבער קאָן האָט נישט געטריבן קיין קאַטאָוועס. אָדער אויב אפילו יאָ.
איז נישט מער, ווי שטענדיק. קאָן האָט נישט געטראָגן קיין שום פעס
אין האַרצן: ער איז געווען צו קלוג דערצו. ער האָט שוין לאַנג גע-
האַט פאַרגעסן קריסטאָפּס שלעכטע באַהאַנדלונג; און אויב ער האָט זיך
דערמאָנט, האָט עס אים ווייניק-וואָס געאַרט. ער האָט פשוט געחלומט
וועגן אַזאַ געלעגנהייט זיך צו ווייזן פאַר אַן אַלטן חבר אין דער
וויכטיקער ראַלע פון זיין נייער פונקציע און מיט דער עלעגאַנץ פון
זיינע פאַרזער מאַניערן. ער האָט קיין ליגן נישט געוואָגט, רעדנדיק
וועגן זיין צופרידענער איבעראַשונג: אויף קריסטאָפּן האָט ער זיך
לחלוטין נישט געקאָנט ריכטן; און הגם ער האָט נישט געצווייפלט, אַז
קריסטאָפּ איז געקומען אַהער מיט אַ באַשטימטן צוועק, איז ער דאָך
געווען גרייט אים אַנטקעגן צוקומען, ווייל דאָס האָט באַטייט, אַז זיין

העלעקרייט און קראפט ווערן דורך קריסטאָפּן אָנערקענט.
— איר קומט פון דער היים? ווי גייט דער מאַמע? — האָט
ער געפרעגט מיט היימישקייט, וואָס וואָלט אין אַן אַנדער צייט קרי-
סטאָפּן שאַקירט. נאָר איצט, אין דער פּרעמדער שטאָט, האָט זי אים
זייער דערפרייט.

— אָבער וואָס הייסט עס, — האָט קריסטאָפּ אַביסל מיט חשד
געפרעגט, — וואָס מיט אַ וויילע צוריק האָט מען געזאָגט, אַז הער
קאָן איז דאָ נישטאָ?

— הער קאָן איז דאָ נישטאָ, — האָט קאָן לאַכנדיק געזאָגט. —
איך הייס שוין נישט קאָן. איך הייס האַמילטאָן.

ער האָט זיך אַליין איבערגעשלאָגן.

— זייט מוחל, — האָט ער געזאָגט.

ער איז געגאַנגען דריקן די האַנט אַ דורכגייענדיקער דאַמע און
פאַרקרימט דאָס פנים אין אַ שמייכל. דערנאָך איז ער צוריקגעקומען.
ער האָט געגעבן צו פאַרשטיין, אַז דאָס איז אַ פרוי אַ שרייבערין, וואָס
אירע ראַמאַנען זענען באַרימט מיט זייער ברענענדיקער תּאוּוה. די מאַ-
דערנע סאָפּאָ האָט געטראָגן אויף איר בלוזקע אַ פּיאָלעטן באַנד; זי
האָט געהאַט פּיינע גלידער און העל-בלאָנדע האָר איבערן לאַכעדיקן,
געפאַרבטן פנים; זי האָט גערעדט וועגן פּרעטענציעזע זאַכן מיט אַ
מענער-שטים, וואָס האָט פאַרמאָגט אַ פּראַנס-קאָמטעישן אַקצענט.

קאָן האָט גענומען אויספּרעגן קריסטאָפּן. ער האָט זיך נאָכגע-
פרעגט אויף אַלע מענטשן פון זייער געבורט-שטאָט, געפרעגט וואָס
מאַכט דער און וואָס מאַכט יענער, באַווייזנדיק זיך בעת-מעשה קאָקע-
טיש, אַז ער געדענקט אַלעמען. קריסטאָפּ האָט פאַרגעסן זיין אַנטי-
פּאַטיע; ער האָט געענטפּערט מיט אַ דאַנקבאַרער האַרציקייט, איבער-
געבנדיק אַ באַרג מיט פּרטים, וואָס זענען קאָנען געווען לחלוטין
גלייכגילטיק. ער האָט ווידער איבערגעשלאָגן:
— זיי מוחל.

און געגאַנגען באַגריסן אַ צווייטע באַווערין.

— וואָס הייסט? — האָט קריסטאָפּ געפרעגט, — צי שרייבן אין

פּראַנקרייך בלויו פּרויען?

קאָן האָט זיך צעלאַכט און געענטפּערט קלוגעריש.

— פּראַנקרייך איז אַ פרוי, מיין טייערער. אויב איר ווילט עפעס

דערגרייכן, נוצט עס אויס.

קריסטאָף האָט נישט געהערט די דערקלערונג און ווייטער דער-
 ציילט זיינע מעשות. כדי צו מאַכן אַ סוף, האָט קאָן אַ פּרעג געטון:
 — אָבער צום טיילו, פון וואָנען קומט איר אָהער?
 — אָט האָסטו דיר! — האָט קריסטאָף אַ טראַכט געטון. — ער
 הויבט נישט אָן צו וויסן. אָט פאַרוואָס ער איז צו מיר אַזוי פריינד-
 לעך. ווען ער וועט זיך דערוויסן, וועט ער זיך באַד ענדערן.
 ער האָט געהאַלטן פאַר זיין חוב צו דערציילן אַלץ, וואָס האָט
 אים געקאָנט צום שטאַרקסטן קאָמפּראַמיטירן: דאָט געשלעג מיט די
 זעלנער, די רדיפות קעגן אים, זיין אַנטלויפן פון לאַנד.
 קאָן האָט זיך פשוט געקייקלט פון געלעכטער.
 — בראַוואָ! — האָט ער געשריגן, — בראַוואָ! אַך, אַ פּראַכט-פּו-
 לע געשיכטע!

ער האָט אים וואַרעם געדריקט די האַנט. ער איז געווען אַנט-
 זיקט, ווען מ'האַט אונטערגעשטעלט אַ פיסל דער מאַכט, און די דאָזי-
 קע געשיכטע איז אים נאָך שטאַרקער געפּעלן, ווייל ער האָט געקענט
 אַלע העלדן פון דער געשעעניש: די גאַנצע קאָמישע זייט איז אים
 אַנטפּלעקט געוואָרן.

— הערט, — האָט ער ווייטער גערעדט. — ס'איז שוין נאָך
 האַלבן טאָג טוט מיר אָן דאָס פאַרגעניגן... קומט מיט מיר אויף מיטאַגן.
 קריסטאָף האָט מיט דאַנקבאַרקייט אָנגענומען. ער האָט געטראַכט:
 — ער איז באמת אַ ווילער מענטש. כּהאַב געהאַט אַ טעות.
 זיי זענען צוזאַמען אַרויס. גייענדיק אין וועג, האָט קריסטאָף
 געפרווט איבערגעבן יענעם זיין בקשה:

— איר זעט איצט, ווי מיין לאַגע זעט אויס. כּיבין געקומען
 אָהער זוכן אַרבעט, מוזיק-לעקציעס, און וואַרטן, ביז מ'וועט זיך דער-
 וויסן וועגן מיר. איר וואָלט מיך געקאָנט רעקאָמאַנדירן?
 — אַ פּראַגע! — האָט קאָן געענטפּערט. — צו וועמען איר
 ווילט. איך קען דאָ אַלעמען. אַלץ איז צו אייער דינסט.
 ער איז געווען גליקלעך אַרויסצוווייזן, ווי גרויס זיין השפּעה איז.
 קריסטאָף האָט אים האַרציק געדאַנקט, ער האָט געפּילט, אַז אַ
 גרויסער שטיין איז אים אַראָפּ פון האַרצן.

ביים טיש האָט ער געפרעסן מיט אַן אַפעטיט פון אַ מענטשן,
 וואָס האָט שוין צוויי טעג אין זיין מויל נישט געהאַט. ער האָט זי
 פאַרבונדן די סערוועטע אונטערן האַלז און געגעסן מיטן מעסער. קאָן-ד-

האמילטאָנען האָט שרעקלעך שאַקירט זיין ווילדער אַפעטיט און זיינע דאַרפֿישע מאַניערן. חוץ דעם האָט אים שטאַרק פאַרדראָסן, וואָס זיין מיטעסער לעגט אַזוי ווייניק אַכט אויף זיין עלעגאַנץ. ער האָט אים געוואָלט איבעראַשן מיט זיינע דערציילונגען וועגן זיינע אינטערע-סאַנטע באַציינגען און וועגן זיין ערפֿאָלג ביים שיינעם מין; נאָר אומ-זיסט: קריסטאָף האָט נישט געהערט, ער האָט אים איבערגעשלאָגן די רייד אָן שום קונצן. זיין צונג האָט זיך אויפגעפונדן, ער איז געוואָרן היימיש. זיין האַרץ איז פול געווען מיט דאַנקבאַרקייט, ער האָט נאָרוו אָנפאַטררויט קאָנען זיינע פלענער אויף דער צוקונפט, וועלכע האָבן קאָנען שטאַרק געלאַנגווייליקט. דער עיקר האָט אים, ביז פאַרצווייפלונג, פאַרדראָסן, וואָס קריסטאָף האָט אים אַלע וויילע געכאַפט איבערן טיש די האַנט און הייס זי געדריקט. ער איז שיר נישט אַרויס פֿון די פליים, ווען קריסטאָף האָט אויפן דייטשן שטייגער געטרונקען און געהאַלטן אַ טאָסט אין סענטימענטאַלע ווערטער לכבוד די, וואָס וווינען ביים פּאָטער-רהיין. קאָן האָט מיט שרעק אויסגעקוקט די מי-נוט, ווען ער וועט נעמען זינגען. די שכנים האָבן אים אָנגעקוקט אי-ראַניש. קאָן האָט געזאָגט עפעס אַן אויסרייד, אַז ער האָט וויכטיקע געשעפטן, און זיך אויפגעהויבן. קריסטאָף האָט אים נישט אָפגעלאָזט; ער האָט געוואָלט וויסן, ווען ער וועט קענען האָבן אַ רעקאָמענדאַציע, ווען ער וועט אים פאַר עמעצן פאַרשטעלן און ער וועט קאָנען אָנ-הויבן זיינע לעקציעס.

— איך וועל זיך פאַרנעמען דערמיט. היינט. נאָך היינטיקן אָונט, — האָט צוגעזאָגט קאָן. — איך וועל באַלד רעדן וועגן דעם. איר קענט זיין רויק.

קריסטאָף איז צוגעשטאַנען.

— ווען וועל איך וויסן?

— מאַרגן... מאַרגן... אָדער איבערמאָרגן.

— זייער גוט. איך וועל קומען איבערמאָרגן.

— ניין, ניין, האָט זיך קאָן געאיילט צוצוגעבן. — איך וועל

אייך געבן צו וויסן. זייט זיך נישט מטריח.

— אַ סאַיז נישט שווער פאַר מיר. פאַרקערט? נישט אמת?

פֿל-זמן איך וואַרט, האָב איך סיי-ווי-סיי נישט, וואָס צו טון אין פאַרני.

— צום טיילו! — האָט קאָן געטראַכט...

— ניין, — האָט ער זיך אויפן קול אָנגערופן, — איך וועל

איך בעסער שרייבן. די טעג וועט איר מיך נישט טרעפן. גיט מיר
איינער אדרעס.

קריסטאָף האָט אים דיקטירט.

— אויסגעצייכנט. ליוועל איך מאָרגן שרייבן.

— מאָרגן?

— מאָרגן. איר קענט דאָרויף רעכענען.

ער האָט זיך אַרויסגעריסן פון קריסטאָפּס האַנט-דריקעניש און
איז אַנטלאָפן.

— אויף!—האָט ער געטראַכט.—דאָס איז אַ נודניק!

ווען ער איז צוריקגעקומען אין ביוראָ, האָט ער אָנגעזאָגט דעם
יינגל, אַז ווען דער „דייטש“ וועט זיך אויף אים פרעגן, זאָל ער
ענטפערן, אַז ער איז נישטאָ.—אין צען מינוט אַרום האָט ער אינגאַנצן
פאַרגעסן וועגן אים.

קריסטאָף איז אַוועק אין זיין נאָרע. ער איז געווען שטאַרק
גערירט.

— אַ גוטער בחור! אַ ווילדער יונג!—האָט ער געטראַכט.—ווי אומ-

גערעכט ליבין געווען צו אים. און ער טראָגט אפילו קיין פעס נישט
אויף מיר!

דאָס געוויסן האָט אים געמאַטערט; ער האָט שוין געהאַלטן ביים
שרייבן אַ בריוו צו קאָנען, אַז ער האָט חרטה, לַמאי ער האָט אים
אַמאָל שלעכט געאורטייט, און אַז ער בעט אים איבער פאַר די עווילות,
וואָס ער איז קעגן אים באַגאַנגען. ער האָט געהאַט טרערן אין די
אויגן, טראַכטנדיק דערפון. נאָר אים איז געווען שווערער אָנצושרייבן
אַ בריוו, איידער אַ מוזיקאַלישע פאַרטיציע; און נאָכדעם ווי ער האָט
אָנגעשאַלטן דעם טינטער מיט דער פעדער פון האַטעל, וואָס האָבן
באמת געטויגט אויף פפרות, און נאָכדעם, ווי ער האָט פאַרשריבן, גע-
מעקט און קאַליע געמאַכט אַ פיר אָדער פינף בויגעלעך פאַפיר, האָט
ער אָנגעווירן די געדולד און געשיקט אַלץ צו אַלדע רוחות.

דער איבעריקער טייל פונם טאָג האָט זיך אים זייער לאַנג גע-
שלעפּט; נאָר קריסטאָף איז געווען אַזוי מיד פון דער שלעכטער נאַכט
און פון דעם פרימאַרגנדיקן לויפעניש, אַז ער איז לסוף איינגעשלאָפן
אויפן שטול. ערשט אין אָונט האָט ער זיך אויפגעכאַפּט און געלעבט
זיך אין בעט; ער איז געשלאָפן נאָכאַנאָד צוועלף שעה.

צומאַרגנס האָט ער פון אַכט אַ זייגער אָן גענומען וואַרטן אויף
 דער צוגעזאָגטער תשובה. ער האָט נישט געצווייפלט אין קאַנס פינקט-
 לעכקייט, ער איז נישט אַרויס פון שטוב, טראַכטנדיק, טאַמער וועט זיך
 קאָן אַריינכאַפן צו אים, איידער ער וועט גיין אין ביוּראָ. פּדי נישט
 אַרויסצוגיין פון שטוב, האָט קריסטאָף געהייסן זיך ברענגען עסן צו
 זיך אין צימער פון דעם אונטערשטן רעסטאָראַן. דערנאָך האָט ער ווי-
 דער גענומען וואַרטן, זיכער, אַז קאָן וועט אַריינקומען, גייענדיק צו-
 ריק פון מיטאָג. ער איז אַרומגעגאַנגען אַהין און צוריק איבערן צו-
 מער, זיך געזעצט, ווידער אויפגעשטאַנען, געעפנט די טיר, וויפל
 מאָל ס'האַבן זיך געלאָזט הערן טריט אויף די טרעפּ. ער האָט נישט
 געהאַט קיין שום חשק צו גיין שפּאַצירן איבער פּאַריו, פּדי צו פּאַר-
 קירצן דאָס וואַרטן. ער האָט זיך געלעגט אויפן בעט. זיין געדאַנק
 האָט זיך אָן אויפהער אומגעקערט צו דער אַלטער מאַמע, וואָס האָט
 אין דער זעלבער צייט אויך געטראַכט וועגן אים. נאָר זי אַליין האָט
 געטראַכט וועגן אים... ער האָט געפילט צו איר אָן אומעדלעכע
 צערטלעכקייט און אויך חרטה, וואָס ער האָט זי פּאַרלאָזן. נאָר גע-
 שרייבן האָט ער צו איר נישט. ער האָט געוואַרט, ער זאָל קענען איר
 שרייבן גענוי, אין וואָס פּאַר אַ לאַגע ער געפינט זיך. נישט געקוקט
 אויף זייער טיפּער ליבע, איז זיי קיינמאָל נישט איינגעפאַלן, נישט
 אים, נישט איר, צו זאָגן איינער דער אַנדערער פשוט, אַז זיי האָבן
 זיך ליב: אַ בריוו פלעגן זיי שרייבן נאָר דעמאָלט, ווען ס'איז געווען
 עפעס וויכטיקס. — אויסגעצויגן אויפן בעט, מיט די הענט פּאַרלעגט
 אונטערן קאָפּ, האָט ער געטרוימט. הגם זיין צימער איז געווען ווייט
 פון גאַס, האָט דאָך דער פּאַריזער רעש געשטערט די שטיל־קייט; די
 שטוב האָט געציטערט. — ס'איז ווידער געוואָרן נאַכט, און קיין בריוו
 איז נישט געקומען.

און ווידער איז געקומען אַ טאָג, ענדלעך צום פּאַריקן.
 אויפן דריטן טאָג האָט קריסטאָף דערפילט, אַז זיין פרייוויליקע
 תפיסה מאַטערט אים שוין צופיל, און ער האָט באַשלאָסן ארויסצוגיין
 פון צימער. אָבער פונם ערשטן אָונט אָן, ווי ער איז געקומען קיין

פאריו, האָט ער געפילט צו דער דאָזיקער שטאָט אַן אינסטינקטיוון עקל. ער האָט קיין שום חשק נישט געהאַט עפעס צו זען, ער איז פשוט נישט געווען נייגעריק. צו שטאַרק איז ער געווען פאַרנומען מיט זיין אייגענעם לעבן, ער זאָל קאָנען זיך אינטערעסירן דערמיט. ווי ס'לעבן אַנדערע; און די פאַרגאַנגענהייט און די מאָנומענטן פון אַ שטאָט זענען אים קיינמאָל נישט אָנגעגאַנגען. און ווי-נאָר ער האָט זיך געפונען אין דרויסן, איז אים געוואָרן שטאַרק לאַנגווייליק — און הגם ער האָט באַשלאָסן פריער ווי אין אַ וואָך אַרום צו קאָנען נישט צו גיין, איז ער דאָך אַהין צוגעגאַנגען. דער דינער, געטריי דעם באַפעל פון זיין באַלעבאַס, האָט אים דערקלערט, אַז הער האַמילטאָן איז געשעפטלעך אָפגעפאַרן פון פּאַריז. די דאָזיקע ידיעה האָט קריסטאָכן שטאַרק דערשלאָגן. שטאַמלענדיק האָט ער געפרעגט, ווען הער האַ-מילטאָן קומט צוריק, און דער דינער האָט אים גלאַט אַזוי, אַזוי פטור צו ווערן, געענטפערט:

— אַן ערך אין צען טעג אַרום.

קריסטאָף איז אַוועק דערשלאָגן אַהיים און אין משך פון די קומענדיקע טעג געבליבן פאַרשפאַרט אין צימער. ער האָט זיך נישט געקאָנט נעמען צו קיין שום אַרבעט. מיט שרעק האָט ער זיך אַרומ-געווען, אַז דאָס ביטל אָפגעשפּאַרטע געלט, וואָס די מאַמע האָט אים איינגעוויקט אין אַ טיכל און באַהאַלטן טיף אין זיין ריזע-זיק. איז זייער גיך אַוועק. ער האָט גענומען ווייניק עסן, נאָר פאַרנאָכט פלעגט ער אַראָפּגיין אין שענק אונטן עסן אָונט-ברויט, און איז באַלד באַקאַנט געוואָרן צווישן די שענק-איינגייער, וואָס פלעגן אים רופן „פּראַס“ אָדער „זויער-קרויט“. מיט גרויס מי האָט ער אָנגעשריבן אַ צוויי-דריי פּראַנצויזישע בריוו צו עטלעכע מוזיקער, וואָס זייערע נעמען האָט ער קוים געקענט. איינער פון זיי איז געשטאַרבן מיט צען יאָר צוריק. ער האָט זיי געבעטן אַ דערלויבעניש זיי צו באַזוכן. די משונהדיקע אַרטאָגראַפיע און שווערער סטיל, מיט לאַנגע זאַצן און צערעמאַניאַלע אויסדרוקן, וואָס ווערן באַנוצט אין דער דייטשער שפּראַך, מיטן אַד-רעס: Au Palais de l'Academie de France (צום פּאַלאַץ פון דער פּראַנצויזישער אַקאַדעמיע), — האָבן ביים מענטשן, וואָס האָט גע-לייענט דעם בריוו, און ביי זיינע חברים, אַרויסגערופן אַ שטאַרק געלעכטער.

אין אַ וואָך אַרום איז קריסטאָף ווידער אַוועק אין האַנדלס-הויז.

דאָסמאָל האָט ער געהאַט מול. אויף דער שוועל האָט ער באַגעגנױט
דעם אַרויסגייענדיקן סילווען קאַן. קאַן האָט זיך פאַרקרימט, דער-
זענדיק זיך אין אַ שווערער לאַגע; אָבער קריסטאָף איז געווען צו י
גליקלעך, אַז ער האָט עס נישט געפילט. ער האָט אים שטאַרק, לויט
זיין שטייגער, געדריקט די האַנט און געפרעגט מיט פרייד:

— איר זענט געווען אויף דער ריזע? האָט זי זיך איינגעגעבן?
קאַן האט געשאַקלט מיטן קאָפּ, אָבער ער איז געבליבן פאַר-
זאַרגט. קריסטאָף האָט ווייטער גערעדט:

— כ'פיל דאָ שוין איינמאָל געווען... מ'האַט אייך זיכער איר
בערגעגעבן... נו, וואָס הערט זיך נייעס? איר האָט גערעדט וועגן
מיר? וואָס האָט מען אייך געענטפערט?

קאַן האָט זיך נאָכמער איינגעקאָרטשעט. קריסטאָפּן האָט געוונ-
דערט זיין גלייכגילטיקייט. ער איז נישט געווען דער זעלבער
מענטש.

— כ'האַב גערעדט וועגן אייך, — האָט קאַן געזאָגט, — אָבער
אייך ווייס נאָך גאָרנישט. כ'האַב נישט קיין צייט; זנט איר האָט מיך
ס'לעצטע מאָל געזען, בין איך זייער שטאַרק פאַרנומען. מיינע גע-
שעפטן פאַרדרייען מיר ממש דעם קאָפּ; ווער ווייס, צי איך וועל
אַלץ אויספירן; זיי פאַרקירצן מיר פשוט די יאָרן. טוף-כל-טוף וועל
אייך זיך לעגן אַ קראַנקער אין בעט.
— פילט איר זיך נישט גוט? — האָט קריסטאָף מיט מיטלייד
געפרעגט.

קאַן האָט כיטרע אויף אים אַ קוק געטון און געענטפערט:
— כ'פיל זיך שלעכט אין געזונט. כ'ווייס נישט, וואָס מיט מיר
איז אין די לעצטע טעג געוואָרן, איך פיל זיך זייער שלעכט.

— אַ, גאָט מיינער, — האָט קריסטאָף געזאָגט, האַלטנדיק אים
פאַרן אַרעם, — קודם-כל דאַרפט איר זיך היטן. איר דאַרפט זיך
אַפרוען. איך באַדויער שטאַרק, וואָס כ'האַב אַרויפגעלעגט אויף אייך
מיינע דאָגות. איר האָט עס מיר געדאַרפט זאָגן. וואָס טוט אייך וויי?
ער האָט זיך באַצויגן צו קאָנס פאַלשע רייד אַזוי ערנסט, אַז
יענער, וואָס איז אַ דאַנק דער קאָמישער האַרציקייט געוואָרן גוט
אויפגעלעגט, האָט גענומען פילן אַ שטילע הנאה, וועלכע ער האָט
זיך באַמיט צו באַהאַלטן אין זיך. די איראָניע איז אַז טייער פאַר-
גינגן ביי די יידן (און פיל פאַריזער קריסטן זענען אין דעם זין

יידן). אז זיי זענען מוחל זייערע שונאים אפילו, וואָס מ'שטרעט זיי
בל זמן יענע גיבן זיי די מעגלעכקייט צו טרייבן קאָטאוועס; אויסער-
דעם האָט קאָנען גערירט קריסטאָפּס מיטלייד און אינטערעס פאַר
זיין געזונט-צושטאַנד. ער האָט געפילט אַן אינערלעכע נייגונג צו
טון אים אַ טובה.

— ס'איז מיר איינגעפאלן אַ געדאַנק, — האָט ער געזאָגט, —
ביז איר וועט קריגן מוזיק-שעהן, אפשר וועט איר אַרבעטן אין אַ
מוזיק-פאַרלאַג?

קריסטאָפּ האָט מסכים געווען מיט גרויס התלהבות.
— כ'האַב פאַר אייך אַן ענין. כ'קען גוט דעם לייטער פונם
גרעסטן מוזיק-פאַרלאַג, וואָס הייסט דניאל העכט. כ'וועל אייך פאַר
אים פאַרשטעלן, איר וועט אַליין זען, וואָס איר וועט קענען ביי
אים טון. איר, ווי איר ווייסט, בין נישט קיין מבין אין די זאַכן.
אַבער העכט איז אַן אמתער מוזיק-מבין און ס'וועט אייך זיין לייכט
מיט אים דורכצוקומען.

זיי האָבן זיך אָפגעשמועסט צו טרעפן זיך דעם אַנדערן טאָג. קאָן
איז נישט געווען בייד, וואָס ער איז דורך אַן אויסרייד פטור גע-
וואָרן פון קריסטאָפּ, ווייל גלייכצייטיק האָט ער אים פאַרפליכט צו
דאַנקבאַרקייט.

צומאָרגנס איז קריסטאָפּ אַוועק צו קאָנען אין ביראָ, אים צו
נעמען. לויט זיין עצה, האָט ער מיטגענומען מיט זיך עטלעכע קאָמ-
פּאָזיציעס, צו ווייזן העכטן. זיי האָבן געפונען העכטן אין זיין מו-
זיק-געשעפט, נאָענט צו דעם אָפערע-טעאַטער. ווען זיי זענען אַריין,
האָט זיך העכט אפילו קיין ריר נישט געטון; ער האָט קאַלט דער-
לאַנגט קאָנען צוויי פינגער, און אויף קריסטאָפּס העפלעכער פאַגרי-
סונג אינגאַנצן נישט געענטפערט. אויף קאָנס בקשה איז ער אַריין
מיט זיי אין אַ צווייטן צימער. ער האָט זיי נישט פאַרגעלעגט זיך
צו זעצן. אָנגעשפאַרט אָן דעם נישט-געהייצטן אויוון, האָט ער
עקשנותדיק געקוקט אויף דער וואַנט.
דניאל העכט איז געווען אַ מענטש פון אַ יאָר פערציק, הויך

קאלט, פיין אָנגעטון, אַ בולטער פעניקישער טיפּ; קלוג און נישט-אַנגענעם לויטן אויסזען: ער האָט געהאַט אַ ביזו פנים, שוואַרצע האָר און די באָרד — לאַנג און פירקאַנטיק, ווי ביי אַ אשורישן מלך. ער האָט קיינמאָל נישט געקוקט קיין מענטשן גלייך אין די אויגן אַריין, און פלעגט בטבע רעדן אַזוי קאלט און גראָב, אַז אַפילו ווען ער פלעגט באַגריסן אַ מענטשן, פלעגט עס יענער אויך אָננעמען פאַר אַ באַליידיקונג. די דאָזיקע חוצפה איז מער געווען לפנים, ווי באמת, זי האָט אָן צווייפל געשטימט מיטן שטריך פון גרינגשעצונג, וואָס ער האָט פאַרמאָגט, אָבער נאָכמער האָט דערויף געווירקט דאָס אויטאָמאַט-מאַטישע און געשלאָסענע אין אים! יידן פון דעם מין זענען נישט קיין זעלטנהייט; די געזעלשאַפט איז אומצופרידן מיט זיי: זיי האַלטן די דאָזיקע אָנגעבליאָזענע גלייכגיטיקייט פאַר גאוונה, בעת זי איז סרוב נאָר אָן אויסדרוק פון דער אומהיילבאַרער אומגעשיקטקייט פונם גוף און גייסט.

סילווען קאָן האָט פאַרגעשטעלט פאַר אים קריסטאָפּן מיט גרויס פלאַפּלעריי און איבערגעטריבענע שבחים. קריסטאָפּ, צעטומלט אַביטל פון אַזאַ קבלת-פנים, האָט זיך באַוועגט אויפן אָרט, האַלטנדיק אין האַנט דעם הוט און די כתב-ידן. העכט, וואָס האָט ביז איצט גענילט קריסטאָפּס געגנוואַרט, האָט איצט, ווען קאָן האָט געענדיקט רעדן, אויסגעדרייט גרינגשעצנדיק דעם קאָפּ און נישט קוקנדיק אים אין פנים, געזאָגט:

— קראַפּט... קריסטאָפּ קראַפּט... קיינמאָל נישט געהערט דעם נאָמען.

פאַר קריסטאָפּן זענען די דאָזיקע ווערטער געווען, ווי אַ קלאַפּ מיטן פויסט גלייך אין דער ברוסט; ער איז רויט געוואָרן און ביזו געענטפערט:

— וועט איר הערן אין אַ צייט אַרום. העכטס פנים האָט זיך לחלוטין נישט געענדערט, ער האָט רויק, ווי קריסטאָפּ וואַלט גאָר אויף דער וועלט נישט געווען, צוגעגעבן: — קראַפּט... ניין, איך ווייס נישט. ער האָט געהערט צו דעם מין מענטשן, וואָס יעדער מענטש האָט ביי זיי אַ קנאַפּן ווערט שוין צוליב דעם אַליין, וואָס ער איז זיי נישט באַקאַנט.

ער האָט צוגעגעבן אויף דייטש:

— איר זענט פונם רהיין-לאַנד? ווונדערלעך, ס'אַרץ גרויסע זאַל מענטשן עס פאַרנעמען זיך דאָרט מיט מוזיק. דאַכט זיך, נישטאָ דאָרט קיין איין מענטש, וואָס זאָל נישט זאָגן אויף זיך, אַז ער איז אַ מוזיקער.

ער האָט עס געזאָגט לשם שפּאַס און נישט געמיינט קיינעם אַנצורירן, אָבער קריסטאָף האָט פאַרשטאַנען זיינע ווערטער אַנדערש. ער האָט אים שוין געוואָלט אָפּענטפּערן עפעס רעכטס, נאָר קאָן האָט פאַרלאָפּט.

— זייט מוחל, — האָט ער געזאָגט צו העכטן, — איר וועט דאָך מודה זיין, אַז איר, למשל, פאַרנעם זיך נישט מיט אַזעלכע זאַכן. — דאָס איז דיין מעלה, — האָט העכט געענטפּערט.

— אויב ס'איז נויטיק נישט צו זיין קיין מוזיקער, פּדי איך געפּעלן צו ווערן, — האָט קריסטאָף טרוקן געזאָגט, — באַדויער איך דייער, וואָס איר קאָן איך קיין נוצן נישט ברענגען.

העכט, מיטן קאָפּ אויסגעדרייט אין אַ זייט, האָט זיך מיט דער זעלבער גלייכגילטיקייט אָנגערופן:

— איר האָט געשריבן מוזיקאַלישע ווערק? וואָס האָט איר גע- שריבן? מסתּמא לידער.

— לידער, צוויי סימפּאָניעס, סימפּאָנישע פּאָעמען, קוואַרטעטן, פּיאַנאָ-מוזיק, סצענע-מוזיק, — האָט קריסטאָף מיט פּעס געזאָגט.

— אין דייטשלאַנד שרייבט מען אַסאָך, — האָט העכט פּריינד- לעך, מיט אַ געוויסער גרינגשעצונג, געענטפּערט. ער האָט זייער פּאַר- דעכטיק באַטראַכט אַט דעם פאַרשוי, וואָס האָט אָנגעשריבן אַזוי פיל ווערק, און ער, דניאל, ווייס נישט וועגן זיי.

— נו, — האָט ער געזאָגט, — אפשר וועל איך איך קענען געבן אַרבעט, אַזוי-ווי מײן פּריינד האַמילטאָן רעקאָמענדירט איך. מיר גיבן איצט אַרויס אַ זאַמלונג, אַ ביבליאָטעק פאַר יוגנט, וווּ ס'וועלן זיין געדרוקט לייכטע פּיאַנע-מוזיק. איר וואָלט געקענט באַאַרבעטן שו- מאַנס קאַרנאַוואַל פאַר זעקס אָדער אַכט הענט.

קריסטאָף האָט אַ קאָך אויף געטון.

— אַט דאָס לעגט איר מיר פּאַר, מיר?

דאָס נאַיווע וואָרט „מיר“ האָט קאָנען געוויילט, אָבער העכט האָט אויסגעזען באַליידיקט.

— איך ווייס נישט, וואָס איר ווונדערט זיך דאָ. ס'איז דאָך

א לייכטע אַרבעט. אויב זי איז ביי אייך לייכט, איז אַוודאי גוט! מיר וועלן זען שפעטער; איר זאָגט מיר, אַז איר זענט אַן אויסגעצייכנטער מוזיקער. איך מוז אייך גלויבן. אָבער סוף-מל-סוף קען איך דאָך אייך נישט.

ער האָט אין האַרצן געטראַכט:

— אויב מיר זאָלן גלויבן די דאָזיקע יונגוואַרג, איז ווער ווייס, צי וועלן זיי נישט אָפּמאַרן בראַהמסן אַליין.

קריסטאָף האָט קיין וואָרט נישט געענטפערט (ער האָט באַשלאָסן זיך צו באַהערשן). אָנגעטון דעם הוט און זיך געלאָזט גיין צו דער טיר. קאָן האָט אים לאַנדדיק פאַרהאַלטן.

— וואָרט, וואָרט! — האָט ער געזאָגט; און ווענדנדיק זיך צו העכטן, צוגעגעבן: — ער האָט געבראַכט מיט זיך עטלעכע פון זיינע ווערק, פּדי איר זאָלט קאָנען האָבן וועגן אים אַ באַגריף.

— הו! — האָט העכט מיט לאַנגווייליקייט געזאָגט. — לאַמיר זען, נישט רעדנדיק קיין וואָרט, האָט אים קריסטאָף דערלאַנגט זיינע פּתבים. העכט האָט פּויל געוואָרפן אויף זיי אַ בליק.

— וואָס איז עס? אַ סאָנעטע פאַר פּיאַנאָ...

ער האָט איבערגעלייענט: איין טאָג.

— שטענדיק פּראַגראַם-מוזיק.

נישט געקוקט אויף זיין אויסערלעכער גלייכגילטיקייט, האָט ער געלייענט שטאַרק אויפּמערקזאַם. ער איז געווען אַ גוטער מוזיקער, אַן אמתער פאַכמאַן, און זיין גאַנצע וועלט איז באַשטאַנען בלויז פון מוזיק. ווי נאָך ער האָט איבערגעלייענט די ערשטע שטעלן, האָט ער באַלד דערזען, מיט וועמען ער האָט צו טון. ער האָט געשוויגן, מיט פאַראַכטונג מישנדיק די בלעטער. ער האָט זיך זייער געוונדערט אויף די פעיקייטן פונם מחבר, וואָס ער האָט אינם פּתב-יד דערפילט, אָבער זיין נאַטירלעכע עקשנות און איינגליבע, וואָס איז דורך קריסטאָפּס רייד באַליידיקט געוואָרן, האָבן אים אָפּגעהאַלטן אַרויסצוווייזן זיין פאַר-הנדערונג. ער האָט שטיל געענדיקט דאָס לייצען, נישט פאַרלירנדיק קיין איין וואָרט.

— יאָ, יאָ — האָט ער מיט דער פריינדלעכקייט פון אַן אַפּוטר-פּוס געזאָגט, — ס'איז נישט שלעכט אָנגעשריבן.

אַ שווערע קריטיק וואָלט קריסטאָפּן אַזוי נישט באַליידיקט.

— איך בין אייך מוחל אייערע שבחים, — האָט ער מיט פֿעס

געשריגן.

— ווי עס זאָל נישט זיין, — האָט העכט געזאָגט, — מיין אין, אז ווען איר ווייזט מיר אייערס אַ ווערק, טוט איר עס דערפֿאַר, ווייל איר ווילט הערן מיין מיינונג.

— בשום אופן נישט.

— אויב אזוי, — האָט העכט באַליידיקט געזאָגט, — ווייס איך נישט, וואָס ווילט איר אייגנטלעך פֿון מיר.

— איך בעט ביי אייך אַרבעט, מער נישט.

— איך קאָן אייך דערווייל קיין אַנדער אַרבעט נישט פֿאַרלעגן. אויסער די, וואָס כִּהאַב אייך פֿריער געזאָגט. און די איז אויך נישט זיכער, כִּהאַב אייך געזאָגט, אַז אפשר וועט די אַרבעט זיין.

— און קיין שום אַנדער אַרבעט האָט איר נישט פֿאַר אַזאַ מוֹ- זיקער, ווי איך?

— אַזאַ מוזיקער ווי איר? — האָט העכט מיט אַ באַליידיקנדיקער איראָניע געזאָגט. — מוזיקער לכל הפחות בעסערע פֿון אייך האָבן אַזאַ אַרבעט נישט געהאַלטן פֿאַר קיין פּחיתות-הכבוד. עטלעכע, וואָס כִּקאָן זיי נישט אָנרופן ביי די נעמען און וואָס זענען גוט באַקאַנט איצט אין פֿאַריוו, זענען מיר זייער דאַנקבאַר געווען פֿאַר אַזאַ מין אַרבעט. — דערפֿאַר, ווייל זיי זענען נישט קיין ערלעכע מענטשן, —

האָט קריסטאָף אויסגערופן. — איר האָט אַ טעות, אויב איר מיינט, אַז איר האָט צו טון מיט איינעם פֿון זיי. איר מיינט, אַז כִּהאַב מיך דערשראָקן פֿאַר אייך, ווייל איר האָט אַ טבע נישט צו קוקן אַ מענטשן אין פנים אַריין און צו רעדן מיט אים פֿון אויבן אַראָפּ? איר האָט אַפֿילו נישט באַוויליקט מיר צו ענטפערן אויף מיין באַגריסונג, ווען איך בין אַהער אַריינגעקומען... אָבער ווער זענט איר עס, וואָס איר מיינט, אַז איר האָט דאָס רעכט צו רעדן צו מיר מיט אַזאַ גרינגשע- צונג? צי האָט איר עפעס אָנגעשריבן אין אייער לעבן? און איר האָט די העזה מיך צו לערנען, ווי אזוי מ'דאַרף שרייבן — מיך, וואָס דאָס שרייבן איז מיין גאַנץ לעבן! און איר געפינט נישט קיין בעסערע זאך מיר פֿאַרצולעגן, נאָכן איבערלייענען מיין ווערק, ווי צו באַאַר- בעטן די ווערק פֿון די גרויסע מוזיקער פֿאַר פֿיאַנאָ. פֿדי קליינע מייד- לעך זאָלן ביי דער דאָזיקער מוזיק קאָנען טאַנצן... ווענדט אייך צו אייערע פֿאַריווער, אויב זיי זענען אַזעלכע פּחדנים, אַז זיי לאָזן אייך

זיין זייער פירער און וועג-ווייזער. כיוויל בעסער שטארבן פון הונגער.
ס'איז געווען אוממעגלעך איינצוהאלטן דעם שטראם פון זיינע
דייד.

העכט האָט מיט אַ געפרוירענער שטים געזאָגט:

— די ברירה איז ביי אייך.

קריסטאָף איז אַרויס און פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר מיט
דעם. העכט האָט געהויבן מיט די אַקסלען און זיך אָנגערופן צום
לאַכנדיקן סילווען קאָן:

— ער וועט קומען צוריק, פונקט ווי די אַנדערע זענען
געקומען.

אין האַרצן האָט ער אים אָפּגעשאַצט. ער איז געווען גענוג
קלוג צו פילן דעם ווערט נישט נאָר פון ווערק, נאָר אויך פון מענטשן.
דורך קריסטאָפּס באַדיידיקנדיקע אויפּרעגונג האָט ער געזען אַ זעלטע-
נעם פּוּח — דער עיקר אין דער קינסטלערישער וועלט, — נאָר זיין
איינגליבע האָט זיך איינגעעקשנט נישט מודה צו זיין, אַז ער האָט
נישט ריכטיק געהאַנדלט. זייענדיק אַן ערלעכער מענטש, האָט ער גע-
פילט אַ נויטווענדיקייט צו זאָגן גוטס אויף קריסטאָפּן, נאָר ער איז
נישט געווען פעיק עס צו טון, פּוּח-זמן קריסטאָף האָט זיך פאַר אים
נישט דערנידעריקט. ער האָט געוואַרט, קריסטאָף זאָל קומען צוריק:
זיין טרויעריקער סקעפטיציזם און מענטשן-קענטעניש האָבן אים און-
טערגעזאָגט, אַז די נויט ברעכט דעם מענטשנס וויין און ענדערט
זיין מיינונג.

קריסטאָף האָט זיך אומגעקערט אַהיים. דער פּעס האָט אָפּגע-
טרעטן דעם פּלאַץ פאַר אַ טיפּן צער. ער האָט זיך געזען אַ פאַרלוי-
דענעם. די שוואַכע שוין, אָן וועלכער ער האָט זיך געוואַלט אָנשפּאַרן,
איז צעבראָכן געוואָרן. ער האָט נישט געצווייפּלט, אַז זיי זענען אים
ביידע געוואָרן שונאים, נישט נאָר העכט, נאָר אויך קאָן, וועלכער האָט
אים פאַרגעשטעלט פאַר העכטן. ער האָט זיך געפילט איינזאַם אין אַ
שטאָט, וווּ אַלע זענען אים געווען שונאים. אויסער דיגערן און קאָנען
האָט ער דאָ מער קיינעם נישט געקענט, זיין פריינדין קאַרינע, די

שיינע שוישפילערין, מיט וועלכער ער האָט זיך באַפריינדעט אין דייטש-לאַנד, איז נישט געווען אין פאַרז; זי איז אַרומגעפאַרן איבער אויס-לאַנד, אַמעריקע, — און דאָסמאָל אויף איר אייגענעם חשבון: זי איז געוואָרן דורך דער צייט באַרימט; דער ערפאָלג פון אירע רייזעס האָט געמאַכט אַ גרויסן טומל אין די צייטונגען. איז נאָר נעבליבן די קליינע פראַנצויזישע לערערין, וועלכע מהאָט אָפגעזאָגט צוליב אים פון דער שטעלע און וואָס איר זכר פלעגט אַלעמאָל אַרויסרופן ביי אים פאַרדרוס און חרטה. וויפיל מאָל האָט ער גענומען אויף זיך צו דערגיין אין פאַרז, וווּ זי געפינט זיך! אָבער איצט, זייענדיק אין פאַרז, האָט ער זיך דערוויסט, אַז איין זאך איז אים אומבאַקאַנט: איר פאַמיליען-נאָמען. ער האָט זיך נישט געקענט בשום אופן דער-מאָנען. געדענקט האָט ער נאָר איר נאָמען: אַנטואַנעט, און אויסער אַלעמען, ווען ער געדענקט אפילו יא, ווי וואָלט ער געקאָנט געפינען אַ בידנע לערערין אין אַזאַ ים מיט מענטשן?

ער האָט געמוזט וואָס-גיכער געפינען פון וואָס צו לעבן. בלויז פינף פראַנק איז אים געבליבן. נישט געקוקט אויף זיין עקל, האָט ער זיך אַליין געצוונגען צו פרעגן דעם דיקן האָטעל-אייגנטימער, אפשר ווייס ער וועגן אַוועלכע מענטשן אין דער געגנט, וועלכע ער, קרי-סטאָף, וואָרט געקענט לערנען מוזיק און צו שפילן פיאַנינג. אַזאַ איינוואוינער, ווי קריסטאָף, וואָס פלעגט עסן נאָר איין מאָל אין טאָג און גערעדט דייטש, האָט בכלל געמאַכט אויפן באַלעבאָס אַ שעלסטן איינדרוק; און איצט, ווען ער האָט זיך דערוויסט, אַז ער איז נישט מער, ווי אַ מוזיקער, האָט ער פאַרלוירן צו אים דאָס לעצטע ביסל דרך-ארץ. ער איז געווען אַ פראַנצויז פון אַלטן שניט, וואָס מוזיק איז ביי אים געווען אַ פאך פון ליידיקגייער. ער האָט אָפגעלאַכט:

— פיאַנינג? איך ווייז נישט. זייער פיין! אינטערעסאַנט, וואָס מענטשן האָבן נאָך חשק צו אַזאַ מלאַכה. אויף מיר מאַכט מוזיק דעם איינדרוק פון אַ פאַלנדיקן רעגן... פונדעסטוועגן וועט איר מיך אפשר אויסלערנען עפעס שפילן. ווי מיינט איר? — האָט ער אויסגערופן צו די טרינקענדיקע אַרבעטער.

זיי האָבן זיך הויך צעלאַכט.
— ס'איז אַ שיינע מלאַכה. זי פאַרשמוצט נישט די הענט.
אויסערדעם געפינט זי חן ביי די מאַדאַמען.
קריסטאָף האָט שלעכט פאַרשטאַנען פראַנצויזיש און נאָך ווייניקער

געקענט זיך אויף חווק. ער האָט געזוכט ווערטער. ער האָט נישט גע-
וויסט, צי זאָל ער ווערן אין פעס אָדער נישט. די באַלעבאָסטע פון
האַטעל האָט זיך דערבאַרמט אויף אים:

— גענוג, גענוג, פיליפ. רעד נישט מער קיין נאַרישקייטן, —
האַט זי געזאָגט צום מאַן.

זי האָט זיך געווענדט צו קריסטאָפּן און צוגעגעבן:
— פונדעסטוועגן וועט זיך אפשר געפינען אַ מענטש, וואָס דו

זוכסט.

— ווער? — האָט זי דער מאַן געפרעגט.

— די קליינע גראַסע, דו ווייסט דאָך, מ'האַט איר געקויפט

אַ פּיאַנינאָ.

— אַך, אָט די נאָכטאַנצער! יא, ס'איז אמת.

מ'האַט געגעבן קריסטאָפּן צו פאַרשטיין, אַז דאָס רעדט מען
וועגן דעם קצבס טאָכטער; אירע עלטערן ווילן זי מאַכן פאַר אַ
„פּרייליין“. אפשר וועלן זיי מספים זיין, זי זאָל לערנען ביי אים מו-
זיק, פּדי לייט זאָלן רעדן לפחות וועגן דעם. די באַלעבאָסטע האָט
צוגעזאָגט צו פאַרנעמען זיך מיטן דאָזיקן ענין.

צומאָרגנס האָט זי געזאָגט קריסטאָפּן, אַז די קצבטע וויל אים
זען. ער איז אַוועק צו איר אין שטוב און געטראָפּן זי זיצן אין
קראָם צווישן שטיקער-פלייש פון פאַרשידענע בהמות. זי איז געווען
אַ שיינע פרוי, מיט אַ בלוידעכער הויט און אָנגענעמען שמייכל. ווען
זי האָט זיך דערוויסט, צו וואָס ער איז געקומען, האָט זי אָנגעצויגן
אויף זיך אַ וויכטיקע מינע. ס'האַט זיך באַלד דערוועקט די פּראַנע-
וועגן פּרייז; זי האָט באַלד צוגעגעבן, אַז זי האָט נישט בדעה אויס-
צוגעבן דערויף קיין סאַך געלט, ווייל שפּילן פּיאַנינאָ איז טאַקע אַ
ווילדע זאַך, אָבער מ'קאָן לעבן אָן דעם: זי האָט אים פאַרגעלעגט
פּופציק סענט פאַר אַ שעה. זי האָט בשום אופן נישט געוואָלט געבן
מער, ווי פיר פּראַנק אַ וואָך. דערנאָך האָט זי קריסטאָפּן מיט השד
געפרעגט, צי ער האָט, לפחות, אַ שטיקל ידיעה אין מוזיק. זי האָט זיך
אַפנים באַריקט, און געוואָרן פּריינדלעכער, ווען ער האָט איר דער-
קלערט, אַז ער האָט נישט נאָר אַ גוטע ידיעה אין מוזיק, נאָר ער
איז אַפילו אַ פאַרפאַסער פון מוזיקאַלישע ווערק. דאָס האָט זייער גע-
שמעקט מיט אייגנליבע. זי האָט באַשלאָסן צו פאַרשפּרייטן צווישן
שכנים די נייעס, אַז איר טאָכטער לערנט מוזיק ביי אַ קאָמפּאָזיטאָר.

ווען קריסטאָף האָט זיך צומאַרנגס געזען זיצן בײַ אַ פּיאַניאַ — אַ שרעקלעכער אינסטרומענט, וואָס זיי האָבן אים צופעליק געקויפט און וואָס האָט געהאַט אַ קלאַנג פון אַ גיטאַרע, — צוזאַמען מיטן קאַבס טעכטער, וואָס אירע קורצע, גראָבע פינגערלעך האָבן אַרומגעבלאַן-דזשעט איבער די קלאַוישן און וואָס האָט נישט געקאַנט אונטער-שיידן צווישן איין קלאַנג און דעם צווייטן, נאָר געדרייט זיך לאַנג-ווייליק אויפן שטול און געגענעצט אים אין פנים אַריין פון דער ערשטער מינוט אָן, — ווען ער האָט געמוזט בלייבן אונטער דער השגחה פון דער מוטער און פֿערן איר פּלודעריי, אירע געדאַנקען וועגן מוזיק און מוויקאַלישע דערציונג, — האָט ער זיך דערפילט אזוי אומגליקלעך, אזוי באַליידיקט, אַז ער האָט אַפילו קיין פּוח נישט גע-האַט זיך צו קלאַנגן, ער פלעגט אַוועק פון דאָרט אַהיים זייער דער-שלאָנגן. עס זענען געווען טעג, ווען ער האָט נישט געקאַנט עסן קיין אַוונט-ברויט. אויב סאיז אים אין משך פון עטלעכע וואָכן אזוי גוט געלונגען, וואָס וועט שוין זיין אין אַ צייט אַרום? פאַרוואָס האָט ער אָפּגעוואָרפן העכטס פאַרשלאַנג? זיין איצטיקע אַרבעט האָט אים נאָל-מער דערנידעריקט.

איינמאָל, ווען ער איז געזעסן אין אַוונט אין שטוב, האָט אים אָנגעכאַפט אַ חשק צו וויינען; ער האָט פאַרצווייפלט אַראָפּגעקניט פאַר זיין פעט און תפלה געטון... צו וועמען האָט ער תפלה געטון? צו וועמען האָט ער געקאַנט תפלה טון? אין גאָט האָט ער נישט גע-גלויבט; ער האָט געגלויבט, אַז גאָט איז נישטאָ. אָבער ער האָט גע-פילט די נויטווענדיקייט תפלה צו טון, תפלה צו טון צו זיך אַליין. נאָר שלעכטע מענטשן ריכטן נישט אָפּ קיין תפלה קיינמאָל נישט. זיי איז אומבאַקאַנט די באַדערפעניש פון די שטאַרקע נשמות זיך איינצו-שרומפן פון צייט צו צייט אין זייער קודש-הקדשים. נאָך די באַליידי-קונגען פון אַ גאַנצן טאָג, האָט קריסטאָף געפילט אין דער שטילקייט פון זיין האַרצן זיין אייביקע עקזיסטענץ, זיין גאָט. די שטראָמען פונם אַרעמען לעבן זענען געפלאָסן אונטער אים, נישט אָנרירנדיק אים; וואָס פאַר אַ שייכות צווישן אים און דעם לעבן? אַלע ווייטיקן פון דער וועלט, וואָס האָבן אים געוואַלט אומברענגען, זענען צעקלאַפט געוואָרן אָן דעם דאָזיקן פעלו. קריסטאָף האָט געהערט, ווי סיפּוליסירט זיין בלוט, ווי אַן אינערלעכער ים, און אַ שטים, וואָס האָט אי-בערגעזחורט:

— איך בין אייביק... איך בין... איך בין...

ער האָט גוט געקענט די דאָזיקע אייביקייט: זינט ער האָט גע-
דענקט, האָט ער שטענדיק געהערט אָט די שטים. אָפּטמאָל פּלעגט
ער זי פּאַרגעסן; טיילמאָל פּלעגט פּאַרלוירן ווערן אויף לאַנגע חדשים
איר שטאַרקער, מאַנאָטאָנער ריטם; אָבער ער האָט געוווּסט, אַז די
דאָזיקע אייביקייט איז דאָ, אַז זי וועט קיינמאָל נישט אויפהערן צו
זיין, ווי דאָס רוישן פונם אָקעאַן, וואָס רוישט אין דער פינסטערניש
פון דער נאַכט. איצט האָט ער אויך פון די מוזיק-קוואַלן געשעפט די
רו און לעבנס-קראַפט, וואָס ער פּלעגט שעפּן שטענדיק, וויפיל מאָל
ער פּלעגט זיך טיף אַראַפּהאַלן אויף איר גרונט. ער האָט זיך אויפגע-
הויבן, פיל מיט אינערלעכער רו. ניין, אינם שווערן לעבן, וואָס ער
האָט געלעבט, האָט ער נישט געהאַט פאַר וואָס פאַרשעמט צו ווערן.
ער קען עסן זיין ברויט, נישט רויט ווערנדיק; זאָגן רויט ווערן די,
וואָס האָבן געבראַכט דערצו, ער זאָל קויפן זיין ברויט פאַר אַזאַ
טייערן פרייז. געדולד! געדולד! סוועט קומען אַ צייט...

אָבער צומאַרגנס האָט ווידער געפּלאַצט זיין געדולד. און כּאָטש
ער האָט זיך באַמיט איינצוהאַלטן זיין פעס, האָט ער זיך דאָך איינ-
מאָל, בעת אַ לעקציע, גענומען ביזערן אויף דער נאַרישער גראַסע,
וואָס האָט אויסער אַלעמען אָפּגעלאַכט פון זיין שפּראַך און בכלל גע-
טון אים אויף צו להכעיס. אויף זיינע געשרייען האָט זי חוצפהדיק
געענטפערט, זי האָט זיך דערשראָקן און געוואָרן אין פעס אויפן דאָ-
זיקן פאַרשוין, וואָס נעמט גוט געלט און האָט נאָך די העזה אָנצו-
רירן איר כבוד. זי האָט געשריגן, אַז ער האָט זי געשלאָגן. (קריסטאָף
האָט זי שטאַרק אַ שטויס געטון מיטן אָרעם). די מאַמע איז געקומען
צו לויפן, ווי אַ משוגענע, געכאַפט קושן דאָס טעכטערל און גענומען
זידלען קריסטאָפּן. דער קצב איז אויך געקומען צו לויפן און געשריגן,
אַז ער וועט נישט לאָזן דעם פּראַס, דעם מנוול אָנצורירן, זיין טאָכ-
טער. קריסטאָף איז געוואָרן בלייך פון פעס און פאַרשעמט; ער האָט
זיך געקווענקלט, צי זאָל ער נישט דערשטיקן דעם קצב צוואַמען
מיט זיין ווייב און טאָכטער; לסוף האָט ער געמאַכט פּליטה. אונטער
אַ מבול פון זידל-ווערטער, די רעסטאָראַן-אייגנטימער, דערזענדיק אים
אין האַטעל אַ צעטומלטן, האָבן פון אים אַרויסגעקריגן די גאַנצע גע-
שיכטע און מיט רשעותדיקער פרייד געאיילט איבערצודערציילן די

שכנים. אין אָוונט האָט די גאַנצע געגנט איבערגעזוּרט, אַז דער דייטש
איז אַן אַזור, ער שלאַגט קינדער.

קריסטאָף האָט זיך ווידער געווענדט צו אייגנטימער פֿון טרויק-
פּאַרלאַנג. אָבער אַן שום רעזולטאַטן. ער איז געקומען צו דער אי-
בערציגונג, אַז די פּראַנציון זענען פשוט אָפּשטויסנדיק. די שטענ-
דיקע פּאַרהאַוועטקייט און רעש האָבן אים פּאַרטויבט. זיי האָבן גע-
מאַכט אויף אים אַן איינדרוק פֿון אַן אַנאַרכיסטישער געזעלשאַפט, וווּ
ס'הערשט אָבער אַ האַרבע, דעספּאָטישע ביוראָקראַטיע.

איינמאַל, ווען ער האָט שפּאַצירט איבער די בולוואַרן, פּאַר-
צווייפֿלט פֿון זיין אומזיסטער מי, האָט ער פּונדערווייטן דערזען סיל-
ווען קאָנען, וואָס איז אים געגאַנגען אַנטקעגן. זייענדיק זיכער, אַז קאָן
טראַגט אויף אים אַ כּעס, האָט ער אָפּגעדרייט די אויגן און געפרוּווט
אַריבער, ווי ער וואָלט פֿלומרשט נישט באַמערקט. קאָן אָבער האָט
אים אַ רוף געטון:

— וווּ ביסטו געווען די גאַנצע צייט? — האָט ער מיט גע-
לעכטער געפרעגט. — כּי האָב געוואָלט גיין צו דיר, האָב איך אָבער
פּאַרלוירן דיין אַדרעס. כּי לעבן, מיין טייערער, כּוואַלט קיינמאַל נישט
געגלויבט אויף אייך, אַז איר זענט אַזאַ חברה-מאַן.

קריסטאָף האָט אים אָנגעקוקט צעטומלט און אַביסל פּאַרשעמט.

— איר זענט נישט ביזו אויף מיר?

— ביזו? אַן איינפאַל!

ער איז נישט נאָך נישט געווען ביזו, נאָך אדרבה, ער האָט
הנאה געהאַט, וואָס קריסטאָף האָט געגעבן העכטן אַן אָפּשניט. ס'איז געווען
פּאַר אים אַן אמתער נחת-רוח. אים איז געווען אַלץ איינס, ווער עס
איז גערעכט, העכט אָדער קריסטאָף. ער האָט געמשפּט די מענטשן
לויט דער הנאה, וואָס זיי האָבן אים פּאַרשאַפּן. ער האָט ענטדעקט
אין קריסטאָפּן אַ קוואַל פֿון קאַמיוּם, און ער האָט זיך געריכט פֿון אים
אויף אַ סך פּאַרגעניגן.

איר האָט געדאַרפט קומען צו מיר, — האָט ער צוגעגעבן, —
פֿי האָב געוואַרט אויף אייך. וואָס רעכנט איר היינט אין אָוונט צו טון?

קומט צו מיר עסן. כוועל איך נישט אַפּלאָזן, איר מוזט צו מיר גיין.
איר וועט זיין אין אַ געזעלשאַפט פון אינוערע מענטשן: עטלעכע
קינסטלער. קומט, כוועל איך פאַר זיי פאַרשטעלן.

אומזיסט האָט זיך קריסטאָף געווערט, אָנווייזנדיק אויף זיין
הילדן. סײַווען קאָן האָט אים מיטגענומען מיט זיך.

זיי זענען אַריין אין אַ רעסטאָראַן אין איינעם פון די בולוואַרן
און זענען אַרויף אויפן צווייטן שטאַק. קריסטאָף האָט זיך געפונען
צווישן אַ דרייסיק יונגעלייט אין עלטער פון צוואַנציק ביז פינף און
דרייסיק יאָר. זיי האָבן געפירט צווישן זיך אַ היסן שמועס. קאָן האָט
פאַר זיי פאַרגעשטעלט קריסטאָפּ, ווי אַ מענטשן, וואָס איז אַנטלאָפּן
פון דער דייטשער תּפּיסה. זיי האָבן אויף אים קיין שום אַכט נישט
געלעגט און נישט איבערגעריסן דעם היסן וויכוח, אין וועלכן קאָן.
באַלד נאָכן אַריינקומען, איז אויך אינגאַנצן אַריינגעצויגן געוואָרן.

קריסטאָף האָט זיך געפילט צעטומלט צווישן דער דאָזיקער הוי-
לער געזעלשאַפט. ער האָט געשוויגן און זיך צוגעהערט, וואָס יענע
האָבן גערעדט. מיט גרויס מי האָט ער אויפגעכאַפט די פּליסיקע פּראַג-
צויזישע שפּראַך און עס האָט זיך אים אפילו נישט איינגעגעבן אויפ-
צונעמען דעם ענין, וועגן וועלכן די יונגע קינסטלער האָבן זיך גע-
שפּאַרט. אומזיסט האָט ער זיך צוגעהערט צו זייערע רייד. ער האָט
קוים פאַרשטאַנען איינצילנע ווערטער, ווי „טרעסט“, „מאַנאַפּאַל“, „ירידה
פון פּרייזן“, „סכּום פון הכּנסות“, געמישט מיט אַזעלכע ווערטער, ווי
„דער כּבוד פון דער קונסט“, „די רעכט פונם שרייבער“, לסוף האָט
ער פאַרשטאַנען, אַז זיי רעדן וועגן מסחר. אַ טייל שרייבער האָט גע-
הערט, אַפּנים, צו אַ האַנדלס-פאַריין, און זיי זענען געווען ביז אויף
די פּרוון פון אַנדערע שרייבער צו שאַפּן אַ קאָנקורענץ-געזעלשאַפט,
וואָס האָט געוואָלט עקספּלאַטירן די זעלבע מאַנאַפּאַלן וואָס זיי. דער
פאַראַט פון עטלעכע חברים זייערע, וואָס האָבן געהאַלטן פאַר נויטיק
אַריבערצוגיין מיט האַק און פאַק צו אַ צווייטן צד, האָט זיי אַריינגע-
בראַכט אין פעס. די דאָזיקע האַנדלונג האָט ביי זיי אויסגעזען, ווי אַ
פאַרצאָט, „סקאַנדאַל“, „פאַרקויפטקייט“... אַנדערע האָבן צורו געלאָזן
די לעבעדיקע, און פאַרביטערט זיך גענומען צו די טויטע, הלמאי-
מידרוקט ווערק פון די פאַרשטאַרבענע שרייבער בחצי חנם, און מען
רופט אַרויס די ירידה פון פּרייזן אויף מאַדערנע ווערק. מיוסעס
ווערק זענען געוואָרן אַן אַלגעמיינע אייגנטום, דעריבער האָבן זיך

געפונען אַסך בעדנים, וואָס דרוקן זיי פאַר שפּאַט ביליק, וואָס איז לויט זייער מיינונג, געווען אַ גרויסער שאַדן פאַר די נייע ביכער. זיי האָבן איינער דעם צווייטן איבערגעשלאָגן די רייד, כדי צו הערן, ווי גרויס עס איז די סומע, וואָס די אָדער יענע פאַרשטעלונג האָט דעם פאַריקן אָוונט אריינגעבראַכט. אַלע האָבן זיך געוונדערט אויף דער הצלחה פון איינעם אָן אַלטן דראַמאַטישן קינסטלער, וואָס איז באַרימט געוואָרן אין ביידע טיילן-וועלט און וועלכֿן זיי האָבן שטאַרק פאַראַכטן און נאַכמער מקנא געווען. פון די הכנסות פון די שרייבער איז מען אַריבער צו די הכנסות פון די קריטיקער. זיי האָבן גערעדט וועגן דער סומע געלט, וואָס איינער פון זייערע חברים, אַ באַקאַנטער קריטיקער (מסתמא אַ רכילות!) קריגט פאַר יעדער פרעמיערע, וואָס משפּיט אין איינעם פון די בולוואַר-טעאַטערן, כדי ער זאָל שרייבן גוט. ער איז אָן ערלעכער מענטש: דעם קאַנטראַקט, וואָס ער האָט אונטערגעשריבן, פילט ער אויס ערלעך. נאָר ער איז אַ בריה (קויט זייערע רייד) צו רימען יעדע פאַרשטעלונג אַזוי שטאַרק, מיט אַזעלכע מיני שבחים, אַז זי האָט געמוזט וואָס-גיכער אַראָפּ פון דער סצענע; און אויף אַזאַ אופן פלעגט ער זייער אָפט באַקומען באַצאַלט פון דער ווייטערדיקער נייער פרעמיערע. די געשיכטע האָט אַרויסגע, רופן אַ געלעכטער, נאָר געוונדערט האָט זי קיינעם נישט.

זיי האָבן אויסער דעם גערעדט וועגן נאָך אַנדערע וויכטיקע ענינים: וועגן דיכטונג, וועגן „קונסט פאַר קונסט“. אינם מטבעות-גע-קלאַנג, וואָס האָט באַגלייט זייער שמועס, האָט עס געקלונגען ווי „קונסט פאַר געלט“. די דאָזיקע פּערד-הענדלערישע זיטן, וואָס זענען אַריינגעפירט געוואָרן אין דער פּראַנצויזישער ליטעראַטור, האָבן קריס-סטאָפּן באַליידיקט. אַזוי ווי ער איז נישט געווען קיין מבין אויף געלט-ענינים, האָט ער אויפגעהערט זיך צוצוהערן צו זייער שמועס, ווי-נאָר זיי האָבן אויפגעהערט צו רעדן וועגן ליטעראַטור און שריי-בער. און ווען ער האָט דערהערט דעם נאָמען פון וויקטאָר הוגאָ, האָט ער ווידער צוגעלעגט אָן אויער.

זיי האָבן זיך נאָכגעפרעגט, צי איז אמת, אַז הוגאָס ווייב האָט אים פאַראַטן, זיי האָבן גאָר באַריכות גערעדט וועגן די ליבעס פון סען-בעף און מאַדאַם הוגאָ. דערנאָך האָבן זיי גערעדט וועגן די גע-ליבטע פון זשאָרוז זאַנד און זייערע באַזונדערע מעלות. די פּראַנצויז-ישע ליטעראַטור-קריטיק איז דעמאָלט סרוב געווען פאַרנומען מיט אַט

די ענינים. נאָרעם ווי זי האָט אומעטום גענישטערט אין די שטי-
 בער פון גרויסע לייט, בודק געווען די שאַנקן, געזוכט אין די טיש-
 קעסטלעך, אויסגעליידיקט די קופערס. — האָט זי זיך גענומען צום שלאַף
 צימער. די קריטיק האָט ליב געהאַט די פּאָזע פונם הער לאַצען, וואָס
 איז געלעגן אויפן בויד אונטערן בעט פונם קעניג און מאַדאַם מאַנ-
 טעספאַן. — און אַלץ לטובת דער געשיכטע און לטובת דעם אמת, (אלע
 מענטשן פון יענער צייט האָבן פאַרגעטערט, ווי אַלעמען איז באַוווסט
 דעם אמת). — קריסטאָפּס געזעלשאַפט האָט אַרויסגעוויזן, ווי ווייט דער
 דאָזיקער געשפענסט האָט זיי באַהערשט: זיי האָבן קיין איין פּרט
 נישט דורכגעלאָזן, אַפּי נאָר צו דערגיין דעם אמת. זיי האָבן געניש-
 טערט סיי אין דער קונסט פון דער פאַרגאַנגענהייט, סיי פון דער
 קעגנוואַרט, און מיט דער זעלבער פינקטלעכקייט אַנאַליזירט דאָס פּרי-
 וואַטע לעבן פון די גרעסטע פון זייער דור. כאַראַקטעריסטיש איז,
 וואָס זיי האָבן געוווסט די מינדסטע פּרטים פון אַזעלכע סצענעס, וואָס
 קומען שטענדיק פאַר אָן עדות. מ'דאַרף אָנגעמען, אַז די באַטייליקטע
 אין די סצענעס האָבן די ערשטע פאַרשפּרייט צווישן עולם די דאָזיקע
 פּרטים, נאָר פּדי אויפצודעקן דעם אמת.

קריסטאָפּ האָט זיך געפּילט אַלץ ערגער, ער האָט געפרוּווט אַ
 שמועס טון מיט זיינע שכנים וועגן אַנדערע זאַכן, אָבער קיינער האָט
 אויף אים קיין אַכט נישט געלעגט. אין אָנהויב האָבן זיי אים גענו-
 מען אויספרעגן וועגן דייטשלאַנד, — זיי האָבן געשטעלט פּראַגן, וואָס
 האָבן, צו זיין גרויסער פאַרווונדערונג, אַרויסגעוויזן די פּולשטענדיקע
 עם-האַרצות פון די דאָזיקע חשובע לייט אין די ענינים פון זייער
 געביט — לייטעראַטור און קונסט — אויסער פּאַריז. העכסטנס האָבן
 זיי געהערט עטלעכע גרויסע נעמען: הויפטמאַן, זודערמאַן, לייבערמאַן,
 שטרויס. (דאָוויד, יאָהאַן, ריכאַרד); זיי זענען זיך באַגאַנגען זייער פּאַר-
 זיכטיק מיט אַט די נעמען, פּדי נישט געשטרויכלט צו ווערן. אַגב
 זענען די אַלע פּראַגן געשטעלט געוואָרן פון העפּלעכקייט וועגן אָבער
 נישט פון נייגער. זיי זענען לחלוטין נישט געווען נייגעריק. זיי האָבן
 פּמעט קיין אַכט נישט געלעגט אויף זיינע תּשובות; באַלד זענען זיי
 ווידער איבערגעאַנגען צו פּאַריזער ענינים, וואָס האָבן זיי פאַרשאַפט
 גרויס הנאה.

פאַרשעמטערהייט האָט קריסטאָפּ גענומען רעדן וועגן מוזיק. קיין
 איינער פון די שרייבער איז נישט געווען קיין מוזיקער. אייגנטלעך

האָבן זיי געקוקט אויף דער מוזיק, ווי אויף אַ נידעריקער מדרגה פון קונסט. אָבער איר ערפּאָלג אין משך פון די לעצטע יאָרן האָט גע-
וועקט אין זיי אַ באַהאַלטענע קנאה; און אַווי-ווי זי איז געוואָרן אַ
מאָדע-זאָך, האָבן זיי זיך געמאַכט, ווי זי וואָלט זיי אינטערעסירט. אַ
גרויסן טומל האָבן זיי אַרויסגערופן אַרום אַ געוויסער אָפּערע, וואָס
פון איר האָט זיך, לויט זייער מיינונג, אָנגעהויבן די אמתע מוזיק אָדער,
לפחות, אַ נייע תקופה אין דער מוזיק. פאַר זייער נאַרישקייט און עם-
הארצות איז עס געווען זייער באַקוועם, ווייל אַזאַ מיינונג האָט זיי
באַפּרייט בכלל פון קענען מוזיק. דער מחבר פון דער דאָזיקער אָפּערע,
אַ פאַריזער, וואָס זיין נאָמען האָט קריסטאָף צום ערשטן מאל געהערט,
האַט פאַרברענט, לויט דער מיינונג פון אַנדערע, אַלץ, וואָס די מוזיק-
קאָלישע וועלט האָט פריער פאַרמאַגט, ער האָט ערשט אַלץ אויפגע-
שטעלט פון פונדאמענט אָן, מיט איין וואָרט — ער האָט חרוב גע-
מאַכט די אַלטע וועלט און אויף אירע חורבות אויפגעבויט אַ נייע,
קריסטאָף איז אויפגעשפרונגען פון אָרט. ער האָט מיטן גאַנצן האַרצן
געגלויבט אין געניאַליטעט. אָבער אַזאַ גאון, וואָס האָט מיט איין מאַך-
מיט-דער-האַנט געמאַכט פון דער גאַנצער פאַרגאַנגענהייט אַש און בלאַ-
טע... רבנו-של-עולם! ער איז מסתמא אַן אויסערגעוויינלעכער גאון;
ווי האָט ער עס, צום טייל, געמאַכט? — ער האָט זיך עס געוואָלט
דערקלערן. אַנדערע, וואָס זיי איז שווער געווען צו געבן אים דער-
קדערונגען און וואָס האָבן זיך שרעקלעך געלאַנגווייליקט, האָבן זיך
געווענדט צום עלטסטן פון דער געזעלשאַפט, דעם גרויסן מוזיק-קרי-
טיקער טעאָפּיל גוזשאַר, וואָס האָט באַד גענומען דען מיט קריסטאָפּן
וועגן סעפטשמעס און נאָנעס. קריסטאָף האָט זיך פונדאָרבערעדט מיט
אים גענוי. גוזשאַר האָט געקענט מוזיק, פונקט ווי סאַנאַרעל האָט
געקענט לאַטיין...

— ...איר פאַרשטייט לאַטיין?

— ניין.

— (מיט התלהבות), *Cabricias, arci thuram. catalamus, singa-*

lariter, bonus, bona, bonam ...

שטייענדיק איצט פאַר אַ מענטשן, וואָס האָט „פאַרשטאַנען לאַ-
טיין, איז ער גיך אַריבער צו דער עסטעטיק. פון דער דאָזיקער באַ-
פעסטיקער באַהאַלטעניש איז ער באַפאַלן בעטהאָווענען, וואָנערן און
די קלאַסישע קונסט בכלל, — וואָס האָט לחלוטין נישט געהערט צום

ענין. (אין פראנקרייך קאָן מען נישט רימען וועלכֿן עס-איז קינסטלער.
סיידן מ'ברענגט אַ קרבן די אַלע אַנדערע קינסטלער, וואָס דערגוי כֿן
נישט צו אים). ער האָט אָנגעזאָגט דעם באַגינען פון אַ נייער קונסט.
וואָס אַלע קאָנווענאַנסן פון עבר ליגן איר צו די פיס. ער האָט גע-
רעדט וועגן אַ מוזיקאַלישער שפראַך, וואָס איז אַנטדעקט געוואָרן דורך
קריסטאָף קאָלומבוס פון דער פאַריווער מוזיק, מבטל געמאַכט די
שפראַך פון די קלאַסיקער און זי אינגאַנצן געטויט.

קריסטאָף האָט זיך אָפּגעהאַלטן פון אַ מיינונג וועגן דעם נאָמען
נאון, איידער ער האָט געזען זיינע ווערק. דאָך האָט ער נישט גע-
האַט קיין צוטרוי צום מוזיקאַלישן אָפּגאַט, פאַר וועלכֿן זיי האָבן
מקריב געווען די גאַנצע מוזיק. ער האָט נישט געקאָנט הערן, ווי זיי
באַליידיקן די גרעסטע מוזיקאַלישע קינסטלער, ער האָט בשעת-מעשה
פאַרגעסן, אַז ערשט נישט לאַנג, זייענדיק אין דייטשלאַנד, האָט ער
אַליין אַזוי גערעדט. ער, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ רעוואָלוציאַ-
נער אין דער קונסט, ער, וואָס האָט אַנדערע פשוט באַליידיקט מיט
זיין אָפּנהאַרציקער, פרייער מיינונג, — ווי-נאָר ער האָט דערהערט אין
פראַנקרייך די ערשטע ווערטער, האָט ער דערפילט, אַז ער ווערט
נאָר אַ קאָנסערוואַטיסט. ער האָט געוואָלט ענטפערן דעם קריטיקער,
ער איז געווען טאַקטלאָז, ער האָט עס נישט געטון הענלעך, ווי
איינער וואָס זאָגט אַרויס אַ מיינונג סתם, נישט ענטוויקלענדיק זיינע
געדאַנקען, — נאָר פאַרקערט: ער האָט גערעדט ווי אַ פּאַלמאַן, וואָס
שטיצט זיך אויף פאַקטן און וואַרפט זיי דעם קעגנער אין פנים צריין
אַן שום רחמנות. ער האָט זיך נישט אָפּגעהאַלטן צו באַנוצן טעכנישע
טערמינען; דערצו האָט ער בעתן וויכוח גערעדט זייער הויך, ס'האָט
פשוט געריסן די אויערן, און סיי זיינע אַרגומענטן, סיי זיין התלהבות
האָבן אויסגעזען אין זייערע אויגן זייער לעכערלעך. דער קריטיקער
האָט געמאַכט אַ סוף צום דאָזיקן לאַנגווייליקן וויכוח מיט אַ שאַרף
ווערטל, וואָס האָט קריסטאָפּן, צו זיין גרויס פאַרוונדערונג, באַוווּזן,
אַז זיין קעגנער האָט נישט אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, וואָס ער האָט
גערעדט. אַלע האָבן באַליד אַרויסגעגעבן אַ מיינונג וועגן קריסטאָפּן, אז
ער איז אַ דייטש אַ גריבלער און אַן אַלטמאָדישער. דערביי האָט מען
אויך אויף זיין מוזיק, איידער מ'האָט זי נאָך געקענט, אַרויסגעגעבן
אַ שלעכטע מיינונג. די אויפמערקזאַמקייט אָבער פון די דרייסיק יונגע
לעצנים, וואָס האָבן פאַרמאָגט אַ באַזונדערן חוש זייער גיך אויפצולאַפן

וואָס קריסטאָפּ V באַנד 4 בויגן

דאָס לעכערלעכע פון יעדער זאך, איז איצט פסדר געווענדט געווען צום דאָזיקן מאָדנעם מענטשן, וואָס האָט זיך צעקאָכט און אומגעשיקט געמאַכט מיט די רייזיקע, מאָגערע הענט, געוואָרפן ביזע בליקן אויף אַלע זייטן און געשריגן אויפן קול. סילווען קאָן האָט, אַפנים, באַ-שלאָסן אים פאַרצושטעלן פאַר זיינע חברים נאָר צוליב פאַרוויילונג. שמועסנדיק, האָבן זיי זיך דערווייטערט פון ליטעראַטור-פראַגן און אַריבער צו פרויען. — אייגנטלעך איז עס געווען דער זעלבער ענין נאָר אין אַן אַנדער געשטאַלט: אין זייער ליטעראַטור האָבן פרויען פאַרנומען ס'ערשטע אָרט, און די פרויען זענען געווען אַדורכגעדרונגן גען מיט ליטעראַטור, אַ דאַנק זייערע באַציונגען מיט שרייבער און לעבעדיקן אַנטייל אין דער ליטעראַטור.

זיי האָבן גערעדט וועגן אַן אָנגעזעענער, אין פאַריז גוט-באַקאַנטער פרוי, וואָס האָט, ווי מען דערציילט, חתונה געמאַכט איר גע-ליבטן מיט איר טאָכטער, כדי אים צו האָבן נאָענט צו זיך. קריסטאָפן האָט עס אַ הויב געטון פון אָרט, און קעגן זיין ווילן האָט ער זיך מיט עקל פאַרקרימט. קאָן האָט עס דערפילט, און שטויסנדיק זיין שכל אין עלנבויען, האָט ער באַמערקט, אַז די טעמע פונם שמועס דער-וועקט, ווייזט אויס, שטאַרקע התפעלות אינם דייטש קריסטאָפּ, וואָס וויל מסתמא באַקענען זיך מיט די דאַמען. קריסטאָפּ איז רויט גע-וואָרן, געשטאַמלט, און שפעטער מיט פּעס געזאָגט, אַז אַזעלכע פרויען זענען ווערט שמיץ. די דאָזיקע ווערטער זענען אויפגענומען געוואָרן מיט אַ הייליקן געלעכטער; סילווען קאָן האָט געשריגן, אַז אַ פרוי טאָר מען נישט אָנרירן אַפילו מיט קיין פלום א.א.וו... א.א.וו... (ער איז געווען אין פאַריז דער ליבע-העלד). קריסטאָפּ האָט געענטפערט, אַז אַזא פרוי איז נישט מער, ווי אַ צויג, און אויף צעלאָזענע הינט איז דאָ נאָר איין מיטל: די בייטש. אַלע האָבן געמאַכט געוואָלדן. קריסטאָפּ האָט געזאָגט, אַז זייער עלעגאַנטן ליבבי פרויען איז נישט מער ווי צביעות, ווייל די וואָס האָבן דעם קלענסטן דרך-אריץ פאַר פרויען, טענהן גראַד, אַז זיי האָבן דעם גרעסטן; ער איז געווען שטאַרק אויפגערעגט פון זייערע סקאַנדאַליעזע מעשות. דערויף האָט מען אים געענטפערט, אַז דאָ איז קיין שום סקאַנדאַל נישט פאַראַן, אַז דאָס איז אַ גאַנץ-נאַטירלעכע זאך; און אַלע האָבן איינגעשטימט, אַז די העלדין פון דער געשיכטע איז נישט נאָר אַ רייזנדע פרוי, נאָר זי איז טאַקע די פרוי אין פולן זין פון וואָרט. קריסטאָפּ האָט

זיך דערשראָקן. סילווען קאָן האָט אים כיטרע געפרעגט, וואָס מיניט
 ער בכלל וועגן דער פרוי. קריסטאָף האָט געפילט, אַז מ'שטעלט אים
 אונטער אַ פיסל; אָבער מיטגעריסן פון זיין האַסטיקייט און אימפעט,
 האָט ער גענומען דערקלערן די פראַנצויזישע לצים זיינע מיינונגען
 וועגן ליבע. ער האָט נישט געקאָנט געפינען קיין ווערטער, געזוכט
 זיי מיט מאַטערניש, לסוף אַרויסגעבראַכט עטלעכע אויסדרוקן, וואָס זע-
 גען בכלל נישטאָ אין דער שפראַך און געזאָגט מוראדיקע זאַכן, וואָס
 האָבן אַרויסגערוּפן אַ פריילעכען געלעכטער ביי אַלעמען. ער איז נישט
 צעטומלט געוואָרן, נאָר מיט ווונדערלעכען ערנסט און נישט אָנשטויסן-
 דיך זיך, אַז ער איז לעכערלעך, וואָס האָט פשוט אַרויסגערוּפן אַ
 רחמנות, האָט ער גערעדט ווייטער; ער האָט געזען, אַז זיי לאַכן אָפּ
 פון אים. לסוף האָט ער זיך פאַרפלאַנטערט אין די רייד, נישט גע-
 קאָנט אַרויסקריכען; ער האָט אַ קלאַפּ געטון מיטן פויסט אין טיש און
 איז אַנטשוויגן געוואָרן.

מ'האָט אים ווידער געפרוווט אַריינציען אין אַ שמועס, אָבער אַ
 פאַרשעמטער און אויפגערעגטער, האָט ער נאָר צוזאַמענגעצויגן די
 ברעמע און אָנשפאַרנדיק זיך מיט די עלנבויגנס אָן טיש, קיין וואָרט
 נישט אויסגערעדט, דאָס מויל נישט געעפנט, סיידן נאָר צום טרינקען
 אָדער עסן. ער האָט געטרונקען זייער פיל, להיפוך צו די פראַנצויזן,
 וואָס האָבן פּמעט נישט אָנגערירט זייער וויין. זיין שכן האָט בייזוויר-
 ליך אים צוגעגעבן מוט, אָנפילנדיק יעדעס מאָל דאָס ליידיקע גלאָז. ער
 האָט געטרונקען איינס נאָכן צווייטן, אַליין נישט פילנדיק, וואָס ער
 טוט. אָבער הגם קריסטאָף איז נישט געווינט געווען צו איבעריקן
 עסן אָדער טרינקען, דער עיקר אין די וואַכן, ווען די נויט האָט אים
 נישט דערקויבט, האָט ער זיך דאָך זייער גוט געהאַלטן און נישט גע-
 מאַכט פון זיך אַזאַ חזוק-בילד, ווי זיי האָבן געוואַלט. ער איז פאַר-
 זונקען געוואָרן אין זיך; זיי האָבן אויף אים מער קיין אַכט נישט
 געלעגט און געמיינט, אַז דער וויין האָט אים אַזוי שלעפעריק גע-
 מאַכט. אויסער דער מאַטערניש צו באַטייליקן זיך אין אַ פראַנצויזישן
 שמועס — איז אים בכלל נמאס געוואָרן פּסדר צו שמועסן נאָר וועגן
 ענינים פון ליטעראַטור, פאַרוויילונגען, שרייבער, פאַרלעגער, וועגן
 הינטער-קוליסן-לעבן אָדער שלאָף-צימער פון שרייבער, גלייך, ווי מער
 וואַלט אויף דער וועלט גאַרנישט געווען. קריסטאָף האָט פון די אַלע
 נייע פּנימער און רעש פון ווערטער נישט געקאָנט אַרייננעמען איז

זכרון קיין איין פנים, קיין איין געדאנק. זיינע קורצזוכטיקע אויגן.
 וואָס האָבן ז'רוגעבלאָנדזשעט, טיף פאַרוונקענע אין זייערע לעכער.
 פאַרן פאַרמלעך זיך באַוועגט אַרום טיש, זיך אָנגעהאַנגען אָן מענטשן.
 ווי זיי וואַלטן קיינעם נישט געזען, הגם ער האָט געזען בעסער, ווי
 אַדערע; נאָר ער האָט עס אַליין נישט געוואָסט. זיין בליק איז געווען
 אַדערש, ווי די בליקן פון די דאָזיקע פּראַנציוזן און יידן, וואָס כאַפּן-
 אויף אין איין אויגנבליק די מינדסטע קלייניקייטן און צערייבן זיי
 אין איין מאַמענט אויף שטייב. ער האָט ווי אַ שוואַם, אַלץ איינגעזאָפּט
 אין זיך, פאַרמלעך, שטייב, און געטראָגן די זאָכן אין זיך. ס'האָט זיך
 אים געזעכט, ווי ער וואַלט גאַרנישט געזען און נאָרנישט געדענקט;
 נאָר אין אַ צייט אַרום, אין שעהן אַרום, טיילמאָל אין עטלעכע טעג
 אַרום, ווען ער פלעגט זיין אַליין און אַריינקוקן אין זיך, פלעגט ער
 דערשפּירן, אַז ער האָט אַלץ אין זיך איינגעזאָפּט...

אָבער אין דעם מאַמענט האָט קריסטאָף געמאַכט אויף די פאַר-
 זימלטע דעם איינדרוק פון אַ מגושמדיקן דייטש, וואָס פּיטערט זיך
 דאָס בייכל און האָט נאָר אין זינען נישט צו פאַרלירן קיין איין ביסן
 פון דער אכילי: ער האָט ווייניק-וואָס פאַרשטאַנען פון דעם טובל;
 נאָר הערנדיק, ווי די חברים רופן איינער דעם צווייטן ביים נאָמען,
 האָט ער מיט דער עקשנות פון אַ שכור געפרעגט ביי זיך, פאַרוואָס
 אַזוי פיל פּראַנציוזן רופן זיך אָן מיט פרעמדע נעמען: פּלוצמיעל,
 דייטשע, יידישע, איטאַליענישע, ענגלישע אָדער שפּאַניש-אַמעריקאַנישע...
 ער האָט נישט באַמערקט, אַז מ'האָט זיך אויפגעהויבן פון טיש.
 ער איז געבליבן זיצן אַליין און געטרוימט וועגן די בערגלעך פונם
 רהיין, וועגן די געדיכטע וועלדער, פעלדער, לאַנקעס אויף די ברעגעס
 פון טייך, וועגן דער אַלטער מאַמע. עטלעכע באַזוכער האָבן נאָך גע-
 שמועסט צווישן זיך, שטייענדיק אין צווייטן עק פון זאַל; די כער-
 הייט איז שוין געהאַט אַוועקגעאַנגען. לסוף האָט ער זיך אויך מיישב
 געווען, זיך אויפגעהויבן און נישט אומקוקנדיק זיך אויף קיינעם. גע-
 גאַנגען נעמען זיין מאַנטל און הוט, וואָס זענען געהאַנגען אין פּאָדער-
 צימער. ער האָט זיך אָנגעטון און גרייט געווען אַריסצוגיין אָן אַ
 גוטן-טאָג. ווען ער האָט דורך דער האַלב-אַפּענער טיר פון צווייטן צי-
 מער דערוען עפעס, וואָס האָט צוגעצויגן זיין אויפמערקזאַמקייט: אַ
 פּיאַניאָ. ער האָט שוין לאַנגע וואָכן נישט אָנגערירט דעם אינסטרו-
 מענט. ער איז אַריין, מיט ליבשאַפט אַ גלעט געטון די קלאַווישן, זיך

געזעצט מיטן הוט אויפן קאָפּ און מאַנטל אויף די אַקסלען, און גענומען שפּילן, ער האָט אינגאַנצן פאַרגעסן, וווּ ער איז אין דער וועלט.

ער האָט נישט געפּילט, ווי צוויי מענטשן האָבן זיך אַריינגע-גנבעט אין צימער, צו הערן זיין שפּילן. איינער איז געווען סילווען קאָן, וואָס האָט פון גאַנצן האַרצן ליב געהאַט מוזיק — איין גאָט ווייס פאַרוואָס; ער האָט קיין מוזיק נישט פאַרשטאַנען און ליב געהאַט די גוטע, פונקט ווי די שלעכטע. דער צווייטער איז געווען דער מוזיק-קריטיקער, טעאָפּיל גוזשאר. יענער (ביי אים איז עס געווען פשוטער) האָט נישט פאַרשטאַנען קיין מוזיק און נישט ליב געהאַט זי, נאָר דאָס האָט אים נישט געשטערט צו רעדן וועגן איר. פאַרקערט: נישטאָ קיין פרייערע מענטשן, ווי די, וואָס ווייסן נישט, וואָס זיי רעדן: ווייז זיי איז אַלץ איינס, צי וועלן זיי זאָגן אַזוי, צי אַזוי.

טעאָפּיל גוזשאר איז געווען אַ דיקער, געזונטער, מוסקוליעזער מענטש; ער האָט געהאַט אַ שוואַרצע באַרד, שווערע האָר, וואָס זענען אים אין לאָקן אַזאַפּגעפּאַלן אויפן שטערן, מיט דיקע קנייטשן, ווי ביי אַ געדאַנקען-מענטש, אַ פנים נישט קיין געשניצט, ווי געשניטן פון האָלץ, קורצע הענט, קורצע פיס און אַ ברייטע ברוסט, אַ טיפּ פון אַ וואַלד-סוחר אָדער טרעגער. ער האָט פאַרמאָגט גראָבע מאַניערן און חוצפהדיק גערעדט. צו מוזיק איז ער געקומען דורך דער פּאָליטיק, וואָס איז אין יענער צייט געווען דאָס איינציקע מיטל אין פּראַנקרייך עפעס צו דערגרייכן, ער האָט זיך אָנגעזעצט אויף אַ מיניסטער פון זיין פּאַרטיי און איינגערעדט אים, אַז ער איז זיינער אַ קרוב — עפעס אַ ווייטער קרוב, פּערד-פּוס-קאָפיטע. — אָבער מיניסטאַרן לעבן נישט אייביק, ווען זיין מיניסטער האָט גענומען גיין באַרג-אַראָפּ, האָט טעאָפּיל גוזשאר זיך געראַטעוועט, מיטנעמענדיק מיט זיך, אַלץ וואָס מ'האַט געקאָנט כאַפּן מיט זיך, דער עיקר די ערע-אויסצייכנונגען: ווייל ער האָט ליב געהאַט כבוד, מיד פון דער פּאָליטיק, וווּ ער האָט פון אַ געוויסער צייט אָן גענומען כאַפּן — אויף זיין פּאַטראָנס חשבון אָדער אויפן אייגענעם — שטאַרקע שמיץ, האָט ער זיך אויסגעזוכט אַ שטיק אַרבעט, ווייט פונם רעש, וווּ ער האָט געקענט איצט אָן-גרייפן אַנדערע, אַליין נישט ווערנדיק אָנגעגריפן. די קריטיק איז גע-ווען, ווי באַשאַפּן פאַר אים, פונקט האָט פאַרפּעלט אַ מוזיק-קריטיקער אין איינער פון די גרעסטע פּאַריזער צייטונגען. דער מענטש, וואָס

האַט פריער פאַרנומען די שטעלע, אַ יונגער טאַלאַנטירטער קאַמפּאָזי-
טאָר, איז אָפּגעזאָגט געוואָרן פון דער שטעלע, ווייל ער האָט זיך
דערוועגט אָפּן צו זאָגן, וואָס זיין האַרץ גלוקט, וועגן מוזיקאַלישע
ווערק און זייערע מחברים. גוזשאר האָט זיך קיינמאָל נישט פאַרנו-
מען מיט קיין מוזיק און האָט נישט אָנגעהויבן צו וויסן, וואָס דאָס
איז, דערפאַר טאַקע האָט מען אים אָן שום וואַקלעניש אויסגעקליבן.
די אַרויסגעבער פון דער צייטונג איז נמאס געוואָרן צו האַלטן פּסדר
פאַכלייט. בנוגע גוזשארן איז נישט געווען, ווייניקסטנס, וואָס מורא צו
האַבן. ער האָט נישט געהאַלטן אַזוי שטאַרק פון זיינע מיינונגען;
שטענדיק גרייט געווען צו פאַלן די באַפעלן פונם רעדאַקטאָר, עמעצן
אַרונטערצווייסיג אָדער רעקלאַמירן. דאָס, וואָס ער איז נישט געווען
קיין מוזיקער, איז געווען אַ קלייניקייט. אין פראַנקרייך איז, ווי באַ-
ווסט, יעדער מענטש אַביסל אַ ידען אין מוזיק. גוזשאר האָט זיך
איינגעשלאָסן די נויטיקערע ידיעות. דאָס מיטל איז געווען גאַנץ פשוט:
מ'האַט געדאַרפט זיצן בעת אַ קאַנצערט נעבן אַן אָנגעגענעם מוזי-
קער אָדער אויב מעגלעך — קאַמפּאָזיטאָר, און אַרויסציען פון אים אַ
פאַר ווערטער, זיין מיינונג וועגן די ווערק, וואָס מ'האַט נאָר-וואָס גע-
שפילט. אין אַ צוויי-דריי חדשים אַרום האָט ער שוין געקענט די
מלאַכה: דאָס פייגעלע האָט זיך אויסגעלערנט פליען. וואָס אַן אמת,
נישט ווי קיין אָדלער, — און איין גאַט ווייס, וויפיל נאַרישקייטן גו-
זשאר האָט פאַרעפנטלעכט אין דער צייטונג, ווי אַן אויטאָריטעט! ער
האַט אַ סך געהערט, פיל געלייענט, צוזאַמענגעמישט אַלץ אין זיין
שווערן מוח און מיט חוצפה אָנגעוואָרפן אַנדערע זיין דעה; ער האָט
געשריבן מיט אַ פּרעטענציעזן סטיל, פיל מיט וואָרט-שפּילן און אָנגע-
לאָדן מיט אָנגרייפנדיקן פּעדאַנטישן שטאַף. ער האָט פאַרמאָגט די
פּקחות פון אַ שולע-אויפּזעער. טיילמאָל, הגם נישט אָפט, פלעגט ער
כאַפּן אַ פּסק; אָבער אין אַזעלכע פאַלן פלעגט ער זיך מאַכן געפּגרט
און געווען זהור, נישט צו ענטפערן. ער איז געווען זייער כּיטרע און
גראַב, און לויט די פאַרעלטנישן פון דער צייט פלעגט ער אַרויס-
טרעטן דאָ מיט חוצפה, דאָ מיט חניפה. ער פלעגט זיך בויגן אין
דרייען פאַר יעדן גרויסן, וואָס איז געווען אין אַ גוטער לאַגע אָדער
געווען אָפיציעל באַרימט (ס'איז געווען דאָס איינציקע מיטל אַרויסצו-
ווייזן זיינע מוזיקאַלישע פאַרדינסטן) אָבער די אַנדערע, די קלענערע.

פילעגט ער בצהאנדלען מיט פארצײטונג און זיי עקספּלואַטירן. — ער
איז גאָר קיין נאָר נישט געווען.

נישט געקוקט אויפן אויטאָריטעט און גוטן נאָמען, וואָס ער
האַט זיך טיילווייז איינגעשאַפן, האָט ער דאָך ביי זיך אין האַרצן גע-
וואָסט, אַז ער האָט קיין שום ידיעה נישט אין מוזיק; ער האָט גע-
וואָסט, אַז קריסטאָף איז יאָ אַ מבין. ער האָט זיך געהיט נישט צו
זאָגן עס, אָבער ס'האַט אים אימפּאָנירט. — איצט האָט ער געהערט,
זוי קריסטאָף שפּילט; ער האָט זיך באַמיט, מיט אַ פּאַרטוענער מינע,
צו פּאַרשטיין עפעס, הגם ער האָט גאַרנישט געטראַכט; ער האָט נישט
אַנגעהויבן צו פּאַרשטיין, וואָס דאָ קומט פּאַר אינם געפּל פּון קלאַנג-
גען און געשאַקלט מיטן קאָפּ, ווי אַ מבין, געבנדיק מיט די אויגן
סימנים פּון צושטימונג דעם אומגעדולדיק-ווינקענדיקן סילווען קאָן,
וואָס האָט געוואָלט וויסן אַ מיינונג.

טוף, ווען דער ווין און די מוזיק האָבן זיך גענומען אויס-
וועפן, האָט זיך קריסטאָף געכאַפט, אַז הינטער זיינע פּלייצעס קומט
פּאַר אַ שטומער שפּיל; ער האָט זיך אויסגעדרייט און דערוען די צוויי
ליבהאַבער. זיי האָבן זיך אַ וואָרף געטון צו אים און שטאַרק געדריקט
אים די האַנט, — סילווען קאָן האָט געשווירן, אַז ער האָט געשפּילט,
זוי אַ גאָט, און גוזשאַר האָט מיט אַ מינע פּון אַ געלערנטן באַשטע-
טיקט, אַז זיין רעכטע האַנט איז פּאַדאַרעווסקיס און די לינקע רובּינ,
שטיינס — (אויב נישט פּאַרקערט). — זיי האָבן ביידע מסכים געווען
אַ צוזאַטצואַנט קאָן נישט בדייבן אין שאַטן, און האָבן באַשלאָסן
איים אַרויסצופירן אויף דער ברייטער וועלט. קודם-כל האָבן ביידע באַ-
שלאָסן צו ציען פּון אים נוצן און כבוד פּאַר זיך, וויפּיל סוועט זיך
נאָר לאָזן.

צומאָרגנס האָט סילווען קאָן איינגעלאָרן קריסטאָפּן צו זיך און
איבערגעגעבן אין זיין רשות זיין ווידערבאַרע פּיאַנינאָ, אויף וועלכען
ער האָט קיינמאָל אין זיין לעבן נישט געשפּילט. קריסטאָף, וואָס די
מוזיק האָט אין אים געשטראַמט און גערוישט, ווי אַ קוואַל, האָט לייכט

מזכים געווען, נישט לאַנדליך זיך לאַנג בעטן, און אַ געוויסע צייט
אויסגענוצט די איינלאַדונג.

אין די ערשטע אָונטן איז אַלץ אַדורך בשלום. קריסטאָף איז
געווען איבערגליקלעך, וואָס מ'האַט אים געגעבן די מעגלעכקייט צו
שפּילן, און סילווען קאָן האָט אים דיסקרעט געלאָזט רויק שפּילן. ער
גופא האָט באמת הנאה געהאַט פון קריסטאָפּס שפּילן. ס'איז אַ פענאָ-
מענאַלע דערשיינונג, וואָס יעדערער קאָן באַמערקן: דער דאָזיקער
מענטש איז נישט געווען קיין מוזיקער, נישט קיין קינסטלער, ער האָט
פאַרמאָגט אַ טרוקן האַרץ, אָן שום געפילן פאַר קונסט, אָן שום אינער-
לעכע גוטסקייט, — און ער האָט דאָך ליידנשאַפטלעך ליב געהאַט מו-
זיק, וואָס פלעגט אים פאַרשאַפן גרויס פאַרגעניגן, הגם ער האָט זי
נישט פאַרשטאַנען. צום אומגליק האָט ער נישט געקאָנט שווייגן. ער
האַט פונקט גיךדאַרפּט רעדן דעמאָלט, בעת קריסטאָף האָט געשפּילט.
טיילמאָל פלעגט ער באַגלייטן די מוזיק מיט אויסגעשרייען פון התזעלות.
טיילמאָל פלעגט ער צוואַרפן באַנאַלע באַמערקונגען. דעמאָלט פלעגט
קריסטאָף קלאַפן אין פּיאַנינג און שרייען, אַז ער קאָן ווייטער נישט
שפּילן. קאָן האָט געפרוווט צו זיין שטיל, נאָר ס'איז געווען איבער
זיינע כוחות: ער פלעגט ווידער נעמען לאַכן, קרעכצן, פייפן, קלאַפן,
שרייען, נאָכמאַכן די אינסטרומענטן, און ווען קריסטאָף פלעגט ענדיקן
האַט ער תּיפּף געמוזט אים איבערגעבן זיינע מיינונגען, אַנישט וואָלט
ער, מסתמא, געפלאַצט.

ער איז געווען אַן אינטערעסאַנטער געמיש פון דייטשער סענ-
טימענטאַקייט, פאַריזער לצנות און אומדערטרעגלעכער חוצפה. טייל-
מאָל פלעגט ער אַרויסזאָגן קלוגע און טייערע מיינונגען, טיילמאָל
משונהדיקע פאַרגלייכן, טיילמאָל נבול-פה, נאַרישקייטן, וויצן. רימענדיק
בעטהאָווענען, האָט ער געהאַט אין זינען קודם-פל זיין ציינישע חושיט-
דיקייט. אין די טרויעריקסטע געדאַנקען האָט ער געפונען מ'אוסע
שפּאַכן. אַ quatuor en at dièse minor האָט ביי אים אויסגעזען זייער
לעכערלעך. דער דערהויבענער אַדאשיאַ פון דער ניינטער סימפּאָניע
האַט אים דערמאָנט אָן די קרובים. נאָך די דריי טאַקטן, מיט וועלכע
עס הויבט זיך אָן די סימפּאָניע en at minear, פלעגט ער שרייען:
„גייט נישט אַריין! פאַרנומען!“ ער האָט באַווונדערט די שלאַכט פון
„העידן-לעבן“ ווייל ער האָט געהערט אין דעם עפעס ענלעכס צו
דער קריצעריי פון אַן אויטאָמאַביל. פאַר יעדן מוזיקאַלישן ווערק האָט

ער געהאט בילדער, וואָס האָבן דערקלערט דעם ענין, בילדער קיין-
 דערשע, אָן קיין שום טעם. עס שטעלט זיך די פראַגע, ווי אזוי האָט
 ער געקאָנט לייב האָבן מוזיק. דאָך האָט ער זי לייב געהאַט; ביי גע-
 וויסע שטעלן, וועלכע ער האָט געהאַלטן פאַר זייער קאָמיש, זענען
 אים געקומען טרערן אין די אויגן. אָבער נאָכדעם, ווי ער איז געווען
 גערירט פון וואַגנערס אַ סצענע, האָט ער געקלאַפט אין פּיאַניאָ אָפּענ-
 באַכס אַ גאַלאַפּ, אָדער צוגעזונגען לויט דער „אָדע פון פּרייד“ אַ
 קאַבאַרעט-לידל. דעמאָלט פלעגט קריסטאָף זיך רייסן אויפן האַלז און
 אַרויס פון די פליס פאַר פּעס. — אָבער מיט סילווען קאָן דעם נאָ-
 רעלע איז נאָך געווען אַ האַלבע צרה; ערגער איז געווען, ווען ער
 האָט געוואָלט רעדן וועגן טיפּע און איידעלע זאַכן, ווען ער האָט
 געוואָלט פאַר קריסטאָפּן פּאָוירן, ווען ס'האָט גערעדט האַמיטאָן נישט
 סילווען קאָן. אין אַזעלכע מאָמענטן פלעגט קריסטאָף וואַרפן אויף אים
 בליקן פול מיט האַס און ער פלעגט אים זידלען מיט שווערע ווער-
 טער, וואָס האָבן באַליידיקט האַמילטאָנס אייגנליכע, ס'רוב פלעגן זיך די
 מוזיק-אַוונטן ענדיקן מיט מחלוקת און רייסעניש, אָבער באַד צומאַרגנס
 פלעגט קאָן אָן אַלץ פאַרגעסן, און קריסטאָף, וואָס האָט חרטה געהאַט
 אויף זיין היציקייט, פלעגט ווידער קומען.

דאָס אַרץ וואָלט נישט געהאַט קיין שום באַדייטונג, ווען קאָן
 זאָל זיך קענען איינהאַלטן און נישט איינלאָדן קיין פרעמדע מענטשן
 צו הערן קריסטאָפּן; ער האָט אָבער געפילט אַ באַדערפעניש פאַרצו-
 שטעלן פאַר דער וועלט זיין מוזיקער. — צום ערשטן מאָל, ווען קרי-
 סטאָף האָט געטראָפּן ביי קאָנען דריי אָדער פיר יידן און זיינע, קאָנס
 אַ געליבטע, אַ גרויסע, געמאַלעוועטע מויד, נאַריש ווי אַ בהמה, וואָס
 פלעגט האַלטן אין איין דערציילן שטותערייען און וואָרט-שפילן און
 גערעדט נאָר וועגן עסן, וואָס האָט אָבער נעגליבט, אַז זי איז מוזי-
 קאַליש, ווייל זי פלעגט יעדן אָונט אָפּדעקן אירע פיסלעך אין אַ
 וואַריעטע-טעאַטער, — האָט קריסטאָף געמאַכט אַ זויערע מינע. צום
 צווייטן מאָל האָט ער בפירוש דערקלערט סילווען קאָנען, אַז ער וועט
 ביי אים נישט שפילן. סילווען קאָן האָט זיך געשווירן ביי אַלע היי-
 ליקייטן, אַז מער וועט ער קיינעם נישט פאַרבעטן. אָבער אין דער
 שטיל האָט ער ווייטער איינגעלאָדן מענטשן, באַהאַלטנדיק זיי אין
 שכנותדיקן צימער. נאָטירלעך, האָט עס קריסטאָף סוף-בל-סוף באַמערקט;
 ער איז אַוועק זייער ביזו און מער טאַקע נישט געקומען.

לכל הדעות האט ער געמוזט לעבן בשלום מיט קאנען, וואָס
האָט אים פאַרגעשטעלט פאַר אייניקע קאָסמאָפּאָליטן-משפּחות און גע-
שאַפן אים לעקציעס.

אין עטלעכע טעג אַרום האָט טעאָפּיל גוזשאַר באַזוכט קריסטאָפּן
אין זיין דירה. ער האָט זיך לחלוטין נישט געוונדערט, וואָס ער
האָט אים געפונען אין אַזאַ שלעכטער דירה; פאַרקערט, ער איז גע-
ווען זייער פּריינדלעך און געזאָגט צו אים:

— כּיִהְיֶה געטראַכט, אַז ס'וועט זיין פאַר אייך אַ פאַרגעניגן צו
הערן אַביסל מוזיק; און אַזוי-ווי איך האָב אַ פּרייען איינטריט אומע-
טום, בין איך געקומען אייך רופן.

קריסטאָפּ האָט זיך זייער דערפּרייט. אין גוזשאַרס אויפּמערקזאַם-
קייט צו אים האָט ער געזען אַ באַזונדערע איידלקייט, ער האָט אים
הערציק געדאַנקט. גוזשאַר איז איצט געווען אַן אַנדער מענטש; אינ-
גאַנצן אַנדערש, ווי יענעם אָוונט, ווען קריסטאָפּ האָט אים צום ערשטן
מאָל געזען. זיצנדיק איצט מיט קריסטאָפּן אַליין אין צימער, האָט ער
נישט פאַרמאָגט אין זיך קיין ביסעלע גאווה; ער איז איצט געווען
אַ פשוטער, שעמעוודיקער מענטש. וואָס איז געקומען עפעס זיך אויס-
לערנען. נאָר אין געגנוואַרט פון מענטשן פלעגט ער ווערן שטאַלץ
און רעדן פאַרביסן. אַגב האָט ער שטענדיק געהאַט פאַר די אויגן אַ
פּראַקטישן צייל. ס'איז אים נישט אָנגעגאַנגען אַ זאַך, וואָס האָט נישט
פאַרמאָגט קיין ממשותדיקס. איצט האָט ער געוואָלט הערן קריסטאָפּס
מיינונג וועגן דער פאַרטיטור, וואָס מ'האַט אים געגעבן צו קריטיקירן.
ער האָט געהאַט דערפון גרויס עגמת-נפש און נישט געוואוסט פשוט
וואָס צו טון, ער האָט קוים געלייענט די נאָטן.

זיי זענען אַוועק צוזאַמען הערן אַ סימפּאָנישן קאָנצערט. דער
זעלבער אַריינגאַנג האָט געפירט אויך צו אַ קאָנצערט-קאַפע. דורך אַ
קרומען קאַרידאָר זענען זיי צוגעקומען צו אַ זאַל, וווּ מ'האַט נישט
געקאָגט אָטעמען; די לופט איז געווען צום דערשטיקט צו ווערן, די
שטולן ענג צוזאַמענגעשטעלט; אַ טייל צוהערער האָבן פאַרשטעלט די
דורכגאַנגען; ס'האַט געפעלט אַרט, ווי דער שטייגער איז אין פּראַנק-

דיין. א מענטש, וואָס האָט זיך, אַפנים, שרעקלעך געלאָנגווייליקט, האָט מיט אַ גאַלפֿ-טאַקט דיריזשירט בעטהאַונס אַ סימפּאָניע, ווי ער וואָלט געאייילט וואָס-גיכער זי צו ענדיקן. די טענער און קלאַנגען פונם „בויד-טאַנץ“ פונם נאָנטן קאַבאַרעט האָבן זיך צונויפגעמישט מיטן טרויער-מאַרש פון „העראָיק“. עס זענען צוגעקומען אַלץ מער צוהערער; זיי האָבן געזוכט זייערע ערטער, אָנגעקוקט איינער דעם צווייטן, ווען די זענען אַרויס, זענען אַנדערע אַריין. קריסטאָף האָט אָנגעשטרענגט אַלע פּוּחות צו קאָנען אונטערשיידן די מוזיק אין דעם דאָזיקן יאַריד טומל; נאָך אַ שטאַרקער אָנשטרענגונג האָט זיך אים איינגעגעבן גובר צו זיין דעם טומל און הנאה צו האָבן פון שפּילן; דער אַרקעסטער האָט גאַנץ פּיין געשפּילט, און קריסטאָף האָט שוין לאַנג נישט געהערט קיין סימפּאָנישע מוזיק. פּלוצלינג האָט אים גוזאַר אָנגענומען פאַר דער האַנט און געזאָגט אינמיטן דעם קאָנצערט:

— לאַמיר שוין גיין. מירן גיין הערן אַ צווייטן קאָנצערט.

קריסטאָף האָט זיך אַ קרים געטון, אָבער נישט געענטפערט קיין זואַרט און נאָכגעגאַנגען זיין וועג-ווייזער. זיי זענען אַדורך אַ האַלבן שטאָט פון עק ביז עק. ענדלעך זענען זיי אַריין אין אַ זאַל, וואָס האָט געשמעקט מיט פּערד-שטאַל, וווּ מ'פלעגט אין באַשטימטע שעהן געבן פאַרשטעלונגען, פּאָלקס-שטיק און קינדער-שפּילן (די מוזיק אין פאַריז האָט דעמאָלט געהאַט דעם זעלבן גורל, ווי די אַרעמע אַרבעטער, וואָס שלאָפן צוזאַמען אין איין בעט; ווען דער גייט אַראָפּ פון בעט, גייט באַלד אַרויף אַ צווייטער און דעקט זיך איבער מיט דער נאָך וואַרע-מער קאָלדרע). ס'האַט, פאַרשטייט זיך, געפּעלט לופט צו אַטעמען; זינט לואי דעם פּערצנטן האַלטן די פּראַנצויזן לופט פאַר אַ זאַך, וואָס איז שעדלעך פאַרן געזונט. די היגיענע אין די טעאַטערן באַשטייט, ווי אַמאָל אינם ווערסאַילער פּאַלאַץ, אין דעם, וואָס ס'איז בכלל נישטאָ מיט וואָס צו אַטעמען. אַן אָנגעזעענער זקן, מיט באַוועגונגען פון אַ באַצווינגער פון ווילדע חיות, האָט געשמיסן וואַנערס אַן אַקט. די אומגליקלעכע חיה—דאָס הייסט, דער אַקט—האַט געהאַט אַן אויסזען פון אַ מענאַזשעריע פון לייבן, וואָס דערשרעקן זיך פאַר די ברענענדיקע לייכט פיי דער ראַמפע, און מימוז זיי שמייסן, פּדי זיי צו דערמאַנען, אַז סוף-בל-סוף זענען זיי דאָך לייבן. דיקע פאַריזערינס און קליינע מיידלעך זענען געשטאַנען און זיך צוגעקוקט צו דער פאַרשטעלונג מיט אַ שמייכל אױף די ליפּן. ווען דער לייב האָט זיך פאַרניגט, און

דער באַצוויונגער האָט זיך אויך פאַרנויגט פאַרן עולם, באַקומענדיק אַלס שכר שטורמישע אַפּלאַדיסמענטן, האָט גוזשאר געפרוווט אַוועק-פירן קריסטאָפּן אויף אַ דריטן קאָנצערט, אָבער דאָסמאָל האָט קריסטאָפּ אַריינגערוקט די הענט טיף אין די שטול-אַנלענס און דערקלערט, אַז ער רירט זיך נישט פון דאַנען. גענוג שוין צו שלעפּן זיך פון איין טעאַטער צום צווייטן און צו קלייבן אויפן וועג שטיקלעך סימפּאָניעס און קאָנצערטן. אומזיסט האָט גוזשאר געפרוווט אים צו דערקלערן, אַז מוזיק-קריטיק איז אין פאַרזי אַ באַזונדערע קונסט פאַר זיך, און אַז דער קריטיקער מוז אַכטונג געבן, זיינע אויגן זאָלן זען מערער, ווי ס'הערן זיינע אויערן. קריסטאָפּ האָט זיך איינגעשפּאַרט און געזאָגט, אַז די מוזיק איז נישט מעגלעך צו הערן, פאַרנדיק אין אַ וואַגאָן, נאָר זי פּאָדערט אַ שטאַרקע קאָנצענטרירונג. דער מי-ש-מאַש פון די קאָנצערטן האָט אים געעקלט. איין קאָנצערט אַן אָונט איז געווען פאַר אים איבער גענוג.

ער האָט זיך געוונדערט אויף דער גרויסער צאָל קאָנצערטן. ווי ס'רוב דייטשן, האָט ער אויך געמיינט, אַז די מוזיק אין פּראַנק-רייך שטייט זייער נידעריק, און ער האָט גערעכנט, אַז מ'דערלאַנגט זי דאָ אין זייער קליינע, אָבער געשמאַקע פּאַרציעס. איצט האָט ער נאָר געזען, אַז מ'דערלאַנגט פּופּצן קאָנצערטן אַ וואַך. נישט געווען קיין איין אָונט אין משך פון דער וואַך, עס זאָל נישט פאַרקומען ערגעץ אַ קאָנצערט, אַמאָל אפילו צוויי-דריי אין איין אָונט, אין פאַר-שיידענע שטאָט-טיילן. זונטיק פלעגן פאַרקומען פיר קאָנצערטן אין איין און דער זעלבער צייט. קריסטאָפּ האָט זיך געוונדערט אויף אַט דער ליבע צו מוזיק און נאָכמער — אויף דער גרויסער שפע פון יעדן פּראַגראַם. ביז איצט האָט ער געמיינט, אַז נאָר זיינע לאַנדסלייט האָבן אַ נייגונג צום מי-ש-מאַש פון קלאַנגען, וואָס האָט אין אים געוועקט אַן עקל אין דייטשלאַנד. איצט האָט ער זיך דערוויסט, אַז די פאַר-זער האָבן אָן אַן ערך איבערגעיאָגט אין דעם זין די דייטשן. זיי האָבן דערפּולט די מאַס: צוויי סימפּאָניעס, איין קאָנצערט, איינע אָדער צוויי אווערטורן, איין אָפּערע-אַקט. מוזיק טון אַלע לענדער: דייטשע, רוסישע, סקאַנדינאַווישע, פּראַנצויזישע — ביר, שאַמפּאַניער און אַנדע-רע מינים ווײן, אַלץ האָבן זיי אָן שום טענות אַראַפּגעשלונגען. קרי-סטאָפּן איז געווען אַ חידוש אויף די פּראַנצויזישע פייגעלעך, וואָס זייער מאַגן איז אַזוי גרויס און קאָן אַזוי פיל אַריינעמען. זיי האָבן

אפילו קיין דריקעניש נישט געפילט. אמתע דאָנאָיד-פעסלעך. זיי זענען שטענדיק געווען פּיסט.

אינגיכן האָט זיך קריסטאָף אַרומגעזען, אַז די גאַנצע שפּע פון מוזיק איז איינגעטלעך זייער קליין. אויף אַלע קאָנצערטן האָט ער באַגעגנט די זעלבע מוזיקער און די זעלבע ווערק. די רייכע פּראָגראַ-מען זענען קיינמאָל נישט אַריבער אַ באַשטימטע גרענעץ, כמעט קיין שום זאַך — פון פאַר בעטהאָווענען און קיין שום זאַך — פון נאָך וואַגענען. און אין דעם מרחק צווישן זיי איז געווען אַ ריזיקער חלל; ס'האָט אויסגעזען, ווי די מוזיק וואָלט איינגעשרומפן געוואָרן און אַרומגענומען בלוז אַ פינף-זעקס באַרימטע מענטשן פון דייטשלאַנד, אַ דריי-פיר פון פּראַנקרייך, און זינט דעם שלום-אַפּמאַך צווישן רוסלאַנד און פּראַנקרייך — אויך אַ האַלב טויז רויסישע מוזיקער, — קיין איין ווערק פון די אַלטע פּראַנצוזיאַן. קיין איין ווערק פון די גרויסע אי-טאַליענער, נישט פון די דייטשע ריזן פון זיבעצנטן און אַכצנטן יאָר-הונדערט. קיין איין ווערק פון דער מאָדערנער דייטשער מוזיק, אוי-סער ריכאַרד שטרויס, וואָס האָט געהאַט מער שלל, ווי די אַנדערע, און פּלעגט אַליין אַראַפּקומען יעדעס יאָר פאַרשטעלן דעם פּאַריזער עולם זיינע נייע ווערק. קיין איין ווערק פון דער בערגישער מוזיק, נישט פון דער טשעכישער. אָבער וואָס איז נאָך אַ גרעסערער חידוש — קיין איין ווערק פון דער מאָדערנער פּראַנצוזישער מוזיק, און דאָך האָבן אַלע געפּלוידערט וועגן איר מיט מיסטעריעזע, פאַרבאָרגענע אויסדרוקן, ווי וועגן עפעס, וואָס דאַרף איבערקערן די וועלט. קרי-סכאַף האָט אומגעדולדיק און מיט בענקשאַפט געוואַרט אויף דער גע-לעגנהייט צו הערן עפעס פון דער נייער פּראַנצוזישער מוזיק. זיין נייגער איז געווען אַ ברייטהאַרציקער, אָן שום זייטיקע פּניות. זיין נשמה האָט פשוט געברענט פון באַגער צו הערן נייע ווערק און צו באַוונדערן געניאַלע שאַפונגען. אָבער נישט געקוקט אויף זיין אָנ-שטרענגונג, האָט זיך אים דאָך נישט איינגעגעבן עפעס צו דערגיין. די דריי צי פיר קלענערע קאָמפּאָזיציעס, וואָס זענען געווען נישט שלעכט אָנגעשריבן, זענען אָבער געווען קאַלט און בפּיוון קאָמפּלי-צירט, און ער האָט אויף זיי קיין צכט נישט געלעגט.

ביז ער וועט אליין קאָנען אַרויסזאָגן אַ מיינונג וועגן דער פראַנצויזישער מוזיק, האָט קריסטאָף געוואָלט דערווייַל עפעס לערנען פון דער מוזיק-קריטיק.

דאָס איז נישט אָנגעקומען אַזוי לייכט. ס'האָט געהערשט אין דער מוזיק-קריטיק אַ שרעקלעכער כאָאָס. נישט נאָר די צייטונגען האָבן איינע די צווייטע סותר געווען, נאָר די מוזיק-קריטיקער גופא האָבן אין יעדער צייטונג אליין זיך סותר געווען פון אַרטיקל צו אַרטיקל, פון זייט צו זייט. צום גליק אָבער האָט יעדער רעדאָקטאָר געלייענט נאָר זיינע אַרטיקלען, און דער עולם — קיין איינעם נישט, אָבער קריסטאָף, וואָס האָט געוואָלט באַקומען אַ גענוי בילד פון דער פראַנצויזישער מוזיק, האָט זיך פאַרעקשנט צו לייענען אַלץ, נישט דורכ-לאָזנדיק קיין איין שורה. און ער האָט זיך געוונדערט אויף דער פרייעלעך רויקייט פונם דאָזיקן פאָלק, וואָס לעבט אין דער וועלט פון סתירות און פילט זיך אין איר, ווי אַ פיש אין וואַסער.

צווישן די אַלע חזקוּי-דעות האָט אים איין זאָך געחידוּשט: די געדערנטע מינע פון סירוב קריטיקער. ווי קאָן מען זאָגן אויף די פראַנצויזן, אַז זיי זענען מענטשן פון פאַנטאַזיע, וואָס גלויבן נישט אין גאַרנישט? די, וועלכע קריסטאָף האָט געזען, האָבן שטאַרק גע-גלויבט אין זייער מוזיקאַלישער געדערנטקייט — אפילו בעת זיי האָבן גאַרנישט נישט געקענט — פיל מער, ווי קריטיק פון יענער זייט רהיין.

אין יענע צייטן האָבן די פראַנצויזישע מוזיק-קריטיקער באַשלאָסן זיך אויסצולערנען מוזיק. עס זענען געווען צווישן זיי אַזעלכע, וואָס האָבן יאָ עפעס פאַרשטאַנען: דאָס זענען געווען אויסנאַמען, וואָס האָבן זיך באַמיט צו טראַכטן וועגן קונסט און צו האָבן זעלבסטשטענ-דיקע געדאַנקען. נאַטירלעך, זענען די דאָזיקע געווען ווייניק באַקאַנט דעם עולם; זיי זענען געבליבן פאַרשלאָסן אין זייערע קליינע צייטונגען; די גרויסע צייטונגען, מיט קליינע אויסנאַמען, זענען באַשאַפן געוואָרן נישט פאַר זיי. זיי זענען געווען קלוגע, אָרנטלעכע, אינטערעסאַנטע מענטשן. וואָס זייער איינזאַמקייט פלעגט זיי טיילמאַל ברענגען צו אַ געוויסער פאַרדאָקסאַליקייט, און די געווינהייט צו רעדן מיט זיך אליין — צו אומטאַלעראַנץ בנוגע אַ פרעמדער מיינונג און צו פלידעריי. — אַנדערע האָבן זיך על רגל אחת דערוואָרבן אַ שטיקל ידיעה אין דער האַרמאָניע-וויסנשאַפט און זענען געבליבן שטיין פאַרהידוּשט איבער זייער

גייער תורה. פונקט ווי דער הער זשאָרדען, בעת ער האָט געלערנט
די פללים פון דקדוק, האָבן זיי זיך געוונדערט אויף זייערע גרויסע
ידיעות:

— קמץ אַלף—ף, פתח ב—ב, פתח ריש—י... אַך, ווי שיין דאָס
איז!... ווי גוט עס איז עפעס צו וויסן...

זיי האָבן גערעדט נאָר וועגן טעמעס און קאָנטרעמעס, האָר-
מאַנישע און נישט-האַרמאַנישע קלאַנגען, וועגן שטייגן פון די נאָנעס
און מאַזשאַר-טערציעס. ווען זיי פלעגן אָנרופן דעם לייטער פון די
האַרמאַניעס, וואָס האָבן זיך אַנטוויקלט אויף איין זייטל, האָבן זיי זיך
שטאַלץ געווישט דעם שטערן, ווי זיי וואָלטן דערמיט אַרויסבאַוויזן
גאונות. ס'האָט זיך זיי געדאַכט, אַז זיי האָבן פאַרטייטשט די גאַנצע
קאָמפּאָזיציע; ס'האָט זיך זיי געדאַכט, אַז זיי האָבן עס אַליין אָנגע-
שריבן. אין דער אמתן אָבער פלעגן זיי איבערחזרן דאָס, וואָס איז
שוין פון-לאַנג געזאַגט, און שול-אויסדרוקן, ווי אַ שילדער, וואָס אַנאַלי-
זירט גראַמאַטיקאַליש אַ זייטל פון צייערע. אָבער אפילו די בעסערע פון
זיי איז אַזוי שווער געווען צו קוקן אויף מוזיק, ווי אויף אַ נאַטיר-
לעכער שפראַך פון דער נשמה, אַז נישט קאָנצענדיק זי מאַכן פאַר קיין
אָפטיילונג פון דער מאַלעריי, האָבן זיי זי אַריינגעפירט אין קאָרידאָר
פון דער וויסנשאַפט און געמאַכט פון איר אַ סכּום פראָבלעמען פונם
האַרמאַניע-בוי. אַט דעם מין געלערנטע מענטשן איז לייכט געווען צו
געפינען חסרונות ביי די מוזיקער פון דער פאַרגאַנגענהייט. זיי האָבן
געפונען חסרונות ביי בעטהאַווענען און אַלץ אויסגערעדט אויף וואַגענען.
זיי האָבן זיך אַרומגעריסן צוליב בערליאַזן און גלוקן. אין דער צייט
איז נישט געווען פאַר זיי קיין אַנדער מוזיקער, ווי יאַן-סעבאַסטיאַן,
באַך און קלאַד דעביסי, ביידע — דעמאָלט זייער שטאַרק אין דער
מאָדע. דער ערשטער, וואָס איז אַריין ערשט די לעצטע יאָרן אין
דער מאָדע, איז שוין דעמאָלט, אגב, געווען פּעדאַגאָגיש, אַלט און
אויסגעוועפט. די פיינערע מענטשן האָבן אין דער שטיל געלויבט
ראַמאָ און קופּרין, וועלכן זיי האָבן אָנגערופן: דער גרויסער.

צווישן די דאָזיקע מענטשן פלעגן פאַרקומען פאַרביסענע מלחמות.
זיי זענען אַלע געווען מוזיקער; נאָר אַזוי-ווי יעדערער איז געאַנגען
מיט אַ באַזונדערן דרך, האָט ער געטראַכט אין האַרצן, אַז זיין וועג
איז דער גלייכער, און דער וועג פון זיינע חברים איז קרום. זיי האָבן
זיך באַצויגן איינע צו די אַנדערע, ווי שרייבער און געלערנטע, וואָס

זייער וויסנשאפט איז פאלש, און דערביי האָבן זיי באַנוצט אַזעלכע ווערטער, ווי אידעאָליזם און מאַטעריאַליזם, סימבאָליזם און נאָרמאַל, סוביעקטיוויזם און אָביעקטיוויזם. קריסטאָף האָט געטראַכט ב' זיך, אַז ס'איז נישט כּדאי געווען צו קומען פון דייטשלאַנד, און אין פאַרזי אָנצוהויבן אָט די פּאָלעמיק פון אָנהויב אָן. אָנשטאָט צו אָנערקענען יעדע גוטע מוזיק פון די פאַרשידנסטע מינים, האָבן זיי נישט גע- קאַנט פאַרטראַגן קיין אַנדער מין מוזיק-שאַפונג, ווי נאָר זייער אייגע- נעם; אַ שווערע מחלוקת האָט דעמאָלט צעטיילט די מוזיקער אויף צוויי לאַגען: פון קאָנטראַפּונקט און פון האַרמאָניע. איין צד האָט עקשנותדיק געטענהט, אַז מוזיק דאַרף מען לייענען האַרזיאָנטאַל, און דער צווייטער האָט געוואָלט, אַז מ'זאָל זי לייענען דווקא ווערטיקאַל. די ערשטע האָבן גערעדט נאָר וועגן זאָפטיקע אַקאָרדן, שטאַרקע האַר- מאָניעס; זיי האָבן גערעדט וועגן מוזיק, ווי וועגן אַ לעקעל. די צווייטע ווידער האָבן בכלל נישט צוגעלאָזן, אַז אַזאַ פּוסטע זאַך, ווי אַן אויער, זאָל ווערן אָן ענין פון דיסקוסיע; מוזיק איז געווען פאַר זיי, ווי אַ פאַרלעזונג, אַ פאַרלאַמענטאַרישע זיצונג, וווּ אַזע רעדנער רעדן מיטאַמאָל, נישט לענגדיק קיין אַכט אויף זייערע שכנים; אויב מ'האַט זיי נישט פאַרשטאַנען, איז עס נישט זייער שווד; צו- מאַרגנס האָט מען געקאַנט לייענען זייערע רעדעס אין דער אָפיציע- לער צייטונג; די מוזיק איז געמאַכט געוואָרן, מ'זאָל זי לייענען, נישט מ'זאָל זי הערן. ווען קריסטאָף האָט דערהערט וועגן דער מחלוקת פון די האַרזיאָנטאַליסטן מיט די ווערטיקאַליסטן, האָט ער געמיינט, אַז זיי זענען אַלע חסר-דעה. ווען מ'האַט פון אים פאַרלאַנגט, ער זאָל זאָגן ווער ס'איז גערעכט; די אָנהענגער פון קאָנטראַפּונקט אָדער פון האַר- מאָניע, האָט ער געענטפערט מיט זיין שטענדיקן דעוויוו, וואָס האָט דאָרטן נישט געשטימט מיטן דעוויוו פון סאָסיער:

— מיינע הערן, כּי האָב פיינט די גאַנצע וועלט.

און אַז מ'איז צוגעשטאַנען, פּרעגנדיק:

— האַרמאָניע אָדער קאָנטראַפּונקט, — וואָס איז ווילטיקער פאַר

דער מוזיק?

האַט ער געענטפערט:

— די מוזיק, ווייזט מיר אייער מוזיק.

וועגן זייער מוזיק האָבן זיי אַלע געהאַט איין מיינונג. די דאָ- זיקע אומדערשראַקענע קעמפער, וואָס האָבן זיך אַזוי שטאַרק געאַמפערט

צווישן זיך און געוואָלט איינער דעם צווייטן איבערזאָגן, בעתן באַ-
קעמפן אָן אַלטן קאַמפּאָזיטאָר, וואָס זיין רוּם דויערט שוין, לויט דער
מיינונג פון אַ געוויסן צד, צו לאַנג. — די דאָזיקע קעמפער האָבן זיך
פאַרייניקט אין איין פּונקט: אין דער ליבע צו דער נאַציאָנאַלער מו-
זיק, פּראַנקרייך איז געווען פאַר זיי די גרעסטע מוזיקאַלישע נאַציע.
די ירידה פון דייטשלאַנד האָט מען כמעט ווי אויסגעפויקט אין די
גאַסן. — דאָס האָט קריסטאָפּן נישט פאַרדראָסן. ער האָט אַליין פאַרויס-
געזאָגט די דאָזיקע ירידה מיט אַזאַ שטאַרקער איבערצייגונג, אַז ער
האָט איצט בשום-אופן נישט געקאָנט ענדערן די מיינונג וועגן דעם.
אַבער די מיינונג וועגן דער העכערקייט פון דער פּראַנצויזישער מו-
זיק האָט אַ ביסל געחידושט; אין דער פאַרגאַנגנהייט פון דער מוזיק
איז דער רושם פון אָט דער העכערקייט נישט געווען שטאַרק קענ-
טיק, און פונדעסטוועגן האָבן די פּראַנצויזישע מוזיקער געטענהט, אַז
אין די גאַר אַזטע צייטן איז זייער קונסט געווען גרויסאַרטיק. פּדי
בולטער צו מאַכן די קראַפט פון דער פּראַנצויזישער מוזיק, האָבן זיי
קודם-בל גענומען אויסלאַכן אַלע מענטשן, וואָס אַ דאַנק זיי איז פּראַנק-
רייך אין לעצטן יאָרהונדערט באַרימט געוואָרן, אויסער איין קינסטלער,
אַ באַגאַבטן און זייער אַ וויכטיקן, וואָס איז אַבער געווען אַ בעלגער.
נאָכדעם, ווי מאַז פטור געוואָרן פון די דאָזיקע גדולים, איז לייכט
געווען צו לויבן די אַלטע קינסטלער, וואָס זענען שוין לאַנג פאַרגעסן
געוואָרן, בעת אַנדערע פון זיי זענען געווען איצט לחלוטין אומבאַ-
קאַנט. אין קעגנזאַץ צו די וועלטלעכע שולן אין פּראַנקרייך, וואָס האָבן
געצייגט דעם אָנהויב פון דער וועלט, אָנהויבנדיק פון דער פּראַנצוי-
זישער רעוואָלוציע, האָבן די מוזיקער געקוקט אויף דער פּראַנצויזי-
שער רעוואָלוציע, ווי אויף אַ לאַנגער קייט הויכע בערג, וואָס מימוז
אויף זיי אַרויפקריכן, פּדי ערשט דעמאָלט זוכה צו זיין און זען הינ-
טער זיי די גאָלדענע תקופה פון דער מוזיק, דעם גן-עדן פון דער
קונסט. נאָך אַ לאַנגן חושך האָט איצט געדאַרפט פונדאָסניי אויפשיינען
די זון פון דער גאָלדענער צייט: די אייזערנע מויער האָט זיך גע-
בומען וואַקלען; דער קלאַנגען-כישוף האָט ווידער אויפגעבלייט, ווי אין
אַ ווונדערלעכן פּרילינג; דער אַלטער בוים פון דער מוזיק איז ווידער
באַדעקט געוואָרן מיט יונגער, צאַרטער בליונג; אויף די בייטן פון די
האַרמאָניעס האָבן טויזנטער בלומען געעפנט זייער שמייכלענדיקע אויגן
צום נייעם באַגינען; מ'האָט געהערט, ווי ס'שפּרודלען די זילבער-קוואַלן.

ישען קריסטאָף V באַנד 5 גרינג

דער פרישער געזאנג פון די טייללעך... סאיז געווען אן אידילע. קריסטאף איז געווען אויסער זיך פאר פרייד. אָבער ווען ער האָט געלייענט די אַפישן פון די פראַנצויזישע טעאַטערן, האָט ער דאָרט געזען די נעמען פון מייערבער, גונא, מאַסענע און אפילו מאַס-קאַני און לעאַנקאוואַל, וועלכע ער האָט צו גוט געקענט; ער האָט געפרעגט זיינע חברים, די דאָזיקע חוצפהדיקע מוזיק, די חלשות פון בענקענדיקע וועלטן, די דאָזיקע קינסטלעכע בדומען און פאַרפום-פלע-שעלעך זענען עס די אַרמיד-גאַרטנס, וואָס זיי האָבן אים צוגעזאָגט. זיי האָבן זיך מיט אַ ביזער מינע געווערט קעגן דעם. לויט זייער מיינונג זענען דאָס געווען די לעצטע שפורן פון אַן אויסגייענדיקער תקופה. באמת האָט אָבער די „קאַוואַלעריאַ רוסטיקאַנאַ“ געקיניגט אין דער קאַמישער אָפערע און „פאַיאַצן“ אין דער אָפערע: מאַסענע און גונאַ האָבן געשאַרט גאָלד, און דער מוזיקאַלישער דרייעק: „מיניאָן“, „הוגענאָטן“ און „פויסט“ האָט מיט ערפאַלג אַדורכגעמאַכט די טויזנטסטע פאַרשטעלונג. אָבער דאָס זענען, לויט זייער מיינונג, געווען וויי-ניק-וויכטיקע פאַקטן, און מ'האַט דערויף קיין אַכט נישט געדאַרפט לעגן. אויב ס'קומט אַ פאַקט און טוט אַ קלאַפּ דער טעאַריע איבערן נאָו, איז צום בעסטן אים אינגאַנצן אָפצולייקענען. די פראַנצויזישע קריטיקער האָבן געלייקנט אין די דאָזיקע חוצפהדיקע ווערק, אָפגע-לייקנט דעם עולם, וואָס האָט זיי אַפלאַדירט, און ס'האַט קיין סך נישט געפעלט, זיי זאָלן אָפלייקענען בכלל דעם מוזיקאַלישן טעאַטער. די אָפערע איז געווען ביי זיי אַ ליטעראַטור-געביט און במילא אַן אומריי-נע זאַך (אוי-ווי זיי זענען אַלע געווען שרייבער, זענען זיי אַרויס קעגן די אַלע, וואָס האָבן אויפגעדעקט זייער סוד). יעדע מוזיק, וואָס דריקט עפעס אויס, וואָס צווינגט דעם מענטשן זיך עפעס פאַרצו-שטעלן, יעדע סוגעסטיווע מוזיק, וואָס האָט עפעס וואָס געזאָגט, איז געווען אָפגעשאַצט פאַר אַן אומריינע. — אין יעדן פראַנצויז זיצט אַ ראַבעספיער. ער מוז שטענדיק עמעצן אַראָפהאַקן דעם קאַפּ, פדי יע-נער זאָל אַזוי-אַרום ווערן ריין. די גרויסע פראַנצויזישע קריטיקער האָבן אָנערקענט נאָר ריינע מוזיק, די אַנדערע האָבן זיי געלאָזן פאַרן המון.

קריסטאָפּן האָט געמאַטערט דער געדאַנק, ווי-ווייט זיין געשמאַק שטייט אויף דער זייט פונם דאָזיקן המון. איינס האָט אים אַ ביסעלע געטרייסט: אַלע מוזיקער, וואָס האָבן געטענהט, אַז זיי פילן אַזאַ פאַר-

אָכטונג צו טעאָטער, האָבן נישט געקוקט דערויף, אַליין געשריבן פאַרן
 טעאָטער: ס'איז נישט געווען צווישן זיי אפילו קיין איינער, וואָס זאָל
 נישט קאָמפּאָנירן קיין אָפּערעס. — ס'איז אָבער געווען בלי סמך אַ
 דערשיינונג אַ צופעליקע און אָן באַדייטונג. מ'האַט זיי געדאַרפט משפטן
 אַזוי, ווי זיי אַליין האָבן געוואָלט געמשפט ווערן, לויט זייער ריינער
 מוזיק.

קריסטאָף האָט געזוכט ביי זיי די דאָזיקע ריינע מוזיק.

טעאָפּיל גוזשאַר האָט אים געפירט אויף קאָנצערטן פון אַ גע-
 זעלשאַפט, וועלכע האָט זיך פאַרנומען מיט נאַציאָנאַלער קונסט. דאָרט
 האָט מען געהאָדעוועט די נייע באַרימטהייטן מיט אַ מוטערלעכער
 וואַרעמקייט. דאָס איז געווען אַ קליינע קירכע מיט אַ סך קאָפּליצעס,
 וואָס יעדע איינע פון זיי האָט פאַרמאָגט איר אייגענעם קדוש. יעדער
 קדוש האָט פאַרמאָגט אַן עדה פון גלויביקע, וואָס האָט אַלץ אויסגע-
 רעדט אויף דער שכלותדיקער קאָפּליצע. תחילת האָט קריסטאָף נישט
 געזען קיין גרויסן אונטערשיד צווישן די דאָזיקע הייליקע. געוויינט
 צו קונסט פון אַן אַנדער מין, האָט ער נאַטירלעך זייער קונסט נישט
 אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, הגם ער האָט זיך איינגערעדט, אַז ער פאַר-
 שטייט זיי יאָ.

אַלץ אין זיינע איגן האָט אויסגעזען, ווי עס וואָלט געווען
 איינגעטונקען אין באַגינען-שיין. אַלץ האָט אויסגעזען, ווי איין גרויע
 ציכונג מיט מטושטשע שטריכן, וואָס האָבן זיך צונויפגעשמאַצן, אַ
 וויילע אויפגעלויכטן און ווידער אויסגעגאַנגען. צווישן די דאָזיקע
 שטריכן זענען געווען שווערע גראַבע ליניעס, וואָס האָבן אויסגעזען,
 ווי זיי וואָלטן געווען געקריצט מיט דער הילף פון אַ ווינקל-מעסטער.
 און האָבן פאַרמאָגט שאַרפע קאַנטן ווי עלנבויגנס פון מאַגערע פרויען.
 עס זענען דאָרט געווען אויך ספיראַלע שטריכן, וואָס האָבן זיך גע-
 קוילט ווי ציגאַרן-רויך. אָבער אַלץ איז געווען שרעקלעך גרוי. צי
 איז אין פראַנקרייך קיין זון נישט געווען? קריסטאָף, וואָס זינט ער
 איז אָנגעקומען קיין פאַריז האָט ער געזען נאָר געפּלען און שלאַק-
 רעגנס, איז גענויגט געווען צו טראַכטן אַז אַזוי איז עס באמת. אָבער

דער קינסטלער דארף אליין באשאפן די זון. יעדער איינער האָט אָן געצונדן זיין קורץ קנויטעלע, אָבער די אַלע קנויטלעך זענען געווען זייער קליין, און אַלע צוזאַמען האָבן זיי געגעבן קוים דאָס ליכט פון אַ קאָמפּערנול: ס'איז אוממעגלעך געווען זיך אָנצוואַרעמען אָן זיי. אָדער הנאה צו האָבן פון זייער שיין. זיי האָבן געהאַלטן אין איין בייטן די נעמען פון די ווערק. זיי פלעגן דערציילן פון פּרילינג, מי-טאָג-צייטן, לייבע, לעבנספּרייד, שפּאַצירן איבער וואַד און פּעלד; אָבער די מוזיק האָט זיך לחלוטין נישט געענדערט. זי איז געבליבן איינ-פּאַרביק, ווייך, בלאַס, שטאַמלענדיק, בלוט-אַרעם, קרענקלעך. ●

ס'איז געווען אַ מנהג ביי די פּראַנצויזישע אַריסטאָקראַטן, צו רעדן שטילערהייט בעתן שפּילן. און גוט האָבן זיי געטון: ווייל ווי נאָר זיי פלעגן אָנהויבן רעדן הויך, האָבן זיי תּיכּף געמוזט שרייען. קיין אַנדער מין רעדן, צווישן שרייען און שעפטשען, האָבן זיי נישט געהאַט; האָט מען געמוזט אויסקלויבן צווישן אַן אַריסטאָקראַטישן דרימל און דעקלאַמאַטאָרישן פּאַטאָס.

קריסטאָף האָט זיך געפרווט אָפּצושאַקלען פון דער פּאַרגלייווע-רונג, וואָס האָט אים באַהערשט, און אַריינגעקוקט צו זיך אין פּראַ-גראַם. ער איז געווען אויסער זיך זעענדיק, אַז די דאָזיקע נעפּל-שטרייפן, וואָס האָבן זיך געצויגן איבערן גרויען הימל, האָבן בולט געמאַכט די העלקיט פון פּיל אַנדערע זאַכן. ווייל נישט געקוקט אויף די אַדע טעאַריעס, איז סוף כל סוף די ריינע מוזיק געווען פּראַגראַם-מוזיק, אָדער לפּחות טעמאַטישע מוזיק. ווי שטאַרק מען האָט זיך נישט לוסטיק געמאַכט איבער לייטעראַטור, האָבן זיי דאָך געמוזט אָנקומען צום דאָזיקן שוואַכן אַנלען, אויף וועלכן זיי האָבן זיך פּסדר אָנגע-שפּאַרט. דער דאָזיקער אַנלען איז עץ פי רוב געווען זייער משונהדיק. קריסטאָף האָט זיך געוונדערט, וואָס די געצייכנטע טעמעס זענען געווען אַזוי שטאַרק קינדעריש. עס זענען דאָ געווען לייטעראַרישע פּרוכט-גערטנער און גרינס-גערטנער, הינער-שטייגן, אמתע מענאָזשעריעס, באַטאַנישע גערטענער. אַנדערע האָבן געשאַפן, לויט די בילדער פון לווור, אָדער לויט די פּרעסקעס פון דער אָפּערע, איבערזעצונגען פאַר קאַפּעלע אָדער פּיאַנינאָ. זיי האָבן געשפּילט די מוזיק פון קויפן, באַדרי, און פּאָל פּאַטער, די נויטיקע פּרושים האָבן געהאַלפן דעם צוהערער צו דערגיין אַ טאָק, וואָס אין דעם פּראַגראַם טוט זיך, ווי למשל: דער עפל פון פּאַריס, די האַלענדישע קרעטשמע, אָדער דער הינטן

פון א וויסן פערד. אין קריסטאפס איגן האָט עס אויסגעזען, ווי אַ שפּיל ביי אַמאָליקע קינדער, וואָס זייער גאַנצע וועלט איז באַשאַנען בלויז פון בילדלעך, און אזוי ווי זיי האָבן נישט געקאָנט צייכענען, פלעגן זיי באַפלעקן זייערע העפטן מיט וואַסערע פלעקן עס איז, און מיט קינדערשע תּמימות אָנצייכענען מיט גרויסע ווערטער: דאָס איז אַ בילד, דאָס איז אַ הויז, דאָס איז אַ בויס.

אין דער זייט פון אָט די בלינדע צייכונג-קינסטלער, וואָס האָבן געזען מיט די אויערן, זענען געשטאַנען די פּילאָסאָפּן, וואָס האָבן באַהאַנדלט מעטאָפיזישע פּראָבלעמען. אין זייערע סימפּאָניעס האָבן זיי געשילדערט דעם קאָמף פון אַבסטראַקטע פּרינציפּן, די געזעצן פון סימבאָליזם און רעליגיע. די זעלבע לייט האָבן זיך אין זייערע אָפּערעס פאַרנומען מיט יורדישע און געזעלשאַפטלעכע צייט-פּראָגן, ווי למשל: מיט דער דעקלאַראַציע וועגן רעכט פון יעדער פּרוי און בירגער. זיי פלעגן זיך פאַרנעמען אפילו מיט גט-פּראָגן, מיט אויפזוכן טאַטעס פון אומגעזעצלעכע קינדער, מיט דעם פּרוו-הלבבות צווישן מלוכה און קירכע. זיי האָבן זיך געטיילט אין צוויי לאַגען: ווערטלעכע סימבאָ-ליסטן און קלעריקאלע סימבאָליסטן. אין זייערע אָפּערעס האָבן זיך באַוווּן אויף דער בינע שמאַטע-קלויבער-פּינאָסאָפּן, סאָציאָלאָגישע גרי-זעטן, נביאים-שלעפּער, פּישער-אַפּאָסטאָלן. געטהע האָט שוין געזאָגט אויף די קינסטלער פון זיין צייט, אַז „זיי רעפּראָדוצירן קאַנטס גע-דאַנקען אין אַלעגאָרישע בילדער“. די מענטשן פון קריסטאָפּס דור האָבן אָפּגעגעבן דער סאָציאָלאָגיע נאָכמער אָרט אין דער מוזיק. זאָלאַ ניטשע, מעטערלינק, באַרע, זשאָרע, מענדעס, די עוואַנגעליע און מו-לען רוזש זענען געווען אַ ברונעם, וואָס אַלע אָפּערע-און סימפּאָניע-מחברים האָבן געשעפּט פון דאָרט זייערע געדאַנקען. פּיל פון זיי, וואָס וואַגנערס מוסטער האָט זיי אַרויסגעבראַכט פון די פּלים, האָבן גענומען שרייען: „מיר זענען אויך פּאָעטן!“ און צוליב זעלבסט-אַנער-קענונג גענומען שרייבן אונטער די נאָטן געגראַמטע אָדער נישט גע-גראַמטע לידער אינם סטיל פון שול-יינגלעך, אָדער פון דעקאָדענטישע פעליעטאַנען.

אָט די אַלע דענקער און פּאָעטן זענען געווען אָנהענגער פון דער ריינער מוזיק. זיי האָבן אָבער בעסער לייב געהאַט צו רעדן וועגן איר, ווי צו פאַרפּאָסן; דאָך פלעגט אָפט טרעפּן, ווען זיי האָבן יאָ געשריבן אַזאַ מוזיק. דאָס איז געווען אַ מוזיק, וואָס האָט גאַרנישט ניט געוואָלט אויס-

דריקן. צום אומגליק פלעגט דער דאזיקער פארלאנג זייער אפט גערופן:
זייער מוזיק האט באמת גארנישט ניט אויסגעדריקט, בפרט פאר קריסטאפן.
דעם אמת מוז מען זאגן, אז ער האט נישט פארמאגט דעם שליסל
צו איר.

פדי צו פארשטיין די מוזיק פון א פרעמדן פאלק, מוז מען זיך
אויסלערנען זיין שפראך, און נישט מיינען לכתחילה, אז מען קען זי.
ווי יעדער אמתער דייטש האט קריסטאפ געמיינט, אז ער קען די
פראנצויזישע שפראך. מען מוז עס אים מוחל זיין, ווייל פיל פראנ-
צויזן האבן זי געקענט נישט בעסער פון אים. ווי די דייטשן פון די
צייטן פון לואי דעם פערצענטן, וואס האבן זיך געצוונגען צו רעדן
דווקא פראנצויזיש, ביז זיי האבן סוף פל סוף פארגעסן זייער אייגענע
שפראך, אזוי האבן די מוזיקער פון ניינצענטן יארהונדערט פארווארפן
זייער שפראך אויף אזוי לאנג, ביז זייער מוזיק האט איינגעזאפט אין
זיך פרעמדע פארבן און איז געווארן א ווילדער זשארגאן. ערשט מיט
א צייט צוריק האט זיך אין פראנקרייך דערוועקט א באוועגונג לטובת
דער פראנצויזישער שפראך. אבער נישט שטענדיק פלעגט זיך עס
איינגעבן. די געווינהייט איז געווען זייער שטארק, און מיט קליינע
אויסנאמען פלעגן די פראנצויזן רעדן בעלגיש, אדער אזא פראנצויזיש.
וואס האט שטארק געשמעקט מיט דייטש. ס'איז דעריבער נאטירלעך,
וואס דער דייטש האט מיט זיין אייביקער זיכערקייט געגלויבט, אז
דאס איז אן איבערגעדרייטע דייטשע שפראך, א סימן — ער פאר-
שטייט נישט קיין ווארט.

אויך קריסטאפ האט אזוי געמיינט, די פראנצויזישע סימפאניעס
האבן אויסגעזען אין זיינע אויגן ווי אבסטראקטע דיאלעקטיק, ווו די
מוזיקאלישע טעמען שטעלן זיך אויס איינע אונטער דער אנדערער,
ווי אין אן אריטמעטישן חשבון: פדי צו דערקלערן די דאזיקע קאמ-
בינאציעס, האט מען געקאנט שטעלן אויף זייער ארט ציפערן אדער
גלאט אותיות פונם אלף בית. איינער האט געבויט זיין ווערק אויף
דער פראגרעסיווער אנטוויקלונג פון א מוזיקאלישער פראצע, וואס האט
זיך אין די ערשטע ניין צענטלעך ממש נישט גערירט פון ארט און
איז דערגאנגען צו אמתער שלמות ערשט אויף דעם לעצטן זייטל פונם
לעצטן טייל. דער צווייטער האט געהאלטן ביי פארשידענע וואריא-
ציעס פון איין טעמע, וואס דערגייט קיינמאל נישט ביז צום סוף און
וויקלט זיך אזוי פונאנדער ביז פשטות. דאס איז געווען זייער א קלוגע

שפיל, כדי צו געפינען אין זיי וועלכע-ס'איז פארגעניגן, האָט מען גע-
דאַרפט זיין גלייכצייטיק זייער אַלט און זייער קינדעריש. די דערפיני-
דער האָט עס געקאָסט זייער פיל מי. גאַנצע יאָרן זענען זיי אָפגע-
זעסן איבער איין פאַנטאַזיע. די האָר פלעגן זיי גרוי ווערן — און זיי
האַבן אַלץ געזוכט נאָר אקארדן-קאַמבינאַציעס, — כדי אויסצודריקן — וואָס?..
גישט וויכטיקן דער עיקר איז דער נייער אופן פון אויסדרוק. פונקט
זוי דער אָרגאַן שאַפט די באַדערפעניש, אַזוי, קאָן מען זאָגן, שאַפט
אייביק דער אויסדרוק דעם געדאַנק: אַבי ער זאָל זיין ניי, ניי פאַר
'עדן פרייז! זיי האָבן שרעקלעך געציטערט פאַר דעם „וואָס איז שוין
געזאָגט געוואָרן, די בעסערע פון זיי זענען געווען פאַראַלעלירט;
מ'האָט געפילט, אַז זיי זענען שטרענג צו זיך, אַז זיי מעקן אויס זיי-
ערע אָנגעשריבענע ווערק, און זיי פרעגן ביי זיך: „רבובו של עולם,
זוּ האָב איך עס שוין אַרגעץ געלייענט?..“ עס זענען פאַראַן מוזי-
קער — דער עיקר אין דייטשלאַנד, — וואָס פאַרברענגען זייער צייט מיט
צונויפצוקניפן די עקן פון פרעמדע פראַזן. די פראַנצויזן, פאַרקערט,
זענען בודק יעדע מוויקאַלישע פראַזע פון זייער ווערק, צי איז זי
אַמאָל נישט באַנוצט געוואָרן אין מעלאָדעסלע רשימה פון אַן אַנדער
מחבר, שפעטער נעמען זיי מעקן, רייבן, קראַצן די נאָז פון זייער
ווערק אַזוי לאַנג ביז זי פאַרלירט די ענלעכקייט צו אַ נאָז בכלל, און
צומילא צו אַלע געוויינלעכע בעזער.

און דאָך האָבן זיי קריסטאָפן נישט אַריינגעבראַכט אין קיין
טעות: אומזיסט האָבן זיי אַרויפגעצויגן אויף זיך אַ דערהויבן-קינסטלע-
רישע צורה; נאָר געמאַכט אַן איבערמענטשלעכע התלהבות, אומזיסט
האָט דער אָרקעסטער געציטערט, ווי אין קראַמפן און אַרויסגעוואָרפן
טענער אומריינע, איינפאַרביקע, דעקלאַמאַטאָרישע, לויטן סטיל פון
סאַראַ בערנאַר, טענער, וואָס האָבן זיך געקייקלט צוזאַמען מיט דער
מוזיק אין משך פון גאַנצע שעהן און האָבן געמאַכט דעם איינדרוק
פון פאַרשלאָפּענע מויל-אייזלען, וואָס קריכן פויל ביים ברעג פון אַן
אַפּגרוגט — קריסטאָפּ האָט שטענדיק געפונען אינטער דער דאָזיקער
מאַסקע קאַלטע נשמות, פערפומירט איבער דער טבע, לויטן שטייגער
פון גונא און מאַסענע. נאָר מיט ווייניקער נאַטירלעכקייט. און ער האָט
זיך דערמאַנט אָן גליקס אומגערעכטער מיינונג וועגן די פראַנצויזן.
— לאַזט זיי צורו, סוף כל סוף קערן זיי זיך שטענדיק אום צו
זייערע אַלטע נייקייטן.

נאָר די דאָזיקע מענטשן האָבן זיך באַמיט, אַז די דאָזיקע „ניי-
 קייטן“ זאָלן אויסזען באַזונדערס קלוג, זיי פֿלעגן נעמען פּאָלקס-לי-
 דער פאַר טעמעס צו געלערנטע סימפּאָניעס, ווי די טעזן אין סאָר-
 באַנע, דאָס איז געווען אַ מאָדע-זאַך פון אַ באַזונדער מין, אַלע פּאָלקס-
 לידער פון אַלע לענדער, זענען דערנאָנגען ביז אָט דער מאָדע. — און
 אָט אַזוי פֿלעגן זיי שאַפן „ניינטע סימפּאָניעס“ אין פּראַנקס „קוואַר-
 טעטן“, אָבער צו שווערע. קיינער האָט קלאָר נישט געטראַכט. יעדער
 האָט אין זיין הויפט טעמע געאייילט אַריינצופירן אַ צווייטע טעמע.
 אַ גאַרנישט זאָגנדיקע, וואָס האָט געהאַט אַנטקעגן דער ערשטער אַ פנים
 פון חזק. — און דאָך האָבן אַלע געפילט, אַז אָט די אַלע נעבענדיקע
 ברואים זענען אַזוי רויק, אַזוי פעסט ביי זיך!.. דער דיריגענט פון די
 דאָזיקע ווערק איז געווען אַ יונגערמאַן, קאַרעקט אָנגעטאַן, מיט אַ צע-
 טראַגענעם בליק; ער האָט זיך געוואָרפן און געדרייט אויף אַלע זייטן.
 מיט אַ מוראדיקער שנעלקייט, און געמאַכט האַוואַיעס אַלאַ מיקל אַנדזשע-
 לאַ, פונקט ווי ער וואָלט באַדאַרפט שטעלן אויף די פיס גאַנצע מחנות.
 פון בעטהאַוונס און וואַנגערס. דער עולם איז פון איין זייט באַשטאַנען
 פון סאַדאָן-מענטשן, וואָס זענען ממש אויסגעגאַנגען פון לאַנגווייליקייט.
 און וואָלטן דאָך בשום אופן נישט מוותר געווען אויפן כבוד צו באַצאָלן
 זייער אַ הויכען פרייז פאַר אָט דער באַרימטער נודנעקייט; פון דער
 צווייטער זייט, זענען דאָ געווען אַ סך מוזיק-אַנפאַנגער, וואָס זענען
 געווען גליקלעך אַרויסצווייזן איינער דעם צווייטן זייער באַהאַונטקייט
 אין דער נייער קונסט, טייטלענדיק מיטן פינגער אויף יעדן פיינערן
 אָרט פון דער מוזיק, און אויסדריקנדיק אַ ווילדע התפעלות, וואָס איז
 געווען גענוי צוגעפאַסט צו די באַוועגונגען פון קאַפעלימיסטער און
 צום טומל פון דער מוזיק.

— רעדט צו דער וואַנט!.. — האָט קריסטאָף געזאָגט.
 (ווייל ער איז שוין געוואָרן אַן אמתער פאַריזער.)

אָבער לייכטער איז געווען זיך אויסצולערנען דעם פאַריזער
 זשאַרגאָן, ווי די מוזיק. קריסטאָף האָט געאורטיילט מיט דער געוויינ-
 לעכער דייטשער התלהבות מיט זייער אומפעיקייט צו פאַרשטיין די

פראנצויזישע קונסט. ער איז אָבער לפחות געווען ערלעך און מודה געווען אויף זיינע פעלערן. ווען מען האָט אים אויפגעוויזן, אָז ער האָט געהאַט אַ טעות. דעריבער האָט ער זיך נישט געפילט אָפהענגיק פון זיין אייגענער מיינונג, און געלאָזט אָפן די טיר פאַר אַלע נייע איינדרוקן, וועלכע האָבן געקאָנט אויף אים ווירקן.

ער האָט געמוזט מודה זיין, אַז די דאָזיקע מוזיק פאַרמאָגט אַ סך טאַלענט. אינטערעסאַנטן שטאַף, אייגנאַרטיקע איינפאַלן פון ריטם און האַרמאָניע, סובטילע, ווייכע, פילפאַרביקע שטאַפן, אַסך עמפּינדלעכ-קייט און געשיקטקייט. קריסטאָפּן האָט עס הנאה געטון און איינצי-טיק אויך געבראַכט נוצן. אָט די אַלע קליינע מוזיקער זענען געווען אַסך פרייער אין גייסט, ווי זייערע חברים אין דייטשלאַנד. מוזיק פלעגן זיי אַראָפּניין פון ברייטן שליאַך און זיך אַריינלאָזן אין געדיכ-טעניש פון די וועלדער. זיי וואָלטן ווייט אַוועק. זענען זיי אָבער גע-ווען צו אָרנטלעכע קינדער—און ס'פלעגט זיי נישט געלינגען. טייל פון זיי האָבן נאָך צוואַנציק טריט גאַנג פאַרקערט צוריק צום שליאַך, אַנדערע זענען פּאַלד מיד געוואָרן און געבליבן שטיין אויף אַן אָרט. עס זענען אויך געווען אַזעלכע, וואָס זענען דערגאַנגען כמעט ביז צו נייע וועגן, נאָר אָנשטאַט צו גיין אַפּיסעלע ווייטער האָבן זיי זיך געלאָזט גיין מיט זייטיקע וועגלעך און געשפּילט זיך אונטער אַ בוים. דער עיקר האָט זיי געפעלט ווילנס-כוח. זיי זענען באַשאַנקען געוואָרן מיט אַלץ אויסער מיט איין זאַך: לעבנס-קראַפט. ביים ערשטן אָנבליק האָט זיך געדאַכט, אַז די גאַנצע ריזיקע אָנשטרענגונג גייט אַוועק לאיבוד צוליב איר פּראָגראַמלאַזיקייט און צעברעקטקייט. זעלטן ווען האָבן אָט די קינסטלער דערקענט זיך אַליין, זעלטן ווען האָבן זיי פאַרשטאַנען צונויפצונעמען די פּוחות און צו פאַרווענדן זיי-ער ענערגיע אויף אַ באַשטימטן ציל. דאָס איז געווען דער נאַטירלע-כער פּועל-יוצא פון דער פּראַנצויזישער אַנאַרכיע, וואָס פאַרשווענדעט אוצרות פון טאַלענט און גוטן ווילן און מאַכט פון זיי אַ תל דורך די ספקות און סתירות פון דער סביבה. נאָך נישט געטראָפּן כמעט קיין איין פּאַקט, אַז זייערער אַ גרויסער מוזיקער, ווי למשל, בערליאָז אָדער סען-סאַען—אויב מען זאָל נישט דערמאָנען די נעמען פון די סאַמע מאָדערנע—זאָל נישט דערטרונקען ווערן אין זומם צוליב מאַנגל אין ענערגיע און אין גלויבן און זאָל זיך נישט פאַרדאַרבן.

קריסטאָף האָט געסראַכט מיטן נאַטירלעכן דייטשן שטאַלץ פון
אונזער צייט:

— די פראַנצויזן קאָנען פאַרברענגען זייער צייט אויף ערפינד-
דונגען, וועלכע זיי נוצן קיינמאָל נישט אויס. זיי מוון שטענדיק האָבן
אַ מייסטער פון אַן אנדער ראַסע אַ גליק אָדער אַ נאַפאָלעאָן, וואָס
זאָל אַרויסציען דעם נוצן פון זייערע רעוואָלוציעס.
און ער האָט אַ שמייכל געטון, טראַכטנדיק וועגן דעם אַכצנטן
ברימער.

און דאָך איז געווען אַ גרופע מענטשן, וואָס האָט אינמיטן פון
דער אַנאַרכיע געוואָלט אַריינברענגען סדר און דיסציפלין אין די
מוחות פון די קינסטלער און עולם. קודם פל האָט זי זיך אָנגערופן
מיט אַ לאַטיינישן נאָמען — אַ זכר פון אַן אַלטער קירכן-אינסטיטוציע,
וואָס האָט געבליט מיט טויזנט דריי הונדערט אָדער טויזנט פיר הונ-
דערט יאָר צוריק, בעת דער גרויסער וואַנדערונג פון די גאָטן און
וואַנדאַלן. קריסטאָף האָט זיך אַביסל געזיידוושט, וואָס זיי זענען אוועק
אַזוי אויף צוריק. אַזוואַי איז זייער פיין פאַר אַ מענטשן צו שטיין
העכער פון דער צייט, אין וועלכער ער לעבט. אָבער עס מאַכט דעם
איינדרוק, אַז פון אַט דעם הויכן פערצנהונדערט-יאָריקן אָבסערוואַציע-
טורעם איז שוין לייכטער געווען צו באַטראַכטן די באַוועגונגען פון
די שטערן, איידער די באַוועגונגען פון די היינטיקע, לעבעדיקע
מענטשן. קריסטאָף האָט זיך אָבער באַלד געטרייסט, זעענדיק אַז די
מאָדערנע זון פון דעם הייליקן גריגאָרוס פאַרברענגען אויף זייער טו-
רעם זייער זעלטן; זיי גייען דאָרט אַרויף נאָר צו קלינגען אין די
גלאַקן, און אין דער איבעריקער צייט פאַרברענגען זיי אין דער קיר-
כע, וואָס געפינט זיך אונטן. קריסטאָף האָט זיי באַזוכט עטלעכע מאָל,
בעת דער תפילה און ער האָט קוים דערקענט, — אַז דאָס איז אַ קאַ-
טוילישער צערעמאָניאַל. ער וואָלט געשווירן, אַז ער זעט פאַר זיך
אַ קליינע פראַטעסטאַנטישע גרופע: אַן עולם אויסגעצויגן אויף דער
ערד מיטן פנים אַראָפּ, פרומע תלמידים, אומטאָלעראַנט, קריגעריש, —
און אין דער שפיץ פון אַט דער גרופע האָט אַ מענטש, זייער אַ ריי-

נער, אן עקשנותדיקער און אביסל א קינדערשער, וואָס פירט אַ קאַמף
 פאַר דער שלמות פון דער רעליגיעזער, עטישער און קינסטלערישער
 תורה, געגעבן צו פאַרשטיין אין אַבסטראַקטע אויסדרוקן די עוואַנגעליע
 פון דער מוזיק, פאַר אַ קליינער עדה פון אויסדערוויילטע מענטשן.
 ער האָט רויק געמוסרט די גאווה און די אפיקורסות, און אַרויפגע-
 וואָרפן אויף זיי די שולד פאַר די זינד פון דער מוזיק און פאַרברעכנס
 פון דער מענטשהייט, דהיינו: פאַר דעם רענעסאַנס, די רעפּאָרמאַציע,
 און די יידישע השפעה, — די אַלע נעמען האָט ער צונויפגענומען אין
 איין בינטל. די מוזיקאַלישע יידן זענען דורך אים פאַרמשפט געוואָרן
 צו שרפה in effigie (פאַרברענען די נשמה); מ'האָט זיי פאַרן פאַר-
 ברענען געזאָלט אַנטון אין שאַנד-קליידער, דעם ריזיקן הענדל האָט
 מען געזאָלט אויסציען און לאָזן זיך פּרעגלען אויפן פייער, נאָר איין
 איינציקער יאָהאַן סעבאַסטיאַן באַך האָט געזאָלט האָבן דאָס גליק אַרויס-
 צוגיין אַ גאַנצער, אַ דאַנק דעם חסד פון דעם האַר, וואָס האָט געטון
 משפטן, ווייל באַך איז ער פי טעות געוואָרן אַ פּראָטעסטאַנט.
 דער טעמפל אויף סען-זשאַק-גאַס האָט אויסגעפירט אַן אַפּאָסטאָ-
 לישע ראָע: דאָרט האָט מען מתקן געווען די נשמות און די מוזיק;
 מ'פלעגט מעטאָדיש לערנען די וועגן פון גאונות, פליסיקע תלמידים
 פלעגן מקיים זיין די מצוות מיט גרויס התמדה און מיט שטאַרקן
 בטחון, מ'האָט געקאָנט מיינען, אַז מיט זייערע מעשים טובים ווילן
 זיי פאַרגעבן די לייכטזיניקייט און די חטאים פון זייערע אבות, די
 אַבערס און די אַדאַמס, און קודם-כל די זינד פון דעם מנוול, דעם
 טייוולשן אייזל דעם אַשמדאַי פון דער מוזיק, בערליאַו, מיט התלהבות,
 וואָס פאַרדינט געלויבט צו ווערן, און מיט אמתן גלויבן האָבן זיי
 פאַרשפרייט צווישן פּאָלק דעם קולט פאַר די באַרימטע קינסטלער, און
 אין משך פון צען יאָר איז שוין קענטיק געווען אַ שטאַרקע פעולה:
 אין דער פּראַנצויזישער מוזיק איז פאַרגעקומען אַ קאָלאַסאַלע ענדערונג.
 זישט נאָר די פּראַנצויזישע קריטיקער, נאָר אויך די פּראַנצויזישע מו-
 זיקער, האָבן באַקומען מוזיקאַלישע גרונט-ידיעות. מ'האָט דעמאָלט גע-
 קאָנט טרעפן אַוועלכע מחברים און מוזיק-העלדן, וואָס האָבן אפילו
 געקענט די ווערק פון באַך, — זייער אַ זעלטענע זאַך אפילו אין
 דייטשלאַנד. — קודם-כל האָבן זיי זיך באַמיט אַן עק צו מאַכן מיט
 דער טבע פון די פּראַנצויזן, צו זיין אָפּגעשלאָסן אין זייערע אייגענע
 די עמות. די דאָזיקע מענטשן האָבן אַ טבע צו זיצן זייער גאַנץ לעבן

הינטערן אויוון און זיי ווילן גארנישט ארויסגיין אויף דער ברייטער וועלט. אויך זייער מוזיק האָט נישט געהאַט מיט וואָס צו אָטעמען. די לופט אירע איז ווי פון אַ פאַרמאַכטן צימער, דאָס איז סאַפע-מוזיק. וואָס וויל זיך פון אָרט נישט רירן. עס איז דער אַבסאָלוטער היפּוך צו בעטהאָווענען, וואָס האָט געשאַפן זיינע מוזיקאַלישע ווערק, שאַפּ-צירנדיק אויף די פעלדער, קלעטערנדיק אויף די בערג, שפּרייזנדיק מיט גרויסע טריט, סיי אין גרויסע היצן און סיי אין רעגנס-טעג און אָפּשרעקנדיק די סטאַדעס מיט זיינע מאַדנע האַוואַיעס און באַוועגונגען. וואָס שייך די פאַרזער מוזיקער, איז נישט געווען קיין שום ספּנה. זיי זאָלן, חלילה, אויפוועקן זייערע שכּנים מיטן טומל פון זייער באַ-גייסטערונג, ווי יענער „בער פון באַן“. זיי האָבן צוזאַמענגענומען זייערע געדאַנקען, און זייערע דיקע טיכער האָבן נישט געלאָזט דעם טומל פון דרויסן אַריינדרינגען אין זייערע שטיבער.

די „סכּאַלאַ“ האָט געפרוּווט אַריינברענגען פּרישע לופט. זי האָט געעפּנט די פענסטער צו דער פאַרגאַנגנהייט, אָבער נאָר צו דער פאַר-גאַנגנהייט, — דאָס הייסט — צום הויף, אָבער נישט צו דער גאַס. דער נוצן איז געווען אַ גאַנץ קליינער. ווי נאָר איינער פלעגט עפענען דעם פענסטער, פלעגט דער צווייטער גלייך כּאַפּן און פאַרמאַכן, — אַלטע ווייבער, וואָס האָבן מורא פאַר אַ קאַטאַר. ס'האָט זיך בלויז אַריינגעריסן אַביסל מיטלאַטערלעכע לופט, און צוזאַמען דערמיט — באַך, פּאַלעסטרינא און פּאַלקס-לידער. אָבער וואָס קומט דערפון אַרויס פון דעם חדר האָט געשמעקט מיט פייכטיקייט, נישט ווינציקער, ווי פּריער. אָבער זיי האָבן זיך אייגנטלעך געפילט גאַנץ גוט, די נייע גרויסע שטראָמען האָבן אָנגעוואָרפן אויף זיי אַן אימה. און אויב זיי האָבן אפילו געוואוסט וועגן קונסט מער ווי די אַנדערע, זענען זיי אָבער געווען גרעסערע עקשנים, ווי יענע. די מוזיק האָט אין דער דאָזיקער סביבה באַקומען אַ דאָקטרינערישן כּאַראַקטער, זי האָט אויפ-געהערט צו זיין אַ גענוס: די קאַנצערטן זענען געוואָרן לעקציעס פון געשיכטע אָדער פון תּשובה-טון. מהאָט מתקן געווען און מאַדערני-זירט די גייסטער פון פאַרגאַנגענע צייטן. דער גרויסער באַך, בטבע אַ שטורמישער, איז גראַד יאָ אָנערקענט געוואָרן, נאָר מהאָט אים אַריינגעפאַקט אין קירך-ראַמען, געגעבן אַ פּסק און געצווונגען אים תּשובה צו טון. זיין מוזיק האָט אין די סכּאַלאַסטישע מוחות געביטן איר כּאַראַקטער, פּונקט ווי די שטורעמדיקע ביבל, די ביבל, וואָס

גליט פון געפילן האָט באַקומען אַן אַנדער צורה אין די מוחות פון די ענגלענדער. די דאָקטרינע, וואָס מ'האָט געשאַפן אַרום זייער מוזיק, איז געווען אַ שטאַרק אַריסטאָקראַטישער עקלעקטיזם, וואָס האָט זיך באַמיט צו פאַרייניקן די באַזונדערע כאַראַקטערן פון דריי אָדער פיר גרויסע מוזיקאַלישע עפאָכעס פון 6-טן ביזן צוואַנציקסטן יאָרהונדערט. ווען מ'וואָלט געקאָנט פאַרווירקלעכן די דאָזיקע טעאָריע, וואָלט די מוזיק דערגרייכט דעם זעלבן ציל, וועלכן עס דערגרייכן פיל וויצע-קעניגן פון אינדיען, בעת זיי קערן זיך אום פון אַ ריזע, דהיינו: זיי לאָזן אויפבויען עגאָטישע בנינים פון טייערע מאַטעריאַלן, וואָס ווערן געזאַמלט אין אַלע עקן וועלט. אָבער דער געזונטער שכל פון די פראַנצויזן האָט געשטערט דער פראַקטישער פאַרווענדונג פון דער דאָזיקער באַרבאַרישער ערויזיע. זיי האָבן זיך געפירט מיט זיי, פונקט ווי מאָליער מיט זיינע דאָקטוירים: די רפואות פלעגט ער אָנ-נעמען, אָבער קיינמאָל זיי נישט נוצן. די שטאַרקערע זענען געגאַנגען זייער אייגענעם וועג, און די גאַנצע סטאַדע האָט זיך געגריבלט אין שווערע האַרבע הלכות פון קאָנטראַפונקט; מ'האָט זיי אָנגערופן: סאַ-נאַטן, קוואַרטעטן און סימפאָניעס.

„סאָנאַטע, וואָס פאַרלאַנגסטו פון מיר?“

זי האָט גאַרנישט געוואָלט, ווי נאָר צו זיין אַ סאָנאַטע. דער געדאַנק איז געווען אַבסטראַקט און אָנאַגים, פול מיט פילפול און אָן קיין שום פרייד. דאָס איז געווען אַ מין פראַטאָקאָל-קונסט. קריסטאָף, וואָס איז פריער דאַנקבאַר געווען די פראַנצויזן פאַר זייער נישט ליב האָבן בראַמסן, האָט איצט געטראַכט, אַז ס'איז פאַראַן אַ סך קלייניקע בראַהמסעלעך אין פראַנקרייך. די אַלע כשרע אַרבעטער זענען געווען פלייסיק און פול מיט שיינע מידות. קריסטאָף האָט פאַרלאָזן זייער געזעלשאַפט, וואָס איז אויסגעצייכנט געבויט, אָבער דורכגענומען פון לאַנגווייליקייט. ס'איז געווען זייער גוט, זייער שיין...

אָבער ווי גוט ס'איז געווען די לופט אין דרויסן!

אין דאָך זענען אין פאַרו צווישן די מוזיקער געווען עטלעכע פריידענקענדיקע, נישט אָפהענגיק פון וועלכער ס'איז שול. זיי זענען

געווען די איינציקע, וואָס האָבן קריסטאָפּן אינטערעסירט. נאָר זיי, די איינזאַמע, האָבן געקענט וויסן, ווי ווייט די פּראַנצויזישע קונסט פּאַר מאַגט חיות. אַדערליי שולן און גרופּעס זענען געמאַכט געוואָרן נאָר פאַר אויסערלעכער מאַדע אַדער פאַר פאַבריצירטע טעאַריעס. די פּרייע מענטשן אָבער, וואָס קענען זיך גופּא, איז פיל לייכטער צו געפינען דורך זיך אַליין דעם אמתן גייסט פון זייער דור און פון זייער ראַסע. פאַר אַ פּרעמדן, זייטיקן זענען זיי נאָך שווערער צו פאַרשטיין זיי, ווי אַלע אַנדערע.

אָט דאָס זעלביקע איז געשעען מיט קריסטאָפּן, ווען ער האָט צום ערשטן מאָל געהערט דאָס באַרימטע ווערק, וואָס די פּראַנצויזן האָבן געלויבט מיט טויזנטער גוזמאדיקע שבחים, און וואָס האָט, לויט זייער מיינונג, געמאַכט אין דער מוזיק די גרעסטע איבערקערעניש פון אַלע איבערקערענישן, זינט צען דורות.—(א פּאַר דורות מער, אַפּאַר דורות ווייניקער—האָט פאַר זיי קיין ראַלע נישט געשפּילט. זיי האָבן נישט געקאָנט אַרויס פון זייער אייגענעם דור).

טעאָפּיל גוזשאַר און סילווען קאָן האָבן זיך געאייילט מיטצונען. מען קריסטאָפּן אין דער קאָמישער אָפּערע אויף „פּעלעאַס און מעלי. זאָנדע“. זיי האָבן זיך געגרויסט מיט דעם ווערק: מ'האַט געקענט מיינען, אַז זיי האָבן עס אַליין געשאַפּן. זיי האָבן קריסטאָפּן געגעבן צו פאַרשטיין, אַז דאָ וועט ער געפינען דעם וועג, וואָס פירט קיין דמשק. די פּאַרשטעלונג האָט זיך שוין געהאַט אָנגעהויבן, און זיי האָבן נאָך אַלץ ברייט געשמעסט און געגעבן אים פיררושים. קריסטאָפּן האָט זיי איינגעשטילט און אָנגעשטעלט די אויערן. נאָך דעם ערשטן אַקט האָט זיך סילווען קאָן איינגעבויגן און אויסגעפרעגט מיט גלאַנ-ציקע אויגן:

— נו, ווי איז דיין מיינונג?

קריסטאָפּן האָט געזאָגט:

— צי גייט עס ווייטער אויך אַזוי, ווי ביז איצט?

— יאָ.

— ס'איז דאָך אין דעם גאָרנישט דאָ.

קאָן איז געוואָרן אויפגעבראַכט און אים אָנגערופן פּיליסטער.

— דאָס איז גאָרנישט מיט גאָרנישט, — האָט צוגעגעבן קרי-

סטאָפּן. — נישטאָ, נישט קיין מוזיק, נישט קיין אַנטוויקלונג, ס'איז נישט פּליסיק, און נישט בינדיק, זייער טובטילע האַרמאָניעס, אויסגע-

זייכנטער אַרקעסטער — עפעקטן אין אַ גאַנץ פיינער געשמאַק. אָבער
ס'איז גאַרנישט, גאַרנישט...

ער האָט גענומען ווייטער הערן. ביסלעכווייז האָבן זיך אים גע-
עפנט די אויגן. ער האָט גענומען זען געשטאַלטן אינם טונקעלן
ליכט. ער האָט דערקענט, אַז אין דער מוזיק דריקט זיך אויס אַ באַ-
שטימטער ווילן, וואָס האָט זיך אַנטקעגנגעשטעלט דעם וואַנגעריזם,
וועלכער פלעגט די האַנדלונג דערטרינקען אין אַ מבויל פון מוזיק.
קריסטאָף האָט מיט איראָניע געפרעגט ביי זיך, צי דער דאָזיקער
מסירת-נפש געמט זיך נישט אַמאָל פון אומבאַהאַלפניקייט: ס'איז לייכט
מוותר צו זיין אויף אַ זאַך, וואָס מ'פאַרמאָגט נישט. ער האָט געפילט
אין דער דאָזיקער שפּאַנונג די שרעק פאַר דער מאַטערניש, די האַנד-
לונג-זוכעניש, וואָס מען קען עס דערגרייכן מיטן מינימום אַנשטרע-
נונג, די פאַרצווייפּלונג צוליבן שווערן קאַמף מיט דער פּויליקייט,
וואָס די פּראַכטפולע וואַנגערישע ווערק האָבן זיך אין דעם גענויטיקט.
דאָך האָט זיך קריסטאָף נישט געקאַנט באַפרייען פונם איינדרוק, וואָס
ס'האָט געמאַכט אויף אים אַט דאָס איינפאַרביקע, פשוטע, איינגעהאַל-
טענע ווערק. עס האָט אים אויסגעזען איינזייטיק, און ווי אַ דייטש,
האָט ער עס געפונען פאַר נישט אויפריכטיק (ער האָט אפילו איינגע-
פונען, אַז וואָס-מער די דאָזיקע מוזיק באַמיט זיך צו זיין אויפריכטיק,
אַלץ מער זאָגט זי אויס דעם סוד, ווי ווייט די פּראַנצויזישע שפּראַך
איז נישט צוגעפאַסט צו אַזאַ מוזיק; די פּראַנצויזישע שפּראַך איז צו-
לעגיש, צו-אויסדריקלעך, צו-שאַרף און צו-געשליפן, זי איז אַ וועלט
פאַר זיך) — ווי עס זאָל נישט זיין, איז דער דאָזיקער פּרוזן געווען
זייער אייגנאַרטיק, און קריסטאָף האָט מיט פרייד אויפגענומען דעם
רעוואָלוציאָנערן אויסברוך אין בונט קעגן דער שטאַרקער וואַנגערישער
מוזיק. ס'האָט אויסגעזען, ווי דער פּראַנצויזישער מוזיקער וואָלט מיט
איראָניע דערשטיקט אין זיך יעדע שטאַרקע ליידנשאַפט, כדי זי איבער-
צוגעבן אין זייער שטילע טענער. ליבע און טויט זענען איבערגע-
געבן געוואָרן אָן געשריי. נאָר לויטן ציטערן פון דער מעלעדישער
ליינע און לויט דער צאַפלעניש פונם אַרקעסטער איז קענטיק געווען,
אַז ערגעץ טיף אין דער נשמה קומט פאַר אַן ערנסטע דראַמע. מהאָט
געקאַנט מיינען, אַז דער קינסטלער האָט מורא אַרויסצוווייזן, וואָס אין
אים קומט פאַר; ער איז געווען אַ גאון פון גוטן געשמאַק — אויסער
געוויסע מאַמענטן, ווען אין אים האָט זיך דערוועקט מאַסענע, וואָס

דרימלט אין יעדן פראנצויזישן הארץ און פארפלייצט אלץ מיט זיין
 ליריום. דעמאלט זענען די האָר אויסגעקומען צו בלאַנד, די ליפן צו
 רויט, מיט איין וואָרט, אַ בירגערין פון די צייטן פון דער דריטער
 רעפובליק, וואָס האָט געזאָלט אַרויסווייזן איר קראַפט אלס גרויסע ליב-
 האַבערין. אָבער די דאָזיקע מאַמענטן זענען געווען אויסנאָמען: זיי
 האָבן עדות געזאָגט, אַז דער קאָמפּאָזיטאָר האָט אַראָפּגעוואָרפּן פון זיך
 דעם פּריערדיקן עול; בכלל האָט געהערשט אין זיין ווערק אַ פּשטות,
 וואָס איז געווען דער פּראָדוקט פון זיין ווילן, אַ סופּטילע בלוט פון
 אַן אַלטער קולטור. קריסטאָף, דער יונגער באַרבאַר, האָט נישט גע-
 קאָגט האָבן דערפון דעם אמתן פאַרגעניגן. קודם-כלל האָט אים אויפגע-
 וועקט די האַנדלונג פון דער דראַמע, די פּאָעטישע זייט. ער האָט גע-
 זען פאַר זיך אַן אַלטע פּראַנצויזין, וואָס שפּילט די ראָלע פון אַ קינד
 און הערט זיך צו צו מעשהלעך. אמת, זי איז נישט געווען אַזוי שטאַמ-
 לעריש, ווי ביי וואַגנערן, נישט אַזוי סענטימענטאַל און שווער, ווי אַ
 דיקע מויד ביים רהיין. זי איז געווען אַ פּראַנצויזיש-בעלגישע פאַר-
 זעעניש, וואָס האָט געמאַכט משונהדיקע מינעס און גערעדט מיט אַ
 סאַלאָן-זשאַרגאָן: — „די האָר“ „דער קליינער פּאַפּאַ“ „די טייבעלעך“ —
 מיט דער געהיימניספּולקייט פון אַלע פּרויען פון דער גאַרער וועלט.
 די נשמה פון דעם פאַריזער מענטשן האָט אַרויסגעקוקט פון דער דאָ-
 זיקער שאַפונג, וואָס האָט אָפּגעשפּיגלט אויף אַן אידעאָלאָגישן אופן
 זייער ווייבערישן פאַטאַליזם, זייער בודואַר-גירוואַנאַ און די ווייכע מע-
 לאַנכאַליע. קיין שום שפור פון ווילן, קיינער האָט נישט געוואוסט, וואָס
 ער וויל. קיינער האָט נישט געוואוסט, וואָס ער טוט.
 — נישט מיין שולד! נישט מיין שולד!... — האָבן געקרעכצט
 אַט די דאָזיקע גרויסע קינדער. אין משך פון די פינף אַקטן, וואָס
 האָבן זיך געצויגן אָן אויפהער אין דער טונקלקייט — אין וועלדער,
 הייך, קעלערס, מתים-שטיבלעך, — האָבן זיך די דאָזיקע פייגל אָן
 אויפהער געשלאָגן. אַרעמע פייגעלעך! שיינע, מידע און איידעלע... ווי
 זיי האָבן טורא געהאַט פאַר דער צו-שטאַרקער ליכט, פאַר די האַסטיקע
 באַוועגונגען, ווערטער און ליידנשאַפטן פון לעבן! דאָס לעבן איז
 נישט ראַפּינירם. עס לעאָזט זיך נישט אָננעמען מיט הענטשיקעס...
 קריסטאָף האָט געהערט, ווי עס קומען אָן די דונערן, וואָס
 האָבן געזאָלט חרוב מאַכן די דאָזיקע מאַכטלאָזע ציוויליזאַציע, דאָס
 גוססדיקע קליינע גריכנלאַנד.

צי האָט אַ געפיל פֿון מעלאַנכאָלישן צער, צוזאַמען מיטן באַ-
 ווסטזיין פֿון דער אייגענער העכערקייט, געווירקט אויף קריסטאָפּס
 סימפּאַטישער באַציונג צו אָט דער קאָמפּאָזיציע? יעדנפאַלס האָט זי
 אים אינטערעסירט פיל מער, ווי ער האָט עס געוואָלט מודה זיין.
 הגם, אַרויסגייענדיק פֿון טעאַטער, האָט ער נישט אויפגעהערט צו
 ענטפערן סילווען קאָנען, אַז „עס איז זייער פֿיין, זייער פֿיין, נאָר עס
 פעלט אין דעם שוונג און ס'איז צו ווייניק מוזיק פאַר אים“ — האָט
 ער דאָך נישט געוואָלט צונויפמישן „פעלעאַס“ מיט די איבעריקע
 פּראָנציוזישע מוזיקאַלישע ווערק. ער האָט געפילט, אַז די דאָזיקע
 לאַמטערן, וואָס האָט געפֿינקלט אינם נעפֿל, ציט אים צו זיך. נאָך
 מער, ער האָט אַנטדעקט נאָך אַנדערע, לעבעדיקע און פּאַנטאַסטישע
 פּלעמלעך, וואָס האָבן אַרום איר געפֿינקלט. די דאָזיקע פּלענד-ליכטלעך
 האָבן דערוועקט אין אים אַ נייגער. ער האָט גערן געוואָלט זיך דער-
 נענטערן צו זיי און זען, צוליב-וואָס גלאַנצן זיי. אָבער ס'איז שווער
 געווען צו כאַפֿן אָט די דאָזיקע פּרייע קינסטלער; וואָס-מער זיי זע-
 נען געווען פאַר קריסטאָפּס אומפאַרשטענדלעך, אַלץ מער האָט זיך
 דערוועקט אין אים דער פאַרלאַנג צו זען זיי פֿון דער נאָענט. אָבער
 נישט יעדער מענטש האָט זוכה געווען דערצו. זיי האָבן זיך, אפּנים,
 נישט גענויטיקט אין קריסטאָפּס סימפּאַטיע, אויסער אַ צוויי דריי אויס-
 נאַמען, האָבן זיי אַלע, ווייזט אויס, ליב געהאַט ווייניק צו לייענען,
 ווייניק צו וויסן און ווייניק צו דערקענען. כמעט אַלע האָבן געלעבט
 איינזאַם, אַ טייל פֿון זיי אין פּאַריז, אַ טייל אויסער פּאַריז, אָבער
 אומעטום — אַליין, געשטויסן פֿון דעם אייגענעם ווילן, פֿון דעם שרעק
 פאַר דער געזעלשאַפֿט, פֿון אַרומיקן עקל אָדער גלייכגילטיקייט. נישט
 געקוקט אויף זייער קליינער צאָל, זענען זיי דערצו געווען צעטיילט
 אין קליינע גרופּעס, וואָס האָבן איינער דעם צווייטן פּיינט געהאַט,
 אין משפּחות, וואָס האָבן זיך כּסדר אַרומגעריסן און נישט געקאָנט
 הויזן אונטער איין דאַך. זיי זענען געווען זייער עמפּינדלעך און נישט
 סובל געווען, נישט זייערע שונאים, נישט זייערע קאָנקורענטן, און
 אפילו נישט זייערע פּריינד, בעת יענע האָבן געהאַט די העזה נחפּעל

צו ווערן פון אן אנדער מוזיקער, אויסער זיי, אָדער זיי גופא צו
 רימען מיט איבערגעטריבענער קאָלטקייט, איבערגעטריבענער וואָ-
 רעמקייט, מיט איבעריקער באַנאַלקייט אָדער גומאַדיקער עקסצענטריש-
 קייט. ס'איז דעריבער שווער געווען זיי צופרידנצושטעלן, סוף-פל-סוף האָט
 זיך יעדערער פאַרשאַפט זיין באַזונדערן קריטיקער, וואָס פֿלעגט אים פאַר-
 טיידיקן און שטיין פֿול מיט קנאה צופוסנס פון זיין סטאַטוע. קיינער האָט
 זיי נישט געטאַרט אָנרירן, אַזוי ווי זיי האָבן געוואָלט פאַרשאַטען צו
 ווערן נאָר פון זיך אַליין און פון זייערע גלייכנס, זענען זיי בכלל שלעכט
 פאַרשאַטען געוואָרן. זייערע אָנהענגער פֿלעגן זיי איבערגעבן זייערע
 מיינונגען גופא, וואָס פֿלעגן זיי פאַרשיפורן און צונעמען ביי זיי די
 אָביעקטיווקייט בנוגע זייער אייגענער קונסט און טאַלענט. האַלטנדיק
 זיך אַליין פאַר רעפּאַרמאַטאָרן, האָבן זיך די דאָזיקע פּאַנטאַסטן איינ-
 גערעדט, אַז וואָגנער איז זייער קאָנקורענט, אַזוי אַרום זענען זיי כמעט
 אַלע געוואָרן קרבנות פון זייער איבערגעטריבנקייט בנוגע זיך אַליין.
 יעדן טאָג האָבן זיי געמוזט מאַכן אַ העכערן שפּרונג, ווי מיט אַ טאָג
 פריער, אַלפּאַלס — ווי זייער קאָנקורענט. די דאָזיקע פּרווון פֿלעגן
 נישט שטענדיק געראַטן, און זיי האָבן בכלל אינטערעסירט בלויז עט-
 לעכע פּאַך-דייט. זיי האָבן זיך בכלל נישט גערעכנט מיטן ברייטן עולם,
 און דער עולם האָט וועגן זיי נישט געטראַכט. זייער קונסט איז גע-
 ווען אַ קונסט אָן מאַסע, אַ מוזיק, וואָס האָט זיך געשפּייזט פון מוזיק,
 פון דער אייגענער טעכניק. אָבער קריסטאָף האָט געהאַט דעם איינ-
 דרוק, ריכטיק אָדער פאַלש, אַז קיין אנדער מוזיק האָט זיך אַזוי נישט
 גענויטיקט אין שטיצע, ווי די פּראַנצויזישע. דאָס דאָזיקע שוואַכע גע-
 וויקס האָט נישט געקאָנט עקזיסטירן אָן אַן אַנלעך, אָן לייטעראַטור;
 זי האָט פאַרמאָגט צו ווייניק אייגענעם לעבנס-פּוח. זי האָט פאַרמאָגט
 אַ קורצן אַטעם, ווייניק בלוט און אַ שוואַכן ווילן. ענלעך צו אַ פּוי-
 לער, ליידנשאַפטלעכער פּרוי, האָט זי געוואַרט אויפן מאַן, וואָס זאָל
 זי באַזיגן. אָבער די דאָזיקע ביזאַנטישע מלכה מיטן בלייכן, בלוטלאָזן
 קערפּער, באַדעקט מיט איי-דל-שטיינער, איז געווען אַרומגערינגלט מיט
 סריסים, פּיליסטער, עסטעטן און קריטיקער. דאָס פּאַלק איז נישט גע-
 ווען מוזיקאַליש; און די גאַנצע התלהבות, וואָס מ'האַט צוואַנציק יאָר,
 מיט גרויס טומל, אַרויסגעוויזן צו די נעמען פון וואָגנער, בעטהאווען,
 באַך אָדער דעביסי, איז נישט אַריבער דעם תּהום פון אַ געוויסער
 גרופּע, די פאַרפּלייצונג פון קאָנצערטן, דער מבול פון מוזיק אָן אַ

סוף און פאר יעדן פרייז, איז נישט געווען צוגעפאסט צו דער רעא-
לער אנטוויקלונג פון דעם געשמאק אין פראנקרייך. אלץ איז געווען
ארויפגעצווונגען צוליב מאַדע און איז געווען אויסגערעכנט נאָר פאַר
די אויבערשטע פון שטויסל, וואָס האָבן זיך אונטערגעגעבן, אָבער
גלייכצייטיק זיך געמאַטערט און געמאַכט פון דער מוזיק אַ תל. די
מוזיק איז געווען אמת באַליבט נאָר ביי אַ הייפל מענטשן, אָפט דווקא
נישט אַזעלכע, וואָס פאַרנעמען זיך מיט מוזיק, ווי קאַמפּאָזיטאָרן און
קריטיקער. פאַראַן אַזוי ווייניק מוזיקער אין פראַנקרייך, וואָס האָבן
באמת ליב די מוזיק!

אַט אַזוי האָט געטראַכט קריסטאָף, נאָר ער האָט נישט גענומען
אין באַטראַכט, אַז אַזוי איז אויף דער גאַנצער וועלט; אַז אפילו אין
דייטשלאַנד פאַרנעמען זיך אויך מיט דער מוזיק נאָר יחידים, אַ באַ-
דייטונג פאַר דער מוזיק פאַרמאָגן נישט די טויזנטער, וואָס הויבן זי
נישט אָן צו פאַרשטיין, נאָר אַ הייפל מענטשן, וואָס האָבן זי ליב און
אַרבעטן פאַר אירעטוועגן מיט שטאַלצער עניויות. האָט ער געזען אַזעל-
כע אן נראַנקרייך? די בעסערע קינסטלער און קריטיקער האָבן געאַר-
בעט אין דער שטיל, ווייט פון טומל, פונקט ווי פראַנק האָט געטון,
פונקט ווי ס'האָבן געטון די גייסטרייכע קאַמפּאָזיטאָרן פון אונזער צייט
און אַ סך אַנדערע קינסטלער, וואָס זייער גאַנץ לעבן איז געלעגן באַ-
האַלטן אין חושן, אפשר נאָר צוליב דעם, כדי וועלכער-עס-איז זשור-
נאַליסט וואָל האָבן דעם פּכוד זיי צו אַנטדעקן און צוצושטע-
פען צו זיי זיין אייגענעם נאָמען. פונקט אַזוי איז מיט דער
קליינער מחנה אַרבעטזאַמע גייסטער, וואָס הויבן אויף אָן שום אַמבי-
ציע, נישט זאָרגדיק פאַר זיך, אַ שטיין נאָך אַ שטיין, כדי ווידער
אויפצובויען דאָס גרויסע פראַנקרייך פון דער פאַרגאַנגנהייט, אָדער זיי
גיבן זיך איבער דער מוזיקאַלישער דערציונג פון זייער פּאָלק, כדי
צוצוגרייטן דאָס גרויסע פראַנקרייך פון דער צוקונפט. וויפל זענען
געווען צווישן זיי גייסטער, וואָס זייער רייכקייט, פרייקייט און ניי-
געריקייט צו דער גאַנצער וועלט וואָלטן צוגעצויגן קריסטאָפּן, ווען
ער וואָלט ווי נאָר געקענט! אָבער נאָר צוויי אָדער דריי פון זיי האָט
ער דרך-אגב דערזען; ער האָט זיי נאָר געקענט לויט די קאַריקאַטורן
פון זייערע געדאַנקען, געזען נאָר זייערע חסרונות לויט דעם, ווי די
קונסט-נאָלמאַכער און קאַמיוואַיאַזשאָרן פון דער פּרעסע פלעגן זיי אי-
בערקרימען.

קודם-כל האָט דערוועקט אין אים אַן עקל צום מוזיקאַלישן
 פעבל — זיין פאַרמאָליום. די דאָזיקע מענטשן האָבן קיינמאָל נישט
 גערעדט וועגן קיין אַנדערער זאַך, אַ חוץ — פאַרם. וועגן געפיה, כאַ-
 ראַקטער, לעבן — קיין איין וואָרט נישט! קיין איינעם פון זיי איז
 נישט איינגעפאַלן, און פונקט ווי יעדער פשוטער מענטש לעבט אין
 אַ ממשותדיקער וועלט, פונקט אַזוי לעבט יעדער אמתער מוזיקער אין
 אַ וועלט פון הוילע קלאַנגען, און זיין לעבן שטראַמט אין זיין נשמה,
 ווי אַ כוואַליע מוזיק. מוזיק איז די לופט, מיט וועלכער ער אָטעמט,
 דער הימל, וואָס היילט אים אַרום. די גאַנצע נאַטור שפיגלט זיך אָפּ
 אין זיין נשמה אַלס מוזיק, זיין נשמה גופא איז אויך מוזיק. מוזיק
 אין אַלץ, וואָס ער ליבט, האַסט, ליידיט, שרעקט זיך, האַפט. אַ מוזי-
 קאַלישער גייסט, בעת ער האָט ליב אַ שיינעם קערפער, האָט ער אים
 ליב אין דער פאַרם פון מוזיק. די שיינע אויגן, וואָס וואַרעמען אים,
 זענען נישט בלוי, נישט גרוי און נישט ברוין: זיי זענען מוזיק; בעת
 ער זעט זיי, פילט ער, ווי ס'וואָלטן אים געגלעט טענער, אָדער אַן
 אַנגענעמער אַקאָרד. די דאָזיקע אינערלעכע מוזיק איז טויזנט מאָל
 רייכער פון דער, וואָס קומט צום אויסדרוק, און די טענער פון דער
 פיאַנינג אַזענען צו אַרעם אַנטקעגן דעם מענטשן, וואָס שפילט אויף
 איר. די גאונות ווערט געמאַסטן מיט דער לעבנס-קראַפט, מיט דער
 פעיקייט צו הערשן איבערן נישט פאַלקאַמענעם אינסטרומענט. אָבער
 וויפל זענען פאַראַנען אין פראַנקרייך מענטשן, וואָס ווייסן עס? פאַר
 אַט דעם פאַלק פון כעמיקער באַשטייט די קונסט נאָר אין קאַמבינירן
 טענער. זיי נעמען אַן דעם א״ב פאַרן בוך. קריסטאָף האָט געהויבן
 מיט די אַקסלען, בעת ער האָט געהערט רעדן, אַז כדי צו פאַרשטיין,
 דאַרף מען זיך אַזונדערן פונם מענטשן. אַט דער פאַראַדאָקס האָט זיי
 אַלעמען שטאַרק הנאה געטון: אויף אַזאַ אופן, האָבן זיי געמיינט,
 ברענגען זיי אַ ראַיה צו זייער אייגענער מוזיקאַלישקייט. אַזוי האָבן
 געטראַכט אַלע מענטשן ביז גוזאַרן, וואָס איז געווען אַזוי קליינ-
 קעפּלדיק, אַז ער האָט בשום אופן נישט פאַרשטאַנען, ווי אַזוי קען
 אַ מענטש געדענקען אַ גאַנצע זייט מוזיק אויף אויסנווייניק. — ער
 האָט געפרוווט זיך נאָכפּרעגן אויף דעם דאָזיקן סוד ביי קריסטאָפּן.
 ער האָט אים געוואָלט אויפווייזן, אַז בעטהאַזווענס גרויסקייט און וואַג-
 נערס ליינשאַפט האָבן נישט קיין גרעסערע שייכות מיט זייער מוזיק.
 ווי דער מאָדעל פון אַ מאָלער מיט זיין אויסגעפירטן פאַרטערט.

— דאָס באַווייזט — האָט קריסטאָף סוף-כל-סוף אומגעדולדיק גע-
ענטפערט — אַז אַ שיינער גוף האָט נישט אין אייערע אויגן קיין
גרעסערן קינסטלערישן ווערט, ווי אַ שטאַרקע ליידנשאַפט. אָרעמער
מענטש! איר קאַנט זיך גאַרנישט פאַרשטעלן, וויפל די שיינקייט פון
אַ פנים דערהויפט די שיינקייט פון דער קאָפּירטער צייכונג, פונקט
ווי די שיינקייט פון אַ גרויסן גייסט דערהויבט די מוזיק, אין וועל-
כער ער שפיגלט זיך אָפּ. אָרעמער מענטש! אייך אינטערעסירט נאָר
די מלאכה, ווי-נאָר עס ענדיקט זיך די מלאכה, גייט אייך שוין גאָר-
נישט אָן, וואָס דאָס ווערק דריקט אויס... אָרעמער מענטש! איר זענט
פונקט ווי יענע, וואָס הערן נישט די ווערטער פון די רעדנער, נאָר
בלויז זיין שטים, וואָס קוקן, גאַרנישט פאַרשטייענדיק, אויף זיינע באַ-
וועגונגען, און געפינען שפעטער איין, אַז ער רעדט אויסגעצייכנט...
אָרעמער מענטש, ווי נאַריש איר זענט!

אָבער נישט די אָדער יענע טעאָריע האָט קריסטאָפּן אויפגערגעט,
נאָר אַלע טעאָריעס בכלל. ער איז פשוט פאַרצווייפלט געווען פון די
אַלע דיספּוטן, די אַלע וויכוחים אָן אַ סוף, פון דער אייביקער פּלוי-
דעריי פון די מוזיקער וועגן מוזיק. נאָר וועגן מוזיק. זי האָט געקאַנט
נעמען עקלען אפילו דעם בעסטן מוזיקער, פונקט ווי מוסאָרגסקי. האָט
קריסטאָפּ געטראַכט, אַז גלייכער וואָלט געווען פאַר די מוזיקער צו-רו-
צו לאָזן דעם קאָנטראַפּונקט מיט דער האַרמאָניע זייערער און בעסער
איבערצולייענען עטלעכע גוטע ביכער און קריגן אַ ביסל לעבנס-דער-
פאַרונג. די מוזיק אַליין איז צו ווייניק פאַרן היינטיקן מוזיקער: נישט
אויף אַזאַ אופן וועט ער זיך דערהויבן איבער זיין דור און אַרויס-
וואַקסן איבערן גאַרנישט... לעבן! דאָס גאַנצע לעבן! אַלץ זען, אַלץ
דערקענען, אַלץ פילן. ליב האָבן זוכן און דערגיין דעם אמת — די
שיינע פענטיוויי, די אַמאָזאָנען-קעניגין, וועלכע גיט אָפּ אַ ביס פאַר
אַ קוש!

גענוג מוזיקאַלישע פּלידעריי און וואַרשטאַטן, וואָס פאַבריצירן
אַקאָרדן! אַט די דאָזיקע מאַכלים פון דער האַרמאָניע-קיך וועלן אים
קיינמאָל נישט קאָנען אויסלערנען צו געפינען אַ נייע האַרמאָניע, וואָס
זאָל נישט זיין קיין פאַרזעעניש, נאָר אַ לעבעדיק וועזן.
ער האָט זיך אויסגעדרייט מיטן רוקן צו די וואַנעריאַנער-גע-
לערנטע, צו די אַלע, וואָס זענען געזעסן איבער זייערע כעמישע
מכשירים, כדי צו באַשאַפן אַ האַמוניקולוס אין אַ פּלעשעלע; ער איז

אָוועק פֿון דער פֿראַנצויזישער מוזיק און געפרוּווט באַקענען זיך מיט
דער ליטעראַרישער סביבה און מיט דער פֿאַרזעצער געזעלשאַפֿט.

פֿונקט ווי מיליאָנען אַנדערע מענטשן אין פֿראַנקרייך, האָט אויך
קריסטאָף אָנגעהויבן זיך צו באַקענען מיט דער פֿראַנצויזישער ליטע-
ראַטור פֿון זיין צייט, קודם-כל דורך טעגלעכע צייטונגען. אַזוי ווי
ס'איז געווען פֿאַר אים געוונשן זיך צוצוגעוויינען וואָס גילער צום
פֿראַנצויזישן אַרט דענקען און צו פֿאַרפֿאַלקאָמענען די ידיעות אין
דער שפּראַך, האָט ער זיך געצווונגען צו לייענען זייער אויפֿמערקזאַם
די צייטונגען, וואָס זענען געווען צום כִּאַראַקטעריסטישסטן פֿאַר די
פֿאַרזעצער. באַלד דעם ערשטן טאָג האָט ער געלייענט צווישן די שרעק-
לעכע ידיעות, וואָס האָבן פֿאַרפֿולט גאַנצע שפּאַלטן אין דער צייטונג,
אַ געשיכטע מיט אַ פֿאַטער, וואָס האָט געהאַט באַציונגען מיט זיין
פֿופֿציגערקער טאָכטער. די זאַך האָט אויסגעזען נאַטירלעך און אפילו
רינדיק. דעם צווייטן טאָג האָט ער געלייענט אין דער זעלביקער
צייטונג וועגן אַ פֿאַטער און זיין צוועלף-יעריקן זון, וואָס האָבן ביידע
געהאַט איין געליבטע; דעם דריטן טאָג — אַ מעשה וועגן אַ ברודער,
וואָס האָט געלעבט מיט זיין שוועסטער. דעם פֿערטן טאָג אַ מעשה
וועגן צוויי שוועסטער, וואָס האָבן געהאַט צווישן זיך קערפּערלעכע
באַציונגען, דעם פינפטן טאָג... דעם פינפטן טאָג האָט ער אַ וואָרף
געטון מיט עקל די צייטונג און געזאַגט צו סילווען קאַן:

— וויי, וויי! וואָס איז געוואָרן מיט אייך? איר זענט קראַנק?

סילווען קאַן האָט אַ שמיכל געטון און געזאַגט:

— דאָס איז קונסט.

קריסטאָף האָט געהויבן מיט די אַקטלען:

— איר טרייבט קאַטאַוועס.

קאַן האָט זיך שטאַרקער צעלאַכט.

— ס'הויבט זיך גאַרנישט אָן. קוקט זיך אַליין צו.

ער האָט געוויזן קריסטאָפֿן אַן אַנקעטע פֿון אַ געוויסער צייט
צוריק וועגן קונסט און מאַראַ, וואָס פֿון איר איז אַרויסגעדרונגען.
אַז „די ליבע הייליקט אַלץ, אַז „די ליידנשאַפֿט איז דער פֿערמענט

פון דער קונסט, אז די קונסט קאָן נישט זיין אוממאָראַליש, און די מאָראַל איז אַן אַלטע ירושה פון דער יעוואַטישער דערציִונג אין אַזוי קראַפט פון דער תּאווה איז דער עיקר אין דער קונסט. אָן אַ שיעור לייטעראַרישע ידיעות האָבן פעסטגעשטעלט אין די זשורנאַלן די קינסטלערישע ריינקייט פון אַ ראַמאַן, וואָס האָט געשיידערט דאָס לעבן פון די פּרויען-הענדלער. צווישן די ענטפּערן זענען געווען אַ סך נעמען פון גרויסע שרייבער און אָנגעזעענע קריטיקער. אַ בירגערלע-לער קאָטלערישער דיכטער, וואָס האָט באַזינגען דאָס פּאַמיליען-לעבן, האָט געגעבן זיין קינסטלערישע ברכה אַ נייען ווערק, וווּ ס'איז זייער גענוי געשיידערט געוואָרן די אויסגעלאַסנקייט פון די גריכן. מהאָט געמאַכט זייער אַ סענטימענטאַלע רעקלאַמע פאַר אַזעלכע ראַמאַנען, וואָס האָבן מיט געשיקטקייט געשיידערט די געשיכטע פון דער איי-געלאַסנקייט אין פאַרשידענע צייטן: אין רויס, אַלעקסאַנדריען, ביזאַנץ, אין דער איטאַליענישער און פּראַנצויזישער רענעסאַנס-תּקופה, אין דעם גרויסן יאָרהונדערט... דאָס איז געווען אַ גאַנצער קאָמפּלעט. אַ צווייטער באַנד האָט אַרומגענומען פאַרשידענע לענדער פון דער ערד-קויל: פּלייסיקע שרייבער האָבן זיך מיט דער פינקטלעכקייט פון בענעדיק-טינער נזירים געווידמעט דער פּאַרשונג פון די שאַנד-הייזער אין אַלע פינף ערד-טיילן. קיינער האָט זיך נישט געוונדערט, וואָס צווישן די געאַגראַפן און היסטאָריקער פון דעם תּענוגלעכן לעבן האָבן זיך גע-פונען אָנגעזעענע דיכטער און אויסגעצייכנטע שרייבער. זיי האָבן זיך אונטערגעשיידט פון די איבעריקע נאָר מיט זייער געלערנטקייט. מיט אַ ריינער שפּראַך האָבן זיי דערציילט די מיאוסטע זאַכן פון די פּאַר-גאַנגענע דורות.

די טרויעריקסטע דערשיינונג איז געווען, וואָס אָרנטלעכע מענטשן און אמתע קינסטלער, וואָס האָבן זיך באמת אויסגעצייכנט אין דער פּראַנצויזישער לייטעראַטור, האָבן זיך מיט איבערגעטריבענעם פלייס באַמיט צו שאַפן ווערק אויף אַזאַ געביט, צו וועלכן זיי זענען נישט געווען פּעיק. טייל פון זיי האָבן זיך אָנגעשטרענגט צו שרייבן, פונקט ווי זייערע חברים, סקאַנדאַליעזע מעשיות, וואָס די פּרימאַרגן-צייטונגען האָבן געדרוקט אין המשכים. זיי האָבן צוגעשטעלט שטאַף זייער רעגל-מעסיק איין מאָל אָדער צוויי מאָל אַ וואָך אין משך פון לאַנגע יאָרן. זיי האָבן מסדר אויסגעזעסן אייער, הגם זיי האָבן נישט געהאַט, וואָס צו זאָגן, און געבראַכן זיך די קעפּ אַרויסצוברענגען וואָס מער גייע

שטותצרייען, ווייל דעם לעזער-עולם, וואָס איז שוין געווען איבערגע-
פרעסן, האָבן די דאָזיקע מאַכלים מער נישט געשמעקט; ער האָט דע-
ריבער געפאָדערט די חוצפהדיקסטע נאַקעטסטע שילדערונגען; מאַהט
געמוזט לייצטירן, לייצטירן אָן אויפהער, לייצטירן אַנדערע און זיך אליין.
און אַט אַזוי האָט מען געשריבן אַלץ מער נאַרישקייטן, אַרויסקוועטשנדיק
פון זיך די קישקעס און דאָס בלוט: ס'איז געווען אַ קלאַגעדיק
משונהדיק בילד.

קריסטאָף האָט נישט געקענט די אַלע טעכנישע זייטן פון אַט
דער טרויעריקער מלאכה, און ווען ער וואָלט זיי אפילו יאָ געקענט,
וואָלט ער זיי אויך מוחל געווען: ווייל קיין זאך אויף דער וועלט
איז נישט בפוח געווען אין זיינע אויגן צו פאַרענטפערן אַ קינסטלער,
וואָס האָט פאַרקויפט זיין קונסט פאַר דרייסיק זילבער-שטיק...

— אפילו נישט פאַרן גליק פון די מענטשן, וואָס ער האָט

ליב?

— ניין, בשום אופן!

— ס'איז נישט מענטשלעך!

— מענטשלעך איז נאָך נישט דער עיקר, דער עיקר איז צו
זיין אַ מענטש... מענטשלעך!... זאָל אייך גאָט אָפהיטן פון דער דאָ-
זיקער ווייסער שיכרות, וואָס פאַרמאָגט נישט קיין איין טראָפּן בלוט!..
מ'האָט נישט ליב קיין צוואַנציק זאַכן מיט אַמאָד, מ'דינט נישט צו
אַ סך געטער!...

אין זיין אַרבעטזאַם לעבן איז קריסטאָף כמעט נישט אַרויס-
אויסערן קליינשטעטלדיקן דייטשן האַריזאָנט; ס'האָט אים גאַרנישט גע-
קאָנט איינפאַלן, אַז די דאָזיקע קינסטלערישע אויסגילאָסנקייט, וואָס
האָט זיך אין פאַריו פאַרשפרייט גאַר אָן שום בוש, איז אויך פאַר-
געקומען כמעט אין אַלע גרעסערע שטעט. די אַלטע מיינונגען פון
דעם צניעותדיקן דייטשלאַנד האָבן זיך אין אים צעבונטעוועט אַנטקעגן
דער לאַטיינישער זיטנפאַרדאַרבנקייט. סילווען קאָן וואָלט אים איינגט-
לעך געקאָנט ווייזן, וואָס עס קומט פאַר אויפן ברעג פונם שפריי:
די שרעקלעכע צעפולדטקייט פון דער אַריסטאָקראַטיע אינם אימפעריאַ-
ליסטישן דייטשלאַנד, וואָס זיין ברוטאַלקייט איז נאָך פאַרדאַרבענער
געוואָרן צוליב דער דייטשער גראַבנקייט. אָבער סילווען קאָן האָט עס
לחלוטין נישט געוואָלט אויסנוצן; ס'האָט אים נישט אָנגעהויבן צו
פאַרדריסן, פונקט ווי עס האָבן אים נישט געאַרט די פאַריזער זיטן.

ער האָט זיך מיט איראַניע געטראַכט: „יעדעס פּאָלק האָט זיך זיינע
 מנהגים, און געהאַלטן די מנהגים פון זיין סביבה פאַר אַזוי נאַטיר-
 לעך, אַז ביי אים איז אויסגעקומען, ווי זיי וואָלטן געווען דער שורש
 פון דער ראַסן-נשמה. אָט אַזוי איז ער באַגאַנגען דעם זעלבדיקן פעלער,
 ווי אַלע זיינע לאַנדסלייט. דהיינו, ער האָט געמיינט, אַז דער צרעת,
 וואָס האָט אויפגעבלייט אין דער גייסטיקער אַריסטאָקראַטיע אין איי-
 ראָפע, איז אַ פעלער בלויז פון דער פראַנצויזישער קונסט און באַציט
 זיך בלויז אויף דער ירידה פון די לאַטיינישע שטאַמען. אָט די ערשטע
 באַרירונג מיט דער פראַנצויזישער ליטעראַטור. האָט קריסטאָפן שטאַרק
 ווי געטון, און ס'האָט לאַנג געדויערט, איידער ער האָט עס אַ ביסל
 פאַרגעסן. עס זענען, אמת, אויך אַנדערע ווערק, וואָס האָבן זיך נישט
 פאַרנומען בלויז — ווי אַ פראַנצויזישער שרייבער האָט עס איידל אָן-
 גערופן — מיטן „חוש פאַר פונדאַמענטאַלע תענוגים“. אָבער די שענע-
 רע און בעסערע ווערק זענען צו אים נישט דערגאַנגען. זיי האָבן
 נישט געהערט צו די שאַפונגען, וואָס סילווען קאָן און זיינע חברים
 האָבן ליב געהאַט זיך איינצושאַפן; די ווערק איז נישט געגאַנגען אין
 לעבן צו האָבן אָט די מענטשן פאַר לעזער, און די מענטשן איז
 נישט געגאַנגען אין לעבן זיי צו לייענען: זיי האָבן זיך קעגנזייטיק
 אינגאַריט. סילווען קאָן האָט וועגן זיי קיינמאָל מיט קריסטאָפן נישט
 גערעדט; ער האָט געהאַלטן, אַז ער און זיינע פריינד זענען דער
 בעסטער אויסדרוק פון דער פראַנצויזישער קונסט, און אַז אויסער די
 ווערק, וואָס קאָנס סביבה און די בולוואַר-צייטונגען האָבן אָנערקענט
 פאַר גרויסע, זענען נישט פאַראַן מער נישט קיין טאַלענטן און נישט
 קיין קונסט — ס'איז בכלל קיין פראַנקרייך נישט פאַראַנען. פון די
 פאָעטישע ווערק, וואָס זענען געווען אַ שיינדל פאַר דער פראַנצויזי-
 שער ליטעראַטור פון זיין צייט, און וואָס פראַנקרייך האָט זיי געהאַלטן
 פאַר דער קרוין פון איר קאָפּ, האָט קריסטאָפּ קיין איינס נישט גע-
 קענט. פון די גרעסערע ראַמאַנען, וואָס האָבן זיך אויפגעהויבן איבער
 דעם געמיינעליכן פון דער מיטלמעסיקייט, זענען אים אַריינגעפאלן אין
 האַנט אַריין עטלעכע ביכער פון באַרע און אַנאַטאָל פראַנס. ער האָט
 אָבער צו ווייניק געקענט די פראַנצויזישע שפראַך, צו קאָנען הנאה
 האָבן, ווי עס דאַרף צו זיין, פונם אוניווערסאַלן דילעטאַנטזום און גע-
 יערנטער איראַניע פונם לעצטן און פון דער קונסט פונם ערשטן,
 וואָס איז, אמת, נישט געווען ווי געהעריק צוזאַמענגעגאַסן, אָבער דאָך

געשטאנען העלער פון די איבעריקע ווערק. ער האָט אַ לאַנגע צייט
באַטראַכט די קליינע פּאַמעראַנצן, וואָס זענען אויף אַ קינסטלעכען אופן
געוואַקסן אין דער לעצטער ליטעראַרישער וואַרימקייט פון אַנאַטאָל
פּראַנס, און די העלפּאַרביקע פיינע בלומען, וואָס זענען געוואַקסן אויף
די קברים פון באַרעס נשמה. אַ וויילע האָט ער זיך אויך אָפּגעשטעלט
אויפן טאַלענט פונם אַ ביסל דערהויבענעם און פשוטן מעטערלינק.
ס'האָט געאַטעמט פון אים אַ מין וועלטלעכער, מאַנאַטאַנער מיסטיציזם,
וואָס האָט פאַרשלאַפּערט ווי אַ פאַרבאַרגענער ווייטיק. ער האָט זיך
פון אים אָפּגעשאַקלט, פאַרכליינעט זיך מיטן שטראָם פון דער גשמיות-
דיקער קראַפט, פאַרוונקען אין דעם געמויזעכץ פון זאָלאַס ראַמאַנטיק,
וואָס איז אים שוין לאַנג באַקאַנט געווען — און באַלד אַרויסגעטויכט
אויף איר אויבערפלאַך, פּדי ווידער זיך אַרונטערצולאָזן אונטערן וואַ-
סער פון דער פּראַנצויזישער ליטעראַטור.

פון אַלע זייטן האָט צו אים דערגרייכט דער ווייבערישער ריח.
די ליטעראַטור פון יענער צייט איז פול געווען מיט נישט קיין פּאָל-
קאַמענע מענער און פרויען. — די פרויען וואָלטן אפשר גוט געשריבן,
ווען זיי וואָלטן זיך פאַרנומען מיטן געביט, וואָס דער מאַן דערזעט
נישט: מיט דער טיפּער נשמה פון אַ פרוי; אָבער נאָר אַ קליינער
טייל פון זיי האָט געהאַט דעם מוט עס צו טון. די מערהייט האָט
געשריבן, נאָר פּדי צו קיצלען די מענער. זיי האָבן ליגן געזאָגט אין
זייערע ווערק, פונקט ווי זיי האָבן ליגן געזאָגט אין זייערע סאַלאַנען;
זיי האָבן זיך געצירט מיט געשמאַקלאַזיקייט און געחנפעט די מענער.
זינט זיי האָבן אויפגעהערט זיך אויפצופירן צביעותדיק און זיך מתוודה
צו זיין פאַרן גלח פון זייערע קליינע עברהלעך, האָבן זיי אָנגעהויבן
די זעלביקע מעשות דערציילן פאַרן לעזער. דאָס איז געווען אַ מבול
פון ראַמאַנען, פּמעט שטענדיק פול מיט שונד און צוויידייטיקייט, גע-
שריבן מיט אַנצוהערענישן און אין אַ שפּראַך, וואָס פון איר האָט גע-
שמעקט מיט בלומען און בשמים — אָבער סירוב שלעכטע. דער דאָ-
זיקער דושנער ריח פון די זינדלעכע דערציילונגען און די אָפּגעשמאַק-
טע ליידנשאַפט האָבן זיך געצויגן, ווי אַ רויטער פּאָדים, איבער דער
גאַנצער ליטעראַטור. קריסטאָף האָט זיך געטראַכט, פונקט ווי געטהע
בשעתו: „לאָזן זיך די פרויען שרייבן פּאַעזיע און ליטעראַטור, וויפּל
זייער האַרץ גלוסט, אָבי די מענער זאָלן נישט שרייבן, ווי די פרויען
אַט דאָס געפּעלט מיר נישט.“ ער האָט נישט געקאַנט צווען אָן עקל

די דאזיקע פארדעכטיקע קאקעטעריע, די איבערגעטריבענע סענטימענט
טאלקייט, וואָס האָט זיך באַצויגן אויף לחלוטין גלייכגילטיקע זאַכן.
אַ געפיל פון עקל האָט אים אָנגעכאַפט צו זייער אידעאָלאָגיע און
זינלעכן סטיל, צום גאַנצן מישמאַש פון ווייכקייט און גראַבקייט, וואָס
האָבן געפאַסט פאַר בעלי-עגלות-פסיכאָלאָגן.

אַבער קריסטאָף האָט איינגעזען, אַז זיינע מיינונגען זענען נישט
זיכער, דער טומל, וואָס האָט געהערשט אינם ווערטער-מאַרק, האָט
אים צעחושט. ס'איז אוממעגלעך געווען צו הערן דאָס שיינע פייפל-
שפיל, וואָס איז אינם רעש פאַרשלונגען געוואָרן; ווייל אפילו צווישן
די ווערק, וואָס זענען געשאפן געוואָרן נאָך פון הנאה וועגן, האָבן
זיך געפונען אַזעלכע, וואָס פון זיי האָט אַראָפגעשיינט דער ליכטיקער
הימל, און ס'האָט אַראָפגעקוקט די אידעלע ליניע פון די אטישע
בערגלעך — אַרבעטן, וואָס האָבן פאַרמאָגט טאַלענט, חן, לעבנס-פרייד,
אַ צויערער-פולן סטיל און גייסטרייכקייט, כאַראַקטעריסטיש פאַר פאַר-
ליבטע מיידלעך אָדער יונגע-לייט, וואָס בענקען נאָך זייערע געליבטע,
אינם סטיל פון פּערוגין און פון יונגן ראַפּאַעל, געליבטע מיט האַלב-
פאַרמאַכטע אויגן, וואָס שמייכלען צו זייערע ליבע-טרוימען. קריסטאָף
האָט, פאַרשטייט זיך, גאַרנישט געפילט. קיין זאַך האָט אים נישט גע-
קאַנט אויפדעקן די הערשנדיקע ריכטונגען. די גייסטיקע שטרעמונגען,
אַפילו פאַר אַ פּראַנציוז איז שווער זיך און זיי פונאַנדערצוקלייבן.
דאָס, וואָס איז אים געלונגען פעסטצושטעלן, איז געווען די גרויסע
ליטעראַטור-פאַרפלייצונג, וואָס האָט באַקומען דעם כאַראַקטער פון אַ
געזעלשאַפטלעכער קאַטאַסטראָפּע. ס'האָט אויסגעזען, ווי אַלע וואָלטן
געשריבן: מענער, פרויען, קינדער, אַפיצירן, שוישפילער, מענטשן פון
גאָר דער וועלט, אַרעסטאַנטן. ס'איז געווען ממש אַ מגפה.

דערווייל האָט זיך קריסטאָף געפילט זייער דערשלאָגן. ער האָט
געפילט, אַז אַזאַ וועג-ווייזער קאָן אים פאַרפירן אין אַ בלאַטע. די
שווערע נסיונות, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט אין איין ליטעראַרישן
קרייז אין דייטשלאַנד, האָבן אין אים דערוועקט אומצוטרוי צו זיין
סביבה. צו ביכער און צייטונגען האָט ער זיך באַצויגן סקעפטיש:
מ'האָט קיינמאָל נישט געקאַנט דערגיין, צי שפיגלען זיך אין זיי אַפּ
די מיינונגען פון בטלנים אָדער פון די מחברים אַליין, וואָס רעכענען
זיך מיטן גאַנצן קרייז פון זייערע לעזער. בעסער אַביסל האָט אי-
בערגעגעבן די שטימונג פון דער געזעלשאַפט דאָס טעאַטער. אינם

טאָג-טעגלעכן פאַרזער לעבן האָט עס פאַרנומען אַ גרויס אָרט דאָס
 איז געווען אַ ריזיקע קיך, אַ פאַנטאַגרועלישער רעסטאָראַן, וואָס האָט
 קוים געקלעקט צו שטילן דעם הונגער פון די צוויי מיליאָן מענטשן.
 העלער דרייסיק גרויסע טעאַטערן, אַחוץ די פאַרשטעט-בינעס, קאַבאַ-
 רעטן, פאַרשידענע מוזיק-זאַלן, און אַן ערך הונדערט פאַרוויילונגס-
 הייזער זענען געווען יעדן אָונט איבערגעפולט. אַ פּאָלק פון אַקטיאָרן
 און באַאַמטע. ריזיקע סומען זענען פאַרשלונגען געוואָרן אינם דאָזיקן
 תּהום. די פיר טעאַטערן, וואָס פלעגן באַקומען שטאַצע פון דער רע-
 גירונג האָבן אַליין באַשעפטיקט כּמעט דריי טויזנט מענטשן, און
 זייערע הוצאות האָבן דערגרייכט ביז צען מיליאָן. די אַקטיאָרן זענען
 באַרימט געווען אין גאַנץ פאַריז. בילדער, פּאָטאַגראַפיעס, צייכענונגען
 און אַן אַ שיעור קאַריקאַטורן האָבן איבערגעגעבן די שטאַט-איינוווינער
 זייערע באַוועגונגען און פּאָזעס, די גראַמאַפּאָנען האָבן איבערגעהערט
 זייערע שטותערייען, און די זשורנאַלן האָבן פאַרעפנטלעכט זייערע
 מיינונגען מכּוח קונסט און פּאָליטיק. זיי האָבן פאַרמאָגט אַ ספּעציעלע
 פרעסע, וווּ זיי פלעגן דרוקן מעמואַרן וועגן זייערע העלדישע מעשים
 אין פריוואַטן לעבן. צווישן די איבעריקע פאַרזער האָבן די דאָזיקע
 גרויסע קינדערישע ליידיקגייער, וואָס האָבן זייער גאַנץ לעבן פאַר-
 בראַכט אין נאָלקרימען איינער דעם אַנדערן, געהערשט איבער דער
 געזעלשאַפט, און די דראַמאַטורגן זענען געווען מיניסטאָרן. קריסטאָף
 האָט געבעטן סילווען קאַנען, ער זאָל אים אַריינפירן אין אַט דער
 מלוכה פון ליכט און שאַטן.

אַבער סילווען קאָן איז אין דער מלוכה נישט געווען קיין
 בעסערער וועגווייזער, ווי אין דער מלוכה פון ביכער; דער ערשטער
 איינדרוק, וואָס די פאַרזער טעאַטערן האָבן געמאַכט אויף קריסטאָפּן,
 איז געווען נישט קיין בעסערער, ווי דער איינדרוק פון די ביכער.
 אומעטום האָט ער געזען די גייסטיקע אויסגעלאַסנקייט.
 די הענדלער פון טעאַטער-תּענוגים האָבן זיך געטיילט אין צוויי
 שולן. איינע האָט געהערט צום גוטן, אַלטן נאַציאָנאַלן מין; זי פלעגט
 נאה האָבן פון דער גראַבער אויפפירונג, פון דער מיאוסקייט, פון

די פעטע מאכלים, פון די האַלב-נאַקעטע מענטשן, גאַסן-וויצן, צינישע מעשות, געזאַלצן און געפעפערט, פאַרדאַרבן פלייש, באַזונדערע ציי- מערלעך. די דאָזיקע „פרייהייט פון די מענער“, ווי מען האָט זיי גערופן, האָט געהאַלטן, אַז ס'איז מעגלעך צו פאַרייניקן אויסגעלאַסנקייט מיט מאַראַץ, ווייל נאָך פיר באַנאַלע מיאסע אַקטן בלייבט אַלץ אויף דער וועלט אין בעסטער אָרדענונג, די געזעצן בלייבן געזעצן, און מ'האַט דאָס רעכט, צוליב עפעס אַ צופאַל, צו פאַרלאָזן די אייגענע פרוי, וואָס וויל אָפּנאַרן איר מאַן, און שפעטער, אין פינפטן אַקט, זיי ווידער אַריינצולאָזן אין שטוב. ווען דאָס געזעץ איז נישט געוואָרן גערירט, איז אויך די מאַראַל געבליבן אומבאַשעדיקט — אָט איז די אויסגעלאַסענע זיטדעלקייט, וואָס פאַרטיידיקט דאָס מאַן-און-ווייב-לעבן, לאָזנדיק זיי ביידע פריי זינדיקן: — ס'איז דער גאַלישער מין מאַראַל. די צווייטע שולע איז געווען אין „מאָדערנעם סטיל“. זי איז געווען ראַפּינירטער, ווי יענע, און — עקזיטיקער. די יידן, וואָס זענען געוואָרן פאַריזער, און די פאַריידישסטע קריסטן, וואָס האָבן פאַרנומען אין טעאַטער דעם אויבן-אָן, האָבן אַריינגעפירט אַהין זייער געפילן-שאַבלאָן, וואָס איז אַ באַראַקטעריסטישער שטריך פונם דעגענערירטן קאָסמאָבאָליטיזם. אָט די בנינים, וואָס האָבן זיך געשעמט מיט זייערע טאַטעס, האָבן זיך באַמיט צו פאַרלייקענען זייער שטאַם, און ס'פלעגט זיי געלינגען אויפן בעסטן אופן, ווי נאָר זיי האָבן אויסגע- טון פון זיך די אַלטע נשמה, איז זיי געבליבן אַ מישמאַש פון גייס- טיקע און מאַראַלישע ווערטן פון אַנדערע פעלקער. זיי האָבן געמאַכט דערפון אַ געמישטע פאַטראַווע, אַ מין Olla podrida: אויף אַזאַן אופן האָבן זיי זיך געוויילט. די הערשער איבערן פאַריזער טעאַטער האָבן גוט געוואוסט, ווי אַזוי צונויפצומישן געפיל מיט שמוץ, צומישנדיק צו דער מאַראַל אַביסל זינד און צו די זינד אַביסל מאַראַל. אויף אַזאַן אופן האָבן זיי אונטערגעגראָבן יעדע באַציונג צווישן מענטשן פון פאַרשידענעם עלטער, מין, משפּחה און געפילן. פון זייער קונסט האָט דעריבער געווייעט אַ ריח פון אַ באַזונדער מין, וואָס איז געווען גלייכצייטיק אי גוט אי שלעכט, דאָס הייסט — זייער שלעכט: זיי האָבן עס אַ נאָמען געגעבן „אַמאָראַליזם“.

איינער פון זייערע באַליבטסטע העלדן איז געווען אַ פאַרלייב- טער זקן, זייער טעאַטער האָט פאַרמאַגט אַ גרויסע גאַלעריע פון דעם דאָזיקן טיפּ. דאָ האָבן זיי געפונען שטאַף פאַר טויזנטער בינע-שיל-

דערונגען, טיילמאָל פלעגט דער זעכציקיאָריקער העלד זיך פאַרטרויען פאַר זיין טאַכטער; ער פלעגט איר דערציילן וועגן זיין געליבטער אין זי אים וועגן אירע געליבטע; זיי פלעגן זיך באַראַצטן, ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער; דער גוטער פאָטער האָט געהאַלפֿן זיין טאַכטער אין איר אויסגעלאַסנקייט, און די גוטע טאַכטער האָט פאַרמיטלט צווישן פאָטער און זיין אַנטלאָפֿענער געליבטער, פלעגט זיך בעטן ביי איר, זי זאָל זיך אומקערן צוריק, און לֶסוף ברענגען זי צום אַלטן טאַטן. טיילמאָל פלעגט דער אָנגעזעצער זקן זיין אַליין איינער פון דער געליבטערס אָנפאַרטויטע. ער פלעגט מיט איר שמועסן וועגן אירע געליבטע, צופרידזשטעלן זיך מיט די שילדערונגען פון איר אויסגעלאַסנ-קייט און געפינען אין דעם אַ הנאה. אַס זענען געווען אויך געליבטע—אמתע דזשענטעלמענער, וואָס פלעגן אין די שטיבער פון זייערע גע-וועזענע געליבטע אָננעמען שטעלעס און פאַרוואַלטן סיי מיט זייער באַלעבאַטישקייט און סיי מיט זייערע קליינע ליבעס. די דאַמען פון דער העכערער געזעלשאַפט פלעגן גנבענען, די מענער פלעגן פאַר-קיפֿן זייערע טעכטער צו לעסבישער ליבע. דאָס אַלץ איז פאַרגעקו-מען אין דער העכערער געזעלשאַפט, אין דער רייכער וועלט, ווייל נאָר די רייכע האָבן געקאָנט דערלאַנגען שלעכטע סחורה אין אַ לוק-סוס-פאַרפאַקונג. ווען נישט דאָס, וואָלט מען געמוזט פאַרווערן די פאַר-שטעלונגען, צום גרויסן פאַרלוסט פון יונגע פרויען און אַלטע מענער. פונם דאָזיקן טעאָטער האָט געווייעט מיט פגרים-ריח, געמישט מיט האַרעם-קטורת.

זייער סטיל איז געווען פונקט אַזוי צומישט, ווי זייערע גע-פילן. זיי האָבן זיך געשאַפֿן אַ געמישטע שפראַך פון אַלערליי פאַקס-שיכטן און לענדער: אויסדריקן פעדאַנטישע, אָנגעבלאָזענע, קלאַסישע, לירישע, געפוצטע, צינישע און המונישע. אַ געמיש פון שטותצרייען, אָנגעצויגנקייט, גראָבקייט, בייסנדיקע שאַרפֿקייט, וואָס דער אויער האָט דערקענט אין זיי קלאַנגען פון אויסלאַנד. מיט זייער גאַנצער איראָגיע און לעכערלעכער וויציקייט, זענען זיי געווען זייער אומנאַטירלעך. נאָר זייער איינגעבוירענע געשיקטקייט פלעגט זיי שטענדיק אַרזיסהעלפֿן. הגם די איידלשטיינער זענען באמת נישט געווען אַזוי איידל, און די ראַם איז געווען פון אַ פאַרדעכטיקן געשמאַק, האָבן זיי אָבער שרייען-דיק געגלאַנצט, און דאָס איז געווען גענוג. זיי זענען בכלל געווען אינטעליגענטע מענטשן, גוטע אָבסערוואַטאָרן, כאַטש קורצזיכטיקע.

זייער ראה איז פארטעמפט געוואָרן דורך לעבן לאַנגע יאָרן אין די
 ביוראָס; דורך פאָרשן זייערע געפילן דורך אַ פאַרגרעסער-גלאַז האָבן
 זיי די קליינע זאַכן געזען גרויס—און די גרויסע אינגאַנצן נישט באַ-
 מערקט. צוליב זייער ליבע צו גלאַנץ זענען זיי געווען פּעיק צו שיל-
 דערן נאָר אַזעלכע זאַכן, וואָס זענען צוגעפאַסט געווען צום סנאַביזם
 פון דער העכערער געזעלשאַפט און צו איר פליסטערישן אידעאַל:
 דאָס איז געווען אַ באַנדע פאַרמאַטערטע און אַוואַנטוריסישע בעל-
 עברהניקעס, וואָס העבן זיך אַרויסגעריסן איינער ביים אַנדערן דאָס
 געגנבעטע געלט אָדער אַ גאַסנפּרוי. אָבער אָפּטמאָל פלעגט זיך דער-
 וועקן די אמתע נשמה פון די דאָזיקע יידישע שרייבער, און פון זייער
 טיפעניש פלעגט, ווי אַן אומפאַרשטענדלעכער אָפּקלאַנג, אַרויסהויכן
 זייער געהיימניספולער, נאָכן לאַנגן שלאָף אויפדערוואַכטער גייסט. אָפט
 פלעגט עס טרעפן אונטערן איינפלוס פון אַ וואָרט אָדער פון אַ געשע-
 עניש. דעמאָלט פלעגט אַ בלאַז טון אַ מדבר-ווינט, וואָס האָט פאַרמאָגט
 אַ מאָדנעם ריח פון אַן אַנדער ראַסע און אַנדערע דורות; עס פלעגט
 ברענגען פון יענער זייט ים דעם פאַרדעמפטן ריח פון די טערקישע
 באַזאַרן. זאַמד, שטיב, אַריענטאַלישע חלומות. פאַרשיכורטע חושימדי-
 קייט, ווילדע קללות, אַ שטאַרקע נערוועזיטעט, ביז משוגע צו ווערן,
 דעם שגעון פון אונטערגאַנג... שמשון, וואָס איז נאָך הונדערטער יאָרן
 תּפּיסה פּלוצלינג אויפגעשטאַנען אין דער פינסטער, ווי אַ לייב, און אַ
 שאַקל געטון מיט צאָרן די זיילן פון טעמפל, ביז זיי זענען צעשמע-
 טערט געוואָרן און געפאַלן איבער זיין קאָפּ און איבער די קעפּ פון
 זיינע שונאים.

קריסטאָף האָט פאַרשטאַפט די נאַז און געזאָגט צו סילווען קאָן:
 — קראַפט איז דאָ פאַראַן. אָבער זי שטינקט גענוג לאַמיר גיין
 זען עפעס אַנדערש.
 — וואָס?—האָט געפרעגט סילווען קאָן.
 — פּראַנקרייך.
 — אָט זעסטו זי פאַר זיך.
 — אוממעגלעך, פּראַנקרייך זעט אַזוי נישט אויס.
 — אין פּראַנקרייך איז פונקט, ווי אין דייטשלאַנד.
 — איך גלויב נישט אין דעם, אַזאַ פּאָלק קאָן מער נישט לעבן.
 ווי נאָך צוואַנציק יאָר: סיוואַלט געווייעט פון אים אַ ריח פון צעפּוילט-
 קייט. מסתמא איז דאָ פאַראַן נאָך עפעס.

— קיין בעסערס איז נישטאָ.
 — אָבער ס'מוז זיין עפעס אַנדערש! — האָט זיך איינגעקשנט
 קריסטאָף.
 — אַך, יאָ, נאַטירלעך, מיר פאַרמאָגן אויך שיינע גייסטער, —
 האָט געזאָגט סילווען קאָן. — און טעאָטערן פאַר שיינע גייסטער, —
 ווילסטו זיי זען? אַרבעא!
 ז ער האָט צוועקגעפירט קריסטאָפּן אין „טעאָטער-פּראַנסע“.

דעם דאָזיקן אָווונט האָט מען פאַרגעשטעלט אַ מאָדערנע קאָ-
 מעדיע, געשריבן אין פּראָזע, וואָס האָט זיך פאַרנומען מיט אַ יורי-
 דישער פּראָגע.

באַלד ביי די ערשטע ווערטער האָט זיך קריסטאָף נישט גע-
 כּאַפט, וווּ די האַנדלונג קומט אייגנטלעך פאַר. די שטימען פון די
 אַקטיאָרן זענען געווען איבערגעטריבן און אָנגעצויגן, פייערלעך-ערנסט,
 געמאָסטן און געווייגן; זיי האָבן באַטאָנט יעדעס וואָרט, ווי זיי
 וואָלטן דערמיט בדעה געהאַט אויסצולערנען דעם עולם די רעציטאַ-
 ציע-קונסט, און מיט זייערע כלומרשטע טראַגישע אויסגעשרייען האָבן
 זיי געמאַכט דעם איינדרוק, ווי זיי וואָלטן רעציטירט אַלעקסאַנדרינישע
 פּערזן מיט טאַקט. די באַוועגונגען זענען געווען פייערלעך, פּמעט ווי
 ביי פייסטער. די העלדין אָנגעטון אין אַ פּרימאַרגן-קלייד, ווי אין אַ
 גריכישן שלאָף-ראַק, מיט אַנטבלייזטע אַרעמס און אַ געבויגענעם קאָפּ,
 האָט געשפּילט די ראָל פון אַנטיגאָנאַ, און געשמייכלט מיט אַן אויס-
 דרוק פון לאַנגווייליקער מסירת-נפש, אַרויסרעדנדיק מיט איר שיינעם
 אַלט צו טיפע קלאַנגען. דער העלדישער פּאָטער האָט מיט מיליטערי-
 שע טריט אַרומגעשפּרייזט הין און צוריק, אין אַוואַטאַמישע באַווע-
 גונגען, און האָט מיט זיין טרויעריקער וויכטיקייט אויסגעזען סאַלאָן-
 ראַמאַנטיש. דער יונגער געליבטער האָט זיך מיט אַלע פּוחות באַמיט
 צו וואַגעבן האַלז-טענער און ברוסט-טענער, פּדי דער עולם זאָל פאַר-
 גיין טרערן. די פאַרשטעלונג איז געווען געשריבן אין סטיל פון אַ
 פעדיעטאַנישער טראַגעדיע: אַבסטראַקטע ווערטער. ביוראָקראַטישע עפי-
 טעטן, שויד-מליצות. קיין איין באַוועגונג נישט, קיין איין אומגעריכטער

געשרי. דאָס איז געווען פון אָנהויב ביזן סוף אַ זיגער-מעכאַניזם, אַ
לעקציע פון אַ באַשטימטע פראַגע, אַ דראַמאַטישע סכעמע, קיים אַ
סקעלעט פון אַ פאָרשטעלונג אָן הויט און אָן פלייש און אָן לעבן.
און הינטער די געוואַנטע דיסקוסיעס האָבן זיך באַהאַלטן דערשראָ-
קענע געדאַנקען און די נשמה פון דעם קליינעם, מאָגערן בירגער.

די העלדין האָט זיך געגט מיט איר נישט-טרייען מאַן, פון
וועלכן זי האָט געהאַט אַ קינד, און חתונה געהאַט מיט אַן אָרנטלעכען
מענטשן, וואָס האָט זי ליב געהאַט. מען האָט געוואָלט דערמיט ווייזן,
אַז אפילו אין אַזאַ פאַל איז די נאַטור, פונקט ווי די עפנטלעכע מיי-
נונג, קעגן דעם גט. ס'איז אָנגעקומען זייער לייכט; דער מחבר האָט
דווקא געוואָלט, אַז דער ערשטער מאַן זאָל ווידער חתונה האָבן מיט
זיין גרושה. נאָר אַנשטאָט צו גיין מיטן נאַטירלעכען, פשוטן וועג, וואָס
פאָדערט פון איין זייט, די פרוי זאָל זיך שעמען און האָבן געוויסנס-
ביסן, און פון דער צווייטער זייט — זי זאָל זיך פילן צוגעבונדן צום
צווייטן מאַן, דעם אָרנטלעכען, — אַנשטאָט דעם, קומט פאַר אומגעריכט
אַ העלדישע טאַט, וואָס איז אויפן העכסטן אופן אומנאַטירלעך. ס'איז
דאָך אַזוי לייכט צו זיין גערעכט אויף אַן אומנאַטירלעכען אופן! ס'איז
נישט איבעריק קענטיק, די פראַנצויזישע שרייבער זאָלן האָבן אַ
שטאַרקן אינטערעס פאַר גערעכטיקייט: ווען זיי רעדן וועגן איר, איז
פונקט ווי עמעצער וואָרט זיי געפענטעס; מען קאָן זיי פשוט נישט
גלויבן. ס'מאָכט דעם איינדרוק, ווי זיי וואָלטן געהאַט צו טון מיט
קאָרנעלס העלדן, מיט די מלכים פון דער טראַגעדיע. — צי זענען
דען נישט קיין מלכים די מיליאָנערן-העלדן און העלדינס, וואָס קיין
מענטש וואָלט מיט זיי קיין שייכות נישט געהאַט, ווען זיי פאַרמגן
נישט, לפחות, איין הויז אין פאַריז און אַ צוויי-דריי פאַלאַצן אין דער
פראַנצויזישער רייכקייט איז פאַר די שרייבער, פאַר אַט דעם מין פ-ב-
ליקום — שיינקייט.

דער עולם צוהערער האָט געכאַפט התפעלות פון דער פאָרשטע-
לונג גופא. אַט די אַלע זאַכן, ווייט פון דער ווירקלעכקייט, וואָס זע-
נען שוין אַזוי פיל מאָל איבערגעהזרט געוואָרן, האָבן זיי לחלוטין
נישט געדאַנגווייליקט. זיי האָבן געלעבט, בעת דער אַקטיאָר האָט גע-
זאָגט אַ זאָך, וואָס האָט געדאַרפט אַרויסרופן געלעכטער, און בעת
מהאָט אויסגערופן זיין אויפטריט, כדי זיי זאָלן זיך קאָנען צוגרייטן
צום לעצן. און בעת די טראַגישע פופעס האָבן זיך געריסן אויף

זשאַן קריסטאָף V באַנד 7 בייגן

העלזער, געברומט אָדער געהלשט לויט די פללים פון דער טעאָטער-
קונסט, האָט דער עולם געשנייצט די נעזער און געהוסט פון טיפער
אויפרעגונג.

— און זיי זאָגן נאָך, אז די פראַנצויזן זענען לייכטזיניק! —
האָט אויסגערופן קריסטאָף אַרויסגייענדיק פון טעאָטער.
— אויף אַלץ אַ צייט, — האָט סיזווען קאָן מיט חוזק געזאָגט —
איר האָט געוואָלט גערעכטיקייט? אויך גערעכטיקייט איז דאָ אין
פראַנקרייך.

— אָבער דאָס איז נישט קיין גערעכטיקייט! — האָט זיך קריסטאָף
געווערט — נאָר סתם פלודעריי.

— ביי אונז — האָט סיזווען קאָן געענטפערט — איז יעדער
טעאָטער-גערעכטיקייט אַביסל באַרעדעוודיק.

— די גערעכטיקייט פון געריכטס-לייט, — האָט קריסטאָף געענט-
פערט. — וואָס-מער איינער פלודערט, קומט אים אַלץ אַ גרעסער יישר
פוח. כּפאַרטראָג נישט קיין אַדוואָקאַטן. צי פאַרמאָגט איר גאַרנישט
קיין פּאָעטן אין פראַנקרייך?

סיזווען קאָן האָט אים אַוועקגעפירט אין די פּאָעטישע טעאָטערן.

עס זענען באמת געווען אין פראַנקרייך פּאָעטן. אַפילו גרויסע
פּאָעטן. אָבער די טירן פון טעאָטער זענען געווען פאַר זיי פאַרשפאַרט.
דאָס טעאָטער האָט געהערט צו די גראַמען-פלעכטער. דאָס טעאָטער
איז פאַר די דיכטער דאָס, ווי די אָפּערע פאַר דער מוזיק, פונקט ווי
בערליאַז זאָגט Sicut amori lapnari (פונקט ווי דאָס פריילעכע הייזל
פאַר דער לייבע). קריסטאָף האָט געזען פרינצעסינט, וואָס זענען גע-
וואָרן אויסגעלאָסן און געהאַלטן פאַר אַ כבוד זיך איבערצוגעבן דער
פּראָסטיטוציע. מהאָט זיי פאַרגלייכט צו יעזוסן אויפן קרייץ, ער האָט
געזען מענטשן, וואָס האָבן פון גרויס לייבשאַפט אָפּגענאַרט זייערע
פריינד, דרייקאַנטיקע באַציונגען, העלדן מיט הערנער; (דער דאָזי-
קער טיפּ איז, פונקט ווי די הייליקע זונה, געוואָרן אַן אייראָפּעישער
געברויכט-אַרטיקל; די מעשה מיטן מלך מאַרק האָט צעטומלט זייערע
מוחות; פונקט ווי ביי דעם הירש פונם הייליקן הובערט, האָט מען

געזען ארום זיי אן אַרעאַל). קריסטאָף האָט געזען קאָקאָטעס, וואָס האָבן זיך געראַנגלט צווישן זיידנשאַפט און פליכט. די זיידנשאַפט האָט זיי געטריבן צו זוכן אַ נייעם געליבטן, בעת די פליכט האָט זיי געהייסן בלייבן ביים אַלטן געליבטן, וואָס האָט זיי אויסגעהאַלטן און וועלכען זיי פלעגן אָפּמאַרן ביי יעדער געלעגנהייט. לסוף פלעגן זיי העלדיש פאַרבלייבן ביים אַלטן. — קריסטאָף האָט איינגעפונען, אַז די דאָזיקע פליכט שידט זיך קיין סך נישט אונטער פון געוויינלעכער, נידעריקער געלט-גייציקייט; אָבער די עפנטלעכע מיינונג איז געווען צופרידן דערפון. גענוג געווען צו דערמאָנען דאָס וואָרט „פליכט“, דער עולם זאָל ווערן ווייך ווי פוטער. דער ענין אַליין איז אים נישט אָנגעגאַנגען: דאָס געוועלב האָט פאַרדעקט די שלעכטע סחורה.

די קונסט איז דערגאַנגען צו איר העכסטער מדרגה, בעת די זיטלעכע אויסגעצאָסנקייט האָט זיך, אין קאַרנעלס סטיל, פאַרייניקט מיט העלדישקייט, וואָס פלעגט צום שטאַרקסטן צופרידנשטעלן דעם עולם. פאַרן פאַריזער איז עס געווען אַ פאַרגיטיקונג פאַר אַלץ: עס האָט גערעדט צו זיין גייסט, צו זיינע חושים, און ליבע צו רעטאָ-ריק. — אגב מוז מען זאָגן דעם אמת! דעם עולם ליבע צו פלוי-דעריי איז שטאַרקער געווען, ווי זיין תאוה, צום שטאַרקסטן האָט ער ליב געהאַט צו רעדן. פאַר אַ געשמאַקן שמועס וואָלט ער זיך געלאָזט אויפהענגען. גוטע מידות אָדער שלעכטע מידות, העלדישע מעשים אָדער געמיינהייט — ער האָט אַלץ מיט אַפעטיט געשלאָנגען, אַבי ס'איז נאָר געווען באַגלידט מיט קלינגענדיקע פערזן און עפעקטפולע ווערטער. יעדער שטאַף איז געווען פאַסיק פאַר קופלעטן, אַנטיטעזן, אַרגומענטן. ליבע, יסורים, טויט, און בעת מהאָט געענדיקט די פאַר-שטעלונג, האָט זיך אַלעמען געדאַכט, אַז זיי האָבן אַליין געפילט, גע-ליבט, געליטן און געשטאַרבן. אַלץ האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ פראַזע. אַלץ איז געווען שפיל. בעת וויקטאָר הוגאָ האָט געלאָזט הערן זיין דונערנדיקע שטים, האָט ער זיך באַלד (ווי ס'האָט געזאָגט איינער פון זיינע „אַפּאָסטאָלן“) פאַרשטאַפט דאָס מויל, נישט אובערצושרעקן, חלילה, קיין קינד. (דער אַפּאָסטאָל איז געווען זיכער, אַז ער מאַכט אים דערמיט אַ קאָמפלעמענט) — אין זייער קונסט האָט זיך קיינמאָל נישט געלאָזט פילן קיין שטאַרקער, נאַטירלעכער פוח: אַלץ איז באַ-אַרבעט געוואָרן פאַר סאַלצן-געזעלשאַפט, פונקט ווי אין דער מוזיק — און נאָך מער, ווי אין דער מוזיק, וואָס איז אין פראַנקרייך געווען

אַ יונגע און לפי-ערך אַ נאַאיווע קונסט — האָבן זיי באמת מורא גע-
 האָט פאַר דעם, וואָס „איז שוין געזאָגט געוואָרן“. די טאַלענטירטע
 צווישן זיי האָבן זיך באַמײט, נאָך אַ קאַלטן חשבון, צו טון שטענדיק
 פאַרקערט. די זאַך איז געווען זייער פשוט, מעשה-קינד: זיי פלעגן
 אויסקלייבן עפעס אַ שיינע לעגענדע אָדער אַ מעשה און פלעגן לאָזן
 די העלדן רעדן פונקט פאַרקערט, ווי זיי האָבן גערעדט אַמאָל ביי די
 אַלטע שרייבער. אויף אַזאָ אופן איז באַשאַפן געוואָרן דער „בלויבער-
 דיקער“, וואָס האָט אַריינגעכאַפט קלעפּ פון זיינע ווייבער, און „פאַלי-
 פעם“, וואָס האָט זיך צוליב גוט האַרציקייט אַרויסגענומען אָן אויג, כדי
 זיך מקריב צו זיין פאַר דאָס גליק פון אַסיס און גאַלאַטעאַ. פונדעסט-
 וועגן האָט מען עס נישט גענומען ערנסט, חוץ דער אויסערלעכער
 פאַרם. אויסער דעם האָט זיך קריסטאָפּן געדאַכט (הגם ער איז געווען
 אַ שלעכטער שופט), אַז אָט די גרויסע פאַרם-קינסטלער זענען קלייניג-
 קע קינסטלער, וואָס מצלחן נאָך אַנדערע, און נישט קיין גרויסע שריי-
 בער מיט אייגנאַרטיקן סטיל און ברייטן פאַרנעם.
 זיי האָבן געשפּילט די ראָל פון קינסטלער. זיי האָבן געשפּילט
 די ראָל פון פּאָעטן. אין קיין אַרט האָט זיך דער פּאָעטישער ליגן
 נישט פאַרשפּרייט מיט אַזאָ חוצפה, ווי אין דער העלדן-דראַמע, זיי
 האָבן זיך פאַרגעשטעלט דעם העלד אויף אַ לעכערלעכן אופן:

L'important, c'est d'avoir une âme magnifique,
 Un oeil d'aigle, un front large et haut comme un portique,
 Un air puissant et grave, émouvant, radieux,
 Un coeur plein de frissons, du rêve plein les yeux

דער עיקר — די נשמה פון דעם העלד זאָל שוין זיין,
 זיין אויג — ווי פון אַן אָדלער, זיין שטערן ברייט און הויך,
 ווי אַ טויער.
 שלאַנק און שטאַרק, און רירנדיק און שטראַלנדיק,
 זיין האַרץ זאָל פול מיט אומרו זיין, און מיט חלומות —
 זיינע אויגן.
 צו די דאָזיקע פּערון האָבן זיי זיך באַצויגן זייער ערנסט. און-
 טער אַ לעכערלעכן שלייער פון אָט די גרויסע, גוממאָדיק באַפּוצטע
 ווערטער, פון אָט דעם גאַנצן טעאַטראַלן פאַרזאָ, מיט בלענע שווערדן

און פאפירענע העלמען, האָבן זיי שטענדיק געפונען די אומאויסהייל-
בארע נישטיקייט פון אַ סאַרדו, פון דעם אומדערמידלעכן וואָדעוויליסט,
וואָס האָט געשפילט מיט דער געשיכטע אין באַהאַלטעניש. און באמת,
צו וואָס האָט געקאָנט טויגן דער העראַיזום פון אַ ציראַנאַ? די דאָזיקע
קליינע מענטשעלעך האָבן אָנגעמאַכט אַ טומל אויפן הימל און אויף
דער ערד, אַרויסגעשעלעפט דעם קייזער מיט זיינע לעגיאָנען פון די
קברים אַרויס צוזאַמען מיט די מחנות פון דער „לעגיע“ און קאַנדאַ-
טיערן פון דער רענעסאַנס-צייט; אומגעצוימט פרייגעלאָזן אַלע בייזן
פוחות, וואָס האָבן חרוב געמאַכט די וועלט; און דאָס אַלץ האָבן זיי
געטון, נאָר פדי צו ווייזן עטלעכע מאַריאַנעטן-פיגורן אין טעאַטער.
אַט די אַלע הריגות האָבן נישט געמאַכט אויפן עולם קיין רושם. די
מאַריאַנעטן-פיגורן זענען געווען אַרומגערינגלט מיט מחנות באַוואָפנטע
רייטער און האַרעם-פרויען, מאַנעקינען, וואָס האָבן פלומרשט געפלאַקערט
פון ראַמאַנטיש-נאַרישער ליבע צו עפעס אַ פרוי, וואָס זיי האָבן געזען
מיט צען אָדער מיט פופצן יאָר צוריק. — אָדער זיי פלעגן פאַרשטעלן
אויף דער בינע דעם קעניג היינריך דעם פערטן, וואָס האָט זיך גע-
לאָזט הרגענען, ווייל זיין געליבטע האָט אים אויפגעהערט ליב צו
האַבן. אַט אזוי האָבן מענטשן אויסגעפירט די ראָל פון מלכים און
הויז-העלדן. זיי זענען ווערט געווען צו זיין אייניקלעך פון די שוטים
פון כורש דעם גרויסנס צייטן, פון די דאָזיקע אידעאָל-ריגנערס, סקי-
דערי און לאַ-קאַלפּרענעד, אַט די אייביקע פנופיה, די פאַעטן פון פאַל-
שער העלדישקייט, וואָס איז פשוט אוממעגלעך, וואָס איז אַן אייביקער
שונא צו דער אמתער העלדישקייט. קריסטאָף האָט מיט פאַרוונדערונג
געזען, אַז די פראַנצויזן, וועלכע מען האַלט פאַר זייער ראַפּינירט,
האַבן נישט קיין הוש פאַר אַדאָס לעכערלעכע.

נאָך גוט, וואָס די רעליגיע איז דעמאָלט נישט געווען אין דער
מאָדע. דעמאָלט פלעגן די אַקטיאָרן אין אַ תענית-טאָג לייענען באַ-
סיעדס דרשות ביי דער באַגלייטונג פון די אַרגלען. יידישע שרייבער
פלעגן שאַפן פאַר יידישע שוישפילערניס טראַגעדיעס פון דער היילי-
קער טערעזאַ. מ'האַט געשפילט דעם „קרייצוועג“ אין באַדינער-טעאַטער,
דעם „קליינעם יעווס“ אין אַמביג-טעאַטער, דעם „אויסליזערס יסורים“
אין סען-מאַרטין-טעאַטער, „יעווס“ אין אַדעאַן, און אַרקעסטער-מוזיק צו
„יעווס“ אין באַטאַנישן גאַרטן. עפעס אַן אויסגעצייכנטער רעדנער —
אַ ליבע-פאַעט — האָט געהאַלטן אַ דרשה וועגן דער גאולה, נאַטירלעך,

האָבן די אַלע סאַלאָן-מענטשן פון דער גאַנצער עוואַנגעליע צום בעסטן
געדענקט די געשיכטעס וועגן פילאַטן און מאַנדאַלענען: — „וואָס איז
דער אמת? און „די הייליקע משוגענע יונגפרוי“ — און זייערע בול-
וואַרשע קריסטוסן זענען געווען געפערלעכע פלידערזעק באַהאַונט
זייער גוט אין דער וועלטלעכער קאָזיסטיק.

קריסטאָף האָט געזאָגט:

— דאָס איז שוין צום ערגסטן. ס'איז די פאַרקערפערונג פונם
זיגן. איך שטיק זיך. לאַמיר אַרויסגיין פון דאָען.

פונדעסטוועגן איז געווען אַ גרויסע קלאַסישע קונסט, וועלכער
ס'איז געלונגען צו פאַרפעסטיקן זיך אַן אַרט צווישן די מאַדערנע
קונסט-מינים, פונקט ווי אַ חרובער אַלטער טעמפל צווישן די פאַרפוז-
טע בנינים פון אונזער היינטיקן רוים. אָבער קריסטאָף איז נאָך נישט
געווען מסוגל דרך-אָרץ צו האָבן פאַר אַט דער קונסט, חוץ איין מאָ-
ליערן, וואָס איז געווען פאַר אים אַן אויסנאַם. ער האָט נישט גענוג
געקענט די שפראַך, און דעריבער נישט פאַרשטאַנען דעם גייסט פון
דער ראַסע. קיין זאָך איז נישט געווען אַזוי פרעמד זיין גייסט, ווי
די טראַגעדיע פון זיבעצענטן יאָרהונדערט — אַ געביט אין דער
פראַנצויזישער קונסט, וואָס פאַר אַ פרעמדן זענען זיינע טירן פאַר-
שלאָסן, ווייל ער געפינט זיך טיף אויפן דעק פון דער פאַלקס-נשמה.
קריסטאָף האָט געהאַלטן אַט די קונסט פאַר לאַנגווייליק, שווער, קאַלט,
טרוקן, עקלדיק מיט איר אויסגעפוצטקייט און גענויקייט. די האַנדלונג
איז געווען אָנגעצויגן און שלעכט, די פיגורן אַבסטראַקט, ווי רעטאַ-
רישע אַרגומענטן, אָדער פלאַך, ווי אַ שמועס פון די סאַלאָן-פרויען.
ס'איז געווען אַ קאַריקאַטור פון אַלטע שטאַפן און העלדן, אַן אויס-
שטעלונג פון קלוגע ווערטלעך, אַרגומענטן און גריבלעניש, פסיכאָלאָ-
גיע און פאַרעלטערטע אַרבעטאָגניע, ווערטער, ווערטער, בלוזי ווער-
טער: די אייביקע פראַנצויזישע פלידעריי. קריסטאָף האָט מיט אַן
איראָנישן שמייכל זיך אָפגעזאָגט אַרויסצוזאָגן זיין מיינונג וועגן יענער
ליטעראַטור: זי איז אים לחלוטין נישט אָנגעגאַנגען. עס זענען אים
גלייכגילטיק געווען די אַרגומענטן, מיט וועלכע די רעדנער פון „סינאַ“

האָבן פאַרטיידיקט זייערע טעון, און גלייכגילטיק איז אים געווען
דער אויסגאַנג פון דער דיסקוסיע.

ער האָט זיך אָבער אַרומגעזען, אַז דער פּראָנצויזישער עולם
האָט אַן אַנדער מיינונג, און אַז ער, דער עולם, אַפּלאַדירט די פּאַר-
שטעלונגען, וואָס זענען פאַר קריסטאָפּן גלייכגילטיק; די גאַנצע זאַך
האָט אים אויסגעזען זייער נישט קלאַר: ער האָט געזען די דראַמאַטי-
שע קונסט פון דעם קוק-ווינקל פון דעם עולם, און דערקענט אין די
מאָדערנע פּראָנצויזן בעשטימטע שטריכן פון די שרייבער אינם פּעריאָד
פון קלאַסיציזם, הגם די מאָדערנע שרייבער זענען געווען דעפּאַרמירט;
פונקט ווי אַ שאַרפּער בליק געפינט אין דעם צעקנייטשטן פנים פון
אַן אַלטער קאָקעטע דינע, קלאַרע שמריכן פון איר טאָכטער (אַ בילד,
וואָס איז באַשאַפּן געוואָרן חרוב צו מאַכן אַ ליבע-אילויע). אָבער די
פּראָנצויזן, ווי מענטשן פון איין משפּחה, וואָס זענען געוואונט איינער
דעם צווייטן צו זען, האָבן נישט געפילט די דאָזיקע ענדלעכקייט.

אָבער קריסטאָפּ האָט זי געפילט. ער פלעגט אפילו מגזם זיין; ער
האָט געזען נאָר דאָס, נישט מער. די קונסט, וואָס האָט אים אַרומגע-
דינגלט, האָט אויסגעזען אין זיינע אויגן, ווי אַן אַלטע קאַריקאַטור פון
פאַרגאַנגענע דורות, וואָס האָבן אַליין אויך אויסגעזען ווי קאַריקאַטורן.
ער האָט נישט געקענט אונטערשיידן צווישן קאַרנעלן און דער מחנה
דיכטער-רעטאָרן, וואָס האָבן זיך באַמיט אומעטום אַריינצופירן הויכע
מאָראַלישע ראַנגלענישן אָן שום טעם. ראַסין האָט זיך ביי אים צו-
נויפגעמישט מיט די קליינע פּראָנצויזישע פּסיכאָלאָגן, וואָס האָבן זיך
פאַרנומען מיט קליינקעפּלידיקע אַנאַליזן.

אַט די אַלע מענטשן זענען נישט ווייט אַוועק פון זייערע קלאַ-
סיקער. די קריטיקער האָבן נישט אויפגעהערט צו פירן אָן אַ שיעור
וויכוחים וועגן טאַרטיף און פּעדער. זייער בליק האָט זיך ממש נישט גע-
קאָנט אָנזעטיקן מיט די דאָזיקע בילדער. זיי האָבן געכאַפט התפעלות
פון די ווערטער גופא און מחמת אַלטקייט געלאַכט פון די אייגענע
וויצן, וואָס האָבן זיי געוויילט אין די קינדער-יאָרן. און אַט אַזוי
האָט דער מצב געפירט צום חורבן פון דער ראַסע. אין קיין לאַנד אין
דער וועלט האָט דער קולט פאַר די אַלטע דורות נישט געשלאַגן
אַזעלכע טיפע וואַרצלען. די גאַנצע איבעריקע וועלט איז זיי לחלוטין
נישט אָנגעגאַנגען. כּמעט אַלע געלערנטע און אינטעליגענטן פון יע-
צער צייט האָבן נישט געלייענט און נישט געוואָלט לייענען קיין שום

אנדער זאך, אויסער דאָס, וואָס איז געשריבן געוואָרן אין די צייטן פונם גרויסן קעניג. אין זייערע טעאָטערן האָט מען נישט פאַרגעשטעלט נישט געטהען און נישט שיללערן, נישט קלאַסטן און נישט גרילפאַרצערן, נישט העבעלן און נישט קיין אנדער גרויסן מענטשן פון אַן אנדער פּאָלק, אויסער די ווערק פון אַלטן גריכנלאַנד, וואָס זיי האָבן זיך געהאַלטן פאַר זיינע יורשים (אַזוי גוט ווי אַלע אנדערע אייראָפּעיִשע פעלקער). פון צייט צו צייט האָבן זיי געפילט אַ באַדערפעניש אויפצופירן שעקספירן. דאָס איז געווען אַ פרוווי־שטיין. עס זענען געווען צווישן די שוישפילער צוויי שולן אינטערפרעטאַטאָרן: טייל פון זיי האָבן געשפילט די ראָל פון דעם „קעניג ליר“ מיט אַ קליין־בירגערלעכן רעאַליזם, פונקט ווי עמיל אָזשיעס אַ קאָמעדיע; די אנדערע האָבן פאַרוואַנדלט „האַמלעטן“ אין אַן אָפּערע, פול מיט העבדישע שטעלן און וואָקאַליזאַציע, אינם סטיל פון וויקטאָר הוגאָ. ס'איז זיי נישט איינגעפאַלן, אז די ווירקלעכקייט קאָן זיין פול מיט פּאָעזיע און אַז די דיכטונג איז די העלדן־שפראַך פון אַלע הערצער, וואָס זענען פארפלייצט פון לעבנס־קראַפט. שעקספיר האָט ביי זיי אויסגעזען פאלש, פון אים צו ראַסטאנען איז געווען אַ קאַצן־שפרונג. גלייכצייטיק דערמיט זענען געמאַכט געוואָרן שטאַרקע אַנטערענגונגען צו באַנייען דאָס טעאָטער. דער ענגער קרייז פון מאַטיוון אין דער פראַנצויזישער ליטעראַטור איז ברייטער געוואָרן; לפנים האָט די ליטעראַטור מוטיק באַרירט אַלץ, אַ צוויי־דריי מאָל האָט דער רעש פון דרויסן, דער טומל פונם געזעלשאַפטלעכן לעבן, אַרונטערגעריסן דעם שליער פון דער קאַנווענציאָנעלער קונסט. אָבער באַלד האָבן זיי זיך געכאַפט און ווידער פאַרמויערט דעם אויסגע־האַקטן לאַך. זיי זענען אַלע געוועזן נזירים, וואָס האָבן מורא געהאַט צו זען די וועלט, ווי זי איז אין דער ווירקלעכקייט. דער געזעל־שאַפטלעכער גייסט, די קלאַסישע טראַדיציע, רוטן אין גייסט און אין פאַרם און דער מאַנגל אין ערנסטער פארטיפונג, האָבן זיי נישט גע־לאָזט דערפירן די פרווון ביזן סוף, די סאַמע וויכטיקסטע פראַבלע־מען זענען געוואָרן ביי זיי צעטוישט אויף קליינגעלט, און סוף־פּל־סוף האָבן זיי זיך נאָך יעדעס מאָל ווידער אומגעקערט צו פרויען־ענינים—צו אויסגעלאַסענע פרויען. ווי געפעכדיק האָבן אויסגעזען אויף זייערע בינעז די שאַטנס פון די גרויסע מענטשן: איבסענס העל־דישע אנאַרכיע, טאַלסטאָיס עוואַנגעליום, ניטשעס אויבערמענטש!...

די פאריזער שרייבער האָבן זיך מיט אַלע כוחות אָנגעשטרענגט
 אויסצוזען פאַר דער וועלט, ווי שעפער פון נייע געדאַנקען. אָבער אין
 האַרצן זענען זיי אַלע געוועזן קאָנסערוואַטיוו. נישט געווען נאָך אַ
 ליטעראַטור אין אייראָפּע, וווּ דער עבר, דאָס אַלטע, דער „אייביקער
 נעכטן“ זאָל הערשן אַזוי שטאַרק, אַזוי אומבאַווסטזיניק, ווי אין דער
 פראַנצויזישער ליטעראַטור: אין די גרויסע צייטונגען, זשורנאַלן, טעאַ-
 טערן, אַקאַדעמיעס. פאַריז איז אויפן געביט פון דער ליטעראַטור גע-
 ווען דאָס, וואָס לאַנדאָן פאַר דער פּאָליטיק: סם-המות פאַרן אייראָ-
 פעישן גייסט. די פראַנצויזישע אַקאַדעמיע איז געווען אַ מין לאַרדן-
 הויז. אַ געוויסע צאָל אינסטיטוציעס פון אַלטן רעזשים האָט פסדר אָן-
 געוואָרפן דער נייער געזעלשאַפט אַלטע פאַרשימלטע באַגריפן. די רע-
 וואַלוציאָנערע עלעמענטן זענען גיך אויסגעוועפט אָדער פאַרשלונגען
 געוואָרן. זיי האָבן מער נישט פאַרלאַנגט. אומזיסט האָט די רעגירונג
 געמאַכט אין דער פּאָליטיק אַן אַנשטעל פון אַ סאָציאַליסטישער אָרד-
 נונג. אין דער קונסט האָבן זיך די אַקאַדעמיעס און אַקאַדעמישע שולן
 נאָכגעשליפּט נאָך דער פּאָליטיק. אין די אַקאַדעמיעס האָבן מלחמה
 געהאַלטן נאָר די גרופן, אָבער די מלחמה איז געפירט געוואָרן זייער
 שלעכט. ווייל ווען עמיצער איז געווען שטאַרקער, פלעגט ער אַריבער
 פון דער גרופע צו דער אַקאַדעמיע און פלעגט ווערן נאָך אַקאַדעמי-
 שער, ווי די אַנדערע. אגב איז פּמעט יעדערער פון די שרייבער, צי
 ער איז געשטאַנען אין די פּאָדערשטע, צי אין די הינטערשטע רייען
 פון דער אַרמיי, געווען אַ פאַרשקלאַפטער קנעכט צו זיין גרופע און
 צו אירע אידעאַלן. טייל פון זיי זענען איינגעשרומפן געוואָרן אין
 זייער אַקאַדעמישן אני-מאמין, אַנדערע פון זיי אין זייער רעוואַלוציאָ-
 נערן קרעדאָ; און סוף-פלי-סוף האָבן זיי אַלע געהאַט אַ פ פ פ

כדי אויפצוועקן קריסטאָפּן, וואָס אַקאַדעמישע קונסט האָט אים
 איינגעשלעפּערט, האָט סילווען קאָן אים פאַרגעלעגט צו גיין מיט אים
 אין אַ טעאַטער פון אַ באַזונדער מין, וואָס איז דאָס לעצטע וואָרט
 פון ראַפּינירטיקייט. מען קאָן דאָרט זען, האָט ער געזאָגט, רציחות.
 פאַרגוואַלטיקונג, שגעון, פייניקונג, אויסגעלעכערטע אויגן, צעשפּאַלטענע

צייכער — אַלץ, וואָס קאָן אויפרייצן די נערוון און צופרידנשטעלן די באַהאַלטענע ווילדקייט פון די אַריסטאָקראַטן און מענטשן פון העכע-דער קולטור. די דאָזיקע פאַרשטעלונגען האָבן צוגעצויגן צו זיך אַ סך פרויען פון דער העכערער געזעלשאַפט, און בכלל מענטשן, וואָס האָבן אַ האַלב לעבן פאַרבאַכט אין דער ענגער לופט פון די געריכט-זאַלן, פרי לאַכנדיק, פלידערנדיק, און נאַשנדיק זיסוואַרג, אויסצוהערן דעם לויף פון די סקאַנדאַליעזע פראָצעסן; אָבער קריסטאָף האָט מיט פעס אָפגעזאָגט. וואָס-מער ער האָט דערקענט אָט די קונסט, אַלץ מער האָט ער געפילט דעם ריח, וואָס האָט אים באַהערשט אין סאַמע אָנהויב, פריער באַ-האַלטענערהייט, שפעטער עקשנותדיק און שטיקנדיק: דעם ריח פון טויט. אומעטום, אין סאַמע טומל, האָט ער געזען דעם טויט. ערשט איצט איז קריסטאָפּן קלאַר געוואָרן די סיבה פון דעם עקל, וואָס פלעגט אים אָפט אָנכאַפן צו אַ סך ביכער. נישט זייער אויסגעלאַסנקייט האָט אים אויפגערעגט. מאַראַל, אוממאַראַל, אַ מאַראַדישקייט — די דאָ-זיקע ווערטער האָבן גאַרנישט געזאָגט. קריסטאָף האָט קיינמאַל נישט געבויט קיין מאַראַלישע שיטות; ער האָט ליב געהאַט עטלעכע גרוי-סע דיכטער און מוזיקער פון דער פאַרגאַנגענער צייט, וואָס זענען ווייט נישט געווען קיין סימבאָלן פון הייליקייט; ווען ער פלעגט באַ-געגען אַ גרויסן קינסטלער, פלעגט ער אים קיינמאַל נישט בעטן זיין זיין ווידוי-צעטל; ער פלעגט אים נאָר פרעגן:

— ביסט געזונט?

זיין געזונט איז געווען דער גרעסטער עיקר.

... יעדער מין קראַנקהייט ביי אַ פּאַעט מוז ווערן אויסגע-היילט — האָט געזאָגט געטהע — ווען ער וועט געזונט ווערן, וועט ער נעמען שרייבן.

די פאַריזער שרייבער זענען געווען קראַנק; און אויב עמיצער פון זיי איז געווען געזונט, האָט ער זיך דערמיט געשעמט, באַהאַלטן זיך און באַמיט אַרויפצושלעפן אויף זיך אַ קרענק. זייער קראַנקהייט האָט זיך נישט אויסגעדריקט אין אַ באַזונדערן שטריך פון זייער שאַ-פונג; אין דער ליבע צו הענוגים, אין זייער איבערגעטריבענער גע-דאַנקען-פרייהייט, אין דער טבע אַלץ צו קריטיקירן און צו שטעלן אונטער אַ פראַגע-צייכן, — אָט די אלע שטריכן קאָנען זיין דערשיי-נונגען פון געזונטקייט, פונקט ווי פון קראַנקהייט; אָבער אין זיי איז נאָך נישט געווען דער זאַמען פון טויט. אויב דאָ איז יאָ געווען

טויט, האָט ער זיך נישט גענומען פון די פוחות גופא, נאָר פונם אופן, ווי די מענטשן האָבן זיך מיט אים באַנוצט; אין די מענטשן גופא האָט געווינט דער טויט — קריסטאָפּן האָבן אויך געצויגן די תענוגים. ער האָט אויך ליב געהאַט הפקרות. ער האָט אַרויסגערופן קעגן זיך דעם פּראָטעסט פון דער גאַנצער עפנטלעכער מיינונג אין אַ קליין שטעטל, זיין וווינאָרט, נאָר פּדי צו פּאַרטיידיקן אַזעלכע זאַכן, וואָס זענען אין פּאַריז געווען פּאַרווירקלעכט. און איצט, ווען ער האָט געהערט, ווי פּאַריזער פּרעדיקן די אייגענע געדאַנקען, האָט ער דער-פּינט אַן עקל. אייגנטלעך, זענען עס געווען די זעלביקע מיינונגען, נאָר אין זיין מויל האָבן זיי געקלונגען אַנדערש. בעת קריסטאָפּ האָט אַראָפּגעוואָרפּן פון זיך דעם עול פון די גרויסע קינסטלער פון דער פּאַרגאַנגנהייט, בעת ער איז אַרויס אין אַ מלחמה קעגן דער עסטעטיק און דער קאָנסערוואַטיווער מאָראַל, איז עס נישט געווען פאַר אים קיין שפּיל, ווי פאַר אַט די פּלומרשטע עסטעטן; ער האָט זיך באַ-צויגן צו דער זאַך ערנסט, אויפּריכטיק ערנסט; און דער ציל פון זיין בונט איז געווען דאָס לעבן, דאָס ריינע לעבן, וואָס הייַט פאַר-באַרגן אין זיך אַ גרויסע צוקונפט. אָבער די דאָזיקע מענטשן זענען געלאָפּן נאָך אומפּרוכטבאַרע תענוגים. עקרות — דאָס איז דאָס ריכטי-קע וואָרט. אומפּרוכטבאַרע הפקרות פון געדאַנק און פון די חושים איז עס געווען. קונסט מיט בילדיקן גלאַנץ, מיט געשיקטיקייט און געזאַלצן-קייט — מיט אַ שיינער פאַרם, עסטעטישער טראַדיציע, וואָס אַלע ווינטן פון דרויסן צוזאַמען האָבן זי נישט געקאָנט רירן פון אָרט — טעאָ-טער, וואָס איז געווען דורכ׳ויס טעאָטער; סטיל, וואָס איז געווען דורכ׳ויס סטיל; מחברים וואָס האָבן געקענט זייער מלאכה; שרייבער, וואָס זענען געווען באַהאַונט אין שרייב-פאַך; מיט איין וואָרט — אַ סקעלעט פון קונסט און פון גענוג שיינעם געדאַנק, וואָס איז אַמאָל געווען גאַנץ שטאַרק, אָבער דאָך נישט מער ווי אַ סקעלעט. קלינגענ-דיקע ווערטער, שרייענדיקע פּראָזן, פּוסטע געדאַנקען, וואָס שטרויכלען זיך, ווי מעטאַל-שטראָמען אינם ליידיקן חלל, אַ שפּיל פון ווערטער, איבערגעפרעסן פון ליידנשאַפט און חכמהלעך. אין דעם אַלעמען איז נישט געווען קיין אַנדער נוצן, ווי ענאָיסטישע הנאה. דאָס האָט זיי אַפּירט צום טויט. די דאָזיקע דערשיינונג איז געווען ענדלעך צו דער שרעקלעכער אויסוואַנדערונג פון פּראַנקרייך, צו וועלכן גאַנץ אייראָפּע האָט זיך גלייכגילטיק צוגעקוקט, אויסרעכענענדיק אויף אייגענע נוצן.

אזוי פיל גייסט, שכל, עלעגאנץ זענען אוועק לאיבוד אין דער דאזי-
קער עקלידיקער זעלבסט-פארגוואלטיקונג. זיי האָבן וועגן דעם קיין
אנונג נישט געהאַט, נישט געוואָלט דערפון טראַכטן. זיי האָבן געלאַכט.
סיאיז געווען די איינציקע זאך, וואָס האָט קריסטאָפּן אַביסל באַרויקט.
די דאָזיקע מענטשן האָבן נאָך געקענט לאַכן, הייסט עס — נישט אַלץ
איז פאַרלוירן. זיי זענען געוועזן נאָך אָפּשטויסנדיקער, בעת זיי האָבן
געוואָלט, מען זאָל זיך באַציען צו זיי ערנסט; און קיין זאך האָט
קריסטאָפּן אזוי נישט פאַרדראָסן, ווי צו זען שרייבער, וואָס האָבן גע-
זוכט אין דער קונסט נאָר לייכטע תענוגים און גלייכצייטיק נעמאַכט
דעם אָנשטעל פון פריסטער פון אַ הייליקער, נישט אייגנוצליכער
רעליגיע.

— מיר זענען קינסטלער. — האָט אָן אויפהער איבערגעהערט
סידווען קאָן. — מיר שאַפן קונסט לשם קונסט. די קונסט איז שטענדיק
ריין, מען קאָן זי נישט באַפעקן. מיר פאַרשן דאָס לעבן ווי רייזענדע,
פון הנאה וועגן, און אַלץ וויילט אונז. מיר זענען זאַמלער פון זעלטע-
נע איינדרוקן, מיר האָבן לייג שיינקייט.

— צבועקעס זענט איר, — האָט קריסטאָפּ האַרב געענטפערט, —
זייט מוחל, וואָס איך זאָג עס אייך. ביז איצט האָב איך געמיינט, אַז
נאָר מיין פּאָטערלאַנד איז אַזאַ; אין דייטשלאַנד האָט די צביעות גורם
געווען, אַז מיר האַלטן אין איין רעדן פון אידעאָליזם און גלייכצייטיק
זוכן מיר אונזער אייגענעם נוצן. נאָך מער: מיר האָבן געהאַלטן זיך
אַליין פאַר אידעאָליסטן, בעת יעדערער פון אונז האָט געזוכט נאָר
זיין אייגענעם נוצן. אָבער איר זענט נאָך ערגער פון אונז. אין נאָ-
מען פון דער קונסט און פון דער שיינקייט (וואָס איר שרייבט מיט
גרויסע אותיות) זענט איר מוותר אויף אייער נאַציאָנאַלער אויסגע-
לאַנסקייט, אויף אייער מאַראַלישן פילאַטיוזם, וועלכן איר באַהאַלט אונ-
טער די נעמען: אמת, וויסנשאַפט און פליכט, — און שפעטער שאַקלש
איר זיך אָפּ פון יעדער פאַראַנטוואָרטלעכקייט און איר פאַרטיידיקט די
אַבסאָלוטע נויטווענדיקייט פון געדאַנקען-פרייהייט. קונסט לשם קונסט...
אַ וונדערלעכער גלויבן! אָבער אַ גלויבן, וואָס איז געגעבן געוואָרן נאָר
פאַר די שטאַרקע. קונסט! איינשניידן מיט די נעגד דאָס לעבן, ווי אַן
אָדלער זיין רויב, אויפהויבן זיך אין דער לופטן, פליען הויך אונטער די
הימלען!... דערצו זענען נויטיק נעגל, ברייטע פליגל און אַ שטאַרק
האַרץ. אָבער איר זענט נישט מער, ווי שפּערלינגען, וואָס געפינען

זיך אין וועג אַ שטיק נבלה, צערייסן זיי עס אויף שטיקער און קריגן
 זיך איבער דעם מיט אַ מוראדיק געפילדער... קונסט לשם קונסט...
 נאַראַנים! קונסט איז נישט קיין ביליקעך מאַכל, וואָס יעדער איינער
 קאָן דורכגיין און געניסן. זי איז טאַקע אַ הנאה, אָבער אַ הנאה, וואָס
 פאַרשיפורט אויסערגעוויינלעך. אַ הנאה, וואָס ווערט געקויפט נאָר פאַרן
 פרייז פון אַ פאַרביסענער מלחמה, אַ לאַרבער-קראַנץ, וואָס קרוינט
 נאָר דעם שטאַרקן. קונסט איז אַ שטאַרק לעבן. קונסט איז דאָס
 הערשן איבערן לעבן. ווער עס וויל זיין צעזאַר, דאַרף האָבן אַזאַ
 גייסט, ווי צעזאַר, אָבער איר זענט נישט מער, ווי טעאַטער-מלכים:
 איר פירט אויס אַ ראָל און גלויבט צומאָל נישט אין איר. ווי באַ-
 רימטע אַקטיאָרן, וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער מיאוסקייט און
 האָבן אַ דאַנק איר ערפאָלג, טראַגט איר זיך אַרום מיט אייער אייגע-
 נער העסלעכקייט און מיט דער געמיינהייט פון דעם עולם. מיט אַ
 באַזונדערער ליבע פלעגט איר די קראַנקהייטן פון אייער פאָלק, די
 שרעק פאַר אָנשטרענגונג, די ליבע צו תענוגים, גראַבע שילדערונגען,
 געמאַכטע הומאַניטאַריזם, און אַלץ, וואָס איז בכוח איינצושלעפערן דעם
 ווילן מיט אויסגעלאָסענע וויג-לידער און צונעמען ביים מענטשן זיין
 ענערגיע. איר פירט דאָס פאָלק מיט אַ גלייכן וועג אין אַן אָפּוים-
 זאַל. איר ווייסט עס גאַנץ גוט, אָבער קיין איינער פון אייך וועט
 נישט זאָגן: דאָרט וואַרט דער טויט. — און איך זאָג אייך; וווּ ס'איז
 טויט פאַראַן, דאָרט איז נישטאָ קיין קונסט. קונסט איז לעבנס-קראַפט,
 אָבער אַפילו די ערלעכערע צווישן אייערע שרייבער זענען אַועלכע
 פחדנים, אַז אַפילו בעת עס פאַלט זיי אַראָפּ די מאַסקע פון פנים,
 מאַכן זיי זיך נישט זעענדיק. זיי זענען אַזוי אומפאַרשעמט, אַז זיי
 זאָגן:

— ס'איז טאַקע געפערלעך, איך בין מודה. ס'איז טאַקע אמתער
 סם, אָבער וויפיל טאַלענט ער פאַרמאָגט!

פונקט ווי דער ריכטער, ביים אַרויסגעבן דעם פסק, וואָלט גע-
 זאָגט אויפן אַפאַש:

— ער איז אַ פאַרברעכער, ס'איז אמת; אָבער וויפיל טאַלענט
 ער פאַרמאָגט!

קריסטאף האָט גאַרנישט געקאָנט פאַרשטיין, צוואַקס מ'דאַרף
האַבן די פראַנצויזישע קריטיק. צי פעלן קריטיקער אין פראַנקרייך?
זיי האָבן זיך געוואָרפן אויף דער פראַנצויזישער קונסט, ווי פליגן-
מ'האָט שוין מער נישט אַרויסגעזען קיין ווערק: זיי זענען פאַרשטעלט
געוואָרן פון די קריטיקער.

בכלל האָט קריסטאָף פיינט געהאַט קריטיק. ער האָט נישט גע-
קאָנט מספּים זיין מיט דער גרויסער צאָל קינסטלער, וואָס האָבן גע-
שאַפן אין דעם פערטן אָדער פינפטן גייסטיקן שטאַנד פון דער גע-
זעלשאַפט. ער האָט געזען אין דעם די מידיקייט פון דער עפאָכע, די
גייסטיקע אומבאַהאַלפניקייט פון דער געזעלשאַפט, וואָס האָט איבער-
געלעזט די טרחה פון טראַכטן און דענקען צו ספעציאַליסטן און אַליין
האָט זי געקוקט אויפן לעבן דורך פאַרמיטלער. ליל-הדעות האָט ער
עס געהאַלטן פאַר אַ חרפה, וואָס די קינסטלער קענען נישט אַליין
קוקן אויפן לעבן, נאָר מוזן זיך באַנוצן מיט דער פאַרמיטלונג פון
קריטיקער. ס'איז געווען גאַנץ ווייניק וואַרשיינלעכקייט, אַז זייערע
בילדער זענען טריי דעם לעבן. אָבער אין זייערע ווערק האָט זיך
גאַרנישט אָפגעשפּיגלט, אויסער די אומזיכערקייט פון המון, וואָס האָט
געווימלט אַרום זיי. זיי זענען געווען ענלעך צו די שפיגלען אין די
מוזייען, וואָס שפיגלען אָפ צוזאַמען מיטן סופיט אויך די פנימער פון
די נייגעריקע, וואָס קומען זען.

עס זענען געווען צייטן, ווען די השפעה פון די קריטיקער אין
פראַנקרייך איז געווען זייער גרויס. דער עולם האָט געבויגן די קעפּ-
פאַר זייערע מיינונגען, און ס'האָט געהאַלטן דערביי אַז זייערע ווער-
טער זענען געווען מער אָנגעזען, ווי די ווערק אַליין. דער עולם האָט
געהאַלטן די קריטיקער פאַר קליגער פון די קינסטלער (אָט די צוויי
ווערטער קאָנען, אָפנים, נישט גיין צוזאַמען). דערנאָך האָבן זיי זיך
גענומען זייער גיך פאַרמערן. די צאָל קאָנקורענטן איז געוואָרן אַ-
גרויס, און דאָס האָט געשאַדט דער מלאַכה. אויב עס זענען פאַראַן
אַסאך אַזעלכע מענטשן, וואָס יעדערער פון זיי מיינט, אַז נאָר ער
אינער ווייס דעם אמת, הערט מען אויף אינגאַנצן צו גלויבן אין זיי.
און זיי אַליין גלויבן אויך נישט מער אין זיך. עס פאלן אָפ די הענט
אין משך פון אַ קורצער צייט זענען די פראַנצויזן אַריבער פון אַין
גוזמא צו דער אַנדערער. פונקט ווי זיי האָבן פריער געשריגן, אַז זיי
ווייסן אַלץ, אַזוי האָבן זיי איצט עפנטלעך געשריגן, אַז זיי ווייסן

גארנישט. זיי האָבן געהאַלטן פאַר אַ כבוד גאַרנישט צו וויסן, און אַפילו זיך געגרויסט דערמיט. רענאַן האָט געלערנט די מענטשן פון זיין דור, אַז ס'איז נישט אָרנטלעך צו זאָגן אויף אַ זאַך יאָ און באַלד נישט אַפלייקענען אָדער לפחות צווייפלען אין דעם. ער האָט געהערט צו יענע מענטשן, וואָס אויף זיי זאָגט דער הייליקער פּויל: „אייערע ווערטער זאָלן זיין: יאָ, יאָ, ניין, ניין.“ אַלע אויבערשטע פון שטויסל אין פראַנקרייך האָבן געכאַפט התפעלות פון דעם דאָזיקן עסטעטישן אַני-מאַמין, וואָס איז אַריין אין דער מאַדע. די גייסטיקע פּוילדיקייט און כאַראַקטער-שוואַכקייט האָבן געהערשט איבערן לעבן. מ'פלעגט שוין מער נישט זאָגן: דאָס ווערק איז גוט, אמת אָדער פאַלש. קלוג אָדער נאַריש; מ'פלעגט זאָגן:

— ס'איז מעגלעך... נישט אויסגעשלאָסן... ליהויב נישט אָן צו וויסן.

ווען מ'האָט פאַרגעשטעלט אויף דער בינע אַ שלעכטע זאַך. פלעגט מען נישט זאָגן:

— ס'איז טינופת.

נאָר מ'פלעגט זאָגן אַזוי:

— הער סגאַנאַרעל, זייט אַזוי גוט, רעדט אויף אָן אַנדער אופן. אונזער פּילאָזאָפיע פאָדערט פון אונז קודם-בל אָן אומקלאַרע שפראַך, און דעריבער האָט איר נישט קיין רעכט צו זאָגן: ס'איז טינופת. נאָר: מיר דאַכט זיך... כ'האָב דעם איינדרוק, אַז מיר האָבן דאָ צו טון מיט טינופת... נאָר זיכער בין איך נישט, אפשר איז גאָר דאָס ווערק געניאַל. ווער ווייס, צי איז עס נישט באמת קיין מייסטער-ווערק. ס'איז נישט געווען וואָס מורא צו האָבן, מ'זאָל די קריטיק באַ-שולדיקן אין טיראַניע; בשעתו האָט איר שילער געגעבן אַ שטאַרקן פסק, דערמאָנענדיק די דעמאָלסדיקע פּרעסע-טיראַנען דאָס, וואָס ער האָט פּראָסט-פשוט אָנגערופן: „פליכט פון משרתים“.

„קודם כל מוז זיין ריין אין אַ שטוב, וווּ ס'קומט צופאָרן די קעניגין. נעמט זיך, אַלזאָ, גיכער צו די בעזימס און פאַרקערט די שטוב! דערצו האַלט איך אייך, מיינע הערן. אָבער ווי-נאָר די קעניגין איז אַריין — אַרויס הינטערן טיר, משרתים! די דינסט דאַרף נישט זיצן אויפן שטול פון דער מאַדאַם.“

מ'מוז פאַרענטפערן די קריטיקער פון אונזער צייט. זיי זענען נישט געזעסן אויף דער מאַדאַמס שטול. מ'האָט זיי געבעטן צו זיין

משרתים, האָבן זיי נאָכגעגעבן. זיי זענען געווען אַפילו שטעכטע
משרתים: זיי האָבן נישט פאַרקערט, און די שטוב האָט אויסגעזען,
זיי אַ מיסטקאַסטן. אָנשטאַט צו זאָרען וועגן דער אָרדנונג און ריינ-
קייט, זענען זיי געזעסן מיט פאַרלעגטע הענט און איבערגעלאָזן די
אַרבעט פאַר די באַלעבאַטים. פאַרן גאַט פון טאָג: פאַר דער אַלגע-
מיינער אָפּשטימונג.

ס'איז אמת, אַז צווישן די בירגער האָט זיך שוין לאַנג אָנגע-
הויבן אַ באַוועגונג אַנטקעגן אַזאַ מצב. עטלעכע בעסערע מענטשן
האָבן אָנגעהויבן פירן אַן אַרבעט לטובת דער סאַנאַציע פון דער גע-
זעלשאַפט. אָבער קריסטאָף האָט עס אַרום זיך נישט געפילט. אָנה-
האַט מען אויף זיי קיין אַכט נישט געלעגט אָדער מען פלעגט פון
זיי אָפּלאַזן. ווען ס'פלעגט טרעפן פון צייט צו צייט, אַז אַן ערלע-
כער מענטש פלעגט אַרויס מיט אַ פראַטעסט אַנטקעגן דער אומריינער
קונסט, פלעגן אים די שרייבער ענטפערן מיט שטאַלן, אַז זיי זענען
טאַקע גערעכט, אָבער דער עולם איז פאַרט צופרידן דערפון. ס'איז
געווען אַ גענוג שטאַרקער אַרגומענט צו פאַרשטאַפן יענע די מיינער.
דער עולם האָט געהאַט די דעה, וואָס איז געווען שטאַרקער פון דער
קונסט. קיינעם איז אויפן זינען נישט אַרויף צו פסלענען דאָס עדות-
זאָגן פונם לעזער, וואָס איז געווען ביי דער מיינונג, אַז דער קינסט-
לער איז באַשאַפן געוואָרן צו פאַלגן דעם לעזער און נישט פאַרקערט.
די רעליגיע פון ציפערן — די צאָל קונסט-אָפּנעמער און דאָס געלט
פון דער הכנסה — האָט געהערשט איבערן קינסטלערישן געדאַנק
פון אַט דער הענדלערישער דעמאָקראַטיע. נאָך די מחברים זענען גע-
קומען די קריטיקער און האָבן מיט הכנסה אויסגערופן, אַז דער עיקר
און די מאָס פון אמתער קונסט איז — צי זי געפעלט דעם לעזער.
ערפאָלג, האָבן זיי געטענהט, איז די בעסטע מאָס, און אויב דער
ערפאָלג איז א שטענדיקער, דאַרף מען פאַר אים בויגן דעם קאָפּ.
אַט אַזוי האָבן זיי זיך באַמיט פאַרויסצוזען די וואַקלענישן פון דער
פאַרגעניגן-בערזע און אַרויסצולייענען אין די אויגן פון עולם זיינע
געדאַנקען וועגן די ווערק. דערביי איז לעכערלעך, וואָס דער עולם
פון זיין זייט האָט זיך באַמיט אַרויסצולייענען פון די קריטיקערס
אויגן, וואָס ער האָט וועגן די דאָזיקע ווערק צו טראַכטן. אַט אַזוי
פלעגן זיי ביידע שטיין איינער קעגן אַנדערן, און יעדערער האָט אין
דעם צווייטן געזען זיין אייגענע וואַקלעניש.

און דאָך איז קיינמאָל נישט געווען אזוי נויטיק אַ שטארקער
מוטיקער קריטיקער, ווי איצט, אין קעגנזאך צו דער קאָנסערוואַטי־
ווער מדינה, פארמאָגט די מאָדע אין דער קונסט פון אַן אַנאַרכיסטישער
רעפובליק נאָר זעלטן־ווען די מעגלעכקייט זיך צו ציען צוריק; זי
גייט שטענדיק פאָרויס און פארמאָגט אַ טענדענץ אויסגעטוישט צו יוערן
אויף פאלשער פרייהייט פון גייסט, וואָס קיינער קען זיך איר נישט
אנטקעגנשטעלן. דער המון איז נישט פעיק אויסצודריקן זיין מיינונג;
אין האַרצן פילט ער אַ שרעק, אָבער קיינער האָט נישט קיין מוט צו
רעדן, צו זאָגן, וואָס ער פילט. ווי גרויס וואָלט געווען די מאכט פון
די קריטיקער, ווען זיי וואָלטן זיין מוטיק, ווען זיי האָבן בלויז דעם מוט
צו זיין מוטיק! אַ געוואגטער קריטיקער וואָלט געקאָנט אין אַ קורצער
צייט ווערן דער נאפאָלעאָן פון אלגעמיינעם געשמאק, און פארטרייבן
רי קראַנקע קינסטלער אין משוגעים־הויז. עס זענען אָבער נישט
פאראנען קיין נאפאָלעאָנס אין אונזערע צייטן. ראשית, לעבן אַלע
קריטיקער אין אַ פארסטמער אַטמאָספער; זיי פילן עס נאָך נישט.
און צווייטנס האָבן זיי נישט דעם מוט צו רעדן. זיי קענען גוט איי־
נער דעם צווייטן; זיי זענען, ווי אַ קליינע כנופיה, ווי איינער מוז
אַנקומען צום צווייטן און מוז אים דעריבער אַ סך זאכן מוחל זיין;
גישטאָ אפילו קיין איין פרייער מענטש, וואָס זאָל נישט זיין אָפהענד־
גיק פון דעם מחברס מיינונג. דערצו וואָלט מען געמוזט מותר זיין
אויף געזעלשאַפטלעכע באציונגען און אפילו אויף פריינדשאפט. אָבער
ווער האָט געקענט געפינען גענוג כוח אין אַט דעם שוואכן דור,
וואָס זיינע פעסטע מענטשן האָבן געצווייפלט, צי לוינט צו האָבן אַ
גוטע קריטיק פארן פרייז פון דעם צער, וואָס זי קען גורם זיין דעם
קריטיקירטן קינסטלער. ווער וואָלט עס געוואָלט צוליב פליכט מאכן
זיך פון זיין לעבן אַ גיהנום? ווער וואָלט זיך גענומען דעם מוט
ארויסצוטרעטן אַנטקעגן דער עפנטלעכער מיינונג, צו קעמפן קעגן
דער נאַרישקייט פון דער געזעלשאַפט, אויפצודעקן די מיטלמעסיקייט
פון די טאָג־העדן, צו פארטיידיקן דעם אומבאקאנטן איינזאמען
קינסטלער, וואָס ווערט געפייניקט דורך נאַרישע, שלעכטע קריטיקער,
און אַריינצושטופן אין די קנעכטישע מוחות קעניגלעכע געדאַנקען?—
טיילמאָל פלעגט קריסטאָף הערן, ווי די קריטיקער שמועסן צווישן
זיך אין די טעאַטער־קולואַרן, בעת דער פרעמיערע:

זשאן קריסטאָף V באַנד 8 בויגן

— אוי, ווי שלעכט די פאַרשטעלונג איז! זי וועט זיכער האָבן אַ מפּלה.

אַבער אין דער רעצענזיע, וואָס האָט זיך צומאַרגנס באַוווּן האָט מען גאָר געשריבן וועגן אַ מוסטערהאַפט קינסטלעריש ווערק, וועגן אַ נייען שעקספיר, וועגן דעם שוונג פון גאונות, וואָס פאַכעט איבער די קעפּ פון די טעאַטער-באַזוכער.

— אייער קונסט פעלט נישט אַזוי שטאַרק טאַלענט, ווי עס פעלט איר כאַראַקטער — האָט קריסטאָף געזאָגט צו סילווען קאָן. — איר נוי-טיקט זיך אין אַ גרויסן קריטיקער, אין אַ לעסינג, אין אַ....

— אין אַ בואַלע? — האָט סילווען קאָן געזאָגט מיט חווק. — אפשר אין אַ בואַלע מער, ווי אין צען געניאַלע קינסטלער. — ווען מיר האָבן אַ בואַלע — האָט געזאָגט סילווען קאָן — וואָלט מען אים נישט געפאַלגט.

— אויב מען וואָלט אים נישט געפאַלגט, וואָלט ער נישט גע-ווען קיין בואַלע. — האָט געענטפערט קריסטאָף. — איך פאַרזיכער אייך: אין דעם טאָג, ווען איך וואָלט, נישט געקוקט אויף דער גאַנצער אומ-געלומפערטקייט, גענומען אייך זאָגן דעם נאַקעטן אמת, אין דעם זעלבן טאָג וואָלט איר מיר געפאַלגט, איר וואָלט ממש געשלונגען מיינע ווערטער!

— אַרימער זקן! — האָט געקייכט סילווען קאָן.

דאָס איז געווען זיין גאַנצע תשובה.

ס'האָט אויסגעזען, אַז ער גלויבט אין דער אַלגעמיינער ירידה און איז דערמיט מסכים, און קריסטאָף, צוקונדיק זיך צו אים, האָט פּרוּבירט איינגעפונען, אַז אָט דער פאַרשוין איז מאַדנע פרעמד אין פּראַנקרייך, הונדערט מאָל פרעמדער פון אים. ס'האָט אים אַ דריק געטון אין האַרצן.

— ס'איז אומעגלעך, — האָט ער ווידער געזאָגט, פונקט ווי אין יענעם אָונט, ווען ער איז מיט עקל אַרויס פון אַ בולוואַר-טעאַטער. — מסתמא איז פאַראַן נאָך עפעס.

— וואָס פעלט דיר נאָך? — האָט געפרעגט קאָן.

קריסטאָף האָט געענטפערט פאַרביטערט:

— פּראַנקרייך.

— פּראַנקרייך? מיר זענען דאָך פּראַנקרייך? — האָט אויסגערופּן

סילווען קאָן און זיך צעלעכט אויפן קול.

קריסטאָף האָט אים אַ ווילע אָנגעקוקט, דערנאָך אַ שאַקל געטן
מיטן קאָפּ און איבערגעחורט:
— מסתמא איז פאַראַנען נאָך עפעס.
— אויב אַזוי, מיין טייערער, גיי, זוך עס, — האָט סילווען קאָן
געענטפערט און נאָך שטאַרקער געלאַכט.
קריסטאָף האָט געקאָגט זיך, זיי האָבן עס גוט באַהאַלטן.

וואָס מער קריסטאָף האָט זיך פונאַנדערגעקליבן אין זיינע אַיי-
גענע געדאַנקען און מיט אַן אָפּענעם אויג זיך צוגעקוקט צום ריוויקן
קעסל, וווּ ס'האַט פערמענטירט די פאַרזער קונסט, אַדלן שטאַרקער איז
געווען דער איינדרוק, אַז אין דעם קאָסמאָפּאָליטישן לעבן פון דער
הויפטשטאָט, הערשט די פרוי. זי האָט פאַרנומען אַ משונהדיקן אָרט,
וואָס איז געווען איבער דער טבע. נישט גענוג, וואָס זי איז געווען
די באַגלייטערין פון דעם מאַן. נישט גענוג וואָס זי האָט פאַרמאָגט
אַלע רעכט. אירע תענוגים זענען געוואָרן אַ העלערער געזעץ פאַר
איר און פאַרן מאַן. און דער מאַן האָט זיך צוגעוואַינט דערצו. ווען
אַ פאָלק ווערט אַלט, גיט ער איבער זיין ווילן, זיין גרויבן, זיין לעבנס-
ציל אין די הענט פון דער, וואָס שאַפט אים תענוגים. — די מענער
געשטאַלטיקן זייערע ווערק, און די פרויען געשטאַלטיקן די מענער
(אויב זיי פירן זיך אַליין נישט אַריין אין די ווערק גופא ווי ס'קומט
פאַר אין פראַנקרייך); און אויף די זאַכן, וואָס ווערן געשטאַלטיקט
דורך דער פרוי, קאָן מען גילער זאָגן, אַז עס ווערט פון זיי אַ תל.
די אייביקע ווייבלעכקייט האָט בלי-ספּק געהאַט אַ שטאַרקע השפּעה
אויף די בעסערע מענער. אָבער פאַר דעם מיטלמעסיקן מענטשן אין
אַן עפאָלע פון מידקייט, איז פאַראַן — ווי אימעצער האָט שוין אַמאָל
געזאָגט — אַן אַנדער כח, וואָס שלעפט מיט דעם מאַן מיט זיך באַרג-
אַראָפּ. און אָט די אייביקע ווייבלעכקייט איז געוואָרן די הערשערין
איבערן פאַרזער געדאַנק, איבער דער גאַנצער רעפּובליק.

קריסטאָף, וואָס האָט אַ דאַנק זיין ווירטואָן טאַלענט און דער
 פאַרמיטלונג פון סילווען קאָן געהאַט אַ צוטריט צו די סאַלאַנען, האָט
 זיך אויפּמערקזאַם צוגעקוקט צו די פאַרזער פרויען, אָן רחמנות, ווי
 ס'רוב אויסגענדער, האָט ער געזען אין אַלע פראַנצויזישע פרויען די
 שטריכן, וואָס ער האָט געפונען ביי צוויי אָדער דריי צופאַליק-באַ-
 געגנטע טיפן. דאָס זענען געווען יונגע פרויען פון מיטעלן ווקס, מיט
 נישט קיין איבעריקער פרישקייט, אָבער מיט שלאַנקע פיגורן, גע-
 פאַרטע האָר, פיינע, אַ ביסל צו גרויסע קעפּ, וועלכע ס'פלעגן ס'רוב
 פאַרדעקן ריזיקע היט; מיט העלע שטריכן, אַ ביסל אָן אָנגעשוואַלענער
 הויט, קורצע פינגערשניצטע, על-פיר-רוב נאַרמאַלע נעזער, אָבער שטענ-
 דיך אָן כאַראַקטער; מיט שטענדיק ווייכע אייגן, אָן טיפן לעבן, וואָס
 האָבן זיך באַמיט צו זיין וואָס-גרעסער, און וואָס-שטאַרקער צו גלאַנצן;
 מיט פינגערשניצטע לייפן, באַהערשט פונם ווילן, מיט אַ פולן קיין,
 וואָס האָט, ווי דער גאַנצער אונטערשטער טייל פונם פנים, עדות גע-
 זאָגט אויף דעם גשמיותדיקן כאַראַקטער פון אַט די עלעגאַנטע ברואים,
 וואָס הערן זיך נישט אויף צו יאָגן נאָך לייבע און אינטריגעס און
 פאַרגעסן נישט גלייכצייטיק וועגן דער געזעלשאַפט און דער באַלעבאַ-
 טישקייט. זיי זענען שייך, פאַרמאָגן אָבער נישט די איידלקייט פון
 דער ראַסע. כמעט ביי אַלע „וועלטלעכע דאַמען“ האָט זיך געלאָזט
 פילן די פאַרדאַרבענע בירגערלעכע פרוי — אָדער, לפחות, די, וואָס
 האָט געזאָלט זיין פאַרדאַרבן, מיט אַלע אייגנשאַפטן פון איר שטאַנד:
 פאַרויכטיקייט, קאַרגשאַפט, קאַלטיקייט, פראַקטישער חוש און עגאָיזם.
 זיי האָבן געפירט אַ שלעכט לעבן. זייער יאָגעניש נאָך מענוגים האָט
 זיך גילער גענומען פון אַ געדאַנקלעכער גייגעריקייט, איידער פון אַ
 חושים-באַדערפעניש. זיי האָבן פאַרמאָגט אַ קלאָרן ווילן, הגם ער האָט
 זיך אויסגעלעבט נאָר אין מיטלמעסיקייט. זיי האָבן זיך אויסגעצייכנט
 אָנגעטון, פאַרמאָגט פיינע, מעכאַנישע באַוועגונגען; מיט אַ לייכטער,
 איידעלער באַוועגונג פון דער האַנט, מיט איר איבערלעכן אָדער אוי-
 סערלעכן טייל, פלעגן זיי זיך אַ גלעסטון איבער די האָר. זיי פלעגן
 שטענדיק זיצן צווי, צו זיי זאָלן קאָנען זען די אייגענע פנימער און

די פנימער פון די איבעריקע אין דעם נאָענטן אָדער ווייטן שפיגל.
 אָדער — אויב ס'איז געווען ביים עסן אָדער טיי-טרינקען — אין די
 לעפל, מעסער און זילבערנע, געשייערטע, גלאַנציקע קאָווע-גלעזער,
 וווּ זיי פלעגן אויפכאַפן די געשטאַלטן און זייער אייגן פנים, וואָס
 האָט זיי אַלענפאַלס אינטערעסירט מער, ווי די איבעריקע. בעתן עסן
 פלעגן זיי אָפהיטן די שטרענגסטע סאַניטאַרע געזעצן: געטרונקען נאָר
 וואַסער און זיך נישט צוגערירט צו קיין שום מאַכל, וואָס האָט גע-
 קאַנט ברענגען שאָדן זייער אידעאַל — דער פודער-ווייסער הויט.
 אין די קרייזן, וואָס קריסטאָף פלעגט באַזוכן, זענען געווען
 זייער אַ סך יידישע פרויען, וואָס האָבן אים געצויגן, הגם זינט זיין
 באַגעגעניש מיט יהודית מאַנהיים, האָט ער נישט געהאַט וועגן זיי קיי-
 נע אילוויעס. ס'ווען קאָן האָט אים אַריינגעפירט אין עטלעכע יידישע
 סאַלאָנען, וווּ מ'האַט אים אויפגענומען מיט דער געוויינלעכער אינטע-
 ר'גענץ פון דער דאָזיקער ראַסע, וואָס האָט בטבע ליב אינטעליגענץ.
 קריסטאָף האָט זיך דאָרט באַגעגנט בעתן עסן מיט פינאַנסיסטן, אינ-
 זשיניערן, זשורנאַליסטן, אינטערנאַציאָנאַלע מעקלער, אַ מין הענדלער
 מיט אַלזשירער שקלאָפן — סאַמע אונטערנעמער פון דער רעפובליק.
 זיי זענען געווען שאַרף און ענערגיש, גלייכגילטיק צו אַנדערע, פריינד-
 לעך, ליב געהאַט צו שמועסן און געווען פאַרשלאָסן אין זיך. טיילמאַל
 האָט קריסטאָף געהאַט דאָס געפיל, ווי אונטער די דאָזיקע מאַסקעס,
 וואָלטן זיך באַהאַלטן פאַרגאַנגענע אָדער צוקונפטיקע פאַרברעכנס ביי
 אַט די מענטשן, וואָס זענען צוזאַמען געזעסן אַרום דעם פּרעכטיקן
 טיש, געדעקט מיט פלייש, בלומען און וויינען. כמעט אַלע זענען גע-
 ווען מיאוס; דערפאַר אָבער האָבן די פרויען אין אַלגעמיין געמאַכט
 אַ שיינעם איינדרוק. מ'האַט זיי נאָר נישט באַדאַרפט באַטראַכטן צו
 נאָענט. ס'רוב האָבן זיי פאַרמאָגט אַ פּראָסטע הויט. זיי זענען אָבער
 געווען פול מיט פּרישקייט, אויסערלעכן גלאַנץ, וואָס האָט עדות גע-
 זאָגט אויף אַ זייער גוט לעבן; שיינע אַקסלען, וואָס האָבן שטאַלץ גע-
 רייצט די בליקן, און אַ נאַטירלעכן טאַלענט צו מאַכן פון זייער שיינ-
 קייט און אפילו פון זייער מיאוסקייט אַ פּאַסטקע צו כאַפן מענער.
 אין אַנדערע פלעגט דער קינסטלער געפינען דעם אַלטן רוימישן טיפ,
 פרויען פון נעראַנס און אַדריאַנס צייטן. עס זענען אויך געווען פי-
 נון אַלאַ פאַלמאַ, וואָס האָבן אויסגעדריקט ווילן, מיט שווערע קינ-
 באַקן און דיקע העלזער, — פנימער, וואָס האָבן פאַרמאָגט אַ בהמישע

שיינקייט, אנדערע האָבן פאַרמאָגט אָנגעדריוולטע און געקרייולטע האָר און ברענענדיקע, שאַרפע אייגן; מ'האַט געקאָנט מיינען, אַז זיי זענען כּיטרע, איבערגעשפיצט און גרייט אויף אַלץ; זיי האָבן פאַרמאָגט מער מענלעכע שטריכן, ווי די איבעריקע פרויען, און דאָך האָט אין זיי איבערגעוויגן די ווייבלעכקייט. פון דער דאָזיקער געזעלשאַפט פלעגט דאָ און דאָרט אַרויסשפּראַצן אַ מער גייסטיק פנים, מיט קלאַרע שטריכן, וואָס זיין יחוס האָט זיך געצויגן נאָך פון די רוימישע צייטן, פון די מזרח-לענדער, פון לבנס לאַנד: ס'האַט געהערשט אין זיי דאָס געזאַנג פון שטיילקייט, דאָס געזאַנג פון מדבר. אָבער ווען קריסטאָף האָט זיך דערנענטערט צו זיי און אויסגעהערט, ווי רבקה שמועסט מיט דער רוימישער פּויסטינע אָדער מיט דער הייליקער ווענעציאַנער באַרבאַרע, האָט ער געזען, אַז דאָס איז אַ פאַריזער פרוי, ווי אַלע אַנדערע, נאָך מער ווי די אמתע פאַריזער, מער געקינסטלט און פאַלש, זי האָט רויק דערצייילט וועגן שרעקלעכע זאַכן, אַראַפּשינדנדיק מיט אירע מאַדאַנע-אויגן די קערפּער און די נשמות פון די מענטשן.

קריסטאָף האָט אַרומגעבלאָנדזעט פון גרופע צו גרופע, נישט קאָ-גענדיק בלייבן שטיין אויף קיין אָרט. די מענער האָבן גערעדט מיט התלהבות וועגן געיעג, ציניש וועגן ליבע, און נאָר וועגן געלט האָט מען גערעדט מיט ערנסטער, חוזקדיקער גלייכגעוויכט. אין רויכער-זאַל האָט מען געשמועסט נאָר וועגן געשעפטן. קריסטאָף האָט געהערט, ווי מ'רעדט וועגן איינעם אָן עלעגאַנטן הער מיט אַן ערע-באַנד אין לאַץ, וואָס האָט זיך אַרומגעדרייט אַרום די ווייבער און געטיילט זיי קאָמפּלימענטן. מ'האַט געפרעגט:

— וואָס! ער איז נאָך נישט אַרעסטירט?

אין איינעם פון די זאַל-ווינקלען האָבן צוויי דאַמען געשמועסט וועגן די ליבע-ענינים פון אַ יונגער שוישפּילערין און פון אַ סאַלאָן-דאַמע. טיילמאָל פלעגט מען איינאַרדענען מוזיקאַלישע אָונטן און בעטן קריסטאָפּן, ער זאָל שפּילן עפעס. בלייכע, דיקע און פאַרשוויצטע דיכל-טערניס האָבן מיט אַן אַפּאַקאַליפּטישן טאָן געדייענט די פּערוזן פון סילי-פרודאַנס און אַגיוסט דאָרשען. אַ באַרימטער אַקטיאָר האָט נאָר-וואָס געענדיקט צו דעקלאַמירן אַ „מיסטישע באַלאַדע“ ביי דער באַ-גלייטונג פון אַ פיסהאַרמאָניע. די מוזיק און די פּערוזן זענען געווען אַזוי נאַריש, אַז קריסטאָפּן איז נישט-גוט געוואָרן. אָבער די רוימערינס זענען געווען אויפן זיבעטן הימל און געלאַכט פון גאַנצן האַרצן.

וויינדיק זייערע פרעכטיקע ציין. מהאָט אויך געשפילט איבסענען.
דער געראַנגל פון אַ גרויסן מענטשן קעגן די יסודות פון דער גע-
זעלשאַפט האָט זיך געענדיקט דערמיט, וואָס ער איז געוואָרן שטאַף
פאַר פאַרוויילונגען!

דערנאָך האָבן אַלע, נאַטירלעך, געהאַלטן פאַר נויטיק איבערצו-
געבן זייער מיינונג וועגן קונסט. ס'איז געווען שרעקלעך. דער עיקר
האַבן די פרויען, מחמת פלירט, העפלעכקייט, לאַנגווייל אָדער פשוטער
שפּשות, זיך איינגעשפאַרט צו רעדן דווקא וועגן איבסענען, וואַנגערן
און טאָלסטאַיען. און קוים איז דער שמועס אַריבער צו אָט דעם ענין,
האַט מען אים בשום אופן נישט געקאָנט איינהאַלטן. דאָס איז געווען
אַ מין אָנשטעקנדיקע קראַנקהייט. קריסטאָף האָט געמוזט, נעבעך, אויס-
הערן די געדאַנקען פון די באַנקירן און שקלאַפּן-הענדלער וועגן קונסט.
אומזיסט האָט ער זיך געוואָלט אַרויסדרייען פון אַ תשובה און אַרויפ-
פירן דעם שמועס אויף אַן אַנדער ענין: זיי האָבן זיך איינגעשפאַרט
צו רעדן מיט אים דווקא וועגן מוזיק און דערהויבענער דיכטונג. ווי
בערליאַז האָט געזאָגט: „די דאָזיקע מענטשן באַנוצן אָט די אויסדרוקן
אויט דער גרעסטער גלייכגילטיקייט: מ'וואָלט געקאָנט מיינען, כּלעבן,
אַ זיי שמועסן וועגן וויין, פרויען און אַנדערע חזירייען.“ אַ געוויסער
דאָקטאָר, אַ פּסיכיאַטראַ, האָט אין איינער פון איבסענס העלדינס דער-
קענט זיינע אַ פאַציענטין; נישט מער, וואָס די לעצטע איז געווען
נאָך נאַרישער פון יענער. אַ געוויסער אינושיניער האָט פאַרויזכערט,
אַ די סימפּאַטישסטע געשטאַלט אין „נאַראַ“ איז דער מאַן. דער גרוי-
סער אַקטיאָר, אַ באַרימטער קאָמיקער, האָט געלעאָזט הערן טיפע גע-
זאָנקען וועגן ניטשעס קאַרליילן; ער האָט דערציילט קריסטאָפּן, אַ
מען ער קוקט אויף אַ בילד פון וועלאַסקעז (דעם אָפּגאַט פון יענער
ציט), „גיסן זיך אים איבער די באַקן טרערן, ווי די באַבעס.“ און
פונדעסטוועגן — האָט ער זיך מודה געווען פאַר קריסטאָפּן — הגם ער
באַוונדערט די קונסט, באַוונדערט ער נאָכמער די קונסט פון לעבן,
די מענטשלעכע מעשים, און ווען ער וואָלט זיך אַליין געקאָנט אויס-
קלייבן זיין ראַל אין לעבן, וואָלט ער געוואָלט זיין ביסמאַרק. — אָפּט-
מאָל פלעגט ער דאָרט אויך באַגעגענען אַ מענטשן, וואָס אַלע האָבן
אים אָנערקענט פאַר אַ גייסטרייכן און פאַר אַ גרויסן חכם, אָבער דער
שמועס פלעגט צוליב דעם זיך נישט דערהויבן. קריסטאָף האָט גע-
קאָנט אונטערשיידן, וואָס אַזאָ שטייגער מענטש זאָגט סתם אין דער

וועלט אריין און וואָס ער זאָגט ערנסט. על-פירוב האָבן די דאָזיקע
 באַרימטע לייט גאַרנישט געזאָגט; זיי האָבן זיך באַנגונגט מיט אומגע-
 ריכטע נאַרישקייטן אָדער אַ געהיימניש פון שמייכל, זיי האָבן געלעבט
 אויפן חשבון פון זייער באַרימטקייט און זיך פשוט נישט געוואָלט
 מטריח זיין. אַן אויסנאַם זענען געווען עטלעכע רעדנער, סירוב פון
 דרום-פראַנקרייך. זיי האָבן גערעדט וועגן אַלץ און נישט פאַרמאָגט
 קיין שום הוש פאַר באַזונדערע ווערטן: אַלץ איז ביי זיי געלעגן אויף
 איין פלאַך. פאַר זיי האָט שעקספיר, מאָליער, פאַסקאַל און אפילו יעזוס
 געהאַט דעם זעלבן ווערט. זיי האָבן פאַרגליכן איבסענען צו דיומאַ
 דעם זון, אָדער טאַלסטאַיען צו זשאַרזש זאַנד, און זיי האָבן געוואָלט,
 נאַטירלעך, אויפווייזן, אַז אין פראַנקרייך איז שוין אַלץ געווען פון
 פריער. קיין שום פרעמדע שפראַך האָבן זיי, פאַרשטייט זיך, נישט
 געקענט. אָבער דאָס האָט זיי נישט געשטערט. פאַר די צוהערער איז
 געווען וויכטיק דאָס, וואָס זיי זאָגן דעם אמת. פאַר זיי איז וויכטיק
 געווען, וואָס זייערע רייד האָבן דעם עולם געוויילט און געחנפנט.
 ווי ווייט מעגלעך, דער נאַציאָנאַלער איינגליבע. די אויסלענדער זענען
 געווען, אין זייערע אויגן, מענטשן מיט אַ גראַבער הויט — חוץ דעם
 אָפּגאַט פון טאַג; ווייל די מאַדע האָט זיך שטענדיק גענוטיקט אין
 איין געטש: אַלצאיינס, גריג צי וואַנגער, ניטשע, גאַרקי אָדער דאָ-
 נונציאַ. אָבער לאַנג פלעגט עס נישט דויערן, און דער אָפּגאַט פון
 קונסט האָט געמעגט זיין זיכער, אַז אין איינעם אַ שיינעם פרימאַרגן
 וועט ער זיך געפינען אין מיסטקאַסטן.

אין יענער צייט איז דער אָפּגאַט געווען בעטהאָווען. ווער וואָלט
 עס געגלויבט? בעטהאָווען — דער קעניג פון דער מאַדע. לכל-הפחות.
 אין די סאַלאַגען און צווישן שרייבער. ווייל די מוזיקער האָבן זיך
 שוין לאַנג פון אים אָפּגעזאָגט אין הסכם מיטן טויש-סיסטעם, וואָס
 איז איינער פון די געזעצן פון דעם קינסטלערישן געשמאַק אין פראַנק-
 רייך. פדי צו וויסן, וואָס צו טראַכטן וועגן אַ קינסטלער, מוז דער
 פראַנצויז וויסן, וואָס עס טראַכט דערפון זיין שכן. ערשט דעמאָלט
 קלויבט ער אויס, צי זאָל ער טראַכטן, ווי ער, אָדער פאַרקערט. דע-
 ריבער האָבן די בעסערע מוזיקער, זעענדיק, אַז בעטהאָווען איז גע-
 וואָרן פאַפולער, געהאַלטן, אַז ער איז נישט גענוג עלעגאַנט פאַר זיי;
 זיי האָבן געהאַלטן, אַז זיי זענען באַשאַפן שטענדיק צו שטיין איבער
 דער עפנטלעכער מיינונג און קיינמאַל נישט צו לאָזן זיך מיטשלעפן.

בעסער אינגאנצן זיך אויסצודרייען, איידער נאָלצוגיין דער געזעלשאַפט. און דעריבער האָבן זיי אָנגעהויבן רעדן וועגן בעטהאָווענען, ווי וועגן אַ טויבן זקן, וואָס שרייט מיט אַ הייזערדיקער שטימ. אַנדערע האָבן געטענהט, אַז ער איז אַ פיינער מאָראַליסט, אָבער אַ שלעכטער מוזיקער. די דאָזיקע אָפגעשמאַקטע וויצן האָבן קריסטאָפּן שאָקירט. אָבער אויך די התפעלות פון די סאַלֶאָן-מענטשן האָט אים נישט צופרידנגע-שטעלט. ווען בעטהאָווען זאָל אין יענער צייט קומען קיין פּאַריז, וואָלט ער געוואָרן דער העלד פון טאָג; אַ שאַד נאָר, וואָס ער איז געשטאַרבן מיט הונדערט יאָר צוריק. אויסער דעם האָט מען געכאַפט התפעלות נישט אַזוי פון זיין מוזיק גופא, ווי פון זיין אויסערגעוויינ-לעך, מער אָדער ווייניקער ראָמאַנטיש לעבן, וואָס איז באַרימט גע-וואָרן אַ דאנק די סענטיםענטאַלע, נאַיווע ביאָגראַפיעס. זיין התלהבות-דיקע מאַסקע מיט זיין לייבן-מויל איז געוואָרן אַ פיגור פאַר ראָמאַנען. די דאַמען האָבן אים באַדויערט; זיי האָבן געגעבן אָנצוהערן, אַז בעטהאָ-ווען וואָלט נישט געווען אַזוי שטאַרק אומגליקלעך, ווען זיי קענען זיך מיט אים פערזענלעך, און זייער גוט האַרץ איז געווען גרייט זיך אים אָפצוגעבן, ווייל ס'איז נישט געווען קיין שום סכנה, אַז בעטהאָ-ווען זאָל פאַדערן פון זיי צו האַלטן וואָרט: דער אַלטיטישקער האָט זיך שוין אין קיין זאַך נישט גענויטיקט. — און דעריבער האָבן די ווירטואָן, קאַפעלמייסטער און אימפרעסאַריאָס אַרויסגעוויזן צו אים אָן אַ שיעור מיטלייד און, ווי בעטהאָווענס יורשים, געמאַנט דעם גאַנצן כבוד, וואָס איז אים געקומען — פאַר זיך. די קאַנצערטן, פאַר זייער הויכע פרייזן, האָבן געגעבן די סאַלֶאָן-מענטשן די געלעגנהייט אַרויס-צווייזן זייער גוט האַרץ — און טיילמאַל אויך צו אַנטדעקן, אַז בע-טהאָווען האָט געשריבן סימפּאָניעס. קאָמיטעטן פון אַקטיאָרן, סתם וועלט-לעכע מענטשן און פּאָליטיקער, וואָס די רעפּובליק האָט זיי באַפּויל-מעכטיקט צו פאַרנעמען זיך מיט קונסט-ענינים, האָבן צוויסן געטון דעם עולם, אַז זיי גייען שטעלן בעטהאָווענען אַ דענקמאַל: אויף דער רשימה, צוזאַמען מיט עטלעכע אָרנטלעכע לייט, וואָס האָבן געדינט פאַר אַ שילד, האָבן פיגורירט די נעמען פון די אויסוואַרפן, וואָס וואָלטן דעם לעבנדיקן בעטהאָווענען געטרעטן מיט די פיס אָדער — פון אים צעטרעטן געוואָרן.

קריסטאָפּף האָט געזען און געהערט. ער האָט צוזאַמענגעפרעסט די ציין נישט אַ זאָג צו טון קיין ביטער וואָרט. אַ גאַנצן אָונט איז

ער געזעסן דענערווירט און איינגעקאָרטשעט. ער האָט נישט געקאָנט
 רעדן, אָבער שווייגן האָט ער אויך נישט געקאָנט. ס'האָט ביי אים
 אויסגעזען ווי אַ שאַנד און אַ בזיון צו רעדן וועגן קונסט סתם-אזוי,
 אָן פאַרגעניגן אָדער אינערלעכער באַדערפעניש, נאָר בלויו צוליב דרך-
 ארץ און ווייל ס'פאַסט צו רעדן. ער האָט נישט געקאָנט אַרויסזאָגן
 זיינע געדאַנקען. צו רעדן סתם אין דער וועלט אַריין איז ער בטבע
 נישט געווען פּעיק, אָבער העפּלעך שווייגן האָט ער אויך נישט גע-
 קאָנט. בעת ער האָט געקוקט אויף זיינע שכנים, איז זיין בליק געווען
 צו שאַרף און אָנגרייפּנדיק: קעגן זיין ווילן האָט ער זיי געפאַרשט,
 און יענע האָבן זיך געפילט דערפון באַליידיקט. בעת ער האָט גערעדט,
 איז ער צו שטאַרק געווען איבערצייגט אין זיינע רייד. ער האָט זיך
 ל'חלוטין נישט גערעכנט מיט דער וועלט, אפילו מיט זיך אַליין אויך
 נישט. ער האָט גוט געפילט, אַז דאָ איז נישט דאָס ריכטיקע אָרט
 דערצו. ער איז געווען גענוג קלוג און עמפינדלעך צו זען, אַז זיין
 פאַרהאַלטן זיך שטערט די אַלגעמיינע האַרמאָניע; דעריבער האָט זיין
 אויפפירונג באַליידיקט אים אַליין, אים די באַלעבאַטימ. ער איז ביי
 געווען אים אויף זיך, אים אויך זיי.

ווען ער איז נאָך האַלבער נאַכט ווידער אַרויס אין גאַס, האָט
 אים די לאַנגווייליקייט אַזוי אַ שפּאַר געטון צום האַרצן, אַז ער האָט
 נישט געהאַט קיין כוח צו שלעפּן די פּיס. ער האָט חשק געהאַט אַ
 פּאַל צו טון אין מיטן גאַס אויף דער ערד, פונקט ווי ער איז עס
 גרייט געווען צו טון צוואַנציק מאָל אין די קינדער-יאָרן, אַלס קליי-
 נער ווירטואַן, בעת ער פלעגט גיין אַהיים פונם פירשטלעכן שלאַס.
 אָפטמאָל, האָבנדיק נישט מער ווי אַ פינף אָדער זעקס פראַנק אויף אַ
 גאַנצער וואַך, האָט ער אויסגעגעבן צוויי פראַנק אויף דראַזשקעס, ער
 פלעגט גיך אַריינשפּרינגען און געוואַלט וואַס-מעגלעך שנעלער אַנטלויפן.
 בעת די פּערד האָבן אים געטראָגן אַהיים, האָט ער געקרעכצט פון
 אינערלעכער אויפּרענונג. ליגנדיק אין בעט, האָט ער אַ גאַנצע נאַכט
 נישט אויפּגעהערט צו קרעכצן... דערנאָך האָט ער זיך פּלוצלינג צע-
 לאַכט: עפעס אַ קאָמישער אויסדרוק איז אים געקומען אויפן זינען.
 ער איז געווען איבעראַשט, וואָס ער מאַכט נאָך אַזוי דאָס וואָרט און
 די באַוועגונגען פון יענעם מענטשן, דעם צווייטן טאָג און אין אַ סך
 שפּעטערדיקע טעג פלעגט טרעפן, אַז ער האָט פּלוצלינג גענומען ברו-
 מען, ווי אַ חיה... פאַרוואָס גייט ער צו די דאָזיקע מענטשן? פאַרוואָס

הערט ער נישט אויף צו גיין? צו וואָס צווינגט ער זיך נאָכצומאַכן זייערע גרימאַסן און באַוועגונגען, און צו מאַכן דעם אָנשטעל, אַז עס אינטערעסירט אים, בעת ער לאַנגווייליקט זיך שרעקלעך? — צי איז אים טאַקע באמת לאַנגווייליק? — מיט אַ יאָר צוריק. וואָלט ער בשום אופן נישט פאַרטראָגן אַזאַ געזעלשאַפט. און איצט, פונדעסטוועגן, ווילט זי אים. צי האָט אים אָנגעשטעקט די פאַרזער גלייכגילטיקייט? טייל-מאָל פלעגט ער אומרויק פרעגן ביי זיך, צי איז ער שוין נישט אַזוי שטאַרק, ווי אַמאָל. אָבער פאַרקערט, ער איז געוועזן נאָך שטאַרקער. אין אַ פרעמדער סביבה איז זיין גייסט געוואָרן נאָך פרייער. קעגן זיין ווילן האָבן זיך אים פּרוּצלינג געעפנט די אויגן אויף דער גרוי-סער קאָמעדיע פון דער וועלט.

און אויסער דעם, צי ס'האָט אים געשמעקט אָדער נישט, האָט ער געמוזט דערווייז אַזוי לעבן, אויב ער האָט געוואָלט באַקענען מיט זיין קונסט די פאַרזער געזעלשאַפט, וואָס הויבט זיך אָן בטבע צו אינטערעסירן מיט ווערק ערשט דעמאָלט, ווען זי באַקאַנט זיך מיט זייערע שעפער. און ער האָט דאָך געוואָלט באַקאַנט ווערן און גע-מוזט באַזוכן די פּיליסטערשע הייזער, אויב ער האָט געוואָלט האָבן מוזיק-לעקציעס, וואָס איז אים נויטיק געווען צום לעבן. און אַ חוץ דעם פאַרמאָגט דאָך דער מענטש אַ האַרץ, און דאָס האַרץ בינדט צו דעם מענטשן קעגן זיין ווילן; עס געפינט פאַרביןדונגען אין יעדער סביבה, ווי זי זאָג נישט זיין; ווען ער בינדט זיך נישט צו צו אַ סביבה, וואָלט ער פשוט נישט געקאַנט לעבן.

צווישן דער קליינער צאָל רייכע מיידלעך, וואָס האָבן זיך גע-לערנט ביי קריסטאָפּן, איז געווען אַ מאַכטער פון אַ רייכן אויטאָמאָ-בילן-סאַבריקאַנט און געהייסן האָט זי קאַלעט טעוועאָן. איר פּאַטער איז געווען אַ בעלגיער, וואָס האָט זיך נאַטוראַליזירט אין פּראַנקרייך, אַ זון פון אַן אַנגלע-אַמעריקאַנער, וואָס האָט געווינט אין אַנטווערפן און פון אַ האָלענדערין; קאַלעטס מאַמע איז געוועזן אַן איטאַליענערין. דאָס איז געווען אַן אמתע פאַרזער משפּחה. קריסטאָפּף האָט — פונקט ווי

אנדערע — געזען אין קאלעט סטעוואן דעם טיפ פון א יונג פראג-
צויזש מיידל.

זי איז אלט געווען א יאָר אַכצן, געהאַט שוואַרצע סאַמעט-אויגן,
וואָס האָבן צערטלעך און פייכט געקוקט אויף יונגעלייט, און אַ פּאָר
אַפּלען, וואָס האָבן, ווי ביי אַ שפּאַניערין, אויסגעפילט מיט זייער
שוואַרצן גלאַנץ דאָס גאַנצע אויג; איר נאָז איז געווען לענגלעך און
פּאַנטאַסטיש, און זי פלעגט אים קנייטשן און לייכט פּאַוועגן בעתן
רעדן, באַטאַנענדיק אירע ווערטער; אירע האָר זענען געווען צעשוי-
בערט, דאָס פנים גישט רעגלמעסיק, איר הויט גישט איבעריק פריש,
שטענדיק באַדעקט מיט פודער, אַ ביסל אַנגעשוואַלן און ברייט. בכלל
האַט זי אויסגעזען ווי אַן אַנגעבלאָזן קעצל.

זי האָט פאַרמאַגט אַ גאַנץ פיינע פיגור און אַנגעטון זיך זייער
שיין, מיט דער פּוונה צו ווירקן אויף די חושים מיט איר עלעגאַנץ,
קאָקעטישקייט און געמאַכטער נאַרישקייט; זי האָט געשפילט די ראָלע
פון אַ קליין מיידעלע, פלעגט זיך וויגן גאַנצענע שעהן אין וויג-שטיל,
אַרויסלאָזנדיק קורצע אויסגעשרייען, ווי:

— באמת? אוממעגלעך! ...

בעת מ'פלעגט דערלאַנגען צום טיש אַ מאַכל, וואָס האָט איר
געשמעקט, האָט זי געפּאַטשט מיט די הענט; אין סאַלאַן פלעגט זי
רויכערן פאַפּיראַסן, אַרויסגעוויזן אַ סך פריינדלעכקייט צו די מענער
און אַן איבערגעטריבענע ליבשאַפט צו אירע חברטעס; פלעגט זיי
פאַלן אויפן האַלז, גלעטן זיי איבער די הענט, שושקען זיי עפעס און
איער אַרײַן, פלוידערן נאַרישקייטן און אויף אַ ווונדערלעכן אופן,
מיט אַ זיסער שטים און אמתן פאַרגעניגן, דערציילן אַ ביסל לשון-
הרע. ביי אַ געלעגנהייט האָט זי ליב געהאַט מיט דער גאַנצער רוי-
קייט צו זאָגן צוויידייטיקע וויצן און נאָך מער צו הערן אַנדערע דערציילן.
איר פנים האָט פאַרמאַגט דעם אויסדרוק פון אַ קליין, אומשולדיק מיי-
דעלע, און אירע אויגן האָבן געלאַנצט פון אונטער די שווערע וועס-
אַט די כּיטורע, ליידנשאַפטלעכע אויגן, וואָס האָבן געוואָרפן שטאַרקע,
קרומע בליקן, האָבן געלויפּרט אויף יעדעס רכליות, דורשטיק גע-
טרונקען אַלערליי צינישע מעשות און אַרומגעבלאָנדזעט דאָ און דאָרט
צו כאַפן עמעצן אויף דער ווענדקע.

קריסטאָף האָט פיינט געהאַט אַט די גענגלעך פון אַ קליין הינטל
די מאַלפּישע מינעס און די פאַלשע קינדערישקייט. ער האָט געהאַט

א סך וויכטיקערע ענינים און איז נישט געווען גענויגט צו לעגן אַכט
אויף די מאַנעוורעס פון עפעס אַן איבערגעפירט מיידל. ס'האָט אים
אפילו נישט געוויילט. ער האָט געדאַרפט פאַרדינען, זאָרגן פאַר זיך
און היטן זיין טאַלענט. די סאַלאַן-פאַפּוגייען האָבן אים אינטערעסירט
נאָר אויף אַוויפיל, אויף וויפיל זיי האָבן אים צוגעשטעלט די מיטלען.
אין וועלכע ער האָט זיך גענויטיקט. זיין אַרבעט פלעגט ער אויספירן
ערלעך, מיט אַ געקנייטשטן שטערן, אינגאַנצן איבערגעגעבן זיין פליכט,
פרי זיך נישט אונטערצוגעבן דער לאַנגווייליקייט, צוליב דער טעמפּ-
קייט פון זיינע שילערינס, וואָס זענען סירוב געווען די זעלביקע קאַ-
קאַטעס, ווי קאַלעט סטעוואַן. ער האָט כמעט נישט געלעגט אויף איר
מער אַכט, ווי אויף איר קליינער שוועסטער-קינד, אַ שווייגנדיק, שע-
מעוודיק צוועלף-יאָריק מיידלע, וואָס די סטעוואַנס האָבן זי אַריינגע-
נומען צו זיך, און וואָס קריסטאָף האָט זי אויך געלערנט שפילן.
אַבער קאַלעט איז געווען גענוג קלוג און געפילט, אַז אַלע אי-
דע חנדלעך האָבן לגבי קריסטאָפּן קיין שום ווערט נישט. זי איז גע-
ווען געשיקט און האָט זיך באַלד צוגעפאַסט צו קריסטאָפּס געשמאַק
און כאַראַקטער. זי האָט זיך כמעט נישט געדאַרפט אַנשטרענגען דער-
צו. איר נאַטירלעכער חוש האָט איר געוויזן דעם וועג. זי איז געווען
אַ פרוי, ענדלעך צו אַ פאַרמלאַזער כוואַליע. אַלע מענטשן, וואָס זי האָט
אַנגעטראָפּן אויף איר וועג, זענען געווען פאַר איר ווי וואַזעס, וואָס
זי האָט צוליב נייגעריקייט און אפשר צוליב באַדערפעניש תיכּף אַג-
געפילט מיט זיך. איר גאַנצע פּערזענלעכקייט איז באַשטאַנען אין דעם,
וואָס זי פלעגט זיך אַנאויפהער בייטן. זי פלעגט אַנאויפהער בייטן די
חזאָעס. קריסטאָף האָט זי געצויגן צוליב פאַרשיידענע טעמים: ראשית
דערפאַר, ווייל ער האָט אויף איר קיין אַכט נישט געלעגט, און אויך
דערפאַר, וואָס ער איז געווען אַנדערש, ווי אַלע אַנדערע אירע באַ-
קאַנטע יונגעלייט. זי האָט נאָך קיינמאָל נישט געפרוּווט איינבייסן אַזאַ
האַרטע נוס. דערצו איז איר קריסטאָף געפעלן געוואָרן דערפאַר, ווייל
זי, ווי אַן אויסגעצייכנטע מענטשן-קענערין, וואָס באַלד ביים ערשטן
בליק האָט זי דערקענט דעם אמתן ווערט פון מענטשן, פונקט ווי
פון פאַרצעלייענע פליס, האָט זיך אָפּגעגעבן אַ דיין-וחשבוּן, אַז דער
אויסערלעך נישט עלעגאַנטער קריסטאָף פאַרמאָגט אַן אויסערגעוויינלע-
כע שטאַרקייט, וועלכע קיין איינער פון אירע פאַריזער פּראַנטן פאַר-
מאָגט נישט.

ווי ס'רוב יונגע מיידלעך פון אונזער צייט, האָט זי זיך פאַרנו-
מען מיט מוזיק. זי האָט געשפילט אי אַ סך אי ווייניק, דאָס הייסט:
געשפילט האָט זי כמעט שטענדיק, נאָר געקענט האָט זי כמעט נאָר-
נישט. אַ גאַנצן טאָג האָט זי געבאַמבלט אויפן פאַרטעפיאַן — מסתמא
צוליב לאַנגווייליקייט, — זיצנדיק אין אַן אָנגעשטרענגטער פּאַזע, טייל-
מאָל פלעגט זי די מוזיק וויילן, ווי פאַרן אויף אַ וועלסאַפּעד. אַמאָל
פלעגט זי שפּילן שוין, זייער שוין, מיט געשמאַק, מיט געפיל (מהאָט כמעט
געקאַנט מיינען, אַז זי פאַרמאַגט אַ נשמה: פאַר איר איז גענוג געווען
מגולגל צו ווערן אין אַ מענטשן, וואָס פאַרמאַגט אַ נשמה) איידער
זי האָט דערקענט קריסטאָפּן האָט זי ליב געהאַט מאַסענען, גרינג,
טאַמען. אָבער זי איז אויך מסוגל געווען אויפצוהערן זיי ליב צו האָבן,
זינט זי האָט דערקענט קריסטאָפּן. איצט האָט זי געשפילט באַפֿן און
בעטהאָווענען און דווקא זייער שוין (הגם קיין גרויסן ווערט האָט עס
נישט פאַרמאַגט); אָבער דער עיקר איז, וואָס זי האָט זיי ליב געהאַט.
איינגטלעך, האָט זי נישט ליב געהאַט קיינעם פון זיי, נישט בעטהאָ-
ווענען, נישט באַפֿן, נישט טאַמען, נישט גרינג, נאָר די קלאַווישן גופא.
די קלאַנגען, די פינגער, וואָס באַוועגן זיך איבערן אינסטרומענט, די
ציטערנדיקע סטרונעס, וואָס האָבן געגלעט אירע נערוון און איר
עמפינדלעכע הויט.

קריסטאָפּ פלעגט אייביק טרעפן קאָלעטן פאַרן פאַרטעפיאַן, בעת
ער פלעגט אַריינקומען אין זאַל פונם אַריסטאָקראַטישן הויז, באַפּוצט
מיט בלייכע טאַפּעטן, אין מיטן זאַל אויף אַ געשטעל איז געשטאַנען
דער פאַרטרעט פון דער דיקער מאַדאָם סטעוואַן. אַ מאָדערנער ציי-
לענער האָט זי געמאָלט האַלב פאַרחלשט, ווי אַ בלום אָן וואַסער, מיט
אויסגעלאָשענע אויגן און ספּיראַל-אויסגעפויגענעם קערפּער, כדי אויף
אַזא אופן אויסצודריקן די אייגנאַרטיקייט פון איר מיליאָנערישער נשמה,
דורך די גלעזערנע טירן פון אַט דעם גרויסן זאַל האָט מען געזען
אַלטע, מיט שניי באַדעקטע בוימער, דאָ איז געזעסן קאָלעט און האָט
אַן אַ שיעור מאָל איבערגעהזרט די זעלביקע מעלאָדיעס און הנאה געהאַט
פון די וויילע טענער, וואָס האָבן געגלעט אירע אויערן.

— אַך! — האָט קריסטאָפּ אויסגערופן, בעת זיין אַריינקומען —
אַט זיצט דאָ ווידער דאָס קעצל און ברוימט.

— בייזער מענטש — האָט זי געענטפּערט מיט אַ שמיכלי...

און דערלאַנגט אים די פייכטלעכע האַנט:

— הערט נאָר אַ וויילע. איז עס נישט שיין?
— זייער שיין. — האָט ער גלייכליטיק געענטפערט.
— איר הערט נישט... — הערט זיך נאָר גוט איין.
— איך הער, ווידער דאָס זעלבע און אָבער דאָס זעלבע.
— אַך, איר זענט נישט מוזיקאַליש! — האָט זי אָנגעבלאָזן.
געזאָגט.

— אַנישט איז עס דען מוזיק?
— וואָס הייסט? ס'איז נישט קיין מוזיק?.. וואָס-זשע דען איז
עס. איך בעט אייך?
— איר ווייסט עס אַליין גאַנץ גוט, נאָר איך וועל עס אייך
נישט זאָגן, עס איז נישט העפלעך.
— דווקא דערפאַר וויל איך עס וויסן.
— איר ווילט עס טאַקע וויסן?.. וועל איך אייך זאָגן. אַלזאָ.
איר ווייסט, וואָס איר טוט מיט אייער אינסטרומענט? איר פּירטע-
וועט מיט אים.
— באמת?

— אוודאי. איר זאָגט צו אים: טייערער אינסטרומענט, זאָג מיר
עטלעכע גוטע ווערטער, טו מיר אַ גלעט, גיב מיר אַ קוש!
— שווייגט שוין בעסער! — האָט קאַלעט געזאָגט מיט אַ גע-
לעכטער, אָבער אויך מיט כּעס, — איר פאַרמאָגט קיין ביסל העפלעכ-
קייט נישט.

— אַבסאָלוט.
— איר זענט אַ חוצפהדיקער מענטש... נאָר ווען עס זאָל אַפילו
זיין אַזוי, איז עס נישט דער ריכטיקער וועג ליב צו קריגן די מוזיק?
— אַ, איך בעט אייך, נאָר די מוזיק מישט אַהער נישט אַריין!
— אָבער דאָס איז דאָך מוזיק! אַ שיינער אַקאָרד איז פונקט
ווי אַ קוש...

— כ'האָב עס אייך קיינמאָל נישט געזאָגט...
— ס'איז נישט אמת? וואָס-זשע הויבט איר מיט די אַקסלען?
— וואָס קרימט איר זיך אַזוי?
— ווייל דאָס איז מיר דערווידער.
— איר ווערט אַלץ בעסער!
— איך קאָן נישט פאַרטראָגן, ווען מען רעדט וועגן מוזיק, ווי
וועגן אַ ליד... יאָ, איר זענט אין דעם נישט שולדיק, אייער סביבה

איז שולדיק. אָט די גאַנצע געזעלשאַפט, וואָס האָט נישט קיין גע-
שמאַק, קוקט אויף דער קונסט, ווי אויף פּשרע, אויסגעלאַסנקייט...
אַבער גענוג געשמועסט! שפּילט אייער סאַנאַטע...
— ניין, ניין, לאָמיר נאָך שמועסן אַביסל.
— כּיבין נישט געקומען אַהער שמועסן, נאָר לערנען אייך מו-
זיק... אַלדאָ, ווייטער!

— אָ, איר זענט באמת העפלעך! — האָט קאַלעט געמאַכט זיך
ברוג, אַבער אין האַרצן איז זי געווען זייער צופרידן פון זיין גראַ-
בער אויפפירונג.

זי האָט געשפּילט איר לעקציע און באַמיט זיך מיט אַלע כוחות
צו שפּילן גוט; און אַזוי-ווי זי איז געווען פעיק, פלעגט עס זיך איר
אינגעפן נישט שלעכט, טיילמאָל גאַנץ-גוט. קריסטאָף האָט קיין טעות
נישט געהאַט, ער האָט געלאַכט אין האַרצן פון „דער דאָזיקער פאַר-
שאַלטענער, וואָס האָט געשפּילט, פונקט ווי זי וואָלט געפּילט עפעס,
נאָר באמת נישט געפּילט גאַרנישט“. פונדעסטוועגן האָט ער איר אַרויס-
געוויזן זיין צופרידנקייט. קאַלעט, פון איר זייט, האָט זיך באַמיט מיט
פלערליי תּחבולות צו באַנייען דעם שמועס, וואָס האָט זי אַ סך מער
אינטערעסירט, ווי די מוזיק-לעקציעס. אומזיסט האָט זיך קריסטאָף גע-
ווערט און געטענהט, אַז ער קען איר נישט זאָגן זיינע מיינונגען,
ווייל ער האָט מורא, טאַמער באַליידיקט ער זי. ס'פלעגט איר שטענ-
דיק געלאנגען צו פאַרבינדן אַ שמועס. און וואָס-מער ער האָט זי באַ-
ליידיקט, אַלץ מער האָט זי זיך געפּילט געטראָפן. ס'האַט זי געוויילט,
נאָר אַזוי-ווי זי איז געווען כּיטרע און האָט געפּילט, אַז קריסטאָף
האַט קודם-כּל לייב אויפריכטיקייט, פלעגט זי זיך מיט אים עקשנותדיק
שפּאַרן. נאָר זיי האָבן זיך שטענדיק געזענגט, ווי גוטע פריינט.

און דאָך האָט זיך קריסטאָף נישט געמאַכט קיין אילוזיעס פּונגע
דער דאָזיקער סאַלזן-פריינדשאַפט. ס'וואָלט קיינמאָל נישט דערגאַנגען
ביי זיי צו דער מינדעסטער אינטימקייט, ווען גישט קאַלעט, וואָס האָט
מיט איר נאָטירלעכן חוש צו פאַנגען מענטשן, געוואוסט אים צו אי-
בערראַשן מיט אומגעריכטן ציטרוי.

א געוויסן אָוונט האָט מען ביי זיי אין שטוב איינגעאַרדנט אַן
אויפנאַמע, קאָלעט האָט געלאַכט, געפלוידערט און געוויצלט זיך;
אַבער צומאַרגנס אין דערפרי, ווען קריסטאָף איז געקומען אויף דער
לעקציע, האָט זי אויסגעזען מיד; אירע שטריכן זענען געווען אויס-
געלאָשן, איר פאַרב איז געווען גרוי און דאָס פנים איינגעפאַלן. זי
האָט קוים געזאָגט עטלעכע ווערטער. זי האָט אויסגעזען נידערגע-
שלאָגן, געזעצט זיך ביים פאַרטעפיאַן, געשפילט שוואַך און כסדר זיך
סועה געווען, געפרוּווט נאָכאַמאָל און ווידער אַ טעות געהאַט. זי האָט
איבערגעריפן אין מיטן און געזאָגט:

— איך קאָן נישט... זייט מוחל... אויב איר וועט דערלויבן,
וועלן מיר צוואַרטן אַ ביסל...

ער האָט זי געפרעגט, צי זי איז קראַנק. זי האָט געענטפערט
אַז נישט, קראַנק איז זי נישט, נאָר נידערגעשלאָגן... ס'טרעפן איר
אַמאָל אַזעלכע מאָמענטן... ס'איז זייער לעכערדעך, נאָר ער דאַרף
נישט זיין אין בעס.

ער האָט איר פאַרגעלעגט, אַז ער וועט אַוועקגיין און קומען
מאַרגן, אָבער זי איז אָנגעשטאַנען, ער זאָל בלייבן:

— אַ רגע נאָר... אפשר וועט מיר בעסער ווערן... ווי נאַריש איך
בין, נישט אמת?

ער האָט געפילט, אַז עפעס איז זי אַנדערש, ווי שטענדיק, נאָר
קיין חשק נישט געהאַט זי אויסצופרעגן. כדי אַרויפצופירן דעם שמועס
אויף אַן אַנדער ענין, האָט ער געזאָגט:

— דאָס נעמט זיך דערפון, וואָס איר זענט נעכטן געווען אַזוי
לוסטיק. איר פאַרשווענדט צופיל אייערע כוחות.

אויף איר פנים האָט זיך באַוויינ אַן איראַנישער שמייכל:

— וועגן אייך לאָזט זיך עס נישט זאָגן.

ער האָט זיך האַרציק צעלאַכט.

— דאַכט זיך, אַז איר האָט קיין איין וואָרט נישט אַרויסגע-
דעלט, — האָט זי צוגעגעבן.

— קיין איין וואָרט נישט.

— און דאָך זענען דאָ געווען אינטערעסאַנטע מענטשן.

— יא, באַרימטע פלאַפּלער, מענטשן פון גייסט. כ'פיל זיך פאַר

לוידין צווישן אַט די קליינקעפּלדיקע פּראַנצויזן, וואָס אַלץ פאַרשטייען

זיי, אַלץ ערקלערן זיי, אַלץ זענען זיי מוחל, נאָר פילן — פילן זיי

גארנישט. מענטשן, וואָס רעדן אָפּ גאַנצענע שעהן וועגן קונסט! איך
עס נישט עקלהאַפט?

— אויב נישט די ליבע, האָט אייך, לפחות, געדאַרפט אינטערע-
סירן די קונסט.

— וועגן אַזעלכע זאַכן רעדט מען נישט, נאָר מען טוט.

— אָבער ווען מען קען זיי נישט טון? — האָט קאַלעט מיט
אַ קרומער מינע געזאָגט.

— לאַזט מען עס איבער פאַר אַנדערע. נישט יעדערער איז
באַשאַפן פאַר דער קונסט. — האָט קריסטאָף מיט אַ געלעכטער גע-
ענטפערט.

— און פאַר דער ליבע אויך נישט?

— פאַר דער ליבע אויך נישט.

— גאָט מיינער! וואָס-זשע איז אונז געבליבן?

— פירן די באַלעבאַטעשקייט.

— אַ שיינעם דאַנק. — האָט קאַלעט באַליידיקט געענטפערט.

זי האָט ווידער אַרויפגעלעגט די הענט אויפן פאַרטעפלאַן. גע-
פרוווט נעמען שפילן, אָבער ווידער זיך פאַרפלאַנטערט. זי האָט אַ
קלאַפּ געטון די קלאַווישן און געזאָגט מיט אַ זיפּץ:

— איך קאָן נישט... ווייזט אויס, איך טויג שוין צו גאַרנישט.

כהאַב מורא, אַז איר זענט גערעכט. די פרויען טויגן צו גאַרנישט.

— נאָך גוט, וואָס איר זענט עס מודה — האָט קריסטאָף גוט-
מוטיק געענטפערט.

זי האָט אים אָנגעקוקט מיט אַ ברוגז פנים פון אַן אויסגעמוסרט
מיידעלע און געזאָגט:

— זייט נישט אַזוי שטרענג.

— איך רעד נישט קיין ביזן אויף די גוטע פרויען, — האָט

קריסטאָף פריילעך געענטפערט. — אַ גוטע פרוי איז אַ גן-עדן אויף
דער ערד. אָבער דער גן-עדן אויף דער ערד...

— יאָ, קיינער האָט אים נאָך נישט געזען.

— איך בין נישט קיין פעסימיסט. כיקאָן נאָר זאָגן, אַז איך

האַב אים נישט געזען, אָבער גאַנץ מעגלעך, אַז ער איז דאָ. איך בין
אַפילו גרייט צו גיין אים זוכן, אויב ער איז נאָר ערגעץ פאַראַן.

ס'איז אָבער נישט אַזוי לייכט, אַ גוטע פרוי איז פונקט אַזאַ יק-
המציאות. ווי אַ געניאַלער מאַן.

— און די איבעריקע מענער און פרויען קומען גארנישט אין
באטראכט?

— פארקערט! פאר דער וועלט קומען נאָר זיי אין באטראכט.

— אָבער פאר אייך?

— פאר מיר עקזיסטירן זיי נישט.

— ווי שטרענג איר זענט! — האָט איבערגעחזרט קאָלעט.

— ס'איז כמעט אמת. עס מוזן דאָך ערגעץ זיין עטלעכע שטרענג-
גע מענטשן. כאָטש לטובת די איבעריקע. ווען עס וואָלטן נישט גע-
ווען אויף דער ערד, דאָ און דאָרט, עטלעכע שטארקע פעלן, וואָלט
די גאַנצע וועלט געווען איין גרויסער געמויזעכץ.

— יאָ, איר זענט גערעכט און גליקלעך, וואָס איר זענט אַזוי
שטאַרק, — האָט קאָלעט אומעטיק געענטפערט. — נאָר זייט נישט
אַזוי שטרענג פאר די, וואָס זענען נישט אַזוי שטאַרק... איר ווייסט
נישט, ווי שטאַרק עס דריקט אונז אונזער שוואַכקייט. איר זעט נאָר,
ווי מיר לאַכן, פלירטעווען, טוען נאַרישקייטן, מיינט איר דעריבער,
אַז חוץ דעם פאַרמאָגן מיר גאַרנישט, און דערפאַר פילט איר צו אונז
אַ פאַראַכטונג. אָ, ווען איר זאָלט וויסן, וואָס עס קומט פאַר אין די
הערצער פון די קליינע פרויען פון פופצן ביז אַכצן יאָר, בעת זיי
קומען אין דער געזעלשאַפט, און האָבן דעם דאָזיקן ערפּאָלג, וואָס
טרינקט זיי אָן מיט שפרודלדיקן, שטראַמענדיקן לעבן, — ווען איר
וואָלט געזען די דאָזיקע פרויען נאָכדעם, ווי זיי טאַנצן זיך אָן, פלוי-
דערן נאַרישקייטן, פאַראַדאָקסן און שטעכווערטלעך, פון וועלכע זיי
לאַכן אַליין, ווייל אַלע מענטשן לאַכן; נאָכדעם ווי זיי פאַרשווענדן
זייער גייסטיק ביסל אַרעמקייט און זוכן אַרום אין יעדערנס אויגן דאָס
פאַרבאָרגענע ליכט, וואָס מ'קאָן ביי קיינעם נישט געפינען, — ווען
איר קאָנט זיי זען, בעת זיי קומען ביינאַכט אַהיים, פאַרשפּאַרן זיך
אין שטילן צימער און פאַרן אויף די קני אין יסורים פון איינזאַם-
קייט!...

— צי איז עס מעגלעך? — האָט קריסטאָף געפרעגט איבער-

ראַשט. — וואָס רעדט איר? איר ליידט? איר ליידט אַזוי פיל?

קאָלעט האָט נישט געענטפערט, נאָר אין אירע אויגן האָבן אַ
גלאַנץ געטון טרערן. זי האָט געפרוווט אַ שמיכל טון און אויסגע-
שטרעקט קריסטאָפּן אַ האַנט. ער האָט זי האַרציק געדריקט.

— אַרעם קינד! — האָט ער געזאָגט, — אויב איר זענט אַזוי

אומגליקלעך, פארוואָס טוט איר גאַרנישט, פטור צו ווערן פון אַזאַ
לעבן?

— וואָס קאָנען מיר זיך העלפן? נישטאָ דערצו קיין עצה. איר,
מענער, קאָנט זיך באַפרייען, איר קאָנט טון, וואָס איר ווילט. אָבער
מיר זענען אויף אייביק פאַרשפּאַרט אין אַ קרייז פון פליכטן און גע-
זעלשאַפטלעכע פאַרוויילונגען. מיר וועלן זיך דערפון קיינמאָל נישט
באַפרייען.

— ווער שטערט אייך דען זיך צו באַפרייען, פונקט ווי מיר,
אויסצוקלויבן זיך אַ געפֿיט, וואָס אינטערעסירט אייך און וואָס וועט
אייך פאַרויכערן אַ פרייע עקזיסטענץ, פונקט ווי אונז?

— ווי אייך, זאָגט איר? אָרעמער הער קראַפט! אפילו איר
אַליין האָט אויך נישט קיין פרייע עקזיסטענץ! אפשר געפעלט אייך,
וועניקסטנס, אייער געפֿיט. אָבער צו וואָס פאַר אַן אַרבעט זענען מיר
באַשפּאַן געוואָרן? נישטאָ קיין איינע, וואָס זאָל אונז פאַראַינטערע-
סירן. יאָ, איך ווייס, מיר פאַרנעמען זיך מיט אַלץ, מיר מאַכן זיך
כלומרשט פאַראַינטערעסירט מיט אַ סך זאַכן, וואָס גייען אונז, אייגנט-
לעך, נישט אָן: מיטן גאַנצן האַרצן ווילן מיר מיט עפעס זיך פאַרנע-
מען. און איך טו דאָס, וואָס עס טוען אַנדערע, כּפּאַרנעם זיך מיט
ווילטעטיקע ענינים, מיט צדקה־אינסטיטוציעס, כּהער לעקציעס אין
דער סאָרבאָנע, די לעקציעס פון בערגסאָן, זשול לעמעטער, כּבאַזוון
היסטאָרישע קאָנצערטן, קלאַסישע פּרימאָרגנס און נאָטיר, נאָטיר...
כּווייס נישט, וואָס איך נאָטיר... כּווייל זיך דווקא איינרעדן, אַז דאָס
אינטערעסירט מיך, אָדער אַז ס'ברענגט מיר נוצן. אַך, ווער ווייסט
נאָך צווי גוט, ווי איך, אַז ס'איז פונקט פאַרקערט, אַז דאָס אַלץ גייט
מיך לחלוטין נישט אָן, אַז עס לאַנגווייליקט מיך! ... פאַראַכט מיך
נישט, וואָס איך זאָג אייך צווי אָפּן דאָס, וואָס יעדע פון אונז באַמיט
זיך טיף צו באַהאַלטן. כּ'בין נישט נאָרישער פון אַנדערע, אָבער וואָס
פאַר אַ ווערט קאָן האָבן פאַר מיר פּילאָזאָפֿיע, היסטאָריע און וויסנ-
שאַפט? און די קונסט!... אַט זעט איר, כּ'גרימפל אויפן פאַרטעפּיאָן,
כּ'מאָל אַקוואַרעלן, אָבער צי קאָן מען דערמיט אויספּילן דאָס לעבן?
מיר האָבן נאָר איין ציל — חתונה צו האָבן. אָבער צי מיינט איר,
אַז ס'איז פאַר אונז אַ פאַרגעניגן חתונה צו האָבן מיט איינעם פון די
כּענטשן, וואָס איך קען זיך אויף זיי אַזוי גוט, ווי איר? איך זע זיי
אַזוי, ווי זיי זענען אין דער ווירקלעכקייט. צום אומגליק בין איך

נישט צוויי, ווי אייערע דייטשע גרעטכענס, וואָס קאָנען זיך מאַכִי אילוויעס. איז עס נישט שרעקלעך? אַ מיידל קוקט זיך אַרום אַרום זיך און זעט אירע חברטעס, וואָס האָבן חתונה געהאַט, און די מענטשן מיט וועלכע זיי האָבן חתונה געהאַט, און זי ווייסט, אַז ווען עס איז וועט זי אויך מוזן טון דאָס אייגענע, פאַרדאַרבן זייער קערפער און נשמה און ווערן צוויי באַנאַל, ווי זיי!... איך פאַרזיכער אייך, אַז פֿרי צו לעבן אַזאַ לעבן און צו נעמען אויף זיך אַזעלכע פליכטן, מוז דער מענטש זיך אַליין פאַרלייקענען. נישט אַלע פרויען זענען פֿעיק דער צו... און די צייט שטייט נישט. די יאָרן גייען. די יוגנט פאַרשווינדט, — און ס'איז דאָך פאַרט געווען אין אונז אַ סך שיינקייט, אַ סך גיטסקייט, וואָס איז אַוועק לאַיבד און איינגעגאַנגען פֿון טאָג צו טאָג; וואָס מיר מוזן, ווילנדיק־נישט־ווילנדיק, פאַרשווענדן פאַר די דאָזיקע שוטים, וואָס מיר פאַראַכטן זיי און זיי פאַראַכטן אונז!... און קיינער פאַרשטייט אונז נישט! מ'זאָגט, אַז מיר זענען פאַר אַלעמען אַ רעטעניש. מ'קאָן נאָך מוחל זיין די מענער, וואָס האַלטן אונז פאַר לאַנגווייליקע און מאַדנע ברואים. אָבער די פרויען דאַרפן דאָך אונז פאַרשטיין, זיי זענען דאָך אויך געווען אַמאָל, ווי מיר. ס'וואַלט גענוג געווען נאָר צו דערמאַנען זיך.... אָבער אומזיסט. זיי העלפן אונז נישט. אפילו אונזערע מאַמעס האָבן נישט קיין שום באַגריף וועגן אונז און טוען זיך נישט אָן די מי, אונז צו דערקענען באַמת. זייער איינציקע דאגה איז נאָר אונז חתונה צו מאַכן. אָבער אויסער דעם — לעב, שטאַרב, טו וואָס דו ווילסט! ביי דער געזעלשאַפט זענען מיר הפקר.

— פאַלט נישט אַראָפּ פֿון מוט, — האָט קריסטאָף געזאָגט. — יעדערער מוז אַליין געפֿינען זיין וועג אין לעבן. אויב איר זענט מוטיק, וועט איר זיך באַפֿרייען. זוכט אייער וועלט אויסער דער טביבה, אין וועלכער איר פאַרקערט. עס זענען דאָך נאָך דאָ ערלעך מע מענטשן אין פראַנקרייך.

— אוודאי. כ'קען אַליין עטלעכע, אָבער זיי זענען צוויי לאַנג־וויליק!... און אויסער דעם, וועל איך אייך זאָגן: די וועלט, אין וועלכער איך לעב, געפֿעלט מיר נישט; אָבער איך גלויב נישט, אַז איך זאָל שוין איצט קאָנען לעבן אַנדערש. כ'פֿין שוין צוגעוויינט. כ'מוז האָבן אַ פֿריי לעבן, אויסערלעכן גלאַנץ און געזעלשאַפט, — און נאָר דאָס געלט ערלויבט עס מיר צו האָבן, אָבער אָן דעם מוז

איך זיך דערפון אָפּזאָגן. ס'איז נישט אַזוי גלענצנד, איך ווייס עס. אָבער כּווייס אויך, אַז איך בין שוואַך. איך בעט אייך, דערווייטערט זיך נישט פון מיר דערפאַר, וואָס איך האָב פאַר אייך מודה געווען מינע שוואַכקייטן. ס'איז מיר אַזוי אָנגענעם צו שמועסן מיט אייך. הערט מיך אויס! איך פיל, אַז איר זענט שטאַרק, אַז איר זענט געזונט: כּיהאָב צו אייך צוטרוי. זייט מיין פריינט. גוט?

— מיטן גאַנצן האַרצן, — האָט קריסטאָף געענטפערט, — אָבער וואָס קאָן איך פאַר אייך טון?

— אויסהערן מיך, אַן עצה געבן, צוגעבן מוט. אָפט כּאָפט מיך אַן אַזא שטאַרקע פאַרצווייפּלונג! איך ווייס דעמאָלט נישט, וואָס צו טון. איך טראַכט: „צו וואָס ראַנגלען זיך? צו וואָס פייניקן זיך? איז עס נישט אַלץ איינס? אַלץ איינס! אַלץ איינס!“ ס'איז אַ שרעקלעכער צושטאַנד. כּווייל נישט דערטרונקען ווערן. העלפט מיר! העלפט מיר! איר פנים האָט אויסגעזען דערשלאָגן, ווי מיט צען יאָר עלטער; זי האָט געקוקט אויף קריסטאָפּן מיט דאַנקבאַרע אויגן. מיט הכּנעה און מיט תּחנונים. ער האָט איר אַלץ צוגעזאָגט. דעמאָלט האָט זי אויפגעלעבט, אַ שמיכל געטון און איז באַלד פריילעך געוואָרן. און אין אַוונט האָט זי געלאַכט און געפּלודערט, ווי שטענדיק.

זינט יענעם טאָג אָן האָבן זיי אָפט געפירט צווישן זיך אינטי-מע שמועסן. זיי זענען געווען אַליין אין צימער: זי האָט אים גע-קאָנט פאַרטרויען, וואָס זי האָט נאָר געוואָלט; ער האָט זיך באַמיט זי צו פאַרשטיין און צו געבן אַן עצה; זי האָט אים געפּאָלגט, טייל-מאָל אויסגעהערט זיין מוסר ערנסט און אויפּמערקזאַם, ווי אַ פּאָלגעוודיק קינד: ס'האָט זי געוויילט, אינטערעסירט און צוגעגעבן איר מוט; זי פלעגט אים דאַנקען מיט אַ גערירטן, קאָקעטישן בליק. איר לעבן האָט זיך אָבער להלוטין נישט געענדערט, ס'איז איר בלויז צוגעקומען אַ פרישע פאַרווילונג.

איר טאָג איז באַשטאַנען פון פאַרשידענע מעטאַמאָרפּאָזן. זי פלעגט אויפשטיין זייער שפעט, מיטאַג-צייט און ביינאַכט האָט זי נישט געקאָנט שלאָפן און אַנטשלאָפן ווערן ערשט פאַרטאָג. אַ גאַנצן טאָג

האָט זי גאַרנישט געקאָנט טון. זי האָט זיך פסדר דערמאָנט אָן עפעס
אַ פערן, אַ געדאַנק, אַ שטיקל פון אַ געדאַנק, אַ שמועס, אַ קאַפּיטל מו-
זיק, אַ פנים, וואָס איז איר געפעלן געוואָרן. ערשט אַרום פיר-פינף
נאַכמיטאָג האָט זי זיך געפילט גענוג מונטער: ביז דעמאָלט וענען
אירע וויעס געווען שווער. דאָס פנים געשוואַלן, און זי איז אינגאַנצן
געווען אָנגעבלאָזן און פאַרשלאָפן. ערשט ווען ס'פלעגן קומען אירע גע-
טרייע חברטעס, פלוידערקעס און פלאַטערקעס, ווי זי, וואָס האָבן ליב
געהאַט צו דערציילן פאַרזען רכליותלעך, ערשט דעמאָלט פלעגט זי
לעבעדיק ווערן. זיי האָבן געשמועסט וועגן פאַרשידענע נאַרישקייטן.
דער עיקר וועגן ליבע. די פסיכאָלאָגיע פון דער ליבע איז צוזאַמען
מיט די ענינים פון קליידער און שטיצע לשן-הרע געווען די אייביקע
טעמע פון זייערע שמועסן. זיי האָבן געהאַט אַ קרייז פון יונגעלייט,
ליידיק-גייער, וואָס האָבן אַ צוויי-דריי שעה אין טאָג פאַרבראַכט צווישן
קליידלעך און זענען אַליין ראוי געווען אָנצוטון קליידלעך, ווייל זיי
האָבן פאַרמאָגט ווייבערישע נשמות. מ'קאָן זיך לייכט פאַרשטעלן, אַז
זייערע שמועסן האָבן נישט אויסגעזען אַנדערש, ווי זיי אַליין. קרי-
סטאָפּן האָט זי געוויממעט אַ באַזונדער שעה: די שעה פון ווידוי.
דעמאָלט פלעגט קאָלעט ווערן ערנסט און קאָנצענטרירט. זי איז גע-
ווען ענדעך צו יענער פראַנצויזין פון באַדלייס דערציילונג, וואָס האָט
בעתן מתווה זיין זיך פאַרן כהן „אַנטוויקלט אַ שטיל-צוגעגרייטע טע-
מע, וואָס האָט געקאָנט דינען פאַר אַ מוסטער פון ריינקייט און ווי
אַלץ איז געווען אין בעסטן אָרדנונג צעטיילט אויף קלאַרע קאָטע-
גאַריעס". — דערנאָך פלעגט זי אָנהויבן צו הוילען, וואָס שפעטער
סאיז געוואָרן די שעה, אַלץ שטאַרקער איז געוואָרן איר יונגט-קראַפט.
אין אַוונט פלעגט זי גיין אין טעאַטער; און אָט אַזוי פלעגט זיך
פסדר איבערחזרן דער זעלבער פאַרגעניגן צו זען און צו דערקענען
די זעלבע פנימער; נישט די פאַרשטעלונג האָט זיי אַזוי הנאה געטון,
נאָר די אַקטיאָרן, וועלכע זיי האָבן געקענט און וועגן וועלכע זיי
האָבן אָן אויפהער דערציילט געשיכטעס פון זייער פריוואַטן לעבן.
מיט די באַקאַנטע, וואָס האָבן זיי באַגלייט אין דער לאַזשע, פלעגן
זיי רעדן לשון-הרע אויף די מענטשן פון די איבעריקע לאַזשעס אָדער
אויף די אַרטיסטינס. מהאָט געהאַלטן, למשל, אַז די „נאַיווע" אין דער
דראַמע האָט אַ קול פון אַ בת-יענה און אַז די גרויסע שוישפילערין
טראַגט אַ קלייד, ווי אַן אַבאַשור. אָדער זיי פלעגן אויף אַ פאַרווי-

לונגס-אָוונט, ווי דער עיקר פאַרגעניגן פון די מיידלעך איז געווען צו באַווייזן זיך פאַר דער וועלט מיט זייער שיינקייט (שיינקייט איז אַפּ- הענגיק פונם טאַג; נישטאָ קיין קאַפּריזונערע זאַך, ווי די פאַריזער שיינקייט); דאָרט פלעגט מען ווידער קריטיקירן מענטשן און פיזישע פעלערן. קיין שמועסן פלעגט מען בכלל נישט פירן. שפעט ביינאַכט איז מען געבאַנגען אַהיים. ס'איז שווער געווען איינצושלאָפּן: דווקא אין דער שעה פילט מען זיך מער וואָך, ווי שטענדיק. מען דרייט זיך אַרום טיש. מ'בלעטערט עפעס אַ ביכל. מ'זאַכט אין אין האַרצן, דער- מאַנענדיק זיך עמעצנס אַ וואָרט אָדער באַוועגונג. ס'איז לאַנגווייליק. מ'פילט זיך אומגליקלעך. מ'קאָן נישט אַנטשלאָפּן ווערן און אין דער נאַכט פילט מען זיך פשוט פאַרצווייפלט.

קריסטאָף, וואָס האָט געזען קאָלעטן פון צייט צו צייט נאָר עטלעכע שעה און האָט געזען בלויז אייניקע ענדערונגען אין איר שטימונג, — האָט זיך פשוט נישט געקאָנט פונאַנדערקלייבן. ער האָט געפרעגט ביי זיך, ווען איז זי אייגנטלעך אויפריכטיק, צי איז זי אפשר שטענדיק אויפריכטיק אָדער קיינמאָל נישט. אָבער קאָלעט גופא וואָלט אויך אויף דעם נישט געקאָנט ענטפערן. זי איז געווען, פונקט ווי ס'רוב יונגע מיידלעך, וואָס זענען ביינאַכט נישט מער, ווי שטאַר- קע, פאַרנעפלטע תאוה. זי האָט אַליין נישט געוואוסט וואָס זי איז. ווייל זי האָט נישט געוואוסט, וואָס זי וויל, און זי האָט עס נישט געקאָנט וויסן, ווייל זי האָט עס נאָך נישט איבערגעלעבט. און דערי- בער האָט זי געפרוּווט איבערלעבן מיט דער גרעסטער פרייהייט און מיט דער קלענסטער שרעק פאַר אַ סכנה; און ס'פלעגט זיך אויסלאָזן דערמיט, וואָס זי פלעגט זיך צופאַסן צו דער סביבה און אָננעמען איר מאָראַלישע מאָס, זי איז נישט געווען אויסקלויבעריש. ביי איר איז רעכט געווען צופרידנצושטעלן יעדערן, אַבי צו האָבן דערפון נוצן. — אָבער בנוגע אַזאַ פריינט, ווי קריסטאָף, איז עס נישט געווען אַזוי לייכט. ס'האָט אים נישט געאַרט, אויב מ'האָט די מענטשן, וואָס ער האָט נישט געשעצט אָדער פאַרזאַכט, געהאַלטן העכער פאַר אים. ער האָט נאָר נישט געוואָלט, מען זאָל אים שטעלן אויף איין הויך מיט זיי. יעדערער האָט זיך זיין געשמאַק, מ'דאַרף אָבער לפחות האָבן איין געשמאַק.

דער עיקר פלעגט אים פלאַצן דאָס געדולד, בעת קאָלעט האָט מיט גרויס פאַרגעניגן פאַרבעטן צו זיך מיטאַמאָל אַלע מענטשן, וואָס

האָבן געקאָנט קריסטאָפּן צום שטאַרקסטן אויפּרעגן: סנאָבן אָן האַרץ, ס'רוב
רייכע און אין אַלע פּאַלן — פּיידיקנייער, אָדער אַזעלכע יונגע-לייט,
וואָס האָבן פּלומרשט געהאַט שטעלעס אין עפעס אַ מיניסטעריום —
אַזוי גוט ווי גאַרנישט. אַלע פּלעגן שרייבן, על-פּלי-פּנים געהאַט פּרע-
טענזיעס צו שרייבעריי, דאָס איז געווען אין דער דריטער רעפּובליק
פּשוט אַ גייסטיקע קראַנקהייט. אָבער קודם פּל זענען זיי אַלע געווען
גדלותדיק, איבערגעשפיצט; קריסטאָפּן האָט פּאַרדראָסן, וואָס זיי פּאַר-
רופן זיך אויף גייסטיקע אַרבעט, וואָס איז שווער צו קאָנטראָלירן און
גיט די בעסטע געלעגנהייט צו בלאָפּן. זיי פּלעגן דערמאָנען זייערע
גייסטיקע אַרבעטן נאָר מיט עטלעכע באַשיידענע ווערטער אָבער פּול
מיט יראַת הַכּבוֹד. ס'האָט אויסגעזען ווי זיי וואָלטן געווען דורכגענו-
מען מיט דער וויכטיקייט פּון זייער פּליכט און געבויגן אונטער
זייער משא. אין די ערשטע צייטן האָט זיך קריסטאָפּ געפּילט אין אַ
פּאַרלעגנהייט, ווייל ער האָט נישט אָנגעהויבן צו וויסן, נישט וועגן
זייערע ווערק און נישט וועגן זייערע נעמען. ער האָט שעמעוודיק
געפרוווט זיך נאָכפּרעגן. אויף זיי; קודם פּל האָט אים אינטערעסירט
צו וויסן וועגן די ווערק פּון איינעם, וואָס פּון זיינע רייד האָט מען
זיך געקאָנט אַנשטויסן, אַז ער איז אַ דראַמאַטישער קינסטלער. ער איז
געווען איבעראַשט, בעת ער האָט זיך דערוווסט אַז דער דאָזיקער
גרויסער דראַמאַטורג האָט געשאַפּן בלויז איין איינאַקטער, דערצו נאָך באַ-
אַרבעט לויט אַ ראָמאַן, וואָס ער גופּא איז אויך געווען צוזאַמענגע-
שטעלט פּון באַזונדערע נאָוועלן אָדער, ריכטיקער געזאַגט, נאָטיצן,
וואָס זענען פּאַרעפּנטלעכט געוואָרן אין משך פּון גאַנצע צען יאָר אין
איינער פּון זייערע צייטונגען. אויך דער באַגאַזש פּון די איבריקע
איז געווען נישט שטאַרק וואָגיק: עטלעכע אַקטן, עטלעכע דערצי-
לונגען, עטלעכע לידער. טייל פּון זיי זענען באַרימט געוואָרן מיט איין
אַרטיקל, אַנדערע מיט אַ בוך, וואָס זיי האָבן ערשט געהאַט בדעה אָנ-
צושרייבן. צו ווערק מיט אַ לאַנגן אַטעם האָבן זיי געפּילט אַ פּאַראַכ-
טונג. דאָס גרעסטע געוויכט האָבן זיי געלייגט, אַפּנים, אויף דער ווער-
טערפּאַרבינדונג אינם זאַץ. דערפּאַר, אָבער, האָט מען דאָס וואָרט „גע-
דאַנק“ געקאָנט הערן אין זייערע שמועסן זייער אָפּט; נאָר דאָס וואָרט
האָט משמעות געהאַט אַ באַזונדערע באַדייטונג: ס'האָט זיך באַצויגן
אויף סטייסיטישע דעטיינן. און פּונדעסטוועגן זענען געווען צווישן
זיי גרויסע דענקער און גרויסע איראַניסטן, וואָס האָבן בעתן שרייבן

באַטאַנט און אונטערגעשטראַכן זייערע טיפּזיניקע סובטילע ווערטער, כדי דער לעזער זאָל זיי חלילה נישט איבערהיפּן און נישט פאַרמי-
נערן זייער ווערט.

אַלע האָבן פאַרמאָגט אַ קולט פאַרן „איך“: ס'איז געווען זייער איינצי-
קער קולט. זיי האָבן זיך באַמיט צו געווינען פאַר זיך אָנהענגער,
אַבער צום אומגליק איז יעדערער געווען פול מיט זיין אייגענעם
„איך“. אין זייער אַרט רעדן, אין זייער גאַנג, רויכערן, ליינען די
צייטונג, באַגריסן זיך, אויפהויבן דעם קאַפּ און די אויגן, מיט אין
וואָרט — אין זייער יעדער באַוועגונג זענען זיי אויסן געווען צו האָבן
פאַר זיך אַן עולם פון צושויער און צוהערער. צו שפּילן, ווי אַקטיאָרן
אויף דער בינע איז גאַנץ נאַטירלעך פאַר יונגע לייט, בפרט ווען זיי
פאַרמאָגן נישט קיין שום באַדייטונג, דאָס הייסט, זיי גייען אַרום ליי-
דיק. דער עיקר באַמיען זיי זיך אויסצופיינען פאַר פרויען: ווילן זיי
באַנערן זיי, און נאָך מער ווילן זיי דערוועקן אין די פרויען דעם
באַנער צו זיך. אָבער אויך מיטן ערשטן בעסטן פאַרבייגייער פלעגן
זיי קאָקעטירן — מיט יעדן פרעמדן, אין וועג-באַגענגטן מענטשן, וואָס
מ'האַט געקאַנט פון אים דערוואַרטן בלויז אַן ערשטוינטן בליק, קרי-
סטאָף האָט נישט איינמאָל באַגענט די דאָזיקע קליינע פּאַועס: בילד-
לעך-מאַכער, ווירטואַן, יונגע אַקטיאָרן, וואָס האָבן זיך געקעמט די
האַר לויט באַרימטע פאַרטערעטן, וואַן-דיק, רעמבראַנד, וועליאַזקער, בעט-
האַווען, אָדער לויט דער ראָל, וואָס זיי האָבן בדעה געהאַט צו שפּילן:
אַ באַרימטן מאַלער, אַן אָנגעזעענעם מוזיקער, אַן ענערגישן אַרבעטער,
אַ טיפּן דענקער, אַ ווילן יונג, אַ גראַבן נפש, אַ קינד פון דער נאָ-
טור... גייענדיק פלעגן זיי וואַרפן בליקן אין אַ זייט, כדי צו זען צו
מען באַמערקט זיי. ווען קריסטאָף פלעגט זען, אַז זיי דערנענטערן
זיך צו אים, פלעגט ער בייז און גלייכגיטיק אָפקערן דעם בליק אין
אַן אַנדער זייט. אָבער זייער פאַרדרוס פלעגט לאַנג נישט דויערן:
אַ פאַר טריט ווייטער האָבן זיי זיך שוין געבלאָזן פאַר אַ צווייטן
פאַרבייגייער. — די מענטשן פון קאַלעטס סאַלאָן זענען געווען מער
דאַמינירט: זיי פלעגן זיך פאַרמאַסקירן מיט זייער גייסט, קאַפּירט אַ
צוויי דריי טיפּן, וואָס זענען אַליין נישט געווען אָריגינעל, אָדער מיט
זייערע באַוועגונגען אויסגעדריקט אַ געוויסע אידעע: כוח, פרייד,
דחמנות, סאָלידאַריטעט, סאָציאַליזם, אַנאַרכיזם, גלויבן, פרייהייט: ס'האַט
קיינעם נישט פאַרפעלט קיין ראָל. זיי האָבן פאַרמאָגט דעם טאַלענט

צו מאַכן פון יעדער וויכטיקער אידעע אַ ליטעראַרישן ענין און פון יעדער העלדישער נטיה פון אַ מענטשלעך האַרץ—אַ סאַלָאָן דעקאָראַציע, אַ מאָדע קראַוואַט.

אַבער דער עיקר זענען זיי געווען קאָר באַהאַונט אין ליבע ענינים. די גאַנצע תענוג-קאַזואַליסטיק האָט נישט פאַרמאָגט פאַר זיי קיין שום סודות; אַדאַנק זייער געשיקטקייט פלעגן זיי אויסזוכן פאַרשי-דענע נייע געלעגנהייטן, כדי שפעטער צו האָבן דעם כבוד זיי צו באַזיגן. דאָס איז שוין פון לאַנג געווען זייער באַשעפטיקונג, ווייל זיי האָבן נישט געהאַט קיין אַנדער זאַך וואָס צו טון: נישט קאָנענדיק ליבן, האָבן זיי „געפירט ליבעס“, אָבער קודם פל קאָמענטירט די לי-בע אָן אויפהער. זייערע פרושים זענען געווען לענגער פון דעם טעקסט גופא, וואָס איז געווען ביי זיי זייער קליין. די סאָציאַלאַגישע האָט געמוזט שטיין אין דינסט דעם אויסגעלאַסענעם עראָטישן געדאַנק: אַלע פלעגן זיך דעמאָלט באַנוצן מיט די פייגנבלעטער פון דער סאָציאַ-לאַגישע. ביים גאַנצן תענוג, וואָס מ'האַט אַרויסגעצויגן פון די תאוות, האָבן זיי זיך דאָך איינגערעדט, אַז זיי אַרבעטן פאַר די צוקונפטיקע דורות. ס'איז געווען אַ מין ספעציעל-פאַריווער סאָציאַליזם: דער עראָ-טישער סאָציאַליזם.

איינס פון די פראָבלעמען, וואָס האָט דעמאָלט ליידנשאַפטלעך אינטערעסירט די דאָזיקע ליבע-געזעלשאַפט, איז געווען די גלייכהייט פון די פרויען און מענער אינם משפחה-לעבן און אין די רעכט פון ליבע. עטלעכע סקאַנדינאַוון אָדער שווייצאַריער, אָרנטלעכע יונגעלייט, מוטיקע פראָטעסטאַנטן און אַ ביסל לעכערלעכע, האָבן געפרעדיקט די גלייכהייט אין דער צניעות: די מענער מוזן אַריין אין פאַמיליען-לעבן פונקט אַזוי ריין, ווי די יונגפרויען. די פאַריווער קאַזואַליסטן האָבן גע-פאָדערט אַן אַנדער מין גלייכהייט, גלייכהייט אין אומריינעם לעבן: די פרויען דאַרפן אַריין אין פאַמיליען לעבן באַפלעקט, ווי די מע-נער. — דאָס רעכט צו האָבן געליבטע. די פאַריווער איז נמאס גע-וואָרן אייביק צו פאַראַטן זייערע פרויען. אין דער ליטעראַרישער וועלט איז מען געקומען מיט אַ נייעם איינפאַל: פראָסטיטוציע פון יונגע מיידלעך, דאָס הייסט: לעגאַליזירטע פראָסטיטוציע, געזעלשאַפט-לעכע, פשרע, צניעותדיקע, רויקע און קודם פל סאָציאַלע. אַ טאַלענ-טירט בוך, וואָס איז נישט לאַנג דערשינען, איז געוואָרן דער אויטאָ-ריטעט אין די ענינים. אויף פיריהונדערט זייטן האָט ער מיט באַרע-

דעוודיקן פעדאנטיוזם באהאנדלט „אלע כללים פון דעם באקאנישן מע-טאָד“ וועגן דער „בעסטער באַפרידיקונג פון דער תאוה“ דאָס איז געווען אַ תורה פון פרייע ליבע, וווּ ס'האָט זיך אָן אויפהער געהאנדלט וועגן עלעגאַנץ, ריינקייט, גוטן געשמאַק, איידלקייט, שיינקייט, אמת, בוש, מאַראַל. ס'איז געווען אַ לערן-בוך פאַר יונגע סאַלען-דאַמען, וואָס האָבן געוואָלט קאַליע ווערן. — אָט דאָס דאָזיקע עוואַנגעליום האָט אין קאַלעטס סאַלען געהאַט גרויס ערפאַלג, מ'האַט געכאַפט דערפון התפעלות און צעלייגט יעדע זאַך אויף טעלערלעך. פאַרשטייט זיך, אַז פונקט ווי אַלע שילער, האָבן זיי זיך נישט געהאַטן שטרענג ביים טעקסט, נישט געלייגט קיין אַכט אויף די פאַראַדאָקסן, סאַציאַלע אומ-מענטשלעכע אויפפאַסונג פון דעם פּראָבלעם, נאָר אויסגעקליבן דאָס פּסולת. פון אָט דעם בלומען-גאַרטן האָבן זיי געפליקט די פאַרסטמע-אַפּאַריזמען פון דעם מין: „דער געשמאַק פון דעם תענוג, פאַרשטאַרקט דעם פאַרגעניגן פון דער אַרבעט“. — „ס'איז שרעקלעך, ווען אַ מיידל ווערט אַ מוטער איידער זי טרינקט אויס דעם תענוג ביון דעק“; — „ווען אַ פרוי האָט אַ צניעותדיקן מאַן, האָט זי אַ נאַטירלעכע צוגריי-טונג צו אַ באַטראַכטער מוטערשאַפט“; — די ראָל פון אַ מוטער איז „צו אָרגאַניזירן די פרייהייט פון אירע טעכטער מיט דער זעלבער איידלקייט און זאָרגעוודיקייט, מיט וועלכע זי פאַרטידיקט די פרייהייט פון אירע זין“; — און אַז ס'וועט קומען אַ צייט „ווען די מיידלעך וועלן זיך נישט שעמען צו קומען אַהיים פון זייערע געליבטע, פונקט ווי זיי שעמען זיך נישט איצט צו קומען פון דער לעקציע אָדער אַ טיי-אויפנאַמע ביי אַ פריינדין“.

קאַלעט האָט מיט געלעכטער דערקלערט, אַז די דאָזיקע עצות זענען זייער ריכטיקע.

קריסטאָף איז געווען זייער פאַרביטערט אויף די פאַרשלאָגן. ער האָט איבערגעטריבן זייער וויכטיקייט און דאָס בייע, וואָס זיי קאָנען גורם זיין. די פּראַנציוון זענען צו געשיקט צו פאַרווענדן זייער לי-טעראַטור אין דער פּראַקטיק. אָט די אַלע קליינע דידעראָטן זענען אין זייער טאָגטעגלעכע לעבן, פונקט ווי זייער געניאַלער מוסטער, אָרנט-לעכע בירגער, נאָך פרומער ווי אַנדערע, דווקא דערפאַר, וואָס זיי זענען שעמעוודיק אין לעבן, איז פאַר זיי אַן אמתע פאַרוויילונג צו דערפירן אָט די מעשים אין דער פּאַנטאַזיע, ביז די גרענעצן פון דער מעגלעכ-קייט, ס'איז אַ שפיל, וווּ מריזיקרט גאַרנישט.

אַבער קריסטאָף איז נישט געווען קיין פראַנצויזישער דילעטאַנט.

צווישן די יונגע לייט, וואָס האָבן אַרומגערינגלט קאַלעטן, איז געווען איינער, וואָס איז, משמעות, געווען צום האַרצן מער, ווי די איבעריקע. נאַטירלעך האָט קריסטאָף דווקא אים נישט געקאָנט פאַרטראָגן.

ער איז געווען אַ זון פון אויפגעקומענע קליין-בירגערלעכע נבירים, וואָס פאַרנעמען זיך מיט אַריסטאָקראַטישער לייטעראַטור און ווילן דווקא זיין פאַטריצער פון דער דריטער רעפובליק. זיין נאָמען איז געווען לוסיען-לעווי קער. זיינע אויגן זענען געווען דערווייטערט איינס פון דאָס אַנדערע און פאַרמאָגט אַ שאַרפן בליק, זיין נאָז אויסגעבויגן, שטאַרקע ליפן, אַ בלאַנד בערדל, פאַרשפיצט אַלאַ וואַן-דיק, אויפן קאָפּ אַן אָנהויב פון אַ פליך, וואָס האָט אים, אגב, גאַנץ גוט געקליידט; זיין אַרט רעדן איז געווען זיס און ווייך, זיינע באַוועגונגען — עלע-גאַנט. ער האָט געהאַט ווייכע איידעלע הענט, וואָס זענען פשוט צע-גאַנגען אין דיין האַנט. ער האָט שטאַרק מדקדק געווען אין ענינים פון העפלעכקייט, פון איבערגעטריבענער עלעגאַנץ, אַפילו לגבי די, וואָס ער האָט נישט געקאָנט אָנקוקן און וואָלט זיי גערן דערטרונקען אין אַ לעפל וואָסער.

קריסטאָף האָט אים שוין אַמאָל געזען בעתן מיטאַג פון די שרייבער, אויף וועלכן סילווען קאָן האָט אים געהאַט מיטגענומען; און הגם זיי האָבן דעמאָלט נישט אויסגעטוישט צווישן זיך קיין האַלבן וואָרט, האָט אָבער בלויז דער קלאַנג פון זיין שטים דערוועקט אין קריסטאָפּן אַ געפיל פון עקל, וועלכן ער האָט זיך אַליין נישט געקאָנט דערקלערן, נאָר ערשט שפעטער פאַרשטאַנען זיינע טיפע סיבות. פאַראַן ליבע, וואָס קומט מיטן ערשטן בליק, פאַראַן אויך אַזא שנאה, אָדער — כדי נישט צו באַליידיקן די דאָזיקע מענטשן, וואָס אַזא וואָרט קאָן זיי, פונקט ווי אַלע שטאַרקע ווערטער, איבערשרעקן — דער אינסטינקט פון אַ געזונטן מענטשן, וואָס דערפילט אַ שונא און פאַרטיידיקט זיך.

אין קריסטאָפּס אויגן איז לעווי-קער געווען דער סימבאָל פון

חוזק און צערשטערונג, וואָס גראָבט אונטער פּאַמעלעך, העפלעך, גע-
 לאָסן אַלץ, וואָס אין דער אונטערגייענדיקער אַלטער געזעלשאַפט איז
 פּאַראַנען גרויסעס: פּאַמיליע, חתונה, רעליגיע, פּאַטערלאַנד; און אין
 דער קונסט — אַלץ וואָס איז מענלעך, ריין, געוונט נאַציאָנאַל; אַ
 מענטש, וואָס מאַכט חרוב יעדן גלויבן אין אַן אידעע, אין געפילן,
 אין גרויסע לייד, אין דעם מענטשן. ער האָט געהאַט בלויז איין פּוּנה:
 דעם מעכאַנישן פּאַרגעניגן צו צערשטערן, חרוב צו מאַכן ביזן גרונט,
 אַמין בהמישע באַדערפעניש צו צערפעסן דעם געדאַנק, אַ מין אינ-
 סטיגט פון אַ וואָרים, און צוזאַמען מיט אָט דעם אידעאַל פון אַ
 גייסטיקן שטשור, האָט ער פּאַרמאַגט די חושמדיקייט פון אַ גאַסן-מיידל,
 אָבער פון אַ לייטעראַריש גאַסן-מיידל, ווייל ביי אים פלעגט אַלץ פּאַר-
 וואַנדלט ווערן אין לייטעראַטור. פאַר אים איז אַלץ געווען לייטעראַרי-
 שער שטאַף — זיין דערפאַלג ביי פרויען, זיינע חסרונות און די
 חסרונות פון זיינע חברים. ער האָט געשריבן ראַמאַנען און דראַמען, וווּ
 ער האָט מיט פיל טאַלענט געשילדערט דאָס פּרויוואַטע לעבן פון זיינע
 עלטערן, זיינע אינטימע אַוואַנטורעלעך, די אַוואַנטורעס פון זיינע
 פריינט און זיינע אייגענע אַוואַנטורעס, זיינע ליבע-באַציונגען, ווי אויך
 זיינע אַ באַציונג מיט דער פרוי פון זיין בעסטן פריינד. די בילדער
 זענען געווען געשילדערט קינסטלעריש, יעדער האָט גערימט זיין
 פינקטלעכקייט: דער עולם, די פרוי און די פריינט. ער האָט נישט
 געקאָנט געניסן פונם צוטרוי אָדער ליבע פון אַ פרוי, ער זאָל עס
 שפעטער נישט דערציילן אין אַ בוך. — ס'וואָלט אויסגעקומען נאַטיר-
 לעך, ווען די אַנטפלעקונג פון אָט די סודות שאַפט אַ בייז לעבן
 צווישן אים און די פריינד. אָבער דאָס פלעגט דווקא קיינמאָל נישט
 געשען: זיי האָבן זיך נאָר געפילט אַ ביסעלע שלעכט, לפנים פּאַר-
 טעסטירט, אָבער אין האַרצן שטאַרק צעפרידן געווען, וואָס מ'ווייזט זיי
 אַזוי נאַקעט פאַר דער וועלט; זייער געפיל פון בושא איז נישט גע-
 ווען געטראַפן, אויב מען האָט זיי נאָר איבערגעלאָזט די מאַסקע אויפן
 פנים. פון זיין זייט איז די דאָזיקע רכילות בשום אופן נישט געווען
 קיין נקמה-אַקט, און נאָך סקאַנדאַלן איז ער אויך נישט געווען שטאַרק
 להוט. ער איז נישט געווען קיין ערגערער לייבשאַבער פון אַלע איבע-
 ריקע מענטשן. אין יענע קאַפיטלען פון זיינע בילדער, וווּ ער האָט
 מיט חוצפה אָפּגעדעקט די שאַנד פון זיין פּאַטער, מוטער און גע-
 לייבטע, זענען געווען זייטן, וווּ ער האָט גערעדט פון זיי צערטלעך.

מיט פאָעטישער שיינקייט. אין דער אמתן האָט ער פאַרמאָגט אַ שטאַרקן משפּחה-אינסטינקט, נאָר געהערט צו יענע מענטשן, וואָס אויב זיי ליבן עמעצן, קאָנען זיי פאַר אים קיין דרך ארץ נישט האָבן; פאַר-קערט — וואָס מער ער האָט געקאָנט עמעצן פאַראַכטן, אַלץ מער האָט ער אים ליב געהאַט; דער אָביעקט פון זיין ליבע האָט אים דעמאָלט אויסגעזען נענטער, מענטשלעכער. אזעלכע סאלאָן-מענטשן זענען לחלוטין נישט פּעיק צו באַגרייפן העראַיזם און דער עיקר—ריינקייט. זיי זענען גרייט ביידן צו האַלטן פאַר אַ ליגן אָדער אַ מין שוואַכ-קייט. דערצו זענען זיי נאַטירלעך זיכער, אַז זיי פאַרשטייען די גרוי-סע קינסטלער צום בעסטן, און משפּטן זיי מיט אינטימער אַפיטרופּסית. לעווי־קער איז געווען אויסגעצייכט צוגעפּאַסט צו די פאַרדאָר-בענע יונגע־לייט פון די רייכע, לידיקגייערישע, קליין בירגערליכע קרייזן: ער איז געווען פאַר זיי אַ טרייער חבר, אַ מין אויסגעלאַסענע דינסט, נאָר פרייער און קלוגער. זיי פלעגן זיך אים אונטערגעבן, און ער האָט געטון מיט זיי וואָס ער האָט געוואָלט. פאַר אים האָבן זיי זיך נישט געשעמט, און מיט פּסיכעס לאַמפּ אין דער האַנט האָבן זיי נייגעריק שטודירט דעם גאַקעטן אנדראָגינוס, וואָס האָט גע-לאָזט טון מיט זיך, וואָס זיי האָבן געוואָלט.

קריסטאָף האָט נישט געקאָנט פאַרשטיין, ווי קען זיך אין אַזאַ געזעלשאַפּט גוט פילן אַזאַ יונג מיידל, ווי קאַלעט, וואָס פאַרמאָגט, משמעוּת, איידעלע מעלות און אַ שטאַרקן ווילן צו אנטלויפן פון אַט דעם שמוציקן לעבן. קריסטאָף איז נישט געווען באהאוונט אין דער פאַרשונוג פון דער מענטשלעכער פּסיכיק. אין דעם פרט האָט אים לוסיען לעווי־קער אָן אַן ערך איבערגעשטיגן. קאַלעט פלעגט זיך אָנפאַר-טרויען קריסטאָפּן, אָבער לוסיען לעווי־קער פלעגט זיך אָנפאַרטרויען קאַלעטן. דאָס האָט אים געגעבן די איבערוואָג. דער פרוי איז אָנגע-נעם צו וויסן, אז זי האָט צו טון מיט אַ מאַן, וואָס איז שוואַכער פון איר. דאָס באַפרידיקט קודם פל אירע נידעריקע אינסטינקטן. און גלייכצייטיק אויך זעם שענסטן איסטינקט: דעם מוטערלעכן. לוסיען לעווי־קער האָט זייער גוט געוואוסט: איינס פון די זיכערסטע מיטלען צו געווינען דאָס האַרץ פון אַ פרוי איז אָנצורירן אין איר נשמה די דאָזיקע מיסטעריעזע סטרונע, אָבער פון דער צווייטער זייט האָט קאַלעט געפילט, אז זי גופא פאַרמאָגט אינסטינקטן, מיט וועלכע זי האָט זיך נישט וואָס צו גרויסן, נאָר זי איז געווען שוואַך, פּמעט

פ דנות ייק און האָט זיי אין זיך נישט דערשטקט. דעריבער איז איר אָנגענעם געווען אויסצוהערן די ווידויס פון אירע פריינד, וואָס האָבן איר אויפגעוויזן, אַז אויך אנדערע זענען, ווי זי, און אַז מען דאַרף שלום מאַכן מיט דער מענטשלעכער נאַטור. זי האָט זיך פאַר-גונען דאָס פאַרגעניגן נישט צו ראנגלען זיך מיט אירע אָנגענומענע גייגייגען, נאָר צו זאָגן זיך, אַז אזוי מוז זיין, אַז אזוי איז קלוגער, אַז מען דאַרף נישט זיין בייז דערויף, נאָר פאַרקערט, מען דאַרף מותר זיין אויף אַ זאַך, וואָס מען קאָן זי נישט — „ליידער“ — איינ-האַלטן. ס'איז געווען אַזאַ מין חכמה, וואָס איז לייכט אויסצופירן אין דער פראַקטיק.

ווער עס קוקט זיך רויק צו צום לעבן, פילט זיך שטאַרק אָנ-גערעגט פון די אייביקע סתירות אין דער געזעלשאַפט, צווישן דער עקסטרעמער ראַפּינירטיקייט פון דער אויסערלעכער ציוויליזאַציע — און דער אינערלעכער חיהשקייט. אין יעדן סאַלאָן, אויב זיינע באַ-זיכער האָבן נאָר נישט קיין נשמות פון שטיין, קאָן מען באַזעצן צוויי שיכטן, וואָס ליגן איינע אויף דער אנדערער, צוויי מינים גע-שפרעכן: איינער — ער איז אַלעמען באַקאַנט — קומט פאַר צווישן די אינטעליגענטן, דער צווייטער — וואָס נישט אַלע ווייסן וועגן אים און וואָס איז דאָך דער שטאַרקטער — צווישן די חיות. אַט די צוויי געשפרעכן זענען זיך אָפט מאָל סותר איינער דעם צווייטן. בעת די גייסטער טוישן אויס צווישן זיך, לויט אַן אָפּמאַך, קליינע מסבעות, רעדן די קערפער וועגן ליידנשאַפט, אָפּשטויס, אָדער נאָך אָפּטער וועגן גייגעריקייט, לאַנגווייל און עקל. די חיה אין מענטשן חלומט שטענדיק וועגן רויב, נישט געקוקט דערויף, וואָס זי איז דרעסירט געוואָרן דורך דער הונדערטער יעריקער ציוויליזאַציע און איז פאַרטעמפּט געוואָרן, פונקט ווי די לייבן אין שטייג. אָבער קריסטאָף האָט נאָך נישט דער-גרייכט אַט די דאָזיקע גייסטיקע גלייכגילטיקייט, וואָס קומט צוזאַמען מיט דער זיקנה און מיטן אָפּשטאַרבן פון אַלע ליידנשאַפטן. ער האָט זיך באַצויגן זייער ערנסט צו זיין ראָל — צו טרייסטן קאָלעטן. זי האָט ביי אים געבעטן הילף. און ער האָט געדאַרפט צווען, ווי זי שטעלט זיך אַליין אין געפאַר. דעריבער האָט ער נישט געקאָנט באַזאַלטן זיין פיינדלעכע באַצויג צו לוסיען לעווי קער. יענער האָט זיך תחילת באַצויגן צו קריסטאָפּן מיט איבערגעטריבענער איראָנישער העפלעכקייט. ער האָט אויך דערפילט אַ שונא, נאָר נישט געזאַלטן עס פאַר קיין געפאַר: פלומרשט אָן שום פּוונות פלעגט ער אים

דערפירן ביז לעכערלעכקייט. ער האָט מער נישט פאַרלאַנגט, נאָר קריסטאָף זאָל אים אַרויסווייזן אַפּיסל אָנערקענונג, און זיי וואָלטן זי-
 כער געבליבן אין גוטע באַציונגען, אָבער אויף דעם האָט ער זיך
 נישט געקאָנט ריכטן. ער האָט געפּילט, אַז קריסטאָף קאָן זיך נישט
 באַהאַלטן אונטער אַ מאַסקע. דעמאָלט איז קוסיען לעווי-קער אַריבער
 פון גאַנץ אַבסטראַקטער געדאַנקען-אָפּאָזיציע צו אַ פּערזענלעכן, פאַר-
 באַהאַלטענעם קאַמף איבער קאַלעט.

זי האָט אויפגעהאַלטן דאָס גלייכגעוויכט צווישן אירע ביידן
 פריינד. קריסטאָף איז איר געפּעלן געוואָרן מיט זיין טאַלענט און
 מאַראַלישער איבערוואַג; אָבער אויך די צמוואַנטע אוממאַראַלישקייט
 פון קוסיען קער זענען איר געווען צום הצרצף. און דעם אמת זאָגן-
 דיק, האָט עס זי מער געוויילט, ווי קריסטאָף. קריסטאָף פּלעגט איר
 זאָגן מוסר: זי פּלעגט אויסהערן מיט אַ רירנדיקער הכנעה, וואָס האָט
 אים אַנטוואָפנט, זי איז געווען אַ גאַנץ וויל מידל, נאָר מוחות שראַ-
 קייט און גוטסקייט — נישט אויפריכטיק. טיילווייז האָט זי געשפּילט
 אַ קאָמעדיע: זי האָט זיך געוואָרט איינרעדן, אַז זי טרעכט פונקט ווי
 קריסטאָף. זי האָט גוט אָפּגעשאַצט דעם ווערט פון אַזאַ פריינד, אָבער
 קיין קרבן פאַר דער דאָזיקער פריינדשאַפט האָט זי נישט געהאַט
 פדעה צו ברענגען; פאַר קיין זאַך און פאַר קיין מענטשן וואָלט זי
 נישט געבראַכט קיין קרבן; זי האָט פשוט געטון דאָס, וואָס איז איר
 געווען באַקוועמער. דעריבער האָט זי פאַרהוילן פאַר קריסטאָפּן, אַז זי
 נעמט שטענדיק אויף קוסיען לעווי-קערן; זי האָט ליגן געזאָגט מיט
 דער נאַטירלעכקייט פון די יונגע סאַלאַן-פּרויען, וואָס האָבן זיך פון קינד-
 ווייז אָן איינגעאַרבעט אין דער דאָזיקער קונסט: זי איז בלי ספּק נויטיק
 פאַר יעדן איינעם, וואָס וויל איינהאַלטן אַלע פריינד צוזאַמען און
 יעדן איינעם צופרידנצושטעלן. פאַר איר אייגנעם געוויסן פּלעגט זי
 זיך פאַרענטפּערן, אַז זי וויל נישט קריסטאָפּן אָנטון קיין צער; אָבער
 אין דער אמתן האָט זי געפּילט, אַז ער איז גערעכט און אַז פונדעס-
 טוועגן טוט זי, וואָס איר געפּעלט, נישט שפּאַרנדיק זיך להלוטין מיט
 קריסטאָפּן. קריסטאָף פּלעגט טיילמאַל חושד זיין, אַז זי נאַט אים אָפּ,
 און פּלעגט זיך שטאַרק בייזערן. אָבער זי פּלעגט ווייטער שפּילן, ווי
 אַ קליין צעפּיעשטשעט מיידלע, וואָס איז אָנגעבליבן און פאַראומערט;
 זי פּלעגט מאַכן צו אים חנדלעך — feminae ultima ratio — דער
 געדאַנק, אַז זי קאָן פאַרלירן קריסטאָפּס פריינדשאַפט, האָט זי באמת

זשאן קריסטאָף V באנד 10 בויגן

וויי געטון, און דערפאר האָט זי זיך באַמיט צו זיין גלייכצייטיק אי
ערנסט אי רייצנד; אויף אַזאַן אופן פלעגט זי באמת אַנטוואָפּנען
קריסטאָפּן אויף אַ געוויסע צייט. אָבער פריער אָדער שפעטער האָט
זיך עס געמוזט ענדיקן מיט קריגערייען. צו קריסטאָפּס אויפגעבראַכט-
קייט האָט זיך אָן זיין וויסן צוגעמישט אַ ביסעלע אייפערזוכט, פונקט
ווי אין קאָלעטס חניפהדיקער האַלטונג איז געווען אַ ביסעלע, אַ קליין
ביסעלע לייבע. דער אויסברוך האָט געדאַרפט זיין זייער אַ שטאַרקער.
איינמאָל, ווען קריסטאָפּ האָט געכאַפט קאָלעטן ביי אַ נייען ליגן,
האָט ער עס געשטעלט אויפן שפיץ מעסער: אויסצוקלויבן צווישן לויסען
לעוויקער און אים. זי האָט זיך זיך באַמיט אויסצומיידן אָן ענטפער
און פאַררופן זיך אויף איר רעכט, צו באַזיגן וויפיל פריינד זי וויל.
זי איז געווען גערעכט, און קריסטאָפּ האָט אַ טראַכט געטון, אַז ער
מאַכט זיך לעכערלעך; אָבער ער האָט אויך געוואוסט, אַז ער שטעלט
איר זיינע פּאָדערונגען נישט נאָר צוליב איינגליבע: אין האַרצן האָט
ער געהאַט צו קאָלעטן אָן אויפריכטיק געפיל; ער האָט זי געוואָלט
ראַטעווען אַפילו קעגן איר אייגענעם ווילן. דערפאַר איז ער אַזוי אומ-
געלומפערט צוגעשטאַנען, זי זאָל אויסקלויבן. זי האָט זישט געוואָלט
ענטפערן. ער האָט געפרעגט:

— קאָלעט, צי ווילט איר, מיר זאָלן אויפהערן צו זיין פריינד?
זי האָט געענטפערט:

— ניין, ניין, איך בעט אייך, לאַמיר דערפון נישט רעדן.
ס'וואָלט מיר זייער וויי געטון, ווען איר הערט אויף צו זיין מיין
פריינד.

— אָבער איר ווילט דאָך פאַר אונזער פריינדשאַפט נישט מקריב
זיין אַפילו דעם מינדעסטן קרבן.

— קרבן! ס'אַראַן אומזיניק וואָרט! — האָט זי געזאָגט. — צו
וואָס מוז מען עס שטענדיק עפעס מקריב זיין פאַר אַנדערע? דאָס
זענען נאַרישע, קריסטלעכע אידעען. אייגנטלעך זענט איר, אָן אייער
וויסן, אַן אַלטער קלעריקאַל.

— גאַנץ מעגלעך, — האָט ער געזאָגט — לויט מיין מיינונג
דאַרף זיין אָדער אינגאַנצן דער אָדער אינגאַנצן יענער. צווישן גוטס
און שלעכטס איז אויך נישטאָ קיין שום פשרה.

— יאָ, איך ווייס עס. — האָט זי געזאָגט. — דערפאַר האָב אייך
אייך לייב. כּהאַב אייך באמת לייב, נאָר...

— נאָר איר האָט לײב אויך יענעם?
זי האָט זיך צעלאַכט, אַ קוק געטון אויף אים מיט אַ פאָר צערט-
לעכע אויגן און מיט איר סאַמער זיסטער שטים געזאָגט:
— בלייבט!

ער איז גרייט געווען אויך דאָסמאָל נאָכצוגעבן. נאָר גראָד איז
אַריינגעקומען לױסיען לעווי-קער, און די זעלבע צערטלעכע אויגן און
די זעלבע זיסע שטים האָבן אים אויך אויפגענומען. קריסטאָף האָט
שווייגנדיק זיך צוגעקוקט אַ געוויסע צייט צו קאָלעטס קאָמעדיעלעך;
שפעטער איז ער אַוועק מיטן שטאַרקן באַשלוס איבערצורייסן מיט
איר די באַציונגען. ס׳איז אים געווען אומעטיק. ס׳איז געווען אַזוי
נאַריש, זיך אָן אויפהער צוצובינדן צו מענטשן און פסדר דורכצופאַלן!
ער איז אַוועק אַהיים און אויף אַ מעכאַנישן אופן איינגעלעגט
די ביכער. צופעליק האָט ער געעפנט די ביבל און איבערגעלייענט:
„... און גאָט האָט געזאָגט: ווייז די טעכטער פון ציון גייען
אַרום שטאַלץ, מיט פאַרריסענע העלזער, און ווינקען מיט די אויגן,
און גייען מיט קליינע טריטעלעך, און זייערע פיס קלינגען מיט די
שנאָלן. —

וועט גאָט דער האַר הויל מאַכן די קעפ פון די טעכטער פון
ציון. און גאָט וועט אַראָפרייסן פון זיי זייערע טייערע קליידער...“
ער האָט זיך צעלאַכט, טראַכטנדיק וועגן קאָלעטס הנדלעך, און
ער האָט זיך געלעגט שלאָפן אין אַ גוטער שטימונג. דערנאָך האָט
ער געטראַכט, אַז פונדעסטוועגן איז ער שוין אַליין, מסתמא, אָנגע-
שטעקט מיט דער פאַריזער פאַרדאַרבנקייט, אויב די ביבל איז געוואָרן
פאַר אים אַ קאָמישע זאַך. דאָך האָט ער אין זיין בעט נישט אויפגע-
הערט איבערצוזוהרן די סענטענץ פון דעם גרויסן שפאַסנדיקן שופט,
און געפרוווט זיך פאַרשטעלן אין דמיון די ווירקונג פון אַט דער
שטראָף אויף זיין יונגער פריינדין. ער איז איינגעשלאָפן, לאַכנדיק ווי
אַ קינד. ער האָט שוין פאַרגעסן וועגן זיין פרישן צער. איין דאגה
מער, איין דאגה ווייניקער... ער איז שוין געווען צוגעוויזנט.

ער האָט נישט אויפגעהערט צו לערנען קאָלעט שפילן, נאָר פון

יענעם טאָג אָן האָט ער מער נישט אויסגענוצט די געלעגענהייט, וואָס זי האָט אים פאַרגעלייגט, ווייטער צו פירן זייערע פריינדלעכע שמו-עסן. אומזיסט האָט זי זיך גענומען צום האַרצן, אומזיסט זיך באַליי-דיקט און געוואָלט ווירקן מיט אירע שטיקלעך: ער איז געווען פאַר-עקשנט. אַ צייט זענען זיי געווען ברוגז. לסוף האָט זי געפינען אַן אויסרייך צו פאַרקלענערן די צאָל שעהן, און ער האָט אויך געפונען אַן אויסרייך זיך אַרויסצודרייען פון די איינלאַדונגען אויף די אָונטן ביי זי סטעוואַנס.

ער איז שוין געווען איבערגעפרעסן מיט דער פאַריזער געזעל-שאַפט, נישט געקאָנט פאַרטראָגן איר פוסטקייט, ליידיקייטעריי, מאַראַלישע שוואַכקייט. געוואַסטעניע, איבערגעטריבענער קריטיק אָן אַ גרונט און אָן אַ ציל, וואָס פרעסט זיך אַליין אויף. ער האָט געפרעגט ביי זיך, ווי אַזוי קען אַ פּאָלק לעבן אין אַזאַ טויטער אַטמאָספּער פון קונסט לשם קונסט און פאַרגעניגן צוליב פאַרגעניגן. און דאָך האָט דאָס פּאָלק געלעבט, געווען אַמאָל גרויס און אויך איצט שפּילט עס אַ גרויסע ראָל אויף דער וועלט; לפחות, אַזוי האָט אויסגעזען פון דערווייטן. פון וואַנעט האָט דאָס פּאָלק געשעפט פּוח צו לעבן? עס גלויבט דאָך נישט אין קיין זאַך, אויסער אין תענוג...

ווען קריסטאָף האָט אַזוי געטראַכט, האָט ער זיך אָנגעשטויסן אין גאָס אויף אַ המון מענער און יונגע פרויען, וואָס האָבן גע-שלענט אַ וואַגן, אין וועלכן ס'איז געזעסן אַן אַלטער גלח, וועלכער האָט געטיילט ברכות אויף רעכטס און אויף לינקס. אַ ביסל ווייטער האָט ער געזען פּראַנצויזישע זעלנער, וואָס האָבן מיט העק אין די הענט געמאַט זיך אַ וועג דורך די טירן פון אַ קירכע, בעת אינווייניק האָבן הערן מיט אָרדערס זיך פאַרטיידיקט מיט אויפגעהויבענע שטולן. ער האָט זיך דערוואַסט, אַז די פּראַנ-צויזן גלויבן נאָך אין עפעס, אָבער נאָך נישט פאַרשטאַנען אין וואָס. מ'האַט אים געגעבן צו פאַרשטיין, אַז די מלוכה צעגייט זיך מיט דער קירכע נאָך אַ גאַנצן יאָרהונדערט שלום-בית. און אַזוי ווי די קירכע וויל נישט אָפּטרעטן מיט גוטן, ווייזט די מלוכה דעם פּוח פון איר געזעץ און פּויסט ביי דער דאָזיקער טיר. קריסטאָף האָט גע-האַלטן, אַז ס'איז זייער נישט העפּלעך, נאָר ער איז געווען אַזוי אויפ-געבראַכט אויף דעם אַנאַרכישן דילענטאַנטיוזם פון די פאַריזער קינסט-לער, אַז ער האָט זיך געפרייט צו געפינען מענטשן, וואָס זענען גרייט

צו שפאלטן קעפ, מעג זיין צוליב וואָס פאַר אַ סיבה עס איז, און
אפילו אָן אַ סיבה.

בקרוב האָט ער דערזען, אַז אַזעלכע מענטשן זענען אין פראַנק-
רייך דאָ אַ סך. די פּאָליטישע צייטונגען ליפערן זיך מלחמות, פונקט
ווי האַמערס העלדן; יעדן טאָג רופן זיי צו אַ בירגער-קריג. דעם אמת
מוז מען זאָגן, אַז ע'ל פי רוב פלעגט זיך עס ענדיקן מיט ווערטער,
און נאָר אין זעלטענע פּאַלן איז געקומען צו קלעפ. דאָך האָבן נישט
געפעלט קיין נאַיווע מענטשן, וואָס האָבן געוואָלט דווקא אויספירן
דאָס, וואָס אַנדערע האָבן געשריבן. מ'האַט געקאָנט זען אינטערעסאַנ-
טע בילדער: דעפּאַרטאַמענטן, וואָס האָבן זיך געוואָלט אָפּרייסן פון
פראַנקרייך, אַנטלאָמענע רעגומענטן, פאַרברענטע פּרעפעקטורן, שטייער-
מאַנער אויף פּערד רייטנדיק, וואָס האָבן געפירט גרופּעס זשאַנדאַרן,
פּויערן, באַוואָפנטע מיט קאָסעס, האָבן געטראָגן אין די הענט קעסלען
קאָלעדיק וואָסער צו פאַרטיידיקן די באַרובטע קירכעס, וואָס די פּיי-
זייקע האָבן אין נאָמען פון דער פּרייהייט געוואָלט חרוב מאַכן;
מ'האַט געקאָנט זען פּאַלקס-רעטער, וואָס זענען געזעסן אויף בוימער
און פון דאָרטן געהאַלטן דרשות צו די אַרבעטער פון דרום-וויינגערט-
נער, וואָס האָבן זיך צעבונטעוועט קעגן די צפונדיקע אַלקאהאָל-פראַווינצן,
דאָ און דאָרט האָבן טויזנטער מענטשן געדראָט מיט די פּויסטן, רויט
פון שרייען, און געשלאָגן איינער דעם אַנדערן מפות-רצח, די רעפּובליק
האַט געחנפעט די מאַסן — און דערנאָך אַרויס קעגן זיי מיט געווער.
דאָס פּאַלק פון זיין זייט האָט געשפּאַלטן עטלעכע מענטשן די קעפּ—
אָפּיצירן און סאַלדאַטן. אַט אַזוי האָט איין זייט אויפגעוויזן דער אַנדערער,
אַז איר איבערצייגונג איז ריכטיקער און—אַז איר פּויסט איז שטאַרקער.
בעת מ'האַט געקוקט אויף דעם פון דערווייטן, דורך די ברילען פון
די צייטונגען, האָט זיך געקאָנט דאַכטן, אַז די צייט האָט זיך אַ רוק
געטון אויף צוריק מיט זייער פיל דורות. קריסטאָף האָט אַנטדעקט, אַז
פראַנקרייך—דאָס סקעפטישע פראַנקרייך, — איז אַ פאַנאַטיש פּאַלק. נאָר
ס'איז געווען אומגעלעך צו וויסן אין וועלכן זין. זיי זענען קנאים —
צי אויף דער זייט פון דער רעליגיע, צי קעגן איר? פאַרן שכל, צי קעגן
אימ? פאַרן פּאַטערלאַנד, צי קעגן אים?—זיי זענען געווען קנאים אין
יעדן זין. ס'האַט זיך געדאַכט, אַז זיי זענען פאַנאַטיקער לשם
פאַנאַטיזם.

איינמאל אין אָוונט האָט ער זיך צערעדט מפּוח אָט דער פּראָ-
גע מיט אַ סאַציאַליסטישן דעפּוטאַט. וועלכן ער פּלעגט אָפּטמאַל טרעפן
ביי די סטעוואַנס. הגם ער האָט מיט אים שוין נישט איינמאל גע-
רעדט, האָט ער דאָך נישט געקענט דעם דאָזיקן מענטשן; ביז איצט
פּלעגן זיי רעדן נאָר וועגן מוזיק. ער האָט זיך געחידושט, בעת מען
האָט אים דערציילט, אז דער דאָזיקער סאַלאָן-מענטש איז אַן אָנפירער
פון אַ רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי.

אַכיל רוסען איז געווען אַ שיינער מענטש מיט אַ בלאַנדער באַרד,
הייזעריקער שטים, פּרישער הויט, האַרציקע באַוועגונגען, אַ געוויסער
עלעגאַנץ, געמישט מיט ווילגאַריטעט. די באַוועגונגען פון אַ פּויער
פלעגן פון צייט צו צייט אויסגעפן זיין אָפּשטאַמונג; ער האָט געהאַט
אַ באַזונדערע טבע צו רייניקן די נעגל אַלעמען אין די אויגן
און דערצו די פּאַפּלערע געווינהייט אָנצוראָפּן דעם מענטשן מיט
וועלכן ער רעדט, פאַרן לאַץ, פאַר אַ האַנט אָדער צו גלעטן אים אי-
בער די אַרעמס. ער איז געווען אַ גרויסער פּרעסער, אַ גרויסער טרינ-
קער, אַ רעפּעדיקער, אַ לאַכעדיקער, מיט אַפּעטיטן פון אַ פּאַלקס-מענטש,
וואָס שטרעבט צו מאַכט; ער איז געווען בויגעוודיק, מיט אויסערגע-
וויינלעכער געשיקטייט, געענדערט זיינע באַציונגען צו דער סביבה
און צוגעפאַסט זיך צו יעדן מענטשן; ער פּלעגט רעדן מיט ישוב-
הדעה, האָט ליב געהאַט יענעם אויסצוהערן און זיך צוגעפאַסט צו
אַלץ, וואָס ער האָט געהערט; דערביי איז ער געווען אַ סימפּאַטישער,
אינטעליגענטער מענטש, וואָס אינטערעסירט זיך מיט אַלץ, הן צוליב
זיין נאַטירלעכער נייגונג, הן צוליב איינגערעדטער נייגונג און — צוליב
גדלות; ער איז געווען ערלעך, נאָר אויף וויפל זיינע אינטערעסן האָבן
נישט געפּאָדערט דעם היפּוך און וווּ ס'האָט אים נישט געדראָט קיין
שום סכּנה.

ער האָט געהאַט אַ שיינע פּרוי. וואָס איז געווען הויך, פיין
געבויט מיט אַן עלעגאַנטער טאַליע. נאָר אַ ביסל איינגעצויגן פון אירע
טייערע קליידער, וואָס האָבן בולט געמאַכט אירע געזונטע גלידער;
איר פנים איז געווען אַרומגעריימט מיט שוואַרצע געקרייזלטע האַר;
זי האָט פאַרמאָגט, שוואַרצע, גרויסע אויגן, אַביסל אַן אויפגעהויבענעם קין
און אַ ברייט פנים, וואָס איז בכלל געווען גאַנץ שיין. נאָר די קליינע
גרימאַסן פון אירע איינגעשרומפענע, קורצזיכטיקע אויגן און אירע
שנאָבל. ליפּן האָבן אַביסל מיאוס געמאַכט דאָס פנים. זי האָט געהאַט

א שטייפן גאַנג און געמאַסטענע טריטלעך, ווי ביי געוויסע פייגל.
 זי פלעגט רעדן זיס, פאַרמאַגט חן און ליבנסווירדיקייט.
 זי איז געווען אַ טאַכטער פון אַ סירישער קליינבירגערלעכער,
 דייער משפּחה, וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט מיט איר ערלעך-און
 גוטשפּאַרציקייט. זי האָט געהאַלטן פון אַלע געזעלשאַפּטלעכע פּליכטן.
 און ס'איז איבעריק צוצוגעבן, אַז זי פּלעגט זיי דערפילן מיט אַ רע-
 ליגיעזער צוגעבונדנקייט; אויסער דעם, האָט זי גענומען אויף זיך
 פּליכטן לגבי דער קונסט און געהאט אַ סאַלאָן; זי האָט געהאַלטן פאַר
 אַ חוב צו פאַרשפּרייטן קונסט אין די פּאָלקס-אוניווערזיטעטן, צו
 פאַרנעמען זיך מיט פּילאַנטראָפּיע און קינדער-דערציונג — אַן איבער-
 דיקער וואַרעמקייט און אַן איבעריקן אינטערעס, נאָר צוליב אַ גע-
 מיש פון נאַטירלעכער גוטסקייט, סנאַביזם און נאַיווער פּעדאַגאָגיקייט
 פון אַ יונגער געבילדעטער פּרוי, וואָס זעט אויס, ווי זי וואָלט שטענ-
 דיק איינגעזען אַ לעקציע און וויל זי גוט קענען, פּדי צו האָבן
 מיט וואָס זיך צו באַווייזן. זי האָט געפילט אַ באַדערפּעניש זיך מיט
 עפעס צו באַשעפּטיקן, אָבער אַן אַן אינערלעכן אינטערעס פאר איר
 אַרבעט. דאָס איז געווען ענלעך צו דער היציקער אַרבעט פון יענע
 פּרויען, וואָס האַלטן שטענדיק אין איין שטריקן און לייגן גאַרנישט
 אַוועק די שפּיזלען, פּונקט ווי די גאולה פון דער גאַנצער וועלט
 וואָלט געווען אָפּהענגיק פון אַט דער אַרבעט, וואָס אפילו זיי, די
 פּרויען גופא, האָבן פון איר קיין נוצן נישט. אויסער דעם, האָט
 ביי איר, פּונקט ווי ביי די שטריקנדיקע פּרויען, אַ וויכטיק אַרט
 פאַרנומען דאָס קליינלעכע גרויסן זיך פון אַן אָרנטלעכער אשתי-חיל,
 וואָס איז אַ מוסטער פאר אַנדערע פּרויען טיט איר אַרבעטזאַמקייט.
 דער דעפּוטאַט האָט געפילט צו איר אַ מין צערטלעכע פאַר-
 אַכטונג. ער האָט זיך אויסגעקליבן אַ גוטע פּרוי, אי פּדי הנאה צו
 האָבן, אי פּדי רויק צו לעבן. ער האָט זיך געפּרייט מיט איר שיינ-
 קייט און מער האָט ער פון איר נישט פאַרלאַנגט. און זי האָט פון
 אים אויך מער נישט געפּאָדערט. ער האָט זי ליב געהאט און פּלעגט זי
 פאַרראַטן. זי פּלעגט דערצו מספּים-זיין, אַבי ער זאָל נאָר אַן איר
 אויך נישט פאַרגעסן. אַפּשר האָט זי אין דעם געפּינען אַ באַזונדער
 פאַרגעניגען. זי איז געווען רויק און זינלעך; אַ מין האַרעם-פּרוי.
 פאַר אירע צוויי שיינע קינדער, וואָס זענען אַלט געווען פיר
 און פינף יאָר, האָט זי געזאָרגט, ווי אַ גוטע פאַמיליען-מאַמע, מיט

דער זעלבער ליבלעכער און קאלטער פליסיקייט, וועלכע זי האָט אויך
אַנגעווענדט צו איר מאַנס פּאַליטיק און צו די לעצטע מאַניפעסטאַ-
ציעס פון מאָדע און קונסט. און אָט אזוי איז איר שטוב געווען אַ
געמיש פון פּראָגרעסיווע טעאָריעס, אולטרא-דעקאָדענטישער קונסט,
געזעלשאַפטלעכער פּאַרוויילונג און—קליינבירגערלעכע געפילן.

זיי האָבן איינגעלאָדן קריסטאָפּן צו זיך. מאַדאַם רוסען איז געווען
זייער מוזיקאַליש און גוט געשפּילט אויפן פּאַרטעיפּיאַן; זי האָט פּאַר-
מאָנט אַן איידלען און גלייכצייטיק שטאַרקן טאַן; מיט איר קליינעם
קאַפּ, וואָס האָט פּאַרביסן געקוקט אויף די קלאַווישן, און מיט אירע
טאַנצנדיקע פינגער האָט זי אויסגעזען, ווי אַ הון, וואָס נישטערט מיטן
שנאָבל. כאָטש זי איז געווען באַגאַבט און געקענט מוזיק בעסער, ווי
אַנדערע פּראַנצויזיס, איז זי דאָך געבליבן קאַלט, ווי אַ פּיש, צום
טיפּן זין פון דער מוזיק; פּאַר איר איז די מוזיק געווען אַ בלאַט
נאַטן, ריטמען און ניואַנסן, וואָס זי האָט אויפּמערקזאַם אויסגעהערט
אַדער געשפּילט; קיין נשמה האָט זי אין איר נישט געזוכט, ווייל זי
האָט זיך נישט גענויטיקט אין איר. די ווילע, קלאַגע, פשוטע פרוי,
וואָס איז גענויגט געווען יעדן איינעם באַהילפּיק צו זיין, האָט אויפ-
גענומען קריסטאָפּן מיט דער זעלבער פּרייגדלעכקייט, וואָס אַלעמען.
קריסטאָפּ האָט נישט געשפּירט צו איר קיין שום דאַנקבאַרקייט, זי איז
אים נישט געווען שטאַרק סימפּאַטיש; ער האָט געפונען, אַז זי איז
פּוסט. און אפשר האָט ער איר נישט געקאַנט מוהל זיין, אַליין דער-
פון נישט וויסנדיק; למאַזי זי דערלויבט דעם מאַן, וואָס זיין אויפפיר-
רונג איז איר גוט באַקאַנט, צו האָבן אַ סך געליבטע. אַזאַ מין גלייכ-
גילטיקע פּאַרגעבונג האָט ער בשום-אופן נישט געקאַנט מוהל זיין.

שטאַרקער האָט ער זיך צוגעבונדן צו אַליס רוסען. רוסען האָט
ליב געהאַט מוזיק, פונקט ווי אַנדערע מינים קונסט, אויף אַ גראָפּן
אופן, אָבער אויפּריכטיק, ווען אים איז געפעלן געוואָרן אַ סימפּאָניע.
איז עס געווען, פונקט ווי ער וואָלט געלעגן מיט איר. ער האָט פּאַר-
מאָנט אויבערפלעכלעכע קולטור; אָבער באַנוצט זיך דערמיט צו זיין
גונסטן; אין דעם פּרט איז אים זיין פרוי שטאַרק באַהילפּיק געווען.
קריסטאָפּ האָט אים אינטערעסירט בכלל, ווייל ער האָט געזען אין אים
אַ שטאַרקן פּלעבייער, ווי ער אַליין איז געווען. אגב, איז ער געווען
נייגיריק צו אַבסערווירן פון דער נאָענט אַ מענטשן פון אַזאַ אָריגי-
נעלן מין—(ער האָט מיט אומדערמידלעכער נייגיריקייט אַבסערווירט

מענטשן) — און צו דערגיין, וואָס פאַר אַן איינדרוק פאַרזי האָט גע-
מאַכט אויף אים. קריסטאָפּס אָפּנהאַרציקייט און שאַרפע מיינונגען האָבן
אים געוויילט, ער איז געווען גענוג סקעפטיש מודה צו זיין, אַז ער
איז גערעכט. ס'האָט אים נישט געאַרט, וואָס קריסטאָפּ איז אַ דייטש,
אדרבה! ער האָט זיך געגרויסט דערמיט, וואָס ער שטייט איבער די
פאַראורטיילן פון זיין פּאָטערלאַנד. ער איז, באמת, געווען אויפריכטיק.
„מענטשלעך“ — (ס'איז געווען זיין הויפט-מעלה); — ער האָט ליב גע-
האַט אַלץ וואָס איז מענטשלעך. און דאָך האָט ער מיטן גאַנצן האַרצן
געגלויבט, אַז די פּראַנצויזן — די אַלטע ראַסע, די אַלטע ציווילי-
זאַציע — שטייען פיל העכער פון די דייטשן. ער פלעגט אָפט אָפּ-
דאַכן פון זיי.

ביי רוסענען האָט זיך קריסטאָפּ געטראָפּן מיט עטלעכע פּאָלי-
טיקער מיניסטאָרן פון נעכטן אָדער פון מאָרגן. ער וואָלט געווען
זייער צופרידן צו שמועסן און צו פאַרברענגען מיט יעדן איינציקן,
ווען די דאָזיקע הויכגעשטעלטע פּערזענלעכקייטן וואָלטן אים געהאַלטן
פאַר גענוג ראוי דערצו. אין קעגנזאַץ צו דער אַלגעמיין-הערשנדיקער
מיינונג, האָט ער איינגעפונען. אַז זייער געזעלשאַפט איז אַסאַך אינ-
טערעסאַנטער פון זיינע איבעריקע באַקאַנטע פּראַנצויזן. זייער אינטע-
ליגענץ איז געווען אַסאַך לעבעדיקער, אָפענער אויפצוגעמען אַלערדיי
ליידנשאַפטן און גרויסע פּראָבלעמען פון דער מענטשהייט. ס'רוב פון
דרום פּראַנקרייך, זענען זיי געווען אויסגעצייכנטע רעדנער און
ביז דערשטוינט צו ווערן — דילעטאַנטן; אַן און פאַר זיך האָבן זיי
ליב געהאַט די קונסט כמעט אַזוי, ווי די צייטונגס לייט. פאַרשטייט
זיך, אַז אין די ענינים פון קונסט, דער עיקר פרעמדער קונסט, זע-
נען זיי געווען אמתע עמי-ארכים; אָבער אַלע האָבן געטענהט, אַז
זיי פאַרשטייען זי מער אָדער ווייניקער און אָפטמאָל זי באמת ליב
געהאַט. עס זענען געווען מיניסטעריומס, ענלעכע צו קליינע צייטונגס-
שרייבער: איינער האָט געשריבן טעאַטער-פיעסן; דער צווייטער האָט
געגרימפלט אויף אַ פירל און איז געווען אַ פאַרברענטער וואַנגער-אַ-
נער; דער דריטער האָט געשמירט מיטן פענזל. און אַלע צוזאַמען

האָבן זיי געזאמלט אימפרעסיאָניסטישע בילדער, געלייכנט דעקאָדענטי-
שע ביכער, צוליב קאָקעטישקייט פאַרמאָגט אין דער קונסט אַן אוי-
טראַ-אַריסטאָקראַטישן געשמאַק, וואָס איז געווען דער געפערלעכסטער
שונא פון זייערע אייגענע אידעען. קריסטאָפּן האָט אַריינגעפירט אין
אַ פאַרדעגנהייט, וואָס די דאָזיקע סאָציאַליסטישע אָדער ראַדיקאַל-סאָ-
ציאַליסטישע מיניסטאַרן, די דאָזיקע מליצי-יושר פון די אָרעמע, הונ-
געריקע קלאַסן, האָבן זיך געהאַלטן פאַר מבינים אויף ראַפּינירטע
תענוגים. זיי האָבן בלי-ספק געהאַט דאָס רעכט דערצו. אָבער ס'האַט
נישט אויסגעזען אַזוי איבעריק אָרנטלעך.

אינטערעסאַנט איז געווען, בעת די דאָזיקע מענטשן, וואָס אין
זייער פריוואַטן שמועס זענען זיי געווען סקעפטיקער, סענסואַליסטן,
ניהיליסטן און אַנאַרכיסטן, זענען אַריבער צו מעשים: זיי זענען תיכף
געוואָרן פאַנאַטיקער. די גרעסטע דילעטאַנען צווישן זיי, ווי נאָר זיי
פלעגן איבערנעמען די מאַכט, פלעגן זיי ווערן, ווי אַריענטאַלישע דע-
ספּאָטן; זיי האָבן געהאַט אַ מאַניע אַליין אַלץ אָנצופירן, נישט צו
פּאָזן קיין שום זאַך פריי: זיי האָבן פאַרמאָגט אַ סקעפטישן גייסט
און אַן אַכזריותדיקן טעמפּראַמענט, אין זייערע הענט איז איבערגע-
געבן געוואָרן דער ווונדערלעכער מעכאַניזם פון אַנדמיניסטראַטיווער
צענטראַליזאַציע, וואָס איז אַמאָל געשאַפן געוואָרן דורך דעם גרעסטן
דעספּאָט, און ס'איז גרויס געווען דער נסיון, נישט אויסצונוצן זי צום
שלעכטן. דערפון איז געוואָרן אַ מין רעפּובליקאַנישער אימפּעריאַליזם,
נאָך וועלכן ס'האַט זיך אין די פּעצטע יאָרן נאָכגעשלעפט אַן אַטע-
איסטישער קאָטויליציזם.

אין משך פון אַ באַשטימטער צייט האָבן די פּאָליטיקער פאַר-
שפּרייט זייער מאַכט נאָר איבערן גוף. דאָס הייסט — איבערן פאַר-
מעגן; די נשמות האָבן זיי צורו געלאָזן, ווייל מ'האַט פון זיי קיין
געלט נישט געקאָנט מאַכן. די נשמות ווידער, פון זייער זייט, האָבן
זיך נישט אינטערעסירט מיט פּאָליטיק; זי איז זיך געגאַנגען אָדער
איבער זיי אָדער אונטער זיי; אין פּראַנקרייך ווערט פּאָליטיק געהאַלטן
פאַר אַ פיינעם אָבער נישט מיוחסדיקן צווייג פון האַנדל אָדער אינ-
דוסטריע; די גייסטיקע אַרבעטער פאַראַכטן די פּאָליטיקער און פאַר-
קערט. — אָבער מיט אַ קורצער צייט צוריק איז פאַרגעקומען צווישן
זיי אַ דערנענטערונג און באַלד נאָכדעם איז געשלאָסן געוואָרן אַן
אַפּמאַך צווישן די פּאָליטיקער און דעם ערגערן טייל פון די גייסט.

מענטשן. אויף דער אַרענע איז אַרויס אַ נייע מאַכט, וואָס האָט אַי-
בערגענומען די אַבסאָלױטע הערשאַפט איבער די געדאַנקען: דאָס זע-
נען געווען די פריידענקער. זיי האָבן געשלאָסן אַן אָפּמאַך מיט אַן
אַנדער מאַכט, וואָס האָט געזען אין זיי אַן אויסגעצייכנטן טרייב-ראַד
פון פּאָליטישן דעספּאָטיזם. נאָך מער, ווי זיי האָבן געוואָלט חרוב
מאַכן די קירכע, האָבן זיי זי געוואָלט אויסטוישן אויף אַן אַנדערע,
און, באמת, האָבן זיי געשאַפן אַ פריידענקערישע קירכע, וואָס האָט פאַר-
מאַגט איר קאַטעכיזם און צערעמאָניעס, אירע טבילות, אירע ערשטע
ברכות, חתונות, קאָנסיליומס, גאַציאָנאַלע און רעליגיעזע, אַפילו אין
רוים גופא. דאָס איז געווען אַ מין אומגלויבליכער שפּאַס, וואָס די
טויזנטער אַרעמע בהמות האָבן געפילט די נויטוענדיקייט צו פאַריי-
ניקן זיך אין סטאַדעס, פּדי „פריי צו טראַכטן“, אייגנטלעך. איז זייער
פרייהייט פון געדאַנק באַשטאַנען אין דעם, וואָס זיי האָבן אין נאָמען
פון שכל פאַרווערט אַנדערע פריי צו טראַכטן: ווייל זיי האָבן גע-
גלויבט אין שכל, ווי אַ ייד אין משיח, און זיך נישט אָפּגעגעבן קיין
חשבון, אַז סיי דער שכל און סיי משיח זענען אַן און פאַר זיך גאַר-
נישט און אַז זייער מקור ליגט גאַר ערגעץ אַנדערש, און פונקט ווי
די קאַטוילישע קירכע האָט געהאַט אין איר רשות מחנות נזירים און
חברות, וואָס זענען שטיצער הייט אַרומגעקראַכן איבער די אַרטעריעס
פון פּאָלק, פאַרשפרייט דעם גייסט פון דער קירכע און געמאַכט צו-
נישט, יעדער פרעמדע תורה, — פונקט אַזוי האָט די אַנטיקאַטוילישע
קירכע געהאַט אירע פריי-מויערער, וואָס זייער גרויסע לאָזשע, זייער
עלטערן-הויז, דער „גרויסער אַריענט“, האָט געהאַט ביי זיך אַ גענויע
רשימה פון אַלע געהיימע ראַפּאָרטן, וואָס זענען צו זיי אַנגעקומען
יעדן טאָג, דורך זייערע פרומע שליחים פון אַלע עקן פראַנקרייך. די
רעפּובליקאַנישע מלוכה האָט געשטיצט אָט דעם פשרן שפּיאָנאַזש פון
די קבצנישע נזירים און שכל-יעזואיטן, וואָס האָבן טעראָריזירט די
אַרמיי, דעם אַוניווערזיטעט און אַלע מלוכהשע אַרגאַניזאַציעס; און זי
האָט דעלױטין נישט באַמערקט, אַז בעת זיי האָבן, לפנים, געדינט אירע
אינטערעסן, האָבן זיי זיך ביסלעכווייז צוגעגרייט צו פאַרנעמען איר
אַרט, און אַז זי, די מלוכה, גייט אויפן וועג צו אַן אַטעיסטישער
סטאַקראַטיע, וואָס האָט זיך נישט וואָס צו שעמען אַנטקעגן די יעזו-
איטן פון פאַראַגוויי.

ביי רוסענען האָט זיך קריסטאָף באַגעגנט מיט עטלעכע גלחים.

זיי זענען אלע געווען אמתע געטשן-דינער. אין דעם מאַמענט האָבן זיי געיובלט פאַר פרייד, וואָס מ'האַט אַראָפּגענומען קריסטוסן פון די טריבונאַל־טישן. זיי האָבן געגלויבט, אַז דורך דעם, וואָס זיי צעברעכן הילצערנע אָדער ביינערנע פיגורן, מאַכן זיי חרוב די גאַנצע רעליגיע. אַנדערע האָבן גענומען אונטער זייערע פליגל זשאַן ד'אַרק און איר פאָן מיט דער יונגפרוי, וואָס זיי האָבן אַרויסגעריסן פון די קאַטוילן. איינער פון די פּאָטערס פון דער נייער קירך, אַ גענעראַל, וואָס האָט אַרויסגערופן אויף אַ מלחמה די פראַנצויזן פון דער אַנדערער קירך, האָט געהאַלטן אַן אַנטיקלעריקאַלע רעדע לכבוד ווערצינגעטאַריקסן: ער האָט גערימט דעם גאַלישן ברענוס, וואָס די פריידענקער האָבן אים אייפגעשטעלט אַ דענקמאַל, אַט דאָס קינד פון פּאָלק און דעם ערשטן קעמפער פראַקרייכט קעגן רוים (דאָס הייסט קעגן דער קאַ-טוילישער קירכע). די פּלאַט-מיניסטאַרן, וואָס האָבן געוואָלט אויסבע-סערן דעם פּלאַט און אויסדריקן זייער עקל צו מלחמה, האָבן זייערע פאַנצער-שיסן אַ גאַמען געגעבן „דעקאַרט“ און „ערנעסט רענאַן“. די איבעריקע פריידענקער האָבן גענומען רייניקן די קונסט. זיי האָבן זיך אָפּגעפאַרטיקט מיט די קלאַסיקער פון זיבעצענטן יאָרהונדערט און נישט דערלויבט, מיזאַל אין גאַמען פון גאַט באַשמוצן לאַ פאַנטענס משלים, שפעטער האָבן זיי זיך גענומען צו דער אַלטער מוזיק; און קריסטאָף האָט געהערט, ווי איינער פון זיי, אַן אַטער ראַדיקאַל, — („זיין אויף דער עלטער אַ ראַדיקאַל, — זאָגט געטהע, — איז שוין דער סאַמער שפיץ פון משוגעת“) — האָט זיך געבייזערט, וואָס מ'האַט נאָך די העזה צו שפילן אויף אַ פּאָלקס-קאַנצערט בעטהאווענס „רעלי-גיעזע לידער“. ער האָט געפאָדערט, מיזאַל עס, לפחות, אַנדערש אַנרופן. — ווי דען זאָל מען עס אַנרופן, — האָט זיך קריסטאָף אויפ-גערעגט — די רעפּובליק?

אַנדערע וואָס זענען נאָך געווען ראַדיקאַלער, האָבן נישט מסכים געווען מיט אַזעלכע פשרות און האָבן פשוט געוואָלט, מיזאַל אינגאַנצן מבטל מאַכן די רעליגיעזע מוזיק, צוזאַמען מיט די שולן, וווּ זי ווערט געלערנט. אומזיסט האָט איינער אַ דירעקטאָר פון קאָנסערוואַטאָריום, וועלכן מ'האַט אין דער דאָזיקער בעאַטיע געהאַלטן פאַר אַן אמתן אַטענער, געפרוּווט געבן צו פאַרשטיין, אַז ס'איז זייער נויטיק צו לערנען מוזיק, ווייל — האָט ער מיט שטאַרקער חריפות געזאָגט — ווען מען שיקט אַ סאָלדאַט אין קאַזאַרמע, לערנט מען אים בהדרגה

צו באַנצן זיך מיטן ביקס און צו שיטן. פונקט אזוי קומט פאַר מיט
א יונגן קאָמפּאָזיטאָר: זיין קאַפּ איז פול מיט געדאַנקען, וואָס זענען
נאָך נישט גרופירט און באַאַרבעט. און אזוי ווי ער האָט זיך אַליין
דערשראַקן פאַר זיין אייגענער דרייסטיקייט, האָט ער פאַר יעדעס מאָל
פאַרויכלערט, אַז „ער איז אַן אַלטער פריידענקער... אַן אַלטער רעפּוב-
ליקאַנער“ און מוטיק צוויסן געטון, אַז אים איז אַלץ איינס, צי די
קאָמפּאָזיציעס פון פּערגאַליעו זענען אָפּערעס, צי תּפּילות, אָבי זיי זאָלן
זיין ווערק פון דער מענטשלעכער קונסט, אָבער זיין קעגנער האָט מיט
אומברחמנותדיקער לאַנגיק געענטפּערט דעם „אַלטן פריידענקער און
רעפּובליקאַנער“, אַז ס'איז פאַראַנען צוויי מינים מוזיק: איינע, וואָס
מען זינגט אין די קירכן, און די צווייטע, וואָס מען זינגט ערגעץ
אַנדערש. די ערשטע איז אַ דם-שוואַ דעם שכל, און דער מלוכה, און
דער שכל פון דער מלוכה דאַרף זי אומברענגען.
אַט די אַלע שוטים זענען געווען מער לעכערלעך, ווי נאַרישן
אָבער הינטער זיי זענען געשטאַנען מענטשן פון אמת שטאַרקן ווערט,
אויף וועלכע זיי האָבן זיך געשטיצט און וואָס זענען, פונקט ווי זיי—
און אפשר נאָך מער—געווען פאַנאַטיקער פון שכל. טאַלסטאָי רעדט אין
אַ געוויסן אָרט וועגן די „עפּידעמישע השּפּעות“, וואָס הערשן אין דער
רעליגיע, אין דער פּילאָזאָפּיע, פּאָליטיק, קונסט, וויסנשאַפּט; די דאָזי-
קע אומזיניקע השּפּעות, וואָס מענטשן דערקענען זייער נאַרישקייט
ערשט נאָכן באַפרייען זיך פון זיי, אָבער פּל-זמן זיי זענען זייערע
אַנהענגער, זעען זיי אויס, די דאָזיקע השּפּעות, אזוי ווייט אמת, אַז
זיי האַלטן אפילו נישט פאַר נויטיק צו פירן וועגן דעם אַ דיסקוניע,
צו די דאָזיקע השּפּעות דאַרף מען פאַררעכענען די ליידנשאַפט צו האָ-
דעווען טויליפּן, דעם גלויבן אין מכשפים און די פעלערן פון די לי-
טעראַרישע מאָדעס. איינע פון די דאָזיקע מאַניעס איז געווען אויך
דער גלויבן אין שכל. די דאָזיקע מאַניע האָבן פאַרמאָגט אי אמתע
שוטים, אי אמתע חכמים, ווי „וועטערינאַר-געהילפּן“ פון פּאַרלע-
מענט, זיי אייניקע זייער אינטעליגענטע אוניווערסיטעט-פּראָפּעסאָרן,
ביי די לעצטע איז זי נאָך געווען געפּערלעכער, ווי ביי די ערשטע;
ווייל דאָרט איז זי געאַנגען האַנט ביי האַנט מיט אַ פאַרבאַרגענעם
נאַרישן אָפּטימיזם, וואָס האָט אָפּגעשוואַכט די שאַרפּקייט פון זייער
גלויבן; אָבער ביי די גייסטיק-שטאַרקערע איז די קאַפּט פון דעם
גלויבן פאַרשאַפט געוואָרן דורך אַ שטאַרקן פעסימיזם, וואָס האָט זיך

נישט געמאכט קיין שום אילוועס, ווייל ער האָט גוט געקענט די
 טיפע סתירה צווישן דער נאטור און דעם שלל, און דורך דעם נאָך
 מער פאַרשטאַרקט דעם קאַמף צווישן דער אַבסטראַקטער פּרייהייט.
 אַבסטראַקטער גערעכטיקייט, אבסטראַקטן אמת—און דער בייזער נאטור.
 אין דעם דאָזיקן גלויבן איז געווען טיף באַהאַלטן אַ מין קאַלויניסטי-
 שער, זשאַנסעניסטישער, יאַקאַבינער אידעאָלויזם, עפעס אַ מין אַלטער
 גלויבן אין דער אבסאָלוטער מענטשלעכער פּערווערוזיטעט, וואָס נאָר
 דער שטאַרקער אומדערשראַקענער און זעלטענער גייסט, דער גייסט
 פון גאָט, האָט זי געקענט צעברעכֶן און פאַרשקלאַפֶן. דאָס איז געווען
 אַן אמתער פּראַנציוזישער טיפ, יענער טיפ פון די אינטעליגענטע פּראַנ-
 ציוזן, וואָס איז נישט „מענטשלעך“. אַ האַרטער שטיין, ווי אייזן; קיין
 זאַך האָט אים נישט געקאָנט אַדורכדרינגען, און ער האָט צעשמעטערט
 אַלץ, וואָס איז געקומען מיט אים אין באַרירונג.

קריסטאָף איז געווען איבעראַשט פון די שמועסן, וואָס ער האָט
 געהאַט ביי אַלעין רוסען מיט די דאָזיקע משוגענע אָנהענגער פון
 שלל. זיי האָבן אַבסאָלוט אונטערגעגראָבן די מיינונגן וועגן פּראַנק-
 רייך. לויט ידער אָנגענומענער מיינונג, האָט ער געהאַלטן די פּראַנ-
 ציוזן פאַר אַ גלייכגעוויכטיק, געזעלטאַפטלעך און טאַלעראַנט פּאָלק,
 וואָס האָט ליב די פּרייהייט. לסוף האָט ער גאָר געפונען פּאַנאַטיקער
 פון אבסטראַקטע אידעען מיט קראַנקע געדאַנקען, גרייט שטענדיק
 מקריב צו זיין די גאַנצע וועלט און אפילו זיך אַדיין פאַר זייערע
 סילאַגיומען. זיי האָבן אָן אויפהער גערעדט וועגן פּרייהייט, און אויף
 דער גאַנצער וועלט איז נישט געווען נאָך איין מענטש, וואָס זאָל
 פאַרשטיין די פּרייהייט אַזוי שלעכט און וואָס זאָל אַזוי ווייניק ליידן
 צוליב איר, ווי זיי. אין קיין אָרט זענען די מענטשן נישט געווען
 אַזוי קאַלט, אַזוי דעספּאָטיש פאַרביסן; קיינער האָט נישט פאַרמאָגט
 אַזאַ ליבשאַפט צו רעדן וועגן גייסטיקע ענינים, אַזאַ ליידנשאַפט
 שטענדיק גערעכט צו זיין.

און דאָס איז פּאַרנעקומען נישט מיט איין פאַרטיי, אַלע פאַר-
 טייען זענען געווען די זעלבע. זיי האָבן נישט געקאָנט און נישט גע-
 וואָלט זען, וואָס עס קומט פאַר אין דרויסן, אויסער זייער פּאַליטישן
 אָדער רעליגיעזן נוסח, אויסער זייער פּאַטערלאַנד, זייער פּראָווינץ,
 זייער גרופּע, אויסער זייער ענגן מוח. עס זענען געווען צווישן זיי
 אַנטיסעמיטן, וואָס האָבן געווידמעט זייער גאַנץ לעבן דער שטאַרקער

מבואהאלפענער שראה קעגן אלע פריוויליגירטע פונם גורל: ווייל זיי
 האָבן פיינט געהאַט אלע יידן, און מיטן נאַמען ייד האָבן זיי גערופן
 אלעמען, וואָס זיי האָבן פיינט געהאַט. עס זענען געווען צווישן זיי
 נאַציאָנאַליסטן, וואָס האָבן פיינט געהאַט אלע אנדערע פעלקער (בעת
 זיי זענען געווען גוט געשטימט, האָבן זיי אויסגעדריקט בלויו זייער
 פאַראַכטונג); אפילו בנוגע זייער אייגענער נאַציע, האָבן זיי אָנגערופן
 רענעגאַטן די אלע, וואָס האָבן געטראַכט אנדערש, ווי זיי. עס זענען
 געווען אַנטיפראַטעסטאַנטן, וואָס האָבן זיך איינגערעדט, אַז אלע פראַ-
 טעסטאַנטן זענען ענגלענדער אָדער דייטשן, און וואָלטן זיי מיטן
 גאַנצן האַרצן פאַרטריבן פון פראַנקרייך. עס זענען געווען אָנהענגער
 פון מערב, וואָס דאָס לעבן אויף דעם מזרח-ברעג פונם רהיין האָט
 פאַר זיי בכלל נישט עקזיסטירט; און אָנהענגער פונם צפון, וואָס האָבן
 נישט געוואָלט הערן און געדענקען וועגן דעם דרום-ברעג פון ליאָר;
 און אָנהענגער פונם דרום, וואָס האָבן אלע מענטשן פונם צפון-ברעג
 פונם ליאָר גערופן באַרבאַרן; און אַזעלכע, וואָס האָבן זיך געגרויסט
 מיט זייער גערמאַנישן יחוס; און אַזעלכע, וואָס האָבן זיך געגרויסט
 מיט זייער גאַלישן יחוס; און די גרעסטע משוגעים זענען געווען די
 „רוימער“, וואָס האָבן זיך געגרויסט מיט דער מפיזה פון זייערע אבות;
 און עס זענען געווען ברעטאַנער און לאַטאַרינגער און פראַוואַנסאַלער
 און אַביגענזער; און מענטשן פון קאַרפענטראַ פון פּאַנטוואַ און פון
 קימפער-קאַרענטען; און יעדערער האָט געהאַלטן נאָר פון זיך, זיך
 אַליין מכבד געווען מיט אַדל-טיטלען און ווייטער קיינעם נישט
 אָנערקענט. קעגן די דאָזיקע מענטשן איז אוממעגלעך געווען עפעס
 צו טון: זיי האָבן נישט געוואָלט הערן קיין שום טענות, אויסער
 זייערע אייגענע, און מסוגל געווען צו פאַרברענען די גאַנצע וועלט,
 אפילו ווען זיי אַליין זאָלן ווערן דערביי פאַרברענט.
 קריסטאָף האָט געטראַכט, ווי גליקלעך זיי זענען, וואָס זיי האָבן
 אַ רעפּובליק: ווייל אָט די אלע קליינע דעכפאַטן ווערן אינם קעגנזיי-
 טיקן געראַנגל בטל בששים. אָבער ווען איבער זיי וואָלט געהערשט
 איין מלך, וואָלטן זיי זיך אלע געמוזט מיאש זיין פון לעבן.

קריסטאָף האָט נישט געוויסט, אָז די דאָזיקע פונם שכל געפענ-
טעטע פעלקער פאַרמאָגן איין מעלה, וואָס ראַטעוועט זיי—די אומקאַנ-
טעקווענטקייט.

די פראַנצויזישע פּאָליטיקער האָבן אויך פאַרמאָגט דעם חסרון.
זייער תאוה איז אַביסל געמילדערט געוואָרן דורך אַנאַרכיזם; זיי האָבן
זיך אָן אויפהער געוואַקלט צווישן איין עקסטרעמקייט און אַ צווייטער.
אויב זיי האָבן זיך מיטן ליינקן אַרעם געשטיצט אויף די פאַנאַטיקער
פון געדאַנק, האָבן זיי זיך אין דער זעלבער צייט מיטן רעכטן אַרעם
געשטיצט אויך די אַנאַרכיסטן פונם געדאַנק. ביי זייער זייט האָט מען
געקענט זען אָן אַ שיעור סאָציאַליסטישע דילעטאַנטן און קליינע
בעלי-חלומות, וואָס האָבן זיך טאַקע געהיט מיט די ביינער פאַר אַ
מלחמה, פל-זמן ס'איז זיי נישט קלאָר געווען, אויף וועמענס זייט עס
איז דער נצחון; זיי זענען אָבער נאָכגעגאַנגען טריט ביי טריט נאָך
דער מלחמה פריידענקער, און נאָך יעדן נצחון זיך געוואָרפן אויפן רויב.
באמת, האָבן די פריידענקער לחלוטין נישט געקעמפט פאַרן זיג פונם
שכל... sic vos non vobis ... נייערט פאַר די קאָסמאָפּאָליטישע קליינ-
בירגער, וואָס האָבן יובלדיק געטרעטן מיט די פיס אַלע טראַדיציעס
פון זייער לאַנד און חרוב געמאַכט די אמונה, נישט כדי אויף איר
אַרט אויפצושטעלן אַן אַנדערע, נאָר כדי זיך אַליין אומגעשטערט צו
באַפעסטיקן אויף דעם באַדן.

אין דער דאָזיקער געזעלשאַפט האָט קריסטאָף ווידער געטראָגן
לוסיען לעווי-קער. ער האָט זיך נישט געוונדערט, דערוויסנדיק זיך,
אָז לוסיען לעווי-קער איז אַ סאָציאַליסט. ער האָט נאָר געטראַכט, אָז
סאָציאַליזם איז מסתמא שטאַרק זיכער אין זיין נצחון, אויב לוסיען
לעווי-קער איג זיינער אָן אָנהענגער. ער האָט אָבער נישט געוויסט,
אָז אַ דאַנק פאַרשידענע תחבולות פלעגט ער אויך פון זיינע קעגנער
ווערן אויפגענומען מיט אָפענע אַרעמס און אַז ס'האָט זיך אים אפילו
איינגעגעבן צו שליסן אַ פריינטשאַפטס-אַפמאַך מיט די אַנטי ליבעראַל-
סטע און אפילו אַנטיסעמיטישע פּאָליטיקער און קינסטלער. ער האָט
געפרעגט ביי אַכיל רוסען:

— ווי פאַרטראָגט איר אין אייערע רייען אַזעלכע מענטשן?

רוסען האָט געענטפערט:

— ער פאַרמאָגט אַזוי פיל טאַלענט! און אויסער דעם אַרבעט

ער פאר אונזער זאך, ער מאַכט חרוב די אַטע וועלט.
 — איך זע טאַקע, אַז ער מאַכט חרוב, — האָט קריסטאָף געזאָגט. —
 ער מאַכט זי חרוב אַזוי גוט, אַז איך ווייס נישט, מיט וואָס האָט איר
 זי בדעה אויפצובויען פון דאָס ניי, צי זענט איר זיכער, אַז ס'איז
 אייך געבליבן גענוג בוי-מאַטעריאַל פאַר אייער ניי הויז? און צי זענט
 איר זיכער, אַז די ווערים מערן זיך נישט אין דעם מאַטעריאַל פון
 אייער נייעם בנין?

און לויטען לעווי-קער איז נישט געווען דער איינציקער, וואָס
 האָט איינגעביטן דעם סאָציאַליזם. די סאָציאַליסטישע בלעטער זענען
 פיל געווען מיט די קליינע שרייבערלעך פון קונסט לשם קונסט, לוי-
 סוס-אַנאַרכיסטן, וואָס האָבן פאַרנומען אַלע וועגן צו ערפּאָלג: זיי האָבן
 פאַרנומען אַלע וועגן און אויסגעפילט אַלע צייטונגען, וואָס האָבן זיך
 אַליין אָנגערופן פּאָלקס-אָרגאַנען, מיט זייער דעקאַדענטישן דילעטאַנטיזם
 און פּראָזן וועגן קצמף פאַר זייער עקזיטענץ, ס'האָט זיי נישט באַ-
 פּרידיקט צו האָבן שטעלעס. זיי האָבן געוואָלט זיין באַרימט. און קיין
 שום אַנדער צייט האָט מען נישט געקענט זען אַזוי פיל אין איילע-
 ניש אויפגעשטעלטע סטאַטוען און נישט געקענט הערן אַזוי פיל לויב-
 געזאַנגען פאַר די גיפּס-גאַונים. צום לעכערלעכסטן זענען געווען די
 באַנקעטן, וואָס מ'פלעגט פּעריאָדיש איינאַרדענען לכבוד די גרויסע
 גייט פון יעדער פּאַרטיי; די באַנקעטן פלעגן ווערן איינגעאַרדנט,
 פּדי צו פאַרגרעסערן זייער פּרעסטיזש; נישט, ח'ילה, ביי אַ געלעגנהייט
 פון זייערס אַ ווערק, נאָר לכבוד איינער פון זייערע דעקאַראַציעס:
 ווייל דאָס איז געווען ביי זיי צום וויכטיקסטן. עסטעטן, אויבער
 מענטשן, גאַונים, סאָציאַליסטישע מיניסטערן, אַלע צוזאַמען פלעגן קו-
 מען פייערן דעם אריינטריט פון יעדן נייעם מיטגליד אין דער ערן-
 לעגיע, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דעם קאַרטיקאַנער אָפיציר.

רוסענען האָט געוויילט קריסטאָפּס פאַרווינדערונג, ער האָט
 לחלוטין נישט איינגעפונען, אַז דער דייטש האָט אַ ריכטיקע מיינונג
 וועגן זיינע חברים. בעת זיי זענען געווען אַליין, האָט ער אויך גע-
 רעדט וועגן זיי אָן איבעריקן דרך-ארץ, ער האָט געקענט זייער נאָ-
 דישקייט און זייערע שפיצלעך מער, ווי אָן אַנדערער; אָבער דאָס
 האָט אים נישט געשטערט זיי צו שטיצן, כדי צו האָבן זייער שטיצע.
 און אויב ער האָט אין אָן אינטימען שמועס, גערעדט מיט פאַראַכטונג
 און געשאַטן פעך און שוועבל אויפן פּאָלק, איז ער אָבער געוואָרן אן

אָנדער מענש תיבף, ווי ער איז אַרויף אויף דער טריבונע. דעמאָלט
פלעגט זיין שטים ווערן פאַטעטיש, שאַרף, טיף, ער פלעגט ברומען.
שרייען, מאַכן מיט די הענט, ווי מיט פליגל: ער האָט געוואָלט
נאַכמאַכן מונע-טורין.

קריסטאָף האָט זיך געפרוווט קלאָר מאַכן, ווי ווייט רוסען גלויבט.
אין זיין אייגענעם סאָציאַליזם. עס איז געווען קלאָר, אַז ער גלויבט
אינגאַנצן נישט אין אים: ער איז געווען דערצו צו סקעפטיש. און
דאָך האָט ער מיט איין טייל פון זיין געדאַנק פאַרט געגלויבט; און
כאָטש ער האָט געוואוסט, אַז דאָס איז איין טייל (און אפשר נישט
דער וויכטיקסטער), האָט ער אָבער לויט אים איינגעאַרדנט זיין לעבן
און זיין אויפפירונג, ווייל אזוי איז געווען באַקוועמער. נישט נאָר
זיין פראַקטישער אינטערעס האָט אין דעם געוואונען, נאָר אויך זיין
לעבנס-אינטערעס, דער תכלית פון זיין עקזיסטענץ און פון זיינע
מעשים. זיין סאָציאַליסטישער גלויבן איז געווען פאַר אים אַ מין
מלוכה-רעליגיע; די מערהייט מענטשן לעבן אזוי: זייער לעבן שטיצט
זיך אויף רעליגיעזע, מאַראַלישע, סאָציאַלע אָדער ריין-פראַקטישע
גלויבנס — גלויבן אין זייער באַרוף, אין זייער אַרבעט, אין דער
נוצלעכקייט פון זייער ראָל אינם לעבן, — באמת, גלויבן זיי טאַקע
נישט, נאָר זיי ווילן דערפון נישט וויסן, ווייל זייער לעבן נויטיקט
זיך אין דער אילויע פון אַ גלויבן, — אין דער דאָזיקער, מלוכה-רע-
ליגיע, וואָס יעדער איינער איז איר פריסטער.

רוסען איז נאָך נישט געווען פון די ערגסטע. פיל אַנדערע מענטשן
פון דער פאַרטיי האָבן זיך פאַרנומען מיט סאָציאַליזם, און ראַדיקאַליזם —
מען קאָן אפילו נישט זאָגן, אַז זיי האָבן עס געטון צוליב יאָגן זיך
נאָך כבוד, ווייל די דאָזיקע יאָגעניש נאָך כבוד איז געווען אזוי
קורצוויכטיק, אַז זי האָט זיך צופרידנגעשטעלט נאָר מיטן רויב, ביז
די נייע וואָלן. די דאָזיקע מענטשן האָבן אויסגעווען, ווי זיי וואָלטן
געגלויבט אין דער נייער געזעלשאַפט. אפשר האָבן זיי אַמאָל גע-
גלויבט אין דעם, און איצט שפילן זיי זייער גלויבן, אָבער באמת
האָבן זיי איצט נישט געהאַט מער וואָס צו טון, ווי צו לעבן מיט

די שיריים פון דער שטארבנדיקער געזעלשאפט. א קורצזיכטיקער
אָפּאָרטוניזם איז געשטאַנען אין דינסט פון דעם דאָזיקן הנאה-ניהי-
ליזם. די גרויסע אינטערעסן פון דער צוקונפט זענען געפאלן א
קרוב פון דער היי-שעה-עגאָיזם. מ'האָט צעריסן אויף שטיקער די
אַרמיי, אפילו דאָס פּאָטערלאַנד האָט מען צעברעקלט, כדי נוסא-חן
צו זיין ביי די וועלער. נישט דערפאַר, וואָס זיי האָט געפעלט אינ-
טעליגענץ: זיי האָבן גאַנץ גוט געוואוסט, וואָס זיי האָבן צו טון, זיי
האָבן עס אָבער נישט געטון, ווייל דאָס האָט געפאָדערט צו שטאַר-
קע אָנשטרענגונג, און צו אָנשטרענגונג זענען זיי נישט פּעיק געווען.
זיי האָבן געוואָלט איינאַרדען זייער אייגן לעבן און דאָס לעבן פון
פאָלק מיט דער קלענסטער מי און מיט וואָס ווייניקער קרבנות. פון
די העכסטע ביו די נידעריקסטע שטאַפלען פון דעם געזעלשאַפטלעכן
לייטער — אומעטום האָט געהערשט די זעלבע מאָראַל: וואָס-מער
פאַרגניגט פאַר דער מעגלעך-קלענסטער אָנשטרענגונג. אָט די אומ-
מאָראַלישע מאָראַל איז געווען דער איינציקער וועג-ווייזער אין דעם
פאָליטישן מיט-מאַט, וואָס זיינע אָנפירער זענען אַליין געווען אַ מוס-
טער פון אַנאַרכיע, וווּ מ'האָט געפירט אַ לויזע פאָליטיק, וואָס האָט
זיך נאָכגעיאָגט נאָך צען האָזן מיטאַמאָל. און פון גרויס איילעניש
געלאָזט אַלעמען אַנטרונען ווערן; וווּ ס'איז געפירט געוואָרן אַ
קאַמף-לוסטיקע דיפּלאָמאַטיע האַנט-ביי-האַנט מיט אַ פאַציפיסטישן
קריגס-מיניסטעריום; וווּ די קריגס-מיניסטאַרן האָבן הרוב געמאַכט די
אַרמיי, כדי זי אויסצובעסערן; וווּ די פּלאַט-מיניסטאַרן האָבן געבונ-
טעוועט די געווער-אַרבעטער און קריגס-אינסטרוקטאָרן, וואָס האָבן
געדרשנט וועגן דער געפאַר פון מלחמה; וווּ די אָפיצירן זענען גע-
ווען דילעטאַנטן, פונקט ווי די דילעטאַנטישע ריכטער, דילעטאַנטישע
רעוואָלוציאַנערן און פאַטריאַטן. ס'האָט געהערשט אַן אַלגעמיינע פאָ-
ליטישע דעמאָראַליזאַציע. יעדער איינער האָט זיך געריכט צו באַקן-
מען פון מלוכה שטעלעס, אויסצייכענונגען, פענסיעס און דיעטע; און
די מלוכה האָט לאַנג נישט געוואָרט און געטיילט אירע גוטע-פריינט
אַלע גוטע זאַכן אויף רעכטס און אויף לינקס. מ'האָט געטיילט אויס-
צייכענונגען און שטעלעס אַלע זין, ברידער-זין און שוועסטער איי-
ניקלעך און משתתים פון די מאַכט-פּאָזיצער; די פאַרלאַמענט-דעפּו-
טאַטן האָבן אַליין אָנגענומען באַשלוסן וועגן העכערן זיי די געהאַלטן
מ'האָט אויף אַ ווילדן אויפן צעוואָרפן אויף אַלע זייטן מלוכה-געלט,

שטעלעס, אויסצייכנונגען, און פארשווענדעט אלע כוחות פון דער מלוכה. — און ווי א שרעקלעכער עכאָ פון דער אויבערשטער פאָלי־טיק איז געקומען די צעשטערונג־ארבעט אין די אונטערשטע שיכטן; דערער האָבן געלערנט, ווי צו פאַראַכטן יעדע אויטאָריטעט און ווי זיך צו בונטעווען קעגן פאָטערלאַנד; פאָסט־באַאַמטע האָבן פאַר־ברענט בריוו און טעלעגראַמען; פאַבריק־אַרבעטער האָבן געלעגט זאָמד אָדער שטיינדלעך אין די רעדער פון די מאַשינען; אַרעסנאַל־אַרבעטער האָבן חרוב געמאַכט געווער־פאַבריקן און אונטערגעצונדן שיפן; די אַרבעטער אַליין האָבן אויף אַ שרעקלעכן אופן אַ תל גע־מאַכט פון זייער אַרבעט — ס'איז געווען אַ חורבן, נישט נאָר פון די רייכע, נאָר פונם גאַנצן וועלט־פאַרמעגן.

און פדי עס זאָל פול ווערן די מאָס פונם חורבן, האָבן די גייסטיקע אָנפירער געוואָלט אָט דעם מאַסן־זעלבסטמאָרד שטיצן אויף שכל און גערעכטיקייט. זיי האָבן געפרעדיקט דאָס הייליקע מענטש־לעכע רעכט צו גליק. אַ קרענקלעכער הומאַניטאַריזם האָט ביי זיי אָפגענומען די פעיקייט אונטערצושיידן פון גוטס ביז שלעכטס, און מיט אַ זקנהשן סענטימענטאַליזם באַדויערט די „אומפאַראַנטוואָרטלעכע הייליקע“ פאַרברעכער: מ'האָט קאַפיטולירט פאַרן פאַרברעכן און אים איבערגעלאָזן אין דער געזעלשאַפט.

קריסטאָף האָט געטראַכט:

— פראַנקרייך איז פאַרשיכורט מיט איר נצחון. ווען זי וועט זיך אינגאַנצן פאַרכלינען וועט זי פאַלן אין שיפורער חלשות און וועט זיך אויפכאַפן — אין תפיסה.

צום שטאַרקסטן האָט קריסטאָפן פאַרדראָסן די דעמאָגאָגיע, די שלעכטע פאָליטיק, וואָס האָט פאַרבלענדט די אויגן און איז געפירט געוואָרן קאַלטבלוטיק, דורך שוואַכע מענטשן. די דיספראָפאָרציע צווישן די זיך וואַקלענדיקע מענטשן און זייערע שטרענגע מעשים האָט אים שטאַרק אויפגערעגט. ס'האָט אויסגעזען, ווי אין זיי וואָלטן געלעבט צוויי סתירות: אַן אומזיכערער כאַראַקטער, וואָס גלויבט נישט אין קיין שום זאָך, און אַ רעזאָנירנדיקער שכל, וואָס צעשניידט,

פארקירצט און באַרויבט דאָס לעבן, נישט אומקוקנדיק זיך אויף הינטן. קריסטאָף האָט געפרעגט ביי זיך, ווי איז עס מעגלעך, אָז די פרידלעכע קליינבירגער, די קאַטוילן, די שרעקלעך געפייניקטע אָפּצירן, פאַרייניקן זיך נישט צוזאַמען צו פאַרטרייבן די דאָזיקע באַנד. דע. ער האָט נישט געהאַט קיין מוט דאָס צו זאָגן רוסענען; נאָר אַזוי-ווי ער האָט בטבע קיין זאַך נישט געקאַנט באַהאַלטן, האָט רור סען לייכט איבערגעלייענט זיינע געדאַנקען. ער האָט גענומען לאַכן און געזאָגט:

— בלי ספק, איר אָדער איך וואָלטן אַנדערש געטון, נישט אמת? אָבער זיי זעען נישט אין דעם קיין שום געפאַר. די דאָזיקע אָרעמע ברואים, וואָס פאַרמאָגן נישט קיין מוט פאַר אַ גראַשן ענער-גיש זיך צו פאַרטיידיקן, זיי קאָנען זיך נאָר באַקלאַנגן. אַ צעפּוילטע פּערמלאָזע אַריסטאָקראַטיע, וואָס איז פריער פאַרטעמפּט געוואָרן פּונם קלוב-און ספּאָרט-לעבן, גיט זיך אָפּ מיט אַמעריקאַנער און יידן, און דריקט אויס איר מאַדערניזם דערמיט, וואָס זיי אַפּלאַדירן די פאַר-שטעלונגען, וווּ די דראַמאַטישע שרייבער שטעלן זיי פאַר עקלהאַפט און בויונדיק. אַן אַפּאַטיש, נאַריש קליינבירגערטום, וואָס ליענט גאַרנישט, פאַרשטייט גאַרנישט, וויל נישט פאַרשטיין, און קאָן זיך נאָר זידלען מיט סתם-שטעכווערטלעך אָן אַ שום נוצן, גלאַט אין דער וועלט אַריין, — וואָס פאַרמאָגט נאָר איין ליידנשאַפט: שלאַפּן, פאַרפּוילט ווערן, שלאַפּנדיק אויף דעם געלט-זאַק, און צוזאַמען דער-מיט פיינט צו האַבן אַלע, וואָס שטערן זיי אין שלאַף אָדער וואָס ווילן עפעס אַנדערש: וויל די אַרבעט, וואָס אַנדערע טוען, בעת זיי שלאַפּן, זעט אויס אין זייערע אויגן, ווי אַ שטערונג... ווען איר וואָלט געקאַנט די דאָזיקע מענטשן, וואָלט איר געזען, אַז מיר זענען נאָך סוף-כל-סוף סימפּאַטיש.

אָבער קריסטאָף האָט סיי צו די און סיי צו יענע געפילט אַ שטאַרקן עקל. וויל ער האָט נישט געהאַלטן פון דער מיינונג, אַז די געמייניקייט פון די פאַרפּאָלגטע גאַרעכטיקט די געמייניקייט פון די פאַרפּאָלגער. ער פלעגט אָפטמאָל טרעפן ביי די סטעוואַנס די דאָ-זיקע קליינבירגערלעכע, רייכע און אָנגעבלאָזענע טיפּן, וואָס רוסען האָט זיי געשילדערט:

..l'anima triste di coloro.

che visser senza onfamia e senza lodi...

ער האָט גוט געקענט די סיבות, צוליב וועלכע רוסען און זיי
 גע פריינט זענען געווען אזוי זיכער, אַז לא-די וואָס זיי הערשן אי-
 בער די דאָזיקע מענטשן, נאָר זיי האָבן דאָס רעכט מיט דער דאָזי-
 קער מאַכט צו מיסברויכן. קיין מיטלען דערצו האָבן זיי נישט גע-
 פעלט. טויזנטער באַאַמטע אָן ווילן, אָן יעדן סימן פון פּערזענלעכ-
 קייט, זענען בלינד געשטאַנען גרייט צו זייערע באַפעלן. קורטיזאַני-
 שע זיטן האָבן געהערשט אין אָט דער רעפּובליק אָן רעפּובליקאַנער;
 עס זענען געווען סאָציאַליסטישע צייטונגען, סאָציאַליסטישע דעפּו-
 טאַטן, וואָס זענען געקראָכן אויף די בייכער פאַר די דורכפאַרנדיקע
 קעניגן; מענטשן מיט קנעכטישע נשמות, וואָס האָבן זיך געבויהן אין
 דרייען פאַר אַלערליי טיטלען, מעדאַלן און אויסצייכנונגען; פּדי זיי
 צו פירן אויף אַ שטריק איז גענוג געווען זיי צוצוואַרפן אַ ביינדל,
 אָדער אַן אויסצייכנונג. ווען די קעניגן וואָלטן באשאַנקען אַלע
 פּראָנציוזישע פּירגער מיט אויסצייכנונגען, וואָלטן אַלע פּראָנציוזן
 געווען ראַיאַליסטן.

די פּאָליטיקער האָבן געהאַט פרייע הענט. פון די דריי שטאַנדן
 פון 89-טן יאָר, איז דער ערשטער חרוב געוואָרן, דער צווייטער
 האָט אויסגעוואַנדערט אָדער געלעבט אין אייביקן פאַרדאַכט, און דער
 דריטער איז, איבערגעפרעסן מיט זיין נצחון, געשלאַפן. און וואָס
 שייך דעם פערטן שטאַנד, וואָס האָט אין די לעצטע צייטן מיט פאַר-
 ביסענעם צאָרן אויפגעהויבן דעם קאַפּ, אים איז נישט שווער געווען
 צו באַהערשן. די דעקאַדענטישע רעפּובליק האָט זיי באַהאַנדלט, פונקט
 זוי די דעקאַדענטישע רויס, און איז זיך אזוי באַגאַנגען מיט די
 באַרבאַרישע מחנות, וואָס זי האָט נישט געקאַנט פאַרטרייבן פון אירע
 גרענעצן; זי האָט זיי איינגעזאַפט אין זיך, און זיי זענען בקרוב גע-
 וואָרן אירע טרייע הינט. די בירגערלעכע מיניסטאַרן, וואָס האָבן זיך
 אַליין געהאַלטן פאַר סאָציאַליסטן, האָבן מיט אַ שפיצל אַריבערגע-
 צויגן אויף זייער זייט די אינטעליגענטערע און מוטיקערע פון די אַר-
 בעטער-פירער; זיי האָבן אָפּגעזונדערט די פירער פון די מאַסן,
 איינגעשפּריצט זיי פריש בלוט און אַלס באַלוינונג זיי געפיטערט מיט
 שלעכט-פאַרדייטער וויסנשאַפט און בורזשואַזער אידעאָלאָגיע.

איינס פון די אינטערעסאנטסטע מיטלען אַריבערצוציען די מאַסן צו דער בורושואַזיע, זענען געווען די פּאָלקס־אָניווערזיטעטן. דאָס זענען געווען קליינע וויסנשאַפֿטס־מערק, אַן ערב־רב פון אַלע צייטן אין אַלע לענדער. מ'האַט צוגעזאָגט צו לערנען לויטן פּראָגראַם אַלע צווייגן פון דער פיזיק, ביאָלאָגיע און סאָציאַלאָגיע: אַסטראָ־נאָמיע, קאָסמאָלאָגיע, אַנטראָפּאָלאָגיע, עטנאָלאָגיע, פיזיאלאָגיע, פּסיכאָלאָגיע, פּסיכיאַטריע, געאָגראַפיע, לינגוויסטיק, עסטעטיק, לאַנגקאָ. א. ו.ו. אַ מוח פון אַ גאון האָט געקאָנט פּלאַצן פון אַזוי פיל וויסנשאַפֿטן.

אודאי, דאָס איז געווען אין אָנהויב, און אין אַ סך אַזעלכע פרווון איז נאָך היינט אויך פאַראַן אידעאָלויזם, באַדערפעניש צו לערנען דעם מענטשן אמת, שיינקייט, מאַראַל, ס'איז אַ פּראַכטפולער געדאַנק. די דאָזיקע אַרבעטער, וואָס פלעגן נאָך אַ שווערן אַרבעטס־טאַג קומען און אָנפילן די ענגע, שטיקנדיקע פאַרזאַמלונגס־זאַלן, וואָס זייער דורשט צו וויסנשאַפֿט איז געווען שטאַרקער פון זייער מיד־קייט און הונגער, האָבן פאַרגעשטעלט מיט זיך אַ ווונדערלעך, רירנד־דיק בילד. אָבער ווי האָט מען מיסברויכט מיט דער נאַיווקייט פון די דאָזיקע מענטשן! אויף יעדן אמתן, אינטיליגענטן און מענטשלעכן אַפּאָסטאָל, אויף יעדן גרויסמוטיק האַרץ, וואָס האָט געהאַט די בעסטע פּונוות, זענען געווען אָן אַ שיעור שוטים, פּלוידערזעק, אינ־טריגאַנטן, שרייבער אָן לייענער, רעדנער אָן צוהערער, לערער, גלחים, רעציטאַטאָרן, פּיאַניסטן, קריטיקער, אַנאַרכיסטן, וואָס האָבן פאַרפלייצט די מאַסן מיט זייערע פּראָדוקטן! יעדער איינער האָט געזוכט אויסצוברענגען זיין סחודה. צום מערסטן בעלנים האָבן נאָר שירלעך, געהאַט די גרעסטע מאַרק־שרייער, די פּילאָזאָפּישע רעדנער, וואָס פלעגן אָנקלייבן אַ גאַנצן באַרג באַקאַנטע געדאַנקען, געפּלאַכטן דאָ און דאָרט מיט פּאַקטן, וויסנשאַפֿטלעכע קאָמענטאַרן און קאָסמאָ־לאָגישע אויספירונגען.

די פּאָלקס אָניווערזיטעטן זענען אויך געווען אַן אָבזאַץ־מאַרק פאַר די אולטראַ־אַריסטאָקראַטישע קונסט־ווערק, גראַפיק, פּאַעזיע און

דעקאדענטישע מוזיק. מ'האט געוואָלט אָפּנאַרן דעם עולם, פּדי יינגער צו מאַכן דעם געדאַנק און אָפּפּרישן די ראַסע. מ'האָט געוואָלט אויפֿ־וועקן די פּאָלקס־נשמה דורך די ראַפּינירטע תּענוגים פּון דער בור־זשוואַזיע. די פּאָלקס־מאַסן האָבן עס גיריק אויפּגעכאַפּט, נישט דערפּאַר, וואָס עס איז זיי געפּעלן געוואָרן, גאָר דערפּאַר, וואָס דער מאַכ־איז געווען אַ בורזשואַזער. קריסטאָף איז איינמאָל מיט מאַדאַם רוסען געגאַנגען אין איינער פּון די פּאָלקס־אוניווערויטעטן און געהערט, ווי מ'שפּילט פּאַר אַן אַרבעטער־עולם העביוסי צוזאַמען מיט "Bonde Chanson" פּון גאַבריעל פּאַרע און איינעם פּון בעטהאָווענס לעצטע קוואַרטעטן. קריסטאָף גופּא האָט פּאַרשטאַנען בעטהאָווענס לעצטע ווערק ערשט נאָך לאַנגע יאָרן, אַ דאַנק זיין אַרבעט און דער אַנטוויקלונג פּון זיין געשמאַק; און דעריבער האָט ער מיט מיטלייד געפרעגט איינעם פּון זיינע שִכּנים:

— אָבער צי פּאַרשטייט איר עס?

יענער האָט זיך אָנגעבלאָזן, ווי אַ בייזער האָן, און געזאָגט:

— אוודאי. פּאַרוואָס זאָג איך עס נישט פּאַרשטיין אזוי גוט.

ווי איר?

און פּדי צו ווייזן אים, אַז ער פּאַרשטייט באמת, האָט ער אַפּלאָדירט אויף בים, קוקנדיק אויף קריסטאָפּן מיט אַן אַרויספּאַדערנ־דיקן בליק.

קריסטאָף איז אַן אומעטיקער פּון דאָרטן אַנטלאָפּן; ס'איז קלאָר געווען, אַז די דאָזיקע חברה האָט זיך איינגעגעבן צום פּאַרסמען דאָס פּאָלק טיף ביז די וואַרצלען: ס'איז שוין מער קיין פּאָלק נישט געווען.

— איר זענט אַליין דאָס פּאָלק! — האָט אַמאָל אַן אַרבעטער געזאָגט צו איינעם פּון די מוטיקע מענטשן, וואָס האָט געפרוּווט צו שאַפּן אַ פּאָלקס־טעאַטער. — איך בין פּונקט אַזאַ גוטער בירגער, ווי איר.

אין אַ שיינעם אַוונט, ווען דער הימל איז געלעגן אויסגעשפּרייט, ווי אַן אַריענטאַלישער טעפּיך מיט וואַרעמע, אַביסל מאַטע פּאַרבן איר, בער דער טונקלער שטאַט, איז קריסטאָף געגאַנגען דורך די בולוואַרן.

פון דעם נאָטרדאָם צום אינוואַלידן-פּלאַץ. אין דער צופאַלנדיקער נאַכט האָבן זיך די טורעמס פון דער קאַטעדראַע געהויבן צום טונקעלן הימל, ווי משהס אויפגעהויבענע אָרעמס בעת דער שלאַכט. צווישן די גע- דיכטע הייזער האָט געגלאַנצט די גאַלדענע געשניצטע קויל פונם טענט-שאַפעל, ווי אַ בליענדיקער הייליקער דאָרן. אויפן צווייטן ברעג פון וואַסער האָט דער לוור קעניגלעך געשטראַלט, און זיינע טרויע- ריקע אויגן האָבן געגלאַנצט אינם זון-אונטערגאַנג מיטן לעצטן פונק פון לעבן. טיף אויפן אינוואַלידן-פּלאַץ, הינטער די טיפּע גראַבנס און הויכע מויערן, האָט זיך איינזאַם געהויבן דער טונקל-גאַלדענער, מאַ- יעסטעטיש-איינזאַמער קופּאַך, ווי אַ סימפּאָניע פון ווייטע נצחונות. דער טריומף-בויגן איז געהאַנגען איבער בערגלעך, ווי אַ סימבאָל פון העל- דישן איבערמענטשלעכן גאַנג פון די קייזערלעכע לעגיאָנען.

און פּלוצלינג האָט קריסטאָף געהאַט דעם איינדרוק, אַז דאָס איז אַ טויטער ריו, וואָס זיינע קאָלאָסאַלע אברים האָבן פאַרדעקט דעם פליין. צוזאַמענגעדריקט פון שרעק, איז ער געבליבן שטיין און שווייגן- דיק באַטראַכט די גיגאַנטישע שיריים פון אַ לעגענדאַרער ראַסע, וואָס איז פאַרשווונדן געוואָרן פון דער ערד און וואָס די גאַנצע וועלט איז פול געווען מיט אָפּקלאַנג פון אירע טריט, — אַ ראַסע, וואָס איז ווי אַ העלם געהאנגען איבערן אינוואַלידן-הויז און אַרומגעאַרטלט דעם לוור; אַ ראַסע, וואָס האָט מיט די טויזנטער אָרעמס פון אירע קאָ- טעדראַעס אַרומגענומען דעם הימל, און געשטעלט אויפן נאַקן פון דער וועלט די צוויי זיגרייכע פיס פון נאַפּאָלעאָנס בויגן, וואָס אונ- טער אים ווימלען היינט קאַרליקעס.

אָן שום מי פון זיין זייט, איז קריסטאָף אין אַ געוויסער מאָס געוואָרן באַרימט אין די פאַריזער קרייזן, וווּ סילווען קאָן און גוזשאַר האָבן אים אַריינגעפירט. די אַריגינאַליטעט פון זיין פּערזאָן, וואָס מ'פּלעגט אומעטום באַמערקן, צוזאַמען מיט איינעם פון זיינע צוויי פריינד אויף אַזע טעאַטער-פּרעמיערעס און קאַנצערטן, זיין אויסדרוק- פולע מיאוסקייט, זיינע לעכערלעכקייטן, זיינע אומגעלומפּערטע, קאָמי- שע באַוועגונגען, די פאַראַדאָקסאַלע ווערטלעך, וואָס פלעגן זיך אים

אָזשט אַרויסכאַפן. זיין שלעכט געשניצטע אָבער ברייטע און געזונטע
 אינטעליגענץ, און די ראַמאַנטישע מעשות וואָס סילווען קאָן האָט
 דערציילט וועגן זיין לעבן אין דייטשלאַנד, וועגן זיין קאַנפליקט מיט
 דער פּאָליציי און אַנטלויפן קיין פּראַנקרייך, — דאָס אַלץ האָט אַרויס-
 גערופן צו אים די פּוילע נייגעריקייט פּונדעם גרויסן אינטערנאַציאָנאַל-
 נאַלן האָטעל-סאַלאַן, וואָס פּראַנקרייך איז געוואָרן אין יענער צייט.
 פֿל זמן ער האָט זיך געהאַלטן אין דער זייט, געקוקט, געהערט, גע-
 וואָלט פּאַרשטיין און נישט אַרויסגעזאָגט קיין מיינונגען, פֿל זמן מהאָט
 נישט געקענט זיינע ווערק און טיפּע געדאַנקען, איז מען געווען גוט
 געשטימט צו אים. די פּראַנצויזן זענען אים געווען דאַנקבאַר, וואָס
 ער האָט נישט געקאַנט בלייבן אין דייטשלאַנד. דער עיקר זענען די
 פּראַנצויזישע מוזיקער געפּעלן געוואָרן קריסטאַלע אומגעזעכטע מיינונג-
 גען וועגן דער דייטשער מוזיק: — (באמת זענען עס געווען אַלטע
 מיינונגען, וואָס ער וואָלט על פי רוב שוין אַליין מיט זיי נישט
 מסכים געווען: דאָס זענען געווען אַלטע אַרטיקלען, וואָס זענען אַמאָל
 געדרוקט געווען אין אַ דייטשער צייטונג, און פּאַראַדאָקסן, וואָס זענען
 אָנגעשריבן און באַפּוצט געוואָרן דורך סילווען קאָן). — קריסטאַף האָט
 גאַנצייגן די אויפּמערקזאַמקייט אָבער קיינעם נישט געשטרעמט, קיינעמס
 אָרט נישט פּאַרנומען. ער האָט געהאַט די ברירה צו ווערן אין דער
 געזעלשאַפט אַ גרויסער מענטש. ער האָט נאָר געדאַרפט גאַרנישט
 שרייבן אָדער שרייבן וואָס ווייניקער, און דער עיקר נישט לֵאָזן
 אויספירן זיינע ווערק און אָפּגעבן אַ טייל פּון זיינע געדאַנקען אַזעל-
 כּע מינים גוזשאַרן און נאָך אַזעלכע פירות, וואָס האָבן געהאַט דעם באַ-
 רימטן דעוויוז:

— מיין פּוס איז נישט גרויס, אָבער ס'מאַכט נישט אויס... איך

טרונק פון מיין חברים.

אַ שטאַרקע פּערזענדלעכקייט ווירקט שטראַלנדיק קודם פֿל אויף
 יונגע מענטשן, וואָס זענען מער פּאַרטון מיט פּיגן ווי מיט טון. און
 אַזעלכע יונגע לייט האָבן נישט געפּילט אַרום קריסטאַפּן. בכלל האָבן
 זיי געהערט צו יענע ליידיקגייער אָן ווילן, אָן אַ צוועק און אָן אַ
 תּכלית, וואָס ציטערן פּאַרן אַרבעטס טיש, האָבן מורא צו בלייבן אַליין
 מיט זיך, ליגן שטענדיק אויסגעצויגן אין די פּאַטעלן, פּלאַנדזען אַרום
 פּון קאַפּען אין טעאַטערן, און זוכן פּסדר אָן אויסרייד נישט צו גיין
 אַהיים, פֿדי נישט צו טרעפּן זיך מיט זיך אַליין פּנים אל פּנים. זיי

פלעגן קומען צוגיין, אויסציען זיך אין די שטולן, פארברענגען גאָב־
צענע שעה אין באַנאַלע שמועסן און איבעררייסן צוליב איבערגע־
פּרעסנקייט, עקל, גלייכצייטיק הונגער, פילגדיק די באַדערפעניש צו־
זאַמען מיטן עקל ווייטער צו פלוידערן. זיי האָבן אַרומגעטאַנצט אַרום
קריסטאָפּן, ווי געטהעס הינט, ווי, לויערנדיקע נאַכט־רוחות, וואָס
זוכן צו פארכאַפּן נשמות, פּדי זיך אָנצוקלאַמערן אין לעבן.

אַ פּוסטער שוטה וואָלט געקאַנט געפּינען אין די דאָזיקע פּאַ־
רצאָיטן פארגעניגן; אָבער קריסטאָפּ האָט נישט ליב געהאַט צו שפּילן
די ראָל פון אַן אָפּגאַט. אגב, האָט אים געשראַקן די אידיאָאָישע עמ־
פינדלעכקייט פון זיינע אָנהענגער, וואָס האָבן אין אַלע זיינע מעשים
געזען די באַנאַלסטע פּוונות. עפעס רענאַנישעס, נישטעאַנישעס, הער־
מאַפּראָדיטישעס. ער האָט זיי פארטריבן פון זיך. ער איז נישט באַ־
שאפּן געוואָרן פאר אַ פּאַסיווער ראָל און האָט שטענדיק, מיט אַלע
זיינע מעשים, געשטרעבט צום ציל. ער האָט געלערנט און געפּאַרשט
פּדי צו פארשטיין, און געוואָלט פארשטיין פּדי צו טון. ער איז גע־
ווען פריי פון יעדן שול־צוואנג און פון אַלערליי פּאַראָרטיילן! ער
האַט אַלץ אָבסערווירט, אַלץ געלייענט, געלערנט אַלע געדאַנקען
פּאַרמען און אויסדריקס־אופנים פון אנדערע לענדער און אנדערע
צייטן אויפן געביט פון קונסט. אין קעגנזאץ צו די פראנצויזישע
קינסטלער, וואָס ער האָט שטודירט, אָט די געשיקטע ערפינדער פון
נייע פּאַרמען, וואָס האָבן אָנאַויפהער ערפינדן און דערווייל פארלוירן
זייערע ערפינדונגען, האָט ער זיך באמיט ווייניקער צו באנייען אין
דער מוזיק, אָבער דערפאר שטאַרקער אויסצודריקן; ער האָט נישט
געוואָלט זיין אויסערגעוויינדעך נאָר שטאַרק. די דאָזיקע ליידנשאפט־
לעכע קראפט האָט זיך אַנטקעגנגעשטעלט דעם פראנצויזישן זשעני פון
פיינקייט און מאָס. זי האָט נישט פארטראָגן דעם סטיל לשם סטיל
און קונסט לשם קונסט. די בעסטע פראנצויזישע מוזיקער האָבן געמאַכט
אויף אים אַן איינדרוק ווי לוקסוס־אַרבעטער. איינער פון די בעסטע
דיכטער אין פאריז האָט זיך געוויילט דערמיט, וואָס ער האָט צוגנויפ־
געשטעלט, „אַ רשימה פון מלאכות אין דער פראַנצויזישער פּאַעזיע פון
אונזער צייט, יעדערער מיט זיינע סחורות פּראָדוקטן און הכנסות“,
און ער האָט אויסגערעכנט: „קרישטאָל־מנורות, פּערסישע דיוואַנען,
גאָלדענע און בראַנזענע מעדאַלן, איידלשטיינער, שפיצן פאַר אלמנות
פון דער העכערער געזעלשאפט, פילפאַרביקע סקולפּטן, בלומען־

פאציאנט, וואָס זענען אַרויס אין דער אָדער אין יענער פאַבריק פון זיינע חברים. זיך אַליין האָט ער פאַרגעשטעלט, ווי אַ מענטש, וואָס שטייט אין אַ ווינקל פון דער פּוסטער לײטעראַרישער אַטעליע און פאַרריכט אַלטע דעקאָראַציע-לייוונטן, אָדער ער רייניקט שווערטן. וואָס מען קאָן נישט באַנוצן. די דאָזיקע אויפפאַסונג פון אַ קינסט-לער, ווי אַ גוטער אַרבעטער, וואָס זאָרגט נאָר צו פאַרפּולקאַמענען זײַן קונסט, האָט פאַרמאָגט אַ געוויסן ווערט, זי האָט אָבער קריסטאָפּן נישט צופּרידגעשטעלט. און הגם ער האָט דרך ארץ געהאַט פאַר דער פּראָפּעסיאָנעלער זעלבסטווירדע, האָט ער געפילט אַ פאַראַכטונג צו דער לעבנס אַרעמקייט, וואָס ס'האַט זיך באַהאַלטן הינטער איר. ער האָט נישט געקאָנט פאַרשטיין, ווי קאָן מען עס שרייבן לשם שרייבן. אָדער רעדן לשם רעדן. ער האָט נישט גערעדט קיין ווער-טער, נאָר גערעדט — אָדער געוואָלט רעדן — ממשותדיקע זאַכן.

Et dice cose, e voi dite parole..

נאָכן פּעריאָד פון רו, ווען קריסטאָף איז געווען פאַרנומען מיט איינזאַפן אין זיך און באַארבעטן אַ נייע וועלט, האָט אים פּלוצ-לינג באַהערשט אַ דראַנג צו שאַפן, דער אַנטאַגאָניום צווישן אים און פאַריו, וואָס האָט אויפגערעגט זײַן פּערזענלעכקייט, האָט פילפאַכיק פאַרשטאַרקט זיינע כוחות. אַ שפע פון שטאַרקע געפילן האָט באַפעלע-דיש געמאַגט אַ תיקון. דאָס זענען געווען געפילן פון פאַרשידענע מינים, אָבער אַלע האָבן געגליט מיטן זעלבן פּייער. ער האָט געמוזט שמידן ווערק, באַפרייען זיך פון דער שווערער משא, וואָס האָט אָנגעפילט זײַן האַרץ איבער די ברעגעס: באַפרייען זיך פון ליבע און פון האָס, פון ווילן און פון פאַרצווייפלונג. ער האָט געמוזט פריי-לאָזן אַלע ביזע רוחות, וואָס האָבן זיך אין אים געאַמפּערט. ווייל זיי האָבן אַלע אין אַ גלייכער מאָס געהאַט דאָס רעכט צו לעבן און עקזיסטירן. ער האָט זיך נאָר וואָס באַפרייט פון איין ווערק — און טיילמאָל נישט געהאַט קיין געדולד עס צו פאַרפּאָקאַמענען — און שוין האָט אים באַהערשט אַ פּרישע שטימונג, וואָס איז געווען דער היפּוך פון דער פּריערדיקער; אָבער די דאָזיקע סמירה איז

נאָר געווען לפנים: ער האָט זיך טאַקע אָן אויפהער געפיטן און דאָך
 געבליבן דער אייגענער, אַלע זיינע ווערק זענען געווען פאַרשידענע
 זענען, וואָס האָבן געפירט צו איינעם און דעם זעלביקן ציל. זיין
 נשמה איז געווען ענלעך צו אַ באַרג: ער האָט אַלץ העלער געקלע-
 טערט איבער די שטעגלעך. אַנדערע שטעגן האָבן זיך געלאָסן און
 בנעמוחדיק געשלענגלט אין שאַטן, אַנדערע ווידער זענען האַסטיק
 געגאַנגען באַרג אַרויף, געברענט פון דער זון. אָבער אַלע וועגן
 האָבן געפירט צו גאָט, וואָס האָט געקעניגט אויפן שפיץ באַרג. לוי-
 בע, האַס, ווילן, יאוש, אַלע מענטשלעכע כוחות, מיטגעריסן פונם
 פאַראַקסיום זענען געגאַנגען אויפן וועג צו דער אייביקייט, כדי זיך
 מיט איר צו באַהעפטן. יעדער מענטש טראָגט זי אין זיך: דער
 גאַסטפאַרטיקער און דער כּוֹפּר; דער, וואָס זעט דאָס לעבן אומע-
 טוב, און דער, וואָס פאַרלייקנט עס, און אויך דער, וואָס צווייפלט
 סיי אין לעבן און סיי אין דער פאַרלייקענונג, — און אויך קריי-
 סטאָף, וואָס האָט געטראָגן אין נשמה אַלע סתירות צוזאַמען, אַלע
 קעגנזעצן צעשמעלצן זיך אין דער אייביקער קראַפט. דער עיקר איז
 געווען פאַר קריסטאָפּן צו וועקן אין זיך און אין אַנדערע דעם דאָ-
 זיקן כּוֹח, צוצולעגן האַלץ צום פייער, כדי די אייביקייט צו צעפלאַ-
 קערן. אַ גרויסער פלאַם האָט זיך אַ הויב געטון פון זיין האַרץ
 אַרויס אינמיטן דער פאַריזער פאַרווילונגס-נאַכט. ער האָט זיך געווען
 פריי פון יעדן גלויבן, און דאָך איז ער געווען איין גרויסער פאַקעל
 פון גלויבן.

קיין שום אַנדער זאַך קאָן נישט געבן דער פראַנצויזישער איי-
 ראַניע אַזאַ ברייט פּעלד אָנצוגרייפן. דער גלויבן איז איינס פון יע-
 בע געפילן, וואָס די מער-ראַפּינירטע געזעלשאַפט קאָן בשום-אויפן
 נישט מוחל זיין, ווייל זיי אַליין האָבן דעם גלויבן פאַרלוירן, ווילן
 זיי נישט, אַז אַנדערע זאָלן אים האָבן. אין דער איינגעהאַלטענער
 שפּאַטישער שנאה פון אַ סך מענטשן צי יוגנט-חלומות שטעקט אין אַ
 גרויסער מאָס דער ביטערער געדאַנק, אַז זיי זענען אויך אַמאָל אַזוי
 געווען, אויך געהאַט אַמאָל אַמביציעס, נאָר זיי נישט רעאַליזירט.
 אַט די אַלע, וואָס האָבן פאַרלייקנט זייער נשמה, אַלע, וואָס האָבן
 פאַרטראַכט אין זיך אַ ווערק און עס נישט אויסגעפירט, כדי צו באַ-
 קומען דערפאַר אַ לייכט, באַקוועם לעבן, אַט די אַלע טראַכטן זיך
 אין האַרצן:

— צו וואָס טוען זיי דאָס, וואָס איך האָב געטרוימט צו טון
און נישט געקאָנט אויספירן? איך וויל נישט, זיי זאָלן עס טון.
וויפיל העדדאָ גאַבלערס זענען פאַראַן צווישן די מענטשן?
ס'אַראַ שווערער קאַמף עס קומט פאַר קעגן די נייע, פרישע כוחות,
וויפיל וויסנשאַפט עס ווערט פאַרשווענדט דערויף, כדי זיי אומצו-
ברענגען דורך פאַרשווייגן, איראַניע, מיסברויך, מוטלאַזיקייט אָדער
אונטערשטעלן אַ פיסל אין אַ פאַסיקן מאַמענט!...

אין אַלע לענדער — דער זעלבער טיפּ. קריסטאָף האָט אים
געקענט, ער האָט אים שוין געהאַט באַגעגנט אין דייטשלאַנד. קעגן
אַזעלכע מענטשן איז ער געווען גוט באַוואַננט. זיין פאַרטיידיקונגס-
מעטאָד איז געווען אַ פשוטער: ער פלעגט זיי אָנגרייפן דער ערש-
טער; זיי האָבן נאָך נישט באַוויזן אַרויסצוטרעטן, האָט ער זיי שוין
אַרויסגערופן צום קאַמף; ער האָט געצוונגען אָט די דאָזיקע געפער-
לעכע פריינט צו ווערן זיינע שונאים. אָבער אויב אָט די אויפריכט-
טיקע פּאָליטיק איז געווען בפּוח צו פאַרטיידיקן זיין פּערזענלעכקייט,
האָט זי אים אָבער אָן אַ שיעור שווערער געמאַכט דעם גאַנג אויף
זיין קינסטלערישן וועג. קריסטאָף איז באַגאַנגען די זעלבע פעלערן,
וואָס אין דייטשלאַנד. זיין נאַטור האָט אים גובר געווען. בלויז איין
זאך האָט זיך געענדערט: ער איז געווען פריילעך און פול מיט
הומאָר.

יעדן איינעם, אַבי ער האָט נאָר געוואַלט הערן, פלעגט ער
איבערגעבן זיינע קריטישע מיינונגען וועגן די פּראַנצויזישע אַרטיסטן.
דערמיט האָט ער זיך געקויפט אַסאַך שונאים. ער איז אַפילו נישט
געווען אַזוי פאַרויכטיק, צו שאַסן זיך, ווי אַלע באַרעכנטע מענטשן,
אַ קליינע גרופע חברים, אויף וועלכע זיך צו שטיצן. ס'איז לייכט
געווען צו געמינען אין זיין סביבה קינסטלער, וואָס וואַלטן גערן פון
אים געהאַלטן, אַבי ער זאָל האַלטן פון זיי. עס זענען אויך געווען
אַזעלכע, וואָס האָבן אים באַוונדערט צייטווייליק אָן שום שכל, אָבער
מיטן מיין צו באַקומען שפּעטער. אויף אַ מענטשן, וואָס זיי האָבן
גערימט, האָבן זיי געקוקט, ווי אויף אַ בעל-חוב, וואָס מען קאָן פון
אים אין יעדער צייט איינמאַנען דעם חוב, ווייל יעדער טאָג איז
דערצו פאַסיק. לויט זייער מיינונג איז עס געווען אַ משכון אין גוטע
הענט. אָבער קריסטאָף איז געווען אַ שווערער בעל-דבר. ער האָט
נישט געצאָלט קיין גראַשן, פאַרקערט, זיין חוצפה איז געווען אַזוי

גרויס, אז ווערק פון מענטשן וואָס האָבן פון אים גופא שטאַרק גע-
האַלטן, האָט ער געקאָנט ערקלערן פאַר זייער שלעכט. דעריבער
האָבן זיי אין האַרצן געטראַגן צו אים אַ שנאה, נאָר בשעת-מעשה
גאַרנישט גערעדט און באַשלאָסן, ביי דער ערשטער געלעגנהייט, אָפּ-
צוגאָלן אים מיט דער זעלביקער מטבע.

צו די אומגעלומפערטקייטן, וואָס קריסטאָף האָט אפגעטון, האָט
אויך געהערט דער קאמף, וואָס קריסטאָף האָט אָנגעהויבן קעגן לוסיען
לעווי-קער. ער פלעגט אים שטענדיק באַגעגענען אויפן וועג און נישט
געקאָנט באַהאַלטן זיין אויסערגעוויינלעכן ווידערוויילן צו דער דאָזי-
קער וויילער, העפלעכער בריאה, וואָס האָט, לפנים, קיין שלעכטס נישט
געטון, האָט אויסגעזען אפילו בעסער פון אים און פאַרמאָגט אָן אַ
שיעור מער טאַקט. ער פלעגט אים אַרויספאַדערן אויף אַ דיסקוסיע,
און הגם דער ענין איז שטענדיק געווען אַ לייכטער, פלעגט ער
אָבער, אַ דענק קריסטאָפּן, באַקומען אַ באַזונדערע שאַרפּקייט, וואָס
האָט פאַרחידושט אַלע צוהערער. ס'האָט אויסגעזען, ווי קריסטאָף
וואָלט שטענדיק געזוכט אַן אויסרייד אָנצופאַלן מיט אַ פאַרויסגעבוי-
גענעם קאָפּ אויף לוסיען לעווי-קער. אָבער דער אָנגריף פלעגט אים
קינמאָל נישט געלינגען. אפילו בעת עס איז קלאָר געווען, אז לוסיען
לעווי-קער איז אומגערעכט, האָט ער אויף אַ געשיקטן אופן געשפּילט
די רָזל פון אַ זיגער. ער האָט זיך פאַרטיידיקט מיט אַ באַזונדערער
העפלעכקייט, וואָס האָט בולטער געמאַכט קריסטאָפּס נישט העפלעכע
האַלטונג. קריסטאָף האָט גערעדט אַ שלעכטן פראַנצויזיש, געמישט
מיט גאַס-אויסדרוקן, אָפטמאָל פשוטע ווערטער, וואָס ער האָט געוואָסט
זייער פּשט, נאָר ווי אַ סך אויסלענדער באַנוצט זיי נישט אויפן ריכטיקן
אָרט. ער איז דעריבער נישט געווען מסוגל צו פירן אַ קאמף מיט
לעווי-קערס טאַקטיק און האָט זיך ביז געווערט קעגן זיין איראָני-
שער העפלעכקייט. קיינער האָט אים נישט געגעבן גערעכט, ווייל
קיינער האָט נישט באַמערקט דאָס, וואָס קריסטאָף האָט טיף געפּילט—
די צביעות פון דער דאָזיקער העפלעכקייט, וואָס האָט באַגעגנט אַ
שטאַרקערן כוח און געוואָלט אים דערשטיקן אין דער שטיל, קיינער
זאָל נישט באַמערקן. לעווי-קער האָט זיך נישט געאייילט. ער האָט
פונקט ווי קריסטאָף פיינט געהאַט זיין צייט; נאָר ער האָט אין זינען
געהאַט, חרוב צו מאַכן, בעת קריסטאָף האָט געמיינט צו בויען. מיט
ווייניק אַנשטרענגונג איז לעווי-קערן געלונגען צו צעשיידן קרי-

סטאָפּן פון סילווען קאָן און גוושאַרן, פונקט ווי ער האָט אים פאַר
דעם ביסלעכווייז פאַרטריבן פון די סטעוואַנס. ער האָט געשאַפן אַרום
קריסטאָפּן אַ פּוסטן חלל.

קריסטאָפּ איז געווען דערפון צופרידן. אַזוי-ווי ער האָט נישט
געזעהרט צו קיין שום פאַרטיי אָדער, בעסער געזאָגט, געווען קעגן
אַלע פאַרטייען, האָט ער קיינעם נישט געקאַנט צופרידנשטעלן. ער
האַט נישט ליב געהאַט די יידן, אָבער נאָך ווייניקער האָט ער ליב גע-
האַט די אַנטיסעמיטן. אָט די פּחדנות פון די מאַסן, וואָס האָבן זיך
געפונטעוועט קעגן דער דאָזיקער שטאַרקער מינדערהייט, נישט צוליב
איר שלעכטסקייט נאָר דווקא צוליב איר שטאַרקייט, די אַנטיסעמי-
טישע אויפרופן, וואָס האָבן גערעדט צו די נידעריקע אינסטינקטן פון
קנאה און האָס — האָבן אים אָפּגעשטויסן פון זיך. אַזוי אַרום האָבן
אים די יידן געהאַלטן פאַר אַן אַנטיסעמיט און די אַנטיסעמיטן פאַר
אַ יידן-פּריינד. אויך די קינסטלער האָבן געפילט אין אים אַ שונא.
אין דער קונסט האָט קריסטאָפּ אינסטינקטיוו אַרויסגעוויזן מער דייטשע
עלעמענטן, ווי ער האָט באמת פאַרמאָגט. ער האָט באַקעמפט
די תּאוּהדיקע, גייסטיקע שוואַכקייט פֿון דער פאַרזער מוזיק, און
דעריבער איבערגעטריבן די באַדייטונג פונם שטאַרקן ווילן, פונם גע-
זונטן מענלעכן פעסימיזם. ווען אין זיינע ווערק פלעגט זיך דורכ-
רייסן די פּרייד, האָט זי נישט פאַרמאָגט קיין טעם, און איז געווען
המוניש און ענטוואַסטיש, אַזוי, אַז זי האָט אויפגעבראַכט אי די
פאַטראַנען פון דער פּאָלקס-קונסט. זי האָט פאַרמאָגט אַ וויסנשאַפּטלע-
כע נישט געשליפענע פאַרם, טיילמאָל האָט זי צוליב קאָנטראַסט פאַר-
נאַכלעסיקט, לפנים, דעם סטיל און אַרויסגעוויזן אַבסאָלוטע גלייכגילטי-
קייט צו אויסערלעכער אָריגינאַליטעט, וואָס פלעגט אויפּרעגן די פאַ-
ריזער מוזיקער. די, צו וועלכע ער האָט געשיקט עטלעכע פון זיינע
ווערק האָבן זיי דעריבער, נישט איבערלייענענדיק זיי ווי עס דאַרף צו
זיין, אַריינגעוואָרפן אין דעם קאַרב פון דער אַלגעמיינער פאַראַכטונג,
וואָס די פּראַנצווין האָבן געפילט צום פאַרשפּעטיקטן וואַנגערלאַנזום,
פון דער דעמאָלטיקער פּראַנצווזישער שול. קריסטאָפּ האָט דערויף
כמעט קיין אַכט נישט געלייגט. ער האָט געלאַכט אין האַרצן
און איבערגעחזרט פאַר זיך די פּערזן פונם פּראַכטפולן מוזיקער
פון דעם פּראַנצווזישן רענעסאַנס, וואָס ער האָט צוגעפאַסט צו

זיין לאַגע :

Va, va, ne t'esbahy de ceux la qui diront:
 Ce Cristophe n'a pas d'un tel le contrepoint,
 Il n'a pas de cestay la pareille harmonie.
 J'ai quelque chose aussi que les autres n'ont point.

גיי גיי, פאל נישט אראָפּ פון מוט, אויב עמעצער זאָגט:
 קריסטאָף פאַרמאָגט נישט אזאָ קאנטראַפּאָקט,
 זאָ מין האַרמאָניע, ווי דער אָדער יענער.
 איך פאַרמאָג עפעס אַזוינס, וואָס קיינער פאַרמאָגט נישט.

אַבער בעת ער האָט געפרוווט איבערגעבן זיינע ווערק צו
 קאָנצערטן, האָט ער געטראָפּן פאַרמאָכטע טירן, ס'איז געווען עד-בלי-
 די, וואָס זיי שפּילן — אָדער זיי שפּילן נישט — אויף דער בינע
 די ווערק פון פראַנצויזישע מוזיקער. זאָלן זיי נאָך לעגן אַלט אויף
 עפעס אַן אומבאַקאַנטן דייטש?

קריסטאָף האָט זיך נישט איינגעעקשנט. ער האָט זיך פאַר-
 שפּאַרט אין זיין צימער און זיך ווידער פאַרטיפּט אין זיין אַרבעט.
 ס'האָט אים נישט געאַרט, צי די פאַריזער וועלן הערן זיין מוזיק
 אָדער נישט; ער האָט געשריבן פאַר זיין הנאה וועגן און נישט פּדי
 צו האָבן ערפּאָלג. דער אמתער קינסטלער זאָרגט נישט פאַר דער
 צוקונפט פון זיין ווערק. ער איז פּונקט ווי די רענעסאַנס-מאָלער,
 וואָס האָבן גערן געמאָלט שטוב-פּאַסאַדן, הגם זיי האָבן געוויסט, אַז
 אין צען יאָר אַרום וועט דערפון קיין סימן נישט בלייבן. אַט אַזוי
 האָט קריסטאָף געאַרבעט רויק, און מיט פעסטן גלויבן געוואָרט אויף
 בעסערע צייטן. נאָר אומגעריכט איז אָנגעקומען די הילף.

קריסטאָפּן האָט אין יענער צייט געצויגן די נייע פאַרם. ער
 האָט נאָך נישט געהאַט קיין מוט זיך פריי איבערצוגעבן דעם שטראָם
 פון זיין אינערלעכן ליריום. ער האָט געפילט אַ באַדערפניש איינצו-
 האַלטן דעם שטראָם אין באַשטימטע גרענעצן. און ס'איז בלי ספק אַ
 מעלה פאַר אַ יונגן טאַלענט, וואָס קאָן זיך נישט באַהערשן און קאָן

זשאַן קריסטאָף V באַנד 12 בויגן

נאך נישט גענוי זיין אייגענעם וועג, איינזושפארן אין ענגע גרע-
נעצן זיין גייסט, וואָס גליטשט זיך אים אַרויס. דאָ זענען נויטיק
שלוזן, וואָס לאָזן רעגולירן דעם שטראַם פון געדאַנק. — צום אומ-
גליק האָט קריסטאָפּן געפעלט אַ פּאַצט. ער איז דעריבער געצווונגען
געווען אויסצוקלייבן אַליין דעם שטאַף אין לעגענדעס און אין דער
געשיכטע.

צווישן די טעמעס, וואָס האָבן זיך אין אים, זינט עטלעכע
חדשים גערעגט, זענען געווען אויך ביבלישע בילדער. די ביבל, וואָס
די מאַמע האָט אים מיטגעגעבן אויף זיין וואַנדער-וועג איז געוואָרן
פאַר אים אַ קוואַל פון חלומות. הגם ער האָט זי נישט געלייענט מיט
דער רעליגיעזער כּוונה, איז אים די דאָזיקע מאַראַלישע אָדער,
בעסער געזאָגט, לעבנס ענערגיע פון דעם העברעישן איליאַס, גע-
וואָרן אַ קוואַל, וווּ ער האָט יעדן אָונט געטובלט זיין נאַקעטע
נשמה, וואָס איז געווען איינגעשמירט אין די פאַריזער בּאַטעס און
נעפּלען. אויף דעם הייליקן זין פון אָט דעם ספר האָט ער נישט
געלעגט קיין אַכט; ער איז אָבער במילא געוואָרן פאַר אים הייליק מיטן
אָטעם פון זיין ווילדער גאַטור און מיט זיינע פרימיטיווע אינדיווידו-
אַליטעטן. ער האָט געוויגן די הימנען פון אָט דער ערד, וואָס איז
אויפגעפרעסן געוואָרן פון גלויבן, פון די טאַנצנדיקע בערג, פון די
לאַכנדיקע הימלען און פון די מענטשן, ווי די לייבן. איינס פון די
בילדער, וואָס איז אים געווען שטאַרק צום האַרצן, איז געווען די
געשטאַלט פון יונגן דוד. ער האָט נישט געקוקט אויף אים מיט אַן
איראַנישן שמייכל, ווי אויף אַ פּלאַרענטינער גאַסן-יינגל און נישט
מיט קיין טראַגישער שפּאַנונג, ווי וועראַקיאָ און מיקל אַנדזשעלאָ.
האָבן אים פאַרגעשטעלט אין זייערע דערהויבענע ווערק: ער האָט
זיי נישט געקענט. זיין דודן האָט ער געזען, ווי אַ קליין פּאַעטיש
פּאַסטוכל מיט אַ יונגפריילעך האַרץ, וווּ ס'האָט געדרימלט העלדנמוט,
אַ מין זיגפריד פון דרום, פון אַן איידעלערער ראַסע, שענער,
האַרמאַנישער אין קערפּער און גייסט. — ווייל וואָס מער ער האָט זיך
געפונטעוועט קעגן דעם לאַטיינישן גייסט אַלץ שטאַרקער האָט דער
דאָזיקער גייסט, קעגן זיין ווילן, גענומען אין אים אַדורכדרינגען.
די קונסט ווערט באַאיינפלוסט נישט נאָר פון קונסט אַליין און נישט
בלויז פונם געדאַנק, נאָר פון אַלץ, וואָס דעם מענטשן רינגלט אַרום: —
מענטשן, זאַכן, זשעסטן, באַוועגונגען, ליניען, דאָס ליכט פון

יעדער שטאַט; די פאַריווער אַטמאָספּער איז געווען זייער שטאַרק; זי האָט געפאַרמירט די עקשנותדיקסטע גייסטער. און אַ גערמאַנישער גייסט איז בטבע ווייניקער מסוגל צו שטעלן אַ ווידערשטאַנד, ווי אַן אַנ-דערער; אומזיסט פאַרשלייערט ער זיך מיט נאַציאָנאַלער גאוה; זי טוט זיך אויס פון איר נאַציאָנאַליזם גיכער ווי אַנדערע אייראָפּעיִשע גייס-טער. קריסטאָפּס גייסט האָט שוין גענומען איינזאַפן אין זיך, אַליין נישט וויסנדיק דערפון, אַ מין קלאַרקייט און דורכזיכטיקייט פון דער לאַ-טיינישער קונסט, איר חוש פאַר געפילן, און אין אַ געוויסער מאָס אויך איר פלאַסטישע שיינקייט, וואָס זי וואָלט אָן די אויבנדערמאָנטע מעלות קיינמאָל נישט פאַרמאָגט. זיין דוד איז געווען די בעסטע ראיה דערצו.

ער האָט געוואָלט שילדערן עטלעכע עפיואָדן פון זיין יוגנט: די באַגעגעניש מיט שאולן, די מלחמה מיט גליתן, ראשית האָט ער אָנגעשריבן די ערשטע סצענע און אויפגעפאַסט זי, ווי אַ סימפּאָניש בילד פון צוויי פּערזאָנן.

אויף אַן איינזאַם בערגל, צווישן בליענדיקע ערבות, ליגט אַ קליין פאַסטעכל און חלומט אויף דער וון. דאָס בלענדענדיקע ליכט, די זשומעריי פון די פליגן, דער לייכטער שאַרף פון די געווינגטע גראָזן, ווייטע זילבער קלאַנגען פון די סטאַדע-גלעקלעך, דער אָטעם פון דער פרישער ערד—שעפּערן איין דאָס יינגל, וואָס איז פאַרזונ-קען אין חלומות און ווייס נאָך נישט פון זיין געטלעכער שליחות. ער גיסט צונויף זיין זיסע שטים מיט די קלאַנגען פון אַ פייפל אין אַ שטילער האַרמאָניע; און די מוזיק איז אזוי רויק און העל דורכזיכ-טיק, אַז דער צוהערער פאַרגעסט זיין פרייד און זיין צער און טראַכט, אַז נאָר אזוי דאַרף זיין און נישט אַנדערש—פלוצלינג באַ-דעקט זיך דער הימל איבער די ערבות מיט שווערע וואָלקנס; אין דער לופט איז שטיל; פונקט ווי דאָס לעבן וואָלט צוריק אַנטרינען געוואָרן. נאָר דאָס פייפל שפילט מיט דער זעלביקער רויקייט, וואָס פריער. און אָט קומט אַן דער מלך שאול געפלאָגט פון ווילדע זעאוונגען. דער וואַנזיניקער מלך, וואָס איז אַ שפיל אין די הענט פון דעם גאַרנישט ברענט, ווי אַ פייער, וואָס פרעסט זיך אַליין אויף און צע-פלאַקערט זיך ווי אַ שטורם. ער בעט זיך ביי דער פוסטקייט, ביי דעם חלף, וואָס רינגלט אים אַרום און פילט אָן זיין גשמה, ער שעלט אים און ווערט זיך קעגן אים. און בעת ער פאַלט מיט אַ

קורצן אָטעם אויף דער ערד, גייט אויף אין דער שטילקייט, זיי אַ
 ריק שמיכלעלע, דאָס געזאָנג פון דעם פּאַסטעכל, ווי אַן אייביק
 שפרודלענדיקער קוואַל. שאַל באַהערשט זיך, גייט צו שטיל צום
 לינגדיקן יינגל און קוקט אים שוויגנדיק אָן. דערנאָך זעצט ער זיך
 צו און לייגט אַרויף זיין הייסע האַנט אויפן פּאַסטעכלס קאָפּ. דוד
 הויבט אויף זיין פנים צום מלך און קוקט אים אָן מיט אַ זיסן שמייכל.
 נישט אויפהערנדיק צו זינגען. ער שפּאַרט אָן זיין קאָפּ אויף שאַלס
 קאָפּ און זינגט ווייטער. דער טאָג איז פּאַרגאַנגען, דוד איז איינגע-
 שלאַפן און שאַל וויינט מיט ביטערע טרערן. און אין דער אויסגע-
 שטערנטער נאַכט, הויבט זיך ווידער אויף דער פרייד-הימן פון דער
 אויפגעלעבטער נאַטור צוזאַמען מיט אַ לויב-ליד פון אַן אויסגעהייל-
 טער נשמה.

בעת קריסטאָף האָט געשריבן די דאָזיקע סצענע, איז ער גע-
 ווען פּאַרנומען נאָר מיט זיין אייגענער פרייד; אויף די סצענישע
 מיטלען האָט ער בכלל נישט געלעגט קיין אַכט, און ס'איז אים
 אפילו נישט איינגעפאלן, אַז ס'איז מעגלעך די זאָך אויפצופירן. ער
 האָט זי באַשטימט פאַר אַ קאַנצערט און געוואַרט ביז די קאַנצערטן
 וועלן עס אָננעמען.

איינמאָל האָט ער גערעדט וועגן דעם מיט אַכיל רוסען און
 אויף זיין פּאַרלאַנג געשפּילט עטלעכע שטעלן פון דער קאָמפּאָזיציע;
 צו זיין גרויסער פּאַרווונדערונג האָט די קאָמפּאָזיציע רוסענען שטאַרק
 אַנטזיקט. און ער האָט געזאָגט קריסטאָפּ, אַז מען דאַרף זי שפּילן
 אויף אַ פּאַריזער בינע פאַר יעדן פרייז. ער האָט צוגעזאָגט זיך צו
 פּאַרנעמען דערמיט. קריסטאָפּס פּאַרווונדערונג איז נאָך גרעסער גע-
 וואָרן, בעת ער האָט אין עטלעכע טעג אַרום געזען, אַז רוסען האָט
 טאַקע בדעה אויסצופירן זיין פּלאַן, און ער האָט זיך צו זיין גרויסער
 איבעראַשונג דערוואַסט, אַז סילווען קאָן, גוזשאַר און אפילו לוסיען
 לעוויקער לעגן זיך אַריין אין דער זאָך. מען מוז מודה זיין, אַז
 די פּערזענלעכע שנאה פון די דאָזיקע מענטשן האָט אָפּגעטרעטן
 דער ליבע צו קונסט. קריסטאָף האָט זיך געחידושט. ווייניג
 קער פון אַלעמען האָט ער אַליין געזאָרגט פאַר דער אויפפירונג פון
 זיין ווערק. זי איז לחלוטין נישט געמאַכט געוואָרן פאַר טעאַטער.
 ס'איז געווען לויט זיין מיינונג, אַ גרויסע נאַרישקייט און אפילו אַ
 חרפה עס צו טון. אָבער רוסען איז געווען אַזוי פאַרעקשנט, סילווען

קאָן האָט אים אַזוי פיל איינגערעדט, און גוּזשאַר האָט זיך געהאַלטן
אַזוי פעסט ביי דער מיינונג, אַז קריסטאָף האָט זיך געלאָזט איבער-
רעדן. ער איז געוואָרן שוואַך, אַזוי שטאַרק האָט ער חשק געהאַט
צו הערן זיין מוזיק!

פאַר רוסענען האָבן קיין מניעות נישט עקזיסטירט. דירעקטאָרן
און אַרטיסטן האָבן זיך באַמיט אים אָנצוטון אַ נחת-רוח, איין צייטונג
האַט איינגעאַרדנט אַ פייערלעכן פרימאָרגן לטובת אַ צדקה-זאַך און
באַשלאָסן צו שפּילן „דוד“. מ'האַט צונויפגעשטעלט אַ גוטן אָרקעסטער
און וואָס שייך זינגער, האָט רוסען פאַרזיכערט, אַז צו דודס ראָל
האַט ער געפונען אַן אידעאַלן אוינטערעפּרעטאַטאָר.

ס'האַבן זיך אָנגעהויבן די רעפּעטיציעס. דער אָרקעסטער האָט
צום ערשטן מאָל געשפּילט גאַנץ גוט, הגם ס'האַט אים, לויטן פּראָג-
ציוזישן שטייגער, געפּעלט אַביסל דיסציפּלין. שאוּל האָט געזונגען,
וואָס אַן אמת, מיט אַ מידער שטים, אָבער גאַנץ גוט; ער האָט גע-
קאָנט זיין פּאָך. די ראָל פון דוד האָט געשפּילט אַ שיינע, הויכע,
דיקע, פיין-געבויטע אַרטיסטין, אָבער מיט אַ סענטמענטאַלער ווילגאַרער
שטים, וואָס האָט זיך צעגאַסן אין שווערע טרעלן און געמאַכט
חנדלעך, ווי אין די קאַפּע-קאַנצערטן. קריסטאָף האָט זיך פאַרקרומט.
ער האָט תיכּף נאָך די ערשטע טאַקטן איינגעזען, אַז מען קאָן זי
נישט לאָזן שפּילן די ראָל ביון סוף. בעת דער ערשטער הפסקה
פונם אָרקעסטער, איז ער צוגעגאַנגען צום אימפרעסאַריאָ, וואָס האָט
גענומען אויף זיך די מאַטעריעלע זייט פונם קאַנצערט, און צוזאַמען
מיט סילווען קאָן געקומען אויף דער רעפּעטיציע. ווען דער אימפרע-
סאַריאָ האָט אים דערזען פון דער ווייטן, האָט ער זיך מיט אַ
שטראַלנדיק פנים אָנגערופן:

— נו, איר זענט צופרידן?

— יאָ, — האָט קריסטאָף געענטפּערט. — איך גלויב, עס וועט
גיין גוט. נאָר איין זאַך איז מיר נישט ניחא: די זינגערין. מ'מוז
זי פאַרבייטן אויף אַ צווייטע. זאָגט עס איר העפלעך, איר זענט געוויינט
דערצו.... ס'וועט אייך אָנקומען לייכט צו געפינען אַן אַנדערע.
דער אימפרעסאַריאָ האָט אויסגעזען איבעראַשט; ער האָט אַ
קוק געטון אויף קריסטאָפּן, ווי ער וואָלט נישט געוואוסט, צי מיינט
ער עס ערנסט אָדער אין שפּאַס, און געזאָגט:
— אָבער ס'איז אוממעגלעך!

— פארוואָס איז דאָס אוממעגלעך? — האָט קריסטאָף געמרעגט.
דער אימפרעסאָריאָ האָט באַדייטונגספול אַ קוק געטון אויף
סילווען קאָן און געזאָגט:

— זי פאַרמאָגט דאָך אַזוי פיל טאַלענט!
— זי פאַרמאָגט נישט קיין שום טאַלענט. — האָט קריסטאָף

געזאָגט.

— ווי? אַזאַ שיינע שטים!

— זי פאַרמאָגט נישט קיין שטים.

— און אויסער דעם איז זי זייער שיין!

— איך שפיי אויף דעם.

— עס קאָן דאָך נישט שאָדן. — האָט זיך סילווען קאָן מיט

אַ געלעכטער אָנגערופן.

— איך דאַרף האָבן אַ דוד, און אַ דוד, וואָס קאָן זינגען. איך

דאַרף נישט קיין שיינע העלענע. — האָט קריסטאָף געזאָגט.

דער אימפרעסאָריאָ האָט זיך מיט פאַרלעגנהייט געקראַצט

אין נאָז:

— ס'איז זייער נישט אָנגענעם, זייער נישט אָנגענעם, — האָט

ער געזאָגט. — זי איז דאָך אַן אויסגעצייכנטע אַרטיסטין... כ'סאַר-

זיכער אייך. אפשר האָט זי היינט צופעליק נישט איבעריק גוט גע-

זונגען. מ'דאַרף פרווון נאָכאַמאָל.

— אַדרבה, — האָט קריסטאָף געזאָגט. — נאָר ס'איז אַ שאַד

די צייט.

די רעפעטיציע האָט זיך ווידער אָנגעהויבן. ס'איז נאָך ערגער

געוואָרן. קריסטאָף האָט זיך פשוט נישט געקאָנט דערוואַרטן ביזן

סוף און ער האָט זיך אויפגערעגט. אין אָנהויב האָט ער דער זינ-

גערין געמאַכט קאַלטע אָבער העפלעכע באַמערקונגען, וואָס זענען

באַלד געוואָרן טרוקן און בייסנדיק. ס'האָבן נישט געהאַלפן אירע

אָנשטרענגונגען אים צופרידנצושטעלן און די אויגלעך, וואָס זי האָט

צו אים געמאַכט. דער באַרעכנטער אימפרעסאָריאָ האָט איבערגעריסן

די רעפעטיציע אין אַ מאָמענט, ווען די זאַך איז געוואָרן געפערלעך.

פדי צו פאַרגלעטן דעם שלעכטן איינדרוק פון קריסטאָפּס באַמערקונ-

גען, האָט ער גענומען זאָגן דער אַרטיסטין קאָמפלימענטן. קריסטאָף,

וואָס איז געשטאַנען נישט ווייט פון זיי און נישט געקאָנט באַהאַלטן

זיין אומגעדולד, האָט אים געגעבן אַ צייכן צוצוגיין און אים געזאָגט:

— איבעריקע רייד. איך וויל נישט די דאָזיקע אַרטיסטיקן
ס'איז נישט אָנגענועם, איך ווייס עס, אָבער נישט איך האָב זי אויס-
געקליבן. פירט עס דורך, ווי איר פאַרשטייט.
דער אימפּרעסאַריאָ האָט זיך מיט אַ ברוגז פנים פאַרנייגט און
גלייכגילטיק געזאָגט:

— איך קאָן גאָרנישט העלפן, ווענדעט זיך צום הער רוסען.
— וואָס גייט עס אָן דעם הער רוסען? — האָט קריסטאָף גע-
פּרעגט, — איך וויל אים נישט פאַרדרייען דעם קאָפּ מיט אַזעלכע
לאַנגווייליקע זאַכן.

— דער ענין איז פאַר אים נישט לאַנגווייליק, — האָט איראָ-
ניש אַריינגעוואָרפן סילווען קאָן, אָנווייזנדיק אויף רוסענען, וואָס איז
בראָד אַריינגעקומען.

קריסטאָף איז צו אים צוגעגאַנגען. רוסען איז געווען גוט גע-
שטימט און האָט פריילעך אויסגערופן:

— וואָס! שוין געענדיקט? כ'האָב גערעכנט, אַז איך וועל נאָך
עפעס הערן. נו, טייערער מייסטער, וואָס זאָגט איר, איר זענט
צופרידן?

— עס גייט זייער גוט, — האָט געזאָגט קריסטאָף. — כ'בין
איין זייער דאַנקבאַר...

— מען דאַרף נישט! מען דאַרף נישט!

— נאָר איין זאַך שטעלט מיך נישט צופרידן.

— זאָגט, זאָגט. מיר וועלן עס זען פאַריכטן. איך וויל זייער

איר זאָלט זיין צופרידן.

— אַלואַ, עס גייט וועגן דער זינגערין. צווישן אונז גערעדט,

זינגט זי שרעקלעך.

רוסענס שטראַלנדיק פנים איז פּלוצלינג פאַרגליווערט געוואָרן.

ער האָט ערנסט געזאָגט:

— איר איבערראַשט מיך, מיין טייערער.

— זי טויג נישט, זי טויג צו גאָרנישט. — האָט קריסטאָף וויי-

טער גערעדט. — זי פאַרמאָגט נישט, נישט קיין שטים, נישט קיין

געשמאַק. נישט קיין שום ידיעה אין מוזיק, און נישט קיין שום סימן

פון טאַלענט. איר האָט מזל, וואָס איר האָט זי נישט געהערט זינגען...

רוסען, וואָס זיין כּעס איז געוואַקסן פון מינוט צו מינוט, האָט

קריסטאָפּן איבערגעשלאָגן די רייד און געזאָגט מיט אַ שאַרפּן טאָן:

— איך קען גוט פריילן סענט-איגרען. זי איז אן ארטיסטין מיט
א סך טאלענט. איך בין פשוט נתפעל פון איר. אלע מענטשן מיט
געשמאק אין פאריז האָבן די זעלביקע מיינונג, ווי איך.
און ער האָט זיך אויסגעדרייט צו קריסטאָפּן מיטן רוקן. קרי-
סטאָף האָט געווען, ווי ער דערלאַנגט דער זינגערין אן אָרים און ער
גייט אַרויס מיט איר צוזאַמען. ער איז געבליבן שטיין איבעראַשט.
סילווען קאָן, וואָס האָט זיך מיט הנאה צוגעקוקט צו דער גאַנצער
סצענע, האָט אים אָנגענומען, פאַרן האַנט, און אַרויסגענידקט מיט אים צו-
זאַמען פון טעאַטער, געזאָגט מיט אַ געלעכטער:

— דו ווייסט נישט, אַז זי איז זיין געליבטע?

קריסטאָף האָט פאַרשטאַנען. דאָס האָט מען פאַר אירעטוועגן
אָרגאַניזירט די פאַרשטעלונג, און נישט פאַר זיינעטוועגן. ער האָט זיך
איצט דערוואַסט, פאַרוואָס רוסען איז געווען אַזוי אָנגעברענט, געמאַכט
אַזוי פיל הוצאות, און פאַרוואָס זיינע מיטהעלפער האָבן אַזוי פיל
אַרומגעטאַנצט אַרום אים. סילווען קאָן האָט אים דערציילט די לעבנס-
געשיכטע פון סענט-איגרען. זי איז געווען אַ פשוטע זינגערין אין אַ
קאַפע און געהאַט ערפּאָלג אין די קליינע טעאַטערן, ביז ס'האַט זיך
איר פאַרשמעקט, ווי דער שטייגער איז ביי אַזעלכע מיידלעך, צו זיין-
גען אויף אַ בינע, וואָס איז מער פאַסיק פאַר איר טאַלענט. זי האָט
זיך פאַרלאָזט אויף רוסענען, אַז ער וועט איר שאַפן אַ שטעלע אין
אַן אָפּערע אָדער אין אַ קאָמישער אָפּערע; און רוסען, וואָס האָט עס
אויך געוואָלט פון גאַנצן האַרצן, האָט זיך אָנגעכאַפט אָן דער געלעגן-
הייט צי לאָזן איר שפּילן די ראָל פון דודן, אַ טראַגישע ראָל, וואָס
האַט נישט פאַרמאָגט כּמעט קיין דראַמאַטישע האַנדלונג און געגעבן
איר די מעגלעכקייט צו באַווייזן איר שיינקייט.

קריסטאָף האָט אויסגעהערט די מעשה ביזן סוף. דערנאָך האָט
ער זיך אַרויסגעריסן פון סילווען קאָנס אָרימס און זיך שטאַרק צע-
לאַכט. ער האָט געלאַכט אַ לאַנגע צייט. ווען ער האָט זיך גוט אָן-
געלאַכט, האָט ער געזאָגט:

— איר דערוועקט אין מיר עקל. איר זענט אלע עקלאַפּטע
ברואים. נישט די קונסט איז ביי אייך דער עיקר. אומעטום איז פאַראַן
אין מיטן אַ פרוי. איר שטעלט אויף דער בינע אַן אָפּערע צוליב
עפעס אַ זינגערין, אַ געליבטער פון דעם הער אָדער אַ געליבטן פון
יענער דאַמע. אייך ליגן אין זינען נאָר אייערע חזירייען. ליהאָב צו

איך קיין טענות נישט. ס'איז שוין אייער טבע. איר קאנט זיך טון ווי איך געפעלט, אפילו נישטערן אין מיסט. לאַמיר זיך צעגלין. מיר זענען נישט באשאפן געוואָרן לעבן צוזאַמען. אַ גוטע נאַכט.

ער האָט זיך מיט אים געזעגנט, און קומענדיק אַהיים אָנגע-שריבן צו רוסענען, נישט באַהאַלטנדיק די גענויע סיבות, אַז ער ציט צוריק זיין ווערק.

אַזוי אַרום האָט ער איבערגעריסן די באַציונגען מיט רוסענען און זיין חברה. די קאַנסעקווענצן דערפון האָבן זיך באַלד געלעבט פילן, די צייטונגען האָבן געמאַכט אַ גרויסן טומל אַרום דער פּראָ-יעקטירטער פּאַרשטעלונג, און דער קאַנפּליק צווישן דעם קאַמפּאָזיטאָר און דער זינגערין איז געוואָרן אַן ענין פון אַלגעמיינער רעליז. איין קאַנצערט-דירעקטאָר האָט זיך אָנגעכאַפט אָן דער געלעגנהייט און אויסגעפירט קריסטאָפּס ווערק אויף אַ מוזיקאַלישן זונטיק-פּרימאָרגן. אָט דאָס גליק האָט זיך פאַרוואַנדלט פאַר קריסטאָפּס אין אַ מפּלה. דאָס ווערק איז אויסגעפירט געוואָרן און — אויסגעפייפט.

אַלע פּריינט פּין דער זינגערין האָבן אָפּגעמאַכט צווישן זיך אָנ-צולערנען דעם חוצפהדיקן מוזיקער, און די איבעריקע צוהערער, וואָס די סימפּאָנישע פּאָעמע איז זיי געווען לאַנגווייליק, האָבן גערן מסכים געווען מיט דער מיינונג פון די געניטע קריטיקער. צו די צרות האָט נאָך קריסטאָפּ אָנגענומען דעם פּאַרשלאַג אַליין צו שפּילן בעתן קאַנ-צערט זיינע אַ פּאַנטאָזיע אין דער באַגלייטונג פון אָרקעסטער, כדי צו ווייזן זיין ווירטואָזן טאַלענט אויפן געביט פון טעכניק. די בייזוויילי-קייט פון די צוהערער, וואָס האָבן בעת דער פּאַרשטעלונג פון „דוד“ איינגעהאַלטן זייער אויפּרעגונג, כדי נישט צו פאַרשעמען די אַרטיסטן, האָט זיך איצט, בעת פאַר זיי איז געשטאַנען דער קאַמפּאָזיטאָר גופּא, אַרויסגעריסן מיטן גאַנצן כּוח. אויך זיין שפּילן איז נישט געווען אין גאַנצן קאָרעקט. קריסטאָפּס האָט אַזוי אויפּגעבראַכט דער טומל אין זאַל, אַז ער איז פּלוצלינג שטיין געבליבן אין מיטן. ער האָט מיט איראַניע באַטראַכט דעם עולם, וואָס איז פּלוצלינג אַנטשוויגן געוואָרן. דערנאָך האָט ער געשפּילט: „Marlborough s'en va-t-en guerre“ און שאַרף אַ געשריי געטון:

— דאָס איז אַקוראַט פאַר איך!

ער האָט זיך אויפּגעהויבן און אַרויסגעגאַנגען. ס'איז געוואָרן אַ טומל. מ'האַט געשריגן. אַז ער האָט באַלידיקט

דעם עולם און ער זאל תיכף ארויסגיין איבערבעטן. די צייטונגען, וואס זענען ארויס אויף מארגן, האָבן אַלע באַדויערט דעם משונהדיקן דייטש, וואָס דער פאַריווער גוטער געשמאַק האָט אַרויסגעגעבן אויף אים אַזא האַרבן פסק.

דערנאָך האָט אים ווידער באַהערשט אַן אַבסאָלוטע פּוסטקייט. קריסטאָף איז געבליבן איינזאַם אין דער גרויסער, פרעמדער, פיינט-לעכער שטאָט, איינזאַם ווי שטענדיק. ער האָט אָבער דערויף קיין אַכט נישט געלעגט. ער האָט גענומען גלויבן אַז זיין מזל איז שוין אַזא און אַזוי וועט עס שוין בלייבן שטענדיק.

ער האָט נישט געוואָלט, אַז דער גייסט פון אַ גרויסן מענטשן איז קיינמאָל נישט איינזאַם, וויל אַפילו אויב דער גורל רויבט אַוועק פון אים זיינע פריינט, שאַפט ער אים נייע; וויל דער דאָזיקער גייסט פאַרשפרייט זיינע שטראַלן ווייט אַרום זיך. אין דער זעלבער צייט, ווען ער האָט געגלויבט, אַז ער בלייבט איצט איינזאַם אויף אייביק, איז ער געווען רייכער אין ליבע, ווי די גליקלעכסטע מענטשן אויף דער וועלט.

ביי די סטעוואַנס אין טוב אז געווען אַ דרייצן-פערצן-יאָריק מיידל, וואָס האָט זיך צוזאַמען מיט קאַלעטן געלערנט ביי קריסטאָפּן מוזיק. זי איז געווען קאַלעטס אַ שוועסטער-קינד און געהייסן גראַציאַ ביאָנטאַמפּי. זי האָט געהאַט אַ גאַלד-הויט, רויטלעכע, פולע, געזונטע באַקן, ווי אַ דאַרפס מיידל, אַ קליין פאַריסן נעזל, אַ גרויס פיינגע-צייכנט מויל, שטענדיק האַלב אָפּן, אַ קיילעכדיקן, זייער ווייסן קין, רויקע אויגן, וואָס האָבן צאַרט געשמייכלט, אַ קיילעכדיקן שטערן, און אַ ראַם פון לאַנגע זיידענע לאַקן, וואָס זענען איר אַראָפּגעפאַלן אויף די באַקן, ווי לייכטע שטילע כוואַליעס. אַ קליינע מאַדאָנע פון אַנדעאָ דעלסאַרטאָ, מיט אַ ברייט פנים און אַ שיינעם, שטילן בליק.

זי איז געווען אַן איטאַליענערין, אירע עלטערן האָבן פּמעט אַ גאַנץ יאָר געווינט אין אַ דאָרף, אין אַ גרויסן גוט אין צפון איטאַליע, צווישן לאַנקעס, פליינען און קליינע קאַנאַלן. פון דער טעראַסע אויסן דאָך האָט מען געקאָנט זען די גאַד היפּנס פון די וויינגערטענער

צופוסנס, זייער הויז, און דאָ און דאָרט שוואַרצע ציפּרעס. ווייטער
האָבן זיך געצויגן פעלדער נאָך פעלדער. ס'איז געווען שטיל, מ'האָט
געהערט דאָס ריטשען פון די אַקסן ערגעץ טיף און געשרייען פון
די פּויערים, וואָס האָבן געאַקערט דאָס פעלד:

— Jhi!.. Fat inanz!..

די ציקאדן האָבן געזונגען אויף די בוימער, און די זשאַבעס
האָבן געקוואַקעט אויפן ברעג פונם טייכל. און ביינאכט אונטער
זילבער כוואליעס פון דער לבנה, האָט מען גאַרנישט פארנומען אויב
סער אַ שטילקייט אָן אַ סוף. אין דער ווייט האָבן די היטער פון די
גערטער, וואָס האָבן געדרימלט אין די ביידלעך, פון צייט צו צייט
געשאָסן פון ביקסן, פדי צו וואַרענען די גנבים, אַז זיי וואַכן. פאר
אַ מענטשן, וואָס האָט געהערט די שאַסן פון שלאָף איז עס געווען,
זוי דער קלונג פון זייגער, וואָס ציילט אויס פון דערווייטן די שעהן
פון דער נאכט. און ווידער פלעגט די שטילקייט איינהילן די נאכט
אין די ווייכע פאלדן פון איר מאנטל.

אַרום דער קליינער גראַציאַ האָט דאָס לעבן געדרימלט, מ'האָט
זיך אויף איר גישט אומגעקוקט. זי איז רויק אויפגעוואקסן אין דער
שיינער שטילקייט, וואָס האָט זי שטענדיק געגלעט. אָן היץ, אָן אייב
לעניש. זי איז געווען פויל, האָט ליב געהאַט צו שפאצירן און צו
שלאָפן לאַנג. לאַנגע שעהן פלעגט זי ליגן אויסגעצויגן אין גאַרטן
און ווי געשוועפט איבער דער ערד, ווי אַ פליג איבער אַ זומער טייכל.
און פלוצלינג פלעגט זי אָן אַ שום סיבה נעמען לויפן. זי איז געלאָפן
זוי אַ קליין חיהלע, בעת איר קאַפּ און ברוסט האָבן זיך לייכט גע-
בויגן אויף רעכטס. לייכט, פלינק, ווי אַ האָז, וואָס שפרינגט איבער
שטיינער מיט פרייד. זי פלעגט זיך צונויפשמועסן מיט די הינט און
זשאַבעס, מיט די בוימער און גראָזן, מיט די פּויערים און חיות אין
הויף. זי האָט ליב געהאַט אַלע קליינע ברואים אַרום איר; די גרויסע
אויך, נאָר מיט זיי פלעגט זי זיך נישט אָפגעבן אַזוי פיל. זי פלעגט
זען ווייניק מענטשן, דאָס גוט איז געווען ווייט פון שטאָט און איז
געשטאנען איינזאם. נאָר זעלטן-ווען האָט מען געהערט אויפן פאר-
שוויבטן וועג שווערע טריט פון אַ פּויער, אָדער טריטלעך פון אַ
שיין דאָרפס מיידל מיט לייכטנדיקע אויגן און אַן אָפגעברענט פנים,
מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ און הויכן בוזים, וועלכע האָט זיך מיט
אַ וואַקלענדיקן ריטש געשלעפט איבערן וועג. גאנצע טעג האָט גראַ-
ציאַ געלעבט אַליין אין דעם פארשוויגענעם פארק. קיינעם נישט געזען,

קיינמאל נישט געפילט קיין לאנגווייליקייט, פאר קיין זאך נישט מורא געהאט.

אמאל איז געקומען אין דעם פארק א שלעפער גנבענען א הון. ער איז געבליבן שטיין דערשראָקן פארן קליינעם מיידלע, וואָס איז געלעגן אויסגעצויגן אויפן גראז מיט אַ שטיק ברויט מיט פוטער און געזונגען זיך א לידל. זי האָט אים רויק אָנגעקוקט און געפרעגט אים, וואָס ער וויל. ער האָט געזאָגט:

— גיב מיר עפעס, וואָרעם אז נישט ווער איך בייו.

זי האָט אים דערלאנגט איר ברויט און מיט אירע שמייכלענע-

דיקע אויגן געזאָגט:

— מ'טאָר נישט ווערן בייו.

און ער איז אַוועק.

איר מאמע איז געשטאָרבן. איר טאטע, זייער אַ גוטער און זייער אשוואכער מענטש, איז געווען אַן אַלטער איטאליענער פון אַ שיינער ראַסע, געזונט, גראָב, פריינדלעך, נאָר אַ ביסל קינדעריש. ער איז נישט געווען פעיק צו קערעווען מיט דער טאָכטערס דער-ציונג. די שוועסטער פון דעם אַלטן ביאנטאמפּי, מאַדאַם סטעוואַן, וואָס איז געקומען צו דער לוייה, האָט נישט געקאָנט צו זען די איינ-זאמקייט פון קינד און באשלאָסן מיטצונעמען עס מיט זיך אין פאריז, בדי עס זאָל פארגעסן דעם טרויער. גראַציאַ האָט געוויינט, און דער אַלטער טאטע האָט אויך געוויינט; נאָר אויב מאַדאַם סטעוואַן פלעגט באשליסן עפעס אויסצופירן, האָבן זיך אַלע געמוזט אונטערגעבן. די גאנצע פאמיליע האָט געמוזט מבטל מאכן איר ווילן פאר דעם ווילן פון מאַדאַם סטעוואַן, און ביי זיך אין פאריז האָט זי איבער אַלעמען געהערשט: איבער איר מאַן, איבער דער טאָכטער און אפילו איבער אירע געליבטע. זי האָט זיך אַלץ דערלויבט. זי האָט אין דער זעלבער צייט אָפגעגעבן זיך אירע פליכטן און אירע פארוויילונגען, אַ פראַק-טישע און גלייכצייטיק ליידנשאפטלעכע פרוי — אגב, אַן אָנגעזעענע דאַמע, זייער אַ טעטיקע.

איבערגעפלאַנצט אין פאריז, האָט זיך די דאָזיקע גראַציאַ מיטן גאַנצן האַרצן צוגעבונדן צו איר שיינער קווינע קאַלעט. קאַלעטן פלעגט עס ווילן. מ'האַט אריינגעפירט דאָס מיידל אין דער געזעל-שאפט, מיטגענומען מיט זיך אין טעאטער, מ'האַט זיך אַלץ באַצויגן צו איר, ווי צו אַ קינד, און זי אַליין האָט אויך אויף זיך געקוקט, ווי אויף

א קינד, בעת זי איז עס שוין לאנג נישט געווען. זי האָט איבערגע-
לעבט פאַרבאַרגענע געפילן, פאַר וועלכע זי האָט מורא געהאַט: שטאַר-
קע אויסברוכן פון בענקשאַפט נאָך עפעס אַ זאָך אָדער מענטשן. באַ-
האַלטענערהייט איז זי געווען פאַרליבט אין קאָלעטן, זי פלעגט ביי
איר צוגנבענען אַ באַנד, אַ טיכעלע און טיילמאָל אין איר קעגנוואַרט
נישט געקאָנט אַרויסרעדן קיין וואָרט. בעת זי פלעגט אויף איר
וואַרטן, בעת זי פלעגט וויסן, אַז זי וועט זיך באַלד מיט איר זען,
פלעגט זי אינגאַנצן ציטערן פון אומגעדולד און גליק. אין טעאָטער,
בעת זי האָט געזען, ווי איר שיינע דעקאָלירטע קוזינע גייט אַריין
אין דער לאָזשע און ווי אַלע בליקן ווענדן זיך צו איר, האָט זיך
אויף איר פנים באַוווּן אַ גוט, עניוודדיק, צאַרט שמייכעלע, פול מיט
ליבע, און דאָס האַרץ פלעגט איר פשוט צעגיין, ווען קאָלעט פלעגט
זיך צו איר ווענדן מיט אַ וואָרט. אין אַ ווייס קליידל, מיט די שיינע
שוואַרצע געקרייזטע האָר אויף די ברוינע אַקסלען, פלעגט זי ציפן
די פינגער פון איר זיידענער הענטשקע, אָדער אַריינשטעקן פון לאַנג-
ווייליקייט אירע פינגער; און אַלע וויילע, בעת דער פאַרשטעלונג,
פלעגט זי זיך אויסדרייען צו קאָלעטן, כדי צו כאַפן פון איר אַ
פריינדלעכען בליק. צו טייכן זיך מיט איר דעם פאַרגעניגן און צו
זאָגן איר מיט די ברוינע, גלאַנצנדיקע אויגן:

— כִּהָאֵב דִּיך זייער ליב.

בעתן שפאַציר אין די וועלדער אין פאַריז, פלעגט זי גיין אין
קאָלעטס שאַטן, זעצן זיך איר צופוסנס, לויפן פאַרויס, ברעכן די צווייגן,
וואָס האָבן געקאָנט איר שטערן אין וועג, און לעגן שטיינער אויף
די קליינע זומפן. און ווען איינמאָל, בעת ס'איז געווען קאַלט אין
גאָרטן, און קאָלעט האָט זי געבעטן איר שאַל, האָט גראַציאַ אַ געשריי
געטון, פון פרייד — דערנאָך זיך פאַרשעמט; — וואָס איר געליבטע
האַט ביי איר עפעס גענומען און עס שפעטער אַוועקגעגעבן, דורכ-
געזאַפט מיטן ריח פון איר קערפער.

עס זענען אויך געווען ביכער, געוויסע ערטער אין די ווערק
פון דיכטער (מ'האַט איר נאָך אַלץ געגעבן צו ליינענען קינדער-ביכ-
לעך), וואָס האָבן דערוועקט אין איר אַן אָנגענעמע אויפגענונג. נאָך
שטאַרקער פלעגט אויף איר ווירקן אַ באַשטימטע מוזיק, הגם מהאָט
איר איינגערעדט, אַז זי הויבט עס נישט אָן צו פאַרשטיין; זי האָט
אײַך אַזוי געטראַכט—און דאָך איז זי געווען בלייך און גערירט. קיינער

האָט נישט געוואָסט, וואָס אין איר קומט דעמאָלט פאַר.
אָבער בכלל איז זי געווען אַ פּאָליגעוודיק, פּאַרטרוימט, פּויל-
מיידעלע, וואָס האָט ליב געהאַט אַביסל צו נאַשן; פון יעדער קלייני-
קייט פּלעגט זי רויט ווערן, טיילמאָל געשוויגן גאַנצע שעהן, דערנאָך
אַ לאַנגע צייט אָן אויפהער געפּלוידערט אין פּלוצלינג זיך צעכליפּעט,
אָדער זיך פּאַרגאַנגען אין אַ קינדערישן געלעכטער, זי האָט ליב גע-
האַט צו לאַכן און הנאה געהאַט פון אַלץ. זי האָט קיינמאָל נישט גע-
פּרוּווט שפּילן די ראָל פון אַ דאַמע, זי איז שטענדיק געבליבן קינד,
זי האָט זיך אויסגעצייכנט מיט איר גוט האַרציקייט, נישט געקאַנט קיי-
נעס קיין שלעכטס טון און אַליין מורא געהאַט פאַר אַ שלעכט וואָרט.
זי איז געווען באַשיידן, באַהאַלטן, גרייט ליב צו האָבן און צו באַ-
וונדערן יעדע זאַך, וואָס האָט זיך איר אויסגעוויזן שיין און גוט,
געפונען אין אַלעמען מעלות, וואָס זיי האָבן נישט פאַרמאַגט, און
אַלעמען געמשפּט צום גוטן.

מיט דער צייט האָט מען זיך אָנגעהויבן צו פאַרנעמען מיט
איר אָפּגעלאָזענער דערציִונג, און אָט אַזוי איז עס געשען, וואָס קרי-
סטאָף האָט זי גענומען לַערנען מוזיק.
צום ערשטן מאַל האָט זי אים געזען אין אַ גרויסע געזעלשאַפּט,
וואָס איז זיך צוזאַמענגעקומען אויף אַ פּאַרוויירונגס-אָונט צו איר
מומען. קריסטאָף, וואָס איז בטבע נישט געווען צוגעפאַסט צו די פּאָ-
דערונגען פון פּובליקום, האָט געשפּילט זייער אַ לאַנגן אַדאַדזשיאַ, ביז
דער עולם האָט גענומען גענעצן: בעת ס'האַט זיך געדאַכט, אַז אָט-
אָט ענדיקט ער, האָט ער ווידער אָנגעהויבן פון סניי. יעדערער האָט
געטראַכט, אַז מסתּמא וועט עס שוין קיינמאָל קיין סוף נישט נעמען.
מאַדאַם טטעוואַן האָט פשוט געברענט פון אומגעוילד. קאַלעט האָט
זיך אויסערגעוויינלעך געוויילט מיט דער לעכערלעכקייט פון דער סי-
טואַציע און האָט אין האַרצן מוחל געווען קריסטאָפּן, וואָס ער פּילט
עס נישט. ער איז געווען אין אירע אויגן אַ העכערער מין מענטש
און דערפאַר איז ער איר ליב געווען, אָבער גלייכצייטיק איז די זאַך
געווען זייער קאַמיש, און זי האָט אים נישט געוואָלט פאַרטיידיקן.
בלויז די קליינע גראַציע איז געווען גערירט ביז טרערן פון דער
דאָזיקער מוזיק. זי דאָט זיך באַהאַלטן אין אַ ווינקל פון זאַל און איז
לסוף אַנטלאָפּן, כדי צו באַהאַלטן איר אויפּרעגונג און כדי נישט צו-
צווען, ווי מ'מאַכט חוזק פון קריסטאָפּן.

אין עטלעכע טעג ארום האָט מאַדאָם סטעוואַן, סתם אַזוי, ביים מיט-טאָג געזאָגט, אז ס'וואָלט כדאי געווען, גראַציא זאָל זיך נעמען לערנען ביי קריסטאָפּן מוזיק. גראַציאַ איז אַזוי צוטומלט געוואָרן, אז דער לעפל איז איר אַרויסגעפאלן אין טעלער זופּ: און פאר-שפּריצט איר אַליין און איר קווינע. קאָלעט האָט געהאלטן, און קודם-פל וואָלט מען איר געדארפט לערנען אַביסל דרך ארץ, ווי זיך צו האלטן ביים טיש. מאַדאָם סטעוואַן האָט צוגעגעבן, אז אין דעם פאל וואָלט מען זיך גראַד געדארפט ווענדן צו אַן אַנדערן, נישט צו קריסטאָפּן. גראַציאַ איז געווען גליקלעך, וואָס מ'האָט איר נאָמען פארבונדן מיט קריסטאָפּן.

קריסטאָפּ האָט זי גענומען לערנען. זי איז געווען שטיף און פארגליווערט, פונקט ווי די אַרימס וואָלטן איר געווען צוגעשמידט צום גוף. זי האָט נישט געקאָנט רירן מיט קיין אבר. און בעת קריסטאָפּ האָט אַרויפגעלייגט זיין האנט אויף איר הענטל, כּדי צו פאר-ריכטן אירע פינגער אויף די קלאַווישן, האָט זי געפילט, אז אַט-אַט פאלט זי אין חלשות, זי האָט מורא געהאט, טאָמער שפילט זי נישט, ווי ס'דארף צו זיין. אָבער ווי לאַנג זי זאָל זיך נישט איינזורן איר לעקציע, אַליין זיך קראַנק מאַכן און פשוט משוגע מאַכן איר קווינע-נע—האָט זי אין קריסטאָפּס קעגנווארט שטענדיק געשפילט שלעכט; זי האָט נישט געקאָנט אָפּשאַפּן דעם אָטעם, אירע פינגער זענען גע-וואָרן שווער, ווי שטיקער האַלץ, אבער ווייך ווי וואַסער. זי האָט זיך פארהאקט ביי יעדן טאָן און געמאכט פעלערן; קריסטאָפּ פלעגט זיך בייזערן און אוועקגיין אין כּעס. און זי האָט פשוט געוואָלט שטארבן, ער האָט אויף איר קיין שום אכט נישט געלעגט. ווייל ער איז געווען פארנומען מיט קאָלעטן. זי האָט מקנא געווען איר קווינע, וואָס זי איז מיט קריסטאָפּן אַזוי אינטים; אָבער כאָטש זי האָט גע-ליטן דערפון, האָט זיך איר גוט האַרץ געפרייט מיט זייער פרייד. זי האָט געהאלטן, אז קאָלעט שטייט אַ סך העכער פון איר, און ס'האָט איר אויסגעוויזן גאַנץ נאַטירלעך, וואָס אַלע פארנעמען זיך מיט איר, נאָר ווען זי האָט געדארפט אויסקלויבן צווישן קריסטאָפּן און איר קווינע, האָט זי געפילט, אז עפעס פונטעוועט זיך אין איר קעגן דער לעצטער. מיט דער אינטואַציע פון אַ פרוי האָט זי געפילט, אז קריסטאָפּ ליידט א סך פון קאָלעטס קאָקעטישקייט און פון לעווי-קערס אַרומטאַנצן אַרום איר. לעווי-קערן האָט זי נישט געקאָנט

פארטרעגן צוליב אן אינדערלעך געפיל, און זינט זי האָט זיך דערוואוסט אז קריסטאָף פארטרעגט אים אויך נישט, איז זי אים געוואָרן אן אמתער שונא. זי האָט נישט געקאָנט פארשטיין, וואָס פאַראַ פאַרגעניגן קאָלעט פילט דערפון, וואָס לעווי קער איז קריסטאָפּס אַ קאָנקורענט. זי האָט אין דער שטיל שטרענג געמשפּט איר קווינע, האָט זי גע- כאַפּט ביי עטלעכע קליינע לינגס און פּלוצלינג געביטן איר פּאַציונג צו איר. קאָלעט האָט עס געפילט, הגם נישט געוואוסט, צוליב וואָס די ענדערונג איז געשען. זי האָט זיך געמאַכט פלומרשט, ווי דאָס וואָלט געווען גראַציאַס אַ קינדערשער קאַפּריו. ס'איז אָבער קלאָר געווען, אז זי האָט איבער גראַציאַן פאַרלוירן איר מאַכט; זי האָט געהאַט אַ ראַיה דערצו פון אַ קליינעם פאַקט. איינמאָל, ווען זיי האָבן ביידע שפּאַצירט פאַרנאַכט אין גאַרטן, האָט קאָלעט מיט קאָקעטישער צערטלעכקייט גע- וואָלט צודעקן גראַציאַן מיט איר מאַנטל, ווייל ס'איז געפאַלן אַ קליין רענגדל. אָבער גראַציאַ, וואָס וואָלט מיט עטלעכע וואָכן צוריק גע- האַלטן פאַר אן אומבאַשרייבלעך גליק זיך צוצוטוילען צו דער ברוסט פון דער טייערער קווינע, האָט זיך קאַט אָפּגערוקט אין אַ זייט און שווינגנדיק געבליבן שטיין עטלעכע טריט ווייטער, און ווען קאָלעט האָט געזאָגט, אז אַ געוויסער מוזיקאַלישער פּראַגמענט, וואָס גראַציאַ שפּילט, איז מיאוס, האָט עס איר נישט געשטערט צו שפּילן ווייטער און אַפילו עס ליב צו האָבן.

די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט האָט זי געווענדט אויף קריסטאָפּן. זי האָט מיט איר צאַרטקייט געפילט, אז ער לייט, און געוואוסט פאַר- וואָס, הגם ער האָט עס איר נישט געזאָגט. זי האָט, אמת, שטאַרק מנזם געווען, אַדאַנק איר אומרויקער קינדערשער אויפמערקזאַמקייט. זי האָט געגלויבט, אז קריסטאָף איז פאַרליבט אין קאָלעטן, בעת ער האָט געפילט צו איר בלויו פּאָדערנדיקע פריינדשאַפט. זי האָט געטראַכט, אַז ער איז אומגליקלעך, און האָט אַליין דערפון געליטן. אָבער דאָס מיידל האָט נעבעך נישט באַקומען קיין שוך פאַר איר מיטגעפיל: בעת קאָלעט האָט אויפגעבראַכט קריסטאָפּן, פלעגט עס אויסגיין צו גראַציאַס קאַפּ. בעת ער איז געווען שלעכט געשטימט, פלעגט ער אויסזאָגן זיין פּעס צו דער קליינער שילערין, בייזערנדיק זיך אומגע- דולדיק אויף אירע פעלערן. איינמאָל אינדערפרי, ווען קאָלעט האָט אים אויפגערעגט מער ווי שטענדיק, האָט ער זיך געזעצט ביים פאַר- טעפּאָן אַזוי ביז, אז גראַציאַ האָט אינגאַנצן פאַרגעסן, וואָס זי האָט

געקענט. זי האָט געשפּילט בלינדערהייט, נישט זעענדיק די קלאַווישן. ער האָט זיך שרעקלעך גענומען בייזערן; ער האָט זיך געוואָרפן, געפאַטשט איר איבער די הענט, געשריגן, אַז זי וועט שוין קיינמאָל זישט קענען, אַז זי דאַרף זיך בעסער פאַרנעמען מיט קאַכן, נייען, מיט וואָס איר האַרץ גלוסט, נאָר צו אַלדי רוחות, נישט מיט מוזיק! ס'איז נישט כּדאַי צו מאַטערן דעם מענטשן מיט אירע פאַלשע טענער. און ער איז אינמיטן דער לעקציע אַרויס אַ צעקאַכטער. די אַרעמע גראַציאַ האָט אַסאַך טרערן פאַרגאַסן, נישט אַזוי אויפן צער, וואָס זיינע שלעכטע ווערטער האָבן איר גורם געווען, ווי אויף דעם, וואָס זי האָט קעגן איר ווילן געמוזט פאַרשאַפן קריסטאָפּן עגמת נפש — לאַ די וואָס זי האָט נישט געקאַנט פאַרשאַפן קיין נחת רוח דעם מענטשן, וואָס זי האָט ליב געהאַט.

זי האָט נאָך מער גענומען ליידן, ווען קריסטאָפּ האָט אויפגע- הערט צו באַזוכן די סטעוואַנס. זי וואָלט זיך גערן אומגעקערט קיין איטאַליען, דעם דאָזיקן קינד, וואָס האָט פאַרמאַגט אַ געזונטן גוף און אַפילו געזונטע חלומות; וואָס טיף אין איר נשמה האָט געהערשט דאָרפישע רויקע פרייד — איז שווער געווען צו זיאַן אין דער גרוי- סער שטאַט, צווישן די נעווראָסטענישע, שטענדיק איילנדיקע פאַרזיע- רינס. סוף-כל-סוף האָט זי גענומען באַציען זיך שטרענג צו די מענטשן פון איר סביבה, הגם זי האָט אירע מיינונגען קיינמאָל נישט אַרויס- געבראַכט אויף אירע לייפן. צוליב גוטסקייט, באַשיידנקייט און אומ- גלויבן אין זיך, איז זי געווען שוואַך און שעמעוודיק, ווי איר פאַטער. זי האָט זיך געלאָזט פירן פון איר אויטאָריטעטער מומע און טיראַני- שער קווינע. צום אַלטן טאַטן, וועלכן זי פלעגט רעגלמעסיק שרייבן לאַנגע, האַרציקע בריוו, האָט זי נישט געהאַט קיין מוט צו שרייבן: — איך בעט דיך, נעם מיך צו פון דאַנען!

און דער אַלטער טאַטע האָט נישט געהאַט קיין מוט זי צו בעמען, הגם ער האָט שטאַרק געוואָלט; ווייל מאַדאַם סטעוואַן האָט אים אַיף אַלע שעמעוודיקע אַנצוהערענישן געענטפערט, אַז ס'איז בעסער פאַר גראַציאַן צו בלייבן ביי איר, איידער צו פאַרן אַהיים און אַז איר דערצינונג פאַדערט זי זאָל בלייבן. ס'איז אָבער געקומען אַ מאַמענט, ווען די אָפגעריסנקייט פון דער היים האָט שטאַרק גענומען דריקן די קליינע נשמה פון דרום, און זי האָט ווידער גענומען פילן די בענקשאַפט נאָך ליכט. — דאָס

זשען קריסטאָפּ V באַנד 13 בויגן

איז געווען נאך קריסטאָפּס קאַנצערט. זי איז געגאַנגען אַהיים מיט די סטעוואַנס, און ס'האַט איר שיר די גאַל נישט געפּלאַצט, ווען זי האָט געזען, ווי דער עולם מאַכט זיך פּריילעך אויפן חשבון פון אַ קינסטלער... אַ קינסטלער? אין גראַציאָס אויגן איז ער געווען דער סימבאָל פון דער קונסט אַליין, וואָס פאַרווירקלעכט אַלדאָס געטלעכע אין לעבן. זי האָט געוואָלט וויינען, אַנטלויפן, און געמוזט הערן דעם טומל ביזן סוף, דאָס פייפן און דאָס געמורמלעריי און שפעטער, אין דער היים, די שאַרפע באַמערקונגען פון דעם מומען, און דאָס שמיי-כעלע פון קאַלעט, וואָס האָט מיט לויסען לעווי-קער אויסגעטוישט עט-לעכע ווערטער פון באַדיידיקנדיקן מיטלייד. זי איז אַנטלאָפן צו זיך אין צימער, זיך אַ וואָרף געטון אויפן בעט און געכליפעט ביו שפעט ביי-נאַכט. זי האָט גערעדט מיט קריסטאָפּן, געטרייסט אים, דאָס האַרץ, האָט זי געזאָגט, וואָלט זי פאַר אים אָפּגעגעבן. זי איז געווען פאַר-צווייפלט, וואָס זי קאָן גאַרנישט טון פאַר זיינעטוועגן, פאַר זיין גליק. איצט איז איר שווער געווען צו פאַרבלייבן אין פאַרז, זי האָט זיך געבעטן ביי איר פאָטער ער זאָל זי צונעמען. זי האָט אים געשריבן: — כַּקאָן דאָ מער נישט לעבן, כַּקאָן נישט מער; כַּוועל-שטאַרבן, אויב דו וועסט מיר דאָ נאָך לאַנג לאָזן.

איר פאָטער איז באַלד געקומען צופאַרן. און הגם ס'איז זיי ביידן זייער שווער געווען זיך קעגנצושטעלן דער שרעקלעכער פרוי, האָבן זיי אָנגעשטרענגט אַלע כוחות פון זייער פאַרצווייפלטן ווילן. גראַציאָ האָט זיך צוריקגעקערט אין דעם גרויסן, דרימלענדיקן פאַרק. זי האָט ווידער געפונען די טייערע נאַטור און באַליבטע באַ-שעפענישן. איר אָנגעווייטיקט האַרץ, וואָס האָט זיך פון טאָג צו טאָג מער געשטאַרקט, האָט איינגעזאַפט אין זיך אַביסל צפון-מעלאַנכאָליע, ווי אַ שלייער פון נעפלען, וואָס די זון דרינגט ביסלעכווייז אַדורך. צייטנווייז פלעגט זי טראַכטן וועגן דעם אומגליקלעכן קריסטאָפּ. לינג-דיק אויפן גראַז, האָט זי זיך צוגעהערט צום געזאַנג פון די ציקאַדן און היימישע זשאַבעס, אָדער זי פלעגט זיצן ביים פּיאַנינאָ, מיט וועל-כער זי האָט זיך איצט אָפּגעגעבן מער ווי אַמאָל און אָן אויפהער געהלומט וועגן איר ליבן און אויסדערוויילטן; גאַנצע שעהן האָט זי מיט אים שטיל גערעדט און ס'איז ביי איר געווען מעגלעך, אז אַ געוויסן טאָג וועט ער עפענען די טיר און אַריינקומען, זי האָט אים אָנגעשריבן אַ בריוו און נאָך אַ לאַנגער וואַקלעניש אים אין אַ געוויסן

פרימאָרגן אַוועקגעשיקט אָן אַן אונטערשריפט; זי איז געלאָפן אַריין-
וואָרפן דעם בריוו אין דאָרף דריי קילאָמעטער פון זייער שטוב, אויף
יענער זייט פון די גרויסע צעאָקערטע פעלדער;—דאָס איז גע-
ווען אַ גוטער רירנדיקער בריוו, וואָס האָט אים דערציילט, אַז ער איז
נישט איינזאַם, אַז ער דאָרף נישט זיין געפאלן ביי זיך, אַז מען
טראַכט וועגן אים, מ'האָט אים ליב, מ'בעט גאָט פאַר אים—אַן אַרי-
מער בריוו, וואָס איז פאַרפאלן געוואָרן אין וועג און איז קיינמאָל צו
קריסטאָפן נישט אָנגעקומען.

דערנאָך האָבן זיך געצויגן אין דעם לעבן פון דער ווייטער
פריינדין העלע, איינפאַרביקע טעג. און דער איטאַליענישער פרידן,
דער גייסט פון רו, שטילן גליק און שטומער קאָנטערפלאַציע האָבן
צוריקגעקערט אין דעם ריינעם שווייגנדיקן האַרצן, וואָס אויף זיין
וויג האָט נישט אויפגעהערט צו ברענען, ווי אַ קליינער אומבאַוועגלע-
כער פלאַם, קריסטאָפּס אָנדענק.

אַבער קריסטאָפּ האָט נישט אָנגעהויבן צו וויסן וועגן דער נאַ-
ווער ליבע, וואָס האָט פון דער ווייטן געוואַכט איבער אים און גע-
דאַרפט שפעטער פאַרנעמען אַזאַ גרויסן אָרט אין זיין לעבן. ער האָט
אויך נישט געוויסט, אַז אויפן זעלבן קאָנצערט, וווּ ער איז דערנידע-
ריקט געוואָרן, איז געווען אַ מענטש, וואָס האָט געזאָלט ווערן זיין
פריינד, זיין לעבנס-פאַגהייטער, וואָס האָט געזאָלט גיין מיט אים זייט
ביי זייט און האַנט ביי האַנט.

ער איז געווען איינזאַם. לפחות געגלויבט, אַז ער איז איינזאַם,
אַבער דאָס האָט אים נישט נידערגעשלאָגן. ער האָט שוין מער נישט
געפילט יענעם ביטערן טרויער, וואָס האָט אים פריער, אין דייטש-
לאַנד געדריקט, ער איז שטאַרקער, רייפער געוואָרן; ער האָט געוויסט
אַז אַזוי דאָרף זיין. די אילוזיעס בנוגע פאַריז זענען צערונען גע-
וואָרן: די מענטשן זענען אומעטום די אייגענע. מ'האָט געדאַרפט
דערמיט שלום מאַכן און נישט עקשנען זיך צו פירן אַ קינדערשע
מלחמה מיט דער גאַנצער וועלט; מ'דאַרף זיין דאָס, וואָס מ'איז, מיט
דער גאַנצער רויקייט. ווי בעטהאָווען האָט געזאָגט: „אויב מיר ווילן
ליפערן פאַרן לעבן אַלע כוחות פון אונזער לעבן, וואָס זשע וועט אונז

בלייבן פאר דאָס איידעלע, פאר דאָס בעסערע? ער האָט דערקענט זיין אייגענע נאָטור און די נאָטור פון זיין ראַסע, וועלכע ער האָט אַמאָל אַזוי האָרב געמשפּט; נאָך שטאַרקער ווי די משא פון דער פּאַ- ריזער אַטמאָספּער, האָט ער געפילט די באַדערפּעגיש צו אַנטלויפן אין זיין פּאַטערלאַנד, צו די דיכטער און מוזיקער, וואָס אין זיי האָט זיך צוואַמענגענומען דאָס בעסטע און שענסטע פון דעם פּאַרק; יעדעס מאָל, ווען ער האָט געזעפּנט זייערע ווערק, איז זיין צימער פול גע- וואָרן מיטן גערויש פון זיין באַגאַנסענעם רהיין און מיטן צאַרטן שמייכל פון זיינע אַלטע ווייט פאַרבליבענע פריינד.

ווי אומדאַנקבאַר ער איז געווען אין דער באַציונג צו זיין ווי האָט ער עס נישט געפילט די גאַנצע שפּע פון זייער טרייער גוטס- קייט? אַ פאַרשעמטער האָט ער זיך דערמאַנט אָן די אַלע איבערגע- טריבענע, אומגעירעכטע מיינונגען, וואָס ער האָט וועגן זיי אַרויסג- זאָגט אין דייטשלאַנד. דעמאָלט האָט ער געזען נאָר זייערע חסרונות, זייערע מגושמדיקע, פייערלעכע מאַגערן, זייער פאַרוויינטן אידעאָלאָז, די קליינע לינגס פון זייער געדאַנק, און זייער קליינלעכקייט. אַ ווי קליין דאָס איז אַלץ געווען אַנטקעגן זייערע נרויסע מעלות! ווי האָט ער געקאָנט זיין אַזוי אַכזוריותדיק אַנטקעגן די שוואַכקייטן, וואָס רירן אים איצט: ווייל זיי זענען געוואָרן מער מענטשלעך, דורך אַ רעאַק- ציע האָבן אים געצויגן גראַד די, אויף וועלכע ער האָט אויסגערעדט אסור דבר. וואָס האָט ער אַלץ גישט אָנגערעדט אויף שובערטן, אויף באַפן! און איצט האָט ער זיך געפילט אַזוי נאָנט צו זיי. איצט, ווען ער איז געווען אין דער פרעמד, ווייט פון זיינע פריינד, האָבן זיך די דאָזיקע גרויסע גייסטער, וואָס ער האָט פאַר אַלעמען געוויזן זייערע לעכערלעכקייטן, זיך איבערגעבויגן איבער אים און גערעדט מיט אַ גוטן שמייכל.

— ברודער, מיר זענען מיט דיר. שטאַרק זיך! מיר האָבן זיך אויך געמאַטערט... ס'מאַכט נישט אויס; ס'וועט פאַרביי... ער האָט געהערט דעם אַקעאַזישן געברום פון יאהאַן סעבאַס- טיאַן באַלס נשמה: די שטורעמס, די היליענדיקע ווינטן, די אַנטלויפן- דיקע וואַלקנס פון זיין לעבן — פעלקער פאַרשכורטע פון פרייד, פון צער, פון שגעון, און קריסטוס פול מיט רחמים, דער פירשט פון שלום, וואָס שוועבט איבער די פעלקער, — די שטעט, וואָס וואַכן אויף דורך די געשרייען פון די וועכטער, וואָס שטופן זיך און גייען

מיט יובלדיקן פרייד ארויס קעגן דעם געטלעכן חתן, וואָס זיינע
 טריט טרייסלען אויף די וועלט; — עפעס אַ ווונדערלעכער אוצר פון
 געדאַנקען, שטורמישע ליידנשאַפטן, מוזיקאַלישע פארמען פון אַ העל-
 דיש לעבן, שעקספירישע האַלוצינאַציע, נבואה אַלאַ סאַוונעראַליאַ,
 פאַסטוך-וויזעס, עפישע, אַפאַקאַליפטישע, פאַרשפאַרט אין דעם קליינעם
 קערפער פון אַ קליינעם טוררינגער „חזן“ מיטן גיידער, קליינע גלאַנצן-
 דיקע אויגלעך אונטער די געקנייטשטע וויצעס און אויפגעווייבענע
 ברעמען... — ער האָט אים געזען אַזוי גוט, אַזוי גוט געזען: אַנגע-
 בלאָזן, האַרציק, אַביסל לעכערלעך. דער קאַפּ פול אַלעגאָריעס און סימ-
 באַלן, גאַטיק און ראַקאקא, אַ פעסן, אַן עקשן, אַ פריילעכער פול מיט
 לעבנסליידנשאַפט און בענקשאַפט נאָכן טויט... — ער האָט אים געזען אין זיין
 שול: אַ געניאַלער פעדאַנט צווישן זיינע שמוציקע, גראַבע, שלעפּער-
 שע, קרעציקע תלמידים, מיט די גרילצנדיקע קולות, צווישן די דאָזי-
 קע בטלנים, מיט וועלכע ער האָט זיך אַרומגעריסן, טיילמאַל געשלאָגן
 זיך, ווי אַ טרעגער, און וואָס איינער פון זיי האָט אים גוט צע-
 קלאַפט... — ער האָט אים געזען אין קרייז פון פאַמיליע, צווישן זיינע
 איינאונצוואַנציק קינדער, וואָס דרייצן פון זיי זענען געשטאַרבן פאַר
 אים און איינער איז געווען אַן אידיאָט; די איבעריקע קינדער, גוטע
 מוזיקער, האָבן געשפילט פאַר אים קליינע קאַנצערטן... קואַקאייטן,
 לויזות, שאַרפע ופּוּחים, דחקות, נישט אַנערקענטע גאונות — זון איבער
 אַלץ — זיין מוזיק, זיין גלויבן, זיין באַפרייאונג, און ליכט, דאָס פאַר-
 געזעענע, פאַרגעפילטע, אויסגעבענקטע, אייביקע גליק. — גאָט, דער אָטעם
 פון גאָט, וואָס פאַרברענט זיינע ביינער, סמאַליעט זיין הויט, פלאַמט
 אַרויס פון זיין מויל! אַ קראַפט! קראַפט! גליקלעכער דונער פון דער
 קראַפט!...

קריסטאָף האָט געטרונקען די דאָזיקע פּוּחות. ער האָט געפילט דאָס
 גוטע פון אָט דער מוזיקאַלישער קראַפט, וואָס שטראָמט אַרויס פון די
 דייטשע נשמות. וואָס איז, אויב זייער מוזיק איז אַמאַל ערגער אָדער
 אפילו מגושמדיק, דער עיקר איז, וואָס זי איז דאָ, וואָס זי שטראָמט
 און פאַרפלייצט די ברעגעס. אין פראַנקרייך האָט מען געגאַסן די מ-
 זיק טראַפּנווייז, דורך דעם פילטער פון אַ פאַסטאָר אין גוט פאַרשטאַמ-
 טע פּלעשלעך. און די דאָזיקע טרינקער פון דעם אַפגעשמאַקטן וואַ-
 סער פלעגן פאַרקרימען זייערע פנימער פון עקל צו דער דייטשער
 מוזיק. זיי זענען בודק די חסרונות פון די דייטשע גאונים!

— אַרײַמע קאַרליקעס— האָט קריסטאָף געוואַכט און נישט גע-
דענקט, אַז ער איז אַליין געווען אַזוי לעכערלעך, ווי זײַ. זײַ געפֿינען
הסרונות אין וואַנגערן און בעטהאָווענען! זײַ ווײַלן האָבן גאונים אָן
שום הסרונות! פֿונקט ווי דער שטורם וואָלט שוין מער נישט גע-
האַט, וואָס צו טון, ווי נאָר צו פֿאַרנעמען זיך מיט דעם, צי זײַן בלאָזן
שטערט עמעצן, צי נישט.

ער איז געגאַנגען איבער פֿאַרזי פֿול מיט כּוח און פֿרייד. ס'איז
אַזוי גוט, וואָס קײנער האָט אים נישט פֿאַרשטאַנען! ער וועט שטענ-
דיק בלייבן פֿריי, כּדי צו בויען אַ נייע וועלט, וואָס איז די ראָל פֿונם גאון—
אַ וועלט אָן אָרגאַניזירטע, געבויט לײַט אינערלעכע געוועזן — מוז
מען טראָגן די דאָזיקע וועלט טיף אין זיך. דער קינסטלער איז קײנ-
מאָל נישט אײנזאַם. עס איז נאָר געפֿערלעך פֿאַר אים צו זען זײַן
געדאַנקן וועלט אין אַ שפּיגל, וואָס מאַכט זי מיאוס אָדער פֿאַרקלענערט
זי. מ'דאַרף נישט דערציילן פֿאַר פֿרעמדע וועגן דעם, וואָס מ'האַט
בדעה צו שאַפֿן, פֿל-זמן. דאָס איז נאָך נישט באַשאַפֿן געוואָרן: ווײַל
שפּעטער פֿאַרפֿעלט מוט צו פֿאַרענדיקן דאָס ווערק, ווײַל דער גע-
דאַנק, וואָס דו האָסט אים געזען אין זיך איז שוין מער נישט דײנער,
נאָר דער מאַגערער געדאַנק פֿון אַנדערע.

איצט ווען קײן זאַך האָט נישט געשטערט זײנע טרוימען, האָבן
זײ גענומען אַרויסשפּרודלען, ווי די קוואַלן, פֿון אַלע ווינקלעך פֿון
זײַן נשמה און פֿון די שטיינער, וואָס זענען געלעגן אויף זײַן וועג.
ער האָט געלעבט, ווי אין חלום. אַלץ וואָס ער האָט געזען און גע-
הערט האָט אַרויסגערופֿן אין אים אַנדערע ווערק און אַנדערע ווער-
טער, ווי די, וואָס ער האָט באמת געזען און געהערט. ער האָט זיך
נאָר געדאַרפט לאָזן מיטרייסן מיטן לעבנס-שטראָם, כּדי אומעטום אַרום
זיך אָנצוטערעפֿן דאָס לעבן פֿון זײנע העלדן. זײערע עמפֿינדונגען האָבן
אים נאָכגעיאָגט פֿון זיך אַליין. די אויגן פֿון די דורכגעניידיקע מענטשן,
דער קלאַנג פֿון אַ שטיב, וואָס דער ווינט האָט אים געבראַכט, דאָס
לײַכט, וואָס איז געווען צווייט איבער די לאַנקעס, די פּויגל, וואָס
זינגען אויף די בויער אין לוקסנבורג, אַ גלאַק פֿון אַ קלײסטער, וואָס
קלײנגט פֿון דער ווייט, דער בלאַסער הימל, אַ קלײנער הימל-שטרייף
געזען פֿון זײַן צימער, דער רעש און די ניוואַנסן פֿון די פֿאַרשידענע
שעהן פֿון טאָג — ער האָט עס נישט געפֿילט אין זיך, נאָר אין די
ווענס פֿון זײנע טרוימען. — קריסטאָף איז געווען גיךלעך.

אין דאָך איז זיין לאַגע געווען שווערער, ווי ביז איצט. ער
 האָט פאַרלוירן דאָס ביסל מוזיק-לעקציעס, דעם איינציקן קוואַל פון
 זיין חיונה. ס'איז געווען חודש סעפטעמבער. די פאַרזעצטע
 איז נישט געווען אין שטאָט און ס'איז שווער געווען צו געפינען
 עטלעכע שילער. דער איינציקער שילער, וואָס איז אים געבליבן
 איז געווען אַן אינושיניער, און אינטיליגענטער, נאָר אַפּיסל צעמישטער
 מענטש, וואָס האָט זיך צו פּערציק יאָר אַריינגענומען אין קאָפּ אַיין
 צו ווערן אַ גרויסער מוזיקער. קריסטאָף האָט, וואָס אַן אמה, נישט
 איבעריק גוט געשפּילט אויף פּידל, אָבער ער פל פנים האָט ער גע-
 קאָנט מער ווי זיין שילער, און אַ געוויסע צייט האָט ער אים גע-
 געבן דריי שעה אַ וואָך צי צוויי פּראַנק אַ שעה. אָבער אין אַנדער-
 האַלבן חדשים אַרום איז דעם אינושינער מיאוס געוואָרן, ווייל ער
 האָט פּלוצלינג ענטדעקט, אַז זיין הויפט-פּאַרוף איז מאַלעריי. ווען
 קריסטאָף האָט זיך דערוויסט וועגן דער דאָזיקער ענטדעקונג האָט ער
 שטאַרק געלאַכט. נאָר ווען ער האָט אויפגעהערט לאַכן, האָט ער אי-
 בערגעצייילט זיין געלט און געפונען קוים צוועלף פּראַנק, שבו-למימד
 פון זיין שילער. נאָר דאָס האָט אים נישט געאַרט; ער האָט זיך נאָר
 אַ טראַכט געטון, אַז מען מוז נעמען זוכן אַנדערע קוואַלן פון פּרנסה:
 נעמען ווידער לויפן צו די אַרויסגעבער. ס'איז אַפּילו נישט קיין גרוי-
 סער פּאַרגעניגן.... נאָר נישט כּדאי זיך צו פּייניקן אידער סווערט
 שלעכט. דער וועטער איז היינט שיין. ער האָט זיך געלאָזט גיין
 קיין מעדאָן.

ער האָט געפּילט אַ שטאַרקע באַדערפעניש זיך צו באַזעצן,
 בעתן גאַנג האָט ער געפּילט, ווי עס שפּראַצן אין אים פאַרשידענע
 מוזיק-אידעען. זיין נשנה איז געווען פּול, ווי אַ בינשטאַק, און ער
 האָט געלאַכט ביים גאָד-זשומעריי פון זיינע בינען. ער פּי רוב פּלעגט
 זיך אָט די מוזיק אַנאויפהער ענדערן. אַן אויסברוך פון ריטם, דער-
 וואַכונג, האַלוצאנאציע.... פּרווט נאָר שאַפן אַ ריטמיש ווערק בעת
 איר זענט פאַרשפּאַרט אין צימער! עס וועט ווערן איינגעשרומפן ביז
 סובטילע האַרמאָניעס, אומבאַוועגלעכע, ווי די פאַרזעצטע.

ווען ער איז מיד געוואָרן גייענדיק, האָט ער זיך געלעגט אויפן
 גראַז אין וואַלד, די בויער זענען שוין געווען האַלב נאַקט. דער
 הימל גיין בלוי. קריסטאָף איז פאַרוונקען געוואָרן אין חלומות, וואָס
 האָבן באַלד איינגעזאָפּט אין זיך דאָס צאַרטע ליכט פון די אַקטאַבער

וואַלקנס. זיין בלוט האָט פולסירט. ער האָט געהערט ווי עס ציען זיך אין איילעניש די כוואַליעס פון זיינע געדאַנקען. זיי זענען גע- קומען פון אַלע זייטן האַריזאָנט: יונגע און אַלטע וועלטן, וואָס האָבן געפירט צווישן זיך אַ מלחמה, שטיקער פון פאַרגאַנגענע נשמות, אַלטע אורחים, פאַראַזיטן, וואָס האָבן אין אים געלעבט, פונקט ווי איינוווינער פון אַ גרויסער שטאָט. ער האָט זיך ווידער דערמאָנט גאַטפרידס ווערטער אויף מעלכיאַרס קבר:

— ער איז געווען אַ לעבעדיקער קבר, פול מיט מתים, וואָס האָבן זיך אָן אויפהער באַוועגט — זיין גאַנצע אומבאַקאַנטע ראַסע: ער האָט געהערט אין זיך דעם המון לעבנס. ער האָט מיט פרייד אויפגענומען דעם אַרגל-שפּיגל פון דעם דאָזיקן אוראַלטן וואַלד, וואָס איז פונקט ווי דאַנטעס וואַלד פול מיט גייסטער. ער האָט איצט קיין מורא נישט געהאַט פאַר זיי, ווי אין די קינדער יאָרן, ווייל זיין מייסטער איז איצט געווען — זיין ווילן. ער האָט געפילט אַ שטאַרקע פרייד, וואָס ער קאָן אויפהויבן זיין בייטש איבער די חיות, וואָס לעבן אין אים, זיי זאָלן זיך צעשרייען און ער זאָל שטאַרקער פילן די רייכקייט פון זיין איבערלעבער מענאַזשעריע. ער איז נישט געווען איינזאַם. ס'איז נישט געווען קיין שום ספּנה ער זאָל ווען עס איז זיין איינזאַם. ער איז אַליין געווען אַ גאַנצע אַרמיי, לאַנגע דורות פון פריילעכע און געוונטע קראַפטס. קעגן פאַריז זיין שונא קעגן אַ פאַלק — האָט זיך געשטעלט אַ גאַנץ פאַלק: די כוחות זענען געווען גלייכע.

ער האָט פאַרלאָזן זיין פשוטע — צו טייערע — דירה און גע- דונגען זיך אַ בוידים-שטיבל אין דער געגנט פון מאָנרוזש, די חסרונות פון דעם בוידים-שטיבל האָט געדעקט די גרויסע שפע לופט, וואָס האָט פסדר געשטראַמט פון דרויסן. ס'איז, אָן אמת, געווען שטענדיק אַ צוג-ווינט, נאָר מ'האַט דאָך באַדאַרפט האָבן מיט וואָס צו אָטעמען. דורכן פענסטער האָט מען געקאָנט זען די ווייטע רויך-קוימענס פון פאַריז און נאָך ווייטער דעם מאָנמאַרט. דאָס איבערציען זיך אין דער נייער דירה האָט לאַנג נישט געדויערט. ס'איז גענוג געווען אַ

האנט-וועגעלע, וואָס קריסטאָף האָט אַליין געשלעפט. אויסער זיין קו-
 פערט, איז די טייערסטע זאָך פון זיין גאַנצן פאַרמעגן געווען איינע
 פון בעטהאווענס טויטן-מאַסקעס, וואָס זענען פאַרשפרייט געווען די
 לעצטע צייט. ער האָט זי שטאַרק געהיט, פונקט ווי זי וואָרט געווען
 אַ טייער קינסטלעריש ווערק. ער האָט זיך נישט געקאַנט מיט איר
 שייַדן. אין דעם פאַרזער ים איז זי געווען פאַר אים אַן איינזאַמער
 אינזל און — זיין מאָראַלישער באַראַמעטער. די מאַסקע האָט אים
 אויפגעדעקט נישט נאָר זיין אינערלעכן באַוווסטזיין, נאָר קודם פֿל די
 טעמפּראַטור פון זיין נשמה, זיינע באַהאַטענע מחשבות. דאָ אַ פאַר-
 וואַלקנטער הימל, דאָ אַ מבור פון לייַדנשאַפטן און דאָ אַ מעלטיקע
 רויקייט.

ער האָט געמוזט באַגרענעצן זיך פון עסן. ער פלעגט עסן
 איינמאַל אין טאָג. איינס אַזייגער בייטאָג. ער פלעגט זיך קויפן דיין
 ווורשט און אויפהענגען אויפן פענסטער; אַגישטקשהדיקע שטיק פלעגט
 ער זיך אַרױפֿלעגן אויפן ברויט און פאַרטרונקען מיט קאַווע, וואָס
 ער האָט זיך אַליין געמאַכט; ס'האָט אים אויסגעצייכנט געשמעקט.
 נאָר ווייזט אויס, אַז ער וואָלט זיך לייכט אַן עצה געגעבן מיט נאָך
 אַזאַ פאַרציע. ער איז געווען בייז אויף זיך, למאָי ער האָט קיין עין
 הרע אַזאַ אַפעטיט און פלעגט זיך בייזערן אויף זיך אַליין און גערופן
 זיך זולל-וטובאניק, וואָס איז שטענדיק נאָר דער אַכיל'ה. ער האָט
 וואָס אַן אמת, קיין בויך דערפון נישט געקריגן און האָט אויסגעזען
 אַפגעצערט, ווי אַ מאַגערער הונט. אָבער בכלל איז ער געווען געזונט,
 אייזן-שטאַרק און געהאַלטן אויפגעהויבן דעם קאַפּ. ער האָט קיינמאַל
 נישט געזאָרגט פאַרן מאַרגן, הגם ער האָט געהאַט דערצו געגוג סיבות.
 פֿל זמן ער האָט געהאַט געלט אויף איין טאָג האָט עס אים נישט
 געאַרט. לסוף, ווען ס'איז אים אויסגעגאַנגען די לעצטע פרוטה פון
 טאַש, האָט ער ווידער גענומען גיין פון איין פאַרלעגער צום צווייטן.
 ער האָט אין קיין אַרט קיין אַרבעט נישט געקריגן. גייענדיק אהיים
 מיט ליידיקע הענט, איז ער פאַרבייגעגאַנגען דאָס מוזיק-געשעפט, וווּ
 סילווען קאָן האָט אים געהאַט פאַרגעשטעלט פאַר דניאל העכט; ער
 האָט להלוטין פאַרגעסן, אַז ער איז מיט אַ צייט צוריק דאָרטן געווען.
 און איז אַרייַנגעגאַנגען. דער ערשטער מענטש, וועלכן ער האָט באַ-
 געגנט איז געווען העכט. ער האָט זיך געוואָלט כאַפן צוריק אָבער
 נישט באַוויזן: העכט האָט אים שוין געהאַט באַמערקט. קריסטאָף האָט

נישט געוואָלט אויסזען, ווי אַ מענטש וואָס אַנטלויפט, ער איז צוגע-
 גאַנגען צו העכטן און איז געווען גרייט, באַלד נאָך די ערשטע עזות-
 דיקע רייד צו כאַפּן פון העכטן אַ ריכטיקן פּסק. אָבער ער האָט אַ
 טעות געהאַט. העכט האָט אים קאַלט אויסגעשטרעקט אַ האַנט: לויט
 זיין שטייגער, פאַר העפלעכקייט וועגן זיך געפרעגט אויף זיין געזונט,
 און נישט וואַרטנדיק אויף קריסטאָפּס רייד, אַריינגעפירט אים אין זיין
 אַרבעטס צימער און ביי דער טיר אָפּגעטרעטן אין אַ זייט, פּדי קרי-
 סטאָפּן אַריינצולאָזן אַ פּריער. אין האַרצן איז ער געווען גליקלעך פון
 אַט דעם באַזוך, וועלכן ער האָט אין זיין גדלות פאַרויסגעזען, אָבער
 געריכט אויף קריסטאָפּן האָט ער זיך נישט. ער האָט געהיט קריסטאָפּס
 יעדן טריט, קיינער זאָל עס נישט באַמערקן, און נישט דורכגעלאָזן
 קיין געלעגנהייט צו הערן קריסטאָפּס מוזיק; בעתן באַרימטן קאַנצערט
 פון „דוד“ איז ער אויך געווען אין זאָל, און די אָפּענע שנאה, וואָס
 דער עולם האָט אַרויסגעוויזן צו קריסטאָפּן האָט אים נישט געוויזן-
 דערט, ווייל ער האָט גוט געקענט דעם ווערט פון דעם נבוהדיקן
 עולם, פּונקט ווי ער האָט געפילט די וונדערלעכע שיינקייט פון דעם
 ווערק. אין גאַנץ פאַרזי איז אפשר נישט געווען נאָך איין מענטש,
 וואָס זאָל זיין אזוי פּעיק אָפּצושאַצן דעם קינסטלערישן ווערט פון
 קריסטאָפּס אַריגינעלע מוזיק, ווי העכט, אָבער ער האָט זיך געהיט
 מיט אַ וואַרט, נישט מחמת ער האָט זיך געפילט געטראָפּן פון קרי-
 סטאָפּס באַציונג, נאָר ווייל ער האָט בכלל קיינעם נישט געקאָנט
 אַרויסווייזן זיין צופּרידנקייט: דאָס איז געווען ביי אים אזאָ פּעלער.
 ער האָט מיטן נאַנצן האַרצן געוואָלט העלפּן קריסטאָפּן, אָבער נישט
 אַנטקעגן געקומען אים מיט דער קלענערער ווילף: ער האָט געוואַרט
 קריסטאָפּ זאָל אים קומען בעטן. און איצט ווען קריסטאָפּ איז געקו-
 מען, אַנשטאָט אויסצונוצן די דאָזיקע געלעגנהייט און נישט צו דער-
 מאַנען די זאָכן, צוליב וועלכע ער האָט זיך מיט קריסטאָפּן אַמאָל
 געקריגט, אַנשטאָט דעם האָט וועלט געפונען אַ באַזונדערן פאַרגעניגן
 צו לאָזן קריסטאָפּן דערציילן באַריכות די סיבה פון באַזוך און צו
 צווינגען אים אויסצופירן — לפחות איין איינציק מאָל — די זעלבע
 אַרבעט, וואָס קריסטאָפּ האָט אַמאָל אָפּגעשטיטן מיט ביידע הענט. ער
 האָט אים געגעבן צו באַארבעטן אויף מאַרגן פּופּציק זייטן מוזיק פאַר
 מאַנדאָלין און גיטאַרע.

ווען ער האָט געזען, אז קריסטאָפּ גיט זיך אונטער, האָט ער

זיך געקילט פון זיין פעס און גענומען אים געבן בעסערע אַרבעטן, אָבער שטענדיק מיט אַזאַ אומפריינדלעכקייט, אַז קריסטאָף איז אים קיינמאָל נישט געווען דאַנקבאַר. קריסטאָף איז, אַפנים, געווען זייער געדריקט, אויב ער האָט זיך צו אים אַלע מאָל געווענדט. אַלענפאַלס, האָט ער בעסער געוואָלט פאַרדינען ביי דער דאָזיקער אַרבעט. הגם זי האָט אים שטאַרק אויפגערעגט, איידער צו נעמען פון העכטן אַ מתנה, וואָס יענער האָט אים איינמאָל מיטן גאַנצן האַרצן פאַרגעלייגט. קריסטאָף האָט געוויסט, אַז העכט האָט אַ פּוונה אים צו דערגידיקן; און אויב ער איז געווען געצוונגען אָנצונעמען זיינע באַדינגונגען, האָט ער, לפחות, נישט געוואָלט אָננעמען זיינע טובות; ער האָט מסכים געווען מיטן גאַנצן האַרצן צו אַרבעטן פאַר אים. — אַזוי ווי קריסטאָף האָט כּסדר אויסגעפירט זיין אַרבעט, האָט ער, אייגנטלעך, נישט געהאַט העכטן פאַרוואָס דאַנקבאַר צו זיין; ער האָט אים נישט געוואָלט בלייבן שולדיק. ער איז נישט געווען, ווי וואַנגער, וואָס איז צוליב זיין קונסט געוואָרן אַן אומפאַרשעמטער קבצן און געשטעלט זיין קונסט העכער, ווי זיך אַליין; דאָס ברויט, וואָס ער האָט נישט פאַרדינט, האָט אים געשטיקט—איינמאָל, ווען ער האָט אָפּגעגעבן זיין אַרבעט, איבער וועל-כער ער איז געזעסן אַ גאַנצע נאַכט, האָט ער געטראָפּן העכטן זיצן ביים טיש. ווען העכט האָט געזען זיין בלאַס פנים און די בליקן, וואָס ער האָט נישט ווילנדיק געוואָרפן אויפן עסן, האָט ער פאַרשטאַ-נען, אַז ער האָט נאָך דעם טאָג אין מויל נישט געהאַט און אים מיט-געבעטן צו פרישטיקן. ער האָט געהאַט אַ גוטע פּוונה. אָבער דער מגושמדיקער העכט האָט אויף אַזאַ בולטן אופן געגעבן צו פילן, אַז ער באַמערקט קריסטאָפּס הונגער,—אַז זיין איינליידונג האָט אויסגעזען, זוי אַ נדבה. קריסטאָף וואָלט בעסער געוואָלט שטאַרבן פון הונגער, איידער אָנצונעמען די איינליידונג. ער האָט זיך נישט געקאַנט אָפּזאָגן צו זעצן זיך ביים טיש. (העכט האָט געזאָגט, אַז ער האָט צו אים אַן ענין) אָבער ער האָט זיך נישט צו גערירט צום עסן. ער האָט גע-זאָגט, אַז ער האָט נאָרוואָס געגעסן פרישטיקן. זיין מאָגן האָט זיך גע-קאָרטשעט פון הונגער.

קריסטאָף האָט געוואָלט פטור ווערן פון העכטן, אָבער די אַן-דערע פאַרלעגער זענען נאָך געווען ערגער פון אים. עס זענען געווען רייכע דילעטאַנטן, וואָס פלעגן שאַפן שטיקלעך מוזיק, נאָר גישט גע-

ווען בכוח אויפצושרייבן. האָבן זיי גערופן קריסטאָפּן, געזונגען פאַר
אים זייערע ווערק און געפרעגט:
— נו, איז עס נישט שיינ?

ווי האָבן אים געלֶאָזט ענטוויקלען די זאַך (דאָס הייסט אָנשרייבן
פון אָנהויב ביזן סוף) און שפעטער אַרויסגעגעבן עס אין אַ גרויסן פאַר-
לֶאָג. ווען זיי האָבן געזען זייער נאָמען אויפן ווערק, האָבן זיי אַליין
גענומען גלויבן, אַז ס'איז זייערס. קריסטאָפּ האָט געקענט איינעם אַזאַ,
אַן אַריסטאָקראַט פון גרויסן יחוס, אַ הויכער, באַוועגלעכער מענטש,
וואָס האָט אים תּיכּף גענומען רופן „טייערער פּריינד“ געדרוקט אים
די האַנט, מיט שטורעמדיקן ענטוויאַזום אים געשאַטן קאָמפּלימענטן, גע-
זאָגט אים גלייכווערטלעך אויפן אויער, געמישט מיט גבול-פּה און
מיט התלהבותדיקע אויסגעשרייען: בעטהאַווען, ווערלעך, פאַרע, איוועט
גילבער... דער דאָזיקער מענטש האָט אים געגעבן אַרבעט און אָפּגע-
שלעפט מיטן געלט. ער האָט גערעכנט, יוצא צו זיין מיט איינלֶאָדן
קריסטאָפּן צו פּרישטיק און דריקן אים די האַנט. קריסטאָפּ האָט זיך
פאַרגינגען דעם נאַרזשן פאַרגעניגן דאָס געלט אים צוריקצושיקן. דעם
טאָג האָט ער נישט געהאַט אין טאַש קיין צוואַנציק סאַנטים, ער האָט
געדאַרפט קויפן אַ פּאָסט מאַרקע פאַר פינף און צוואַנציק סאַנטים,
אַרויסצושיקן אַ בריוו צו דער מאַמען. עס איז געווען פאַרן געבורטס
טאָג פון דער אַלטער לואיזע, און קריסטאָפּ האָט בשום אופן נישט
געוואָלט פאַרשפעטיקן דעם דאָזיקן טאָג. די גוטע פרוי האָט אַזוי
לֶאָנג געוואַרט אויף אַ בריוו פון איר זון. זי האָט עס אים נישט גע-
קאָנט מוחל זיין. די לעצטע עטדעכע וואָכן האָט זי אים גענומען
שרייבן אָפּטער, כּאָטש דאָס שרייבן איז איר אָנגעקומען זייער שווער.
זי האָט געליטן פון איינזאַמקייט און נישט געקאָנט פּוועלן ביי זיך צו
פארן צו קריסטאָפּן אין פאַריז. זי האָט זיך געשראַקן, איז געווען צו
שטאַרק צוגעבונדן צו איר שטעטל, צו איר קירך, צו איר שטוב און
האַט מורא געהאַט פאַר דער נסיעה. און אַפילו ווען זי וויל קומען,
וואָלט קריסטאָפּ נישט געהאַט פאַר איר קיין געלט; ער האָט אָפּטמאָל
נישט געהאַט פאַר זיך אַליין.

איין בריוו האָט אים פאַרשאַפט אַ שטאַרקן פאַרגעניגן. ס'איז
געווען אַ בריוו פון לאַרלעך, דאָס יונגע דאָרף מיידל, וואָס צוליב איר
האַט ער זיך צוקריגט מיט די פּרייסישע זעלנער: זי האָט אים גע-
שריבן, אַז זי האָט התונה, איבערגעגעבן אַ גרוס פון זיין מאַמען און

צוגעשיקט אים אַ קויש עפל מיט טאַרטן אויפצועסן לכבוד איר חתונה.
 דאָס פעקל איז אָנגעקומען אין דער ריכטיקער צייט. דער דאָזיקער
 טאָג איז געווען ביי קריסטאָפּן אַ תענית: פון דעם וורשט, וואָס איז
 געהאַנגען אויפן פענסטער איז קוים געבליבן דאָס שטריקל. קריסטאָפּ
 האָט זיך פאַרגהייכט צו די הייליקע נזירים, וואָס אַ קראָ פלעגט זיי
 ברענגען עסן אין זייער פעל־ון־לאָך, נאָר די דאָזיקע קראָ איז געווען,
 אפנים, שטאַרק פאַרנומען צוצושטעלן עסן פאַר אַלע נזירים, ווייל זי
 איז שוין מער נישט געקומען.

נישט געקוקט אויף אַזעלכע מאַטערנישן איז קריסטאָפּ שטענדיק
 געווען פריילעך. ער פלעגט זיך אַליין וואַשן אין אַ שיסל זיינע וועש
 און פּוּצן די שיד, צופיפּנדיק בשעת מעשה, ווי אַ קאָס. ער האָט זיך
 געטרייסט מיט די ווערטער פון בערליאָן: „לאָמיר זיך אויפהויבן אי-
 בער די צרות פון קליינלעכן לעבן, לאָמיר מיט לייכטיקייט זינגען דאָס
 געזאנג „Dies irae.“ ער פלעגט אָפטמאָל זינגען דאָס ליד, צו דער
 גרויסער ערגערניש פון זיינע שכנים, וואָס זענען געווען נאָך מער
 איבערראַשט, בעת ער האָט אַליין מיט אַ פריידעך געלעכטער איבער-
 גערין זיין געזאָנג.

ער האָט געלעבט אַ שווער אָפּגעזונדערט לעבן. „דאָס תענוגלע-
 כע לעבן איז אַ קאַריערע פון רייכע און ליידיקגייער.“ קריסטאָפּס
 שלעכטע לאַגע, פרנסה-דאגות, דאָס באַנוגענען זיך מיט אַ קלייניקייט
 און זיין שאַפונגס-פיבער האָבן אים נישט איבערגעלאָזט קיין פרייע
 צייט און נישט קיין חשק צו טראַכטן וועגן קערפּערלעכע פאַרגעניגנס.
 ער איז אין דעם זין געווען נישט בלויז גלייכגילטיק: אין קעגנזאָך
 צום לעבן פון די פאַריווער האָט ער באַשאַסן צו לעבן שטרענג מאַ-
 ראַליש. ער האָט געפילט אַ שטאַרקע באַדערפעניש נאָך רייניקייט און
 אַן עקל צו יעדער מין שמוץ. נישט דערפאַר, וואָס ער איז געווען
 אויסגעטון פון יעדער מין תאוה; אָפטמאָל איז ער געווען שטאַרק
 ליהוט נאָך זיי. אָבער די תאוות זענען געבליבן צניעותדיק אַפילו בעת
 ער האָט זיך זיי אונטערגעגעבן: ווייל ער האָט נישט געוואָלט אין
 זיי די קערפּערלעכע הנאה, נאָר דאָס אַבסאָלוטע איבערגעבן זיך צום
 מעכטיקן שטראַס פון עקזיסטענץ. און בעת ער האָט געזען, אז ער
 האָט אַ טעות געהאַט, האָט ער עס אָפּגעשטויסן פון זיך. דאָס תענוג-
 לעכע לעבן איז נישט געווען ביי אים אַ זינד ווי אַלע אַנדערע. דאָס
 איז געווען ביי אים די גרויסע עבירה, וואָס פאַרסמט די אוצרות פון

לעבן. דאָס קאָנען פאַרשטיין בלויז מענטשן, וואָס דאָס אַלטע קריסטן-טום האָט נישט צוגעלאָזט צו זיי קיין פּרעמדע איינפלוסן, מענטשן, וואָס פילן זיך נאָך היינט אויך, ווי קינדער פון קרעפטיקע ראַסן, וואָס האָבן פאַרן פרייז פון זייער העלדישער דיסציפלין אויפגעבויט די מערב-ציוויליזאַציע. קריסטאָף האָט געפילט אַ פאַראַכטונג צו דער קאָסמאָפּאָליטישער געזעלשאַפט, וואָס די פיזישע הנאה איז געווען איר איין און איינציקער ציל, איר אני-מאמין. — ס'איז אוודאי גוט צו זוכן גליק, צו וועלן עס ברענגען די מענטשן, צו פירן אַ מלחמה מיט דערשלאַנגדיקע פעסימיסטישע גלויבנס און מיינונגען, וואָס צוואַנג-ציק דורות פון גאָטישער קריסטלעכקייט האָבן אַרויפגעלעגט אויף דער מענטשהייט. אָבער נאָר בתנאי, אַז אַ שטאַרקער גלויבן וועט ווירקן דערויף, אַ גלויבן, וואָס פאָדערט גליק פאַר דער וועלט. אָנשטאָט דעם, וואָס איז פאָרגעקומען באמת? דער ערגסטער עגאָיזם, אַ מחנה הנאה-זוכער, וואָס ווילן געבן זייערע חושים דעם מאַקסימום פאַרגעניגן מיטן מינימום געפאַר, און זענען שטאַרק צופרידן, וואָס אַנדערע ליידן פאַר זייערע זינד. — יאָ, בלי ספק, מען קען זייער סאַלאַן-סאָציאַליזם! אָבער צי ווייסן זיי אַליין נישט, אַז זייערע דרשות וועגן קערפערלע-לעך הנאה טויגן נאָר פאַר די זאַטע, פאַר די רייכע, אָבער פאַר די אַרעמע זענען זיי סם-המות?..

„די קערפערלעכע הנאה איז אַ קאַריערע פון רייכע“.

קריסטאָף איז נישט געווען רייך און האָט עס נישט געקאָנט זיין. ווי נאָר ער פלעגט פאַרדינען עפעס געלט, האָט ער תיכף עס אויסגעגעבן אויף מוזיק, ער פלעגט נישט עסן און גיין אויף אַ קאַנ-צערט. קויפן זיך איינס פון די ביליקסטע ערטער אויפן העכסטן שטאַק פון דעם טעאַטער די-שאַעטלע, און פאַרזונקען ווערן אין מוזיק: זי האָט אים פאַרטראָטן, ווי דאָס אָוונט-ברויט, ווי די געליבטע. ער האָט מיטגעברענגט מיט זיך אויף די קאַנצערטן אַזאַ גרויסן גליק-הונגער און אַזוי פיל נאַטירלעכע פעיקייטן הנאה צו האָבן, אַז די פעלערן פון דעם אַרקעסטער האָבן אים נישט געקאָנט שטערן. צוויי אַדער דריי שעה פלעגט ער בלייבן פאַרזונקען אין דעם געפּענטשטן צושטאַנד

און ער האָט לחלוטין נישט געפילט די געשמאַקלאָזע פעלערן אין די פאַלשע טענער, וואָס האָבן אין אים דערוועקט אַ פאַרגעבנדיקן שמייכל: די קריטיק האָט ער געלאָזט הינטער דער טיר; ער איז געקומען ליב צו האָבן און נישט צו משפטן. אַרום אים איז דער גאַנצער עולם געזעסן פאַרזונקען און אומבאוועגלעך, ווי ער, מיט האַלב-געשלאָסענע אויגן, אינגאַנצן איבערגעגעבן דעם שטאַרקן שטראַם פון די חלומות. אויף קריסטאָפּן האָט דער אין חושך פאַרזונקענער המון געמאַכט דעם אייני-דרוק פון אַ ריזיקער קאַץ, וואָס האָט זיך איינגעקאָרטשעט און טראַכט אין דער פינסטער וועגן תענוג און בלוטפאַרגיסונג. פון דער געדיכטער באַגילדטער פינסטערניש האָבן בלייך אַרויסגעקוקט עטלעכע סודותפולע פנימער, וואָס זייער אומבאַקאַנטער חן און שטומע התפעלות האָבן צוגעצויגן צו זיך קריסטאָפּס בליקן און האַרץ; ער האָט זיך געפילט נאָענט צו זיי, געהערט מיט זייערע אויערן און לִסוף צונויפ-געשמאַקצן זיך מיט זיי, מיט גוף און נשמה. ס'האָט זיך געמאַכט, אַז איינער האָט עס גענומען פילן און אין משך פון דעם קאָנצערט האָט זיך אין דער שטייל געוועבט צווישן אים און קריסטאָפּן איינע פון יענע אומקלאָרע סימפּאַטיעס, וואָס דרינגען אַריין טיף אין דער נשמה, הגם קיין איין וואָרט דעקט נישט אויף פאַר אונזער באַווסטזיין דעם דאָזיקן סוד, און ווי נאָר עס ענדיקט זיך דער קאָנצערט בלייבט דער-פון גאַרנישט, ווייל בעת עס רייסט זיך איבער דער שטראַם, וואָס בינדט צוזאַמען ביידע נשמות, רייסט זיך אויך איבער די דערנענטער-רונג, דער דאָזיקער גייסטיקער צושטאַנד איז באַקאַנט אַלע מוזיק-ליב-האַבער; דער עיקר בעת זיי זענען יונג און גיבן זיך איבער דער מוזיק מיט ליב און לעבן. דער גאַנצער מהות פון דער מוזיק איז אַזוי פיל מיט ליבע, אַז מען קאָן פון איר פולשטענדיק הנאה האָבן ערשט דעמאָלט, ווען מען פילט די הנאה פון אַ צווייטן, און דערי-בער זוכט מען בעת אַ קאָנצערט אינסטינקטיוו מיט די אויגן צווישן דעם המון מענטשן, צו געפינען אַ פריינד, זיך צו טיילן מיט אים די פרייד, וואָס איז צו גרויס פאַר איין מענטשן.

צווישן די שעה-חברים, וואָס קריסטאָפּ פלעגט זיך טיילמאַל אויסקלייבן, כדי צו פילן דעם אמתן טעם פון מוזיק, האָט אים צוגע-צויגן אַ פנים פון אַ מענטשן, וואָס ער פלעגט טרעפן אויף יעדער קאָנצערט. דאָס איז געווען אַ מיידל פון פאָלק, וואָס האָט, אפנים, ליב געהאַט מוזיק, הגם זי האָט זי נישט פאַרשטאַנען. זי האָט אויסגעזען

זוי אַ קליין חיהלע, געהאַט אַ גלייכע נאָז, וואָס איז כמעט נישט
אַרויס פון אירע בולטע ליפן און איידעלן קיין פיינע אויפגעהויבענע
ברעמען און קלאָרע אויגן. איינס פון יענע זאָרגלאָזע פנימער, וואָס פון
זיי קוקט אַרויס פרייד און געלעכטער, געהילט אין גלייכגילטיקער רו.
דאָס איז געווען איינס פון די ארבעטער־מידלעך, וואָס זענען גע־
נויגט צו אויסגעלאסנקייט, פארמאָגן יינגלשע שטריכן און וואָס פאַר־
קערפערן אין זיך, מער ווי אנדערע, די אַמאָליקע פארשוונדענע
פריילעכקייט פון די אַנטיק סטאַטועס און ראַפּאַעלישע געשטאַלטן.
זייער גאַנץ לעבן איז בלויז איין רגע—די דערוואַכונג פון דער תאוּוה.
באלד פאַרוויאנען זיי, אָבער זיי לעבן לפחות איין פריילעכע שעה.
קריסטאָף האָט זיך צופרידן צוגעקוקט צו איר: איר שיין פנימל
האַט אים הנאה געטון; ער האָט זיך געקאָנט שפילן מיט איר און
בשעת מעשה זי נישט באַגערן; ער האָט געשעפט פון איר פנים,
פרייד, כוח, רויקייט, כמעט צניעות. זי האָט נאַטירלעך, באלד דער־
פילט, אַז ער קוקט אויף איר, און נישט ווילנדיק איז צווישן זיי
געשאַפן געוואָרן אַ מאַנגעטישער שטראָם. און אַזוי ווי זיי פלעגן
זיך כמעט אויף יעדן קאָנצערט טרעפן אויף די זעלביקע ערטער,
האַט נישט לאַנג געדויערט ביז יעדערער פון זיי האָט דערקענט דעם
אַנדערנס געשמאַק. אין באַשטימטע ערטער פון קאָנצערט פלעגן זיי
אויסטוישן צווישן זיך אַ בליק פון איינשטימונג; בעת אַן אָרט איז
איר שטאַרקער געפעלן געוואָרן, פלעגט זי אַרויסשטעקן דאָס צינגל,
פונקט ווי צו באַגעצן די ליפן; און ווען אַ זאָך איז איר נישט גע־
פעלן געוואָרן, פלעגט זי פאַרקרימען איר שיין מויל אין אַ שפאַטישן
שמיכל. אין די דאָזיקע מינעס איז אויך געווען אַ געוויסער נאַיווער
אַנשטעל, וואָס קיין מענטש קאָן זיך פון אים נישט באַפרייען, בעח
ער פילט, אַז מען קוקט אויף אים. ביי די ערנסטערע שטעלן האָט
זי געהאַט אַ וויכטיקן אויסדרוק אויפן פנים; מיטן פראַפיל צו קריי־
סטאָפן איז זי געזעסן פאַרוונקען אין דער מוזיק, אָבער אירע באַקן
האַבן געשמיכלט, און פון דער זייט האָבן די אויגן אָפּגעהיט צי ער
קוקט אויף איר. נישט איבעררעדנדיק קיין צוויי ווערטער און אַפילו
נישט געפרוּווט (לפחות פון קריסטאָפּס זייט) זיך צו טרעפן ביים
אַרויסגאַנג, זענען זיי בקרוב געוואָרן אמתע גוטע פריינט.
איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז זיי זענען בעת אַן אַוונט־קאָנ־
צערט געזעסן איינער נעבן צווייטן. נאָך אַ וויילע פון שמיכלענדי־

קער וואקלעניש האָבן זיי גענומען פריינדלעך שמועסן. זי האָט גע-
 האַט אַ צויבערפולע שטים און גערעדט אַסאַך נאַרישקייטן וועגן מו-
 זיק; זי האָט נישט געהאַט אין מוזיק קיין שום ידיעה און נאָר גע-
 מאַכט דעם אָנשטעל, אַז זי קען; אָבער זי האָט באמת שטאַרק ליב
 געהאַט מוזיק, אַלצאיינס גוטע צו שלעכטע, מאַסגע צי וואַגנער. נאָר
 די מיטלמעסיקע מוזיק האָט זי געלאַנגווייליקט. בכלל אָבער איז מו-
 זיק פאַר איר געווען אַ באַזונדער פאַרגעניגן; זי האָט זי דורשטיק
 געטרונקען, ווי דאַנאַיע דעם גאַלד רעגן. ביי „טריסטאַנס“ פרעלודיע
 איז זי שיעור נישט געפאַלן אין חלשות, און בעת דער „העראישער
 סימפּאָניע“ האָט זי זיך געפילט, ווי געפאַנגען אין דער מלחמה. זי
 האָט דערציילט קריסטאָפּ, אַז בעטהאָווען איז געווען אַ טויב-שטומער
 און אַז ווען זי קען אים וואַלט זי אים פונדעסטוועגן ליב געהאַט,
 הגם ער איז געווען זייער מיאוס. קריסטאָפּ האָט פּראָטעסטירט און
 געזאָגט, אַז בעטהאָווען איז גאַרנישט געווען אַזוי מיאוס. זיי האָבן
 זיך גענומען שפּאַרן וועגן שיינקייט און מיאוסקייט, און זי האָט
 מסכים געווען, אַז דאָס ווענדעט זיך אין געשמאַק; וואָס פאַר אייגעם
 איז שייך, קאָן פאַרן צווייטן זיין מיאוס: דער מענטש איז נישט קיין
 זילבער-מטבע ער זאָל אַלעמען געפערן ווערן. — קריסטאָפּ איז
 ליבער געווען, ווען זי האָט אינגאנצן נישט גערעדט, ער האָט זי דע-
 מאַלט בעסער פאַרשטאַנען. בעת „איזאלדעס טויט“ האָט זי אים אויס-
 געשטרעקט איר האנט, וואָס איז געווען אינגאנצן פייכט; ער האָט זי
 געהאלטן אין זייער ביזן סוף. זיי האָבן געפילט, ווי דורך זייערע
 איבערגעפלאַכטענע פינגער פליסט דער זעלבער שטראָם פון לעבן.
 זיי זענען צוזאַמען אַרויס. ס'איז געווען האַלבע נאַכט, שמועסן-
 דיק סתם אין דער וועלט אריין זענען זיי אָנגעקומען אין לאטיינישן
 קווארטאַל. זי האָט זיך אָנגעהאַנגען אין זיין אָרעם, און ער האָט זי
 פאַגלייט אַהיים. נאָר בעת זיי זענען צוגעקומען צו דער טיר, און
 זי האָט אים געוואַלט ווייזן, זוי מען גייט אַרויף צו איר, האָט ער
 זיך געזעגנט, נישט לענגדיק קיין אַכט אויף איר שמיכל און רופּן-
 דיקע בליקן. אַ וויילע איז זי געבליבן שטיין איבעראַשט, פאַלד גע-
 וואָרן שרעקלעך ביזן און זיך געהאַלטן ביי די זייטן פאַר געלעכטער.
 טראַכטנדיק, ווי נאַריש ער איז; דערנאָך בעת זי איז אַרויף צו זיך
 און גענומען זיך אויסטון, איז זי ווידער געוואָרן אין כּעס און שטיל
 געוויינט. ווען זי האָט קריסטאָפּ געזען אויפן נאָענטן קאָנצערט האָט

זי זיך געוואלט מאַכן באַדידיקט און גלייכגילטיק. אָבער ער איז גע-
ווען אַזוי גוט און קינדעריש, אַז זי איז נישט בייגעשטאַנען דעם
נסיון, זיי האָבן ווידער גענומען שמועסן, אָבער דאָס מאַל האָט זי זיך
באַצויגן צו אים מיט אַ געוויסער צוריקגעהאַלטנקייט. ער האָט גערעדט
האַרציק אָבער זייער העפּלעך וועגן ערנסטע שיינע זאַכן. וועגן דער
מוזיק, וואָס זיי האָבן געהערט און וואָס פאַר אַ באַדייטונג די מוזיק
האַט פאַר אים. זי האָט זיך אויפּמערקזאַם צוגעהערט און געפרוווט
טראַכטן, ווי ער. צייטנווייז האָט זי נישט פאַרשטאַנען, וואָס ער רעדט
צו איר, נאָר זי האָט אים געגלייבט. זי האָט געפילט צו קריסטאָפּן
אַ מין דאַנקבאַרן יראת הכבוד, וואָס זי האָט אים כמעט נישט אַרויס-
געוויזן. דורך אַ שטומען אָפּמאַך פלעגן זיי זיך טרעפן נאָר אויף די
קאָנצערטן. ער האָט זי איינמאַל געטראַפּן צווישן סטודענטינס. זיי
האַבן זיך ערנסט געגריסט איינער דעם צווייטן. זי האָט קיינעם נישט
דערציילט וועגן אים. טיף אין איר נשמה האָט זי נאָך פאַרמאַגט אַ
קליין הייליק ווינקעלע וווּ ס'האַט זיך באַהאַלטן אַביסל שיינקייט.
ריינקייט און טרייסט.

אַט אַזוי האָט קריסטאָפּ געהאַט אַ באַרויקנדיקע שטאַרקנדיקע
השפּעה אויף זיין סביבה, בדיוו מיט זיין קעגנוואַרט, בדיוו מיטן
פאַקט, וואָס ער האָט עקזיסטירט. דורך וואַנען ער פלעגט דורכגיין,
האַט ער געלאָזן הינטער זיך, אַליין נישט וויסנדיק, אַ שפור פון זיין
אינערלעכען ליכט. ער האָט עס אַליין נישט געפילט. אַרום אים, אין
זיין שטוב זענען געווען מענטשן, וואָס ער האָט זיי קיינמאַל נישט
געזען, און וואָס האָבן נישט ווילנדיק געפילט אין זיך די ווירקונג
פון זיין געטלעכער צעשטראַלונג.

זינט לאַנגע וואָכן האָט קריסטאָפּ נישט געהאַט קיין געלט צו
גיין אויף די קאָנצערטן, הגם ער האָט סיי ווי סיי געפאַסט תעניתים,
אין זיין בוידים שטיבל האָט ער גענומען ציטערן פון קעלט, ווייל
ס'איז אָנגעקומען דער ווינטער; ער האָט נישט געקאַנט בלייבן זיצן
אומבאַוועגלעך ביי זיין טיש און געלאָזט זיך גיין איבער די פאַריזער
גאַסן, כדי זיך צו דערוואַרעמען. ער האָט פאַרמאַגט די לייכטקייט צו
פאַרגעבן צייטנווייז די רוישנדיקע שטאַט, וואָס אַרום אים, און צו
אַנטלויפן פון דער אומענדלעכקייט פון צייט און אָרט. ס'איז גענוג
געווען ער זאָל דערזען איבער דער רוישנדיקער גאַס די טויטע פאַר-
גליווערטע לבנה אונטערן טיפן הימל אָדער די זון אינם ווייסן געפיל—

באלד פלעגט שטיל ווערן דער רעש פון גאס, פאריז איז פארוואקען געווארן אין אן אומענדלעכן תהום. דאָס גאַנצע לעבן האָט אויסגעזען ווי בלוז אַ שפּאַטן פון לעבן, וואָס איז געווען שוין לאַנג-לאַנג מיט הונדערטער יאָרן צוריק... דער גרינגסטער אמת, וואָס לאָזט זיך נישט באַגרייפן מיט די חושים פון געוויינלעכע מענטשן, אויף דאָס דערהוי-בענע, ווילדע לעבן פון דער נאַטור, וואָס איז פריי פון דער אייראָ-פעישער ציוויליזאַציע — איז גענוג געווען אויפצושטעלן פאַר זיינע אויגן דאָס דאָזיקע לעבן אין זיין גאַנצער פּראַכט. דאָס גראָ, וואָס איז געוואָקסן צווישן די ברוק-שטיינער, אַ בוים, וואָס האָט זיך געשטיקט אין אַן אייזערנעם שטאַרבעט און איז געשטאַנען אַן לופט און אַן ערד אויף אַ בולוואַר; אַ הונט, אַ פויגל וואָס איז דורכגעפליגן, די לעצטע פאַרבלייבענישן, וואָס האָבן אויסגעפילט דעם פרימטיוון אוניווערסום, וועלכן דער מענטש האָט חרוב געמאַכט. אַ כמאַרע קאַמאַרעס; די אומגעזענע עפידעמיע, וואָס האָט אויפגעפרעסן אזוי פיל אַרגאַניזמען — ס'איז געווען גענוג פאַר קריסטאָפן צו פילן אין אַט דער שטיקנדי-קער לופט דעם אָטעם פון דער ערד, וואָס האָט געפאַכעט איבערן פנים און געשטאַרקט זיינע פוחות.

בעת זיינע לאַנגע שפאַצירן, וואָס ער האָט געמאַכט על פי רוב מיט אַ ליידיקן מאָגן און נאָך אַ לאַנגער אָפגעזונדערטקייט פון מענטשן, פלעגט ער אַן אויפהער חלומען. די נויט און דאָס שווייגן האָבן נאָך פאַרשטאַרקט אָט די דאָזיקע קרענקלעכע נייגונג. ביינאַכט איז ער שעכט געשלאָפן, ביזע חלומות האָבן אים געמאַטערט; ער האָט אַן אויפהער געזען די אַלטע שטוב און דאָס צימער, ווו ער האָט פאַרבראַכט די קינדער-יאָרן. מוזיקאַלישע איינפאַלן האָבן אים נישט געלאָזט שלאָפן. דעם גאַנצן טאָג פלעגט ער רעדן מיט מענטשן, וואָס ער האָט זיך באַשאַפן אין דמיון, און מיט די ווייטע און טויטע, וואָס ער האָט ליב געהאַט.

אין איינעם אַ פאַרוואַלקנטן דעצעמבער נאַכמיטאָג, ווען דער פּראָסט האָט באַדעקט דאָס אָפגעפליקטע גראָ, די דעכער פון די שטי-בער, און גרויע קלויסטערס זענען געווען איינגעהילט אין גרויען נעפל, די דאַרע אויסגעקרוםטע בוימער מיט די נאַקטע צווייגן האָבן זיך געטרונקען אין די פייכטע נעפלען און אויסגעזען, ווי ווילדע געוויקסן אויפן גרונט פון ים — איז קריסטאָפּ, וואָס האָט נאָך מיט אַ טאָג צוריק געפילט אַ קעלט אין די ביינער און זיך נישט געקאַמט

דערווארעמען, אוועק צום לוור, וואָס ער האָט נאָך נישט געקענט.
 ביז יענעם טאָג האָט אים די מאַלעריי-קונסט ווייניק אינטערע-
 סירט, ער איז געווען צו שטאַרק פאַרנומען מיט זיין אינערלעכער
 וועלט, כדי צו פאַרנעמען זיך מיט אַ וועלט פון פאַרבן און געשטאַלטן.
 זי האָט אויף אים געווירקט נאָר אַ דאַנק איר מוויקאַלישן רעזאָנאַנס.
 וואָס האָט אים געברענגט צו טראַגן אַ שוואַכן עכאָ. זיין אינערלעך
 געפיל האָט, וואָס אַן אמת, אומקלאָר דערקענט, אַ די האַרמאָניע פון
 די געזעענע געשטאַלטן, האָט די זעלבע געזעצן, וואָס די האַרמאָניע
 פון די געהערטע פאַרמען, און פאַר אים האָבן זיך אויפגעעפנט די
 טיפע קוואַלן פון דער נשמה, וווּ סגינסן זיך צונויף ביידע שטראַמען,
 דער שטראַם פון פאַרבן און דער שטראַם פון קלאַנגען, וואָס שוועב-
 קען צוויי באַזונדערע ברעגעס פון לעבן. אָבער ער האָט געקענט נאָר
 איינעם פון די ברעגעס. און געפילט זיך פאַרלוירן אין דער מלוכה
 פונם אויג, וואָס איז נישט געווען זיינע. אַזוי אַרום האָט ער נישט
 געקענט דעם ווונדערלעכסטן צויבער-פילן און אפשר נאַטירלעכסטן סוד
 פון דער קלאָר אויגיקער פראַנקרייך, וואָס האָט געקעניגט איבער דער
 וועלט פון ליכט.

און אַפילו ווען קריסטאָף וואַלט געהאַט מער אינטערעס פאַר
 דער מאַדעריי, איז ער אָבער געווען צו פיל דייטש, צו נעמען מיט-
 אַמאָל קוקן אַזוי אַנדערש אויפן לעבן. ער האָט נישט געהערט צו די
 דאָזיקע מאַדערנע דייטשן, וואָס זאָגן זיך אָפּ פון זייער דייטשן אַרט
 פילן און רעדן זיך איין אַז דער אימפּרעסיאָניזם אָדער דער סטיל פון
 XVIII יאָר הונדערט אַנטציקט זיי אויסערגעוויינלעך, — אויב זיי זע-
 נען צופעליק נישט זיכער, אַז זיי פאַרשטייען עס בעסער ווי די
 פראַנצויזן. קריסטאָף איז אפשר געווען אַ באַרבאַר אָבער אַן אויפריכטי-
 קער. ער האָט זיך אַליין נישט גענאַרט. די קליינע, ראַזע געזעסלעך פון
 בוּשע, די דיקע בעקלעך פון וואַט אַ, די לאַנגווייליקע פאַסטלעך און
 באַלייבטעד דאָרף-מיידלעך צונויפגעדריקט אין זייערע גאַרסעטן, די דאָזיקע
 ווייכע נשמהלעך, די צניעותדיק עראַטישע בליקן פון גרויצן און פאַרקאַשער-
 טע העמדער פון פראַנאנאר, אָט די גאַנצע פּאָעטישע מיאוסקייט האָט נישט
 געוועקט אין אים קיין שטאַרקערן אינטערעס, ווי אַ הומאַריסטישער זשורנאַל.
 ער האָט נישט געפילט די רייכע האַרמאָניע פון אָט דער קונסט. די אַג-
 נענעמע, טיילמאָל אומעטיקע חלומות פון אָט דער איידלסטער איראָ-
 פעישער קולטור זענען אים געווען פרעמד. דער עיקר האָט ער נישט

אין פראנקרייך מיט זיין

ליב געהאט דעם זיבעצעטן יאָרהונדערט אין פראַנקרייך מיט זיין שטייפקייט, פאַרגליווערטקייט און אויסגעפּוצטע בילדער. די קאלטע צוריקגעהאַלטנקייט פון די גרעסטע מייסטער פון יענער צייט. אַ מין גרויקייט פון דער נשמה, וואָס איז צעזיט געווען איבער די שאַפונג גען פון ניקאָלאַי פּוסען און איבער די בלייכע פּנימער פון פּיליפּ דע שאַמפען, האָבן דערווייטערט קריסטאָפּן פון דער אַלטער פראַנג-צויזשער קונסט און די נייע האָט ער לחלוטין נישט געקענט. ווען ער קען זי יאָ וואָלט ער זיך געמאַכט נישט קענענדיק זי. דער איינציקער מאָדערנער מאָלער אין דייטשלאַנד, וואָס דער באַזונדער-רער חן פון זיינע ווערק האָט געמאַכט אַ גוטן איינדרוק אויף קריסטאָפּן, דער באַזיליאַנער בעקלין, האָט אים נישט צוגעגרייט צו זען די לאַטיינישע קונסט. קריסטאָפּ האָט גוט געדענקט דעם שטאַרקן איינדרוק פון דעם דאָזיקן ברוטאַלן גאון, וואָס האָט געשאַעמט מיטן ריח פון דער ערד, און מיט רויטן נעפֿל פון דורות בהמהישע העלדן, וואָס ער האָט אַרויסגעברענגט פון די קברים. זיינע אויגן, פאַרבלענדט פון דער שטאַרקער שיין, געוויינט צו דער תּאוּהדיקער פאַרבייקייט פון דעם דאָזיקן ווילדן שיפור, האָבן זיך נישט געקאָנט צוגעוויינען צו די האַלבע פאַרבן, צו די אָפּגעהאַקטע, ווייכע האַרמאָניעס פון דער פראַנצויזשער קונסט.

אַבער ווער עס לעבט אין דער דאָזיקער וועלט, מוז באַקומען זיין שטראַף. מ'ווערט פון איר, אַליין נישט וויסנדיק, באַאיינפלוסט. וויפיל דער מענטש זאָל זיך נישט פאַרמאַכן אין זיך, זעט ער סוף בל-סוף אַ געוויסן טאָג, אַז עפעס האָט זיך אין אים געענדערט. עפעס האָט זיך אויך געענדערט אין קריסטאָפּן יענעם אָונט, ווען ער האָט געבלאָנדזשעט אין די זאַלן פונם לוור. ער האָט גע-פילט, אַז ער איז מיד, אַז ס'איז אים קאַלט, אַז ער איז הונגעריק. ער האָט זיך געפילט איינזאַם. אַרום אים איז געלעגן פאַרבאַרגן דער חושך אין די פּוסטע גאַלעריעס. די טונקעלע געשטאַלטן האָבן זיך באַוועגט. שווייגנדיק און פאַרגליווערט איז קריסטאָפּ דורכגעגאַנגען צווישן די עגיפטישע ספינקסן, אַסירישע פאַרזעענישן, פּערזעפּאַ-לישע אָקסן און גלאַטע שלאַנגען פון פּאליסי. ער האָט זיך געפילט אין אַ וועלט פון מעשיות, און זיין האַרץ האָט איבערגעלעבט אַ מיט-טעריעזע אויפּרעגונג. ס'האָט אים איינגעהילט דער חלום פון דער מענטשהייט, — די פּרעמדע ברומען פון זיין נשמה.

אינם גאלד שטויב פון די בילדער-גאלעריעס, פון די גערטנער מיט שרייענדיקע רייפע פארבן פון פייזאזשן אָן לופט, האָט זיך קריסטאָף געפילט, ווי ער וואָלט אַ פיבערדיקער געשטאַנען אויף דער שוועל פון אַ קראַנקהייט, פונקט ווי אַ דונער וואָלט אים געטראָפן. — ער איז אַרויס, נישט-זענדיק כמעט גאַרנישט, — דער הונגער, די מידיקייט, די וואַרעמע לופט פון די זאַלן און דער ווילדער טאַנץ פון די בילדער האָבן אים צעמישט: ס'האָט אים געשווינדלט אין קאָפּ. ווען ער איז צוגעקומען צום סוף פון דער גרויסער גאַלעריע, ביז רעמ-בראַנדטס „שומרונער“, האָט ער זיך אָנגעכאַפט מיט ביידע הענט אָן דער אייזערנער ראַם פון די בילדער, פדי נישט אומצופאַלן; ער האָט אויף אַמאַל פאַרמאַכט די אויגן. ווען ער האָט זיי ווידער געעפנט און אַ קוק געטון אויפן בילד, איז ער געבליבן שטיין ווי פאַרצויר-צערט...

דער טאָג איז פאַרגאַנגען. זיין שיינ האָט ווייט גענוסט. די זון האָט זיך ווייט באַהאַלטן און איז אויסגעגאַנגען אין דער פינסטער רער נאַכט. עס איז געווען אַ פאַרשופטע שעה. ווען די האַלוצינאַציעס הויבן זיך אויף פון דער דרימלענדיקער אומבאַוועגלעכער דערשלאַך-גענער נשמה, וואָס איז מ'ד נאָך דער אַרבעט פון טאָג. אַלץ איז אַנטשווייגן געוואָרן, מ'האָט געקאָנט הערן בלויז, ווי דאָס בלוט פול-סירט אין די אָדערן. נישטאָ קיין כוח זיך אַ ריר צו טון, נישט צו אַטעמען, מ'ווערט טרויעריק און דערשלאָגן, מ'פילט בלויז אַ שטאַרקן באַגער זיך צו וואַרפן אין די אָרעמס פון אַ פריינד, מ'וואַרט אויף אַנס און מ'פילט, אַז אַט קומט ער... אין אַט איז ער! אַ שטראָם פון ברענענדיקן גאַלד פאַרפלייצט אין דער טונקלקייט פון פאַרנאַכט דעם מויער, וואָס האַלט ביי פאַלן אויפן אַקסל פון דעם מענטשן, אויף וועלכן עס ליגט דער קערפער פונם גוסס; טובלט אָפּ די פשוטע זאַכן און קלוגע ברואים מיט זיין געטלעכער גלאַריע. גאָט אַליין נעמט אַרום מיט זיינע שרעקלעכע און צאַרטע אָרעמס אַלע באַליי-דיקטע, שוואַכע, מיאוסע, אָרעמע און שמוציקע, דעם פאַרוואַרלאָזטן קנעכט, וואָס עס שלעפן זיך אים נאָך די זאַקן, די צעשראַקענע פנימער, וואָס דריקן זיך צו שווער צום פענסטער, די אַפאַטישע ברואים, וואָס שווייגן פון שרעק, — די גאַנצע אומגליקלעכע מענטש-הייט פון רעמבראַנדט, די גאַנצע סטאַדע פון טונקלע געפענטעטע נשמות, וואָס ווייסן גאַרנישט, וואָס קענען מער גאַרנישט אויסער

ווארטן, ציטערן, וויינען און בעטן רחמים. אָבער דער מייסטער איז דאָ. ער קומט, אַלע ווייסן, אַז ער קומט, ער אַליין באַווייזט זיך נישט, אָבער מען זעט זיין אוירעאַל און דעם שאַטן פון זיין לייכט, וואָס ער וואַרפט אויף די מענטשן.

קריסטאָף האָט פאַרגאָזן דעם לווור מיט אומזיכערע טריט. ס'האָט אים ווי געטון דער קאָפּ. ער האָט קיין זאָך נישט געזען. גייענדיק אין גאַס אין אַ רעגן, האָט ער כמעט נישט געפילט די קליינע לו-זשעס וואָסער צווישן די ברוק-שטיינער און די פייכטקייט אין די שיך. דער בלייכער הימל איבערן סען האָט נאָך געברענט אינם זון פאַרגאַנג מיט אַן אינערלעכן פלאַם, ווי די שיין פון אַ לאַמפּ. קריסטאָף האָט מיטגעטראָגן אין זיינע אויגן דעם פשוף פון דעם דאָזיקן בינד; ס'האָט זיך געדאַכט, אַז אין דער ווירקלעכקייט איז גאַרנישט פאַראַגען; די וואָגן האָבן זיך נישט געטרייסט אויפן ברוק מיט אַ פאַרטייבנדיקן רעש, די פאַרבייגייער האָבן זיך נישט פאַרטשעפּעט מיט זייערע פייכטע שרעמס; ער איז נישט געגאַנגען אין גאַס, אפשר זיצט ער ערגעץ און חלומט, אָבער לעבן לעבט ער נישט... און פלוז-לינג (ער איז געווען אזוי שוואַך) האָט אים גענומען שווינדלען אין קאָפּ און ער האָט געפילט, ווי ער פאַלט צו דער ערד, ווי אַ מאַסע, מיטן קאָפּ פאַרויס... ס'האָט געדויערט אַן אויגנבליק: ער האָט צונויפגעדריקט די פויסטן, געשטעלט זיך שטייף אויף די פיס און אויסגעגלייכט זיין רוקן. אין דעם אויגנבליק, ווען זיין באַווסטזיין איז ווי דער אַרויס פונם תהום, האָט זיין בליק אָנגעטראָפן אויפן קעגנאיבער-דיקן טראַטואַר אַ באַקאַנטע פאַר אויגן, וואָס האָבן אים, דאַכט זיך, גערופן. ער איז געבליבן שטיין צעטומלט און געוואָלט זיך דערמאַנען, ווו ער האָט שוין אַמאָל געזען אָט די אומעטיקע צארטע אויגן: דאָס איז געווען די קליינע פראַנצויזישע לערערין, וואָס האָט צוליב אים פאַרלוירן איר שטעלע אין דייטשלאַנד און וועלכע ער האָט אָן אויפ-הער געזוכט, פדי צו בעטן ביי איר פאַרגעבונג. זי איז אויך געבליבן שטיין צווישן דעם המון דורכגייער און אים אָנגעקוקט. פלוצלינג האָט ער געזען, ווי זי רייסט זיך דורך דורכן מענטשן שטראָם און וויל צו אים צוגיין. ער איז איר געלאָפן אַנטקעגן, אָבער די גרויסע צאָל וואָגנס האָט אים געשטערט. ער האָט נאָך אַ ווילע געזען, ווי זי ראַנגלט זיך קעגן דער לעבעדיקער וואָנט. ער האָט געוואָלט אַריבער אויף יענער זייט, נישט קוקנדיק אויף קיינעם, נאָר אַ פערד האָט אים

א שטויס געטון אויף הינטן, ער האָט זיך אויסגעגלייטשט, איז אומגע-
פאלן אויפן שמוציקן ברוק און איז כמעט צעטרעטן געוואָרן. ווען ער
האָט זיך אויפגעוהיבן אויסגעשמירט אין בלאָטע און איז אַריבער אויף
דער צווייטער זייט גאַס, איז זי שוין נישט געווען.

ער האָט איר געוואָלט נאַכלויפן, נאָר דאָס שווינדלען אין קאָפּ
איז געוואָרן אַלץ שטאַרקער און ער האָט זיך געמוזט אָפּזאָגן דערפון.
ער האָט געפילט, אַז ער איז קראַנק, נאָר ער האָט זיך נישט געוואָלט
מודה זיין. ער האָט זיך איינגעעקשנט נישט צו איילן זיך אַהיים נאָר
צו גיין מיטן ווייטסטן וועג. אומזיסט: ער האָט זיך געמוזט זען אַ
באַזיגטן, ס'האָבן זיך אים געטרייסלט די קני, די פיס זענען אים גע-
ווען אונטערגעבראַכן און ער האָט זיך קיים דערשלעפט אַהיים. אויף
די טרעפּ האָט אים פאַרפעלט אָטעם, ער האָט זיך געמוזט אַ וויילע
צוועצן. ווען ער איז אַריין אינם קאַלטן צימער, האָט ער זיך נישט
געוואָלט לעגן. דורכגעווייקט פון רעגן, מיט אַ שווערן קאָפּ און שווער-
אָטעמדיקער ברוסט, איז ער געבליבן זיצן אויפן שטול אַ פאַרחושטער
און איז פאַרזונקען געוואָרן אין די אומעטיקע שווערע קלאַנגען, ווי
ער אַליין.

ער האָט געהערט טענער פון שובערטס „נישט פאַרענדיקטער
סימפּאָניע“. אַרעמער שובערט! בעת ער האָט געשריבן אָט די סימפּאָ-
ניע איז ער געווען איינזאַם, פיבערדיק און פאַרשלאָפן, איז ער אויך
געווען אין אַ צושטאַנד פון האַלבער פאַרגליווערונג, וואָס קומט פאר
אַ גרויסן שלאָף. ער האָט געהלומט ביים קאמין. אַרום אים האָט גע-
שוועבט אַ שווערע מוזיק, ווי דער רויש פון אַ האַלב-שטייענדיק וואַ-
סער. ער האָט זיך אָן דעם געהאַלטן, ווי אַ פאַרשלעפערט קינד, וואָס
האָט זיך ליב צו דערציילן דאָס געליבטע אָרט פון דער מעשה אָן
אַ שיעור מאָל. ס'קומט אָן דער שלאָף: ס'קומט אָן דער טויט... —
קריסטאָף האָט געהערט, ווי ס'גייט דורך דורך זיין קערפער די דאָזי-
קע צווייטע מוזיק: מיט גליענדיקע הענט, פאַרמאַכטע אויגן און מידן
שמייכל אויפן פנים, מיט אַ צעריסן האַרץ האָט ער געטרוימט וועגן
אויסלייזנדיקן טויט, — דער ערשטער כאָר געזאַנג פון באַכס קאַנטאַטע:
„טייערער גאָט, ווען שטאַרב איך שוין?..." ס'איז אים גוט געווען אַזוי
פאַרזונקען צו ווערן אין די וויכע טענער, וואָס האָבן געשטראָמט אין
ליכטע כוואַליעס, דעם קלונג פון ווייטע פאַרשוונדענע גאַקן... שטאַרבן.

פארזונקען ווערן אין דער ערדישער רוי, און זיין אליין, ווערן א שטיק ערד."

קריסטאָף האָט זיך אָפּגעשאַקלט פון די קרענקלעכע חלומות פון דעם מערדערישן סירענע-שמיכל, וואָס לויפערט אויף שוואַכע נשמות. ער האָט זיך אויפּגעהויבן, געפרוּווט אַרומגיין הין און צוריק איבערן צימער, נאָר ער האָט נישט געקאָנט שטיין אויף די פיס. ער האָט גע-פּיבערט און געמוזט זיך לעגן אין בעט, ער האָט געפילט, אַז דאָס מאָל איז עס נישט קיין נאַרישקייט — און דאָך זיך נישט אונטערגע-געבן. ער האָט נישט געהערט צו די, וואָס זענען זיך מיאש בעת אַ קראַנקהייט פון לעבן. ער האָט זיך געראַנגלט, נישט געוואָלט זיין קראַנק און קודם-כל פּעסט באַשלאָסן נישט צו שטאַרבן. זיין אַרעמע מאַמע האָט אויף אים געוואַרט, זיינע ווערק האָבן אויף אים געוואַרט: ער טאָר נישט שטאַרבן. ער האָט צונויפּגעפרעסט די ציין, ער האָט באַצווונגען זיין ווילן. ווי אַ גוטער שווימער ראַנגלט זיך מיט די פאַר-פלייצנדיקע כּוואַליעס. אַלע וויילע האָט ער אַראָפּגעזונקען: ער האָט מאַרדירן זיין באַוויסטזיין, אין זיין מוח האָבן געשוועבט בילדער אָן שום צוזאַמענהאַנג, זכּרונות פון זיין געבורטס-שטאָט און פון פאַריער סאַלאַנען. טאַקטן און מעלאָדיעס, וואָס האָבן זיך געדרייט אין אַ קרייז, געדרייט אָן אויפהער, אַרום און אַרום, ווי צירקפּער, עקשנותדיק אַהין און צוריק. דערנאָך דער שטאַרקער איינדרוק פון דאָס גאַלד-ליכט, וואָס האָט געשטראַמט פון דעם „שומרונער“, שרעק-ביידער און תּחומות-נאַכט... דערנאָך איז ער ווידער אַרויפּגעשווימען, אַראָפּגעריסן דעם שלייער, וואָס האָט פאַרדעקט די בילדער, צוזאַמענגעפרעסט די פּויסטן און געדריקט זיי צו די באַקן. ער האָט זיך אָנגעקלאַמערט אין אַלע מענטשן, וואָס ער האָט ליב געהאַט אין דער געגנוואַרט און דער פאַרגאַנגענהייט. אָן דער געליבטער, וואָס ער האָט געזען איילנדיק פאַרבייגיין. אָן זיין טייערער מאַמע, און אָן זיין עקזיסט-טענק, וואָס האָט איצט געהאַלטן ביים חרוב ווערן און וואָס ער האָט זי געפילט אין זיך ווי אַ שטאַרקן פעלז, אויף וועלכן דער טויט האָט קיין שליטה נישט... — אָבער די כּוואַליע פון ים האָט ווידער פאַרגאַסן דעם פעלז און זיך ווידער געוואַרפן אויף איר רויב. קריסטאָפּס נשמה האָט זיך געלאָזט מיטרייסן פון דעם שטראָם. ער האָט זיך געוואַרפן אויפן געלעגער אין קחת, געפלידערט, דירישירט מיט אַ כלומרשטן אַרקעסטער: טראַמבאַנען, טראַמפּייטן, צימבלען, פּויקן, באַנדורעס און

קאָנטראַבאַסן... ער האָט געפייפט, געטרומייטערט, ווי ער וואָלט פֿין זיגען אַראָפּ. דער אומגליקלעכער קריסטאָף האָט געזאָגט פֿון דער מוזיק, וואָס איז אין אים אָנגעשוואָלן געווען. זינט עטלעכע וואָכן האָט ער נישט געקאָנט שפּילן. און נישט הערן קיין מוזיק. ער איז געווען, ווי אַ צעעפנטער ברענאוויין, וואָס פּאָכט מיט פייער. באַשטימטע נגונים האָבן זיך עקשנותדיק אָנגעהאַלטן אין זיין מוח, דורכגעבויערט זיין קאָפּ, וואָס איז געווען אָנגעווייטיקט, ווי אַ פּויק, און אים אַזוי שטאַרק וויי געטון, אַז ער האָט שיר נישט געשרינגן. ווען דער קריזיס איז אַריבער, איז ער ווידער געפּאָלן אויפן קישן, טויט-פּאַרמאַטערט, נאָס פֿון שווייס, צעבראַכן, קוים אַטעמענדיק, דערשטיקט. לעבן זיין בעט איז געשטאַנען אַ קענדל וואָסער, וואָס ער האָט אַלע וויילע געטרונקען. דער טומל פֿון די שכנותדיקע צימערן, די טירן וואָס האָבן זיך מיט רעש געעפנט און פּאַרמאַכט—האָבן אים געהויבן פֿון אָרט, דער עקל צו די דאָזיקע ברואים אַרום אים האָט פשוט קיין גרענעץ נישט גע- האָט. אָבער זיין ווילן האָט זיך אַלץ געראַנגלט, ער האָט געבּלאָזן אין האָרן פֿון מלחמה קעגן די בייזע רוחות...

„Und wenn die Welt voll Teufel wär und wollten uns verschlingen, so fürchten wir uns nicht so sehr“

„און ווען די גאַנצע וועלט וואָלט פֿול געווען מיט שדים און געוואָלט אונז פּאַרשלינגען, וואָלטן מיר אויך נישט קיין מורא געהאַט.“ און אויפן אָקעאָן פֿון דעם גליענדיקן חושן, וואָס האָט אין אים געשטראַמט, איז פּלוצלינג געוואָרן שטיל, ליכט-בליצן, אַ צערטלעכער געמורמל פֿון פּידלען. רייקע נצחון-קלאַנגען פֿון טרומייטן און שופרות, בעת פֿונם קראַנקנס נשמה האָט זיך כּמעט אומבאַוועגלעך, ווי אַ ריזי-הע הויכע מויער, אַ מעכטיקער געזאַנג, ווי דער כּאָראַל-געזאַנג פֿון יאָ-ה'ן סעבאַסטיאַן באַך, געריטן.

און בעת ער האָט זיך אַזוי געראַנגלט קעגן די היץ-בילדער, וואָס האָבן געשטיקט זיין ברוסט, האָט ער אויף אַ מטושטשן אופן דעווען, ווי די טיר פֿון זיין צימער עפנט זיך און ס'קומט אַריין אַ פּרוי מיט אַ ליכט אין דער האַנט. ער האָט געמיינט, אַז דאָס זעט

ער פון היץ. ער האָט געוואָלט עפעס זאָגן און איז ווידער אַראָפּגע-
 פּאַלן אויף די קישנס פון בעט. יעדעס מאָל, ווען אַ כּוואַליע פון באַ-
 זווסטזיין האָט אים אַרויפגעטראָגן אויף דער אויבערפלאַך פון דער
 ווירקלעכקייט, האָט ער געפילט, ווי אַ פּאַר מענטשלעכע הענט פאַר-
 ריכטן אים די קישן צו קאָפּנס און די קאָלדרע צו פּוסנס, און אַז אויב-
 טער זיין רוקן געפינט זיך אַ זאַך, וואָס דריקט אים, אָדער ער האָט
 געזען צופּוסנס אַ פּרוי מיט אַן אומבאַקאַנטן פּנים. דערנאָך האָט ער
 געזען אַן אַנדער פּנים: אַ דאָקטאָר, וואָס האָט אים אונטערגעזוכט.
 קריסטאָף האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס זיי רעדן, נאָר תּופּס געווען,
 אַז מען וויל אים אָפּפירן אין שפּיטאַל. ער האָט זיך געווערט, גע-
 שריגן, אַז ער וויל נישט, אַז ער וויל בעסער שטאַרבן דאָ אין איינ-
 זאַמקייט, נאָר די ווערטער זענען אַרויס פון זיין מויל מאַדנע צע-
 דרייט און אומפאַרשטענדלעך. און דאָך האָט אים די דאָזיקע פּרוי
 פאַרשטאַנען, ווייז זי האָט אים געפּרוווט באַרויקן. ער האָט זיך גע-
 בראַכֵן דעם קאָפּ, ווער עס קאָן זיין. ס'האָט זיך אים מיט גרויס מי-
 איינגעגעבן צונויפּצושטעלן אַ זאַץ און צו פּרעגן זי, ווער זי איז. זי
 האָט אים געענטפּערט, אַז זי וווינט מיט אים בשכּנות אין אַ בוידים
 שטיבל, אַז זי האָט געהערט אונטער דער וואַנט ווי ער קרעכצט,
 געמיינט, אַז ער נויטיקט זיך אין הילף, און דעריבער ערלויבט זיך
 אַריינצוגיין. אין אַ העפלעכֵן טאָן, כּמעט מיט דרך ארץ האָט זי אים
 געבעטן, ער זאָל זיך נישט אָנשטרענגען. ער האָט זי געפּאַלגט, בכלל
 האָט ער זיך געפילט זייער צעבראָכן. ער איז געבליבן ליגן זייער
 אומבאַוועגלעך און שוויגנדיק, אָבער זיין מוח האָט נישט אויפּגעהערט
 צו אַרבעטן און האָט מיט גרויס מי צוזאַמענגעקליבן די אָפּגעהאַקטע
 זכּרונות. וווּ האָט ער זי געזען? לֵסוֹף האָט ער זיך. דערמאָנט: יאָ,
 זיי האָבן זיך אַמאָל באַגעגנט אין קאַרידאָר. זי איז געווען אַ דינסט
 און האָט געהייסן סידאַניע.

מיט האַלב פאַרמאַכטע אויגן האָט ער זי אָנגעקוקט, בעת זי
 האָט עס נישט געפילט. זי איז געווען קליין, מיט אַן ערנסט פּנים,
 אַ בולטן שטערן, אויף הינטן פאַרקעמטע האָר, וואָס האָבן אַנטבלויזט
 נאָר די שלייפּן און טיילווייז אויך די בלייכע באַקן מיט די שטאַרקע
 קיין ביינער, אַ קורץ נעזל, העל בלויע אויגן מיט אַ צאַרטן עקשנותדיקן
 בלייק, דיקע פאַרשנורעוועטע ליפּן און אַ בלייכע הויט. זי האָט אויסגע-
 זען באַשיידן, פאַרמאַכט אין זיך און שווערלעך. זי האָט זיך פאַרנומען

מיט קריסטאָפּן מיט אַקטיווער, שוויגנדיקער מסירות-נפש; נישט פאַר-
געסנדיק קיין איין רגע, אַז זי איז אַ דינסט, האָט זי עס געטון מיט
באַזונדערער היימישקייט: זי האָט קיינמאָל נישט פאַרגעסן דעם
קלאַסן-אונטערשיד.

נאָר ווען קריסטאָפּן איז ביסלעכווייז געוואָרן בעסער און ער
האָט גענומען מיט איר שמועסן, האָט ער מיט זיין וואַרעמער באַציונג
דערפירט דערצו, אַז זי האָט גענומען רעדן פרייער, היטנדיק זיך פונ-
דעסטוועגן מיט אַ וואַרט. עס זענען געווען אַזעלכע זאַכן, וועגן וועל-
כע מען האָט קיינמאָל נישט גערעדט. זי איז געווען אַ געמיש פון
באַשיידנקייט און שטאַלץ. קריסטאָפּ האָט זיך דערוויסט, אַז זי איז אַ
ברעטאַנער. אין דער היים האָט זי געלאָזן אַ פּאָטער, וועגן וועלכן זי
האָט קריסטאָפּן ווייניק דערציילט. אָבער קריסטאָפּ האָט לייכלט פאַרנו-
מען פון אירע רייד, אַז איר פּאָטער האָט ליב צו שכורן און מאַכט
אַ תל פון דער טאַכטערס פאַרדינסטן; זי האָט זיך געלאָזט עקספּלאַ-
צירן און שטאַלץ קיינמאָל נישט פּראָטעסטירט; זי האָט אים פּסדה,
רעגלמעסיק געשיקט אַ טייל פון איר פאַרדינסט, הגם זי האָט זיך
נישט געמאַכט קיין אירויעס. זי האָט אויך געהאַט אַ יינגערע שוועס-
טער, וואָס האָט זיך געגרייט צו אַ לערער-עקזאַמען. סידאַניע איז גע-
ווען זייער שטאַלץ מיט איר שוועסטער. זי האָט כמעט אויסגעהאַלטן
איר גאַנצן שכר-לימוד און מיט עקשנותדיקן פלייס געאַרבעט פון אינ-
דערפרי ביז פאַרנאַכט.

קריסטאָפּ האָט זי געפרעגט, צי זי האָט אַ גוטע שטעלע.

— יא, נאָר זי רעכנט צו פאַרלאָזן די שטעלע.

— פאַרוואָס, צי איז זי נישט צופרידן פון אירע באַלעבאַטיס?

— אדרבה, זיי זענען זייער גוט צו איר.

— צי פאַרדינט זי גענוג?

— אָבער....

ער האָט נישט אַדלץ פאַרשטאַנען, נאָר געפרוווט פאַרשטיין און
איר צוגעגעבן מוט צו רעדן. נאָר זי האָט גאַרנישט געקאָנט דערציילן,
אויסער וועגן איר איינטאָניק לעבן און וועגן דער שווערער אַרבעט.
וואָס זי טוט צו פאַרדינען אויף איר לעבן. אָבער זי האָט עס נישט
שטאַרק באַטאָנט. די אַרבעט האָט זי נישט געשראַקן. עס איז געווען
פאַר איר אַ באַדערפעניש, כמעט אַ פאַרגעניגן, וועגן דעם, וואָס האָט
זי צום שטאַרקסטן געדריקט, וועגן דער לאַנגווייליקייט, האָט זי גאַרנישט

גערעדט; ער האָט עס דערקענט. ביסלעכווייז האָט ער גענומען ליי-
 ענען אין איר נשמה מיטן אינערליעכן בליק פון זיין סימפאטיע. וואָס
 איז שטארקער געוואָרן אַ דאַנק זיין קראַנקזייט און אַ דאַנק די זכרונות
 וועגן די ענדלעכע צרות, וואָס זיין טייערע מאַמע האָט דורכגע-
 לעבט. ער האָט געזען איר לעבן, פונקט ווי ער וואָלט עס אַליין
 דורכגעלעבט — דאָס מיאוסע, אומגעזונטע, אומנאַטירלעכע לעבן, וואָס
 די בירגערלעכע געזעלשאַפט וואַרפט אַרויף אויף דער דינסט: — נישט
 קיין שלעכטע אָבער אַ גלייכנילטיקע באַלעבאַסטע, וואָס האָט סרוב אין
 משך פון לאַנגע טעג נישט גערעדט מיט איר פון קיין אַנדער זאַך
 חוץ דער באַלעבאַטישקייט. לאַנגע שעהן אין דער שטיקנדיקער קיך, וואָס
 איר פענסטערל פאַרשטעלט פון אַ שפייזשאַנק, קוקט אַרויס צו אַ שמו-
 ציקער געקאַלצטער וואַנט. איר גאַנצע פרייד באַשטייט אין דעם, וואָס די באַ-
 לעבאַסטע זאָגט איר אַמאָל אַ גוט וואַרט, אָדער אַז
 דאָס געבראַטנס האָט זיך איינגעגעבן. אַ פאַרפינסטערט לעבן געפער, אַ
 לעבן אָן לופט, אָן אַ צוקינפט, אָן אַ שטראַל פון האַפנונג, אָן שום
 אינטערעס. — די שווערסטע צייט איז געווען פאַר איר, בעת די באַלע-
 באַטעם פאָרן אַרויס אויף אַ זומער-ווינונג. צוליב שפאַרוואַמקייט האָט
 מען זי נישט מיטגענומען. מ'האַט איר באַזאָלט איין חודש-געהאלט,
 אָבער נישט געגעבן איר קיין הוצאות צו פאָרן אַהיים, צו איר פאָטער,
 נאָר דאָס רעכט צו פאָרן אויף איר אייגענעם השבון. זי האָט עס
 נישט געוואָלט און נישט געקאָנט טון און איז געבליבן אַליין אין
 דער פאַרלאָזענער שטוב. אַרויסצוגיין אין גאס האָט זי קיין חשך
 נישט געהאַט, זי האָט זיך נישט פאַרגעבן מיט די איבעריקע דינסטן,
 ווייל זי האָט נישט פאַרטראָגן זייער גראַבקייט און צעלאָזנקייט.
 ווכן גראַבע הנאות האָט זי אויך נישט געוואָלט; זי איז בטבע געווען
 ערנסט, עקאָנאָמיש און מורא געהאַט פאַר אַ שלעכטע באַגעגעניש.
 פלעגט זי בלייבן זיצן אין קיך אָדער אין איר צימער, פון וואַנען
 מ'האַט געקאָנט זען איבער די קוימענס אויף די דעכער אַ שפיץ
 פון אַ בוים אין שפיטאַל-גאַרטן. קיין ביכער האָט זי נישט געלייענט,
 געפרווט טון עפעס, געלאַנגווייקיקס זיך, אוועקגעלעגט די אַרבעט
 און ווידער געוויינט פון לאַנגווייליקייט. זי האָט געהאַט אַ באַזונדער
 גייגונג אָן אויפהער צו וויינען. ס'איז געווען פשוט פאַר איר אַ פאַר-
 נעניגן. אָבער בעת די לאַנגווייליקייט האָט זי שטאַרק אַ דריק געטון,
 האָט זי אפילו וויינען נישט געקאָנט; זי פלעגט בלייבן זיצן פאַרגלי-

ווערט, מיט אָפגעשטאַרבענע אברים. שפעטער פלעגט זי זיך אָפשאַן
לען דערפון אָדער דאָס לעבן פלעגט זיך אַליין אומקערן צו איר.
זי האָט געטראכט וועגן איר שוועסטער, געהערט ווי פון ווייטן
שפילט אַ קאָטארינקע, געהלומט אָדער גערעכנט, וויפיל טעג זי וואָלט
געדארפט, אַ שטייגער, אַרבעטן צו פאַרדינען אַזא אָדער אַזאָ סומע,
זיך טועה געווען אין חשבון און ווידער אָנגעהויבן רעכענען. זי האָט
געדרימלט. די טעג זענען פאַרשוונדן...

נאָך א צייט פון אומעט פלעגט אין איר ווידער דערוואכן אַ
קינדערישע לעבעדיקע פרייד. זי פלעגט אָפלאכן פון אַנדערע און
פון זיך אַליין און ריכטיק אָפגעשאצט אירע פאַלעפאַטים. זייערע
זאָרגן, וואָס האָבן זיך גענומען פון אַרומגיין ליידיק, די קאפּריון און
די מרהשחורהדיקע אָנפאַלן פון איר מאַדאַם, די פלומרשטע עסקים
פון דער דאָזיקער העכערער געזעלשאפט מישטיינסגעזאָגט, זייער
אינטערעס צו אַ בילד, צו מוזיק אָדער פּאָעזיע. מיט איר געזונטן,
אַביסל גמושמדיקן שכל, וואָס איז געווען ווייט פון דעם סנאָביזם
פון דער אמת־פּאַריווער דינערשאפט אין דער זעלבער מאָס, ווי ער
איז געווען ווייט פון דער גראַב־הויטיקער נאַרישקייט פון די פּראָ-
ווינצער משרתים, וועלכע באַווונדערן, בטבע, אַלץ וואָס שטייגט איר
בער זייער השגה, — האָט זי געפילט אַ מין רעספּעקטפולע פּאַראַ-
טונג צו די דאָזיקע מענטשעלעך, צו זייער נאַרישער פּלוידעריי, צו
די אַלע גייסטיקע, אומנוצלעכע, לאַנגווייליקע זאַכן, וואָס פאַרנעמען
אַזא גרויסן אָרט אין דעם דאָזיקן פּאַלשן לעבן. זי האָט זיך נישט
געקאָנט איינהאַלטן, נישט צו פאַרגלייכן איר ממשותדיק לעבן, פיל מיט מי
און מאַטערניש, צו די פאַרגעניגנס און פלומרשטע צרות פון אַט דעם
לוקסוס לעבן, ווי אַלץ, דאַכט זיך, איז באַשאַפן דורך דער לאַנגוויילי-
קייט. אָבער בכלל האָט זיך איר נאַטור נישט געבונטעוועט. אַזוי איז
עס און אַ סוף. אַט אַזוי פלעגט זי זיך באַציען אַפילו צו שלעכטע
און נאַרישע מענטשן. זי פלעגט זאָגן:

— אַלע זענען נויטיק אויף דער וועלט.

קריסטאָף האָט געמיינט, אַז זי האָט אַן אָנהאַלט אין איר רעלי-
גיעזן גלויבן. אָבער איינמאָל האָט זי געזאָגט וועגן די רייכערע און
גדיקלעכערע פון אירן:

— סוף־פּ־סוף וועלן אַלע אַמאָל ווערן גלייך.

— ווען? — האָט ער געפרעגט — נאָך דער סאָציאַלער רעוואָלוציע?

— סאָציאַלער רעוואָלוציע?— האָט זי איבערגעזאָגט. — נישט וויי-
ניק וואָסערן וועלן אוועק ביז זי וועט קומען, איך גלויב נישט אין
די נאָרישקייטן, אַלץ וועט בלייבן, ווי געווען.

— אַדזאָ, ווען זשע וועלן אַלע גלייך ווערן?

— נאָכן טויט. דעמאָלט וועט פון קיינעם קיין זכר נישט בלייבן.
ס'האָט אים געוונדערט איר שטילער מאַטעריאַליזם; ער האָט
נישט געהאַט קיין מוט זי צו פרעגן:

— צי איז אייך נישט שרעקלעך אַ טראַכט צו טון, אַז איר
לעבט אַזאָ לעבן בלויז איינמאָל, בעת עס זענען דאָ מענטשן, וואָס
לעבן גליקלעך.

נאָר זי האָט פאַרשטאַנען זיין געדאַנק; זי האָט גלייכגילטיק
און מיט אַ געוויסער איראַניע צוגעגעבן:

— מ'דאַרף פאַרשטיין. די גאַנצע וועלט קאָן דאָך נישט געוויי-
נען דאָס גרויסע געווינס. האָסט קיין מוזל נישט—איז פאַרפאַלן.

זי האָט אפילו נישט בדעה געהאַט צו זוכן זיך אַ בעסערע שטעלע
אויסער די גרענעצן פון פראַנקרייך (ס'האָט זיך איר אַמאָל געמאַכט
אַ שטעל אין אַמעריקע) דער געדאַנק צו פאַרלאָזן איר פאַטערלאַנד
איז איר קיינמאָל נישט איינגעפאַלן. זי האָט געזאָגט:

— די שטיינער זענען אומעטום האַרט.

זי האָט פאַרמאַגט אַ סקעפטישן חווקדיקן פאַטאַליזם. זי האָט
געהערט צו דער דאָזיקער ראַסע, וואָס פאַרמאַגט אַ ביסל גלויבן אָדער
אינגאַנצן נישט, אַ ביסל גייסטיקע סבות צו לעבן און דעריבער אַ
ריוויקע לעבנסקראַפט, — צו יענעם פּאָלק פון די פראַנצויזישע פעל-
דער, וואָס איז אַרבעטזאם און גלייכצייטיק אַפאַטיש, האָט פיינט די
מלוכה און איז גלייכצייטיק הכנעהדיק, וואָס האָט נישט שטאַרק ליב
דאָס לעבן און האלט זיך גלייכצייטיק אָן אַן אים און נויטיקט זיך
נישט אין קיין קינסטלעכער דערמונטערונג, פּדי צו בלייבן מוטיק.

קריסטאָף האָט דאָס דאָזיקע פּאָלק נישט געקענט און האָט זיך
געוונדערט, וואָס ער האָט געפונען אין אַט דעם פשוטן מיידל אַזאָ
אַבסאָלוטע גלויבנסלאָזיקייט; ער באַוונדערט איר צוגעבונדנקייט צו
אַ לעבן אָן אַ פאַרגעניגן און אָן ציל. און נאָך מער — איר געזונטן
מאָראַלישן חוש, וואָס האָט זיך אויף קיין זאך נישט געשטיצט. בין
איצט האָט ער געזען דאָס פראַנצויזישע פּאָלק נאָר דורך די נאַטור-
ראַליסטישע ראַמאַנען און דורך די טעאָריעס פון די דעמאָלסדיקע

קליינע שרייבערלעך, וואָס האָבן אין קעגנזאָך פון די פּאַסטוך-פייפֿ-
 לעך און די שרייער פון דער רעוואָלוציע, ליב געהאַט צו שילדערן
 דעם נאַטור-מענטש, ווי אַ ווילדע חיה, פּדי דערמיט צו לעגיטימירן
 זייערע אייגענע חטאים... ער איז געווען פּאַרהידושט צו ענטדעקן
 ביי סידאַניען אַן עקשנותדיקע ערלעכקייט. ס'איז נישט געווען קיין
 ענין פון מאָראַל, ס'האַט זיך גענומען פון איר אינסטינקט און פון
 איר שטאַלץ. זי האָט פּאַרמאַגט אַן אַריסטאָקראַטישן שטאַלץ. ס'איז
 אַ נאַרישקייט צו גלויבן, אַז פּאַלק און המון איז דאָס אייגענע. דאָס
 פּאַלק פּאַרמאַגט זיינע אַריסטאָקראַטן, פּונקט ווי די בורזשאַזיע פּאַר-
 מאַגט צווישן זיך המונישע נשמות. אַריסטאָקראַטן, דאָס הייסט
 מענטשן פון אינסטינקטן און בלוט ריינערע, ווי ביי אַנדערע, ווייסן,
 וואָס זיי זענען, און זענען שטאַלץ דערויף, ס'איז פּאַראַן זייער וויי-
 ניק אַריסטאָקראַטן, אָבער אפילו זיי האַלטן זיך צוזאַמען מיט דער
 גאַנצער געזעלשאַפט, ווייס מען אויך, אַז זיי זענען די ערשטע, און
 זייער גענוואַרט גופא רעגט אויף די אַנדערע מענטשן. די אַנדערע
 זענען געצווונגען זיך אויפצופירן ווי זיי אָדער, לפחות, זיי נאָכצו-
 מאַכן. יעדע פּראָווינץ, יעדעס דאָרף, יעדער גרופע מענטשן איז
 אין אַ באַשטימטער מאָס אַ שפיגל דערפון, וואָס עס זענען זייערע
 אַריסטאָקראַטן; און לויט דער מיינונג פון די דאָזיקע אַריסטאָקראַטן
 זענען די מיינונגען פון גאַנצע ישובים, דאָ שטרענג און דאָרט נאָכ-
 גיביק. דער אַנאַרכישער שטראָם פון די מערהייטן אין אַ געוויסער
 צייט איז גאָרנישט פּוכה צו ענדערן די שטאַרקע אַוואַרטיטעט פון
 די שטאַרקערע מינדערהייטן. געפערלעכער פּאַר זיי איז צו ווערן
 אַרויסגעריסן פון זייער נאַטירלעכן באַדן און צו ווערן צעזויט איבער
 די גרויסע שטעט פון דער גאַרער וועלט. אָבער אפילו דעמאָלט,
 צעזויט און צעשפּרייט איבער פרעמדע סביבות, אַפּגעזונדערט איינער
 פּונם אַנדערן, — אפילו דעמאָלט איז שטאַרק קענטיק די געגנ-
 וואַרט פון אַט דער בעסערער ראַסע יחידים, וואָס מישן זיך צונויף
 מיט זייער סביבה. — סידאַניע האָט נישט אָנגעהויבן צו וויסן און נישט
 געוואָלט וויסן דאָס אַלץ, וואָס קריסטאָף האָט געזען אין פּאַריז. די
 סענטימענטאַלע, שמוציקע צייטונגס-ליטעראַטור האָט זי פּונקט אַזוי
 ווייניק אינטערעסירט, ווי די פּאָליטישע נייעס. זי האָט אפילו נישט
 געוויסט, אַז עס זענען פּאַראַן ערגעץ פּאַלקס-אוינזעטיגעטן; און
 ווען זי וואָלט אפילו יאָגעוויסט, וואָלטן זיי איר אָנגעגאַנגען, פּונקט

זוי די דרשות אין דער קירכע. זי האָט געטון איר אַרבעט און גע-
טראַכט אירע געדאַנקען און נישט געוואָלט זיך אַריינטראַכטן אין
פרעמדע מחשבות. קריסטאָף האָט איר דעריבער געמאַכט קאָמ-
פּלימענטן :

— פאַרוואָס ווונדערט איר זיך, אייגנטלעך? — האָט זי גע-
זאָגט — איך בין ווי אַלע מענטשן. איר האָט נאָך נישט געזען קיין
פּראַנצויזן?

— שוין אַ גאַנץ יאָר ווי איך ווילן צווישן פּראַנצויזן, — האָט
געזאָגט קריסטאָף, — און כ'האַב נאָך נישט באַגעגנט קיין איינעם,
וואָס זאָל טראַכטן וועגן אַן אַנדער זאָך, אַחוץ פאַרווילונגען, אָדער
וואָס זאָל נישט נאָכמאַכן די איבעריקע.

— אוודאי, — האָט סידאַניע געזאָגט. — איר האָט געזען בלויז
די רייכע. די רייכע זענען אומעטום אַלץ איינס. באמת האָט איר
נאָך גאַרנישט געזען.

— יאָ — האָט געזאָגט קריסטאָף. — איך הויב איצט אָן.
צום ערשטן מאָל האָט ער דורכגעזען דאָס פּראַנצויזישע פּאָלק,
וואָס מאַכט דעם איינדרוק פון אַן אַלטן אייביקן פּאָלק. צונויפגע-
וואַקסן מיט זיין ערד אין איין קערפער; אַ פּאָלק, וואָס האָט פונקט
זוי זיין ערד, געזען אַזוי פיל חרוב געוואָרענע ראַסן, אַזוי פיל
איין-טאָג-הערשער — און איז אַליין נישט חרוב געוואָרן.

זיין געזונט-צושטאַנד האָט זיך פאַרבעסערט, און ער האָט גע-
נומען אַראָפּגיין פון בעט.

זיין ערשטע זאָרג איז געווען אומצוקערן סידאַניען דאָס געלט,
וואָס זי האָט אויסגעגעבן בעת זיין קראַנקהייט. אַזוי ווי ער האָט
נאָך נישט געקאָגט גיין זוכן אַרבעט אין שטאָט, האָט ער געמוזט
אָנשרייבן צו העכטן. ער האָט אים געבעטן אַ געוויסע סומע אַלס
אָוואַנס. העכט, וואָס איז געווען אַ מאַדנער געמיש פון גלייכגילטי-
קייט און איידלקייט, האָט אים געלאָזט וואַרטן אויף אַ תשובה העכער
צוויי וואָכן — צוויי וואָכן, וואָס זענען געווען פאַר קריסטאָפּ אַן
אמתע מאַטעריש: ער האָט נישט געוואָלט אָנרירן דאָס עסן, וואָס

סיראָניע האָט אים געבראַכט, און צוגענומען נאָר מילך און ברויט, וואָס זי האָט אים פשוט געצווונגען צו עסן — און אַפילו אויף דעם האָט ער באַלד הרטה געהאַט, ווייל ער האָט עס נישט פאַרדינט. דערנאָך האָט ער פלוצלינג באַקומען פון העכטן די סומע, וואָס ער האָט געבעטן, אָן איין וואָרט. אין משך פון דער גאַנצער לאַנגער צייט פון זיין קראַנקהייט, האָט זיך העכט סיין איין מאָל נישט נאָכ־געפרעגט אויף זיין געזונט. ער האָט פאַרמאָגט אַ באַזונדערע פעיקייט נישט צו ווערן באַליבט ביי אַ מענטשן, אַפילו בעת ער האָט אים אַ טובה געטון. דאָס איז געווען מסתמא דערפאַר, וואָס בעת ער האָט אַ מענטשן אַ טובה געטון, האָט ער עס געטון אָן שום ליבשאַפט.

סידאָניע פלעגט קומען יעדן טאָג אויף אַ קורצע וויילע, פאַר־מיטאָג און פאַרנאַכט. זי פלעגט צוגרייטן קריסטאָפּן עסן. נישט אָנ־מאַכנדיק קיין טומל, פלעגט זי זיך דיסקרעט פאַרנעמען מיט זיינע ענינים; און בעת זי האָט געזען זיינע צעריסענע וועש, האָט זי נישט גערעדט קיין וואָרט, נאָר צוגענומען אַהיים און פאַריכט. נישט ווילנ־דיק האָט זיך אַריינגעגליטשט אין זייערע באַציונגען אַ וואַרעמע פריינדשאַפט. קריסטאָף האָט איר אָפט דערציילט וועגן זיין אַלטער מאַמען. סידאָניען האָט עס גערירט; זי האָט זיך אַליין געשטעלט אויף לואיוועס אָרט, ווי זי איז איינזאַם און ווייט און געהאַט צו קריסטאָפּן אַ מוטערלעך געפיל. ער אַליין, רעדנדיק מיט איר, האָט זיך פאַמיט איינצורעדן, אַז ער נויטיקט זיך אין פאַמיליען־ליבע, וואָס דער מענטש דאַרף האָבן דער עיקר דעמאָלט, ווען ער איז קראַנק און שוואַך. אין סידאָניעס געזעלשאַפט האָט ער זיך געפילט נענטער צו לואיווען, ווי אין דער געזעלשאַפט פון אַן אַנדער פרוי. טיילמאָל פלעגט ער איר אָנטרויען זיינע קינסטלערישע דאָגות. זי האָט אים מיטגעפילט זייער האַרציק, אָבער אויך מיט אַביסל איראָניע צו זיינע גייסטיקע יסורים. אויך דאָס האָט אים דערמאָנט זיין מאַ־מען און איז אים אָנגענעם געווען.

ער האָט געפרוווט צו דערוועקן אין איר צוטרוי צו זיך, אָבער זי האָט נישט ליב געהאַט צו דערציילן אַזוי פיל ווי ער. ער האָט זי געפרעגט אין שפּאַס, צי האָט זי נישט בדעה חתונה צו האָבן. זי האָט געענטפערט מיט איר געוויינלעכער פאַרביטערונג אין שפּאַס, אַז אַ דינסט טאָר זיך אַזאַ זאַך נישט פאַרגינען; ס'שלעפט מיט פאַרשידענע קאָמפליקאַציעס. און אויסער דעם דאַרף מען

טאָרויכטיק אויסקלױבן, און דאָס איז נישט אָנגענעם. די מענער זע-
 נען ס'רוב אויסוורפן. זיי טאָנען אַרום אַרום אַ מיידל, אויב זיי ווייסן,
 אַז זי האָט געלױט; דערנאָך פאַרשווענדן זיי איר געלט און וואַרפן זי
 אַוועק. זי האָט געזען אַ סך אַזעלכע מיידלעך און האָט נישט בדעה
 זיי נאָכצוטון. — זי האָט אים נישט דערציילט, אַז זי האָט געהאַלטן
 ביים חתונה האָבן, נאָר די זאך איז בטל געוואָרן, ווייל דער „בא-
 שערטער“ האָט זיך אַרומגעזען, אַז זי גיט אַוועק איר גאַנצן פאַרדינסט
 דער פאַמיליע, האָט ער אָפּגעלאָזן דעם שידוך. קריסטאָף האָט געזען,
 ווי זי שפּילט זיך מיט די קינדער פון אירע שכנים, פונקט ווי אַ
 מוטער; ווען זי פלעגט טרעפן די קינדער אויף די טרעפּ, פלעגט זי
 זיי קושן און האַלן. קריסטאָף האָט זי אין געדאַנק אַוועקגעשטעלט
 אויפן אָרט פון זיינער אַ באַקאַנטער דאַמע: סידאַניע איז נישט גע-
 ווען נאָרישער און נישט מיאוסער, ווי יענע. ער האָט אַ טראַכט גע-
 טון, אַז ווען זי איז אויף יענערס אָרט וואַלט זי געווען אַ סך
 בעסער. וויפיל לעבנס-פּוהות גייען אַוועק לאַיבד און קיינער קוקט
 זיך נישט אום דערויף און אין דער זעלבער צייט פּילן אָן די ערד
 אַזוי פיל לעבעדיקע מתים, וואָס רויבן צו ביי אַנדערע זייער אָרט
 אונטער דער זון און זייער גליק אויף דער ערד...

קריסטאָף האָט זיך נישט געהיט. ער איז געווען צו איר האַר-
 ציק, אפילו צו האַרציק. ער האָט זיך פאַר איר פאַרטרויט, ווי אַ
 קינד. עס האָבן געטראָפן טעג, ווען סידאַניע האָט אויסגעזען דער-
 שלאָנגן, נאָר ער האָט איינגעזען די סיבה אין איר שווערער אַרבעט.
 אייגמאַל איז זי אינמיטן שמועס פּלוצלינג אויפגעשפרונגען פון אָרט און
 פאַרלאָזן קריסטאָפּן: בכּן, האָט זי געזאָגט, זי האָט אַ וויכטיקע אַר-
 בעט. לסוף האָט זי אויף אַ געוויסע צייט אינגאַנצן אויפגעהערט צו
 קומען; דאָס איז געווען נאָך דעם טאָג, ווען קריסטאָף האָט זיך פאַר-
 צויגן צו איר מיט מער צוטרוי, ווי שטענדיק. און ווען זי איז ווי-
 דער געקומען, האָט זי ווייניק גערעדט און ווי געצווונגענערהייט.
 ער האָט געפרעגט ביי זיך, מיט וואָס האָט ער זי געקאַנט פאַליידיקן,
 ער האָט עס ביי איר געפרעגט. זי האָט שטרענג געענטפערט, אַז
 ער האָט זי נישט פאַליידיקט, — נאָר זי האָט זיך נישט אויפגעהערט
 צו דערווייטערן פון אים. אין עטלעכע טעג אַרום האָט זי אים גע-
 געבן צו וויסן, אַז זי פאַרט אַוועק; זי פאַרלאָזט די שטעלע און
 פאַרט אַהיים. אין קאַלטע, קינסטלעכע ווערטער, האָט זי אים געדאַנקט

פאר זיין גוטער באציונג, געוונשן אים ער זאל געזונט ווערן, גע-
בעטן איבערגעבן זיין מוטער א גרוס און געזעגנט זיך מיט אים. ער האָט
זיך אזוי שטארק געוונדערט אויף דער אומגעריכטער צעשיידונג, און
ער האָט פשוט נישט געווסט, וואָס איר צו זאָגן. ער האָט געפרוּווט
דערגיין די סיבות, וואָס האָבן דאָ געווירקט: זי האָט זיך אַרויסגע-
דרייט פון אַן ענטפער. ער האָט זי געפרעגט, וווּ וועט זי איצט
האַבן אַ שטעלע—האַט זי נישט געענטפערט, און פדי צו מאַכן אַ
סוף צו זיינע פראַגן, איז זי אַרויסגעגאַנגען, אויף דער שוועל
פון איר טיר האָט ער איר דערלאָנגט אַ האַנט, וועלכע זי האָט
שטארק געדריקט, אָבער איר פנים האָט זיך נישט געענדערט, און
ביון סוף איז עס געבליבן קאַלט און פאַרגליווערט. זי איז אַוועק.
ער האָט קיינמאַל נישט געקאָנט פאַרשטיין פאַרוואָס.

דער ווינטער האָט זיך אומענדלעך געצויגן. אַ פייכטער, פאַר-
נעפֿלטער, בלאַטיקער ווינטער. גאַנצע וואַכן האָט זיך נישט באַוווּן
די זון. הגם קריסטאָפּס געזונטשוטאַנד האָט זיך פאַרבעסערט, האָט
ער זיך דאָך נישט געפילט גוט. אין די שפיצן לונגען האָט ער נאָך
געפילט אַ שטעכנדיקע ווייטיק, וואָס איז ביסלעכווייז אַריבער אין אַ
אַנצידונג; אַנפאַלן פון נערוועזן הוסט האָבן אים נישט געלאָזט
שלאָפן ביינאַכט. דער דאָקטאָר האָט אים פאַרווערט אַרויסצוגיין פון
שטוב. פונקט אזוי גוט האָט ער אים געקאָנט אַן עצה געבן צו פאָרן
צו דער ריווער אָדער צו קאַנאַדישע אינזלען! ער האָט דאָך געמוזט
אַרויסגיין! דער מיטאָג וואָלט דאָך צו אים אין שטוב אַריין נישט
געקומען. מ'האַט אים אויך פאַרשריבן רפואות, וועלכע ער האָט נישט
געקאָנט אויסקויפן. דעריבער האָט ער אויפגעהערט גיין צו דאָקטוירים:
ס'איז געווען אַרויסגעוואָרפן דאָס געלט. אויסער דעם, האָט ער זיך
געפילט שלעכט אין זייער געזעלשאַפט. ער האָט זיך נישט געקאָנט
מיט זיי פאַרשטענדליקן: זיי זענען געווען צוויי באַזונדערע וועלטן; זיי
האַבן געפילט אַ גרינגשעצנדיקן איראַנישן רחמנות צום אַרעמען
קינסטלער, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ באַזונדער וועלט, בעת
דער שטראָם האָט אים געוואָרפן, ווי אַ שפענדל. ער האָט זיך גע-

פילט באליידיקט, וואָס די דאָזיקע מענטשן באַטראַכטן אים, רירן אים אָן און באַטאַפּן אים. ער האָט זיך געשעמט מיט זיין קראַנקן גוף און געטראַכט:

— ווי גליקלעך וואָלט איך געווען, ווען ער וואָלט געשטאַרבן. נישט געקוקט אויף זיין איינזאַמקייט, קראַנקהייט, נויט און דחקות האָט קריסטאָף געליטן געדולדיק. ער האָט קיינמאָל נישט גע- האָט אַזוי פיל געדולד. ער האָט זיך אַליין געוונדערט. טיילמאָל האָט אַ קראַנקהייט אַ גוטע פעולה אויף אַ מענטשן. צעברעכנדיק דעם גוף באַפרייט זי דעם גייסט און רייניקט אים אויס. אין די טעג און נעכט פון געצווונגענער ליידיקגייט דערוועקן זיך גע- דאַנקט, וואָס האָבן מורא פאַר צו שטאַרקן ליכט און פאַר דער ברע- נענדיקער זון פון דער אייגענער געזונטקייט. ווער ס'איז קיינמאָל נישט געווען קראַנק, דער האָט זיך אינגאַנצן קיינמאָל נישט דערקענט. די קראַנקהייט האָט קריסטאָפּן אויף אַ באַזונדערן אופן אויסגע- איידלט. זי האָט אים אינגאַנצן אויסגעהיילט פון דער געוויסער גראַבקייט, וואָס איז געלעגן אין זיין נאַטור. ער האָט געפילט מיט די סובטילסטע אָרגאַנען מיסטעריעזע כוחות, וואָס לעבן אין יעדן פון אונז און וואָס דער רעש פון דער וועלט שטערט אונז זיי אויפצו- נעמען. נאָך זיין באַזוך אין ליוור, אין די שעהן פון היץ, וואָס זע- נען אים געבליבן טיף איינגעקריצט אין זיין זכרון, האָט ער געלעבט אין אַ וואַרעמער, צערטלעכער און טיפער אַטמאָספער, וואָס איז ענלעך צו רעמבראַנדס אַ בילד. ער האָט אויך געפילט אין האַרצן דאָס מאַגישע ליכט פון דער אומגעזעענער זון, און הגם ער האָט שוין נישט געגלויבט, האָט ער געוויסט, אַז ער איז נישט אַליין: אַ גאָט האָט אים געהאַלטן פאַר דער האַנט און געפירט איבער אַ וועג, דורך וועלכן ער האָט געדאַרפט גיין ווי אַ קליין קינד, האָט ער זיך איבער געענטפערט צו אים.

צום ערשטן מאל נאָך לאַנגע יאָרן האָט ער געפילט די באַ- דערפעניש צו רוען. אפילו די מידקייט בעתן געזונטווערן איז גע- ווען פאַר אים אַן אָפּרו נאָך דער אויסערגעוויינלעכער גייסיקער מאַטערניש, וואָס ער האָט איבערגעלעבט פאַר דער קרענק און וואָס האָט גורם געווען זיין שלאַפּקייט. ערשט איצט נאָך עטלעכע חדשים פון אומאויפהערלעכע אַנשטרענגונגען, האָט ער דערפילט, אַז זיין פאַר- גליווערטער בליק איז געוואָרן צאַרטער, בעת זיינע כוחות ווערן

נישט אָפגעשוואַכט און ער ווערט מענטשלעכער. דאָס שטאַרקע, אַביסל
 משונהדיקע לעבן פון דעם גאון האָט זיך געצויגן אויף צוריק; ער
 איז ווידער געוואָרן א געוויינלעכער מענטש, באַפרייט פון יעדן גייט-
 טיקן פאַנאַטיזם, פון אַלץ, וואָס איז האַרט און אַכזריותדיק, בעת עס גייט
 האַנט ביי האַנט מיט גרויסע מעשים. ער האָט שוין מער קיין זאַך
 נישט פיינט געהאַט און געטראַכט וועגן די אויפֿרעגנדיקע זאַכן,
 הויבנדיק מיט די אַקסלען. ער האָט שוין נישט געטראַכט אַזוי פיל
 וועגן זיינע אייגענע צרות און מערער געטראַכט וועגן די צרות פון
 אַנדערע. זינט ס'דאָניע האָט אים דערמאָנט די שטילע יסורים פון
 אַרעמע נפשות, וואָס ראַנגלען זיך אָן שום טענות מיט דער וועלט,
 האָט ער פּמעט פאַרגעסן זיין אייגענעם צער. ער, דער לחלוטין
 נישט עמפינדלעכער, האָט איצט איבערגעלעבט אַ מיסטישע צערטלעכ-
 קייט, וואָס איז געקומען מיט זיין שוואַכקייט און קרענק. אין אָונט,
 אָנגעשפּאַרט אָן פענסטער, וואָס האָט אַרויסגעקוקט צום הויף, האָט
 ער זיך צוגעהערט צו די מיסטעריעזע קלאַנגען פון דער נאַכט, צו
 דער שטים פון אַ מענטשן, וואָס האָט געוונגען אין דער שכנותדיקער
 שטוב, אַ רירנדיקער שטים, אָדער צום שפיל פון אַ מיידעלע, וואָס
 האָט מיט קינדערישער תּמימות געשפּילט מאַצאַרטן... ער האָט
 געטראַכט:

— איר אַלע, וואָס איך ליב אייך און קען אייך נישט! איר,
 וואָס זענט נישט פאַרוועלקט געוואָרן פון לעבן, וואָס טרוימט פון
 גרויסע זאַכן, אַפילו בעת איר וויסט, אַז זיי זענען אוממעגלעך; איר,
 וואָס ראַנגלט זיך קעגן דער פיינטלעכער וועלט, — איך וויל איר
 זאָלט זיין גליקלעך — ס'איז אַזוי גוט צו זיין גליקלעך... אַ פריינד
 מיינע, איך ווייס, אַז איר געפינט זיך נישט ווייט און איך שטרעק
 אויס צו אייך די הענט... אַ וואַנט איז פאַראַן צווישן אונז. איך וויל
 זי צעשמעטערן אַ שטיין נאָך אַ שטיין, אָפּער אין דער זעלבער צייט
 וועל איך אויך זיך אַליין חרוב מאַכן. צי וועלן מיר זיך קיינמאָל
 נישט דערנענטערן? צי וועל איך דערגיין צו אייך, איידער צווישן
 אונז וועט אויפגעשטעלט ווערן אַ נייע וואַנט? — דער טויט? —
 נישט וויכטיק! מיין גאַנץ לעבן וועל איך בלייבן איינזאַם, אַבי צו
 אַרבעטן פאַר אייך, אַבי אייך גוט צו טון, און איר וועט מיך ליב
 האָבן אַביסל שפּעטער, נאָך מיין טויט...

אָט אַזוי האָט דער געזונט ווערנדיקער קריסטאָף איינגעזאָפּט
אין זיך דאָס מילך פון ביידע קוואַלן: ליבע און נויט.

אין די דאָזיקע שעהן, ווען קריסטאָפּס ווילן האָט זיך געבראַכן,
האָט ער געפילט די באַדערפעניש זיך צו דערנענטערן צו אַנדערע.
און הגם ער איז נאָך געווען שוואַך און זיך געדאַרפט היטן, האָט
ער יעדן אינדערפרי אָפּגעהיט אַרויסצוגיין אין דער צייט, ווען אַ
מחנה אַרבעטער האָט, ווי אַ טייך, געשטראָמט פון אַלע רוישנדיקע
גאַסן צו זייערע ווייטע אַרבעטס ערטער, אָדער אין אָונט. בעת זיי
זענען געגאַנגען פון אַרבעט. ער האָט זיך געוואַלט אָפּטובלען
אין געזונטן לעבן פון מענטשלעכער סימפּאַטיע. ער האָט מיט
קיינעם נישט גערעדט. נישט בדעה געהאַט צו רעדן. פאַר אים איז
געווען צו זען די פאַרבייגענדיקע מענטשן, כדי צו פאַרשטיין און
ליב צו האָבן. ער האָט מיט גרויס רחמנות געקוקט אויף די איילנד-
דיקע אַרבעטער, וואָס די מידקייט פון דעם טאָג איז זיי געלעגן
אויף די פנימער, יונגע מענער, בלייכע יונגע מיידלעך מיט שאַרפע
אויסדרוקן אויפן געזיכט און מיט אַ מאַדנעם שמייכל אויף די ליפּן—
אויף די דאָזיקע דורכזיכטיקע באַוועגלעכע פנימער, וואָס אונטער זיי
האַבן געשטראָמט שטרעבונגען, דאגות, שטענדיקע איראַניע — דאָס
אינטעליגענטע גרויסשטעטישע פּאָלק, וואָס איז שוין צו אינטעליגענט
און אַביסל קרענקלעך. אַלע איילן זיך. די מענער לייענען צייטונגען,
די פרויען עסן נאַשוואַרג. קריסטאָף וואַלט אַוועקגעגעבן אַ חודש פון
זיין לעבן, ווען דאָס בלאַנדע מיידל מיט די צעשויבערטע האָר און
פון שלאָף אָנגעשוואַלענעם פנים, וואָס איז פאַרבייגעגאַנגען מיט קור-
צע, שווערע, נערוועישע ציגל-טריט, וואַלט געקאָנט שלאָפן נאָך אַ
שעה אָדער צוויי. ער איז געווען זיכער, אַז ווען מען לעגט עס
איר פאַר, וואַלט זי נישט אָפּגעזאָגט, ווען ער וואַלט געקאָנט, וואַלט
ער אַרויסגעטריבן פון די פאַרמאַכטע הייזער, וואָס גייען אַרום ליי-
דיק און פרייען זין מיט זייער לאַנגווייליקן גליק; אויף זייער אַרט,
אין זייערע בעטן, אין זייער רויק לעבן וואַלט ער אַריינגעפירט די
דאָזיקע קליינע ברענענדיקע מידע קערפער, די נאָך נישט אויס-

געלאָשענע נפשות, וואָס ווילן לעבן. ער האָט זיי איצט אַלץ מוחל געווען און האָט געשמייכלט צו די דאָזיקע אויפגעוועקטע, מידע מענטשן, וואָס זענען געווען אי כּיטרע אי נאַיוו, פאַרמאָגט אַ שטאַרקע תּמימות-דיקע לייַדנשאַפט צו פאַרגעניגנס און דער עיקר-אַ שטאַרקן, ערלעכן און אַרבעטזאַמען גייסט, און ער איז נישט געווען בייז, ווען עטלעכע פאַרבייגייער האָבן אים אַרייַנגעלאַכט אין פנים אָדער אַ שטויס גע-טון אין אַקסל, אָנווייזנדיק אויפן גרויסן יינגל מיט די ברענענדיקע אויגן.

ער פלעגט אויך לאַנג שפאַצירן טרוימענדיק איבער די גאַסן ביים ברעג טייך. ס'איז געווען זיין באַליבסטער שפאַציר. ביסלעכער ווייז האָט זיך באַרויקט זיין בענקשאַפט צום גרויסן טייך, וווּ ער האָט אָפּגעטובלט זיינע קינדער-יאָרן. אַ דאָס איז נישט געווען דער „פּאָטער רהיין“ נישט זיין מעכטיקע קראַפט, נישט זיינע ברייטע האַריוואַנטן, נישט זיין ליידיקע פּלאַך, וווּ דער גייסט שוועבט און ווערט פאַרלוירן. אַ גרויאוויקער טייך אין אַ בלייך-גרינער קלייד מיט פיין-געשניצטע שטריכן, אַ טייך פול חן מיט עלאַסטישע באַווע-גונגען, וואָס האָט זיך געשלענגלט מיט אַ באַזונדערער עלעגאַנץ, באַ-פּוצט אין דער שיינער שטאַט. אירע געביידעס און בריקן, ווי בראַנ-סאַלעטן, די קאָליעס פון אירע מאָנומענטן און איר שיינער שמיכל... דאָס פּראַכטפולע ליכט פון פאַריז! ס'איז געווען די ערשטע זאָך, וואָס קריסטאָף האָט אין דער דאָזיקער שטאַט ליב געהאַט. ביסלעכווייז האָט דאָס ליכט אין אים אַרייַנגעדرونגען; אָן זיין וויסן געביטן זיין האַרץ, געווען פאַר אים די שענסטע מוזיק, די איינציקע פאַריזער מוזיק. ער האָט פאַרבראַכט גאַנצע אָונטן, שפאַצירנדיק איבער די גאַסן ביים ברעג, אָדער אין די גערטנער פון דער אַלטער פּראַנק-רייך, געפרייט זיך מיט די האַרמאָניעס פון דעם טאַג-ליכט אויף די גרויסע בוימער, וואָס האָבן זיך געטובלט אין אַ פיאלעטן נעפל, אויף די סטאַטוען און גרויע וואַזעס, אויף דעם געשליפענעם שטיין פון די קעניגלעכע מאָנומענטן, וואָס האָבן איינגעזאַפט אין זיך דאָס ליכט פון דורות; ער האָט זיך געפרייט מיט דער גאַנצער איידעלער אַט-מאַספּער, וואָס איז באַשטאַנען פון זון און מילך-נעפל, וווּ עס האָט אין דעם זילבער-שטויב אַרומגעשוועבט דער צעשמייכלטער גייסט פון דער ראַסע.

אין איינעם אָן אָונט איז ער געשטאַנען אָנגעשפאַרט אָן אַ

הויז נישט ווייט פון דער טען-מישל-בריק און, קוקנדיק אין וואסער, פארטראכט געבלעטערט די ביכער פון א בוך-הענדלער, וואָס זענען געלעגן אויף אַ טיש. צופעליק האָט ער געעפנט אַ צעפליקט נוך פון מישלע. ער האָט שוין איינמאָל געלייענט עטלעכע זייטן פון אַט דעם היסטאָריקער, אָבער אים נישט ליג געהאַט צוליב זיין פראַנצויז-זישער גדלות, אויפגעבלאָזענע פראַזן און פאַרשפורטן סטיל. אָבער יענעם אָונט איז ער געוואָרן איבעראַשט נאָך די ערשטע עטלעכע שורות: ער האָט פונקט געעפנט דעם סוף פונם פראַצעס איבער זשאַן דיאַרק. ער האָט געקענט די אַרלעאַנער יונג-פרוי פון שילערס ווערק. נאָר ביז דעמאָלט איז זי געווען פאַר אים נאָר אַ ראַמאַן-העלדין. וואָס דער גרויסער דיכטער האָט באַשאַפן אין זיין פאַנטאַזיע. אומ-געריכט האָט זיך אים אַנטפּלעקט די ווירקלעכקייט און אים צוגע-שמידט צום אַרט. ער האָט געלייענט און געלייענט און דאָס האַרץ האָט אים ווי געטון צוליבן טראַגישן גרויל פון דער דערהויבענער געשיכטע; און ווען ער איז צוגעקומען צום מאַמענט, ווען זשאַן דער-וויסט זיך, אַז זי איז פאַרמשפט געוואָרן פאַרנאַכט צום טויט, און האָט געחלשט פון שרעק, האָבן אים גענומען ציטערן די הענט, טרערן זענען אים געפאַלן פון די אויגן און ער האָט געמוזט אי-בערריסן דאָס לייענען. די קראַנקהייט האָט אים אָפגעשוואַכט: ער איז געוואָרן לעכערלעך-עמפינדלעך. ער איז געווען אויפגעבראַכט אויף זיך אַליין. — ווען ער האָט געענדיקט דאָס לייענען, איז שוין געווען שפעט און דער בוכהענדלער האָט צענויפגענומען זיינע ביכער. ער האָט באַשלאָסן צו קויפן דאָס בוך און גענישטערט אין די קעשענעס. ער האָט געפונען בלויז זעקס סו. ס'פלעגט אָפט טרעפן, אַז דאָס געלט איז אים אויסגעגאַנגען, נאָר ס'האָט אים נישט געאַרט. עסן האָט ער זיך געהאַט אָנגעגרייט אויפן גאַנצן טאָג. און צומאָרגנס האָט ער געדאַרפט קריגן געלט ביי העכטן פאַר באַאַרבעטן מוזיק. אָבער צו וואַרטן ביז מאָרגן איז אים געווען זייער שווער. צו וואָס האָט ער אויסגעגעבן דאָס גאַנצע ביסל געלט אויפן עסן? הלוואי וואָלט ער געקאָנט פאַרלעגן דעם בוכהענדלער זיין ברויט און וורשט, וואָס ער האָט געהאַלטן אין טאַש.

דעם צווייטן טאָג גאַנץ פרי איז ער אַריבערגעגאַנגען צו העכטן בעטן געלט. אָבער ווען ער איז אַריבער די בריק, וואָס האָט גע-טראָגן דעם נאָמען פון קריגס מלאך, — ושאַנעס „גן-עדן-ברודער“, —

האָט ער זיך נישט געקאָנט איינהאַלטן און איז געבליבן שטיין. דאָס טייערע בוך איז נאָך געלעגן ביים בוכהענדלער אויפן טיש. ער האָט עס איבערגעלייענט ביזן סוף. זיין לייענען האָט געדויערט אַ צוויי שעה און ער האָט דעריבער פאַרשפּעטיקט זיך צו זען מיט העכטן. פּדי אים צו טרעפּן אין דער היים האָט ער געמוזט פאַרלירן דעם גאַנצן טאָג. לטוף האָט ער אָפּגענומען זיין געלט און געקריגן פּרישע אַרבעט. ער איז תּיכּף געלאָפּן קויפּן דאָס בוך, כאָטש ער האָט עס שוין געהאַט איבערגעלייענט ביזן סוף. ער האָט מורא געהאַט טאָמער האָט עס אַן אַנדערער אויסגעכאַפּט. דאָס אומגליק וואָלט נישט גע׳ווען אַזוי גרויס, מ׳האַט געקאָנט לייכט קריגן אַנדערע עקזעמפּלאַרן, אָבער קריסטאָף האָט נישט געוואָסט, צי איז נישט דאָס בוך אַ יקר המציאות, און אויסער דעם. האָט ער דווקא געוואָלט האָבן דעם עק־זעמפּלאַר און נישט קיין אַנדערן. אַ לייבהאַבער פון ביכער איז פּונקט ווי אַ געטשן־דינער. די בלעטלעך, וווּ עס שטראָמט אַ קוואַל פון חלומות, זענען פאַר זיי הייליק, אפילו אויב זיי זענען באַפּלעקט און שמוציק.

אין דער שטילקייט פון דער נאַכט, ביי זיך אין צימער, האָט קריי־סטאָף נאָכאַמאָל איבערגעלייענט די עוואַנגעליע פון זשאַנס ליידן. קיין שום מענטשלעכער רעספעקט האָט נישט געקאָנט באַהערשן זיינע גע־פּיכּן. צערטלעכקייט, רחמנות, אומענדלעכער ווייטיק האָט ער געפּילט צום קליינעם דאָרפּס־מיידל און אירע רויטע גראָבע קליידער פון אַ פּויערטע. גרויס, שעמעוודיק, מיט אַ ווייכער שטים, פאַרטוימט ביים קלאַנג פון די גלאָקן (זי האָט זיי ליב געהאַט, פּונקט ווי ער) ער האָט זי געזען מיט איר שיינעם שמייכל פול מיט ליבשאַפט און גוטסקייט, גרייט שטענדיק צו פאַרגיסן טרערן — טרערן פון ליבע, טרערן פון רחמנות, טרערן פון שוואַכקייט: ווייל זי איז געווען צו דער זעלבער צייט אַזוי מענלעך און אַזוי ווייבלעך, אָט דאָס ריינע העלדישע מיידל, אַז זי האָט געקאָנט אויסהאַלטן פון אַן אַרמיי באַנדיטן און אין דער זעלבער צייט שטיק, מיט איר מוטיקע נאַטור, מיט איר פּרויען־סוב־טילקייט און צאַרטער אויסגעהאַלטנקייט, איינזאַם, פון אַלעמען פאַר־לאָזן, לאַנגע חדשיט געקעמפט און מבטל געמאַכט די צביעותדיקע געפאַרן פון די פּומרים, ריכטער — וועלך און פּוקסן, וואָס האָבן זי מיט בלוטפאַרגאַסענע אויגן און קריצנדיקע ציין אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן.

צום שטאַרקסטן האָט קריסטאָפּן גערירט איר גוטסקייט, איר
 זוייכהאַרציקייט. — דאָס וואָס זי האָט באַוויינט אירע נצחונות, באַוויינט
 אירע טויטע שונאים און די, וואָס האָבן זי געזידלט, געטרייסט די
 פאַרווינדעטע, געהאַלפּן זיי פאַרן טויט, נישט געטראָגן קיין האָס צו
 די, וואָס האָבן זי פאַרראַטן און אַפילו אויפן שייטער הויפּן, בעת די
 פּלאַמען האָבן זי אַרומגענומען, נישט געטראַכט וועגן זיך נאָר וועגן
 דעם מאַנאָך, וואָס האָט זי געטרייסט און וועלכע זי האָט געהייסן
 אַוועקגיין. זי איז געווען „אין דער אַכוריותדיקער מלחמה צאָרט, גוט
 צווישן די שלעכטע, פּרידלעך אַפילו בעתן קריג. זי האָט אין דער
 מלחמה, אין דעם נצחון פון טייוול, געבראַכט דעם גייסט פון גאָט.“
 און קריסטאָפּ האָט געמאַכט אַ שטיקל חשבון-הנפש און האָט געטראַכט:
 — איך האָב נישט געבראַכט דעם גייסט פון גאָט.
 ער האָט נאָכאַמאָל איבערגעדייענט די שיינע ווערטער פונם
 עוואַנגעליסט:

„זיי גוט, בלייב אַ גוטער, ווען מענטשן טוען דיר עוולות, און
 דיין גורל איז ביטער... זיי אַן עניו און טו גוט, אַפילו בעת אַ פאַר-
 ביטערן קריג, טראָג איבער די נסיונות פון לעבן און לאָז זיי נישט
 אָנרירן דיין אינערלעכען אוצר...“

און ער האָט נאָכאַמאָל געלייענט:

„כִּי־הָאֵב געזינדיקט. כִּי־בין געווען שלעכט. כִּי־הָאֵב שלעכטס געטון.
 כִּי־בין געווען צו שטרענג. — זייט מוחל. מיינט נישט, אַז איך בין
 אייער שונא, איר, מיט וועלכע איך האַט מלחמה. כִּי־הָאֵב אייך גע-
 וואָלט גוטס טון, אייך אויך... אָבער איך מוז אייך אָפרעדן פון צו
 טון שלעכטס...“

און אַזוי ווי ער איז נישט געווען קיין הייליקער, איז גענוג
 געווען אַ טראַכט צו טון וועגן יענעם מענטשן, עס זאָל זיך אין אים
 ווידער דערוועקן די שנאה. ער האָט זיי נישט געקאָנט מוחל זיין,
 ייאָם ער זעט זיי, וואָס ער זעט דורך זיי פּראַנקרייך. ער האָט זיך
 נישט געקאָנט פאַרשטעלן, אַז אָט די בלום פּול מיט ריינקייט און
 העלדישער פּאָעזיע זאָל קאָנען וואַקסן אויף דער דאָזיקער ערד. און
 דאָך איז עס אַזוי געווען. און ווער וואָלט זיך אונטערגענומען צו זאָגן,
 אַז עס קאָן נישט טרעפן נאָכאַמאָל? פּראַנקרייך פון דער געגנוואַרט האָט
 נישט געקאָנט זיין ערגער, ווי פּראַנקרייך אין די צייטן פון קאַרל דעם
 VII, ווי דאָס אויסגעלאַסענע פּאָדק, פון וואַנעט עס איז אַרויסגעקומען

דאָס מיידל. דער טעמפל איז איצט געווען וויסט, שמוציק. האָלב חרוב. ס'מאַכט נישט אויס! גאָט רעדט אין אים. קריסטאָף האָט געזוכט אַ פראַנצויז. וועלכן ער זאָל קענען ליב האָבן מיט דער ליבע צו פראַנקרייך.

ס'איז געווען סוף מערץ, גאַנצע חדשים האָט קריסטאָף נישט גע-רעדט מיט קיין מענטשן און נישט באַקומען קיין בריוו, אויסער, פון צייט צו צייט עטלעכע ווערטער פון זיין אַלטע מאַטע, וואָס האָט נישט געוויסט, אַז ער איז קראַנק, ווייל ער האָט עס איר נישט געשריבן. זיינע באַצוינגען מיט דער אויסערלעכער וועלט זענען איצט באַשטאַ-גען נאָר אין דעם, וואָס ער פלעגט גיין אין די מוזיק-געשעפטן קריגן אַרבעט. ער פלעגט דאָרט גיין אין אַ צייט, ווען העכט איז נישט גע-ווען אין שטוב, כדי צו פאַרשפאַרן מיט אים צו שמועסן. די פאַרזיכ-טיקייט איז געווען איבעריק; דאָס לעצטע מאָל, ווען ער האָט דאָרט געטראָפן העכטן, האָט זיך יענער מיט עטלעכע גלייכגילטיקע ווערטער נאָכגעפרעגט אויף זיין געזונט.

אַט אַזוי איז ער געווען פאַרשפאַרט אין דער תפיסה פון שווייגן, ביז ער האָט אַ געוויסן פרימאַרגף באַקומען פון דער מאַדאַם רוסען אַן איינלאַדונג אויף אַ מוזיקאַלישן אָונט; מ'האָט געזאָלט שפילן א בא-רימטן קוואַרטעט. דער בריוו איז געווען זייער פריינדלעך, און רוסען אַליין האָט צוגעגעבן עטלעכע שורות, ער האָט נישט געהאַט קיין גרויס נחת פון דער מחוקת מיט קריסטאָפן, דער עיקר איצט, ווען ער איז זיך צוגאַנגען מיט זיין געליבטער און זי גענומען האַרב משפטן, ער האָט חרטה געהאַט אויף דער גאַנצער מעשה. ער איז גע-ווען אַ גוטער מענטש און קיינמאָל נישט געטראָגן קיין פעס אויף די מענטשן, וועלכע ער האָט געטון אַן עוולד. ווען זיינע קרבנות האָבן געפילט די באַליידיקונג שטאַרקער ווי ער אַליין, איז עס אים אויסגע-קומען לעכערלעך. און ווען ס'האָט זיך געמאַכט אַ געלעגנהייט זיי נאָכאַמאָל צו זען, האָט ער זיי גערן אויסגעשטרעקט אַ האַנט. לכּתחילה האָט קריסטאָף געהויבן מיט די אַקסלען און געשוואָרן, אַז ער וועט אהין נישט גיין. אָבער וואָס מער ס'האָט זיך דערנען-

טערט דער טאָג פון קאָנצערט, אַלץ שוואַכער איז געוואָרן זיין באַשלוס. ער האָט נישט געקאָנט לעבן אָן אַ מענטשלעך וואָרט און דער עיקר — אָן אַ מוזיקאַלישן קלאַנג. די גאַנצע צייט האָט ער גע-טראַכט, אַז זיין פוס וועט נישט איבערטרעטן זייער שוועל. נאָר ווען ס'איז געקומען דער אָונט, האָט ער זיך נישט געקאָנט איינהאַלטן און איז געגאַנגען, כאַטש ער האָט זיך געשעמט, וואָס ער איז אַווי שוואַך. און ער איז טאַקע באַשטראַפט געוואָרן דערפאַר :

ווי נאָר ער איז אַריין אין זאַל און דערזען די אַלע פּאַליטיקער און פּיליסטער, האָט אים אָנגעכאַפט אַ שטאַרקער עקל. אין די לאַנגע חדשים פון דער איינזאַמקייט האָט ער זיך אָפּגעווינט פון דער דאָ-זיקער מענאַשעריע. אין אַזאַ געזעלשאַפט האָט ער נישט געקאָנט הערן קיין מוזיק. ס'איז געווען אַ חילוץ הקודש. ער האָט באַשלאָסן אַוועק-צוגיין באַלד נאָכן ערשטן טייל.

זיינע אויגן האָבן אַרומגעשוועבט איבער די אַנטיפּאַטישע פּנימער. פּרוּצלינג האָט ער באַגעגנט אַ פּאַר אויגן, וואָס האָבן אים אַ וויידע אָנגעקוקט און באַלד אָפּגעווענדט דעם בליק. ס'איז געווען אין זיי אַ באַהאַלטענע אויפּריכטיקייט, וואָס האָט צווישן די אַלע טעמפע בליקן געצויגן די אויפּמערקזאַמקייט. דאָס זענען געווען אַ פּאַר שעמעוודיקע, אַבער אַ פּאַר העלע אויגן מיט אַ שאַרפּן בליק, אמת-פּראַנצויזישע אויגן, וואָס ווען זיי קוקן דיר אָן, זעען זיי דיך דורך און דורך, אויגן, וואָס באַהאַלטן גאַרנישט וועגן זיך און וואָס קיין זאַך קאָן זיך פּאַר זיי נישט באַהאַלטן. ער האָט געקענט די דאָזיקע אויגן, נאָר נישט געדענקט, וווּ ער האָט זיי געזען. דאָס איז געווען אַ יונגערמאַן אָן ערך פון צוואַנציק ביז פינף און צוואַנציק יאָר, אַ נידעריקער, אַ ביסל איינגעבויגן, מאַגער, אָן אַ באַרד מיט אַ בלייכן קרענקלעכן פּנים, מיט שאַטיגע האָר, און רעגלמעסיקע פיינע שטריכן אין אַ געוויסער אומסימעטרישקייט, וואָס האָט אויסגעדריקט עפעס אומרויקס, באַחנטס, און איז געשטאַנען אין אַ סתירה צו דער רויקייט פון די אויגן. דער יונגערמאַן איז געשטאַנען ביי אַ טיר פון זאַל, און קיינער האָט אויף אים קיין אַכט נישט געדעגט. קריסטאָף האָט אים ווידער אָנגעקוקט און ווידער באַגעגנט זיין בליק, וואָס האָט זיך שעמעוודיק אין מיט סימפּאַטישער אומגעשיקטקייט אָפּגעווענדעט אָן אַ זייט. קריסטאָפּן האָט זיך פּסדר געדאַכט, אַז ער קען זיינע אויגן, פונקט ווי ער וואָלט זיי אַמאָל געזען ביי אַ צווייטן מענטשן.

נישט קאָנענדיק לױט זײַן שטייגער באַהאַלטן זײַנע געפײַדן. איז קריסטאָף צוגעגאַנגען צום יונגמאַן. ער האָט זיך געטראַכט בעת מעשה, וואָס ער קאָן אים זאָגן. ער האָט זיך דעריבער אַרומגעדרײט, געקוקט אויף רעכטס און אויף לינקס, ווי ער וואָלט פֿלומרשט גע- גאַנגען סתם אַזוי. יענער האָט עס באַמערקט און פֿאַרשטאַנען, אַז קרי- סטאָף גײט צו אים; ער האָט געטראַכט, אַז קריסטאָף ווײל מיט אים עפעס רעדן און איז אַזוי שטאַרק צעטומלט געוואָרן, אַז ער האָט גע- וואָלט אַנטלױפֿן אין צווייטן צימער. אָבער דווקא די פֿאַרלעגנהײט האָט אים צוגעשמידט צום אָרט. זײ זענען געשטאַנען אײנער קעגן אַנדערן. ס׳האָט געדויערט עטלעכע מינוט, ביז זײ האָבן געפועלט בײ זיך צו נעמען רעדן. וואָס לענגער די לאַגע האָט אַזוי געדויערט, אַלץ מער האָט זיך יעדן אײנעם פֿון זײ געדאַכט, אַז ער זעט אויס לעכערלעך אין דעם צווייטנס אויגן. לױט האָט קריסטאָף אַ קוק געטון אויפֿן יונגערמאַן און אָן שום הקדמות זיך אָנגערופן מיט אַ שמײכל און מיט אַ שאַרפֿן טאָן.

— איר זענט נישט קיין פֿאַרזוּער?..

דער יונגערמאַן האָט אַ שמײכל געטון און געענטפערט אויף דער אומגעריכטער פראַגע, אַז נײַן. זײַן שוואַכע שטים האָט פֿאַרמאַגט אַ פֿאַרבאָרגענעם קלאַנג, ווי אַ האַרמאָנישער אינסטרומענט.

— כ׳האָב באַדד פֿאַרשטאַנען. — האָט קריסטאָף געזאָגט.

און זעענדיק, אַז זײַן מאַדנע באַמערקונג האָט אַריינגעבראַכט יענעם אין אַ פֿאַרלעגנהײט, האָט ער צוגעגעבן:

— ס׳איז נישט קיין פֿאַרווּרף.

אָבער יענער איז נאָך שטאַרקער צעטומלט געוואָרן.

זײ זענען ווידער אַנטשוויגן געוואָרן. דער יונגערמאַן האָט גע- פרוּווט רעדן. זײַנע לײפֿן האָבן געציטערט. ס׳איז געווען קענטיק, אַז עס לײגט אים אויפֿן צונג אַ גאַנצער זאַץ, נאָר ער האָט נישט קיין מוט עס צו זאָגן. קריסטאָף האָט נײַגערײק באַטראַכט זײַן באַוועגלעך פנים, וואָס אונטער זײַן הױט איז פֿסדר דורכגעגאַנגען אַ לײכטע צײ- טערניש. ס׳האָט אויסגעזען, ווי זײַן פנים וואָלט געקנאָטן געוואָרן פֿון אַן אַנדער לײם, ווי די איבעריקע מענטשן פֿון זאַל מיט זײערע דיקע גראַבע פנימער, וואָס זענען באַשאַפֿן געוואָרן, צוזאַמען מיטן האַלץ פֿון אײן שטיק. זײַן פנים איז געווען אַן אויסדרוק פֿון גײסט, אין יעדן קעמערל פֿון זײַן קערפער האָט פולסירט אַ גײסטיק לעבן. ער האָט

בשום אופן נישט געקאנט רעדן. קריסטאף האָט גוטמוטיק גערעדט ווייטער:

— וואָס טוט איר דאָ, צווישן די דאָזיקע ברואים?
ער האָט גערעדט אויפן קול מיט יענער מאָדנער פרייהייט, וואָס צוליב איר האָבן אים אַלע פיינט געהאַט. דער צעטומלעך יונגערמאַן האָט זיך אַרומגעקוקט אויף אַלע זייטן, צי קיינער האָט עס נישט געהערט, אָט די באַוועגונג איז קריסטאָפּן נישט געפעלן גע- וואָרן. אָנשטאַט צו ענטפערן אויף קריסטאָפּס פּראָפּע, האָט ער מיט אַן אומגעשיקטן איידעלען שמייכל געפרעגט:
— און איר?

קריסטאָף האָט זיך שטאַרק צולאַכט מיט זיין שווערן געלעכטער.
— טאַקע, און אידן?—האָט ער פריילעך געפרעגט.
דער יונגערמאַן האָט זיך אַביסל אויפגעמונטערט.
— כ'האַב זייער ליב אייער מוזיק!—האָט ער געזאָגט מיט אַ גע- שטיקטער שטימ.

ער האָט באַלד איבערגעריסן און אומזיסט זיך באַמיט צו באַ- הערשן זיין שעמעוודיקייט. ער איז רויט געוואָרן, דערפילט, אַז ער איז געוואָרן רויט, און געוואָרן נאָך רויטער, ביז איבער די אויערן.
קריסטאָף האָט אים אָנגעקוקט מיט אַ שמייכל און געוואָרט ממש קושן. דער בחור האָט אויפגעהויבן פאַרצווייפלט די אויגן..
— ניין, באמת—האָט ער געזאָגט,—איך קאָן נישט..—איך קאָן דאָ נישט רעדן.. נישט דאָ...

קריסטאָף האָט אים גענומען אונטערן האַנט, מיט אַ שטומען שמייכל אויף זיין ברייטן פאַרמאַכטן מויל. ער האָט געפילט, ווי די דאַרע פינגער פון דעם אומבאַקאַנטן מענטשן ציטערן אין זיין האַנט און נעמען זי אַרום מיט אַ געצווונגענער צערטלעכקייט; און דער יונגערמאַן האָט געפילט קריסטאָפּס שטאַרקע האַנט, וואָס האָט האַר- ציק געדרוקט זיינע. דער אַרומיקער רעש פון סאַלאָן איז פאַרשוונדן געוואָרן. זיי זענען געווען אַליין און האָבן פאַרשטאַנען, אַז זיי זענען פריינד.

אין אַ וויילע אַרום איז צוגעקומען מאַדאַם רוסען און לייכט אָן- געריט מיטן פאַכער קריסטאָפּס האַנט. זי האָט געזאָגט:
— איך זע, אַז איר קענט זיך שוין און ס'איז איבעריק אייך צו באַקאַנען. אָט דער בחור איז געקומען אויפן אָונט אייך צו זען.

זיי זענען זיך ביידע צעגאנגען אביסל פארשעמט.

קריסטאָף האָט געפרעגט מאַדאַם רוסען:

— ווער איז ער?

— וואָס?—האָט זי אויסגערופן — איר קענט אים נישט? דאָס איז אַ יונגער פּאָעט, וואָס שרייבט זייער שיין. ער איז איינער פון אייער-רע אָנהענגער. ער איז אַ גוטער מוזיקער און שפּילט גוט פּיאַניאָ. אין זיין גענוואָרט טאָר מען וועגן אייך נישט רעדן. ער איז פּאַר-ליבט אין אייך, איינמאָל האָט ער זיך שיר נישט צעקריגט צוליב אייך מיט לוסיען לעווי-קער.

— אַ טייער יינגל!—האָט אויסגערופן קריסטאָף.

— יאָ, איך ווייס, איר האָט עפעס טענות צום אָרעמען לוסיען.

און דאָך האָט ער אייך אויך ליב.

— זאָגט עס נישט, ליוואָלט זיך אַליין נמאס געוואָרן ביי מיר

אין די אויגן.

— באמת?

— בשום אופן נישט! איך פארווער עס אים.

— דאָס זעלבע האָט דאָך געטון דער יונגערמאַן, וואָס איז פּאַרליבט אין אייך. איר זענט ביידע אַ פּאַר משוגעים. לוסיען האָט אונז געוואָלט געבן צו פּאַרשטיין איינס פון אייערע ווערק, האָט זיך אויסגעהויבן דער דאָזיקער שעמעוודיקער בחור, ציטערנדיק פון כּעס, און פּאַרווערט צו רעדן וועגן אייך. געזען אַ חוצפה! צום גליק בין איך געווען דערביי און גענומען לאַכן. לוסיען האָט זיך אויך צעלאַכט, און יענער איז אַ צעטומלטער אַנטשוויגן געוואָרן. לסוף האָט ער איבערגעבעטן.

— אָרעם יינגל!—האָט קריסטאָף געזאָגט.

ער איז געווען גערעכט.

— ווי איז ער אַוועקגעגאַנגען?—האָט ער געפרעגט, נישט הערנ-

דיק, וואָס מאַדאַם רוסען רעדט צו אים.

ער איז אים געגאַנגען זוכן, נאָר דער אומבאַקאַנטער פּריינד

איז פאַרשווינדן געוואָרן.

קריסטאָף איז אָבער צוגעגאַנגען צו מאַדאַם רוסען:

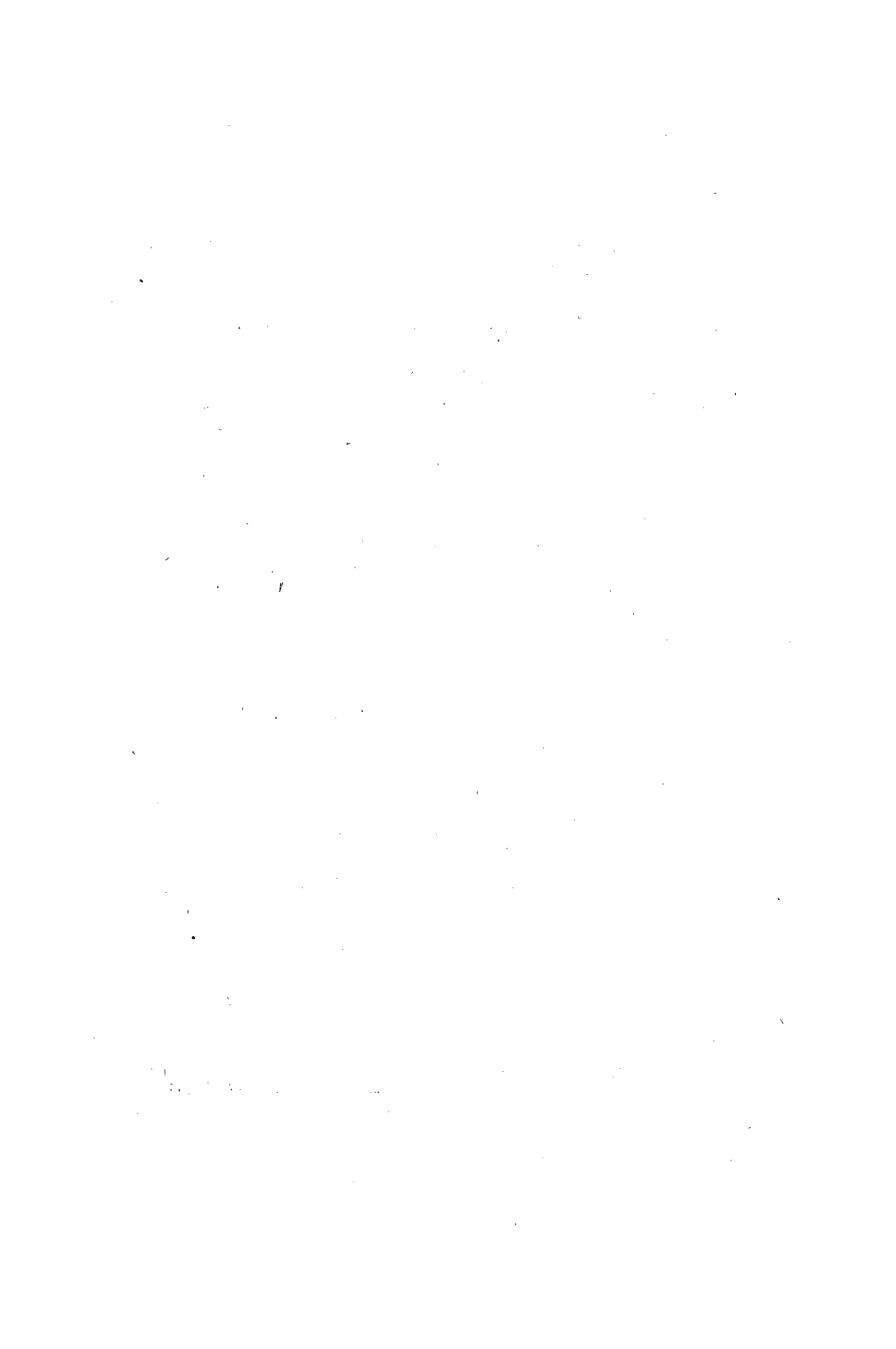
— זאָגט מיר, ווי ער הייסט.

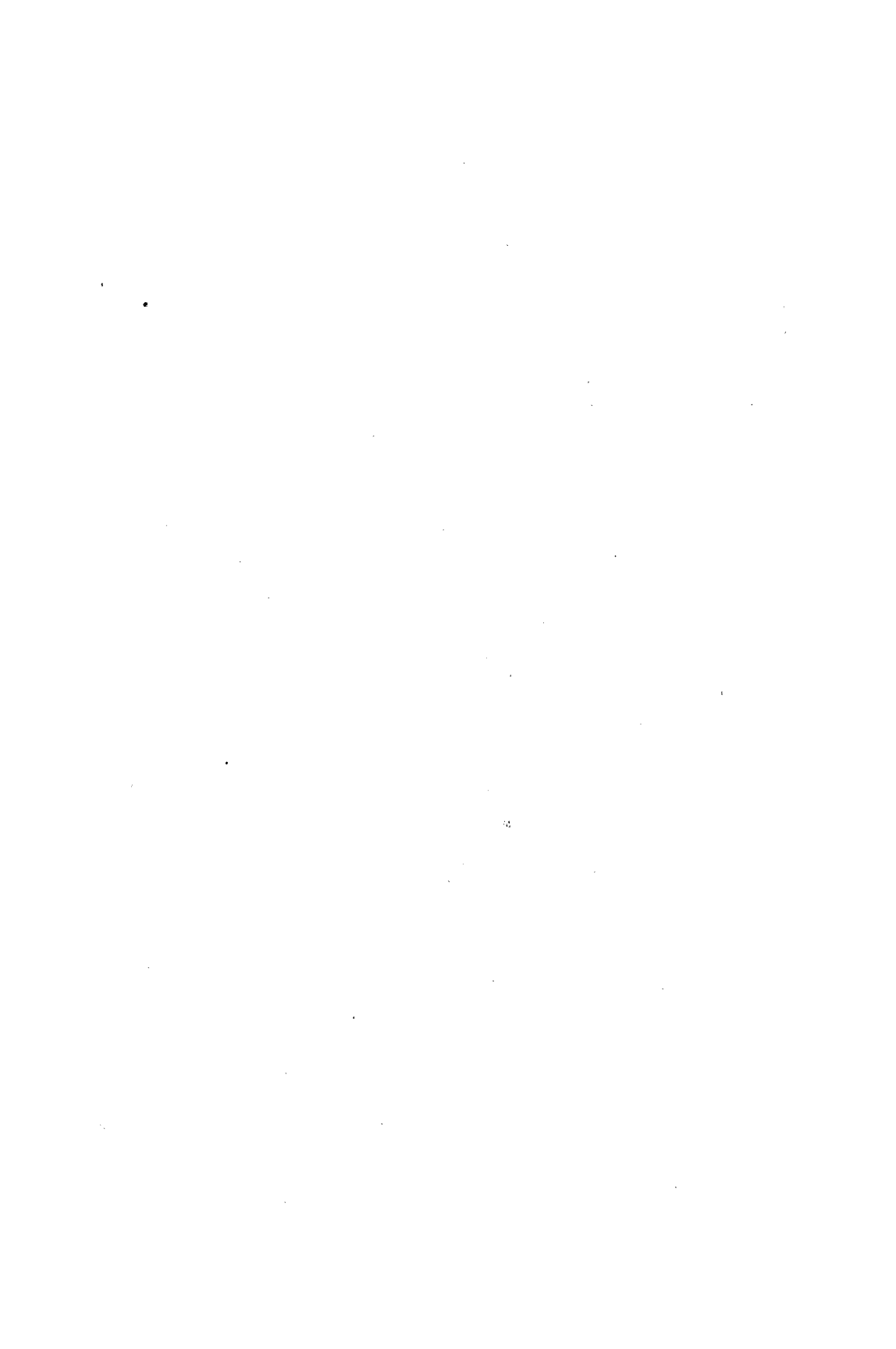
— ווער?—האָט זי געפרעגט.

— דער, מיט וועלכן ליהאָב גערעדט.

— אייער קליינער פאָעט? ער הייסט אַליווער זשאַנען.
דער דאָזיקער נאָמען האָט געקלונגען אין קריסטאָפּס אויערן, ווי
באַקאָנטע מוזיק, אַ סילוועט פון אַ יונג מיידל האָט אַ ווילד דורכגע-
שוועבט פאַר די אויגן פון זיין נשמת נאָר דאָס נייע בילד פון זיין
פריינד האָט אַלץ אָפגעמעקט.

קריסטאָפּ האָט זיך אומגעקערט אַהיים. ער איז געגאַנגען ירוּך
די פאַריווער גאַסן צווישן אַ המון מענטשן. ער האָט גאַרנישט געזען,
גאַרנישט געהערט, זיינע חושים זענען געווען פאַרמאַכט פאַר דער
אויסערלעכער וועלט. ער איז געווען ווי אַן אָזערע, אָפגעטיילט מיט
אַ צוים פון בערגלעך פון דער איבריקער וועלט. קיין שום אָטעם.
קיין גערויש, קיין טומל. און ער האָט זיך איינגעהוּרט:
— איך האָב אַ פריינד.









ראַמען ראָלאַן

זשאַן קריסטאָף

אַנטוואַנעט

זעקסטער באַנד

פֿון פראַנצויזיש

אהרן מאַרק

קאַאָפּעראַטיוו „ב'כ'ער" וואַרשע 1929

Printed in Poland

ROMAIN ROLLAND
JEAN-CHRISTOPHE

Wyd. „BYCHER”, Warszawa
1 9 2 9

Zakład Graf. „STEREOTYP”
Warszawa, Nowolipki 7.

די פאמיליע זשאנען האט געהערט צו די אלטע פראנצויזישע משפחות, וואס האבן לאנגע דורות געווינט אין א פארווארפענעם ווינקל אויף דער פראווינץ און אפגעהיט זייער בלוט-ריינקייט. זייער צאל אין פראנקרייך איז גרעסער, ווי עס דאכט זיך, נישט געקוקט אויף די ענדערונגען, וואס זענען פארגעקומען אין דער געזעלשאפט; נאר א שטארקע איבערקערעניש וואלט זיי געקאנט ארויסרייסן פון דער ערד, ווו זיי האבן, אומבאווסטערהייט, געשלאגן טיפע ווארצלען: זייער צוגעבונדנקייט צו דער ערד נעמט זיך נישט פון קיין שלדיקן חשבון און נישט פון קיין פראקטישער אויסרעכענונג. מיט דער ערד בינדט זיי אין שטארקן בונד דאס מעכטיקע, פארבארגעגע געפיל סיי פון דעם פרימיוון, סיי פון דעם גייסטיקן מענטשן, דאס געפיל, אז מיט יארן צוריק זענען זיי געווען א טייל פון דער דאזיקער ערד, געלעבט מיט איר לעבן, געאטעמט מיט איר אטעם. געהערט אין זייער ברוסט דאס פולסירן פון איר הארץ, ווי צוויי נאענטע באשעפענישן, געפילט איר לייכטסטן ציטער, די טויזנטער פארבן, וואס האלטן זיך אין איין טוישן אין שעהן, יאר-טיילן, טעג העלע און פארוואקלענטע, דעם קלאנג פון די ווערטער און דאס שוויגן פון דער וועלט, און נישט דווקא די שענערע לענדער, נישט דווקא די, ווו דאס לעבן איז שענער, בינדן צו דעם מענטשן, נאר די לענדער, ווו די ערד איז פשוטער, ארעמער, גענטער צום מענטשן, ווו די ערד רעדט מיט אים אויף אן אינטימער שפראך.

אט אזא ארט איז אויך געווען די פראנצויזישע פראווינץ, ווו ס'האט געלעבט די משפחה זשאנען. א פייכט פלאכלאנד, אן אלט דרימ-לענדיק שטעטל, וואס זיין לאנגווייליק פנים שפיגלט זיך אין דעם

מוטנעם וואסער פון א פארגליווערטן קאנאל ארום שטעטל, איינטאָניקע פעלדער, אַקער-ערד, טייכלעך, וועלדלעך און ווידער פעלדער און פעלדער.... קיין איין מאַזעריש אָרט, קיין איין סטאַטוע, קיין איין דענקמאַל נאָכן פארגאנגענעם לעבן. קיין זאך ציט דאָ נישט צו זיך און דאָך איז אַלץ מסוגל צוצובינדן צו זיך. דווקא די פארגליווערט-קייט און פארשלאָפנקייט האָבן פאַרמאָגט אַ פאַרבאָרגענעם כוח. ווער עס פינט עס צום ערשטן מאָל — דער לייט און בונטעוועט זיך. אָבער אויף וועמען די ערד האָט אין משך פון הונדערטער יאָרן פון דור צו דור, אָן אויפהער געהאַט אַן השפעה, דער קאָן זיך פון איר קיינמאָל נישט באַפרייען:

די ערד דרינגט אַריין טיף אין זיין נשמה. די אומבאַוועגלעכ-קייט, האַרמאָנישע לאַנגווייליקייט און איינטאָניקייט האָבן פאַר אַט דעם מענטשן אַ באַזונדער חן, כאַטש ער גיט זיך וועגן דעם קיין חשבון נישט אָפּ, ער באַקלאַנגט זיך אויף זיי, אָבער ער האָט זיי לייב און קאָן זיי קיינמאָל נישט פאַרגעסן.

די פאַמיליע זשאַנען האָט דאָ שטענדיק געווינט. די שפורן פון דער משפחה האָט מען נאָך געקאָנט געפינען אין שטאָט און אין דאָרף, נאָך אין XVII יאָרהונדערט. ס'האָט זיך, נאַטירלעך, געפונען אַ פעטער, וואָס האָט זיך זיין גאַנץ לעבן געווידמעט אויפצושטעלן דעם שלשלת-היחסין פון דער משפחה באַשיידענע, אַרבעטזאַמע מענטשן. פויערים, אַרבעטער, שטאַטישע בעלי מלאכות, שפעטער גלחים, דאָרף-נאטאריוסן; לסוף האָבן זיי זיך אַריבערגעקליבן אין דער אונטער-פּרע-פעקטור פונם קרייז, וווּ אַגיוסטען זשאַנען. דער פאָטער פונם יונגן האָט איינגעאָרדנט זיינע עסקים. ער איז געווען אַ פליסיקער באַנקיר: געשיקט, כיטער, עקשנותדיק, ווי אַ פויער, אין גרונט ערלעך, אָבער נישט שטאַרק מדקדק אין ערלעכקייט, אַ פליסיקער אַרבעטער און אַ ביסל אַ לעב-יונג, וואָס צען מייל אַרום האָט מען געהאַט פאַר אים מורא און דרך-ארץ צוליב זיין בייזער גוטמוטיקייט, אָפּנהאַרציקע רייד און ריזיקן פאַרמעגן. ער איז געווען קליין, ברייט, דיק, שטאַרק, מיט אַ פאַר קליינע לעבעדיקע אויגן אין דעם דיקן רויטן פנים, מיט

סימנים פון פאָקן; אַמאָל איז ער געווען באַרימט פון נאַכיאַגן זיך נאָך קליידלעך, און די דאָזיקע נייגונג איז אים פאַרבליבן אויך אויף שפּעטער. ער האָט ליב געהאַט גראָבע וויצן און גוט עסן. ס'איז פּראַ געווען אים צו זען ביים טיש; ביי זיין זייט איז געזעסן זיין זון אַנטוואַן און עטלעכע אַלטע חברים זיינע: אַ פּרידנס-ריכטער, אַ נא-טאַריס, אַ גלח פון דער קירכע, (דער אַלטער זשאַנען וואָלט דעם גלח אַליין אויפגעגעסן, נאָר ער האָט געקאָנט עסן מיט אים צוזאַמען אויך, אַבי יענער האָט נאָר גוט געקאָנט די מלאכה) — פעסטע יונגער, געשניצט אַלאַ ראַבעלע. בעת זיי זענען צוזאַמען געזעסן ביים טיש אין געזעסן, האָט מען אומאויפהערלעך דערציילט גראָבע וויצן, געקלאַפט מיטן פּויסט אין טיש, שטורמיש געלאַכט, ביז די פּרייד פלעגט זיך אַרויסכאַפּן אין דרויסן און אָנגעשטעקט די דינערשאַפט אין קיך און די שכנים אויפן גאַס.

דערנאָך איז דער אַלטער אַגיוסטען קראַנק געוואָרן אויף לונגען-ענטזינדונג, בעת ער איז אין אַ הייסן זומער-טאָג אַראָפּ אין איין העמד אין קעלער אַריינצוגיסן וויין אין די פלעשער. אין פיר און צוואַנציק שעה אַרום האָט זיך אַגיוסטען אַריבערגעקליבן אויף יענער וועלט, אין וועלכער ער האָט נישט געגלויבט, באַזאָרגט, נאַטירלעך, מיט אַלע נויטיקע סאַקראַמענטן, ווי עס פּאַסט פאַר אַ פּשרן וואָלטער-יאַנער קליינבירגער פון דער פּראָווינץ, וואָס לאָזט אין די לעצטע מינוטן פון זיין לעבן טון די גלחים, וואָס זיי ווילן, אַבי די ווייבער זאָגן אים צורו לאָזן, — וואָרום, אייגנטלעך, איז אים אַלץ איינס, און אויסער דעם — ווער ווייס? אפשר...

זיינע עסקים האָט איבערגענומען זיין זון אַנטוואַן, אַ קליין, דיך מענטשעלע מיט אַ ראַזירט פנים און באַקן-בערד, וואָס פלעגט רעדן האַסטיק און שטאַמלענדיק; ער האָט ליב געהאַט צו מאַכן אַ טומל און פלעגט זיך באַוועגן גיך און פּזינק, ער האָט נישט פאַר-מאָגט דעם פּאַטערס פּראַקטישן חוש אין געלט-ענינים און דאָך איז ער געווען אַ גוטער אַדמיניסטראַטאָר. ער האָט בלויו געדאַרפט פירן סיסטעמאַטיש די אינטערנעמונגען, וואָס זיין פּאַטער האָט אָנגעהויבן, זיי זענען מיט דער צייט פון זיך אַליין געוואַקסן. אין דער גאַנצער געגנט האָט ער געקריגן אַ שם פאַר אַ גרויסן סוחר, הגם די שבחים זענען געקומען נישט אים, נאָר דעם פּאַטער. ער איז בלויו געווען פּלייסיק און סיסטעמאַטיש. חוץ דעם, זייער הערלעך. ער איז באמת

דאזי געווען געשעצט צו ווערן פון אלע צען זיין העפלעכקייט, היי-
מישקייט (אפשר שוין צו שטארקע היימישקייט, וואָס אַנדערע האָבן
זי געהאַטן פאַר גראָב, פראַסט) האָבן אים געשאַפן אַ גוטן נאָמען
אין גאַנצן שטעטל און אין דער געגנט. ער איז געווען גאַנץ קאַרג
אין געלט-זאַכן, דערפאַר האָט ער נישט געקאַרגט קיין געפילן און
קוים פלעגט טרעפן חזילה אָן אומגליק אין שטעטל, פלעגט ער אַזוי
רינדליק קלאָגן, אַז ער האָט געקאַנט אויפוועקן אַ טויטן.

די פּאָליטיק האָט פאַרנומען ביי אים, ווי ביי ס'רוב מענטשן
פון שטעטל, אָן אָנגעזען אָרט. ער איז געווען אַ רעפּובליקאַנער, אַ
געלאַסענער און גלייכצייטיק אַ הייסער, אַ ליבעראַל און גלייכצייטיק
פאַנאַטיקער, אַ נאַציאָנאַליסט און גלייכצייטיק אַ פאַרביסענער אַנטי-
קלעריקאַל, ווי זיין טאַטע. ער איז געווען אַ מיטגליד פון שטאַט-ראַט,
און פונקט ווי זיינע חברים, הנאה געהאַט צו מאַכן אַ מיאוסן ווייץ
מיטן גלח פון שטעטל אָדער מיטן בעל דרשן פון די תענותים, וואָס
האַט געוועקט ביי די ווייבער התלהבות. מען דאַרף נישט פאַרגעסן,
אַז דער אַנטיקלעריקאַליזם פון די פראַנצויזישע שטעטלעך איז, מער
אָדער ווייניקער, שטענדיק אָן עפיזאָד פון אַ פאַמיליען-מחזוקת צווישן
מאַן און ווייב, די דאָזיקע מחלוקת קומט פאַר באַהאַלטענערהייט צווישן
פיר ווענט.

אַנטראָן זשאַנען האָט אויך געהאַט טענות צו ליטעראַטור, ווי
אַלע פראָווינג-מענטשן פון זיין צייט האָט ער זיך געשפּייזט מיט די
רוימישע קלאַסיקער און געקענט אויף אויסנוועניק עטלעכע זייטן פון
זייערע ווערק, און אַסאַך משלים לויטן מוסטער פון לאַפּאַנטען,
בוּאַלאַ, דעם מחבר פון דער „פּאַעטישער קונסט“, און דער עיקר פון
„לוטרען“, — אַסאַך ציטאַטן פונם מחבר פון „מיידל“ און קלענערע
דיכטער פון אַכצנטן יאָרהונדערט; ער האָט זיך באַמיט צו שרייבן
לידער לויט זייער מוסטער. צווישן זיינע באַקאַנטע איז ער נישט גע-
ווען דער איינציקער מיט דער דאָזיקער שוואַכקייט, און דאָס האָט
אים נאָך צוגעגעבן אַ גרעסערן ווערט. מ'פלעגט זאָגן אין זיין נאָמען
וויצן אין פּערזן, פיר-שעהדיקע סטראַפּן, לידער לויטן אַלף בית,
ווערטלעך און לידלעך, וואָס זענען געווען גענוג דרייסט אָבער גראָב.
אויך די סודות פון דעם פאַרדיינגס-פראַצעס זענען אים געווען באַ-
קאַנט: די מוזע פון דעם לאַנד ביי די לאַרע בלאָזט זייער גערן
אין דעם שופּר, ווי דער באַווסטער שד ביי דאַנטען.

„Ed egli avea cal fatto trombetta“

אָט דער קליינער, דיקער און אַרבעטזאָמער מענטש האָט חתונה געהאַט מיט אַ פרוי, וואָס האָט פאַרמאָגט אינגאַנצן אַן אַנדער נאַטור, אַ טאַכטער פון אַן אַרטיקן באַאַמטן, לויט-דעוויליע, אָדער בעסער גע- זאָגט דעוויליע, ווייל זייער נאָמען האָט זיך מיט דער צייט צעשפּאַלטן אויף צווייען, פונקט ווי אַ שטיינדל, וואָס פאַלט אַראָפּ פון אַ באַרג. איר משפּחה איז פון דור דורות באַשטאַנען פון באַאַמטע. זיי האָבן געהערט צו דער אַלטער ראַסע פון פּראַנצויזישע פאַרלאַמענטאַריער, וואָס האָבן אַ הויכן באַגריף וועגן געזעץ און פּליכט, געוועלשאַפטלעכע קאָנווענאַנסן, ועלפּסט ווירדע, פּערזענלעכע און דער עיקר קלאַסן- חשיבות. אָט דאָס געפיל איז נאָך געווען שטאַרקער צוליב זייער אַב- סאָלטער ערדעכקייט, וואָס איז געווען געמישט מיט אַביסל פּיליסטע- רישקייט. אין דעם פאַראַנגענעם יאָרהונדערט זענען זיי אויך געווען באַאיינפלוסט פונם שטרענגן זשאַנסעניזם, און דעריבער איז ביי זיי געבליבן, אויסער דער פאַראַכטונג צום יעזואיטיזם, אויך אַביסל פעסע- מיום און אומצופרידנקייט. זיי זענען נישט געווען עמפּינדלעך אויף דער שיינקייט פון לעבן. נישט אַראָפּגענומען די שטיינער פון זייער וועג, נאָר גרייט געווען צו לייגן נאָך פּרישע שטיינער, אַבי צו האָבן דאָס רעכט זיך צו באַקלאַנגן. לויט-דעוויליע איז באַשאַנקען געוואָרן מיט אָט די שטריכן, אין קעגנזאץ צו דעם אַביסל מגושמדיקן אָפּטי- מיום פון איר מאַן. זי איז געווען העכער פון אים מיט אַ קאָפּ, מאַ- גער, פּיין-געבויט, געקאָנט זיך אָנטון, אָבער מיט אַביסל אַ שטייפער עלעגאַנץ, מחמת וואָס זי האָט שטענדיק אויסגעזען ערטער, ווי זי איז געווען באמת. אָבער זי איז געשטאַנען אויף אַ הויכער מאַראַלישער מדרגה און איז געווען שטרענג צו אַלעמען: זי האָט נישט מוהל גע- ווען קיין שום פעלער און קיין שום זינד. מהאָט זי געהאַלטן פאַר אַ קאַלטע שטאַלצע פרוי. זי איז געווען זייער פרום און דעריבער פלעגן פאַרקומען צווישן איר מיטן מאַן שטענדיקע מחלוקת. אָבער בכלל האָבן זיי זיך שטאַרק ליב געהאַט, און כאַטש זיי האָבן זיך אָפּט געקריגט, האָבן זיי נישט געקאָנט לעבן איינער אָן דעם צווייטן. זיי זענען ביידע נישט געווען איבעריק פּראַקטיש: ער — ווייל ער האָט נישט געקענט די מענטשלעכע פּסיכאָלאָגיע (מהאָט אים געקאָנט אָפּמאַרן מיט אַן אַרנטלעכן פנים און מיט אַ שיין ווערטל), און זי — ווייל זי האָט נישט געהאַט די מינדסטע ידיעה אין די געשעפטן (זי

האָט זיי לחלוטין נישט פאַרשטאַנען, און אַזוי ווי זי איז געשטאַנען
פון דערווייטן, האָט זי זיך מיט זיי נישט אינטערעסירט.

זיי האָבן געהאַט צוויי קינדער: אַ טאָכטער אַנטוואַנעט און אַ
זון אַליוויער, מיט פינף יאָר יינגער פון איר.

אַנטוואַנעט איז געווען אַ שיינע ברונעטיק, מיט אַ קליין קיילעכ-
דיק, באַחנט אַרנטלעך פנימל פונם ריין פראַנצויזישן טיפ; לעבעדיקע
אויגן, אַ בולטן שטערן, אַן איידעלן קין, אַ קליין גלייך נעזל (איינס
פון יענע איידעלע נעזלעך, ווי ס'האָט אַמאָל שוין געצייכנט אַן אַל-
טער פראַנצויזישער מאָלער, וואָס אין זיי קומט שטענדיק פאַר אַ
לייכטע שפיל, וואָס מ'קאָן נישט אויפכאַפן, אַ שפיל, וואָס באַלעבט דאָס
גאַנצע פנים און זאָגט ערות אויף די איידעלע באַוועגונגען, וואָס קו-
מען פאַר אין דער נשמה, בעת דער מענטש רעדט אָדער הערט זיך
אייין). זי האָט גאַרנישט פון איר טאַטן — זיין פרייד און זיין זאָרג-
לעאָזיקייט.

אַליוויער איז געווען אַן איידל בלאַנד יינגל, נידעריק ווי זיין
טאַטע, אָבער לחלוטין אַן אַנדער נאַטור. זיין געזונט האָט אין די
קינדער-יאָרן געליטן פון אַסאך קראַנקהייטן, און הגם די פאַמיליע האָט
אים זייער געפיעשטשעט, איז ער אויסגעוואַקסן אַ מעלאַנכאָלישער
טרוימענדיקער, שוואַכער בזור, וואָס האָט מורא געהאַט פאַרן טויט
און איז לחלוטין נישט געווען באַוואַפנט קעגן דעם לעבנס-קאַמף. צו-
ליב שעמעוודיקייט פלעגט ער זיצן איינזאַם און זיך אַרויסגעדרייט
פון קינדער-געזעלשאַפט. ער האָט זיך געפילט צווישן זיי שלעכט,
פיינט געהאַט זייערע שפילן און געפילט אַן עקל צו זייער גראַביקייט;
ער האָט זיך געלאָזט שלאָגן נישט צוליב פחדנות, נאָר צוליב שע-
מעוודיקייט, ווייל ער האָט מורא געהאַט זיך צו פאַרטיידיקן און
עמעצן חלילה צו טון אַן עוולה. און ווען נישט זיין פאַטערס מעמד
אין דער געזעלשאַפט, וואָלט ער געהאַט פון זיי געברענטע צרות.
ער איז געווען צאַרט און פאַרמאָגט אַ קרענקלעכע עמפינדלעכקייט.
ס'איז גענוג געווען איין וואָרט פון ליבע אָדער מוסר, אַז ער זאָל

זיך צעוויינען. זיין שוועסטער, וואָס איז געווען פון אים אַסאַך גע-
 זונטער, האָט אָפגעלאַכט פון אים און אים גערופן „קלאַג-מוטער“.
 די ביידע קינדער האָבן זיך זייער ליב געהאַט, אָבער דער אונ-
 טערשיד צווישן זיי איז געווען אַזוי גרויס, אַז זיי האָבן זיך נישט
 געקאַנט צוזאַמענלאַעפן. יעדערער פון זיי איז געגאַנגען זיין וועג און
 געהלומט זיינע אייגענע חלומות. וואָס מער אַנטוואַנעט איז געוואָקסן
 אַלץ שענער איז זי געוואָרן. מענטשן האָבן עס איר געזאָגט, און זי
 האָט עס גוט געוואוסט. זי האָט זיך דערמיט געפרייט און געוועבט זיך
 ראַמאַנען אויף דער צוקונפט. דער אָנגעכמורעטער און אומעטיקער
 אַליווער האָט געפילט, אַז יעדע באַרירונג מיט דער אויסערלאַעכער
 וועלט טוט אים וויי. ער פלעגט זיך צוריקציען אין זיך און פלעגט
 זיך אַליין דערציילן מעשות. ער האָט געפילט אַ שטאַרקע באַדערפע-
 ניש, אַ באַגער פון אַ פרוי צו לעבן און געליבט צו ווערן. דערוויי-
 טערט פון זיינע חברים, האָט ער זיך געשאַפן אין דער פאַנטאַזיע
 דריי פריינט: איינער האָט געהייסן זשאַן, דער צווייטער עטיען און
 דער דריטער פראַנסואַ. ער האָט זיך שטענדיק געפונען אין זייער
 געזעלשאַפט און נאַטירלעך קיינמאָל נישט באַמערקט די מענטשן פון
 זיין סביבה. ער איז ווייניק געשלאָפן און אָן אויפהער געהלומט. אין
 דערפרי, בעת מ'פלעגט אים אויפוועקן פון שלאָף, פלעגט ער בלייבן
 ליגן און טרוימען, בעת זיינע באַרוועסע פיס זענען אַראָפגעהאַנגען
 פון בעט אָדער, טיילמאָל, בעת ער האָט אָנגעטון ביידע זאָקן אויף
 איין פוס. ער פלעגט חלומען, בעת ער האָט געהאַלטן ביידע הענט
 אין אַ שיסל וואַסער, בעת ער האָט געאַרבעט ביים טיש, געשריבן אַ
 שורה אָדער געמאַכט די לעקציעס. ער פלעגט גאַנצענע שעהן חלומען,
 ביז ער פלעגט פלוצלינג אויפהויבן די אויגן און דערזען, אַז ער האָט
 נאָך גאַרנישט געלערנט. ביים טיש, בעת מ'פלעגט צו אים רעדן, איז
 ער געזעסן אַ צעחושטער, האָט געענטפערט אין עטלעכע מינוט אַרום
 אָדער פאַרגעסן אין מיטן אַ זאָך, וואָס ער האָט געוואָלט זאָגן. ער
 פלעגט שטיל פאַרזינקען אין זיינע מחשבות און אין דער איינטאָני-
 קייט פון די טעג, וואָס פליסן געלאַסן אין די פראַווינגן-שטעט.
 אַט איז די ברייטע האַלב-ליידיקע שטוב, וואָס בלויז איין טייל
 אירער האָט געדינט פאַר אַ דירה; די ברייטע אימהדיקע קעלערס און
 בוידים, די מיסערעיווע פאַרמאַכטע צימערן, די פאַרמאַכטע לאַדנס,
 דאָס מעבל איינגעהילט אין ציבן, פאַרהאַנגענע שפיגלען, אַרומגעוויקלטע

לייכטער, אלטע שמייכלענדיקע פאמיליען-פארטרעטן, קייזערלעכע
 שטריכן, וואָס האָבן אויסגעדריקט העלדישע און גלייכצייטיק וויל-
 יונגערישע גבורה, אַלְקִיביאַדעס און סאַקראַטעס ביי דער גאַסן-פּרוי-
 אַנטיוכס און סטראַטאַניקא, די געשיכטע פון עפאַמינאַנדאַס, בעלעזאַר,
 וואָס גייט איבער די הייזער; און אין דרויסן אַן איינטאַניקע קלאַפּע-
 ריי ביים שמיד קעגנאיבער, דער הינקענדיקער טאַנץ פון די האַמערס
 אויף דער קאָוואַדלע; דער שווערער אָטעם פון דעם בלאַזזאַק, דער
 ריה פון אַן אָפּגעברענטן האָרן, און ווייטער, דאָס פאַטשן פון די
 וועשנס, וואָס זענען געשטאַנען געבויגן ביים טייך, טויבע אָפּקלאַנגען
 פון דעם קצהס-האַק פון דער שכנותדיקער הויז, אַ קלימפּעריי פון אַ
 פּערד איבערן ברוק. דאָס סקריפען פון דעם פּלומפּ, די בריק, וואָס
 אַרום דעם קאַנאַל, די שווערע דאַמפּערס אָנגעלאָדן מיט האַלץ, וואָס
 האָבן זיך פאַמעלעך געצויגן פאַרן גאַרטן, דער קליינער ברוקירטער
 הויף און די שטיק ערד, ווּ עס זענען צווישן געראַניואַס, פעטוניעס,
 לאַרין-וואַזאַנען און בליענדיקע מילגרוימען געוואַקסן אויף יענער זייט
 קאַנאַל צוויי ליניען; טיילמאַל דער רעש פון מאַרק אויפן נאַטן
 פּלאַץ, פּויערן אין העל-בלויע בלוועס, קוויטשנדיקע חזירים, זונטיק,
 בעת דער תּפילה האָט דער אָרגאַניסט אין קירכע געזונגען מיט אַ
 פּאַלשער שטים. דער אַלטער גלח האָט געדרימלט בעת דער תּפילה.
 שפעטער איז די פאַמיליע געגאַנגען שפּאַצירן אויפן וועג צו דער
 סטאַציע, געגריסט זיך העפּדעך מיט די היט צו אַנדערע אַווינע אומ-
 גליקלעכע ווי זיי, וואָס האָבן אויך געהאַלטן פאַר זייער חוב צו שפּאַ-
 צירן, — ביז זיי זענען צוגעקומען צו די פעלדער, וואָס זענען גע-
 ווען באַגאַסן פון דער זון, וווּ עס זענען אַרומגעפּלויגן אומגעזעענע
 לערכן, אַדער ביזן פאַרגליווערטן קאַנאַל מיט זילבער-גלאַנץ, וואָס אויף
 זיינע ביידע זייטן זענען ציטערנדיק אין אַ שורה געשטאַנען די הימל-
 בוימער; שפעטער פּלעגן קומען די פּעטע פּראָוויניץ-מיטאַגן, דאָס פרעסן
 אָן אַ שיעור, בעת אַלע האָבן געשמועסט מיט אַ שטאַרקער בקיאות און
 ליבשאַפט וועגן דער אכילה: אַלע זענען געווען באַהאַונט אין די
 ענינים, ווייל די אכילה איז אין די פּראָוויניץ-שטעט זייער אַ וויכטיקער
 ענין, דאָס איז זייער קונסט. זיי פּלעגן אויך רעדן וועגן געשעפטן,
 דערציילט אַלטע וויצן און, פון צייט צו צייט, געשמועסט וועגן קראַנק-
 היטן און דערציילט אָן אַ שיעור פּרטים. און דאָס קליינע יונגל איז
 געזעסן שטיל אין זיין ווינקל, ווי אַ מייזעלע, גאַרנישט געגעסן נאָר

קוים עפעס אָפגעצופט און זיך צוגעהערט מיט אָנגעשטעלטע אייערן. ער האָט נישט דורכגעלאָזן קיין איין וואָרט, און אויב ער האָט עפעס פאַרפעלט, האָט ער עס אויסגעפילט מיט דער פאַנטאַזיע. ער האָט פאַרמאָגט די באַזונדערע פעיקייט, וואָס מען קאָן באַמערקן ביי אַלטע משפחות און אַלטע ראַסן, וואָס דער שטעמפל פון די דורות האָט זיך אין זיי טיף איינגעקריצט — די פעיקייט אויפצוכאַפן אַזעלכע געדאַנ- קען, וואָס ער האָט נישט פאַרשטאַנען און וואָס ער האָט קיינמאָל נישט געטראַכט, — ס'איז דאָרט אויך געווען אַ קיך, וווּ עס פלעגן זיך אָפטן פעטע און אַכזריותדיקע מיסטעריעזע מעשים, און אַן אַלטע דינסט, וואָס פלעגט דערציילן מאָדנע אימהדיקע מעשות; פאַרנאַכט פלעגט איבערן הויז אַרומפליען אַ מחנה פלעדער-מייז, וועקנדיק אַ פחד צו די דאָזיקע ברואים, וואָס האָבן געווימלט אינם אַלטן הויז; אויסער דעם — שטשורעס, מייזלעך און שפינען; לסוף פלעגט קומען די תפילה ביים בעט, — ער פלעגט זי אָפּוואַגן, נישט וויסנדיק, וואָס ער רעדט; אַן אָפּגעהאַקטער קלונג פון אַ גלעקל אינם שכנותדיקן קלויסטער האָט גערופן די נאָנעס צום שלאָף; לסוף — זיין בעט, דער חלומות-אינול. די בעסטע צייט איז געווען פּרילינג און האַרבסט, בעת זיי האָבן געווינט אין דעם פאַמיליען-גוט עטלעכע וויאָרסט פון שטאַט. דאָרט האָט ער געקאָנט חלומען, וויפיל ער האָט געוואָלט, קיינער איז דאָרט נישט געווען. ווי ביי סירוב קליינבירגער, פלעגט מען האַלטן די קינדער דערווייטערט פון המון, פון די דינער און פאַראַבקעס, פאַר וועלכע מען האָט מורא געהאַט און געפילט צו זיי אַן עקל. די קינדער האָבן געירשנט פון דער מאַמען אַריסטאָקראַטישע, אָדער בע- סער געזאַנט ריין-בירגערלעכע פאַראַכטינג צו פּראָסטע אַרבעט. אַליווער האָט גאַנצע טעג פאַרבראַכט אויף די צווייגן פון אַ בוים און געלייענט ווונדערבאַרע מעשות: די פּראַכטפולע מיטאַלאָגיע, דערציילונגען פון מוזעאוס אָדער פון מאַדאַם ד'אַלנואַ די מעשות פון „טויזנט און איין נאַכט“, רייזע-ראַמאַנען, — ווייל ער האָט געפילט אַ מאָדנע בענק- שאַפט צו ווייטע לענדער, יענע „ים חלומות“ וועלכע דריקן אָפּט יונגע יינגלעך אין די קליינע פּראַנצויזישע פּראָווינץ שטעט. דאָס וועלדל האָט אים אָפּגעטיילט פונם הויז, און ער האָט זיך געקאָנט פאַרשטעלן, אַז ער איז זייער ווייט. און דאָך האָט ער געוויסט, אַז ער איז נאָענט — און האָט זיך געפרייט. ווייל ער האָט נישט ליב גע- האָט צו דערווייטערן זיך אַליין; אין דער נאַטור האָט ער זיך געפילט

איינזאם. די בוימער האָבן גערוישט אַרום אים, דורך די געדיכטע
בלעטער האָבן פון ווייטן אַרויסגעקוקט געלבלעכע וויינגערטנער און
לאַנקעס, וווּ געשטרייפטע קי האָבן זיך געפיטערט; זייערע אויסגעצוי-
גענע טרויעריקע שטימען האָבן אָנגעפילט די שטילקייט פון דעם
דרימלענדיקן דאָרף. די הענער מיט די שאַרפע קוללעך האָבן זיך
איבערגערופן פון פאַרם צו פאַרם. פון די שייערן האָט מען געהערט
דעם אָפּגעהאַקטן אָטעם פון די צעפן. אין אָט דער שטילקייט האָט
נאָך גערוישט אַ פיבערדיק לעבן פון מיליאָנען קליינע ברואים. אַליווער
האַט זיך אומרויק צוגעקוקט צו די מחנות שטענדיק-איינלנדיקע מוראַש-
קעס, צו די באַלאָדענע בינען, וואָס זשומען, ווי אָרגל-פייפלעך, צו די
שטאַלצע נאַרישע אָסעס, וואָס ווייסן אַליין נישט, וואָס זיי ווילן — צו
אָט דער גאַנצער וועלט פון באַשעפטיקטע ברואים, וואָס גייען דורש-
טיק צו אַ ציל... וווהין? זיי ווייסן נישט. אַלץ איינס. ווו עס איז...

אַליווערן האָט אָנגעכאַפט אַ ציטער צו זיצן אין אָט דער בלינד-
דער פיינדלעכער וועלט. ער האָט געצאַפלט ווי אַ האָז, בעת אַ שישקע
אָדער אַ טרוקענע צווייג פאַלט אַראָפּ פון בוים... ער פלעגט זיך בא-
רויקן ערשט דעמאָלט, ווען ער פלעגט פון צווייטן עק גאָרטן הערן.
ווי עס סקריפעט די הוידאָווקע, אויף וועלכער אַנטוואַנעט האָט זיך
מיט התלהבות געהוידעט.

אַנטוואַנעט האָט זיך געחלומט, נאָר אויף איר שטייגער; דעם
גאַנצן טאָג פלעגט זי נישטערן אין גאָרטן. גענאַשט, אומעטום אַריי-
געשטעקט די נאָז און געלאַכט; זי האָט געפליקט וויינטרויבן ווי אַ
שד, באַהאַלטענערהייט געריסן מאָרעלן אין גערטל. געקראַכן אויף אַ
פלויםען-בוים אָדער אים לייכט געשאַקלט, פדי אַראָפּצושאַקלען אַ רעגן
פון גאָלדענע פירות, וואָס צעגיין זיך אין מויל, ווי האַניק. אָדער זי האָט
געפליקט בלומען כּאָטש מען האָט איר פאַרווערט; זי פלעגט זיך אַראָפּ-
פליקן אַ רויז, וואָס איז נאָך געפעלן געוואָרן פון דער פרי אָן
און אַנטלויפן מיט איר טיף אין גאָרטן; דאָרט פלעגט זי מיט תענוג
אַריינשטעקן איר נעזל אין דער פאַרשפורנדער בלום, געקושט זי.
געביסן און געזויגן. דערנאָך פלעגט זי באַהאַלטן די גנבה! פאַרשטעקן
עס אין איר קליידל צווישן אירע קליינע בריסטלעך, וואָס זי פלעגט
נייגעריק באַטראַכטן, ווי זיי שוואַלן אָן אונטער איר אָפּן העמדל... אַ
באַזונדער הנאה אַ פאַרווערטע, איז געווען אויסצוטון די שיד מיט די
זאָקן און צו גיין באַרוועס איבערן קילן, דינעם זאַמד פון גאָרטן, אי-

בערן פייכטן גראָז פון די בייטן; איבער די אייזקאלטע שטיינער אין
שאַטן, אָדער גליעדניקע אויף דער זון, איבערן טייל, וואָס האָט זיך
געצויגן ביים ברעג וואָלד; מיט אירע פיסלעך און מיט די קני האָט
זי געקושט דאָס וואַסער, די ערד און דאָס לייכט. אין שאַטן פון די
נאָדל-בוימער, אויסגעצויגענערהייט, האָט זי באַטראַכט אירע הענט, וואָס
ווערן דורכזיכטיק אויף דער זון, און מיט די לייפן האָט זי מעכאַניש
געגלעט די זיידענע הויט פון אירע איידעלע, פולע אָרעמס. זי פלעגט
זיך פלעכטן בלומען-קרענץ, האַלז-בענדער און קליידלעך פון דעמבע-
בלעטער, זי פלעגט אַריינשטעקן אין זיי בלויז דערנער, רויטן בער-
בעריס און צווייגלעך פון נאָדל-בוימער; זי האָט אויסגעזען ווי אַ וויל-
דע פרינצעסין, אַליין געטאַנצט אַרום אַ פּאַנטאַן און געדרייט זיך מיט
אויסגעשפרייטע אָרעמס אין אַ קרייז, ביז ס'פלעגט איר נעמען שווינד-
לען אין קאָפּ און זי פלעגט פאַלן אויפן גראָז, באַהאַלטן אין אים דאָס
פנים און לאַכן אַ לאַנגע צייט אָן אויפהער און אָן אַ סיבה.

אָט אַזוי האָבן זיך געצויגן די טעג ביי די ביידע קינדער,
וואָס האָבן געלעבט זייער נאָענט און דאָך זיך איינס מיטן צווייטן נישט
אינטערעסירט—אויסער יענע מינוטן ווען אַנטוואַנעטן איז איינגעפאַלן
אַפצוטון דעם ברודער אַ שפיצל; אַרויפשיטן אים אַ הויפן נאָדלעך
אָדער טרייסלעך אַ בויס אויף וועלכען ער איז געזעסן, כדי אים איבער
צושרעקן, אָדער איבערשרעקן אים פּלוצלינג מיט אַ געשריי:

— הוהו! הו!

טיילמאָל פלעגט זי אָנכאַפן אַ שטאַרקער חשק זיך מיט אים צו
רייצן, זי פלעגט אים אַראָפרופן פון בוים, מיטן אויסרייד אַז די מאַ-
מע רופט אים, און ווען ער איז אַראָפּ, איז זי אַרויף אויף זיין אָרט
און בשום אופן נישט געוואָלט אַראָפּגיין. אַליווער פלעגט וויינען און
דראַען, אַז ער וועט דערציילן די עלטערן, אָבער ס'איז נישט געווען
וואָס מורא צו האָבן, אַז אַנטוואַנעט וועט לאַנג בלייבן זיצן אויפן
בוים: זי האָט קיין צוויי מינוט נישט געקאָנט זיצן רויק, נאָך דעם
ווי זי האָט זיך אָנגעלאַכט פון אַליווערן, גוט אים אויסגעמאַטערט
און דערפירט ביז טערן, האָט זי זיך אַראָפּגעקייקלט אַראָפּ, אָנגעפאַלן
אויף אים, געטרייסלט און גערופן. „קליינער האַז, געוואַלערט אים
אויף דער ערד און געריבן די נאָז מיט גראָז. אומזיסט האָט ער זיך
מיט איר געראַנגלט; ער איז געווען צו שוואַך, ער פלעגט בלייבן
ליגן אויסגעצויגן אויפן רוקן ווי אַ מאי-זשוק, די מאָגערע אָרעמס זענען

געווען צוגעשמידט צו דער ערד מיט אנטואנעטס געזונטע הענטלעך
און האָבן אויסגעזען קלאַנגדיק און פאַרצווייפלט. אַנטואַנעט האָט זיך
נישט געקאָנט איינהאַלטן — זי האָט געזען, אָו ער איז באַזיגט און
גיט זיך אונטער. האָט זי זיך צעלאַכט, האַסטיק אים אַ קוש געטון
און אים צורו געלאָזט — ביים געזעגען האָט זי פונדעסטוועגן נישט
פאַרגעסן אַריינצושטופן אים אין מויל אַריין אַ הויפּן גראָו. ער האָט
עס שרעקלעך פיינט געהאַט, ווייל ער האָט זיך געמיאוסט, ער האָט
געשפיגן, געווישט דאָס מויל און אויפגערעגט פּראָטעסטירט, בעת זי
איז לאַכנדיק געלאָפּן מיט אַלע כוחות.

זי האָט שטענדיק געלאַכט, אַפילו ביינאַכט פון שלאָף. אַליווער
איז געלעגן אין צווייטן צימער און נישט געקאָנט איינשלאָפּן: ער
האַט זיך אַליין דערציילט מעשות און אויפגעשפרונגען פון אָרט, בעת
פון צווייטן צימער האָט זיך געלאָזט הערן אַנטואַנעטס ווילדער גע-
לעכטער מיט עפעס אָפּגעהאַקטע ווערטער, וואָס זי האָט צו זיך גע-
רעדט אין דער שטילקייט פון דער נאַכט. אויף דרויסן האָבן די
אָפענע פענסטער געסקריפעט פון ווינט, די בוימער האָבן גערוישט
און הינט האָבן געוואָיעט אין די דערפער און פארמען טיף אין
וואַלד. אינם פּאָספּאַרישן לייכט פון דער נאַכט האָט אַליווער געזען
פאַר זיין פענסטער די שווערע טונקעלע צווייגן פון די נאָדל-בוימער,
וואָס האָבן זיך געשאַקלט אין לבנה-שיין, ווי געשפענסטער, און אַנטו-
אַנעטס געלעכטער האָט אים גרינגער געמאַכט דאָס האַרץ.

ביידע קינדער זענען געווען זייער פרום. דער עיקר אַליווער.
דעם פּאָטערס אַנטיקלעריקאַלע אַנשויונגען האָבן זיי שטאַרק געערגערט.
אַבער גלייכצייטיק ערלויבט צו האַלטן זיך פריי; ער איז אין
האַרצן, ווי אַסאַך אפרקורסישע קליינבירגער, געווען זייער צופרידן,
וואָס זיינע בני-בית גלויבן פאַר אים אויך: ס'שאַדט נישט צו האָבן
אַ צד אין באַרשטש אַפילו צווישן שונאים, ווייל, אייגנטלעך, קאָן מען
נישט וויסן ווער ס'וועט האָבן מער מזל. בכלל האָט ער געגלויבט אין
גאָט און געהאַט בדעה אין דער לעצטער שעה פאַרן טויט צו רופן
אַ גלח, פונקט ווי דער טאַטע. אויב ס'וועט נישט העלפּן — שאַטן

זועט עס זיכער נישט. מ'דארף נישט גלויבן דווקא אין א שרפה, כדי צו פארזיכערן זיך פון א פייער.

דער קרענקלעכער אָליווער איז געווען גענויגט צו מיסטיציזם, טיילמאָל האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער הערט אויף צו לעבן. ער איז געווען לייכטגלויביק און צאַר און גענויטיקט זיך אין אַן אָנלען; דער גלויבן האָט אים פאַרשאַפט אַ ווייטיקלעכן תענוג. דאָס גליקלעכע געפיל זיך איבערצוענטפערן אַן אומגעזעענעם פריינד, וואָס זיינע אַרעמס זענען שט. נדיק פאַר אַלעמען אָפן און וואָס אים, דעם אַלץ פאַרשטייענדיקן און אַלץ פאַרגעבנדיקן קאָן מען אַלץ פאַרטויען. ער האָט זיך מיט פריינד געטובלט אין אַט דעם טייך פון עניוּת און ליי- בע, פון וואַנען די נשמה קומט אַרויס ריין, אַרומגעוואַשן און אויס- גערוט. עס איז פאַר אים געווען אַזוי נאַטירלעך, אַז מען דאַרף גלויבן, — ער האָט פשוט נישט פאַרשטאַנען, ווי מען קאָן צווייפלען; ער האָט געטראַכט, אַז די מענטשן טוען עס ביזווייליק און אַז זייער צופיקורסות איז אַ שטראַף פון גאָט; שטילערהייט האָט ער תפילה גע- טון צו גאָט, ער זאָל זיך מרחם זיין אויף זיין טאָטן, און זיך שטאַרק געפרייט, בעת ער האָט איינמאָל אין דער דאַרפֿשער קירכע געזען, ווי זיין טאָטע צימט זיך איבער אויף אַ מעכאַנישן אופן. די געשיכ- טעס פון דעם הייליקן טעסטאַמענט האָבן זיך צונויפגעמישט אין זיין מוח מיט די ווונדער-מעשות וועגן ריבעצאַל, גראַסיעז און פערסינע אָדער דעם קאַליף האַרן-אל-ראשיד. ווען ער איז געווען קליין, האָט ער נישט געצווייפלט אין דעם אמת פון די דאָזיקע מעשות. און פונקט ווי ער איז נישט געווען זיכער, צי קען ער נישט שאַקאַבאַקן מיט דער צעשניטענער ליפ, דעם פליידערנדיקן ראַזירער, אָדער דאָס גערבעלע פון קאַטגאַר, פונקט ווי ער פלעגט בעתן שפאַציר זוכן מיט די אויגן דעם שוואַרצן פיקהאַלץ, וואָס טראַגט אין שנאָבל דעם ווונ- דער-סימן פון די אוצרות זוכער, — אַזוי האָט אויך כנען און דאָס הייליקע לאַנד געדאַרפט ליגן, לויט זיין קינדערשער פאַנטאַזיע, ערגעץ אין בורגונדיען, אָדער אין בערי. אַ קיידעכדיק בערגל אין דער געגנט מיט אַ קליין בויםל, וואָס האָט אַרויסגעשטעקט, ווי אַן אַלטע פעדער, האָט אויסגעזען ביי אים ווי דער באַרג, וווּ אַברהם האָט געפירט יצחקן צו דער עקדה. אַ פאַרטרוקנט בויםל אין עק פון דאָרף האָט אויסגעזען ביי אים ווי דער ברענענדיקער סנה, וואָס איז אין משך פון דער צייט פאַרלאָשן געוואָרן. אַפילו ווען ער איז עלטער געוואָרן

און ס'האט זיך גענומען אין אים אנטוויקלען דער חוש פון קריטיק-האט ער ליב געהאט זיך איינצווויגן מיט רעליגיעזע פאלקס-לעגענדן און ס'האט אים אַזוי שטאַרק הנאה געטון, אַז כאָטש ער האָט אין דעם נישט געגליבט, האָט ער זיך דאָך בכיוון איינגערעדט. דעריבער פלעגט ער לאַנג וואַרטן אויפן גרויסן שבת. ווען די פסח-בלעקלעך, וואָס וואַנדערן אין דעם גרויסן דאָנערשטיק קיין רוים, קערן זיך אום צוריק און פאַכען מיט באַפּוצטע פענדלעך אין דער לופטן. לסוף האָט זיך קלאָר געמאַכט, אַז ס'איז נישט אמת. און דאָך פלעגט ער כּסדר אויפהויבן דעם קאַפּ צום הימל, ווען ער האָט געהערט קלינגען און איינמאַל האָט זיך אים אַפילו געדוכט — כאָטש ער האָט געוואָלט, אַז ס'איז אוממעגלעך — אַז ער זעט, ווי איין גלעקל, באַפּוצט מיט בלויע טצענגעס, איז פאַרשווונדן געוואָרן אונטערן הויז.

ער האָט געפילט אַ שטאַרקן באַגער זיך אראָפּצולאָזן אין דער וועלט פון לעגענדע און גלויבן. ער פלעגט אַנטלויפן פון לעבן, אַנט-לויפן פון זיך אַליין. אַ מאַגערער, בלאַסער און שוואַכער, האָט ער דערפון שטאַרק געליטן און נישט געקאָנט פאַרטראָגן, ווען אַנטלויפן האָבן עס אים געזאָגט. ער האָט געטראָגן אין זיך דעם פעסימיזם, וואָס ער האָט בלי ספק געירשנט פון דער מאַמען און וואָס האָט אין דעם קרענקלעכן יינגל געפונען אַ גוטן באַדן. ער האָט עס אַליין נישט געוואָסט, געמיינט אַז אַלע זענען ווי ער. און אָט דאָס זען-יעריקע מענטשעלע, אָנשטאַט צו שפּילן זיך אין דער פרייער צייט אין גאַרטן, פלעגט זיך אַליין פאַרשליסן אין צימער און קייענדיק אַ שטיק ברויט שרייבן זיין צוואה.

ער האָט געשריבן אַסאַך. יעדן אָונט, אין דער שטיבל, פלעגט ער מיט התלהבות שרייבן זיין טאָג-בוך. ער האָט נישט געוואָסט צו וואָס ער טוט עס, ווייל, אייגנטלעך, האָט ער נישט געהאַט וואָס צו זאָגן אויסער נאַרישקייטן. דאָס שרייבן איז געווען ביי אים אַ ירושה-מאַניע. די אַלטע באַדערפעניש פון די פּראַווינצער קליינבירגער — אָט די אייביקע ראַסע, וואָס גייט קיינמאַל נישט אונטער — וואָס פאַרשרייבן יעדן טאָג, ביז זייער טויט, מיט נאַרישן געדולד און כּמעט גבורה, זייער גענוי אַלץ וואָס זיי האָבן געזען, גערעדט, געטון, גע-הערט, געגעסן אָדער געטרונקען. ער האָט עס געטון פאַר זיך און נישט פאַר קיין אַנדערן. קיינער וועט עס נישט לייענען. אַפילו ער אַליין וועט עס אויך נאָכאַמאַל נישט איבערלייענען.

די מוזיק, איז פונקט ווי דער גלויבן, געווען פאר אים א שוין קעגן דאָס בלעדנדיקע טאָג-ליכט; ביידע, דער ברודער מיט דער שוועסטער, זענען בטבע געווען מוזיקאַליש, דער עיקר אַליוויער, וואָס האָט עס געירשנט פון דער מאַמען. נאַטירלעך, האָבן זיי קיין אַנטוויקלטן געשמאַק נישט פאַרמאָגט. קיינער איז נישט געווען פעיק אים צו אַנטוויקלען אין אַ פּראָווינץ-שטאָט, וווּ מ'האַט קיין אַנדער מוזיק נישט געהערט, הויך דעם שטאַטישן אַרקעסטער, וואָס האָט גע-שפילט מאַרשן, אַדער אין חגאַטעג, פּאַפּורי פון אַדאַף אַדאַם, און הויך דעם אַרגאַניסט, וואָס האָט געשפילט ראָמאַנסן און פּיאַנאַ-איבונד-גען, די קליינשטעטלדיקע טעכטער, וואָס האָבן אויף צערודערטע אינסטרומענטן געבאַמבלט וואַלסן, פּאַלקעס, אווערטורן פון דעם „קאַליף פון באַגדאַד“ און „געיעג פון דעם יונגן אַנרי“, אַ צוויי דריי סאַנאַטן פון מאַצאַרט, שטענדיק די אייגענע סאַנאַטן מיט די זעלבע גרייזן אין שפּילן. דאָס דאָזיקע שפּילן איז געוואָרן אַ שטענדיקער טייל פון דעם אַוונט-פּראָגראַם, בעת געסט זענען געקור-מען אויף אַ באַזוך. נאָכן עסן פלעגט מען בעטן די טאַלענטפולע שפּילער, זיי זאָלן ווייזן, וואָס זיי קענען. אין אָנהויב פלעגן זיי זיך אָפּזאָגן, רויט ווערן, און לסוף נאָכגעבן. יעדערער האָט געשפילט די גרעסטע זאַך, וואָס ער האָט געקענט אויף אויסנווייניק, אַלע האָבן געכאַפט התפעלות פונם קינסטלערס זפרון און פון זיין שפּילן, וואָס איז רעיעל „ווי פּערל“.

אַט די צערעמאָניע, וואָס פלעגט זיך איבערחזרן כמעט יעדן אַוונט, האָט ביידע קינדער פאַרשטערט די הנאה פון מיטאַג. בעת זיי האָבן געמוזט שפּילן אויף פיר הענט באזענס „רייזע קיין כינע“, אַדער קליינע שטיקלעך פון וועבערן, זענען זיי געווען זיכער ביי זיך און זיך נישט איבערגעשראַקן. אָבער ווען עמעצן פון זיי איז אויסגעקומען צו שפּילן אַליין, איז עס געווען פאַר אים אַן אמתע מאַטערניש. אנטוואַנעט איז ווי שטענדיק געווען דרייסטער. הגם ס'האַט זי שרעקלעך געלאַנגווייליקט, האָט זי אָבער געוויסט, אַז זי וועט זיך בשום אופן נישט אַרויסדרייען און פלעגט שלום

מאכן מיט איר גורל, זעצן זיך ביים פיאנינאָ מיט אַ זיכערן אויס-
דרוק אויפן פנים, און מיט אימפעט טון אַ שפיל אָפּ איר ראָנדאָ,
שטאַמלען אין אַנדערע ערטער, אויסגלייטשן זיך, איבעררייסן, אויס-
דרייען דעם קאָפּ און זאָגן מיט אַ שמייכל:
— אַך, דאָס געדענק איך שוין נישט!

דעמאָלט פלעגט זי ווידער נעמען שפילן, איבערגעהיפט עטלעך
כע טאַקטן און זיך דערשלעפט ביזן סוף. שפעטער איז זי געווען
שטאַרק צופרידן, וואָס זי איז פטור געוואָרן פון איר פליכט, און
זעצנדיק זיך אויף איר אָרט, האָט זי געלאַכט און געענטפערט אויף
די קאָמפלימענטן:

— יאָ, אַסאך פאַלשע טענער האָבן זיך מיר אַרויסגעכאַפט!
אַבער אַליוויער איז געווען שווערער פון איר. ס'איז געווען
פשוט פאַר אים אומדערטרעגלעך אויפצוטראַעטן פאַר אַסאך מענטשן,
צו ווערן דער ציל פון אַלעמענס בליקן. ס'איז אים שווער געווען
אפילו צו רעדן בעת מענטשן זענען געווען אין שטוב, און שפילן —
דער עיקר פאַר מענטשן, וואָס האָבן נישט ליב קיין מוזיק (ער האָט
עס גוט באַמערקט), וואָס די מוזיק לאַנגווייליקט זיי און זיי לאַזן
דיך שפילן נאָר צוליב געווינהייט — איז געווען פאַר אים אַן
אמתע מאַטערניש; ער האָט זיך געווערט קעגן דעם, אַבער אומזיסט.
ער פלעגט זיך עקשנותדיק אָפּזאָגן, טיילמאָל אַנטלויפן און באַהאַלטן
זיך אין אַ פינסטערן צימער, אין קאָרידאָר און טיילמאָל אפילו אויפן
בוידים, כאַטש ער האָט מורא געהאַט פאַר די שפינען. זיין ראַנגלען
זיך האָט, אויפגערייצט די געסט, וואָס זענען צוגעשטאַנען צו אים
נאָך שטאַרקער און בייזער; דערצו איז צוגעקומען דער מוסר פון
טאַטע-מאַמע; געמישט מיט אַ פאַר קלעפּ, בעת דער קליינער האָט
זיך צו חוצפהדיק געבונטעוועט, — און סוף-כל-סוף האָט ער געמוזט,
נאַטירלעך, שפילן, הגם דער געזונטער שכל האָט מחייב געווען פאַר-
קערט, דערנאָך האָט ער אַ גאַנצע נאַכט געליטן, וואָס ער האָט
שלעכט געשפילט, ווייל ער האָט פאַרמאָגט אַסאך אייגנליבע און
באמת ליב געהאַט מוזיק.

דער קינסטלערשער חוש פונם שטעטל איז נישט שטענדיק
געשטאַנען אויף אַ נידעריקער מדרגה. אַנדערע געדענקען נאָך די
צייטן, ווען מ'פּדעגט ביי אַ צוויי, דריי בירגער פון שטאָט שפּיך
שיינע קאַמעראַל-מוזיק. מאַדאָם זשאַנען פלעגט אָפט דערציילן וועגן

איר זיידן, וואָס האָט מיט באַגייסטערונג געשפּילט אויף אַ וויאַלאַנ-
 טשעל און געזונגען אַריעס פון גלוק, דאָליראַק און בערטאָן אין
 שטוב האָט זיך נאָך געוואָלגערט אַ דיק העפט נאָטן און אַ פעקל אי-
 טאַליענישע אַריעס. דער ווידער אַלטיטשקער איז געווען ענלעך צום
 הער אַנדריע, וואָס בערליאַז האָט אויף אים געזאָגט, אַז ער האָט זייער
 לייב גלוקן, און צוגעגעבן מיט פאַרביטערונג, אַז ער האָט אויך לייב
 געהאַט פוטשינין. און אפשר האָט ער פוטשינין נאָך מער לייב געהאַט.
 אַלנפאַלס האָבן די איטאַליענישע אַריעס פאַרנומען דאָס גרעסטע אָרט
 אין דעם זיידנס זאַמלונג. פאַרן קליינעם אַליוויער איז די דאָזיקע
 זאַמלונג געווען זיין מוזיקאַליש ברויט, שפייז אָן אוממשותדיקע, אַ
 ביסל ענלעך צו די פראָווינציעלע צוקערלעך מיט וועלכע מיטשטאַפט
 די קליינע קינדער: זיי לאַזן איבער אַ שלעכטן טעם און מאַכן קאַליע
 דעם מאָגן, טיילמאָל איז פאַראַן אַ געפאַר, אַז זיי נעמען צו דעם
 אַפעטיט צו עפעס בעסערס. אַליוויערס אַפעטיט איז נישט קאַליע גע-
 וואָרן; קיין בעסערע שפייז האָט מען אים נישט געגעבן. אַזוי ווי
 ער האָט נישט געהאַט קיין ברויט, האָט ער געגעסן לעקעכלעך. אַזוי
 אַרום זענען צימאַראַזאַ, פעזיעלע און דאָסיני געוואָרן די דערציער
 פון דעם טרויעריקן, מיסטישן יינגל, וועלכן ס'האַט אַביסל געשווינדלט
 אין קאָפּ פון אָט דעם "Asti spumante" וואָס די צעלאָזענע, חוצפה-
 דיקע סילענען האָבן אים דערלאָנגט אַנשטאַט מילך, צוזאַמען מיט די
 צוויי באַקאַנטישע טענצערינס פון נעאַפּאָל און קאַטאַניע — פּערגאַ-
 ליעז און בעליני מיט זייער נאַיוון און גלייכצייטיק תאוהדיקן
 שמייכל.

ער האָט אַסאָך געשפּילט פאַר זיך אַליין, פאַר זיין אייגענער
 הנאה וועגן. ער איז געווען דורכגענומען מיט מוזיק. ער האָט זיך
 נישט באַמיט צו פאַרשטיין, וואָס ער שפּילט, און געשפּילט פאַסיוו.
 קיינער האָט נישט געהאַט בדעה צו לערנען אים האַרמאָניע, און אים
 אַליין האָט עס אויך נישט געאַרט. וויסנשאַפט און וויסנשאַפטלעכער
 גייסט זענען פרעמד געווען דער משפּחה. בפרט פון דער מאַמעס צד.
 אָט די אַלע יוריסטן, ערלעכע מענטשן און הומאַניסטן האָבן זיך נישט
 געקאָגט קיין עצה געבן מיט קיין וויסנשאַפטלעכע פראַגן. מהאָט זיך
 דערציילט וועגן אַן אויסטערלישע דערשיינונג, אַז איינער אַ קרוב
 עפעס אַ שני בשלישי, איז אָנגעקומען אין אַ געאָגראַפישער שולע און
 מהאָט געהאַלטן, אַז דערפון איז ער אַראָפּ פון זינען. די אַלטע פראַ-

זיינציעלע בורשוואזיע פארמאגט א שטארקן פאזיטיוון גייסט, נאָר איין-
געשלעפערט פון דאָס שווערע פארדייען זייערס און איינטאָניק לעבן,
פארמאגט זי אַ געזונטן שלל, אין וועלכן זי גלויבט שטארק און טענהט,
אַז ס'איז בכלל נישטאָ קיין שווערער ענין, וועלכן מען זאָל נישט
קאָנען באַגרייפן מיטן שלל. מאיז גרייט געווען צו האַלטן די וויסנ-
שאַפטלעכע מענטשן פאר אַ באַזונדערן מין קינסטלער, וואָס זענען אַ
ביסל נוצלעכער פון אנדערע, אָבער שטייען פון זיי אַסאך נידעריקער,
ווייל די אמתע קינסטלער זענען, לפחות, אמתע שלימזלען און אין
זייער בטלנישקייט איז פאראן אַ געוויסע וויכטיקייט. אַגב האָט יעדער
קליינבירגער ביי זיך געטראַכט, אַז ווען ער וויל, וואָלט ער געקאָנט
ווערן אַ קינסטלער. אָבער די וויסנשאַפטס-לייט זענען כמעט ווי בעלי
מלאכות (דאָס איז אַ חרפה), בעל מלאכות קלוגערע ווי אנדערע, אָבער
מער באַגרענעצט; זיי זענען מייסטער אין דער וועלט פון פאַפיר,
אָבער אויסער דער פאַבריק פון לייטעראַטור האָבן זיי אַ צורה, ווי אַ
צעבראָלענער שאַרבן. סיוואָט זיי קיין זאך נישט געלונגען, ווען ס'גיבן
אויף זיי נישט אַכטונג מענטשן מיט אַ גלייכן שלל, מענטשן דערפאַ-
רענע אין לעבן.

צום אומגליק איז קיינער נישט זיכער, צי די דאָזיקע דערפאַ-
רונג אין לעבן פירט מיטן אמתן וועג, ווי עס טענהן די מענטשן
מיט אַ געזונטן שלל. פאַרקערט, ס'איז גיכער אַ מין געשיקטקייט,
וואָס איר ווירקונג באַשטייט קיים אין אַ קליינער צאָל לייכטע פאַקטן,
בעת עס קומט אַן אומגעריכטע געשעעניש, וואָס פאַדערט אַ שטאַרקן
באַשלוס, קאָנען זיך די מענטשן קיין עצה נישט געבן. דער באַנקיר
זשאַנען האָט געהערט צו דעם דאָזיקן טיפּ. אַלץ איז געווען פאַרויס-
געזען, אַלץ האָט זיך מיט אַן אַבסאָלוטער פינקטלעכקייט איבערגעהורט
אין דעם ריטמישן לעבן פון דער פראָווינץ-שטאָט, און ער האָט קיינ-
מאָל נישט באַגעגנט קיין אמתע שטערונגען אין זיינע געשעפטן.
ער האָט געירשנט זיין טאַטן, אָבער נישט פאַרמאָגט קיין באַזונדערע
פעיקייטן צו זיין פאַך. אַזוי ווי אַלץ איז געגאַנגען כשורה, האָט ער
געמינט, אַז דאָס איז אַ דאַנק זיין מזל און זיינע פעיקייטן. ס'איז
געווען אַ קלאַרע זאך: ס'איז גענוג צו זיין ערלעך, פלייסיק און
פראַקטיש. ער האָט געהאַפט איבערצוגעבן זיינע געשעפטן דעם זון,
נישט נעמענדיק אין באַטראַכט זיינע נייגונגען, פונקט ווי זיין פאַ-
טער האָט זיך מיט זיינע נייגונגען נישט גערעכנט. ער האָט אים

בכלל נישט דערצויגן אין א באשטימטער ריכטונג און געלאזט די קינדער פריי זיך אנטוויקלען, אבי זיי זאלן זיין פיינע קינדער און דער עיקר — גליקלעך. ער האָט זיי שטאַרק ליב געהאַט. אין דעם זיין זענען די קינדער חלוטין נישט געווען צוגעגרייט צום לעבנס קאַמף. זיי זענען געווען ווי קינסטלעך-געוואָרעמטע בלומען. ווייל, צי האָט זיך געדאַרפט עפעס ענדערן אין זייער לעבן? אין דער פראָווינג-שטאַט, אין זייער רייכער אָנגעזעענער פאַמיליע, וווּ דער ווילדער, פריילעכער, האַרציקער פּאָטער איז געווען אַרומגערינגלט פון פריינד און פאַרנומען איינס פון די אָנגעזעענסטע ערטער אין דער געגנט. איז דאָס לעבן געווען אזוי לייכט אזוי פריילעך.

אַנטוואַנעט איז אַלט געוואָרן זעכצן יאָר. אַליוויער האָט זיך גע-גרייט צום ערשטן ווידוי. ער איז געווען אינגאַנצן פאַרוונקען אין זיינע מיסטישע חלומות. אַנטוואַנעט האָט געהערט דעם הענגלעך, ברענענדיקן געזאַנג פון דער שיכורער האָפענונג, וואָס פילט אָן, ווי נאַכטיגאַל-געזאַנג, די פריילינגדיקע הערצער. זי האָט זיך געפרייט, פילנדיק דעם אויפבלי פון איר קערפער און גייסט: זי האָט געוויסט, ווי שיין זי איז, און האָט געהערט שבחים פון אַנדערע. דעם פּאָטערס שבחים, זיינע אומפאַרזיכטיקע רייד זענען מסוגל געווען צו פאַררייען איר שטאַרק דעם קאַפּ.

ער איז געווען נתפעל פון איר, געוויילט זיך מיט איר קאַקע-טישקייט, פאַרחשטע בליקן, וואָס זי האָט געוואָרפן אין שפיגל אַריין און גאַיווע, טיילמאָל כּיטרע שפּיצלעך. ער פלעגט זי זעצן ביי זיך אויף די קני און רעדן מיט איר וועגן אירע האַרץ-ענינים. וועגן אירע „נצחונות“ און וועגן די פאַרגעלעגטע שידוכים. ער האָט זיי אויסגערעכנט: צוויי אָנגעזעענע בירגער, ביידע זייער אַלט און זייער מיאוס. זי פלעגט אַרומנעמען דעם פּאָטער מיט אירע הענטלעך, צו דריקן איר פנים צו זיין באַק און שרייען פון שרעק. ער פלעגט זי פּרעגן, ווער ס'איז דער אויסדערווילטער פון איר האַרץ: צי דער פּראָקוראָר פון דער רעפּובליק, וואָס די אַלטע דינסט פון די זשאַנעס זאָגט אויף אים, אָז ער איז מיאוס, ווי די זיבן עיקר-זינד — אַדער

אפשר דער דיקער נאָטאָריוס? זי פלעגט אים איבערשלאָגן די רייד מיט אַ לייכט פעטשעל, אָדער זי פלעגט אים מיט דער האַנט פאַר-שטעלן דאָס מויל. ער האָט געקושט אירע הענט. געהויבן זי אויף זיין קני און געזונגען איר דאָס באַקאַנטע ליד:

Que voulez vous, la belle?

Est-ce un mari bien laid?

וואָס ווילסטו, שיין מיידל?

אַ מיאוסן מאַן?

זי האָט לאַכנדיק געענטפערט, פאַרבינדנדיק אים בשעת-מעשה די באַרד אונטערן האַלו:

Plûtôt joli que laid,

Madame, s'il vous plait.

לעז ער זיין שיין און נישט מיאוס

מאָדאַם!

זי האָט בדעה געהאַט אַליין זיך אויסצוקלויבן איר חתן. זי האָט געוואוסט, אַז זי איז, אָדער זי וועט זיין זייער רייך (דער פּאָטער האָט געהאַלטן אין איין רעדן און שרייען וועגן זיין רייכקייט). און איז דעריבער געווען אַ „גוטער שידוך“. די אָנגעזעענע מענטשן פון דער געגנט, וואָס האָבן געהאַט זין, האָבן זיך געיאָגט נאָך איר, גע-שפרייט אַרום איר אַ נעץ פון חניפה און כיטרע שפּיצלעך, פיין פאַר-גלעטיקט, צו פּאַנגען דאָס שיינע גאַלד-פּישעלע, אָבער דאָס פּישל האָט זיך אַלעמאַל אַרויסגעגליטשט, ווייל אַנטוואַנגעט האָט געזען זייערע באַ-מיונגען, ס'האַט זי פשוט געוויילט. זי האָט, אמת, געוואָלט געפּאַנגען ווערן. זי האָט בלויז נישט געוואָלט, עמעצער זאָג זי פּאַנגען. אין איר קליינעם קעפל האָט זי שוין געהאַט באַשלאָסן, מיט וועמען חתונה צו האָבן.

די מיוחסדיקסטע משפּחה אין דער געגנט זענען געווען די באַ-גיוועטן. בכלל פאַרמאָגט יעדע שטאָט בלויז איין משפּחה פון גרויסן יחוס, וואָס האַלט זיך פאַר די קינדס-קינדער פון די אַמאָליקע גרויסע אַריסטאָקראַטן. הגם על-פי-רוב איז איר פּאָטער געווען אַ סוחר פון נאַציאָנאַלע גיטער, אָן אינטענדענט פון 18-טן יאָרהונדערט אָדער אָן אונטערנעמער אין נאַפּאלעאָנס אַרמיי. אַ צוויי מיידל הינטערן שטאָט האָבן די באַגיוועט פאַרמאָגט זייער אייגנס אַ שלאָס, וואָס זיינע שפּי-ציקע טורעמס מיט די גלאַנצנדיקע שינדלען, האָבן געבלאָקט ווייט

אין די געדיכטע וועלדער, וואָס זענען פול געווען מיט סטאַוון. זיי האָבן די ערשטע באַזוכט די זשאַנענס, דער יונגער באַניוועט האָט מיט איבערגעטריבענער התלהבות אַרומגעטאַנצט אַרום אַנטוואַנעט. ער איז געווען אַ שיינער בחור, שטאַרק און צו דיק פאַר זיינע יאָרן; אַ גאַנצן טאַג האָט ער גאַרנישט געטון, נאָר פאַרנומען זיך מיט געיעג, געטרונקען, געגעסן און געשלאָפן. ער האָט געקאַנט רייטן און טאַנצן. ער האָט פאַרמאַגט פיינע מאַניערן און איז נישט געווען נאַרישער פון אַנדערע. פון צייט צו צייט פלעגט ער קומען פון שלאָס אין שטאָט אַריין, אין שטיוול, רייטנדיק אָדער אין אַ קארעטע; האָט באַזוכט דעם באַנקיר מיט אַ געשעפטלעכן אויסרייד. און טיילמאַל געבראַכט מיט זיך אַ פולן קויש מיט פאַנג אָדער בלומען-בוקעטן פאַר די דאָ-מען. ער האָט אויסגענוצט די געלעגנהייט און אַרומגעטאַנצט אַרום מיידל. זיי האָבן צוזאַמען שפאַצירט אין גאַרטן. ער האָט איר גע-טאַגט קאַמפּלימענטן, ס'רוב גראַבע, ווי אַ פויסט, געפלידערט, גע-דרייט די וואַנסן און געקלונגען מיט די שפאַרן אויפן ברוק. אין אַנ-טוואַנטעס אויגן האָט ער געהאַט דעם זיבעטן חן. עס האָט געקאַנט זנפענען איר פוסטער גאוה און יונג האַרץ. זי האָט זיך מיט תענוג איבערגעגעבן צו די ערשטע זיסע שעהן פון דער קינדערשער ליבע. אַליוויער האָט פיינט געהאט דעם יונגן אַריסטאָקראַט, ווייל ער איז געווען שטאַרק מגושמדיק און גראַב, ווייל ער האָט מיט אַ טומל גע-לאַכט, געדריקט אים מיט די הענט, ווי מיט אַ צוואַנג, און גרינג-שעצנדיק גערופן אים „קליינער“... און דערביי געקניפט אים אין בעקל. דער עיקר האָט ער אים פיינט געהאט—נישט וויסנדיק דער-פון—וואָס דער דאָזיקער פרעמדער מענטש האָט ליב זיין שוועסטער צו די שוועסטער, וואָס נעהער נאָר צו אים, נאָר צו אים און מער צו קיינעם נישט.

דערווייל האָט זיך געגרייט די קאַטאַסטראַפּע, פריער אָדער שפעטער, זי קומט שטענדיק אינם לעבן פון די אַלטע בירגערלעכע משפחות, וואָס האָבן זיך אין משך פון דורות צוגעבונדן צו אַ שטיקל ערד און שוין אַרויסגעוויגן פון איר אַלע אירע זאַפטן. זיי דרימלען

זיך רויק און טראַכטן, אַז זיי זענען אייביק, פונקט ווי די ערד, וואָס טראַגט זיי. אָבער די ערד אונטער זיי איז טויט און די וואַרצלען טרוקענען. ס'איז גענוג איין ריר מיט דער לאַפּאטע, פּדי אַדן אויס-צורייסן. דעמאָלט רעדט מען וועגן פינסטערן מזל, וועגן נישט פּאַר-אויסגעזעצנעם אומגליק — ס'וואָלט אָבער קיין אומגליק נישט געשען, ווען דער בוים וואלט פאַרמאָגט אַ ווידערשטאנדס-קראַפט, ער וואָלט, לפחות, אויסגעהאַלטן דעם שטורם, ער וואָלט בלויו פארלאָרן עטלעכע צווייגן, אָבער דער שטאַם וואָלט געבליבן גאַנץ.

דער באַנקיר זשאַנען איז געווען שוואַך, געגלויבט אין מענטשן און זיך ליב געהאַט צו רימען. ער האָט ליב געהאַט צו פאַרבליענדן די מענטשן די אויגן און געהאַלטן, אַז מען דאַרף נישט נאָר לעבן, נאָר אויך „באַווייזן זיך“. ער האָט געזייט געלֶט אויף רעכטס און אויף לינקס, נישט איינשטעלנדיק, נאַטירלעך, זיין פאַרמעגן און קאָן. פון צייט צו צייט פלעגט זיך אָפרופן אין אים די אַלטע שפּאַראַמקייט און דערוועקט אין אים חרטה (ער האָט אָפּגעלאָזט אַ ברעט און אויפגעהויבן אַ שפענדל). — ער איז אויך געווען נישט זייער פאַר-זיכטיק מיט זיינע געשעפטן, קיינמאָל נישט אָפּגעזאָגט זיינע פריינד אַ גמילת-חסד — און צו ווערן זיין פריינד איז געווען זייער לייכט. נישט שטענדיק פלעגט ער נעמען פאַרן חוב אַ וועקסל; אָפּגעלאָזן האָט ער געפירט דעם חשבון פון זיינע חובות און האָט קיינמאָל נישט געמאָנט, סיידן דער בעל חוב האָט אים אַליין פאַרגעלעגט. ער האָט געגלויבט אין דער ערלעכקייט פון מענטשן, פונקט ווי ער האָט געטראַכט, אַז זיי גלויבן אין זיין ערלעכקייט. אויסער דעם איז ער געווען שעמעוודיקער, ווי מזוואָלט זיך געקאָנט פאַרשטעלן לויט זיינע זיכערע, רויקע מאַניערן. ער האָט קיינמאָל נישט אָפּגעשטויסן פון זיך קיין אומדיסקרעטע בעלי חובות, וואָס זענען געקומען אים בעטן אַ גמילות-חסד, און פלעגט זיי נישט אַרויסווייזן קיין שום באַאומרויקונג בנגע דעם חוב. ער איז געווען אי גוט, אי פחדנותדיק, נישט גע-וואָלט קיינעם באַליידיקן און מורא געהאַט מען זאָל אים נישט באַ-ליידיקן, — און דעריבער פלעגט ער שטענדיק נאָכגעבן. און פּדי צו פאַרדעקן זיין שוואַכקייט, פלעגט ער עס טון מיט גרויס התלהבות, פונקט ווי מזוואָלט אים געטון אַ גרויסע טובה, וואָס מנעמט ביי אים דאָס געלט. ס'האָט קיין סאך נישט געפעלט, ער זאָל אַליין אָנהויבן גלויבן, זיין אייגנליבע און זיין אָפּטימיזם האָבן דערוועקט אין אים

די זיכערקייט, אז יעדעס געשעפט, וואָס ער מאַכט, איז אַ גוט געשעפט.

אַזאַ באַנעמונג האָט אַרויסגערופן די סימפּאַטיע פון זיינע בעלי חובות. די פויערים האָבן אים זייער ליב געהאַט, געוואוסט אז מען קאָן שטענדיק רעכענען אויף זיין הילף, און האָבן זיך מיט אַט דער הילף נישט איינמאַל באַנוצט. אָבער די דאַנקבאַרקייט פון די מענטשן (דאָס הייסט פון די אָרנטלעכע מענטשן) איז אַ פּרוכט, וואָס מען דאַרף זי אָפּרייסן צו דער ריכטיקער צייט. ווען מען לאָזט זי איבער אויפן בוים ווערט זי פאַרפּוילט. אין עטלעכע חדשים אַרום האָבן זיך די זשאַנענס בעלי חובות צוגעוויינט צו טראַכטן, אז ער טוט זיי נישט קיין טובה, נאָר ער דערפילט אַ פליכט; נאָך מער, זיי זענען געוויגט געווען צו גלויבן, אז אויב דער הער זשאַנען קומט זיי אַזוי גערן צו הילף, איז אַ סימן, אז ער האָט עפּעס דערפון אַ נוצן. די איידעלערע בעלי חובות האָבן געטראַכט, אז זיי זענען פּטור (אויב נישט פון זייער חוב, איז לפחות פון דער דאַנקבאַרקייט), ווען זיי האָבן אים אין אַ מאַרק טאָג צוגעשיקט אַ האָז אָדער אַ קויש אייער.

אַזוי ווי ער האָט ביו יענער צייט געבאַרגט נאָר קליינע סומען און געפירט געשעפטן נאָר מיט זיכערע מענטשן, איז קיין ביזו נישט געווען: דער געלט-שאַדן — דער באַנקיר האָט עס קיינעם נישט דער-צילט — איז געווען זייער קליין. אָבער די לאַגע האָט זיך געענ-דערט, זינט הער זשאַנען האָט באַגעגנט אויף זיין וועג אַן אָפּעריסט, וואָס האָט געפירט אַ גרויסע אינדוסטריעלע אונטערנעמונג און האָט זיך דערוואוסט וועגן דעם באַנקירס רייכקייט און ווייכע נאַטור. דער דאָזיקער פאַרשוין, באַפּוצט מיט אַן אויסצייכענונג פון ערן-לעגיאַן, האָט זיך אָנגעגעבן פאַר אַ פריינד פון אַ צוויי דריי מיניסטאַרן, פון איין אַרכי-ביסקופ, פון אַ המון סענאַטאָרן און באַרימטע מענטשן פון דער ליטעראַרישער און פינאַנסיעלער וועלט; ער איז אויך פלומרשט געשטאַנען אין נאָענטע באַציונגען מיט אַן איינפלוסרייכער צייטונג. ער האָט זיך געהאַלטן שטאַלץ און גלייכצייטיק פריינדלעך און עלע-גאַנט. דאָס האָט געקאַנט ווירקן אויף דעם הער זשאַנען. אַלס רעקאָ-מענדאַציע האָט ער אים געוויזן זיסע, באַנאַלע בריוו פון זיינע בא-רימטע באַקאַנטע, וואָס האָבן אים געדאַנקט פאַר דער איינלאַדונג אָדער פאַרבעטן צו זיך אויף מיטאַג. ער האָט געוויזן די בריוו אויף אַזאַ גראַבן אופן, אז ביי אַ קלוגערן פון זשאַנען וואָלט ער זיכער

דערוועקט אַ השד. ס'איז באַווסט, אַז די פראַנצויזן קאַרגן נישט קיין
קליינגעלט אויף בריוו און היטן זיך נישט צו דריקן די האַנט,
אַדער איינצולאָדן אויף מיטאַג אַ מענטשן, וועלכן זיי קענען ערשט איין
שעה צייט — אַבי ער זאָל זיי וויילן און נישט פאַרלאַנגען פון זיי
קיין געלט. אַנדערע וואָלטן אַפילו דאָס אויך געטון, ווען זיי זעען,
אַז אַנדערע גיבן אים געלט. און ס'פאַסט גאַרנישט פאַר אַ געשיקטן
מענטשן, וואָס וויל באַפרייען די אַנדערע פון זייער געלט-משא, ער
זאָל זיך נישט געפינען אַ ציגן-באַק, וואָס זאָל מספּים זיין אַ שפּרונג
צו טון דער ערשטער און נאָכצושלעפּן נאָך זיך זיינע חברים. און
אויב דער דאָזיקער אַפּעריסט האָט נאָך נישט געטראָפּן קיין ציגנבאַק
ביז דעמאָלט, איז הער זשאַנענען באַשערט געווען צו זיין דער ער-
שטער. ער איז געווען פון יענעם מין גוטע שעפּסן, וואָס פאַרמאָגן אַ
סך וואָל און בעטן זיך אַליין מען זאָל זיי אַפּשערן.
ער האָט זיך געלאָזט אייננעמען מיט זיינע הויכע באַציאונגען.
פיינער שפּראַך, זיסע ריידעלעך און קודם פּל, מיט די גוטע רעזול-
טאַטן, וואָס ער האָט געוואונען אַ דאַנק יענעם עצות. אין אָנהויב
האָט ער אַריינגעלעגט אין דער שפּיל אַפּיסל געלט, שפּעטער דאָס
גאַנצע געלט, נישט נאָר זיין אייגנס נאָר אַפילו פּרעמדס. ער האָט
קיינעם דערפון נישט צו וויסן געטון, ער איז געווען זיכער, אַז ער
וועט פאַרדינען און האָט זיי געוואָלט דערמיט איבעראַשן. פון גע-
שעפט האָט זיך אויסגעלאָזט אַ טייך. אויף אַן אומדירעקטן אופן, פון
זיינעם אַ פאַריזער קאַרעספּאָנדענט, האָט ער זיך דערווסט, אַז יענער
האָט נעמאַכט אַ ויברח. דעם קאַרעספּאָנדענט איז נישט איינגעפאַלן, אַז
זשאַנען איז אויך געפאַלן אַ קרבן, ווייל דער באַנקיר האָט עס קיינעם
נישט דערציילט. מיט אַן אומפאַרשטענדלעכער לייכטזיניקייט, כמעט בפּיוון,
האָט ער זיך אָפּגעהאַלטן פון צו פּרעגן אַן עצה ביי די, וואָס וואָלטן
אים געקאָנט אָנווייזן דעם ריכטיקן וועג. ער האָט אַלץ געמאַכט אין דער
שטייל. דער גלויבן אין זיין גלייכן שכל, וואָס קאָן קיין פעלער נישט
מאַכן, האָט אים פאַרפירט. ער האָט זיך צופּרידנגעשטעלט מיט אומ-
קלאַרע ידיעות. עס טרעפּן אין מענטשען לעבן צייטן פון אַזאַ
פאַרבלענדעניש. מען קאָן זאָגן, אַז אין געוויסע מאָמענטן פון זיין
לעבן גייט דער מענטש אַליין אַנטקעגן זיין אומגליק, פונקט ווי ער
וואָלט מורא געהאַט, טאָמער קומט אים עמעצער צו הילף. ער מיידט
דעמאָלט אויס יעדע גלייכע עצה. ער באַהאַלט זיך און לויפט מיט
היז, קער איילעניש אַרונטערצולאָזן זיך אונטערן וואַסער.

הער זשאנען איז געלעבן צום וואַקאַצאָן און מיט אַ צעבראַכן
צייטעריק האַרץ אַרײַן אין וואַגאַן קײן פאַרײז. ער האָט געוואָלט אויפֿ-
זוכן יענעם מענטשן. ער האָט זיך אײנגערעדט. אַז די נײעס איז אויס-
געטראַכט אָדער, לפחות, איבערגעטריבן. נאָטירלעך האָט ער קײנעם
נײַט געטראַפֿן און זיך איבערגעצײגט, אַז די קאַטאַסטראַפֿע איז זײער
גרויס. ער האָט זיך אומגעקערט אַהײם פּמעט ווי משוגע און אַלץ אויס-
באַהאַלטן. קײנער האָט זיך נײַט משער געווען. ער האָט געפרוווט גע-
ווינען נאָך עטלעכע וואָכן, נאָך עטלעכע טעג, אין זײן אומאויסהײבאַרן
אַפּטימױזם האָט ער זיך באַמײט אײנצורעדן. אַז ער וועט נאָך געפֿינען
אַן אויסוועג—אויב נײַט צו דעקן זײן אײגענעם שאָדן איז לפחות צו
דעקן דעם שאָדן פֿון זײנע קױנים. ער האָט אויסגעפרוווט פֿאַרשידענע
ראַדיקאַלע מיטלען, אין אומגעשיקטער אײלעניש, וואָס האָט אָפּגענומען
בײַ אים יעדע האַפּענונג מצליח צו זײן, אפילו ווען סײַז נאָך גע-
בליבן אַ מעגלעכקײט דערצו. ער האָט געפרוווט באַרגן געלט אָבער
אומעטום האָט מען אים אָפּגעזאַגט. דעמאָלט האָט ער זיך גענומען צו
געפֿערלעכע ספּעקולאַציעס, וואָס פֿון גרויס פֿאַרצווייפֿלונג האָט ער
אַרײנגעלעגט אין זײ זײן ביסל איבערגעבליבן געלט. דאָס האָט פֿאַרגרע-
סערט זײן אומגליק און פֿון דעמאָלט אָן האָט זיך זײן נאַטור אײנגאַנצן
געבײטן. ער איז געוואָרן מוראדיק צעשראָקן, גאַרנישט גערעדט, נאָר שטענ-
דיק געווען פֿאַרהושכט, האַסטיק, שטרענג און שרעקלעך טרויעריק. צווישן
פֿרעמדע מענטשן האָט ער זיך געמאַכט פֿרײלעך, אָבער אַלע האָבן
באַמערקט, אַז ער איז געוואָרן אַן אַנדער מענטש: מײַסט אָנגענומען,
אַז ער איז נײַט אײנגאַנצן געזונט. צווישן אײגענע האָט ער זיך שוין
נײַט באַהערשט, און זײ האָבן באַלד דערפֿילט, אַז ער באַהאַלט פֿון
זײ אַ שווערן סוד, ער איז געווען נײַט צו דערקענען. ער פֿלעגט
זיך פֿלוצלײַנג אַרײַנרײסן אין צימער. גענישטערט ערגעץ, צעוואָרפֿן
אַלע פֿאַפֿירן אָן אָרדנונג אויף דער ערד, געקאַכט זיך, וואָס ער קאָן
זײ נײַט אָפּזוכן אָדער, וואָס אַנדערע העלפֿן אים נײַט. דערנאָך פֿלעג
ער בלייבן שטײן אומבאַהאַלפֿן אין דער דאָזיקער אומאַרדנונג. ווען
מײַסט אים געפֿרעגט, וואָס ער זוכט האָט ער אַלײן נײַט געוויסט.
ער האָט זיך מער נײַט אײנטערעסירט מיט זײן הײז-געזײנט, אָדער
ער פֿלעגט זײ אַרומנעמען און באַגיסן זײ מיט טרערן, ער האָט אויפֿ-
געהערט שלאַפֿן און עסן.

מאַדאַם זשאַנען האָט געפֿילט, אַז סײַרײַט זיך אַ גרויסער חורבן,
אָבער זי האָט זיך קײנמאָל נײַט באַטײליקט אין דעם מאַנס געשעפֿטן

און האָט זיי נישט פאַרשטאַנען. ווען זי האָט אים געפרעגט, האָט ער זי גראָב אָפגעשטויסן. דעמאָלט האָט זי זיך באַליידיקט און אויפ-
געהערט צוצושטיין. זי האָט זיך אָבער געשראַקן און נישט געוואָסט
פאַרוואָס.

די קינדער האָט עס לֶחלוטין נישט געקאָנט איינפאַלן, אַז זיי
שטייט פאַר אַ געפאַר. אַנטוואַנעט איז געווען צו אינטעליגענט נישט
צו פילן דאָס אומגליק, פונקט ווי איר מוטער. אָבער זי איז געווען
אינגאַנצן פאַרטון אין דער פרייד פון איר אויפבליענדיקער ליבע. זי
האָט נישט געוואָלט טראַכטן וועגן קיין טרויעריקע זאַכן, און גע-
טרייסט זיך, אַז די וואַלקנס וועלן זיך אַליין פונאַנדערגיין — און אַז
זי וועט נאָך האָבן צייט צו זען דאָס אומגליק, אויב קיין אַנדער וועג
וועט נישט בלייבן.

נאָר איינער איז געווען צום שטאַרקסטן מסוגל צו פאַרשטיין,
וואָס עס קומט פאַר אין דער נשמה פון דעם אומגליקלעכן באַנקיר;
דער קליינער אַליוויער. ער האָט געפילט, אַז זיין פאָטער ליידט, גע-
ליטן מיט אים צוזאַמען, אָבער קיין מוט נישט געהאַט צו רעדן וועגן
דעם; נאָטירלעך, האָט ער גאַרנישט געקאָנט העלפן און גאַרנישט גע-
וואָסט. אויסער דעם, האָט ער אויך בכיוון אָפגעשטויסן די געדאַנקען
וועגן די דאָזיקע טרויעריקע זאַכן, וואָס ער האָט זיי נישט פאַרשטאַ-
נען. פונקט ווי זיין מוטער און שוועסטער, איז ער געווען גענויגט
נאַריש צו גלויבן, אַז די צרה, וועלכע ער וויל נישט קוקן אין פנים
אַריין, וועט אפשר נישט קומען. די אומגליקלעכע מענטשן, בעת זיי
פילן אַ נאָענטע געפאַר, האַנדלען פונקט ווי די שטרויסן. זיי באַ-
האַלטן דעם קאַפּ אונטער אַ שטיין און מיינען, אַז דאָס אומגליק וועט
זיי נישט באַמערקן.

עס האָבן זיך גענומען פאַרשפרייטן אומרויקע קלאַנגען. מהאָט דער-
ציילט, אַז דער קרעדיט פון באַנק האָט זיך גענומען וואַקלען. אומ-
זיסט האָט זיך דער באַנקיר אָנגעשטרענגט צו מאַכן אַן אָנשטעל פון
אַ רויקן מענטשן. די, וואָס האָבן אים שטאַרקער חושד געווען, זענען
מיט אַן אויסרייד געקומען פאַדערן זייערע געלטער. זשאַנען האָט

געפילט, אז ער איז א פארלירענער. ער האָט זיך פאַרצווייפלט פאַר-
 טידיקט, געמאַכט זיך ביי, מיט פאַרביטערונג און שטאַלץ באַקלאַנגט
 זיך, וואָס מען איז אים חושד. ער האָט אַפילו געמאַכט פאַר זיי
 שרעקלעכע סצענעס, וואָס האָבן אינגאַנצן אונטערגעגראָבן זיין גוטן
 נאָמען. מהאָט אַלץ שטאַרקער געמאַנט ביי אים די חובות. ער האָט
 געפילט, אז ער שטיקט זיך. נישט האָבנדיק שוין קיין שום עצה,
 איז ער אויף אַ קורצע צייט אַרויסגעפאַרן אין אַ נאָענטן קור-אַרט,
 איינגעשטעלט זיינע לעצטע וועקסלען און אין אַ פערטל שעה
 אַלץ פאַרשפילט. דעמאָלט איז ער צוריקגעפאַרן אַהיים.

זיין אומגעריכטע נסיעה האָט אַרויסגערוּפן אין שטעטל אַ שטורם;
 מהאָט געזאָגט, אז ער איז אַנטלאָפן. דער מאַדאָם זשאַנען האָט זיך
 קוים איינגעגעבן צו שטיין אַביסל דעם צאָרן און דעם אמרו פון
 די מענטשן: זי האָט זיי געבעטן צו זיין געדולדיק און געשווירן,
 אז איר מאַן וועט אינגיכן קומען צוריק. זיי האָבן נישט אַזוי שטאַרק
 געגלויבט אין אירע רייד, הגם זיי האָבן געוואָלט גלויבן מיט אַלע
 כוחות. און דעריבער, בעת מהאָט זיך דערוואַסט, אז ער איז געקומען,
 איז אַלעמען גרינגער געוואָרן אויפן האַרצן. אַסאך האָבן אַפילו גענו-
 מען גלויבן, אז זיי האָבן זיך אומזיסט באַמרויקט און אז די זשאַ-
 נעס זענען גענוג געשיקט און וועלן זיך אויך דאָסמאַל אַרויסדרייען—
 אויב מיזאַל אַפילו אָננעמען, אז זיי האָבן דורכגעלעבט אַ שווערע
 צייט. דעם באַנקירס האַלטונג האָט באַפעסטיקט זייער איינדרוק, איצט,
 בעת ער איז שוין געווען אַנטשלאָסן, ווי צו האַנדלען, האָט ער אויס-
 געזען מיד, אָבער זייער רויק. ער איז אַרויס פון צוג, און פאַרן
 וואַקואַל האָט ער רויק געשמועסט מיט עטלעכע באַגעגנטע באַקאַנטע,
 וועגן די פעלדער, וואָס האָבן עטלעכע וואַכן געליטן פון טרוקעניש,
 וועגן די שיינע וויינגערטער און וועגן דער מפלה פון אַ מיניסטער-
 יום, וואָס די אַוונט-צייטונגען האָבן מודיע געווען. ווען ער איז געקו-
 מען אַהיים, האָט ער זיך געמאַכט, ווי ער פילט נישט די אויפגעגונג
 פון זיין ווייב, וואָס איז אים אַרויסגעלאָפן אַנטקעגן און כאַאָטיש דער-
 ציילט, וואָס דאָ איז פאַרגעקומען בעת זיין רייע. זי האָט געפרוווט
 אַרויסלייענען פון זיין פנים, צי ס'האָט זיך אים איינגעגעבן אַפצו-
 ווענדן די פאַרבאָרגענע געפאַר, מחמת שטאַלץ האָט זי אים אָבער
 גאַרנישט געפרעגט. זי האָט געוואַרט, ער זאָל נעמען רעדן. אָבער ער
 האָט קיין וואַרט נישט געזאָגט וועגן דער זאַך, וואָס עס האָט זיי

ביידן געפייניקט. ער האָט אויסגעמיטן איר אָפּנהאַרציקייט, פּדי אַליין
נישט צו זיין אָפּנהאַרציק. ער האָט גערעדט וועגן דער היץ און מיד-
קייט און באַקלאַגט זיך אויף אַ שרעקלעכן קאַפּווייטיק. זיי האָבן זיך,
ווי שטענדיק, אַלע געזעצט צום טיש.

זיין קאַפּ איז געווען אַראָפּגעלאָזן, מיד, פאַרזונקען אין זיך, און
דער שטערן געקנייטשט. ער האָט געפויקט מיט די פינגער איבערן
טישטוך און געצווונגען זיך צו עסן, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז מען
קוקט אויף אים. מיט אַן אומזיכערן, בלאַנדזשענדיקן בליק, האָט ער
געקוקט אויף די צעטומלטע קינדער און אויף זיין פרוי, וואָס איז גע-
זעסן שטייף אין איר באַליידיקטער איינגליבע, און פאַרבאָרגענערהייט
נאַכגעקוקט יעדע באַוועגונג זיינע. ביים סוף פון מיטאָג איז ער גע-
וואָרן אַביסל לעבעדיקער; ער האָט געפרוּווט שמועסן מיט אַנטואַנעט
און מיט אַליוויערן, אויסגעפרעגט זיי, וואָס זיי האָבען געטון בשעת
זיין רייווע. אַבער זייערע תשובות האָט ער נישט געהערט. ער האָט
קוים געהערט זייערע שטימען, און הגם ער האָט אויף זיי געקוקט,
האָט זיין בליק געבלאָנדזשעט ערגעץ ווייט. אַליוויער האָט עס געפילט.
ער איז אין מיטן דערציילן שטיל געוואָרן און ווייטער נישט געוואָלט
רעדן. אַבער אַנטואַנעט איז, נאָך אַ קורצער געדריקטער שטימונג גע-
וואָרן פריילעך, געפליידערט פריילעך ווי אַ וואַנע, אַרויפגעלעגט איר
הענטל אויפן פאַטערס האַנט, אָדער אָנגערירט זיין אַרעם, פּדי ער זאָל
בעסער הערן איר מעשה. זשאַנען האָט געשוויגן, זיין בליק איז אַרומ-
געלאָפּן פון אַנטואַנעטן צו אַליוויערן, און די קנייטשן אויף זיין שטערן
זענען געוואָרן אַלץ טיפּער. אין מיטן דער דערציילונג פון זיין טאַכ-
טער האָט ער זיך נישט געקאָנט איינהאַלטן, איז אויפגעשטאַנען פון
טיש און צוגעגאַנגען צום פענסטער, פּדי צו באַהאַלטן זיין אויפּרעגונג.
די קינדער האָבן אַוועקגעלעגט זייערע סערוועטן און זענען אויך אויפ-
געשטאַנען. מאַדאַם זשאַנען האָט זיי אַרויסגעשיקט אין גאַרטן; מהאָט
באַלד געהערט זייערע שטימען, ווי זיי יאָגן זיך אַרום און שרייען.
מאַדאַם זשאַנען האָט אַ קוק געטון אויף איר מאַן, וואָס איז געשטאַנען
אויסגעדרייט צו איר מיטן רוקן, זי איז אַרומגעגאַנגען אַרום טיש, ווי
זי וואָלט עפעס געוואָלט טון און פּלוצלינג איז זי צוגעגאַנגען צו אים
און מיט שרעק און אַ געשטיקטער שטים, די דינערשאַפּט זאָל נישט
דערהערן, געזאָגט:

— וואָס איז דיר אייגנטלעך, אַנטואַן? עפעס איז דיר דאָך...

צאהאלסט עפעס פון מיר... צי האָט דײַך אַן אומגליק געטראַפֿן? אפשר
ביסטו קראַנק?

אַבער זשאַנען האָט זי אויך דאָסמאָג אָפגעשטויסן. הויבנדיק אומ-
געדולדיק מיט די אַקסלען און האַרט געזאָגט:

— ניין, ניין! איך זאָג דיר, לאָז מיך צורו!
זי איז אַוועק ביז און אין איר בלינדן פעס געטראַכט, און
איצט מעג טרעפֿן מיט איר מאַן, וואָס עס וויל זיך — זי וועט דערויף
קײן אַכט נישט לעגן.

מאָדאָם זשאַנען איז אַראָפּ אין גאַרטן. אַנטוואַנעט האָט זיך לוס-
טיק געשפּילט און גערייצט זיך מיטן ברודער, כדי ער זאָל אַנטלויפֿן:
אַבער דאָס יינגל האָט פּלוצלינג געזאָגט, און ער וויל זיך מער נישט
שפּילן. ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיט די עלנבויענגס אָן וואַנט עטלע-
לע טריט פון זיין פּאָטער. אַנטוואַנעט האָט זיך נאָך געפרווט רייצן
מיט אים, אַבער ער האָט זי ביז אָפגעשטויסן. זי האָט זיך אָנגעביי-
זערט, און אַזוי ווי זי האָט אין גאַרטן נישט געהאַט מיט וואָס זיך
צו שפּילן, איז זי אַריין אין שטוב און געזעצט זיך ביים פּאַרטעפיאַן.
הער זשאַנען און אַליווער זענען געבליבן אַלײן.

— וואָס איז דיר מיין קינד? פאַרוואָס ווילסטו זיך נישט
שפּילן? — האָט דער פּאָטער ווייך געפרעגט.

— ליבן מיד, פאַפּאָ.

— גוט, לאָמיר זיך ביידע זעצן אויף אַ באַנק.
זיי האָבן זיך צוגעזעצט, סאיז געווען אַ שיינע סעפטעמבער-
נאַכט. אַ דורכזיכטיקער פינסטערער הימל. אַ זיסער ריח פון פעטוניעס
האַט זיך צונויפגעמישט מיטן באַנאַלן, אַביסל דורכגעפויגטן ריח פונם
פינסטערן קאַנאַל, וואָס האָט געדרימלט פאַר דער טעראַסע. גאָלדענע
אָוונט-פּלאַטערלעך האָבן זשומענדיק געפאַכעט מיט די פּליגעלעך אַרום
די בלומען, די רויקע שטימען פון די שכנים, וואָס זענען געזעסן
ביי זייערע טירן אויף דעם צווייטן זייט קאַנאַל, זענען דערגאַנגען
אָהער אין דער שטילקייט. אין שטוב האָט אַנטוואַנעט געשפּילט אויפֿן
פּאַרטעפיאַן, געקרייזלטע איטאַליענישע קאוואַטינען. אַליווערס הענטל
איז געלעגן אין זשאַנענס האַנט. ער האָט גערויכערט. דאָס יינגל האָט
אין חושן, וואָס האָט פאַרשטעלט פון אים די שטריכן פון זיין טאַטנס
פּנים, געקוקט אויפֿן פייער פון דער לילקע, וואָס האָט זיך אַדע וויללע
צעברענט און זיך פּאַרלאָשן, ביז זי איז אינגאַנצן אויסגעגאַנגען. זיי

זשאַן קריסטאָף VI באַנד 3 בויגן

האַבן גאַרנישט גערעדט, אַליווער האָט זיך געפרעגט, ווי ס'הייסן
עטלעכע שטערן. זשאַנען, וואָס איז אין נאַטור-ענינים געווען אַן עם-
הארץ, ווי כמעט אַלע קליינפירגער אין די פּראָווינג-שטעט, האָט נישט
געקאַנט קיין איין שטערן, אויסער די גרויסע גרופן, וואָס זענען אַלע-
מען באַקאַנט. נאָר ער האָט זיך געמאַכט, ווי דאָס יינגל וואָלט זיך
געפרעגט אויף די שטערן-גרופן, און האָט זיי אָנגערופן ביים נאָמען.
אַליווער האָט מער נישט געפרעגט. ער האָט שטענדיק מיט פרייד
אויסגעהערט זייערע מיסטעריעזע, שיינע נעמען און האָט זיי שעפטשענ-
דיק נאָכגעזאָגט. ער איז נישט אויסן געווען אַזוי שטאַרק צו דערוויסן
זיך וועגן די שטערן, ווי ער איז אויסן געווען אינסטינקטיוו זיך
צו דערנענטערן צום פּאָטער. זיי זענען אַנטשוויגן געוואָרן. אַליווער
האָט געקוקט צו די שטערן, מיטן קאָפּ אָנגעשפּאַרט אינם אַנדען פּון
באַנק און מיט אַן אָפּן מויל. ער האָט גענומען דרימלען. די וואַרעם-
קייט פּון פּאָטערס האַנט האָט אים אַדורכגענומען דורך און דורך.
פרוצלינג האָט די האַנט אַ ציטער געטון. אַליווער האָט געפונען, אַז
דאָס איז זייער לעכערלעך, און ער האָט מיט אַ לעַבנדיקער פּאַרשלאָ-
פענער שטים געזאָגט:

— אַ, ווי עס ציטערט דיין האַנט, פּאַפּאַ!

הער זשאַנען האָט צוגענומען זיין האַנט.

אַליווער, וואָס זיין קליין מוחל האָט נישט אויפגעהערט צו
טראַכטן, האָט אין אַ וויילע אַרום צוגעגעבן:

— דו ביסט אויך מיד, פּאַפּאַ?

— יאָ, מיין קינד.

דעם יינגלס האַרציקע שטים האָט זיך ווידער אָנגערופן:

— דאַרפסט זיך נישט אַזוי פאַרמאַטערן. פּאַפּאַ.

הער זשאַנען האָט צוגעצויגן צו זיך אַליווערס קאָפּ, צוגעדריקט
אים צום האַרצן און געפליסטערט:

— אַרעם קינד מיינס!

אַבער אַליווערס געדאַנקען זענען אַוועק אין אַן אַנדער זייט.

דער טורעם-זייגער האָט אויסגעשלאָגן אַכט. אַליווער האָט זיך אַרויס-
געגליטשט פּון פּאָטערס הענט און געזאָגט:

— איך גיי לייענען.

יעדן דאַנערשטיק האָט ער געמוזט לייענען אַ שעה נאָכן עסן

פאַרן שלאָף, די דאָזיקע שעה איז געווען פאַר אים אַ גרויס גליק.

און ער וואָלט זי פאַר קיין פרייז נישט אוועקגעגעבן.
הער זשאַנען האָט אים געלאָזט גיין. ער האָט אַרומגעשפּאַצירט
היין און צוריק איבער דער פינסטערער טעראַסע. דערנאָך איז ער
אויך אַריין אין שטוב.

אין צימער אַרום לאַמפּ זענען געזעסן די מוטער און די קינד-
דער. אַנטוואַנעט האָט זיך צוגענייט אַ באַנד צו אַ קליידל, נישט אויפ-
הערנדיק אויף קיין איין מינוט צו רעדן אָדער זינגען, צו דער גרוי-
סער ערגערונג פון אַליוויערן, וואָס איז געזעסן מיט געקנייטשטע
ברעמען, די עלנבויענגס אויפן טיש, און האָט זיך מיט די פויסטן
פאַרשטאַפט די אויערן, כדי נישט צו הערן אירע רייז. מאַדאַם זשאַ-
נען האָט געשטריקט זאָקן און געשמועסט מיט דער אַלטער דינסט,
וואָס איז געשטאַנען נעבן איר און איבערגעגעבן דעם חשבון פון די
הוצאות, און ביי דער דאָזיקער געלעגנהייט אַביסל געפּלוידערט;
זי האָט שטענדיק געקאָנט דערציילן פאַרוויילנדיקע מעשיות מיט אַ
משונהדיקער, קאָמישער אויסשפּראַך, וואָס אַנטוואַנעט האָט זיך באַמיט
זי נאָכצושפעטן. הער זשאַנען האָט זיי שטיל אָנגעקוקט, קיינער האָט
אויף אים קיין אַכט נישט געלעגט. אַ וויילע האָט ער זיך געקווענקלט,
געזעצט זיך, גענומען אַ בוך, געעפנט, ווידער פאַרמאַכט, און אויפגע-
שטאַנען פון אַרט. ס'איז געווען באַשלאָסן; מער קאָן ער דאָ נישט
בלייבן. ער האָט אָנגעצונדן אַ ליכט, געזאָגט „אַ גוטע נאַכט“, צוגע-
גאַנגען צו די קינדער און זייער גערירט זיי געקושט. זיי האָבן גע-
ענטפערט צעטומלט, נישט אויפהויבנדיק אויף אים זייער בליק; אַנטו-
אַנעט איז געווען פאַרנומען מיט איר אַרבעט אין אַליוויער מיט זיין
בוך. אַליוויער האָט אַפילו נישט אַראָפּגענומען די הענט פון די אויערן
נאָר לאַנגווייליק אַ ברום געטון „אַ גוטע נאַכט“, און ווייטער גע-
קיינענט (בעת ער האָט געלייענט, האָט ער זיך פון אַרט נישט גע-
רירט, די גאַנצע וועלט אַרום אים האָט געמעגט פאַרברענט ווערן).
הער זשאַנען איז אַרויס פון צימער, אין צווייטן חדר האָט ער זיך
אַ וויילע געזאמט, אין אַ וויילע אַרום איז אַריינגעקומען זיין ווייב
און גענומען איינלעגן די וועש אין שאַנק, ווייל די דינסט איז אַרויס-
געגאַנגען. זי האָט זיך געמאַכט, ווי זי וואָלט אים נישט באַמערקט.
ער האָט זיך געקווענקלט אַ מינוט. דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צו
איר און געזאָגט:

— זיי מוחל. כּהאָב פריער גערעדט צו דיר אַביסל צו האַרט.

די האָט אים געוואָלט זאָגן:
 — אַרימער מאַן מיינער, כּהאָב צו דיר קיין טענות נישט!
 אָבער זאָג מיר, וואָס איז דיר? זאָג וואָס דריקט דיר אויפן האַרצן?
 זי איז אָבער געווען צופרידן, וואָס זי קאָן זיך נוקם זיין און
 געזאָגט:

— לאָז מיך צורו! דו באַגייסט זיך מיט מיר גראָב, ווי מיט
 אַ דינסט.

אין דעם זעלבן טאָן האָט זי ווייטער גערעדט, אויסגעלאָדן אַלע
 אירע טענות און איר גאַנץ האַרץ מיט אַ שאַרפער נקמהדיקער שפּראַך.
 ער האָט פאַרמאָטערט אַ מאַך געטון מיט דער האַנט, ביטער אַ
 שמייכל געטון און איז אַוועק.

קיינער האָט דעם שאָס נישט געהערט. נאָר אויף צומאָרגנס
 בעת מ'האָט זיך דערוואַסט, וואָס עס איז געשען, האָבן זיך עטלעכע
 שכנים דערמאָנט, אַז אַרום האַלבע גאַכט האָבן זיי אין דער שטיל-
 קייט פון דער נאַכט דערהערט אַ קלאַפּ, וואָס איז געווען ענלעך צו
 אַ קנאַל פון אַ בייטש. זיי האָבן אויף דעם קיין אַכט נישט געלעגט.
 די שטיקקייט איז ווידער אַראָפּ אויף דער שטאַט און אַרומגענומען
 מיט אירע שווערע קנייטשן די לעבעדיקע און די טויטע.

מאָדאָם זשאַנען איז דעמאָלט געשלאָפּן. זי האָט זיך אויפגע-
 כאַפט ערשט אין אַ שעה, צוויי אַרום. זי האָט נישט געזען דעם מאַן
 געבן זיך, איז זי אויפגעשטאַנען מיט האַרץ קלאַפעניש, דורכגעגאַנגען,
 אַלע צימערן, אַראָפּ אויפן אונטערשטן שטאָק, אַריין אין דער באַנק
 ביוראָ, וואָס געפינט זיך נאָענט צו זייער הויז, און דאָרט, אין זשאַ-
 נענס אַרבעט-צימער, האָט זי אים געפונען אין אַ פּאַטעל, ביי זיין
 אַרבעטס-טיש, אַ טויטן, באַגאַסן מיט בלוט, וואָס האָט נאָך אַלץ גערו-
 נען אויף דער ערד. זי האָט אַרויסגעלאָזט אַ האַרץ-רייסנדן געשרי,
 דאָס ליכט איז איר אַרויסגעפאַלן פון דער האַנט, און זי האָט געחלשט.
 מ'האָט איר געשריי דערהערט אין שטוב. די דינער זענען געקומען
 צולויפן, אויפגעהויבן זי און געמונטערט; דערנאָך האָבן זיי אַריבער-
 געטראָגן דעם קערפער פון הער זשאַנען און אים געלעגט אויפן בעט.

דאָס קינדער-צימער איז געווען פאַרמאַכט. אַנטוואַנעט איז זאָרגלאָז גע-
שלאָפן. אַליוויער האָט געהערט די געשרייען און די טריט און גע-
וואַלט וויסן, וואָס דאָרט איז געשען, אָבער ער האָט מורא געהאַט
אויפצוועקן זיין שוועסטער, און איז צוריק איינגעשלאָפן.

צומאָרגנס האָט זיך די ידיעה פאַרשפּרייט אין שטאָט — און
די קינדער האָבן נאָך אַזוי דערפון נישט געוואוסט. די אַלטע דינסט
האָט זיי מיט געוויין אַנגעזאָגט די טרויעריקע בשורה. די מוטער איז
נישט געווען פעיק צו טראַכטן וועגן אומגליק, זי האָט זיך געפילט
זייער שוואַך אין געזונט. ביידע קינדער זענען געבליבן אַליין פנים
אל פנים מיטן טויט, אין די ערשטע מינוטן האָט די שרעק גובר גע-
ווען דעם ווייטיק. אגב האָט מען זיי נישט געלאָזט רויק וויינען. פון
אינדערפרי אָן האָבן זיך אַנגעהויבן די אַכזריותדיקע פאַרמאָליטעטן.
אַנטוואַנעט איז אַנטלאָפן צו זיך אין צימער און האָט אַלע כוחות פון
איר יונגן עגאָיזם צוזאַמענגענומען אין איין געדאַנק. אין דעם איינ-
ציקן פאַרלאַנג, וואָס איז מסוגל געווען איר צו העלפן אָפּצושטויסן
פון זיך די שרעקלעכע ווירקלעכקייט: דער געדאַנק וועגן איר פריינט.
זי האָט געוואַרט אויף אים פון שעה צו שעה. ער האָט איר נאָך
קיינמאָל נישט אַרויסגעוויזן אזוי פיל האַרציקייט, ווי בעת זייער לעצ-
טער באַגעעניש. זי האָט נישט געצווייפלט, אַז קוים וועט ער זיך
דערוויסן וועגן דעם אומגליק, וועט ער תיכף קומען און טיילן מיט
איר דעם טרויער. — אָבער קיינער איז נישט געקומען. קיינער האָט
קיין טרייסט-וואָרט נישט צוגעשיקט. קיין סימן פון מיטלייד. פאַר-
קערט, — ווי נאָר מען האָט זיך דערוואוסט וועגן אומגליק, זענען גע-
קומען צו לויפן אַלע מענטשן, וואָס האָבן געהאַט ביים באַנקיר געלט;
זיי האָבן אויפגעבראַכן די טיר און אַכזריותדיק, אָן שום רחמנות, גע-
מאַכט שרעקלעכע סצענעס דער פרוי און די קינדער.

אין משך פון עטלעכע טעג זענען געפאלן אויף זייערע קעפ
אַלערליי צרות. זיי האָבן אַזוי פאַרלוירן: דעם טייערסטן מענטשן,
דאָס פאַרמעגן, דעם געזעלשאַפּטלעכן מעמד, דעם גוטן נאָמען און די
פריינד. ס'איז געווען אַ פּוילישטענדיקער חורבן. פון זייער פריערדיק
לעבן איז קיין שפור נישט געבליבן. זיי האָבן אַלע דריי פאַרמאָגט
דאָס געפיל פון טיפער, מאַראַלישער ערלעכקייט, און דעריבער איז זיי
שווערער געווען אַריבערצוטראָגן די שאַנד, וואָס זיי האָבן נישט פאַר-
דינט. צום שטאַרקסטן האָט געליטן אַנטוואַנעט, ווייל זי איז וועניקער

פון אַרעמען געווען צוגעגרייט צו אַזאַ מפּלה. דער מאַדאַם זשאַנען און און אַליוויערן איז די וועלט פון יסורים נישט פרעמד געווען, הגם זייער בראַך איז געווען גרויס. אַלס אינסטינקטיווע פעסימיסטן, זענען זיי פון דעם אומגליק נישט געווען אַזוי שטאַרק איבערראַשט, ווי נידערגעשלאָגן. דער געדאַנק וועגן טויט איז שטענדיק געווען פאַר זיי אַ טרייסט. איצט האָבן זיי זיך אין אים אָנגעקלאַמערט נאָך שטאַרקער. זיי האָבן געוואָלט שטאַרבן. אַוודאי איז עס געווען אַ טרוי-עריקע רעזיגנאַציע: אָבער דאָך איז זי נישט געווען אַזוי שרעקלעך, ווי דער בונט פון אַ יונגן גלויבנדיקן, גליקלעכן מענטשן, וואָס האָט ליב דאָס לעבן און דערזעט זיך פּלוצלינג פאַרזונקען אין טרויער, אָן אַן אויסוועג און אָן אַ סוף. פנים אל פנים מיטן טויט, וואָס דער-וועקט אָן אימה.

אין איין רגע האָט זיך פאַר אַנטוואַנעט אַנטפלעקט די מיאוסקייט פון דער וועלט. עס האָבן זיך איר געעפנט די אויגן: זי האָט דער-זען דאָס לעבן. זי האָט געמשפּט איר פּאַטער, איר מוטער, איר בר-דער, אַליוויער און מאַדאַם זשאַנען האָבן צוזאַמען געוויינט, אָבער זי האָט זיך אָפּגעזונדערט אין איר טרויער. איר קליינער מוח האָט פאַר-צווייפלט געטראַכט וועגן דער פאַרגאַנגענהייט, קעגנזאַרט און צו-קונפט. זי האָט געזען, אַז ס'איז איר גאַרנישט געבליבן אויף דער וועלט, נישט קיין האָפנונג, נישט קיין שטיצע, און אַז זי קאָן מער צו קיינעם נישט האָפן.

די לוייה איז געווען טרויעריק און אַן אמתער בויון. די קירלע האָט נישט געוואָלט אָננעמען דעם גוף פון דעם זעלבסטמערדער. די אַלמנה און די יתומים זענען אַליין געגאַנגען נאָכן ארון פון טויטן, ווייל די געמיינע פריינד זענען נישט געקומען, קוים צוויי אָדער דריי האָבן זיך באַוווּזן אויף אַ רגע, אָבער זייער אומוזלערער גאַנג האָט נאָך מער ווי געטון די אומגליקלעכע, ווי דאָס נישט קומען פון די איבעריקע; ס'האָט אויסגעזען, ווי זיי וואָלטן מיט זייער קומען געטון אַ גרויסע טובה, אין זייער שווייגן איז געלעגן אַ שווערע טענה און אַ פאַראַכטלעכער רחמנות. די האַלטונג פון די קרובים איז נאָך געווען ערגער. לא די וואָס זיי האָבן זיי נישט געטרייסט, האָבן זיי נאָך גע-מאַכט ביטערע פאַרווירפן. דעם באַנקירס זעלבסטמאָרד האָט נישט איינגעשטילט די שנאה, פאַרקערט: מ'האָט עס געהאַלטן פאַר אַ פאַר-ברעכן, נישט קיין קלענערן ווי באַנקראַט, דאָס קליינבירגערטום קאָן

נישט מוחל זייל קיין זעלבסטמערדער, א מענטש, וואָס קלויבט בער
סער אויס דעם טויט איידער אַ שענדלעך לעבן, קומט אויס אין זיין
ערע אויגן, ווי אַ פּאַרזעעניש, און זיי זענען גרייט אָנצווענדן די
שטרענגסטע שטראָף קעגן די דאָזיקע מענטשן, וואָס מיינען צו זאָגן:
— נישטאָ קיין גרעסער אומגליק, ווי צו לעבן צוזאַמען מיט
איין.

די געמיינסטע קליינבירגער זענען די ערשטע, וואָס רופן אָן
די דאָזיקע טאַט „געמיינהייט“. און אויב דער זעלבסטמערדער, מאכט
דיק אַ סוף צו זיין לעבן, באַרירט אויך זייערע אינטערעסן און נעמט
ביי זיי צו די מעגלעכקייט זיך נוקם צו זיין — גייען זיי פשוט פון
זינען אַראָפּ מחמת צאָרן. ס'איז זיי קיין איין רגע אויפן זינען נישט
אַרויף, ווי שטאַרק דער אומגליקלעכער זשאַנען האָט געמוזט ליידן,
אויב ער האָט אויסגעקליבן דעם אויסוועג. זיי וואָלטן אים מיטן
גאַנצן האַרצן אָנגעטון גרעסערע יסורים, און אַזוי ווי ער איז אַנ-
טרינען געוואָרן, האָבן זיי אַרויפגעלייגט זיינע זינד אויף דער פאַ-
מיליע. זיי האָבן עס אָפּן נישט מודה געווען און געוויסט האָבן זיי,
אַז ס'איז אומגערעכט. און דאָך האָבן זיי נישט אויסגעהערט צו טון
זייערע, ווייל זיי האָבן געמוזט האָבן אַ קרבן.

מאָדאָם זשאַנען, וואָס איז ביז יעצט מסוגל געווען נאָר צו
קרעכצן, האָט געוונען איר גלייכגעוויכט און איר ענערגיע, בעת
מ'האָט אָנגעגריפן איר מאַן. ערשט איצט איז איר קלאָר געוואָרן, ווי
שטאַרק זי האָט אים ליב געהאַט; און די דאָזיקע דריי נפשות, וואָס
האָבן דעם מינדעסטן באַגריף נישט געהאַט וועגן זייער מאַרגן, האָבן
איינשטימיק באַשלאָסן אָפּצוזאָגן זיך פון דער מאַמעס ירושה, זייער
איינציק פּאַרמעגן, אַבי אָפּצוצאָלן, ווי ווייט מעגלעך, דעם פּאַטערס
חובות. און אַזוי ווי זיי האָבן נישט געקאָנט לענגער בלייבן אין זיין
ער שטאַט, האָבן זיי באַשלאָסן אַרויסצופאַרן קיין פּאַריז.

זייער נסיעה האָט אויסגעזען ווי אַן אַנטלויפעניש.
ערב זייער ריזע זענען זיי צוזאַמען געגאַנגען זיך געזעצ-
זען מיטן קבר. ס'איז געווען אַ טרויעריקער אָונט פון די לעצטע

סעפטעמבער טעג: די פעלדער זענען פארשווינדן געוואָרן הונטערן שליער פון די גרויסע ווייסע נעפלען; וואָס ווייטער זיי זענען גע- גאַנגען פּאַרויס, אַלץ מער האָבן זיך אויסגעטיילט פון ביידע זייטן וועג די סקעלעטן פון די ציטערנדיקע קוסטעס, וואָס פון זיי האָט געטריפט וואַסער, ווי פון אַקוואַריום-געוויקסן. זיי האָבן אַלע דריי געקניט אויפן ראַנד פון דעם שטיין, וואָס אַרום דעם פּריש-געגראָבע- נעם קבר. זייערע טרערן זענען שטיל געפאַלען, אַליוויער האָט מיט אַ שלוקערץ געכליפּעט. מאַדאם זשאַנען האָט פאַרצווייפלט געווישט זיך די אויגן. זי האָט אַליין פאַרשטאַרקט איר ווייטיק, אַליין זיך גע- פייניקט און אָן אויפהער איבערגעחזרט די ווערטער, וואָס זי האָט געזאָגט איר מאַן דאָס לעצטע מאָל פאַר זיין טויט. אַליוויער האָט זיך דערמאַנט דעם שמועס, אויף דער באַנק פון דער טעראַסע. אַנט- אַנעט האָט געטראַכט וועגן זייער גורל אין דער צוקונפּט. קיין איי- נער פון זיי האָט נישט געפילט אין האַרצן דעם מינדעסטן פאַרווורף צום אומגליקלעכן, וואָס האָט זיי חרוב געמאַכט צוזאַמען מיט זיך. נאָר אַנטוואַנעט האָט געטראַכט:

— אוי, פאפא טייערער, וויפל מיר וועלן איצט ליידן!
 דער נעפל איז געדיכטער געוואָרן, די פייכטקייט איז אַריין אין די ביינער, אָבער מאַדאם זשאַנען האָט נישט געקאָנט פועלן ביי זיך צו פאַרלאָזן דעם קבר. אַנטוואַנעט האָט געזען, ווי אַליוויער צי- טערט, און געזאָגט צו איר מאַמען:
 — מאמע, ס'איז מיר קאַלט.

זיי זענען אויפגעשטאַנען. אוועקגייענדיק, האָט זיך מאַדאם זשאַנען צום לעצטן מאָל אויסגעדרייט צום קבר און געזאָגט:

— אַרעמער פריינט מיינער!
 זיי זענען אַראָפּ פון בית-עולם אין דער צופאַלנדיקער נאַכט אַנטוואַנעט האָט געהאלטן אַליוויערס דערפרוירענע האַנט.

זיי זענען אַריין אין דער אלטער שטוב. ס'איז געווען די לעצ- טע נאַכט, וואָס זיי האָבן פאַרבראַכט אין זייער היים, וווּ זיי זענען שטענדיק געשלאָפּן; וווּ ס'האַט זיך געצויגן זייער לעבן און דאָס לעבן פון זייערע עלטערן—די דאָזיקע ווענט, דאָס פייער, דאָס קליינע שטיקל ערד האָבן זיי געבונדן צו זיך, צום פריינד און צער פון דער משפּחה. זיי, די ווענט, האָבן אויך אויסגעזען, ווי מיטגלידער

פון דער פאמיליע, ווי א טייל פון זייער לעבן, וואָס נאָר דער טויט קאָן זיי צושיידן.

זייערע זאָכן זענען שוין געווען איינגעפאַקט. זיי האָבן גערעכנט צו פאָרן פאַרטאָג מיטן ערשטן צוג, איידער די שכנים עפענען די געוועלבער. זיי האָבן געוואָלט אויסמיידן זייער נייגעריקייט און די ביזוויליקע פרושים, זיי האָבן געפילט אַ פאַדערפעניש איינצוטוליען זיך איינער אין דעם צווייטן, און דאָך איז יעדער איינער אינסטינק-טיוו אַריין אין זיין צימער און זיך לאַנג דאָרטן געזאַמט: זיי זענען געבליבן שטיין, נישט גערירט זיך פון אַרט, נישט געהאַט דעם מוט אַראָפּצונעמען דעם היט און דעם מאַנטל, אָנגערירט די ווענט, דאָס מעבל, אַלץ וואָס זיי האָבן איצט געמוזט פאַרלאָזן, זיי האָבן אָנגע-שפּאַרט דעם שטערן אין שויב, געוואָלט מיטנעמען מיט זיך און באַ-האַלטן אין האַרצן די באַרירונג פון די באַליבטע זאָכן. לוסוף האָט זיך יעדערער באַמיט גובר צו זיין דעם עגאָזים פון די ווייטיקלעכע געדאַנקען, און זיי האָבן זיך פאַרזאַמלט אין דעם צימער פון מאַדאַם זשאַנען, אין דעם פאַמיליע-צימער, וואָס האָט טיף אין עק פאַרמאַגט אַן אַלקער. דאָרט פלעגן זיי זיך אַ מאָל פאַרזאַמלען פאַרנאַכטצייט. נאָכן עסן, ווען עס זענען נישט געקומען קיין געסט. אַמאָל! דאָס אַלץ האָט זיי איצט אויסגעזען זייער ווייט. זיי זענען געשטאַנען שוויגנדיק אַרום דעם איינגעשרומפענעם פלאַם, דערנאָך האָבן זיי תפילה געטון, געפאלן פאַרן בעט אויף די קני און געלעגט זיך זייער פרי שלאָפן, ווייך זיי האָבן געדאַרפט אַרויספאַרן פאַרטאָג. אָבער אַ לאַנגע צייט האָט געדויערט איידער זיי זענען איינגעשלאָפן.

פיר אַ זייגער פאַרטאָג האָט מאַדאַם זשאַנען, וואָס האָט די גאַנ-צע צייט געקוקט אויפן זייגער, צי ס'איז שוין נישט צייט זיך אויפ-צוהויבן, אָנגעצונדן אַ ליכט און איז אויפגעשטאַנען. אַנטוואַנעט, וואָס איז כמעט נישט געשלאָפן, האָט דערהערט איר קול און איז אויך אויפגעשטאַנען, אַליוויער איז געווען פאַרזונקען אין אַ טיפן שלאָף. מאַדאַם זשאַנען האָט אים צערטלעך אָנגעקוקט און נישט געהאַט קיין האַרץ אים אויפצויוועקן. זי איז אַרומגעגאַנגען אויף די שפיץ-פינגער און געזאָגט צו אַנטוואַנעט:

— לאַמיר נישט מאַכן קיין טומל, זאָך זיך דער קליינער פרייען מיט די לעצטע מינוטן אינדערהיים!

ביידע פרויען האָבן געענדיקט זיך אָנטון און איינגעפאַקט

זייערע זאכן. ארום דער שטוב האָט געשוועבט די גרויסע שטיקלייט פון די קילע נעכט, ווען אַלץ וואָס לעבט, דער מענטש און די בהמה, ווערט גיריק פאַרזונקען אין וואַרעמען שלאָף. אַנטוואַנעטן האָט גע- קלאַפט אַ צאָן אין אַ צאָן, איר האַרץ און איר קערפער זענען געווען קאַלט ווי אייז.

אין דער פאַרפרוירענער לופט האָט אַ סקריפּ געטון די איינ- גאַנגס טיר. די אַלטע דינסט איז מיט די שליסלען אין די הענט גע- קומען דאָס לעצטע מאָל באַדינען אירע באַלעבאַטיים. קליין, דיק, מיט אַ קורצן אַטעם, האָט זי פאַרמאַגט, נישט געקוקט אויף איר דיקקייט, אַ ווונדערבאַרע פלינקקייט לויט אירע יאָרן. זי איז איצט געקומען מיט אַ גוטמוטיק אָנגעשוואַקן פנים, מיט אַ רויטער נאָז און פאַרווייניגטע אויגן. זי איז ממש געווען פאַרצווייפלט, וואָס מאַדאַם זשאַנען איז אויפגעשטאַנען און האָט אַליין, נישט וואַרטנדיק אויף דער דינסט, געמאַכט פייער אין קיך. איר אַריינקומען האָט אויפגעוועקט אַליווערן. אין אָנהויב האָט ער צוריק פאַרמאַכט די אויגן און זיך איבערגעדרייט אויף אַ זייט, פּדי ווידער איינצושלאָפּן. אַנטוואַנעט האָט לייכט אַרויפ- געלעגט איר האַנט אויפן ברודערס אַקסל און אים שטיל גערופּן:

— אַליווער, טייערער, שוין צייט.

ער האָט אָפּגעזיפצט, געעפנט די אויגן און דערזען די שוועס- טער איבערגעבויגן איבער זיין פנים: זי האָט טרויעריק צו אים גע- שמייכלט און געגלעט מיט דער האַנט זיין שטערן. זי האָט זיך ווי- דער אָנגערופּן:

— שטיי אויף.

ער איז אויפגעשטאַנען.

זיי זענען אַרויס פון שטוב שטיל ווי גנבים. יעדערער האָט געהאַלטן פעקלעך אין די הענט. די אַלטע דינסט איז געגאַנגען פאַרויס און געשלעפט די גרויסע פעק אויף אַ וועגעלע. זיי האָבן אי- בערגעלאָזט כמעט אַלץ אין דערהיים, און מיטגענומען מיט זיך בלוין די קליידער אויף זיך און נאָך אַביסל קליידער. מ'האַט זיי געזאָלט שפעטער אַרויסשיקן עטלעכע אָנדענקענס, אַ פאַר ביכער, בילדער, אַן אַלטן זייגער, וואָס זיין טיק-טאַק האָט, דוכט זיך, אויסגעקלאַפט דעם פּולס פון זייער לעבן. ס'איז געווען אַ שלעכט וועטער. די גאַנצע שטאָט איז נאָך געשלאָפּן. די לאַדנס זענען געווען פאַרמאַכט, די גאַסן זויסט, זיי האָבן געשוויגן, נאָר די דינסט אַליין האָט גערעדט. מאַדאַם

זשאַנען האָט זיך באַמיט איינצוקריצן אין איר זכרון דאָס לעצטע מאָל
די בילדער, וואָס האָבן איר דערמאָנט די גאַנצע פאַרגאַנגענהייט.
אויפן וואַקואַל האָט מאַדאַם זשאַנען, צוליב אייגנליכע געקויפט
בילעטן פון צווייטן קלאַס, הגם זי האָט אַ נדר געטון צו פאָרן מיט
דער דריטער; זי האָט נישט געהאַט קיין מוט צו דערנידעריקן זיך
פאַר די צוויי אָדער דריי באַן-באַאַמטע, וואָס האָבן זי פון לאַנג גע-
קענט. זי האָט זיך גיך אַריינגעכאַפט אין אַ ליידיקער קופּע און זיך
פאַרמאַכט מיט די קינדער. זיי האָבן זיך באַהאַלטן הינטער די פאַר-
האַנגען און מוראַ געהאַט טאַמער טרעפן זיי אַ באַקאַנטן. אָבער קיי-
נער האָט זיך נישט באַוווּן; די שטאַט האָט ערשט, בעת זייער פאַרן,
זיך אויפגעכאַפט פון שלאַף: דער וואַגאַן איז געווען פּוסט, נאָר דריי
אָדער פיר פּויערים זענען מיטגעפאַרן און אָקסן, וואָס האָבן אַרויסגע-
שטעקט די קעפּ פון וואַגאַן אַרויס און טרויעריק געשריגן. נאָך אַ
לאַנגן וואַרטן האָט דער לאַקאָמאָטיוו אַ פּייף געטון, און דער צוג האָט
זיך אין נעפּל אַ ריר געטון פון אָרט. די דריי וואַנדערער. האָבן צע-
עפנט די פאַרהאַנגען, צוגעדריקט די פּנימער צו די שויבן, און צום
לעצטן מאָל געקוקט אויף דער שטאַט, וואָס איר גאַטישער טורם איז
פּמעט נעלם געוואָרן אינם נעפּל, געקוקט אויף דאָס בערגל מיט זיינע
רויכנדיקע, מיט טוי-באַוויסטע לאַנקעס: דאָס איז איצט געווען אַ
טרוימען-לאַנד, אַ ווייטס, פּמעט נישט ווירקלעכס. און ווען זיי זענען
צוגעפאַרן צום אָרט, וווּ דער וועג פאַרנעמט זיך אין אַ זייט, באַרג
אַרויף, און די שטאַט איז נעלם געוואָרן, — האָבן זיי זיך נישט גע-
קאַנט איינהאַלטן. איצט זענען זיי געווען זיכער, אַז קיינער וועט זיי
נישט זען. מאַדאַם זשאַנען האָט געכליפעט, האַלטנדיק דאָס טיכעלע
צוגעדריקט צום מויל. אַליויער האָט זיך אַ וואַרף געטון צו דער מאַ-
מען, געלעגט דעם קאַפּ אויף אירע קני און באַדעקט אירע הענט מיט
קישן און טרערן. אַנטוואַנעט, וואָס איז געזעסן אין צווייטן עק פון
קופּע, האָט זיך אויסגעדרייט צום פענסטער און שטיל געוויינט. נישט
צוליב די זעלבע סיבות האָבן זיי אַלע דריי געוויינט. מאַדאַם זשאַנען
און אַליויער האָבן געטראַכט וועגן אַליץ, וואָס זיי האָבן געלאָזט היי-
טער זיך. אַנטוואַנעט האָט געטראַכט וועגן דעם אומבאַקאַנטן מאַרגן. זי
האַט זיך עס פאַרגעוואַרפן, געוואַלט פאַרוונקען ווערן אין זכרונות...
אָבער זי איז געווען גערעכט, טראַכטנדיק וועגן דער צוקונפּט. זי
האַט געזען די לאַגע קלאָרער, ווי איר מאַמע און ברודער. זיי האָבן

געהאט אילוויעס בנוגע פאריז. אפילו אנטואנעט האָט זיך אויך ווייט
נישט געקאָנט פאָרשטעלן, וואָס פאַר אַ לעבן עס וואָרט אויף זיי. זיי
זענען דאָרט קיינמאָל נישט געווען. מאַדאַם זשאַנען האָט זיך פאָרגע-
שטעלט, אַז אויב זייער מצב איז טרויעריק, איז ער אָבער נישט האָט
נונגסלאָז. זי האָט געהאַט אין פאָריז אַ שוועסטער, וואָס האָט
חתונה געהאַט מיט אַ רייכן באַאַמטן, און געגלויבט, אַז די שוועסטער
וועט איר העלפן. זי איז געווען זיכער, אַז אירע קינדער מיט זייער
דערצינונג און נאַטירלעכע פעיקייטן, וואָס זי האָט, ווי אַלע מאַמעס,
איבערגעטריבן, — וועלן לייכט קאָנען פאַרדינען אויף זייער לעבן.

דער ערשטער איינדרוק, וואָס זיי האָבן באַקומען איז געווען
אַ טרויעריקער. אויפן וואַקזאַל האָבן זיי זיך פשוט דערשראָקן פאַר
דעם געדראַנג פון מענטשן אין דעם באַגאַזש-זאַל און פאַרן רעש
פון די משא-וואַגנס, וואָס זענען געשטאַנען צונויפגעדריקט פאַרן
אַרויסגאַנג. ס'איז געפאַלן אַ רעגן. מ'האַט נישט געקאָנט געפיינען
קיין קאַרעטע און זיי האָבן געמוזט גיין אַ שטיק וועגס, די הענט
זענען זיי אָפגעפאַלן פון די שווערע פעק, און זיי האָבן געמוזט פון
צייט צו צייט בלייבן שטיין אינמיטן גאַס, ווייל די וואַגנס האָבן זיי
געקאָנט איבערפאַרן אָדער באַשפּריצן מיט בלאַטע. קיין איין וואַגן
האַט נישט געלעגט קיין אַכט אויף זייערע געשרייען. לסוף האָט זיך
זיי איינגעגעבן צו פאַרהאַלטן עפעס אַן אַלטע, שרעקלעך-שמוציקע
קאַרעטע. אַרויפלעגנדיק די פעקלעך, האָבן זיי אַראָפּגעלאָזן אין בלאַ-
טע אַ פעקל מיט קאָלדרעס. דער וואַקזאַל-טרעגער און דער קוטשער
האַבן ביידע אויסגענוצט זייער נאַיווקייט און געפאַדערט דאָפּלט געלט
מאַדאַם זשאַנען האָט אָנגעגעבן דעם אַדרעס פון אַ שלעכטן, אָבער
טייערן האַטעל, וווּ עס פלעגן פאַרפאַרן געסט פון דער פּראַווינג,
ווייל איינער פון אירע עלטער-זיידעס פלעגט אַמאָל אַהין פאַרפאַרן.
אין דעם דאָזיקן האַטעל האָט מען פשוט געשינדן פון זיי די הייט.
מ'האַט זיי געזאָגט, אַז דער האַטעל איז איבערפולט, און מ'האַט זיי
אַלע צוזאַמען אַריינגעפאַקט אין אַן ענגן צימער און געריסן אַ פרייז
פאַר דריי צימערן. זיי האָבן געוואָלט זיין שפּאַרוואַס, האָבן זיי זיך

אָפגעזאָגט פון אַ גאַנצן מיטאָג און גענומען אַ מיטאָג אַ באַשיידענעם אַ טייערן, און באַזאָלט נישט ביליקער ווי פאַר יענעם. הגם זיי זענען געבליבן הונגעריק. באַלד אין די ערשטע מינוטן פון זייער קומען האָבן זיי פאַרלוירן די אירוועס. אין דער ערשטער נאַכט, וואָס זיי האָבן פאַרבראַכט אין האָטעל, אַלע צוזאַמען אין איין דושנעם צימערל, האָבן זיי נישט געקאָנט אַנטשלאָפן ווערן. ס'איז זיי געווען קאַלט און זוואַרעם, און זיי האָבן נישט געהאַט מיט וואָס צו אָטעמען. זיי האָבן געציטערט ביי יעדן טריט אין קאָרידאָר, ביי יעדן קלאַפּ אין אַ טיר, ביי יעדן קלאַנג פון די עלעקטרישע גלעקלעך. ס'האַט זיי ווי געטון דער קאַפּ פון די טומלענדיקע קאַרעטעס און שווערע לאַסט-וואָגנס, אַט אזוי האָט זיך אין זיי איינגעקריצט דער איינדרוק פון אַן אימה-דיקער שטאַט, צו וועלכער זיי האָבן זיך אַ וואָרף געטון און זענען אין איר פאַרלוירן געוואָרן.

צומאָרגנס איז מאַדאַם זשאַנען אַוועקגעלאָפן צו איר שוועסטער, וואָס האָט געוויינט אין אַ פראַכטפולן פאַלאַץ אינם הויסמאַן-בולוואַר. אין האַרצן האָט זי געהאַפּט, אַז די שוועסטער וועט איר פאַרלעגן צו ווינען ביי איר, ביז זיי וועלן אַרויס פון דער שווערער לאַגע. דער ערשטער קבלת פנים האָט איר אָבער געוויזן, אַז ס'איז נישטאָ אויף וואָס צו האָפן. די משפּחה פּואַיע דעלאָרס איז געווען מלאַ חמה אויפן באַנקראַט פון איר קרוב. דער עיקר האָט די פרוי מורא געהאַט, טאַמער קריגט דער ענין אַ שייכות מיט זיי און טאַמער קאָמפּראַמיטירט עס איר מאַן, וואָס האָט זיך געריכט אויף אַוואַנסן, און זי האָט עס געהאַלטן פאַר אַן אויסערגעוויינלעכע חוצפּה, וואָס די רואנירטע פאַמיליע איז צו זיי אַראָפּגעקומען. אזוי האָט אויך געטראַכט איר מאַן. אָבער ער איז געווען אַ גאַנץ אַרנטלעכער מענטש און איז גרייט געווען זיי אַרוסצוהעלפן, ווען דאָס ווייב האַלט אים נישט אָפּ דערפון — דאָס איז אים נישט אָנגעקומען שווער. אַט אזוי האָט מאַדאַם פּואַיע דעלאָרס געמאַכט די שוועסטער אַן אייז-קאַלטן קבלת פנים. מאַדאַם זשאַנען איז געווען איבערזאַשט. זי האָט זיך באַמיט צו באַהערשן איר שטאַלץ, געגעבן איר אָנצוהערן, אין וואָס פאַר אַ שווערע לאַגע זי געפינט זיך מיט די קינדער און וואָס זי דערוואַרט פון איר. מאַן-און-ווייב האָבן זיך געמאַכט נישט הערנ-דיק, נישט פאַרהאַלטן זי אפילו אויף מיטאָג און איינגעלאָדן זי צערע-מאַניאַל אויף סוף וואָך. אָבער אויך די איינלאַדונג איז נישט געקו-

מען פון מאדאם פואיע, נאָר פון איר מאן, וואָס האָט זיך געפילט
שלעכט צוליב זיין ווייבס קבלת פנים, און געפרוּווט אַ ביסל פאר-
גלעטיקן איר גלייכגילטיקייט. ער האָט זיך געמאַכט גוטמוטיק, אָבער
מ'האָט געפילט, אַז ער איז נישט אויפריכטיק און עגאָיסטיש. די
אַרעמע זשאַנענס האָבן זיך אומגעקערט אין האָטעל און נישט געהאַט
קיין מוט איבערצורעדן אַ וואָרט וועגן זייער ערשטן באַזוך.

גאַנצע טעג זענען זיי אַרומגעלאָפן איבער פאַריו, געוואַלט זיך
אַ דירה, געבראַכן די פיס איבער שטאַקן און מיט עקל געקוקט אויף
די דאָזיקע קאַזאַרמעס, וואָס זענען אָנגעשטאַפט מיט מענטשן; אויף
די שמוציקע טרעפּ, פינסטערע צימערן, וואָס זעען אויס אַזוי טרויער-
ריק אַנטקעגן זייער ברייט הויז אין דער פּראָווינץ-שטאָט; זיי האָבן
זיך כסדר געפילט דערשלאָגן, אין גאַס, אין די געשעפטן, אין רעס-
טאָראַנען, און דעריבער האָט זיי יעדערער אָפּגענאַרט, אַלץ וואָס זיי
האָבן געקויפט האָט געקאַסט שרעקלעך טייער; מען וואַלט געקאָנט
זאָגן, אַז זיי פאַרמאָגן אַ באַזונדערע פעיקייט אַלץ, וואָס זיי רירן אָן,
צו פאַרוואַנדלען אין גאָלד, נישט מער ווי אַט דאָס גאָלד האָבן זיי
אַליין געמוזט צאָלן. זיי זענען געווען מאַדנע אומבאַהאַלפן און נישט
געהאַט דעם מוט זיך צו פאַרטיידיקן.

מאדאם זשאַנען האָט שוין איצט, אמת, ווייניק דערוואָרט פון
איר שוועסטער, און דאָך האָט דער מיטאָג אויף וועלכן זיי זענען
געווען, איינגעלאָדן, געוועקט אין איר פאַרשידענע האָפּנונגען. זיי
האָבן זיך געגרייט דערצו מיט האַרץ-קלאַפעניש. מ'האָט זיי אויפגע-
נומען פונקט ווי געסט און נישט ווי קיין קרובים, הגם די באַלעבאַ-
טים האָבן דעם מיטאָג נישט איבעריק-פאַרשווענדעריש איינגעאַרדנט,
חוץ דער פייערלעכער צערמאַניאַליקייט. די קינדער האָבן זיך באַקענט
מיט זייערע קווינען, מיט זיי אין איין עלטער, וואָס האָבן זיי נישט
אַרויסגעוויזן קיין גרעסערע פריינטשאַפט, ווי די עלטערן. זייער
טאַכטער, עלעגאַנט און קאַקעטיש, האָט געציילט די ווערטער מיט אַ
מינע פון העפלעכער גאוה. און איר באַנעמונג איז געווען איבערגע-
טריבן און לאַקרייזיס, וואָס האָט די קינדער אינגאַנצן צעטומלט.
זייער יינגל האָט געהאַלטן די גאַנצע צערעמאָניע מיט די אַרעמע
קרובים פאַר זייער לאַנגווייליק, און ער איז כסדר געזעסן אָנגע-
בלאָזן. מאדאם פואיע דעלאַרם איז געזעסן די גאַנצע צייט שטייף-
און אפילו בעתן דערלאַנגען דאָס עסן האָט זי די שוועסטער אָן

אויפהער געמוסרט. הער פואיע דעלאַרם האָט גערעדט סתם אין דער וועלט אַרײַן, כדי אויסצומײַדן אַן ערנסטן שמועס. דער באַנאַלער שמועס האָט זיך פסדר געהאַלטן בײַ די ענינים פון עסן, צוליב מורא פאַר אַן אינטימער געפערלעכער טעמע. מאַדאַם זשאַנען האָט זיך באַמיט אַרױפצופירן דעם שמועס אויף די ענינים, וואָס זענען איר געלעגן אויפן האַרצן, אָבער מאַדאַם פואיע האָט איר באַלד אײַ בערגעשלאָגן מיט אַ גלײַכגילטיקער באַמערקונג — און זי האָט קײַן מוט נישט געהאַט ווייטער צו רעדן.

נאָכן עסן האָט זי געצווונגען איר טאָכטער צו שפּילן אויפן פּאַרטעפּיאַן, כדי צו ווײַן אירע פעיקײַטן. אַנטואַנעט האָט זיך שלעכט געפּילט און זי האָט געשפּילט, שרעקלעך. מאַן-און-וײַב האָבן מיט לאַנגווייליקײַט געוואַרט זי זאָל ענדיקן. מאַדאַם פואיע האָט מיט אַן איראָניש שמײַכלעך אויף די לײַפן געקוקט אויף איר טאָכטער; און אַזוי ווי די מוזיק האָט לאַנג געדויערט האָט זי חידער גענומען שמועסן מיט מאַדאַם זשאַנען וועגן גלײַכגילטיקע זאַכן. לסוף האָט זיך אַנטואַנעט פּאַרלירן אין איר מוזיק, און אין אײַן אָרט האָט זי זיך מיט גרויס שרעק אַרומגעזען, אַז אָנשטאַט צו שפּילן ווייטער האָט זי ווידער גענומען שפּילן פון אָנהױב. זי האָט נישט געהאַט קײַן שום האַפּנונג זיך אַרױסצודרייען, האָט זי אײַ בערגעריסן דאָס שפּילן און פּאַרענדיקט מיט צוויי אומגעלונגענע אַקאָרדן און מיט אַ דריטן אַ פּאַלשן. הער פואיע האָט געזאָגט: — בראַוואַ!

און פאַרלאַנגט קאַווע.

מאַדאַם פואיע האָט דערצײַלט, אַז איר טאָכטער לערנט זיך שפּילן בײַ פּוּניאַ. און די טאָכטער, וואָס האָט זיך געלערנט בײַ „פּוּניאַ“ האָט געזאָגט:

— זײער שײַן, קלײַנינקע...

און געפרעגט, וווּ האָט זיך אַנטואַנעט געלערנט שפּילן. דער שמועס האָט זיך שווער געשלעפט. מ'האַט אויסגעשעפט די טעמע וועגן די צאַצקעס און טואַלעטן פון מאַדאַם פואיע. מאַדאַם זשאַנען האָט זיך אײַנגעחזרט:

— איצט איז געקומען די צײַט צו רעדן, איך מוז רעדן...

אַלץ האָט זיך אין איר צוזאַמענגעקאַרטשעט, ווען זי האָט זיך שוין אָנגעטון אַ פּוּח און באַשלאָסן סוף-פּל-סוף צו רעדן, האָט מאַדאַם

פואיע מיט א טאָן, וואָס האָט זיך אַבסאָלוט נישט געהאַט בדעה צו
אַנטשולדיקן, אַ זאָג געטון, אַז צום באַדויערן מוזן זיי האַלב צען אַ
זייער אַוועקגיין, ווייל זיי האָבן אַ וויזיט, וואָס זיי קאָנען נישט אַפּ-
לעגן. די זשאַנעס האָבן זיך באַליידיקט, זיי זענען תיכף אויפגעשטאַ-
נען און געוואָלט אַוועקגיין. די ביילעבאַטיס האָבן זיי כלומרשט פאַר-
האַלטן, אָבער אין אַ פּערטל שעה אַרום האָט עמעץ אָנגעקלונגען אין
טיר: דער דינער האָט געמאָלדן, אַז עס זענען געקומען באַקאַנטע,
שכנים פונם פאַרטער. פואיע און זיין פרוי האָבן זיך איבערגעקוקט
און גענומען אויף גיך שטילערהייט זיך שושקען מיט די דינער.
פואיע האָט אַרויסגעשטאַמלט עפעס אַן אויסרייד און האָט אַריבערגע-
פירט די זשאַנעס אין אַ צווייטן צימער (ער האָט געוואָלט באַהאַלטן
פון זיינע פריינד, אַז ביי אים אין שטוב זענען דאָ זיינע קרובים,
וואָס קאָמפּראַמיטירן אים). זיי האָבן געלאָזט די זשאַנעס אַליין אין
אַ נישט באַהייצטן צימער. די קינדער זענען געווען אויפגערגעגט פון
דעם בזיון. אַנטוואַנעט האָט געהאַט טרערן אין די אויגן, זי האָט גע-
וואָלט גיין, נאָך אין אָנהויב האָט די מאַמע נישט געלאָזט. אָבער דער-
נאָך, נאָך אַ לאַנגן וואַרטן האָט זי מסכים געווען. זיי זענען אַרויס.
אין קאָרידאָר האָבן זיי באַגעגנט פואיען, וועלכן די דינער האָבן צו-
וויסן געטון פון זייער אַוועקגיין. ער האָט זיך מיט באַנאָדע ווערטער
אַנטשולדיקט און געמאַכט, זיך ווי ער וויל זיי פאַרהאַלטן, אָבער ס'איז
קענטיק געווען, אַז ער וויל פון זיי וואָס מעגלעך גיכער פטור ווערן.
ער האָט זיי געהאַפּן אַנטון די מאַנטלען, צוגעפירט מיט אַ שמייכל
צו דער טיר, געדריקט די הענט, שטיל גערעדט העפלעכע רייד און
זיי אַרויסגעלאָזט אין דרויכן. — ווען זיי זענען צוריקגעקומען אין
האַטעל האָבן די קינדער געוויינט פון פעס. אַנטוואַנעט האָט געטופעט
מיט די פיס און געשווירן, אַז איר פוס וועט קיינמאָל נישט באַטרעטן
די שוועל פון אָט די מענטשן.

מאָדאָם זשאַנען האָט געדונגען אַ דירה אויפן פּערטן שטאַק,
נאָענט צום „זשאַרדען דע פּלאַנט“. די צימערן האָבן געהאַט זייערע
פּענסטער צו די שמוציקע וועיג פון אַ פינסטערן הויף; דאָס עס-ציי-
מער און דער סאַלאָן (ווייל מאָדאָם זשאַנען האָט דווקא געוואָלט האָבן
אַ סאַלאָן) האָבן אַרויסגעקוקט צו אַ רוישנדיקער גאַס. אַ גאַנצן טאָג
זענען געפאַרן טראַמוואַיען און ס'האַבן זיך געצויגן לוויהס, וואָס זייע-
רע צוגן זענען פאַרשוונדן געוואָרן אויפן בית-עולם ד'איוורי. פאַרליי-

זיקטע איטאליענער מיט אַ כאַלאַסטרע קינדער האָבן זיך געוואַלדערט אויף די בענק אָדער זיך היציק געקריגט. סײַז אוממעגלעך געווען צו האַלטן אָפּ אַ פענסטער ביי אַזאַ טימל; און אין אַוונט גייענדיק צוהיים, האָבן זיי זיך געמוזט דורכשטופן דורכ־ן געדיכטן שטינקנדיקן האַמוק, דורכגיין דורך די ענגע, פאַרבלאַטיקטע גאַסן, פאַרבייגיין אַן עקלדיקע שענק, וואָס האָט זיך געפונען אין שכנות; פאַר דער טיר זענען געזעסן גרויסע, אָנגעשוואַלענע מוידן, מיט געלע האָר, געוויסט און אָנגעשמיקט, און האָבן מיט הוצפהדיקע בליקן געקוקט אויף די פאַרבייגייער.

דאָס ביסל געלט פון די זשאַנעס איז שנעל צערווען געוואָרן. יעדן אַוונט האָבן זיי זיך מיט האַרץ-קלעמעניש אַרומגעזען, אַז עס זוערט אַלץ פּוסטער, זיי האָבן געפרוווט שפּאַרן און נישט געוואוסט ווי צוויי די דאָזיקע לערע מוז דער מענטש זיך אויסלערנען נאָר דורך יאָרן פון נויט, אויב ער איז נישט געוויינט דערצו פון קינדווייז אָן. די וואָס זענען בטבע נישט שפּאַרזאַם, פאַרלירן בלוז צייט און אומ-זיסטע אָנשטרענגונג, ווען זיי ווילן ווערן שפּאַרזאַם. קיים מאַכט זיך די ערשטע געלעגנהייט צו פאַרשווענדן געלט, קאָנען זיי זיך נישט גובר זיין, זיי לעגן אָפּ דאָס שפּאַרן אויף אַ צווייטן מאָל; און אויב זיי שפּאַרן יאָ אָפּ צופעליק אַ ביסל געלט, אָדער זיי האָבן בדעה אָפּצושפּאַרן, איילן זיי זיך צו און פאַרגרעסערן די הוצאות, וואָס שטייגן אַריבער דאָס אָנגעוואַלטע געלט צען מאָל אַזוי פיל.

אין משך פון עטלעכע וואָכן איז זיי אויסגעגאַנגען דאָס געלט. מאַדאַם זשאַנען האָט געמוזט גובר זיין איר אריינגל בע און איז אָן דעם וויסן פון אירע קינדער געגאַנגען בעטן געלט ביי פּוואַיע. זי האָט זיך אַזוי איינגעאַרדנט, אַז סײַז איר געלונגען צו טרעפן בלוז דעם מאָן אין זיין אַרבעט-צימער, און זי האָט אים געבעטן אַביסל צעלט, אָן הלואה ביז זיי וועלן געפינען אַרבעט, וואָס סײַזעט זיי פאַרזיכערן די עקזיסטענץ. ער האָט געפרוווט אָפּלעגן די תשובה אויף אַן אַנדערש מאָל, נאָר אַזוי ווי ער איז געווען שוואַך און נאַנץ מענטשלעך, האָט ער נאָכגעגעבן. ער האָט איר געבאַרגט צוויי הונ-דערט פּראַנק און האָט נישט געקאָנט באַהערשן זיין געריטקייט, אָבער באַלד האָט אים די זאַך פאַרדראָסן — בפרט ווען ער האָט עס גע-מוזט דערציילן דער מאַדאַם פּוואַיע, וואָס איז געוואָרן זייער אויפגע-רעגט אויף איר שוואַכן מאַן און אויף איר כײַטרער שוועסטער.

זשאַן קריסטאָף VI באַנד 4 מײַן

גאַנצע טעג ה' בן זיך די זשאַנענס אַרומגעדרייט איבער פאַר-
 רין און געזוכט אַרבעט. מאַדאָם זשאַנען, וואָס האָט פאַרמאָגט אַלע
 פאַראַרטייִלן פון דער רייכער פּראָווינציעלער בורשוואַזיע, האָט נישט
 געקאָנט שלום מאַכן מיטן געדאַנק, אַז זי מיט אירע קינדער זאָלן
 זיך פאַרנעמען מיט אַן אַנדער פּאָך אַ חוץ די אַזוי גערופענע „פּרייע
 פּראָפעסיעס“ — בלי ספּק דערפאַר, וואָס זיי גיבן דעם מענטשן די
 פּרייהייט צו שטאַרבן פון הונגערי. זי האָט אפילו נישט מסכים גע-
 ווען, אַז איר טאָכטער זאָל ווערן אַ פּריוואַטע לערערין ביי אַ פאַ-
 מיליע. ביי איר איז אויסגעקומען, אַז נאָר די אַפיציעלע שטעלעס,
 רעגירונגס־פּאָסטנס זענען נישט קיין אומפּבּוד. מען האָט געמוזט גע-
 פונען אַן אויסוועג, אַז אַליוויער זאָל ענדיקן אַ שול און ווערן אַ
 לערער, און וואָס שייך אַנטוואַנעט — האָט מאַדאָם זשאַנען געוואָלט
 זי אַריינגעבן אין אַ שולע, זי זאָל דאָרט געבן לעקציעס, אַדער אין
 קאָנסערוואַטאָריע, זי זאָל קריגן אַ מוויק־פּאַטענט. אָבער די אינסטי-
 טוציעס, צו וועלכע זי האָט זיך געווענדט, זענען אַלע געווען באַזעצט
 פון לערער, וואָס האָבן געהאַט בעסערע קוואַליפיקאַציעס, ווי איר
 טאָכטער, וועלכע האָט קוים געהאַט פאַפּירן פון אַן עלעמענטאַרער
 שול; וואָס שייך מוויק — מוז מען מודה זיין, אַז אַנטוואַנעטס פע-
 קייטן זענען געווען גאַנץ מיטלמעסיקע, אין פאַרגלייך מיט די פע-
 קייטן פון אַנדערע מענטשן, וואָס זיי איז אויך נישט געלונגען אָנ-
 צוקומען אין קאָנסערוואַטאָריום. איצט האָט זיך אַנטפלעקט דער
 גרויזאַמער לעבנס־קאַמף; זיי האָבן געזען, ווי אַזוי פאַריז שלינגט
 איין אָן שום זין אַלע גרעסערע און קלענערע טאַלענטן, מיט וועלכע
 זי ווייס נישט וואָס צו טון.

די קינדער זענען געווען פאַרצווייפּלט: זיי האָבן אויפגעהערט
 צו גלויבן אין זיך; זיי האָבן זיך אַרומגעזען, אַז זייערע פעיקייטן
 זענען מיטלמעסיק; זיי האָבן זיך עס אַליין אויפגעוויזן און באַמיט
 זיך אויפצווייזן דער מאַמען. אַליוויער, וואָס איז אין דער פּראָווינץ-
 שול געווען פּלומרשט אַן „אַדלער“ אָן שום באַזונדערע מי פון זיין
 זייט, האָט זיך איצט געפּילט זייער דערשלאָגן פון די פּרישע צרות.

ס'האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט פאַרלזירן זיינע פעיקייטן. אין דער
 גימנאַזיע, וווּ מ'האָט אים אָפּגעגעבן, האָט ער אין די ערשטע צייטן
 געהאַט אַזעלכע שלעכטע צייכנס, אַז מ'האָט ביי אים צוגענומען די
 פריערדיקע סטיפּענדיע. ער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַן אמתן נאַר.
 גלייכצייטיק האָט ער געפילט אַן עקל צו פאַרזו, צום טומל פונם
 המון מענטשן, צו דער עקלדיקער דעמאָראַליזאַציע פון זיינע חברים,
 צו זייערע ניבול-פה און די בהמהשקייט פון אַנדערע קאַלעגן, וואָס
 האָבן אים געמאַכט מיאוסע פאַרשלאָגן. ער האָט נישט געהאַט קיין
 פוח אויסצודריקן זיי זיין פאַראַכטונג. ער האָט געפילט, אַז אפילו
 דער געדאַנק וועגן זייער געמיינקייט מאַכט אים געמיין. ער האָט
 געזוכט, צוזאַמען מיט זיין מאַמע און שוועסטער, אַ שוץ אין היסטע
 תפילות יעדן אָונט, נאָך אַ פרישן טאָג פון אַנטוישונג און פאַר-
 באַרגענעם בזיון, וואָס האָבן ביי די דאָזיקע תמימותדיקע הערצער
 אויסגעזען, ווי שמוציקע פלעקן, און זיי האָבן קיין מוט נישט גע-
 האָט עס איבערצודערציילן. אָבער ווען אָליוויער איז געקומען אין
 באַרירונג מיטן גייסט פון אַטעיום, וואָס פילט אַן די פאַרייער לופט,
 האָט זיך זיין גלויבן גענומען וואַקלען ביסלעכווייז, ווי פייכטער
 טינק, וואָס שיילט זיך און פאַרט אַראָפּ פון די ווענט בעת אַ רעגן.
 ער האָט ווייטער געגלויבט, אָבער אַרום אים איז דער גאָט אָפּגע-
 שטאַרבן.

די מאַמע און די שוועסטער האָבן נישט אויפגעהערט אומזיסט
 אַרומצולויפן. מאַדאַם זשאַנען איז נאָכאַמאָל געגאַנגען צו דער מאַ-
 דאַם פּואַיע. זיי האָבן געוואָלט פון איר פטור ווערן און איר פאַר-
 געלעגט אַרבעט. פאַר מאַדאַם זשאַנען האָבן זיי געפונען אַ שטעלע
 פון אַ פאַרלייענערן פאַר אַן אלטער דאַמע, וואָס האָט דעם ווינטער
 פאַרבראַכט אין דרום, און פאַר אַנטוואַנעט — אַ שטעלע פון אַ לע-
 רערין אין מערב-פראַנקרייך, ביי אַ פאַמיליע, וואָס וווינט אַ גאַנץ
 יאָר אין אַ דאָרף. די באַדינגונגען זענען געווען נישט שלעכט. אָבער
 מאַדאַם זשאַנען האָט נישט געוואָלט. זי האָט זיך נישט געוואָלט דער-
 נידיריקן און גיין דינען אין אַ פרעמד הויז, אָבער נאָכמער האָט זי
 נישט געוואָלט אַזוי באַליידיקן איר טאַכטער און דערווייטערן זי פון
 זיך. הגם זיי זענען געווען אומגליקלעך, און דווקא דערפאַר, האָבן
 זיי געוואָלט בלייבן צוזאַמען. מאַדאַם פּואַיע האָט דעם דאָזיקן באַ-
 שלום אָנגענומען זייער שלעכט. זי האָט געזאָגט, אַז בעת ס'איז

נישטאָ פון וואָס צו לעבן, טאָר מען זיך נישט האַלטן גרויס ביי זיך. מאַדאַם זשאַנען האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטן און איר פאַרגע-
 וואָרפן, אַז זי האָט קיין האַרץ נישט. מאַדאַם פּואַיע האָט איר בייז
 געענטפערט און דערמאָנט איר מאַנס באַנקראַט און דאָס געלט וואָס
 מאַדאַם זשאַנען איז איר שולדיק. זיי זענען זיך צעגאַנגען ווי שונאים.
 אַלע באַציונגען צווישן זיי זענען איבערגעריסן געוואָרן. מאַדאַם זשאַ-
 נען האָט איצטער געהאַט נאָר איין פאַרלאַנג: אומצוקערן דאָס געלט,
 וואָס זי האָט געבאַרגט. — זי האָט עס אָבער נישט געקאָנט.
 זי האָט ווייטער געזוכט, אָבער אימזיסט. מאַדאַם זשאַנען האָט
 זיך געווענדעט צום דעפּוטאַט און סענאַטאָר פון דעפּאַרטאַמענט, וואָס
 איר מאַן האָט זיי אַסאך מאָל טובות געטון. אומעטום האָט מען איר
 אויפגענומען מיט אומדאַנקבאַרקייט און עגאָיזם. דער דעפּוטאַט האָט
 אויף אירע בריוו נישט געענטפערט, און ווען זי איז צו אים פער-
 זענלעך אַריבערגעגאַנגען, האָט ער געהייסן זאָגן, אַז ער איז נישטאָ
 אינדערהיים. דער סענאַטאָר האָט גערעדט צו איר מיט גראַבן רחמנות
 וועגן איר מצב. געהאַלטן, אַז שולדיק אין דעם איז זשאַנען און גע-
 מוסרט אים, לַמאַי ער איז באַגאַנגען זעלבסטמאָרד. מאַדאַם זשאַנען
 האָט פאַרטיידיקט איר מאַן. דער סענאַטאָר האָט איר געזאָגט, בלֵן ער
 ווייס גאַנץ גוט, אַז דער באַנקיר האָט עס נישט געטון מחמת
 שלעכטסקייט, נאָר מחמת כּפּשות, ווייל ער איז געווען אַ גאַרנישט
 שבגאַרנישט, אַ באַגרענעצטער מענטש, וואָס האָט גאַרנישט געוואוסט,
 און האָט אַלץ געוואָלט טון מיט זיין אייגענעם שכל, ביי קיינעם
 נישט פרעגן און קיינעם נישט פאַלגן. ווען ער באַגייט זעלבסטמאָרד
 אַליין, וואָלט מען אים גאַרנישט געקאָנט פאַרוואַרפן: ער האָט באַקן-
 מען זיין שכר, אָבער אויסער דעם, וואָס ער האָט רואינירט אַנדערע. —
 האָט ער דאָך געבראַכט אַ חורבן אויף זיין ווייב און קינדער און גע-
 לאָזט זיי אויף הפקר. דער ענין געהערט צו מאַדאַם זשאַנען, און זי
 האָט אַ ברירה אים מוחל צו זיין, אויב זי איז אַ הייליקע; אָבער ער,
 דער סענאַטאָר, וואָס איז אַבסאָלוט נישט קיין הייליקער און האַרט זיך
 נאָר פאַר אַ פאַרשטענדיקן מענטשן מיט אַ געוונטן שכל, קאָן אים
 בַשום אופן נישט מוחל זיין. אַ מענטש, וואָס באַגייט זעלבסטמאָרד אין
 אַועלכע באַדינגונגען, איז אַ געמיינער מענטש. דער איינציקער זכות,
 מיט וועלכן מען קאָן אים פאַרטיידיקן איז, אַז ער איז נישט געווען
 פאַראַנטוואָרטלעך פאַר זיינע מעשים. ווען דער סענאַטאָר האָט געענ-

דיקט רעדן, האָט ער זיך פאַרענטפערט פאַר מאַדאָם זשאַנען, וואָס ער האָט זיך אַביסל צו שאַרף אויסגעדריקט וועגן איר מאַן: ער האָט עס פאַרענטפערט דערמיט, וואָס ער איז איר אַ פריינט; ער האָט גע-עפנט דעם שופלאָד און האָט איר פאַרגעלעגט פופציק פראַנק אַ נדבה. זי האָט זיך אָפגעזאָגט.

זי האָט ווייטער געזוכט אַרבעט אין אַ ביוראָ פון אַ גרויסער אַדמיניסטראַציע, אָבער זי האָט עס געטון אומגעשיקט און ס'איז דערפון גאַרנישט אַרויסגעקומען. זי איז אָן אויפהער אַרומגעלאָפן זוכן אַרבעט פון אָרט צו אָרט, דערנאָך פלעגט זי קומען אזוי אויסגעמאַ-טערט, אַז אין משך פון עטלעכע טעג האָט זי נישט קיין כוח זיך פון אָרט צו רירן, און ווען זי איז ווידער געגאַנגען אַהין, איז שוין געווען צו שפעט. אַפילו די גלחים זענען איר נישט געקומען צו היילן, הן דערפאַר, וואָס זיי האָבן דערפון קיין שום נוצן נישט גע-קאָנט האָבן, און הן דערפאַר, וואָס זיי האָבן זיך לחלוטין נישט אינ-טערעסירט מיט דער רואינירטער פאַמיליע, וואָס איר פאָטער איז גע-ווען באַקאַנט פאַר אַ קעגנער פון דער קירכע. נאָך שווערע באַמינוגען איז דער מאַדאָם זשאַנען קוים געלונגען צו געפינען אַ שטעלע אַלס מוזיק-לערערין אין אַ קלויסטער — אַן אַרבעט פאַר זייער אַ קליינעם לויף און אָן גייסטיקע באַפרידיקונג. פדי נאָך עפעס צו פאַרדינען פלעגט זי אין די אָוונטן מאַכן קאַפיעס פאַר עפעס אַן אַגענטור. מ'האָט זיך באַצויגן צו איר זייער שלעכט. איר כתב און צעטומלט-קייט — זי פלעגט אָפטמאָל איבערהיפן אַ וואָרט, אַ גאַנצע שורה, הגם זי האָט זיך שטאַרק געמיט (זי האָט בשעת מעשה געטראַכט וועגן פאַרשידענע אַנדערע ענינים) — האָבן אַרויסגערופן אַ שלעכטע באַ-ציונג און אָפטע באַליידיקונגען. טיילמאָל, ווען זי האָט אויסגע-מאַטערט די אויגן, געזעסן געבויגן און געשריבן אַ גאַנצע נאַכט, פלעגט מען, צו די צרות, אָפּוואַרפן איר אַרבעט. זי פלעגט קומען אויפגערעגט אַהיים. גאַנצע טעג פלעגט זי נאָר קרעכצן און נישט געקאָנט זיך נעמען צו קיין אַרבעט. זי האָט שוין לאַנג געליטן אויף אַ האַרץ-פעלער; די צרות האָבן פאַרערגערט איר געזונט-צושטאַנד, און זי האָט געהאַט שלעכטע פאַרגעפילן. פון צייט צו צייט פלעגט איר אָנכאַפן אַ שטיקעניש, ס'האָט איר פאַרפעלט לופט — ווי זי וואָלט גע-האַלטן ביים שטאַרבן. זי איז נישט אַרויס פון שטוב, סיידן זי האָט מיטגענומען אין טאָש איר נאָמען און אַרעס אויף אַ צעטעלע; זי

האָט מורא געהאַט, טאָמער פּאַלט זי אַנידער אינמיטן גאַס. וואָס וועט דעמאָלט זיין — אויב זי וועט שטאַרבן? אַנטוואַנעט האָט איר צוגע-געבן מוט, ווי ווייט זי האָט געקאָנט, און געמאַכט זיך פּלומרשט רייך; זי האָט זיך געבעטן ביי דער מאַמען, זי זאָל רחמנות האָבן און לאָזן איר, אַנטוואַנעטן, אַרבעטן אויף איר אָרט. אָבער מאַדאַם זשאַנען האָט זיך נאָך אַלץ געהאַלטן שטאַלץ, זי האָט געוואָלט ראַטע-ווען, לפּחות, איר טאָכטער פון די שווערע דערנידעריקונגען און בויגנות, וואָס זי איז אַליין אויסגעשטאַנען.

אומזיסט האָט זי זיך באַמיט צו זיין שפּאַרזאַם אין די אויס-געבן: איר פּאַרדינסט האָט נישט געקלעקט אויף חיונה; מהאָט גע-מוזט פּאַרקויפּן דאָס לעצטע ביסל צירונג, וואָס איז נאָך פּאַרבליבן; נאָר צו די צרות — האָט מען דאָס ביסל געלט, וואָס מאַדאַם זשאַנען האָט דערפאַר אָפּגענומען, צוגעגנבעט ביי איר דעמוזעלפּן טאָג, ווען זי האָט עס באַקומען. די אַרעמע פּרוי, וואָס איז איר גאַנץ לעבן גע-ווען פאַרשווענדערש אין הוצאות, האָט געהאַט דעם מוט אָפּצוטערען מיטן אָפּגענומענעם געלט אין „באַן-מאַרשע“, ווייל צומאַרגנס האָט גע-דאַרפט זיין אַנטוואַנעטס געבורטס-טאָג, און מאַדאַם זשאַנען האָט איר געוואָלט דערלאַנגען אַ קליינע מתנה. זי האָט געהאַלטן דאָס בייטעלע אין האַנט, כדי עס נישט אַנצוווערן. מעכאַניש האָט זי עס אויף איין וויילע אַוועקגעלעגט אויפן טאַמבאַק, בעת זי האָט באַטראַכט עפעס אַ זאָך; און ווען זי האָט געוואָלט נעמען דאָס בייטל, איז עס שוין געהאַט נעלם געוואָרן. דער דאָזיקער ביטערער טראָפּן האָט אַנגעפילט דעם פּוס פון אירע יסורים ביזן ראַנד.

אין עטלעכע טעג אַרום, אין אַ דושנעם אויגוסט-אָוונט, ווען אַ פייכטער נעפל איז געלעגן אויף דער שטאָט, איז מאַדאַם זשאַנען גע-קומען אַהיים פון דער אַגענטור, וווּ זי האָט איבערגעגעבן אַ נויטיקע אַרבעט. זי האָט פאַרשפעטיקט אויף מיטאָג, געוואָלט זיך איינשפּאַרן דריי סו אויפן אָמניבוס און איז מיט אַלע כוחות געלאָפּן אַהיים, טאָמער זענען די קינדער אומרויך וועגן איר. ווען זי איז אַרויף אויפן פּערטן שטאָק, האָט זי נישט געקאָנט רעדן און נישט אָטעמען, ס'איז נישט געווען דער ערשטער פּאַל און די קינדער האָבן זיך שוין נישט געוונדערט. זי האָט זיך געצווונגען צו זעצן ביים טיש, אָבער ביידע קינדער האָבן צוליב דער גרויסער היץ נישט געקאָנט עסן. זיי האָבן פשוט מיט געוואָלט און עקל אַראָפּגעשלונגען עטלעכע ביסן

פלייש און אויסגעטרונקען אַ ביסל וואַסער. כדי די מאַמע זאָל זיך אַפרוען, האָבן זיי אויפגעהערט צו שמועסן (זיי האָבן בכלל קיין חשק נישט געהאַט צו רעדן) און געקוקט דורכ'ן פענסטער. פּלוצלינג האָט מאַדאַם זשאַנען אַ פּאָך געטון מיט די הענט, זיך אָנגעכאַפט אָן טיש, אַ קוק געטון אויף די קינדער, אַ קרעכץ געטון און געפאלן אויף דער ערד. אַנטוואַנעט און אַליווער האָבן זיך אַ וואָרף געטון צו איר און באַוויון זי אונטערצוכאַפּן אונטער די אַרעמס. זיי זענען געווען כּמעט ווי משוגע, זיי האָבן געשריגן, גע- בעטן זיך:

— מאַמע! מאַמע! טייערע!

אַבער זי האָט נישט געענטפּערט. זיי האָבן פאַרלוירן דאָס גלייכגעווייכט. אַנטוואַנעט האָט געדריקט דער מאַמעס קערפּער, אַרומ- גענומען, גערופן. אַליווער האָט געעפּנט די טיר פון צימער און געשריגן:

— ראַטעוועט!

די וועכטערין איז אַרויפגעלאָפּן אויף די טרעפּ, און ווען זי האָט דערזען, וואָס דאָ איז פאַרגעקומען, איז זי געלאָפּן ברענגען אַ דאָקטאָר, אָבער ווען דער דאָקטאָר איז געקומען, האָט ער בלוז גע- קאָנט פּעסטשטעלן, אַז אַלץ איז געענדיקט. דער טויט איז געקומען באַלד — צום גליק פון מאַדאַם זשאַנען, — הגם מען האָט נישט געקאָנט וויסן, וואָס זי האָט באַוויון צו טראַכטן אין אירע לעצטע מינוטן, בעת זי האָט געזען, אַז זי שטאַרבט, און אַז אירע קינדער בלייבן אַליין אויף מאַטערניש און גויט.

זיי זענען געבליבן אַליין מיטן שוידערלעכן אומגליק, אַליין געוויינט, אַליין אַכטונג געגעבן אויף דער שרעקלעכער באַדינונג פון דער טויטער. די גוטע וועכטערין האָט זיי אַ ביסל געהאַלפּן, מ'איז אויך געקומען פונם קלויסטער, וווּ מאַדאַם זשאַנען האָט געגעבן לעק- ציעס, אָבער קיין אמתן מיטלייד האָט קיינער נישט אַרויסגעוויזן. אין די ערשטע מינוטן איז זייער פאַרצווייפלונג געווען פשוט אומבאַשרייבלעך. די איינציקע זאַך וואָס ס'האָט זיי געראַטעוועט, איז

געווען אָט די דאָזיקע איבערגעטריבענע פאַרצווייפלונג, וואָס האָט דערפירט אַליווערן צו אמתע קאָנוולסיע. אָט אַזוי איז אַנטוואַנעטס אויפּמערקזאַמקייט אָפּגעווענדט געוואָרן פון אירע אייגענע יסורים; זי האָט איצט געטראַכט נאָר וועגן ראַטעווען איר ברודער. איר טיפע ליבע האָט דורכגענומען אַליווערן און געמילדערט זיינע קאָנוולסיע־אַנפאַלן. צוגעטוליעט צו דער שוועסטער, ביי דעם בעט, וווּ די מאַמע מיט איר געלעבט, ביי אַ נאַכט־לעמפל, האָט אַליווער אָן אויפהער איר בערגעחזרט, אַז זיי ביידע מוזן אויך שטאַרבן, שטאַרבן תּיכּף. — ער האָט אָנגעוויזן אויפן פענסטער. אַנטוואַנעט האָט אויך געפילט דעם דאָזיקן טונקעלן פאַרלאַנג. אָבער זי האָט זיך נאָך געראַנגלט, זי האָט געוואָלט לעבן...

— צו וואָס?

— פאַר איר, פאַר איר, — האָט אַנטוואַנעט געזאָגט, אָנווייזונג-דיק אויף דער מוטער. — זי איז שטענדיק מיט אונז. גיב אַ טראַכט... נאָכדעם, ווי זי האָט זיך צוליב אונז אָנגעליטן, מוזן מיר איר פאַרמיידן דעם שרעקלעכן ווייטיק צו זען אונזער טויט. אָ! — האָט זי אויסגערופן מיט התלהבות — און אויסער דעם וויל איך נישט שלום מאַכן מיטן גורל. איך וויל נישט! איך בונטעווע זיך. איך וויל, אַז דו זאָלסט נאָך אַמאָל זיין גליקלעך.

— קיינמאָל נישט!

— ניין, דו וועסט אַמאָל זיין גליקלעך. צופיל צרות האָבן מיר געהאַט. ס'מוז זיך ענדערן, אַזוי מוז זיין. וועסט זיך שאַפן אַן אייגן לעבן, וועסט האָבן אַ פאַמיליע, וועסט זיין גליקלעך — איך וויל אַזוי, איך!

— ווי אַזוי וועלן מיר לעבן? מיר וועלן דאָן נישט קאָנען... — מיר וועלן יאָ קאָנען... וואָס איז נויטיק דערצו? מ'דאַרף דערשלעפן אַזוי לאַנג, ביז דו וועסט אַליין נעמען פאַרדינען. דאָס נעם איך אויף זיך. וועסט זען, אַז איך קאָן. אָ, ווען די מאַמע וואָלט מיר ערלויבט, וואָלט איך שוין פון לאַנג... — וואָס וועסטו טון? איך וויל נישט, דו זאָלסט זיך פאַרנעם מען מיט אַן אַרבעט, וואָס וועט דיך קליין מאַכן, און אַנדערש איז אוממעגלעך.

— ס'איז מעגלעך... נישטאָ אַזאַ אַרבעט, וואָס זאָל קליין מאַכן דעם מענטשן, וואָס לעבט דערפון, אויב ער איז נאָר ערלעך.

זאָרג נישט, איך בעט דיר, וועסט זען, אַלץ וועט זיך איינאַרדנען.
 דו וועסט זיין גליקלעך, מיר וועלן ביידע זיין גליקלעך, טייערער
 אַליוויער, און אויך זי וועט זיין גליקלעך מיט אונזער גליק...
 ביידע קינדער זענען אַליין נאָכגעגאַנגען דער מאַמעס ארון. זיי
 האָבן ביידע אָפּגעמאַכט נישט צו וויסן צו געבן וועגן דעם די פאַר-
 מיליע פּואַיע. די קרובים האָבן פאַר זיי נישט עקזיסטירט, זיי זענען
 געווען צו אכזריותדיק צו דער מאַמען, זיי זענען געווען שולדיק
 אין איר טויט. און ווען די וועכטערין האָט זיי געפּרעגט צי זיי
 האָבן נישט קיין קרובים, האָבן זיי געענטפּערט:

— ניין, קיינעם נישט.

פאַרן אָפּענעם קבר האָבן זיי תּפילה געטון, האָלענדיק זיך פאַר
 די הענט. זיי זענען געווען פאַרביסן אין זייער ערלעכקייט און פאַר-
 צווייפלטן שטאַלץ, און האָבן בעסער געוואָלט זיין איינזאַם, איידער
 פילן דעם מיטלייד פון די גלייכגילטיקע פּאלשע קרובים. זיי זענען
 געגאַנגען צופּוס דורכן המון, וועלכן ס'איז פּרעמד געווען זייער טרוי-
 ער, זייערע געדאַנקען, זייער גאַנצע עקזיסטענץ — דורכן המון,
 וואָס האָט מיט זיי קיין שייכות נישט געהאַט, אויסער דער שותפות-
 דיקער שפּראַך. אַנטוואַנעט האָט דערלאָנט אַליוויערן איר אָרעם.

אינם זעלבן הויז, אויפן העכסטן שטאַק, האָבן זיי זיך געדונגען
 אַ קליינע דירה, צוויי צימערלעך מיט אַ קליינעם קאַרידאָר, וואָס
 האָט זיי געזאָלט דינען פאַר אַן עס-צימער, און אַ קיך אַזוי גרויס
 ווי אַ שאַפּע. זיי האָבן זיך געקאָנט געפונען אַ בעסערע דירה אין
 אַן אַנדער געגנט, אָבער זיי האָט זיך געדאַכט, אַז דאָ געפינט זיך
 מיט זיי אויך די מאַמע. די וועכטערין האָט זיך אַ ביסל מיט זיי
 אינטערעסירט, אָבער אויף זייער אַ קורצע צייט, ווייל באַלד האָבן
 זי פאַרשלונגען די אייגענע דאגות. זיי זענען קיינעם נישט אָנגע-
 באַנגען. קיין איין איינוווינער פון הויז האָט זיי נישט געקענט, און
 זיי האָבן אויך נישט געוואוסט, ווער עס וווינט מיט זיי אין שכנות.

אַנטוואַנעטן האָט זיך איינגעגעבן צו פאַרנעמען די שטעלע פון
 איר מוטער אַלס מוזיק-לערערין אין דעם קלויסטער. זי האָט געזוכט
 נאָך שעהן. זי האָט זיך אַרומגעטראָגן נאָר מיט איין געדאַנק: צו
 דערציען איר ברודער ביז ער וועט אַריינטרעטן אין דער לערער-שול.
 זי האָט אַליין אָנגענומען אַט דעם באַשלוס, נאָכדעם ווי זי האָט זיך
 פאַרדאַכט, איבערקוקט די שולע-פּראָגראַמען, זיך גענוי נאָכגעפּרעגט

און געפרוויט אַרויסקריגן אַליוויערס מיינונג — אָבער ער האָט קיין קלאַרע מיינונג נישט געהאַט, און דעריבער האָט זי פאַר אים אויס-געקליבן. קוים וועט ער אָנקומען אין דער לערער-שול. איז ער פאַר-זיכערט אויף זיין גאַנץ לעבן מיט זעלבסטשטענדיקייט. ער מוז אַהיין אָנקומען. און דערווייל מוז מען לעבן, ווי עס לאָזט זיך. עס וועט דאָך נאָך דויערן פינף אָדער זעקס שרעקלעכע יאָר, ביז די זאָך וועט געלונגען. דער דאָזיקער געדאַנק האָט מיט אַ מאַנדעם פּוח באַהערשט אַנטוואַנעטן און סוף-פל-סוף פאַרשלונגען זי אינגאַנצן. זי וואָלט בשום אופן נישט געקאָנט אַריבערטראָגן דאָס איינזאַמע לעבן אין דחקות — זי האָט דאָס דאָזיקע לעבן פאַרגעזען און פאַרעפּילט, — ווען נישט די שטאַרקע התלהבות: דער פאַרלאַנג צו ראַטעווען איר ברודער, צו מאַכן אים גליקלעך, קוים איז שוין אַזוי באַשערט, אַז זי אַליין זאָג גליקלעך נישט זיין. דאָס זיבעצן אָדער אַכצן-יאָריקע, לייכטזיניקע און צאַרטע מיידל איז אינגאַנצן געענדערט געוואָרן נאָך דעם דאָזיקן הערדישן באַשלוס. זי האָט פאַרמאַגט דעם ברען זיך מוסר-נפש צו זיין און אַ שטאַלצע גרייטקייט צום קאַמף, וואָס קיינער וואָלט זיך פון איר נישט גערייט — ווייניקער פון אַלעמען זי אַליין. אין אָט די איבערגאַנגס-יאָרן, אין דעם לעבן פון אַ פּרוי, אין די ערשטע טעג פון דעם פיבערדיקן פּרילינג, פאַרפלייצן די נשמה אָן אַ שיעור כוחות פון ליבע, פאַרגיסן זי און שלעפּן זי מיט, ווי אַ קוואַל, וואָס שפרודלט טיף אין דער ערד, דרינגען זי אַדורך, און גיסן זי אַריין אין פאַר-שידענע פאַרמען, ברענגען זי אין אַ צושטאַנד פון העכסטער מסירות נפש. זי וויל זיך נאָר איבערגעבן, מקריב זיין זיך פאַר אַנדערע, זי נוצט אויס יעדע געלעגנהייט דערצו, און איר נאַיווע, טיפע ליידן-שאַפט איז גרייט צו ברענגען יעדן קרבן. די ליבע האָט געמאַכט אַן-טוואַנעט פאַר אַ קרבן פון איר פּריינדשאַפט.

איר ברודער, וואָס איז נישט געווען אַזוי ליידנשאַפטלעך ווי זי, האָט נישט פאַרמאַגט דעם דאָזיקן שטויס, אויסער דעם, האָט זי זיך דאָך מקריב געווען פאַר אים און נישט ער פאַר איר — דאָס איז אַנגענעמער און לייכטער, בעת מען האָט ליב. ער האָט אָפטמאָל גע-האַט געוויסנדיגן, בעת ער האָט צוגעזען, ווי זיין שוועסטער מאַטערט זיך פאַר זיינעטוועגן. דאָס האָט אים געלעגט שווערע שטיינער אויפן גאַרצן. ער האָט עס איר געזאָגט. זי האָט אים דערויף געענטפּערט: — אוי אַרעמער מיינער! צי זעסטו נישט, אַז דווקא דאָס באַלעבט

מיד! ווען נישט דאָס זאָרגן פאַר דיר — וואָס זשע טויג מיר דאָס
לעבן.

ער האָט עס גוט פאַרשטאַנען. ווען ער איז אויף אַנטוואַנעטס
אַרט, וואָלט ער אויך געהיט די דאָזיקע טייערע דאגה ווי אַן אבן-
טוב. אָבער צו זיין אַליין די סיבה פון אַזא דאגה! זיין שטאַלץ האָט
דערפון געליטן. עפעס אַ שווערע משא האָט זיך געלעגט אויף דעם
שוואַכן יינגל — די אחריות, וואָס מ'האַט אויף אים אַרויפגעלעגט, די
התחייבות צו האָבן ערפאַלג, ווייל די שוועסטער האָט פאַר אים דאָס
גאַנצע לעבן איינגעשטעלט אין קאָן! דעם דאָזיקן געדאַנק האָט ער
נישט געקאָנט אַריבערטראָגן. לא-די וואָס ער האָט זיך נישט געפילט
שטאַרקער דערפון, איז ער אָפטמאָל געווען פשוט דערשלאָגן. און דאָך
האַט אים אָט דער געדאַנק געזוונגען זיך אַנטקעגנצוישטעלן דעם
לעבן, צו אַרבעטן און לעבן. ווען נישט דער דאָזיקער צוואַנג, וואָלט
ער נישט געווען מסוגל דערצו. ער האָט געהאַט אַ נייגונג זיך אונ-
טערצוגעבן, צו באַגיין זעלבסטמאָרד. ער וואָלט אפשר נישט בייגע-
שטאַנען דעם נסיון, ווען נישט זיין שוועסטער, וואָס האָט געווען
אין אים די האַפנונג אויף פּבּוד און גליק. ער האָט שטאַרק געליטן,
וואָס ער מוז באַצווינגען זיין נאַטור און דאָך האָט עס אים געראַטע-
וועט. ער האָט אויך איבערגעלעבט אַ קריטישע צייט, דעם געפערלעכן
עלטער, ווען טויזנטער יונגע-לייט לאָזן זיך מיטרייסן מיט זייערע
האוות, גייען אַראָפּ פון גלייכן וועג, און זענען מקריב זייער גאַנץ
לעבן פאַר צוויי אָדער דריי יאָר פון שגעון. ווען ער האָט צייט זיך
אָפּצוגעבן זיינע געדאַנקען, וואָלט אים זיכער באַהערשט אַ פאַרצווייפ-
לונג. יעדעס מאָל ווען ער האָט אַריינגעקוקט אין זיך, האָבן אים
באַהערשט קרענקלעכע חלומות, אַן עקל צום לעבן, צו פאַריו, צום
עקלידיקן פערמענט פון די מיליאָנען באַשעמענישן, וואָס ווימלען און
פּוילן צוואַמען. אָבער די געגנוואַרט פון זיין שוועסטער האָט אייביק
כאַטריבן די שרעק-בילדער, ווייל זי האָט געלעבט נאָר פאַר זיינעט-
זועגן. ער האָט דעריבער געמוזט לעבן און זיין גליקלעך, — זיין
גליקלעך קעגן זיין אייגענעם ווילן.

זייער לעבן האָט זיך געשטיצט אויף אַ הייסן סטאַישן גלויבן
 טול מיט ריינקייט און איידעלער אַמביציע. דאָס גאַנצע לעבן פון די
 צוויי קינדער האָט זיך אויסגעשטרעקט צו איין ציל — צו אַליוויערס
 ערפּאָלג. אַנטוואַנעט האָט גענומען אויף זיך פלערליי אַרבעט, געבויגן
 דעם קאָפּ פאַר אַלערליי בויונות, געווען אַ פּרוּוואַטע לערערין אין
 אַזעלכע הייזער, וווּ מ'האָט זיך צו איר באַצויגן ווי צו אַ דינסט;
 זי האָט געמוזט באַגלייטן אירע שילערניגס אויפן שפּאַציר, ווי אַ באַנע,
 אַרומשלעפּן זיך מיט זיי לאַנגע שעהן איבער די גאַסן, פלומרשט
 כדי אויסצולערנען די קינדער רעדן דייטש. צוליב ליבע צום ברודער
 און אפילו צוליב איר שטאַלץ האָט זי אין די דאָזיקע גייסטיקע
 יסורים און מאַטערניש געפונען אַ באַזונדערן פאַרגעניגן.

זי פלעגט קומען אַהיים טויט-מיד און פאַרנומען זיך מיט אַליי
 וויערן, וואָס איז דעם גאַנצן טאָג געווען אין דער גימנאַזיע, אַלס
 האַלבער אינטערניסט, און פלעגט קומען ערשט אין אָונט אַהיים. זי
 פלעגט צוגרייטן דעם באַשיידענעם מיטאָג, וואָס זי האָט געקאָכט
 אויפן גאַז אַדער אויף אַ ספּיריט-מאַשינקע. אַליוויער איז קיינמאָל נישט
 געווען הונגערדיק, ער האָט אַלץ פיינט געהאַט. פלייש האָט דערוועקט
 אין אים עקל. מ'האָט אים געמוזט צווינגען מיט גוואַלט, אַדער מאַכן
 פאַר אים ספּעציעלע מאכלים, וואָס זאָלן אים שמעקן. און די פּידנע
 אַנטוואַנעט איז קיינמאָל נישט געווען קיין אויסגעצייכנטע קעכין.
 ס'האָט איר געקאָסט געוונט, ווען זי האָט נאָך איר גאַנצער מאַטער-
 ניש געהערט פון אים, אַז אירע מאכלים קאָן מען אין מויל נישט
 נעמען. נאָך פיל מינוטן פון פאַרצווייפּלונג, — פון יענער פאַרצווייפּ-
 לונג, וואָס איז גוט באַקאַנט די יונגע אומדערפאַרענע באַלעבאַסטעס,
 אַ פאַרצווייפּלונג, וואָס פאַרסמט זיי דאָס לעבן און לאָזט זיי נישט
 שלאָפן ביינאַכט, הגם קיינער ווייסט נישט דערפון, — האָט זי זיך
 אַ ביסל איינגעאַרבעט.

נאָכן עסן, ווען זי האָט געענדיקט וואַשן די פליים (ער האָט
 איר אָפטמאָל געוואַלט זעלפן, אָבער זי האָט אים קיינמאָל נישט
 געלאָזט), פלעגט זי זיך מיט אַן אמת-מוטערלעכער איבערגעגעבנקייט
 פאַרנעמען מיטן ברודערס אַרבעט. זי האָט אים געטריבן איבערצו-
 חזון די לעקציעס, געלייענט זיינע שריפטלעכע אַרבעטן, געמאַכט
 פאַר אים אַן אויפגאַבע און שטענדיק זיך געהיט, נישט צו באַליי-
 דיקן מיט עפעס אַט דעם קרענקלעכן נפש. דעם אָונט פלעגן זיי

פארברענגען בײַם איינציקן טיש, וואָס האָט זיי געדינט אי צום עסן
אי צום שרייבן. ער האָט געמאַכט די לעקציעס. זי האָט גענייט אָדער
געשריבן. ווען ער איז געזאָנגען שלאָפן, איז זי נאָך געבליבן זיצן
און פאַריכט זיינע קליידער אָדער געטון עפעס פאַר זיך.

הגם ס'איז זיי שווער געווען צו פאַרדינען אויף חיונה, האָבן
זיי אָבער ביידע באַשלאָסן פונם פאַרדינען געלט אָפצושפּאַרן און
דאָשית־כל צו טילוקן דער משפּחה פּוּאַיע דעם חוב, וואָס די מאַמע
האָט ביי זיי געזאָרגט. נישט דערפאַר, וואָס זיי האָבן געמאַנט דעם
חוב; זיי האָבן זיך בכלל געמאַכט געפּגרט, זיך מיאש געווען פונם
געלט און געדאַנקט גאָט, וואָס זיי זענען פאַר אַזאַ ביליקן פּרייז
פּטור געוואָרן פון די קרובים, וועלכע האָבן זיי קאָמפּראָמיטירט. אָבער
דער שטאַלץ און די ליבע צו די עלטערן האָבן שטאַרק געליטן, וואָס
די מאַמע איז געבליבן שולדיק געלט אַזעלכע געמיינע מענטשן. זיי
האָבן זיך אָפּגעזאָגט פון אַלץ, געשפּאַרט פון זייערע קליידער, פון
עסן, — אַבי נאָר אָנצוקלייבן וואָס־גילכער די צוויי הונדערט פּראָנק,
וואָס איז פאַר זיי געווען אַ ריזיקע סומע. אַנטוואַנעט האָט געוואָלט
אַליין שפּאַרן פון אירע אויסגאַבן, אָבער ווען אַליוויער האָט זיך
דערפון דערוואַסט, האָט זי אים געמוזט צונעמען צו שותפות. זיי האָבן
זיך ביידע געמאַטערט און זענען געווען גליקלעך, וואָס זיי קאָנען
אָפּשפּאַרן עטלעכע סו אַ טאַג.

נאָך דריי יאָר מאַטערניש האָבן זיי פּרוּטוּווייז אָנגעקליבן די
סומע. ס'איז געווען פאַר זיי אַ גרויסע פּרייד. אַנטוואַנעט איז אַוועק
צו די פּוּאַיעס אין אָוונט. זיי האָבן זי אומפּריינדלעך אויפגענומען.
זיי האָבן געמיינט, אַז זי איז געקומען בעטן ביי זיי הילף און גע-
האַלטן פאַר נויטיק צו פאַרלויפן איר דעם וועג און צו מוסרן זי
אויף אַ טרוקענעם אופן, למאי זי וואָס זיי נישט איבערגעגעבן די
נייעס, אפילו נישט צו וויסן געגעבן וועגן דעם טויט פון איר מוטער
און נישט געקומען צו זיי, ווען זי האָט זיך גענויטיקט אין הילף.
זי האָט זיי רויק איבערגעשלאָגן די רייד און געזאָגט, אַז זי מיינט
זיי נישט צו שטערן, נאָר זי איז געקומען זיי אָפּגעבן דאָס געלט,
וואָס מ'האָט ביי זיי געליגן. זי האָט אַוועקגעלעגט אויפן טיש די
צוויי באַנקנאָטן און געבעטן אַ קוויט. די באַציונג האָט זיך באַלד
געענדערט און זיי האָבן געמאַכט אַן אָנשטעל, ווי זיי ווילן נישט
צונעמען דאָס געלט. זיי האָבן פּלוצלינג דערפילט צו איר יענעם מין

טימפאטיע, וואָס דערוועקט זיך אין דעם מענטשן, בעת עמעצער צאָלט אים אָפּ אַ חוב, וואָס ער האָט זיך שוין לאַנג מיאש געווען פון אים. זיי האָבן זי געפרעגט, ווי זי ווײַנט מיטן ברודער און ווי זיי לעבן; זי האָט נישט געענטפערט, געבעטן ווידער דעם קוויט און געזאָגט, אַז זי איז פאַרנומען, דערנאָך האָט זי זיך קאַלט פאַרנויגט און איז אַרויס. הער און מאַדאַם פּואַיע זענען געווען שטאַרק אויפגעבראַכט אויף דער אומדאַנקבאַרקייט פון דעם מיידל.

נאָכן באַפרייען זיך פון דעם שווער־דריקנדיקן געדאַנק, האָט אַנטוואַנעט נישט אויפגעהערט צו לעבן אין דחוקת, אָבער דאָסמאָל נאָר פאַר איר ברודערס וועגן. זי האָט עס איצט באַהאַלטן, ער זאָל עס נישט פילן. געקאַרגט אויפן חשבון פון אירע קליידער, טיילמאָל פון איר עסן, אַבי דער ברודער זאָל האָבן וואָס אַנצוטאָן, זאָל פירן אַן אָנגענעם, שיין לעבן, זאָל האָבן די מעגלעכקייט פון צייט צו צייט צו באַזוכן אַ קאַנצערט און אפילו די אָפּערע — וואָס עס איז געווען פאַר אַליוויערן אַן אומבאַשרייבליעך גליק. פריער האָט ער נישט געוואָלט גיין אַליין אָן איר, אָבער זי האָט שטענדיק געפונען אַן אויסרייד זיך אַרויסצודרייען און איינצושטיילן זיין געוויסנספיסן. זי האָט געזאָגט, אַז זי איז מיד, אַז זי האָט נישט קיין חשק צו גיין און אַז עס לאַנגווייז־ליקט זי. ער האָט געוואוסט, אַז דאָס איז בלוז אַן אויסרייד, וועלכן זי טראַכט אויס מחמת ליבע צו אים, אָבער דער קינדישער עגאָיזם פלעגט גובר זיין אין אים. ער פלעגט גיין אין טעאַטער, און דאָרט האָט אים ווידער גענומען וויי טון דאָס האַרץ; אין משך פון דער גאַנצער פאַרשטעלונג האָט ער נישט אויפגעהערט צו טראַכטן וועגן איר און זיין גליק איז פאַרשטערט געוואָרן. איינמאָל אין אַ וונטיק, ווען זי האָט אים אַוועקגעשיקט אויף אַ קאַנצערט אין שאַטעלע, איז ער אין אַ האַלבער שעה אַרום געקומען צוריק און געזאָגט דער שוועסטער, אַז ווען ער איז צוגעקומען צו דער סען־מישעל־בריק, האָט ער נישט געהאַט קיין האַרץ צו גיין ווייטער; דער קאַנצערט האָט אים שוין נישט אינטערעסירט, ס'איז געווען אַ צו שטאַרקער ווייטיק פאַר אים צו וויילן זיך אַליין, אָן איר. אַנטוואַנעטן איז עס געווען זייער אָנגענעם צו זען, אַז איר ברודער האָט זיך צוליב איר אָפּגעזאָגט פון דער וונטיקדיקער פאַרוויילונג. אָבער אַליוויער האָט נישט חרטה געהאַט, בעת ער האָט געזען דאָס פריילעכע, שטראַלנדיקע פנים פון זיין שוועסטער, וואָס האָט אומזיסט באַמיט זיך צו

באָהאַלטן איר פרייד, און ער האָט זיך געפילט גליקלעכער, ווי ווען
ער וואָלט געהערט די שענסטע מוזיק אויף דער וועלט. דעם גאַנצן
נאַכמיטאָג האָבן זיי פאַרבראַכט צוזאַמען, זיצנדיק איינער קעגן צווייטן
— ער מיט זיין בוך און זי מיט איר האַנט-אַרבעט; אָבער זיי האָבן
כמעט נישט געלייענט און נישט גענייט, נאָר גערעדט וועגן גלייכ-
גילטיקע זאַכן, וואָס האָבן ביידע נישט אינטערעסירט. קיינמאָל האָבן
זיי נישט אַזוי אַנגענעם פאַרבראַכט דעם זונטיק. פון דעמאָלט אָן
האָבן זיי באַשלאָסן צו גיין אויף קאַנצערטן נאָר צוזאַמען: זיי זענען
נישט געווען מסוגל צו זיין גליקלעך אליין, איינער אָן דעם אַנדערן.
זי האָט אין דער שטיי אָפגעשפּאַרט אַ ביסל געלט און גע-
מאַכט אַליוויערן אַ סורפריז: זי האָט אים געדונגען אַ פּיאַנינאָ, וואָס
האָט לויט אַ געוויסן צאָל-סיסטעם נאָך אַ געוויסער צייט געדאַרפט
אַריבער אין זייער רשות. ס'איז געווען פאַר איר זייער אַ שווערע
התחייבות. די טעג פון צאָלן זענען געווען פאַר איר אמתע שרעק-
בילדער. זי האָט חרוב געמאַכט איר געזונט, זוכנדיק דאָס נויטיקע
געלט. אָבער דער דאָזיקער קאַפּריז האָט זיי געבראַכט אַזוי פיל
גליק! אין זייער שווערן לעבן איז די מוזיק געוואָרן פאַר זיי אַן
אמתער גן עדן. זי האָט פאַרנומען אין זייערע הערצער אַן אומבאַ-
גרענעצט אָרט. זיי זענען פאַרזונקען געוואָרן אין איר און פאַרגעסן
אין דער גאַנצער וועלט. יא, ס'איז געווען אין דעם אַ געוויסע גע-
פאַר אויך. די מוזיק איז פון די עלעמענטן, וואָס שוואַכן אָפּ די
יסודות פון דעם מאָדערנעם לעבן. ווי אַ שטאַרקע היץ אָדער אַ וואַ-
רעמלעכער, פייכטער האַרבסט-טאָג, רעגט זי אויף די חושים און
דערשלאָגט דעם ווילן. אָבער זי איז געווען אַן אמתער אָפרו פאַר
אַנטוואַנעט, וואָס האָט אַ גאַנצע וואָך געטון אַ שווערע אַרבעט אָן שום
פרייד. דער זונטיקדיקער קאַנצערט איז געווען דער איינציקער שטראַל
אין זייער שווערער אַרבעטס-וואָך. זיי האָבן געלעבט מיטן אַנדענק
פון דעם פאַרגאַנגענעם קאַנצערט און מיט דער האַפנונג פון דעם
קומענדיקן, ווען זיי האָבן צוויי אָדער דריי שעה פאַרבראַכט אויסער
פאַריז און אויסער דער צייט. נאָך אַ לאַנגן וואַרטן אין גאַס, אויפן
רעגן אָדער שניי, ווינט אָדער קעלט, צוגעדריקט איינער צום אַנדערן,
אין איין שרעק טאַמער געפינען זיי נישט קיין פלעצער, פלעגן זיי
נעלם ווערן אין טעאַטער, פאַרשלונגען פונם המון אין די ענגע, אין
די פינסטערע ערטער. זיי זענען שיר נישט דערשטיקט אָדער צעטראַטן

געוואָרן, טיילמאל שיר נישט געחלשט פון היץ און הונגער. און דאָך
איז יעדערער פון זיי געווען גליקלעך — מיטן אייגענעם גליק און
מיטן צווייטנס. זיי זענען געווען גליקלעך צו פילן דעם שטראָם פון
גוטסקייט, ליכט און קראַפט, וואָס פליסן פון בעטהאַווענס און וואַג-
זערס גרויסע נשמות; גליקלעך צו זען פרייד איינער אויפן צווייטנס
פנים, וואָס איז געווען בלייך פון צרות און פריציטיקע זאָרגן. אַן-
טואַנעט האָט זיך געפילט אַזוי מיד, פונקט ווי דער מאַמעס אַרעמס
וואָלטן זי געדריקט צום שויס. זי איז אַראָפגעפאלן אין אַ ווייכער,
וואַרעמער נעסט און געוויינט אין דער שטיל. אַליווער האָט גע-
דריקט איר האַנט. אין דער טונקלקייט פון דעם גרויסן זאַל האָט
קיינער אויף זיי קיין אַכט נישט געלעגט. זיי זענען נישט געווען
אַליין. עס זענען דאָ געווען אַ סך אַנגעווייטיקטע נשמות, וואָס האָבן
געזוכט אַ שוין אונטער די פליגל פון מוזיק.

אויך די רעליגיע האָט אַנטואַנעטן צוגעגעבן מוט. זי איז גע-
ווען זייער פרום, האָט יעדן טאָג לאַנג און וואַרעם תפילה געטן
און זונטיק איז זי געגאַנגען צום געבעט. נישט געקוקט אויף די
אומפאַרדינטע צרות, האָט אַנטואַנעט נישט פאַרלוירן דעם גלויבן אין
דער ליבע פון דעם געטלעכן אויסדערוויילטן, וואָס ליידט צוזאַמען
מיט די מענטשן און וועט זיי אין אַ געוויסן טאָג ברענגען טרייסן.
אַבער נאָך מער ווי מיט גאָט, האָט זי זיך מתיחד געווען מיט די
טויטע און אין האַרצן געטיילט מיט זיי אַלע אירע ליידן, הגם זי
האָט פאַרמאָגט אַ פרייען גייסט און אַ שטאַרקן שכל. זי האָט זיך
דערווייטערט פון אַנדערע פרומע קאטוילן און האָט ביי זיי נישט
נושא-חן געווען; זיי האָבן זי חושד געווען, אַז זי איז אַ פריידענ-
קערין, אָדער זיי זענען געווען גענויגט צו טראַכטן, אַז זי וועט
לכל-הדעות קאליע ווערן; אַלס אמתע פראַנצויזן, האָט זי נישט גע-
האַט בידעה זיך אַפצוזאָגן פון אירע פרייע מיינונגען; איר גלויבן
האָט זיך נישט גענומען פון הכנעה, פון בלינדער געהאָרזאָמקייט,
בייערט פון איר ליבע.

אַליווער האָט אויפגעהערט צו גלויבן; באַלד אין די ערשטע
חדשים פון זיין קומען קיין פאַריז האָט זיך זיין גלויבן גענומען
וואַקלען, ביז ער איז ביסלעכווייז אינגאַנצן חרוב געוואָרן. ער האָט
דערפון שטאַרק געדינטן, ווייל ער האָט נישט געהערט צו די זייער
שטאַרקע און נישט צו די זייער באַגרענעצטע, וואָס קאָנען לעבן אָן

א גלויבן. דערפאר האָט ער איבערגעלעבט מינוטן פון אמתע טויט־
 שרעק. אָבער אין האַרצן איז אים פאַרבליבן עפעס אַ מיסטיש געפיל,
 און אויב ער האָט אפילו אינגאַנצן נישט געגלויבט, איז אָבער קיין
 שום געדאַנק נישט געווען אזוי נאָענט זיין גייסט, ווי דער געדאַנק
 פון זיין שוועסטער. זיי האָבן ביידע געלעבט אין אַ רעליגיעזער
 אַטמאָספערע. אין אָונט, ווען זיי זענען זיך צונויפגעקומען נאָך אַ
 טאָג פון צעשייזונג, איז זייער דירהלע געווען אַ טייערער מקלט, און
 אַרעמער, אַ קאַלטער, אָבער אַ ריינער. ווי ווייט זיי האָבן זיך גע-
 פילט פון פאַרזער טומל און פון זיינע ביידע מחשבות!

זיי האָבן ווייניק גערעדט וועגן זייער אַרבעט. בעת דער
 מענטש איז פאַרמאַטערט איז ער נישט גענויגט צו דערמאָנען דעם
 טאָג פון זיין מאַטערניש. אינסטינקטיוו האָבן זיי זיך באַמיט נישט צו
 רעדן דערפון; בפרט אין דער ערשטער שעה, ביים אָונט־ברויט,
 האָבן זיי זיך שטאַרק געהיט נישט אויסצופרעגן איינער דעם אַנדערן
 וועגן זייער אַרבעט. זיי האָבן זיך באַגריסט מיט די בליקן, טיילמאָל
 נישט איבעררעדנדיק בעתן עסן קיין איין וואָרט. אַנטוואַנעט האָט גע-
 קוקט אויף איר ברודער, וואָס איז געזעסן פאַרטראַכט איבער זיין
 טעלער, ווי אַמאָל אין די קינדער־יאָרן. זי האָט צערטלעך געגלעט
 אים איבער דער האַנט:

— שטאַרק זיך! — האָט זי געזאָגט מיט אַ שמייכל, — נעם
 זיך אָן מיט מוט!

ער האָט אויך געשמייכלט און גענומען עסן. אזוי איז אַריבער
 דער מיטאָג און זיי האָבן זיך לחלוטין נישט באַמיט צו פאַרבינדן
 אַ שמועס. זיי האָבן געבענקט נאָך שטילקייט, — נאָר לסוף האָבן זיך
 ביי זיי ביסלעכווייז אויפגעבונדן די צינגער. זיי האָבן געפילט, אַז
 זיי זענען שוין אויסגערוט, און יעדער איינער, מיט אַ באַהאַלטענער
 ליבע צום צווייטן, האָט אָפגעווישט פון זיך די שמוציקע שפורן פון
 דעם טאָג.

אָליווער האָט זיך געזעצט ביים פאַרטעפיאַן. אַנטוואַנעט האָט
 זיך אָפגעוויינט פון שפילן צוליב איר ברודער: דאָס איז געווען זיין
 איינציקע פאַרווילונג, וועלכער ער האָט זיך איבערגעגעבן מיטן
 גאַנצן האַרצן. ער האָט פאַרמאַגט גוטע פעיקייטן צו מוזיק: זיין
 פרויען־נאַטור, וואָס איז געווען מער גענויגט צו ליבע, ווי צו מעשים,
 האָט מיט ליבשאַפט איינגעזאַפט אין זיך די געדאַנקען פון די מוזי-

קער, זיך צונויפגעשמאָלצן מיט זיי, מיט אַ ליידנשאַפטלעכער טרייקייט
 איבערגעגעבן זייערע דינסטע ניוואַנסן, — ביז זיינע אַרעמס זענען
 שוואַך געוואָרן, דער אָטעם קורץ, און ער האָט קיין כוח נישט גע-
 האָט צו באַהערשן טריסטאַנס טיטאַנישן בונט אָדער די לעצטע סאָ-
 נאַטעס פון בעטהאַווען. דעריבער האָט ער אָפּטער געשפּילט מאַצאַרטן
 אָדער גלוקן. און זי האָט אויך מער ליב געהאַט די דאָויקע מוזיק.
 טיילמאָל פלעגט זי זינגען זייער פשוטע לידער, אַלטע נגונים,
 זי האָט פאַרמאָגט אַ שוואַכן, איידעלן און שווערן מעצאַ-סאָפּראָן. זי
 איז געווען אַזוי שעמעוודיק, אַז זי האָט נישט געקאָנט זינגען
 אין דער געגנוואָרט פון מענטשן, אפילו אין אַליווערס געגנוואָרט.
 ס'האַט איר פשוט געשטיקט אין האַלז. איין ליד בעטהאַווענס, צו די
 שאַטלענדישע ווערטער, „דער טרייער זשאַני“ האָט זי צום
 שטאַרקסטן ליב געהאַט. דאָס איז געווען אַ רויק צאַרט ליד, ענלעך
 צו איר אַליין. אַליווערס פלעגן זיך שטעלן טרערן אין די אויגן,
 ווען ער האָט זי געהערט זינגען דאָס ליד.
 אָבער זי האָט מער ליב געהאַט צו הערן איר ברודער. זי
 האָט גיך געענדיקט איר שטוב-אַרבעט און געלאָזט אָפּן די טיר פון
 קיך, כדי בעסער צו הערן זיין שפּילן. הגם זי איז געווען פּאָרויכ-
 טיק, האָט ער זיך אומגעוולדיק באַקלאָגט, וואָס זי מאַכט אָן אין
 קיך אַ טומל מיט די פּליים. דעמאָלט פלעגט זי פאַרמאָכן די טיר.
 נאָכן ענדיקן די אַרבעט, פלעגט זי זיך זעצן אויף אַ פּוס-בענקעלע,
 נישט ביים פּאַרטעפּיאַן (ווייל ער האָט נישט געקאָנט פאַרטראָגן, אַז
 בעת זיין שפּילן זאָל עמעצער זיצן נעבן אים) נאָר ביים אויוון אייג-
 געקאַרטשעט אין זיך ווי אַ קעצל; זי איז געזעסן אויסגעדרייט מיטן
 רוקן צום פּיאַנינג, געקוקט אין די גאַלדענע אויגן פונם קאַמין, וווּ עס
 האָט שטיל געברענט אַ שטיק קויל, און געטראַכט וועגן בילדער פון
 דער פאַרגאַנגענהייט. ווען דער זייגער האָט געקלונגען ניין, האָט
 זי זיך געמוזט באַהערשן און דערמאָנען אַליווערס, אַז ס'איז שוין
 צייט צו ענדיקן. ס'איז איר שווער געווען אויפצוועקן אים אוף זיך
 אַליין פון די חלומות. אָבער אַליווער האָט נאָך געהאַט אַרבעט און
 האָט געדאַרפט גיין פריער שלאָפן. ער האָט איר נישט גלייך גע-
 פּאָלגט, ווייל שטענדיק האָט געמוזט דויערן אַ געוויסע צייט, איידער
 ער האָט זיך באַפרייט פון דער מוזיק און זיך געקאָנט נעמען צו
 דער אַרבעט. זיינע געדאַנקען האָבן ווייט אַרומגעשוועבט. טיילמאָל

האָט געדויערט אַ האַרבע שעה איידער די געפּלען אין זיין האַרצן זענען זיך צעגאַנגען. אַנטוואַנעט איז געווען ביים טיש געבויגן איבער איר אַרבעט און געוואוסט, אַז ער טוט גאַרנישט; אָבער זי האָט קיין מוט נישט געהאַט אָפּט אַ קוק צו טון אין זיין זייט, טאַמער פאַרדריסט עס אים, וואָס זי גיט אויף אים אַכטונג.

אַליווער האָט דעמאָלט דורכגעלעבט די איבערגאַנג-צייט — די גליקלעכע צייט, — ווען די טעג גייען אַוועק אין ליידיקייטעריי. ער האָט געהאַט אַ קלאָרן שטערן, מיידלשע, אַ ביסל שעלמישע און גאַר ווע אויגן, טיילמאָל אונטערגעשלאָגענע; אַ ברייט מויל, מיט אָנגעד שוואַלענע, ווי זויגנדיקע ליפּן, אַ קרומען שמייכל, אַן אומקלאָרן, צעשטרייטן און אומזיכערן שמייכל; געדיכטע האָר זענען אים אַראָפּ-געפאַלן איבער די אויגן און זיך פאַרענדיקט מיט אַ קניפּ אויפן קאַרק. ער האָט געטראָגן אויפן האַלז אַ שניפּס, וואָס די שוועסטער האָט אים יעדן אינדערפרי פאַרבונדן, פון זיין רעקל פּלעגן זיך אָפּט אַפּרייסן די קנעפּ, הגם זי האָט זיי אָן אויפהער צוגענייט; ער האָט גישט געטראָגן קיין מאַנקעטן און געהאַט גרויסע ביינערדיקע הענט; זיין פנים איז געווען אַ ביסל שפּאַטיש, פאַרשלאָפּן און אויסגעאיידלט; ער פּלעגט שטיין אַ לאַנגע צייט אויף איין אָרט און טראַכטן וועגן פּויגעלעך, וואָס פּליען איבערן דאָך. זיינע אויגן האָבן אַרומגעבלאָגן דזעט אָן אַ ציל, געקוקט אויף אַנטוואַנעט צימער, וווּ ס'איז געשטאַנען דער אַרבעטס-טיש, שפּעטער אויפן אייזערנעם בעטל, וואָס איבער דעם איז געהאַנגען אַ צלם פון עלפאַנט-ביין מיט אַ קליין-בוקשפּאַן צווייגל, די בילדער פון זיין פּאָטער און מוטער און די אַלטע פּאָ-טאָגראַפיע פון זיין געבורטס-שטאָט מיט איר טורם און וואַסער-שפיגל. ווען זיינע אויגן זענען געבליבן שטיין אויפן בלאַסן פנים פון זיין שוועסטער, וואָס איז געווען פאַרטיפּט אין איר אַרבעט, האָט אים אָנגעכאַפט אַזאַ שטאַרקער רחמנות צו איר, אַז ער איז בייז געוואָרן אויף זיך אליין. ער האָט זיך אָפּגעשאַקלט, אויפגעבראַכט אויף זיין בטלנות, און זיך גענומען ענערגיש צו דער אַרבעט, כדי אָפּצונעמען די פאַרלירענע צייט.

אין די פּרייע טעג פּלעגט ער לייענען. זיי האָבן געלייענט יעדערער פאַר זיך. כּאָטש זיי האָבן זיך ליב געהאַט, האָבן זיי צו-זאַמען נישט געקאָנט לייענען אַ בוך אויפן קויל. ס'האַט ביי זיי אויס-געזען ווי אומדיטקרעט. בעת ס'איז זיי געפּעלן געוואָרן אַ זייט, איז

ג'שטאָט עס איינער פֿאַרן צווייטער פֿאַרצויליענען, פֿלעגן זיי איבער-
געבן דאָס בוך (אָ שיינ בוך האָט אויסגעזען ביי זיי ווי עפעס אַ סוד,
וואָס מען קאָן נאָר איינרוימען אין דער שטילקייט פֿון האַרצן). אָנ-
זיין מיט די פינגער אויף די שורות און זאָגן איינער דעם אַנדערן:
— לייען עס איבער.

דעמאָלט האָט איינער געלייענט, און דער אַנדערער, וואָס האָט
עס שוין איבערגעלייענט, האָט געקוקט מיט צעשטראַלטע אויגן יענעם
אין פנים אַרײַן, באַמיט זיך אויפצוכאַפֿן די איינדרוקן און געפֿרייט
זיך מיט אים צוזאַמען.

אַבער אָפטמאָל זענען זיי געזעסן אָנגעשפּאַרט מיט די עלנבויגנס
אויף די זיכער און נישט געלייענט. וואָס מער סײַ אזוי צוגעפּאַלן דער
אָונט, אַלץ שטאַרקער האָבן זיי געפֿילט די באַדערפעניש צו עפענען
איינער פֿאַרן צווייטן דאָס האַרץ. דאָס רעדן איז זיי דעמאָלט נישט
אָנגעקומען אזוי שווער. טרויעריקע געדאַנקען האָבן באַהערשט אַזוי-
ווערן: דאָס שוואַכע יינגל האָט שטענדיק געפֿילט אַ באַדערפעניש
אַראַפּצורעדן זיך פֿון האַרצן זיינע דאגות און די ספּקות, וואָס האָבן
אים געפֿייניקט. אַנטואַנעט האָט אים צוגעגעבן מוט און פֿאַרטיידיקט
קעגן אים אַליין. דער דאָזיקער קאַמף פֿלעגט זיך יעדן טאָג באַנייען.
אַליווער האָט גערעדט פֿאַרביטערט און טרויעריק, און בעת ער האָט
גערעדט, איז אים לייכטער געוואָרן. אָבער ער האָט נישט געטראַכט
בעת-מעשה, אָו זיינע ווערטער באַומרויקן זי. ערשט אין אַ צייט אַרום
האָט ער זיך אַרומגעזען, ווי שטאַרק ער האָט זי אויסגעמאַטערט,
וויפֿל כוחות ער האָט ביי איר צוגענומען, אָנוואַרפנדיק איר זיינע
ספּקות. אַנטואַנעט האָט עס לפנים נישט אַרויסגעוויזן. בטבע אַ שטאַר-
קע און אַ פֿריילעכע, פֿלעגט זי זיך באַהערשן און בלייבן פֿריילעך
אפֿילו דעמאָלט, ווען זי האָט שוין געהאַט איר פֿרייד פֿאַרלוירן.
סיפּלעגן איר טרעפֿן מינוטן פֿון אַבסאָלוטער מידקייט, מינוטן פֿון
בונט קעגן דעם דאָזיקן לעבן פֿון שטענדיקער מסירת-נפש. זי פֿלעגט
פֿאַרטרייבן פֿון זיך די דאָזיקע געדאַנקען, נישט געוואָלט זיך פֿונאַנ-
דערקלייבן אין זיי. זיי האָבן זיך דערוועקט אין איר אומבאַווסטער-
הייט, אָבער זי האָט נישט געוואָלט שלום מאַכן מיט זיי. צו הילף
פֿלעגט איר קומען די תפֿילה. אָבער עס זענען אויך געווען מינוטן,
ווען דאָס האַרץ האָט נישט געקאָנט תפֿילה טון (עס טרעפֿן אַזעלכע
מינוטן) און איז געוואָרן חרוב. דעמאָלט בלייבט דעם מענטשן איבער

צו זיצן שטייל און צו ווארטן אין אומרן און הרפה, ביז גאָטס חסד
וועט זיך צו אים אומקערן. אַליווער האָט זי קיינמאָל נישט הושד
געווען אין אַזעלכע געדאַנקען. אַנטוואַנעט פֿלעגט דעמאָלט געפֿינען אַן
אויסרייך זיך אַרויסצודרייען, זיך צו פֿאַרשפּאַרן אין איר צימער; זי
פֿלעגט זיך באַוווּיזן ערשט נאָכן קריזיס, אַ שמיילענדיקע, אַ צעוווּי-
טיקטע און נאָך מער צאַרט ווי פֿריער, פּונקט ווי סױאַלט איר פֿאַרדראָסן
אויף איר פֿריערדיקן צער.

זייערע צימערן זענען געווען איינס נעבן אַנדערן, און די בעטן
זענען געשטאַנען פון ביידע זייטן וואַנט; זיי האָבן זיך געקאָנט דורכן
וואַנט שטיל איבערשמועסן, און בעת זיי האָבן נישט געקאָנט שלאַפֿן,
האָבן זיי לייכט געקלאָפט אין וואַנט.

— דו שלאַפּסט? וואָרום איך שלאַף נישט.

די מחיצה צווישן זיי איז געווען אַזוי דין, אַז זיי זענען גע-
לעגן אייגער נעבן אַנדערן, ווי צוויי געליבטע, וואָס ליגן צוזאַמען
צניעותדיק אויף איין געלעגער. אָבער די טיר צווישן ביידע צימערן
איז ביינאַכט שטענדיק פֿאַרמאַכט געווען צוליב אַן אינסטינקטיווער
טיפּער צניעות, צוליב הייליקן געפיל, זי איז געווען אָפֿן נאָר בעת
אַליווער איז געווען קראַנק, וואָס עס פֿלעגט זייער אָפּט טרעפֿן.

זיין שוואַכער געזונט האָט זיך נישט פֿאַרבעסערט, נאָר פֿאַר-
קערט. סײַהאַט אים אַן אויפהער וויי געטון אין האַלד, אין האַרצן, אין
קאָפּ, די לונגען, — די לייכטסטע פֿאַרקילונג האָט געקאָנט לייכט אַרי-
בער אין בראַנכיטי; ער איז איינמאָל קראַנק געוואָרן אויף שקאַרלאַטין
און איז דערפֿון שיר נישט געשטאַרבן. אַפילו בעת ער איז נישט
געווען קראַנק, האָט ער געהאַט סימפטאָמען פון שווערע קראַנקהייטן,
וואָס האָבן זיך צום גליק נישט אַנטוויקלט. סײַהאַט אים שטענדיק וויי
געטון אָדער אין די לונגען אָדער אין האַרצן. איינמאָל האָט אים אַ
דאָקטאָר אונטערזוכט און פּעסטגעשטעלט אַ האַרץ-אַנטשינדונג אָדער אַ
לונגען-אַנטשינדונג, און אַ גרויסער טפּעציאַליסט, ביי וועלכן זיי האָבן
געפרעגט אַן עצה, האָט באַשטעטיקט די דאָזיקע השערה. און דאָך
איז אים גאַרנישט געשען. אייגנטלעך זענען אין דעם שולדיק געווען
די נערוון, וואָס זענען ביי אים שטענדיק געווען אָפּגעשוואַכט. סאיז
באַוווּסט, אַז אַזעלכע מיני קראַנקהייטן באַקומען איבערראַשנדיקע פֿאַר-
מען און דויערן קיים עטלעכע טעג. אָבער ווי שרעקלעך זענען זיי
געווען פֿאַר אַנטוואַנעט! וויפּל שלאַפּלאַזע נעכט האָט זי פֿאַרבראַכט!

לייגדיק אין בעט, איז זי אַלע וויילע אויפגעשטאַנען צו הערן היי-
טער דער טיר ווי דער ברודער אָטעמט, און אַ שרעק פלעגט זי באַ-
הערשן. ס'האָט זיך איר געדאַכט, אָז ער האַלט ביים שטאַרבן. זי האָט
עס געווסט, זי איז געווען זיכער, אָז אָט שטאַרבט ער. זי האָט גע-
ציטערט מיטן גאַנצן קערפער, פאַרבראַכן די הענט, געדריקט זיי צום
מויל, פּדי נישט צו שרייען. זי האָט זיך געבעטן:

— גאָט מיינער, גאָט מיינער, נעם אים נישט צו פון מיר!
ניין... האָסט נישט קיין רעכט עס צו טון. איך בעט רחמים ביי דיר.
אוי, מאַמע טייערע! קום מיר צו הילף, ראַטעווע אים, ער זאָל מיר
בלייבן לעבן!...

איר גאַנצע געשטאַלט איז פאַרשטייפט געוואָרן אין געבעט.
— אַ! שטאַרבן אינמיטן וועג, ווען דער מענטש האָט שוין אַזוי
פיל באַוווּן אויפצוטון, ווען ער איז שוין נאָענט צום ציל, ווען דאָס
גליק איז שוין נאָענט... ניין, ס'איז אוממעגלעך, ס'וואָלט געווען צו
אכזריותדיק!...

ס'האָט לאַנג נישט געדויערט — און אַליוויער האָט איר גורם
געווען פּרישע זאָרגן.

ער האָט פאַרמאָגט אַ טיף ערלעכע נאַטור, פּונקט ווי זי, אָבער
זיין ווילן איז געווען צו שוואַך און זיין אינטעליגענץ אומגעצוימט
און פּריי, — דעריבער איז ער געווען אַביסל פאַרחושכט, סקעפטיש,
און האָט מוחל געווען פיל שלעכטס, אויב ס'האָט אים אויסגעזען
שיין. אַנטואַנעט איז געווען אַזוי ריין, אָז זי האָט ערשט אין אַ לאַנג
גע צייט אַרום תּופּס געווען, וואָס עס קומט פאַר ביי איר ברודער
אין האַרצן. פּלוצלינג האָט זיך עס איר אַנטפלעקט.

אַליוויער האָט געמיינט, אָז זיין שוועסטער איז אַרויסגעגאַנגן
גען. אין דער שעה האָט זי שטענדיק געהאַט אַ לעקציע. אָבער אין
דער לעצטער מינוט האָט זי דערהאַלטן אַ ידיעה פון איר שילער,
אָז ער וועט זייער גערן בלייבן דעם טאָג אַליין, אָן איר. זי האָט
געפילט אין האַרצן אַ פאַרגעניגן, הגם דערמיט האָט זיך איר גע-
האַלט פאַרקלענערט מיט עטלעכע פּראַנק. זי איז געווען זייער מיד

און האָט זיך געלעגט אויפן בעט; ס'האָט איר הנאה געטון, וואָס מ'האָט איר געגעבן די געלעגנהייט זיך אָפצורוען אַ טאָג — אָן גע-
וויסנס-ביסן. אַליוויער איז געקומען פון גימנאַזיע. אַ חבר האָט אים
באַגלייט. זיי האָבן זיך געזעצט אין צווייטן צימער און גענומען
שמועסן. זי האָט געהערט יעדעס וואָרט. זיי האָבן זיך נישט געהיט,
זיכער, אַז זיי זענען אַליין אין שטוב. אַנטואַנעט האָט געהערט איר
ברודערס פריילעכע שטים און האָט אַ שמיכל געטון, אָבער באַלד
האָט זי אויפגעהערט צו שמיכלען. דאָס בלוט איז איר אַנטרונגען
געוואָרן. זיי האָבן גערעדט גראָבע רייד מיט שרעקלעכע, נאַקעטע
ווערטער. זיי האָבן, משמעות, הנאה געהאַט דערפון. זי האָט גע-
הערט, ווי אַליוויער לאַכט, — איר קליינער אַליוויער. און פון זיין
מויל, וואָס איז געווען אַזוי אומשולדיק, זענען אַרויס מיאסע רייד,
וואָס האָבן זי פשוט אַרומגענומען מיט אַ שוידער. אַ שאַרפער וויי-
טיק האָט איר טיף אַ שטאָך געטון, ס'האָט געדויערט אַ לאַנגע צייט.
לסוף זענען זיי ביידע אַרויס, און אַנטואַנעט איז געבליבן אַליין. זי
האָט זיך דעמאָלט שטאַרק צעוויינט. עפעס איז אָפגעשטאַרבן אין
איר האַרצן: דאָס אידעאָלע בילד, וואָס זי האָט זיך פאַרגעשטעלט
וועגן איר ברודער — איר קינד — איז פאַרשמוצט און באַפּלעקט
געוואָרן. ס'איז געווען פאַר איר אַן אַכוריותדיקער ווייטיק. ווען זיי
האָבן זיך אין אָונט געטראָפן, האָט זי גאָרנישט גערעדט, ער האָט
געזען, אַז זי האָט געוויינט, און נישט געוואָסט פאַרוואָס. ער האָט
נישט געקאָנט פאַרשטיין, פאַרוואָס האָט זי זיך פּלוצלינג גענומען
אַנדערש באַגיין מיט אים. ערשט אין אַ צייט אַרום האָט זי זיך
באַהערשט.

אָבער איר ווייטיק איז נאָך שטאַרקער געוואָרן. ווען ער איז
איינמאָל אין אָונט נישט געקומען אַהיים. זי האָט געוואַרט אויף
אים אַ גאַנצע נאַכט און נישט געלעגט זיך שלאָפן. נישט נאָר איר
מאָראַלישע ריינקייט האָט דערביי געליטן, נאָר אויך אירע טיפע,
מיסטישע באַהעלטענישן, וווּ עס רעגן זיך אומרויקע געפילן, וואָס
זי האָט פאַרדעקט מיט אַ שלייער און געמאַכט זיך נישט זע-
ענדיק זיי.

אַליוויער האָט דער עיקר געוואָלט דעמאָנסטרירן זיין פריי-
הייט. ער איז געקומען אינדערפרי און זיך צוגעגרייט אַ פּלאַן, ווי
צו האַנדלען בנוגע דער שוועסטער. ער איז גרייט געווען צו ענט-

פערן איר עזותדיק, אויב זי זאל אים נעמען מוסרן. ער האָט זיך
 אַריינגעגנבעט אין זיין צימער אויף די שפיץ פינגער, כדי זי נישט
 אויפצוועקן. אָבער ווען ער האָט דערזען, אז זי שטייט אין צימער
 און וואָרט אויף אים, ווען ער האָט דערזען, איר בלייך פנים און
 רויטע אויגן פון געוויין; ווען ער האָט געזען, אז אָנשטאַט אים צו
 מוסרן, פאַרעט זי זיך שטיי אַרום אים און מאַכט אים עסן פאַרן
 גיין אין גימנאַזיע; ווען ער האָט געזען, אז זי זאָגט גאַרנישט; נאָך
 זי זעט אויס דערשלאָגן, און דער מוסר רעדט אַליין אַראָפּ פון איר
 פנים, — האָט ער זיך נישט געקאָנט איינהאַלטן, איז געפאַלן אויף
 די קני און באַהאַלטן זיין קאָפּ אין איר קלייד. זיי האָבן ביידע גע-
 וויינט. ער האָט זיך געשעמט און געפילט אַן עקל צו דער פאַר-
 בראַכטער נאַכט. ער האָט זיך אַליין געפילט עקלדיק. ער האָט גע-
 וואָלט רעדן — נאָך זי האָט נישט געלאָזט און אַרױפגעלעגט איר
 האַנט אויף זיין מויל. ער האָט געקושט איר האַנט — און נאָרנישט
 געזאָגט. זיי האָבן זיך פאַרשטאַנען. אַליוויער האָט זיך געשווירן
 פער נישט אָנצוטון אַנטואַנעטן קיין צער און צו זיין אַזאַ ווי זי
 וויל אים זען... אָבער זי האָט נישט געקאָנט פאַלד פאַרגעסן איר
 וונד. זי האָט זיך געפילט, פונקט ווי זי וואָלט געזונט געוואָרן נאָך
 אַ שווערער קרענק. עפעס אַ שווער געפיל האָט זיך אַריינגעגנבעט
 צווישן זיי. זייער ליבע איז נאָך געווען גענוג שטאַרק, אָבער זי
 האָט שוין אַריינגעקוקט אין איר ברודערס נשמה און האָט דערזען
 עפעס, וואָס איז איר געווען פרעמד און דערוועקט אין איר אַ
 שרעק.

דאָס, וואָס זי האָט דערזען אין אַליוויערס האַרצן, האָט זי נאָך
 מער איבעראַשט דערפאַר, וואָס נאָך איר גופא האָבן זיך נאָכגע-
 יאָגט פיל מענער, — און זי האָט געליטן דערפון. בעת זי פלעגט
 זיך אומקערן אין אַוונט אַהיים, צו נאַכט-צו, דער עיקר דעמאָלט,
 ווען זי האָט געמוזט אַרויסגיין נאָכן עסן קריגן אַדער נעמען אַר-
 בעט, — האָט זי מורא געהאַט, מ'זאל זי נישט נאָכיאָגן — ווי ס'האָט
 שוין פיל מאָל געטראָפּן — און נישט געבן איר קיין גראַבע פאַר-

שלאגן. זי פלעגט פשוט ציטערן. ווען זי האָט נאָר געקאָנט, פלעגט זי מיטנעמען מיט זיך דעם ברודער; זי האָט אים געזאָגט, אַז זי וויל, ער זאָל זיך דורכגיין, אָבער ער האָט עס נישט גערן געטון. און זי האָט נישט געהאַט קיין מוט צוצושטיין. זי האָט אים נישט געוואָלט שטערן אין דער אַרבעט. איר ריינע נשמה, די נשמה פון אַ פראָווינג־מיידל, האָט זיך נישט געקאָנט צוגעוויינען צו די דאָזי־קע מידות. פאַרזי האָט אויסגעזען ביינאַכט, ווי אַ פינסטערער וואָלד, וווּ עס לוייערן און יאָגן זיך נאָך עקלדיקע חיות. דעריבער האָט זי מורא געהאַט צו פאַרלאָזן די שטוב, אָבער ס'איז נויטיק געווען טיילמאָל ארויסצוגיין. זי פלעגט זיך לאַנג ישובן, איידער זי פלעגט ארויסגיין, און האָט שטענדיק געליטן דערפון. און בעת זי האָט אַ טראַכט געטון, אַז איר קליינער אָליוויער וועט אפשר אויך זיין אַמאָל, ווי איינער פון די מענטשן, וואָס יאָגן זי נאָך, איז איר שווער געווען, צוריקקומענדיק, צו געבן אים די האַנט און באַ־גריסן. אים האָט נישט געקאָנט איינפאַלן, צוליב וואָס זי טראַגט אויף אים אַ האַרץ; זי ווידער האָט אַליין געהאַט צו זיך טענות צוליב דעם.

קיין שיינהייט איז זי נישט געווען, אָבער אַ באַזונדערן חן האָט זי פאַרמאָגט, וואָס האָט צוגעצויגן די בליקן פון די מענער, הגם זי האָט זיך נישט באַמיט עס צו דערגרייכן. זי איז געווען אַב־געטון זייער איינפאַך, כמעט שטענדיק אין טרויער־קליידער. זי איז געווען נישט איבעריק הויך, שלאַנק; פאַרמאָגט אַן איידל פנים; זי האָט ווייניק גערעדט, שטיל זיך דורכגעגליטשט דורכן המון און זיך אויסבאַהאַלטן פאַר מענטשלעכער אויפמערקזאַמקייט. און דאָך האָט זי צוגעצויגן די אויפמערקזאַמקייט מיטן טיפן חן פון אירע צאַרטע, מידע אויגן, און מיט איר קליינעם, פיינעם מויל. טיילמאָל פלעגט זי זען, אַז זי געפעלט, — זי פלעגט צעטומלט ווערן, אָבער דאָך בלייבן צופרידן. ווער וואָלט געקאָנט זאָגן, וויפיל חן און קאָקעטישע אומשולד גנבענען זיך אַריין אין אַ רויק האַרץ, וואָס פילט די סימ־פאַטישע באַרירונג פון אַנדערע נשמות? דאָס אַלץ האָט זיך אויף אַן אומגעשיקטן אופן אויסגעדריקט אין אירע באַוועגונגען, אין איר פאַרשעמטן בליק, וואָס זי האָט געוואָרטן פון דער זייט; דאָס האָט געוויילט און גלייכצייטיק גערירט. איר צעטומלטיקייט האָט נאָך שטאַרקער געצויגן צו זיך. זי האָט געוועקט אין אַנדערע מענטשן

תאווה, און אַוויװי זי איז געווען אַן אָרעם מיידל, וואָס קיינער
האַט זי נישט פאַרטיידיקט, האָבן די מענטשן זיך נישט געשעמט דאָס
איר צו זאָגן אָפּן.

טיילמאָל פלעגט זי באַזוכן דעם סאַלאָן פון אַ רייכער יידישער
משפּחה, נאַטאַן, וואָס האָט זיך מיט איר אינטערעסירט, בעת אַ באַ-
געגעניש ביי באַקאַנטע, וווּ זי האָט געגעבן לעקציעס; נישט געקוקט
אויף איר שעמעוודיקייט, האָט זי זיך נישט געקאַנט אָפּזאָגן און איז
אַ צוויי-דריי מאָל געווען ביי זיי. הער אַלפרעד נאַטאַן איז געווען
אַ באַרימטער פּראָפּעסאָר אין פאַריו, אַ גרויסער געלערנטער און אין
דערזעלבער צייט אַ געזעלשאַפטלעכער מענטש, ער איז געווען אַ
מאָדנער געמיש פון וויסנשאַפט און לייכטקייט, וואָס מ'טרעפט אָפט
ביי יידן. אין דער נאַטור פון מאַדאַם נאַטאַן זענען געווען אין אַ
גלייכער מאָס אויסגעמישט: אמתע גוטעאַרציקייט און איבערגעטריי-
בענע געזעלשאַפטלעכקייט. זיי האָבן ביידע נישט געשפּאַרט אַנטוואַ-
בעט קיין אויסדרוקן פון סימפּאַטיע, וואָס איז געווען טומלדיק און
אויפריכטיק, כאָטש נישט שטענדיק אין דער זעלבער מאָס. — בכלל
האַט אַנטוואַנעט געפונען מער גוטע טענטשן צווישן יידן, איידער
צווישן די קאַטוילן. וויפיל חסרונות די יידן זאָלן נישט פאַרמאָגן,
מוז מען זיי אָבער מודה זיין, אַז זיי פאַרמאָגן איין גרויסע מידה —
אפּשר די בעסטע מעלה זייערע: זיי זענען פול מיט לעבן, זיי זע-
נען מענטשלעך; אַלץ, וואָס איז מענטשלעך, איז זיי נישט פרעמד.
זיי אינטערעסירן זיך מיט אַלע לעבעדיקע מענטשן, אפילו ווען זיי
פילן נישט צו זיי קיין אמתע וואַרעמע סימפּאַטיע; זיי פאַרמאָגן אַן
אייביקע נייגעריקייט, וואָס טרייבט זיי צו זוכן מענטשן און געדאַנ-
קען מיט אַ ווערט — הגם זיי שיידן זיך אונטער פון זייערע אייגע-
נע נשמות און געדאַנקען. נישט דערפאַר, וואָס זיי מיען זיך שטאַרק
אַרויסצוהעלפן דעם ווערטפולן מענטשן: זיי זענען פאַרנומען מיט
צופיל ענינים מיטאַמאָל און זענען מער ווי אַנדערע, צוגעבונדן צו
געזעלשאַפטלעכן פּבוד, הגם זיי האַלטן זיך פאַר פרייע מענטשן.
אָבער לכל הפחות טוען זיי עפעס, און דאָס אַליין איז שוין אויך
זייער פיל אין דער היינטיקער געזעלשאַפט. זיי זענען דער פּער-
מענט, דער אויוון פון לעבן. אַנטוואַנעט, וואָס האָט צווישן די קאַ-
טוילן געטראָפּן אַ וואַנט פון קאַלטקייט, האָט אָפּגעשאַצט דעם ווערט
פון דער דאָזיקער פאַרינטערעסירונג, וואָס די נאַטאַנט האָבן איר

אַרויסגעוויזן, הגם זי איז געווען אַן אויבערפלעכלעכע. מאַדאַם נאַטאַן
 האָט געזען אַנטוואַנעטס מסירת־נפשדיק לעבן, זי איז געווען אַנטציקט
 מיט איר פיזישן און מאַראַלישן חן און האָט באַשלאָסן מיט איר זיך
 צו פאַרנעמען. זי האָט קיין קינדער נישט געהאַט. אָבער זי האָט ליב
 געהאַט יונגוואַרג. יונגע מענטשן פלעגן פסדר באַזוכן איר הויז. זי
 איז צוגעשטאַנען צו אַנטוואַנעט צו קומען צוגיין, צו פאַרלאָזן איר
 איינזאַם לעבן און צו פאַרוויילן זיך אַביסל. און אַזוי־ווי זי האָט
 פאַרשטאַנען, אַז אַנטוואַנעטס שעמעוודיקייט איז אויך אָפהענגיק פון
 דער מאַטעריעלער נויט, וואָס איז פאַר איר אַ שווערע לאַסט, האָט
 זי איר אפילו געוואַלט פאַרלעגן שיינע קליידער. די שטאַלצע אַנטו־
 אַנעט האָט זיך אָפּגעזאָגט, אָבער די ליבנסוויירדיקע פרוי האָט זיך
 אַזוי איינגעעקשנט, אַז זי האָט לוסף געפונען אַן עצה און געצוונגען
 דאָס מיידל צוצונעמען פון איר עטלעכע מתנות, וואָס זענען אַזוי
 טייער דער אומשולדיקער פוסטער גאווה פון דער פרוי. אַנטוואַנעט
 איז איר געווען דאַנקבאַר און גלייכצייטיק זיך געשעמט פאַר איר.
 זי האָט זיך געצוונגען צו קומען פון צייט צו צייט אויף די אָונטן
 פון דער מאַדאַם נאַטאַן, און אַזוי־ווי זי איז געווען יונג, האָט זי
 פונדעסטוועגן געפונען אין דעם אַ פאַרגעניגן.

אין דער דאָזיקער געמישטער געזעלשאַפט, צווישן די יונגע־לייט,
 וואָס פלעגן דאָרטן אַריינקומען, האָבן זיך געפונען אַ צוויי אָדער דריי
 אויסוורפן, וואָס זיי איז געפעלן געוואָרן דאָס מיידל, און זיי האָבן
 גענומען אויסשפרייטן אַרום איר אַ נעץ. אין אָנהויב האָבן זיי געהאַפט
 אויף איר שעמעוודיקייט, און זיי האָבן זיך אפילו געוועט צווישן זיך,
 ווער פון זיי סוועט זי אייננעמען.

אין איינעם אַ טאָג האָט זי באַקומען אַנאַנימע בריוו, אָדער
 בעסער געזאָגט געחתמעט מיט אַן אַריסטאָקראַטישער חתימה, וווּ מען
 דערקלערט זיך איר אין ליבע: אין אָנהויב ליבע־בריוו, וווּ מען
 חנפעט איר און מען באַשטימט אַן אָרט, וווּ זיך צו טרעפן; שפעטער
 זענען צו איר געקומען חוצפהדיקערע בריוו, וואָס האָבן אָנגעהויבן
 פון דראָנגען, זענען אַריבער צו באַליידיקונג און אפילו צו רכילות;
 זיי האָבן אויסגעטון פון איר די קליידער, אויסגערעכנט די פרטים
 פון איר קערפער און אים באַשמוצט מיט זייער גראַבער האַוה; זיי
 האָבן געוואַלט אויסנוצן איר נאַיווקייט און געדראָט איר מיט אַן
 עפענטלעכן סקאַנדאַל, אויב זי וועט נישט קומען אויפן באַשטימטן אָרט.

זי האָט געווינט און געליטן, וואָס זי האָט אויסצושטיין אַזעלכע פּאַר-
שלאַגן; די באַליידיקונגען האָבן פשוט געברענט איר שטאַלץ, זי האָט
נישט געוואָסט, ווי זיך אַרויסצודרייען, דעם ברודער דערציילן האָט
זי נישט געוואָלט; זי האָט געוואָסט, אַז ער וועט דערפון שטאַרק
ליידן און אַז זיין מיטלייד וועט נאָך פאַרגרעסערן די וויכטיקייט פון
אַט דער געשעעניש. קיין חברטעס האָט זי נישט געהאַט. ווענדן זיך
צו פּאַליציי? זי האָט עס נישט געוואָלט טון צוליב מורא פאַר אַ
סקאַנדאַל. און דאָך האָט מען געדאַרפט מאַכן דערמיט אַ סוף. זי האָט
געפילט, אַז איר שוויגן איז אַ צו קליינע פאַרטיידיקונג, ווייל דער
אויסוואַרף, וואָס לויפט זי נאָך, איז אַן עקשן און ער וועט גיין אַזוי
לאַנג אויפן זעלבן וועג, ביז ער וועט דערזען פאַר זיך אַ געפאַר.

ער האָט איר צוגעשיקט אַ מין אולטימאַטום, וווּ ער האָט איר
פאַרגעלעגט צו קומען אויף מאַרגן אין לוקסענבורגער מוזיי. זי איז
אַהין געגאַנגען. ווען זי האָט שטאַרק נאָכגעקלערט, האָט זי זיך דער-
מאַנט, אַז דער דאָזיקער פאַרשוין האָט זי זיכער געזען ביי די נאַ-
טאַנס אין שטוב. עטלעכע ווערטער פון זיינע בריוו האָבן דערמאַנט
אַ געשעעניש, וואָס איז דאָרטן פאַרגעקומען. אַנטוואַנעט האָט געבעטן
דער מאַדאַם נאַטאַן, זי זאָל איר טון די טובה און באַגלייטן זי אין
אַ קאַרטע ביזן מוזיי און צוואַרטן אַ וויילע. זי איז אַריין אין זאָל,
פאַרן באַשטימטן בילד איז געשטאַנען דער בחור; ער איז צוגעגאַנגן-
גען מיט אַ טריאומפירנדיקער מינע און גענומען רעדן מיט איר מיט
איבערגעטריבענער העפלעכקייט. זי האָט אים שטיל און דורכדרינגלעך
אַנגעקוקט. ווען ער האָט געענדיקט רעדן, האָט ער געפרעגט אין
שפּאַס, פאַרוואָס זי קוקט אים אַזוי אָן. זי האָט געענטפערט:

— איך באַטראַכט אַ געמיינעם מענטשן.

ער איז להליון נישט צעטומלט געוואָרן און גענומען רעדן
גראַב. זי האָט געזאָגט:

— איר האָט מיך געוואָלט איבערשרעקן מיט אַ סקאַנדאַל. איצט
האָט איר די געלעגנהייט. פאַרוואָס טוט איר עס נישט?

זי האָט אין גאַנצן געציטערט. גערעדט זייער הויך, אַזוי אַז
ס'האָט צוגעצויגן די אויפמערקזאַמקייט פון די פאַרבייגייער. מענטשן
זענען געבליבן שטיין און זיי אַנגעקוקט. ער האָט געפילט, אַז זי וועט
זיך פאַר קיין שום זאַך נישט אָפשרעקן און ער האָט גענומען רעדן
שטילער. זי האָט אים צום לעצטן מאַל אַ וואָרף געטון:

— איר זענט געמיין !

און האָט זיך אויסגעדרײט צו אים מיטן רוקן.
אַזוי ווי ער האָט נישט געוואָלט אויסזען ווי אַ באַזיגטער, איז ער זי נאָכגעגאַנגען. זי איז אַרויס פון מוזיי און ער נאָך איר. זי איז צוגעגאַנגען גלייך צו דער קאַרעטע, וואָס האָט אויף איר געוואַרט, און האַסטיק אַן עפן געטון דאָס טירל. דער יונגע־מאַן האָט זיך פנים-אל-פנים אָנגערטראָפן מיט מאַדאַם נאַטאַן, וואָס האָט אים דערקענט און געפרעגט אים, וואָס ער מאַכט. ער איז צעטומלט געוואָרן און געמאַכט פליטה.

אַנטוואַנעט האָט געמוזט דערציילן איר באַגלייטערין די פרטים פון דער געשעעניש. ס'האָט איר פאַרדראָסן בשעת-מעשה, וואָס זי דערציילט עס און זי האָט גערעדט זייער פאַרזיכטיק. ס'איז איר שווער געווען אַריינצופירן אַ פרעמדן אין איר באַהאַלטן, אינערלעך לעבן און אין די ליידן פון איר באַליידיקטער פרויען-ערע. אַנטוואַנעט האָט זיך ביי איר געבעטן, זי זאָל עס קיינעם נישט דערציילן. מאַדאַם נאַטאַן האָט געהאַט טענות, פאַרוואָס זי האָט עס איר פריער נישט דערציילט. אַט אַזוי איז דער ענין שטיל געוואָרן, און מאַדאַם נאַטאַן האָט פאַר-שפּאַרט צו פאַרמאָכן פאַר יענעם פאַרשוין איר סאַלאָן: ער האָט אַליין קיין מוט נישט געהאַט זיך צו ווייזן.

כמעט אין דער זעלבער צײט האָט אַנטוואַנעט געהאַט אויסצו-שטיין פון גאָר אַן אַנדער באַגעגעניש.

ביי די נאַטאַנס אין הויז האָט זיך אַנטוואַנעט געטראָפן מיט זייער אַן אָרנטלעכן מענטשן פון אַ יאָר פערציק, וואָס איז געווען אַ קאַנסול אין ווייטן מזרח און איז געקומען קיין פראַנקרייך, כדי צו פאַרברענגען דאָרט עטלעכע פרייע חדשים. ער האָט זיך פאַרליבט אין אַנטוואַנעטן. די דאָזיקע באַגעגעניש איז ספעציעל צוגעגרייט געוואָרן דורך מאַדאַם נאַטאַן, וואָס האָט חשק געהאַט חתונה צו מאַכן איר יונגע פריינדין. ער איז אויך געווען אַ ייד. ער איז נישט געווען שײן און נישט יונג, געהאַט אַ קליינעם פליך און אַ קליינעם האָרב, דערפאַר אָבער האָט ער פאַרמאָגט אַ פאַר גוטע אויגן, אַ האַרציקע

באנעמונג, און האָט מיטגעפֿילט דעם צער פֿון פרעמדע ליידן, ווייל ער אַליין האָט אויך אַ סך געליטן. אַנטוואַנעט איז שוין נישט געווען יענץ ראַמאַנטיש מיידל פֿון אַמאָר, דאָס אויסגעצערטלטע מיידל, וואָס האָט געהלומט וועגן לעבן, ווי וועגן אַ שפּאַציר מיטן געליבטן אין אַ שיינעם טאָג. איצט האָט זי געזען דאָס לעבן, ווי אַ שווערער קאַמף, וואָס חורט זיך אָן אויפהער טאָג-טעגלעך איבער, און צו וועלכן מען מוז זיין שטענדיק צוגעגרייט, ווייל מען קאָן מיט איין מאָל פאַרלירן אונטער די פּיס דעם באַדן, וואָס דער מענטש נעמט איין אין משך פֿון לאַנגע שווערע יאָרן אַ שפּאַן נאָך אַ שפּאַן. און זי האָט געטראַכט, אַז ס'איז גוט זיך אָנצושפּאַרן אָן דעם אָרעם פֿון אַ פּריינד, צו טייִדן מיט אים דעם צער און צוצומאַכן אויף אַ וויידע די אויגן, בעת ער וואַכט. זי האָט געוואוסט, אַז ס'איז נאָר אַ הלום, זי האָט אָבער קיין מוט נישט געהאַט זיך מיאש צו זיין פֿון אים. סוף-פֿל-סוף האָט זי קלאָר געוואוסט, אַז אַ מיידל אָן נדן האָט נישט קיין שום האַפּנונגען אין דער דאָזיקער וועלט, וווּ זי לעבט. די אַלטע פּראַנצויזישע בור-זשוואַיע איז באַקאַנט אויף דער וועלט מיט אירע אויסגערעכנטע, ניי-דעריקע אַספּיראַציעס בנוגע חתונה. די יידן זענען נישט אַזוי געלט-גייציק, ווי די פּראַווינצער פּראַנצויזן. עס טרעפט זייער אָפט, אַז אַ רייכער יידישער יונגעראַמאָן קלויבט זיך אויס אָן אָרעם מיידל אָדער אַז אַ רייך מיידל זוכט דווקא אָן אינטעליגענטן מאַן. אָבער ביים קאַטוילישן, פּראַנצויזישן קליינבירגער פֿון דער פּראַווינץ זוכט איין געלט-בייטל דעם צווייטן. און וואָס וועלן זיי אייגנטלעך טון דערמיט, די דאָזיקע בידנע מענטשעלעך? זייערע אויסגאַבן זענען קליין, זיי קאָנען נאָר עסן, גענעצן, שלאַפּן און — שפּאַרן. אַנטוואַנעט האָט זיי געקענט. זי האָט זיי נאָך געזען אין די קינדער-יאָרן. זי האָט זיי באַ-טראַכט סיי דורך די ברילן פֿון רייכקייט, סיי דורך די ברילן פֿון אָרעמקייט. זי האָט זיך נישט געמאַכט קיין שום אילוזיעס בנוגע זיי און בנוגע איר אייגענער צוקונפט. און דערפאַר האָבן די באַמיונגען פֿון דעם מענטשן, וואָס האָט געוואַלט מיט איר חתונה האָבן, זייער אַנגענעם זי איבעראַשט. אין אָנהויב האָט זי אים נישט ליב געהאַט, אָבער זי האָט געפֿילט צו אים אַ דאַנקבאַרקייט און מיט דער צייט אויך אַ טיפע צאַרטקייט. זי וואַלט מספּים געווען חתונה צו האָבן מיט אים, ווען ס'וואַלט נישט נויטיק געווען אַרויסצופאַרן אין די קאַלאָניעס און לאָזן דעם ברודער אַליין. זי האָט דעריבער אָפּגעזאַגט. איר פּריינד

הָאָט פֿאַרשטאַנען אירע איידעלע אַספּיראַציעס, אָבער ער האָט איר נישט געקאָנט מוחל זיין: דער עגאָיוס פון דער ליבע קאָן נישט שלום מאַכן מיטן געדאַנק, אָ דער געליבטער מענטש איז נישט מקריב פֿאַר איר אפילו זיינע פעסטע, טייערסטע אוצרות. ער האָט זיך אויפֿגעהערט מיט איר צו זען און צו שרייבן. נאָכן אָפּפאַרן האָט זי נישט באַקומען פון אים קיין שום ידיעה, נאָר ערשט אין אַ פינף אָדער זעקס חדשים ארום האָט זי באַקומען אַ ידיעה געשריבן מיט זיין אייגענער האַנט, אָ ער האָט חתונה געהאַט מיט אַ צווייטער. דאָס איז געווען פֿאַר אַנטוואַנעטן אַ גרעסערער צער, זי איז געווען זייער דערשלאָגן און זי האָט תפילה געטון צו גאָט. זי האָט זיך אליין גע-וואָלט אויפווייזן, אָז זי איז געשטראָפט געוואָרן נאָר דערפֿאַר, וואָס זי האָט אויף אַ רגע פֿאַרגעסן אָן איר איינציקער אויפֿגאַבע אין לעבן — אָן גליק פון איר ברודער. איצט האָט זי זיך אינגאַנצן איר-בערגעגעבן איר מסירת־נפשדיקער אַרבעט.

זי האָט זיך אינגאַנצן דערווייטערט פון געזעלשאַפט, אפילו אויפֿגעהערט צו באַזוכן די נאַטאַנס, וואָס האָבן זיך גענומען צו איר קעלטער באַציען, זינט זי האָט אָפּגעוואָרפֿן דעם פֿאַרגעלעגטן שידוך; זיי האָבן איר אויך נישט געגעבן גערעכט. מאַדאַם נאַטאַן האָט נביאות געזאָגט, אָ דער שידוך וועט זיך איינגעבן אין אַ מולדיקער שעה, און איר איינגליבע איז געווען געטראָפֿן, בעת דער שידוך איז צוליב אַנטוואַנעט אָפּגעגאַנגען. זי האָט געהאַלטן, אָ אַנטוואַנעטס פּוונות בנוגע דעם ברודער זענען גאַנץ לויב־ווערט, אָבער זיי זענען פֿאַרט איבערגעטריבן און סענטימענטאַל, און דעריבער איז איר פֿאַראַינטערעסירונג מיט דער דאָזיקער קליינער גאַנז קלענער גע-וואָרן פון טאָג צו טאָג. אויס באַדערפעניש מענטשן טובות צו טון, מיט זייער וויסן אָדער אָן זייער וויסן, האָט זי זיך אויסגעקליבן אָן אַנדער מיידל און איבערגעגעבן זיך איר נייער פֿראַטעזשירטער מיטן גאַנצן אינטערעס און מסירת־נפש.

אָליווער האָט נישט אָנגעהויבן צו וויסן וועגן די טרויעריקע ראַמאַנען, וואָס זענען פֿאַרגעקומען אין זיין שוועסטערס האַרץ. ער איז געווען אַ סענטימענטאַלער, לייכטזיניקער בחור, וואָס האָט גע-לעבט נאָר מיט חלומות, ער האָט אויך פֿאַרמאָגט לעבעדיקייט און פֿאַרמאָגט לעבעדיקייט, פּונקט ווי אַנטוואַנעט. אָבער מען האָט זיך נישט געקאָנט אויף אים שטיצן. ער האָט געקאָנט צעשטערן אין

איין רגע די שווערע פראצע פון לאנגע חדשים, א דאנק זיין אומ-
 קאנסעקווענטקייט, פארצווייפלונג, הפקרות און ליבע-חלומות, אויף
 וועלכע ער האָט געפטרט זיין צייט און זיינע פוחות. ער האָט זיך
 פארליבט אין שיינע פנימלעך, וואָס ער האָט געטראַפן אויפן וועג,
 קאָקעטישע מיידלעך, מיט וועלכע ער האָט אַ וויילע גערעדט אין
 סאַלזן און וועלכע האָבן אויף אים קיין אַכט נישט געלעגט. פלוצ-
 לינג פלעגט זיך אין זיין האַרצן צעפלאַקערן זיין ליבע צו אַ ליד,
 צו אַ בוך, צו אַ מוזיקער. ער פלעגט אויף גאַנצע חדשים פאַרוינקען
 ווערן אין דעם, און זיינע אייגענע לימודים געהאַט אין דער לינקער
 פאה. מ'האַט געמוזט כסדר אַכטונג געבן אויף אים און בשעת מעשה
 זיך היטן, ער זאָל עס נישט באַמערקן און זיך נישט באַליידיקן
 דערפון. מיט אים פלעגט אַלעמאַל טרעפן עפעס גייעס. ער האָט גע-
 ליטן אויף היציקער נערוון-צעררייצונג, אויף מאַנגל אין גלייכגעוויכט,
 אויף דעם איבערלעכען אומרו, וואָס מ'טרעפט אָפט ביי שווינדזוכט-
 אָנגעגריפענע מענטשן. דער דאָקטאָר האָט נישט באַהאַלטן די געפאַר
 פאַר אנטוואַנעט. דאָס דאָזיקע געוויקס, בטבע אַ קרענקלעכס, וואָס
 מ'האַט אַרויסגעריסן פון זיין ערד און איבערגעפלאַנצט אין פאַריו,
 האָט זיך גענויטיקט אין גוטער לופט און אין ליכט. אַנטוואַנעט האָט
 עס אים נישט געקאָנט געבן, זיי האָבן געהאַט צו ווייניק געלט אויף
 אַרויסצופאַרן פון פאַריו אויף די פעריען, אַ גאַנץ יאָר האָט די וואָ-
 כעדיקע אַרבעט פאַרשלונגען זייערע פוחות, און זונטיק זענען זיי
 געווען אַזוי מיד. אַז זיי האָבן אין ערגעץ קיין חשק נישט געהאַט
 צו גיין, אויסער אויף אַ קאָנצערט. נאָר אין די זומער-טעג האָט אַנ-
 טוואַנעט געפרוווט זונטיק מיטגעמען אַלוויערן אין די נאָענטע וועל-
 דער ביי שאויל און סען-קלו. אָבער די וועלדער זענען געווען פול
 מיט טומלענדיקע פאַרלעך, געזאנג פון די קאפע-קאָנצערטן און פאר-
 פעצטע פאפירן. די געטלעכע איינזאמקייט, וואָס גיט רו און לוי-
 טערקייט, האָט דאָ לחלוטין געפעלט. און אין אַוונט, בעת זיי זענען
 געפאַרן אהיים, איז געווען אַ געדראנג פון די וואַגאַנען, וואָס זענען
 געשטאַנען צונויפגעדריקט אין די מיאוסע הינטערשטאַטישע וואָק-
 זאלן, גידעריקע ענגע און פינסטערע וואַגאַנען — אומפארשעמטע
 סצענעס, אַ רעש, אַ געלעכטער, געזאנג, געשטיקטע לופט, טאבאק-
 רויך. אנטוואַנעט און אַלוויער, וואָס דער דאָזיקער המון איז זיי
 אינגאַנצן פרעמד געווען, פלעגן קומען אהיים מיט עקל און

דער שלאגנדיקייט. אַליווער האָט זיך געבעטן ביי אַנטוואַנעטן מען זאָג אויפהערן צו מאַכן אַזעלכע שפּאַצירן, און אַנטוואַנעט האָט אים אַ גע-וויסע צייט צורו געלאָזט; דערנאָך האָבן זיי ווידער אָנגעהויבן שפּאַ-צירן, הגם זי האָט עס פּונקט אַזוי פּיינט געהאַט, ווי אַליווער. זי האָט געטראַכט, אַז דאָס איז נויטיק פאַר איר ברודערס געזונט, און זי האָט אים געצוונגען צו גיין מיט איר שפּאַצירן. די פּרישע פּרוון האָבן זיך נישט איינגעגעבן בעסער, ווי די פּריערדיקע, און אַליווער האָט איר גענומען מאַכן ביטערע פאַרווירפּן. זיי זענען געבליבן פאַר-שפּאַרט אין דער ענגער שטאַט און פּון זייער תּפּיסה געבענקט צו די פּעלדער.

ס'האָט זיך אָנגערוקט דאָס לעצטע שול-יאָר, די עקזאַמענס אין דער לערער שול האָבן זיך געהאַלטן ביים ענדיקן, ס'איז שוין טאַקע געווען די העכסטע צייט. אַנטוואַנעט האָט זיך געפּילט זייער פאַרמאָ-טערט. אַלע אירע האָפּנונגען זענען איצט געווען געווענדעט אויף זיין ערפּאָלג. אַליווער האָט איצט געהאַט גוטע אויסזיכטן. אין דער גימנאַזיע האָט מען אים געהאַלטן פאַר איינעם פּון די בעסטע קאַנדי-דאַטן. די לערער האָבן אַלע גערימט זיין אַרבעט און זיין אינטעללי-גענץ. ס'האָט אים אָבער געפּעלט די גייסטיקע דיסציפּלין, וואָס צוליב איר האָט ער זיך נישט געקאַנט צובויגן צו קיין שום פּלאַן. אָבער די אחריות האָט אַליווערן אַזוי שטאַרק געדריקט, אַז האָרט פאַרן עקזאַמען האָבן אים פאַרלאָזן די פּוחות. אַ שטאַרקע מידיקייט, דער שרעק, טאַמער האַלט ער נישט אויס, און זיין קרענקלעכע שעמעוו-דיקייט, האָבן אים לכּתחילה אָפּגענומען הענט און פּיס. ער האָט גע-צייטערט ביים געדאַנק, אַז ער וועט מוזן אויפטרעטן פאַר אַ גרופּע ריכטער, זיין איינגעבוירענע שעמעוודיקייט האָט אים שטענדיק פאַר-שאַפט יסורים; ווען ער האָט באַדאַרפט רעדן אין שול, פּלעגט ער רויט ווערן און נישט געקאַנט אויסרעדן קיין וואָרט. מיט גרויס מי פּלעגט ער די ערשטע צייטן ענטפּערן, ווען מען האָט אָנגערופן זיין נאַמען; ער האָט בעסער געוואָלט ענטפּערן אויף אַן אומגעריכטער פּרעזגע, איידער צו וויסן פאַרויס, אַז מען וועט אים פּרעגן; ער איז

אַרומגעגאַנגען אָן אַ קאַפּ, כסדר געטראַכט און זיך פאַרגעשטעלט די פּרטים פון דעם נאָענטן עקזאַמען; און וואָס־לענגער ער האָט געוואַרט, אַלץ מער האָט אים באַהערשט דער פּחד. מען וואָרט געקאָנט זאָגן, אַז ער האָט דעם עקזאַמען איבערגעלעבט צוויי מאָל: אין די לעצטע נעכט האָט ער איבערגעלעבט זיין עקזאַמען אין חלום און אויסגענוצט דערביי אַוויפּיל ענערגיע, אַז ער האָט שוין קיין כּוח נישט געהאַט זיך צו שטעלן צום אמתן עקזאַמען.

אַבער צום שרעקלעכן מינדלעכן עקזאַמען, וואָס האָט ביי אים אַרויסגעשלאָגן אַ קאַלטן שווייס אין די נעכט, איז נישט געקומען. בעתן שריפטלעכן עקזאַמען האָט זיך אים אין משך פון זעקס שעה נישט איינגעגעבן צו מאַכן צוויי זייטן אויף אַ פּילאָזאָפּישער טעמע, וואָס וואָרט אין אַן אַנדער צייט אַרויסגערופן ביי אים אַ שטאַרקע התלהבות. אין די ערשטע שעהן האָט ער געפּילט אין מוח עפעס אַ חלל. ער האָט גאַרנישט געטראַכט, ד'חלוטין גאַרנישט. עפעס אַ פינגס־טערע וואָנט האָט זיך פאַר אים געשטעלט, און ער איז געשטרויכלט געוואָרן. ערשט שפעטער, אפשר אַ שעה פאַרן סוף פון זיין עקזאַמען, האָט די וואָנט געפּלאַצט, און דורך אירע שפּאַלטן האָבן זיך דורכגעריסן עטלעכע ליכטיקע שטראַלן. ער האָט אָנגעשריבן עטלעכע אויסגעצייכנטע שורות, וואָס האָבן אָבער נישט געהאַלפּן. בעת ער איז אַרויס פון עקזאַמען, איז ער געווען אַזוי נידערגעשלאָגן, אַז אַנטואַנעט האָט פאַרויסגעזען אַ מפּלה און איז אַראָפּ פון מיט פונקט ווי ער. זי האָט עס אָבער נישט אַרויסגעזאָגט. אין אירע פאַרצווייפּלטסטע מינוטן האָט זי נאָך אַלץ שטאַרק געהאַפּט.

מען האָט אַליוויערן נישט צוגעלאָזן צו די עקזאַמענס. ער איז געווען אינגאַנצן צעשמעטערט. אַנטואַנעט האָט זיך געצווינגען צו שמיילען, פונקט ווי ס'וואָלט גאַרנישט געשען, אָבער אירע ליפּן האָבן געצייטערט. זי האָט געטרייסט דעם ברודער און אים איינגערעדט, אַז ס'איז נישט קיין אומגליק, אַז מ'וועט אים זיכער אָננעמען אין קינפֿ-טיקן יאָר און דעמאָלט וועט ער אויסגעצייכנט ענדיקן. זי האָט אים נישט אויסגעזאָגט, ווי וויכטיק ס'איז געווען פאַר איר, אַז ער זאָל דאָס יאָר מצליח זיין, ווי מיד זי האָט זיך געפּילט אין גוף און אין גייסט, ווי נישט זיכער זי איז געווען, צי וועט זיך איר איינגעבן דורכצולעבן נאָך אַזאַ יאָר, ווי דאָס פּריערדיקע. און דאָך האָט זי עס געמוזט. אויב זי זאָל אַוועק פאַר אַליוויערס עקזאַמען, וועט ער קיין

מוט נישט האָבן אַליין צו פירן ווייטער דעם קאַמף. ער וועט פאַר-
לויבן גיין אין דעם שטראָם פון לעבן.

דעריבער האָט אַנטוואַנעט באַהאַלטן פון אים איר מידקייט. זי
האָט געאַרבעט נאָך מיט מער אַנשטרענגונג. זי האָט צוזאַמענגענומען
אירע לעצטע כוחות צו געבן אים די מעגלעכקייט אַביסל זיך צו
פאַרווילן אין די פרייע חדשים, פדי ער וואָל זיך שפעטער קאָנען נע-
מען צו דער אַרבעט מיט מער בטחון. נאָר ווען די למודים האָבן
זיך אָנגעהויבן, איז איר אויסגעגאַנגען דאָס געלט; זי האָט פאַרלוירן
עטלעכע לעקציעס אין דווקא די בעסטע.

נאָך איין יאָר! ביידע קינדער האָבן אָנגעשטרענגט אַלע כוחות
צום לעצטן עקזאַמען. קודם-כל האָט מען געמוזט לעבן און געפינען
אַנדערע קוואַלן פון פרנסה. אַנטוואַנעט האָט אָנגענומען די שטעלע
פון אַ דערערין אין דייטשלאַנד אַ דאַנק דער פראַטעקציע פון נאַטאַנס.
דעם דאָזיקן באַשלוס האָט אַנטוואַנעט אָנגענומען, ווייל זי האָט שוין
מער קיין אַנדער ברירה נישט געהאַט און זי האָט שוין מער נישט
געקאָנט וואַרטן. אין משך פון גאַנצע זעקס יאָר האָט זי קיינמאַל
נישט פאַרלאָזן איר ברודער, אַפילו אויף קיין איין טאָג נישט, און זי
האָט זיך נישט געקאָנט פאַרשטעלן, ווי אַזוי וועט איצט אויסזען איר
לעבן, ווען זי וועט אים נישט זען און נישט הערן יעדן טאָג זיין
שטים. אַליוויער האָט געטראַכט דערפון מיט שרעק, אָבער ער האָט
קיין מוט נישט געהאַט דערפון צו רעדן. ער איז דאָך אַליין שולדיק
געווען אין דעם אומגליק. ווען ער וואָלט אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען,
וואָלט אַנטוואַנעט נישט געצווונגען געווען צו אַזאַן אויסוועג. ער האָט
נישט קיין רעכט זיך קעגנצושטעלן, זיין צער קאָן נישט גענומען
ווערן אין באַטראַכט: נאָר זי אַליין האָט די דעה.

די לעצטע טעג האָבן זיי פאַרבראַכט אין שטילן ווייטיק, פונקט
ווי איינער פון זיי וואָלט געהאַלטן ביים שטאַרבן. בעת דער ווייטיק
האָט זיך געשטאַרקט, האָבן זיי זיך איינער פון דעם אַנדערן אויס-
באַהאַלטן. אַנטוואַנעט האָט געזוכט אַן עצה אין אַליוויערס אויגן. ווען
ער וואָלט איר:

— פאַר נישט! —

וואָלט זי נישט געפאַרן, הגם זי איז געצווונגען געווען דערצו.
בין דער לעצטער שעה ווען די קאַרעטע האָט זיי ביידן געפירט צום
מזרח-וואַקזאַל, איז זי גרייט געווען צו ענדערן איר באַשלוס. זי האָט

נישט געהאט קיין כוח אים אויסצופירן. איין וואָרט פון זיין מויל, איין וואָרט נאָר! אָבער ער האָט עס נישט געזאָגט. נאָר איינגעקאָר- טשעט אין זיך. ער האָט איר צוגעזאָגט צו שרייבן יעדן טאָג, קיין זאך נישט צו באַהאַלטן. זי האָט אים געבעטן, אָו אויב עס וועט אים טרעפן דער לייכטסטער מכשול, זאָל ער איר צו וויסן געבן און זי וועט תיכף קומען.

זי איז אַרויסגעפאַרן. אַליעוויער האָט זיך מיט אַ שווער געמיט אומגעקערט אין פענסיאָנאַט פון דער גימנאַזיע, ווו ער האָט זיך אי- בערגעקליבן וווינען. דער צוג האָט אַוועקגעשלעפט ווייט די פאַר- צווייפלטע און די צעווייטיקטע אַנטוואַנעט. זייערע ביידנס אויגן זענען געווען אָפן אין דער פינסטערער נאַכט און זיי האָבן ביידע געפילט, אָו יעדער מינוט דערווייטערט זיי ביידן פון זיך. און זיי האָבן שטיל איינס דאָס אַנדערע גערופן.

אַנטוואַנעט האָט זיך געשראַקן פאַר דער וועלט, ווהיזן זי איז גע- פאַרן. זי האָט זיך שטאַרק געענדערט אין משך פון די זעקס יאָר. זי וואָס איז אַמאָל געווען אַזוי מוטיק און שטאַרק, האָט זיך איצט אַזוי צו- געוויינט צו איר שטיל, איינזאַם לעבן, אָו דאָס אַרויספאַרן און ענדערן דעם לעבנס-אַרט איז געווען אַ שטאַרקער ווייטיק. די אַמאָליקע אַנטוואַ- נעט, די אייביק פריילעכע און פלידערנדיקע אַנטוואַנעט פון דער פאַר- שוונדענער גליקלעכער צייט, איז צוזאַמען מיט יענע טעג אַליין אויך פאַרשווינדן געוואָרן. די צרות האָבן זי געמאַכט שעמעוודיק. דאָס לעבן צוזאַמען מיט אַליוויערן האָט זי בלי-ספּק אַנגעשטעקט מיט זיין שע- מעוודיקייט. ס'איז איר שווער געווען צו רעדן מיט אַ מענטשן, אַ חוץ מיט איר ברודער. זי האָט פאַר אַלץ מורא געהאַט, זי האָט זיך גע- שראָקן פאַר יעדן באַווך, און דעריבער האָט זי אין הילער ציטערניש געטראַכט, אָו איצט וועט איר אויסקומען צו זיצן מיט פרעמדע מענטשן, צו שמועסן און שטענדיק צו פאַרברענגען אין געזעלשאַפט. די אַרעמע אַנטוואַנעט האָט אויך, פונקט ווי איר ברודער, נישט געפילט קיין אינ- טרעס צום לערער-פאַך; זי האָט זיך דערמיט פאַרנומען, איבערגעגעבן

זיך איר אַרבעט מיט איר גאַנצן האַרצן, זי האָט אָבער נישט געלויבט
אין איר און נישט געפונען קיין טרייסט אין דעם געפיל, אַז איר
אַרבעט האָט אַ ווערט. זי איז באַשאַפן געוואָרן ליב צו האָבן און
נישט צו לערנען, אָבער אין איר ליבע האָט זיך קיינער נישט גע-
נויטיקט.

אין קיין אָרט איז איר ליבע נישט געווען אַזוי איבעריק, ווי
אויף איר נייער שטעלע אין דייטשלאַנד. די גרינבוים, וואָס האָבן
איר געגעבן זייערע קינדער צו לערנען פראַנצויזיש, האָבן זיך מיט
איר אַבסאָלוט נישט אינטערעסירט. זיי זענען געווען פאַרריסן ביי זיך
און גראָב, גלייכגילטיק און נישט דיסקרעט; זיי האָבן איר געצאָלט
אַ גוטן פרייז, און דעריבער האָבן זיי געקוקט אויף איר, ווי אויף אַ
פאַרקויפטער, און גערעכנט, אַז זיי קאָנען זיך דערלויבן בנוגע איר
אַלץ אין דער וועלט. זיי זענען זיך באַגאַנגען מיט אַנטוואַנעטן, ווי
מיט אַ דינסט פון אַ ביסל אַ העכערער מדרגה, און האָבן איר נישט
געגעבן קיין שום פרייהייט. אפילו קיין צימער האָט זי נישט געהאַט.
זי איז געשלאָפן אין שכנות מיטן קינדער-צימער, וווּ די טיר איז גע-
ווען אָפן אַ גאַנצע נאַכט. זי איז קיינמאָל נישט געווען אַליין. קיינער
האָט קיין אַכט נישט געלעגט אויף דער באַדערפעניש, וואָס זי האָט
געפילט פון צייט צו צייט צו בלייבן אַליין — דאָס הייליקע רעכט
פון יעדן מענטשן אויף זיין אינערלעכער איינזאַמקייט. איר איינציג
גליק איז געווען צו פאַרברענגען און צו שמועסן אין געדאַנק מיט
איר ברודער. זי האָט אויסגענוצט יעדע געלעגנהייט צו פאַרטידיקן
דאָס דאָזיקע רעכט, אָבער אויך דאָס האָט מען איר נישט פאַרגונען.
ווען זי פלעגט אָנשרייבן אַ וואָרט, פלעגט מען זיך תיכף נעמען דרייען
אַרום איר און אויספרעגן, וואָס זי שרייבט. ווען זי האָט געלייענט
אַ בריוו, פלעגט מען איר פרעגן, וואָס מען שרייבט איר. מיט שפאַ-
טישער גראָבקייט פלעגט מען זי אויספרעגן וועגן איר ברודער. זי
איז געווען געצוהונגען זיך אויסצובאַהאַלטן. ס'איז פשוט אַ חרפה צו
דערציילן, מיט וואָס פאַר אַ פאַרשיידענע תחבולות זי האָט זיך באַנוצט
און אין וואָס פאַר אַ ערטער זי האָט זיך געמוזט באַהאַלטן, כדי צו
לייענען אַליווערס בריוו. אויב זי האָט איבערגעליאָזט אין צימער אַ
בריוו, איז זי געווען זיכער, אַז אַלע וועלן אים לייענען. און אַזוי-ווי
חוק איר קופער האָט זי נישט געהאַט אין צימער קיין זאַך, וואָס זאָל
זיך לאָזן פאַרשליסן, האָט זי געמוזט אַרומטראָגן אַלע בריוו ביי זיך.

בדי אַנדערע זאָלן זיי נישט לייענען. יעדערער פלעגט אַריינשטעקן די נאָז אין אירע ענינים, אין איר האַרצן אין אירע פאַרבאָרגנסטע געדאַנקען. נישט דערפאַר חלילה, וואָס די גרינבוים האָבן זיך מיט איר אַזוי שטאַרק אינטערעסירט, נאָר פשוט דערפאַר, וואָס זיי האָבן זי געהאַלטן פאַר אַן אייגענע זאַך, וואָס קאָסט זיי געלט. זיי האָבן עס, וואָס אַן אמת, געטון אָן בייזוויליקייט. די דאָזיקע אומדיסקרעטע ניי-געריקייט איז געווען ביי זיי אַן איינגעוואַרצלטע רגילות. זיי זענען זיך מיט אייגענע אויך אַזוי באַגאַנגען.

קיין זאָך האָט אַנטוואַנעטן נישט אַזוי פאַרדראָסן, ווי אָט די היימישקייט, ווי אָט די אינערלעכע אומפאַרשעמטקייט, וואָס האָט איר אויף קיין איין רגע נישט דערלויבט אויסצומיידן זייערע דורכדרינג-לעכע בליקן. זי האָט זיך שטאַרץ פאַרמאַכט אין זיך, זייער היימיש-קייט האָט זי באַליידיקט. נאַטירלעך, זייער ברוטאַלע נייגעריקייט האָבן זיי פאַרענטפערט מיט זייער הויכער מאַראַל; זיי האָבן אפילו געהאַט טענות צו איר, למאי זי איז אַזוי פאַרשלאָסן. זיי האָבן געהאַלטן פאַר זייער חוב צו קענען דאָס אינטימע לעבן פון דעם מיידל, וואָס האָט געוואָלט ביי זיי, איז געוואָרן ביי זיי אַ פאַמליען-מענטש און האָט דערצויגן זייערע קינדער; זיי זענען געווען פאַראַנטוואַרטלעך פאַר איר (פיל באַלעבאַסטעס רעדן אַזוי וועגן זייערע דינסטן; אָבער די דאָזיקע „אחריות“ שטערט זיי נישט צו לאָזן זייערע דינסטן טון פראַנק און פריי, וואָס זיי געפעלט. זי האָט זיי נאָר געשטערט הנאה צו האָבן פון דער וועלט). אויב אַנטוואַנעט אַנערקענט נישט זייערע רעכט צו האָבן השגחה איבער איר, איז אַ סימן, אַז זי איז נישט אינגאַנצן פשר, ווייל אַן אָרנטלעך מיידל האָט נישט קיין סודות.

אָט אַזוי איז אַנטוואַנעט געווען געיאָגט און געפלאָגט אויף טריט און שריט; זי האָט זיך פסדר געמוזט פאַרטיידיקן, און דעריבער האָט זי אויסגעזען נאָך פאַרשלאָטענער, ווי ביז איצט.

דער ברודער האָט איר שטענדיק געשריבן לאַנגע בריוו, אויף וועלכע זי האָט אים שטענדיק געענטפערט מיט עטלעכע ווערטער. אַליוויער האָט זיך געשטאַרקט און באַהערשט זיין צער. אָבער דאָס לעבן איז אים געווען שרעקלעך לאַנגווייליק. זיין עקזיסטענץ איז גע-ווען געקניפט און געבונדן מיטן לעבן פון זיין שוועסטער, און איצט, ווען זי איז אַוועק, האָט זיך אים געדאַכט, אַז עס פעלט אים אַ העלפט פון זיין לעבן. ער האָט זיך נישט געקאַנט קיין ריר טון, נישט

טראַכטן, נישט שפאַצירן, נישט שפּילן, נישט אַרבעטן, ער האָט קיין
פאַך נישט געקאָנט טון, און נאָר געטראַכט וועגן איר. ער איז מיט
פאַרביטערונג געזעסן פון דער פרי ביז ביינאַכט איבער זיינע ביכער,
אַבער בעסער איז אים דערפון נישט געוואָרן. זיינע געדאַנקען זענען
געווען ווייט. ער האָט זיך געפייניקט אָדער געטראַכט וועגן אירע
בריוו. ער האָט אויסגעקוקט די שעה, ווען ס'האָט געדאַרפט קומען אַ
בריוו און ווען עס פלעגט קומען, האָבן זיינע פינגער געציטערט פון
פרייד און שרעק. ביי אַ פאַרליבטן ציטערן נישט די הענט מיט אַזאַ
אומרויקער צערטלעכקייט, בעת ער קריגט אַ בריוו פון זיין געליבטער.
ער פלעגט זיך באַהאַלטן מיט אירע בריוו אין אַ ווינקלעלע. ער האָט
אַלע בריוו געטראָגן מיט זיך. ביינאַכט האָט ער דעם לעצטן בריוו
געלעגט אונטערן קישן און יעדע מינוט אַ קוק געטון צי ער איז דאָ.
אין די שלאָפֿפֿאַזע נעכט האָט ער געטראַכט וועגן זיין טייער שוועס-
טערל. ווי ווייט ער האָט זיך געפילט פון איר! דער עיקר האָט ער
זיך געפילט דערשלאָגן, ווען אַנטואַנעטס בריוו האָט פאַרשפעטיקט און
איז געקומען אויפן דריטן טאָג. צוויי טעג מיט צוויי נעכט! אָט די
צייט איז אויסגעקומען ביי אים זייער לאַנג, בפרט דערפאַר, וואָס ער
איז קיינמאָל נישט אַרויסגעפאַרן, די פאַנטאַזיע האָט אים אויסגעמאַלט
שרעק-בילדער און ער האָט געפליסטערט: „גאָט מיינער, אפשר איז
זי קראַנק! זי קאָן דאָך נאָך שטאַרבן, איידער כּוועל זי זען... פאַר-
וואָס האָט זי מיר נעכטן נישט געשריבן כּאַטש עטלעכע שורות!
אפשר איז זי טאַקע קראַנק? זי איז אוודאי קראַנק...“ אָט דער גע-
דאַנק פלעגט אים פאַרהאַקן דעם אָטעם. זייער אָפט האָט ער זיך גע-
שראַקן טאַמער שטאַרבט ער ווייט פון איר, איינזאַם, צווישן פרעמדע
מענטשן, אין דער עקלדיקער שול, אינם פאַרחושכטן פאַרזי. ווען ער
האָט דערפון געטראַכט, האָט ער זיך געפילט באַמת קראַנק „און אפשר
איר שרייבן, זי זאָל קומען?“ ער האָט זיך געשעמט מיט זיין ווייב-
האַרציקייט. נאָר בעת ער פלעגט זיך זעצן שרייבן צו איר אַ בריוו,
איז ער געווען אַזוי גליקלעך, וואָס ער פלוידערט מיט איר, אַז ער
האָט פאַרגעסן זיין צער. ס'האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער זעט זי, אַז
ער הערט איר קול. ער האָט זיך אַראָפֿגערעדט פאַר איר פון האַרצן.
ער האָט נאָך קיינמאָל נישט גערעדט מיט אַזאַ אינטימקייט, מיט אַזאַ
התלהבות; ער האָט זי גערופן: „שוועסטערל מיינע, טייערקייט, טרייע,
גוטע, ליבסטע.“ דאָס זענען געווען אמתע ליבע-בריוו.

די דאָזיקע בריוו האָבן איינגעהילט אַנטוואַנעטן מיט צעוּטלעכע-
 קייט, זיי זענען געוואָרן איר טאָג טעגלעכער אַטעם. ווען ס'פלעגט
 נישט קומען צו דער באַשטימטער צייט אינדערפרי קיין בריוו האָט
 זי זיך געפילט אומגליקלעך. אַ צוויי אָדער דריי מאָל האָבן די גרינ-
 בוים פאַרגעסן איר איבערצוגעבן אירע בריוו צוליב גלייכגילטיקייט
 אָדער — ווער ווייס? — צוליב בייזוויליקייט, און האָבן איר אָפּגעגעבן
 דעם בריוו ערשט פאַרנאַכט, איינמאָל אפילו אויפן אַנדערן טאָג. זי
 איז אַרומגעגאַנגען ווי אין היץ. צו ניי יאָר איז זיי בייַדן איינגעפאַלן
 דער זעלבער געדאַנק, אָן אַ שום פאַרשטענדיקונג. זיי האָבן געמאַכט
 איינער דעם אַנדערן אַ סורפריז און אַרויסגעשיקט זיך לאַנגע טעלע-
 גראַמעס (ס'האַט געקאָסט זייער טייער), וואָס זיי האָבן בייַדע באַקן-
 מען אין דער זעלבער שעה. אַליוויער האָט אויך ווייטער געפרעגט
 בייַ זיין שוועסטער עצות מכה זיין אַרבעט און וועגן זיינע ספקות.
 אַנטוואַנעט האָט אים שטענדיק געגעבן אַ ריכטיקע עצה און צוגעגעבן
 אים מוט.

און דאָך האָט איר אַליין אָנגעהויבן פעלן מוט. ס'האַט איר גע-
 פעלט לופט אינם פרעמדן לאַנד, וווּ זי האָט קיינעם נישט געקענט
 און קיינער האָט זיך מיט איר נישט אינטערעסירט, אַ חוץ דער פרוי
 פון אַ לערער, וואָס איז געקומען צופאַרן אין דער דאָזיקער שטאָט
 און האָט זיך דאָ אויך געפילט פרעמד. אָט די פיינע פרוי האָט אַרויס-
 געוויזן מוטערלעכן מיטלייד די צוויי פאַרליבטע און צעשיידטע קינד-
 דער (אַנטוואַנעט האָט איר אַ ביסל דערציילט פון איר לעבן). אָבער
 זי האָט עס געטון מיט אַזאַ טומל, אַזוי פראַסט, אומטאַקטיש און אומ-
 דיסקרעט (הגם אויף אַ נאָיוון אופן), אַז אַנטוואַנעט אַריסטאָקראַטישע
 נשמה האָט זיך מיט שרעק צוריקגעצויגן. אַזאַ ווי זי, האָט פאַר קיי-
 נעם נישט געקאָנט עפענען איר האַרץ, האָט זי אַלע דאגות געטראָגן
 אין זיך: ס'איז געווען אַ גענוג שווערע משא. צייטנווייז האָט זיך איר
 געדאַכט, אַז זי וועט אַנידערפאַלן, אָבער זי פלעגט פאַרבייַסן די ליפּן
 און ווייטער גיין איר וועג. זי איז געוואָרן שוואַך אין געזונט און
 זייער מאַגער. אַליוויערס בריוו זענען געוואָרן אַלץ פאַרצווייפלטער.
 אין אַ מינוט פון שטאַרקער דערשלאַגנדיקייט האָט ער איר געשריבן:

— קום, קום, קום!
 נאָר קוים האָט ער אַרויסגעשיקט דעם בריוו, האָט ער זיך שוין
 פאַרשעמט. ער האָט אָנגעשריבן אַ צווייטן בריוו, וווּ ער האָט גע-

בעטן אנטואנעטען, זי זאל פארגעסן דעם ערשטן בריוו און אים צערייסן-
ער האָט געמאַכט אַ פריילעך פנים און געשריבן, אַז ער דאַרף זי
נישט. זיין אייגנליבע, האָט נישט געקאָנט פאַרטראָגן דעם געדאַנק-
טאָמער טראַכט זי, אַז ער קאָן אָן איר נישט לעבן.

אַנטואַנעט האָט קיין טעות נישט געהאַט. די האָט געלייענט
אַלע זיינע געדאַנקען, נאָר גאָרנישט געקאָנט העלפן. אַ געוויסן טאָג
איז זי גרייט געווען צו פאַרן; זי איז אַוועק צום וואָקזאַל, פּדי צו
זען גענוי וויפיל דעם זייגער עס גייט אַ צוג קיין פאַרנו. דערנאָך
האַט זי זיך געכאַפט, אַז עס איז אַ שגעון. דאָס געלט, וואָס זי האָט
דאָ פאַרדינט האָט געקלעקט צו צאַלן פאַר אַליוויערן שכר-לימוד, פּל
זמן זיי קאָנען אַזוי אָנהאַלטן, דאַרפן זיי עס טון. זי האָט קיין מוט
נישט געהאַט אָנצונעמען וועלכן עס איז באַשלוס. אינדערפרי פלעגט
זי ווידער ווערן מוטיק, אָבער וואָס נענטער ס'איז צוגעפאַלן דער
פאַרנאַכט, אַלץ מער זענען איר אויסגעגאַנגען די פּוחות. זי האָט
געוואָלט אַנטלויפן און געבענקט צו איר לאַנד — צו יענעם לאַנד,
וואָס איז זיך באַגאַנגען מיט איר אַזוי שלעכט, וווּ ס'זענען אָבער
געווען באַגראָפן אַלע זכרונות פון איר פאַרגאַנגענהייט. זי האָט גע-
בענקט צו דער שפּראַך פון איר ברודער, צו דער שפּראַך אין וועל-
כער ס'האַט זיך אויסגעדריקט איר ליבע צו אים.

האַט זיך געמאַכט אַ מעשה, אַז אין דעם דייטשן שטעטל איז
אַראָפּגעקומען אַ טרופּע פּראַנצויזישע אַקטיאָרן. אַנטואַנעט, וואָס האָט
זעטן באַזוכט דאָס טעאַטער (זי האָט דערצו קיין צייט און קיין
זשק נישט געהאַט), האָט איצט דערפילט אַ שטאַרקע באַדערפעניש
צו הערן איר שפּראַך, צו אַנטלויפן אין אַ פּראַנצויזישע סביבה. דאָס
איבעריקע איז באַקאַנט. (1) אין טעאַטער זענען קיין פלעצער נישט
געווען, זי האָט פּאַגעגנט דעם יונגן מוזיקער זשאַן קריסטאָף, וועל-
כער האָט זי נישט געקענט, — נאָר צוגעזען איר עגמת נפש, האָט
ער איר פאַרגעלייגט אַריינצוגיין מיט אים אין דער לאַזשע. זי האָט
אַ ביטל איבערראַשט מסכים געווען. איר באַווייזן זיך צוזאַמען מיט
קריסטאָפּן אין אַ לאַזשע האָט אַרויסגערופן אַ סך לשון-הרע; די דאָ-
זיקע ידיעה איז דערגאַנגען צו די גרינבוים, וואָס האָבן בכלל

(1) זע זשאַן קריסטאָף IV באַנד, בוגטיו

חושד געווען די יונגע פראנצויזין אין מיאוסע מעשים און וואָס האָבן
געטראָגן צוליב באַוווּסטע סיבות אַ פעס אויף קריסטאָפּן, ווי מיר
ווייסן עס שוין פון אַן אַנדער אָרט, — און האָבן אַנטוואַנעטן אָפּגע-
זאָגט פון דער שטעלע.

אַט די ריינע שעמעוודיקע נשמה, וואָס די ליבע צום ברודער
האַט זי אינגאַנצן פאַרשלונגען און געראַטעוועט פון יעדן שלעכטן
געדאַנק, האָט זיך שיר נישט באַגראָפּן פון חרפה, ווען זי האָט
פאַרשטאַנען אין וואָס מען באַשולדיקט זי. צו קריסטאָפּן האָט זי קיין
איין רגע נישט געפילט קיין פאַרדרוס; זי האָט געוויסט, אַז ער איז
אַזוי אומשולדיק, פונקט ווי זי, און אַז ער האָט איר געוואָלט גוטס
טון — נאָר ס'האַט זיך אויסגעלאָזט צום שלעכטן, זי איז אים גע-
ווען דאַנקבאַר. זי האָט וועגן אים גאַרנישט געוויסט — נאָר אַז ער
איז אַ מוויקער און אַז מען דערציילט פון אים אַ סך שלעכטס. אָבער
הגם זי איז געווען אומדערפאַרן אין לעבן און אין מענטשן, האָט זי
דאָך פאַרמאָגט אַ נאַטירלעכע אינטואַיציע, וואָס איז אַ דאַנק איר
אַרעמקייט נאָך שאַרפער געוואָרן; אַט אַזוי האָט זי דערקענט אין
איר שכן, וואָס איז געזעסן מיט איר אין טעאַטער, אין דעם דאָזיקן
אומדערציגענעם, אַ ביסל משוגענעם מענטשן — נאַיווקייט און מענ-
לעכע שיינקייט, וואָס איז איר געווען אָנגענעם צו דערמאָנען. דאָס
שלעכטס, וואָס זי האָט געהערט וועגן אים, האָט נישט אונטערגע-
גראָבן איר צוטרוי. ווערנדיק איצט אַ קרבן פון לעבן, האָט זי נישט
געצווייפלט, אַז ער איז אויך אַ קרבן און אַז ער ליידיט, ווי זי, פון
מענטשלעכער רשעות און רכילות. און אַזוי ווי זי האָט זיך איינגע-
ווינט צו פאַרגעסן אַן זיך און צו טראַכטן וועגן אַנדערע, האָט דער
געדאַנק וועגן קריסטאָפּס עגמת נפש געלינדערט אַ ביסל איר אייגע-
נעם צער. זי וואָלט זיך בשום אויפן נישט באַמיט אים נאָכאַמאָל צו
זען, אָדער אָנצושרייבן צו אים; איר צוריקגעהאַלטנקייט און שטאַלץ
האַבן עס נישט דערלאָזט. זי האָט זיך געטראַכט, אַז ער ווייס נישט
מסתמא וועגן דער רעה, וואָס ער האָט איר געטון, און זי האָט מיטן
גאַנצן האַרצן געוואָלט, ער זאָל קיינמאָל נישט וויסן.

זי איז אַוועקגעפאַרן. צופעליק האָט זיך איר צוג געטראָפּן אין
וועג מיט יענעם צוג, אין וועלכן קריסטאָפּ איז געפאַרן פון דעם
נאַענטן שטעטל, עטלעכע שעה ריזע פון שטאָט, וווּ ער האָט פאַר-
בראַכט אַ טאָג. די צוגן זענען געבליבן שטיין עטלעכע מינוט, און

זיי האָבן זיך איבערגעקוקט אין דער שטילער גאַכט און נישט אויס-
 גערעדט קיין וואָרט. וואָס האָבן זיי געקאָנט זאָגן איינער דעם
 צווייטן, אויסער באַנאַלע ווערטער? די ווערטער וואָלטן פאַרשוועכט
 דאָס געפיל פון קעגנזייטיקן מיטלייד און פאַרבאָרגענער סימפּאַטיע,
 וואָס איז אין זיי דערוועקט געוואָרן — און האָט זיך געשטיצט אויף
 זייערע אינערלעכע עמפּינדונגען. אין דער דאָזיקער לעצטער מינוט,
 בעת זיי האָבן זיך אומבאַקאַנטערהייט איבערגעקוקט, האָבן זיי זיך
 ביידע געזען אַזוי דורכזיכטיק, ווי זייער סביבה האָט זיי נאָך קיין-
 מאָל נישט געזען. אַרץ פאַרשווינדט; דער זכר פון אַ וואָרט, אַ קוש,
 די אומאַרמונג פון געליבטע, — אָבער דער בונד פון צוויי נשמות,
 וואָס האָבן זיך באַרירט און דערקענט איינע דער צווייטער צווישן
 אַ המון פון פאַרבייגייענדיקע פּנימער — דער דאָזיקער בונד ווערט
 קיינמאָל נישט פאַרווישט. אַנטוואַנעט האָט מיטגעטראָגן קריסטאָפּאָן אין
 איר האַרצן, וואָס איז פּול געווען מיט צער, וואָס האָט אָבער גע-
 שמייכלט מיט אַ פאַרבאָרגענער, פון ערגעץ טיף שטאַממענדיקער ליכט,
 אַ בלייכע צאַרטע שייַן, ענלעך צו יענעם ליכט, וואָס הילט אַרום
 ג'וקס „גן-עזן-רוחות“.

זי האָט ווידער געזען אַליוויערן. זי איז געקומען צו דער
 ריכטיקער צייט. ער איז פונקט געלעגן צו בעט. די דאָזיקע שוואַכע
 גערוועזע באַשעפּעניש, וואָס האָט מורא געהאַט פאַר דער קראַנקהייט
 נאָך איידער זי איז געקומען, — האָט איצט, בעת ער איז קראַנק
 געוואָרן אויף אַן אמת, נישט געוואָלט שרייבן דער שוועסטער, כדי
 איר נישט אָנצוטון קיין עגמת נפש, אָבער אין האַרצן האָט ער זי
 גערופן און געוואָרט זי זאָל קומען, ווי אַ מענטש, וואָס וואָרט אויף
 אַ נס.

און ווען דער נס איז געשען, איז ער געלעבן אין גימנאַזיע-
 שפיטאַל אין היץ און חלומות. ער האָט אפילו נישט קיין געשריי
 געטון, בעת זי איז אַריין. פיל מאָל האָט ער געהאַט די אי-
 לוויע, אַז ער זעט זי... ער האָט זיך אויפגעזעצט אין בעט מיט אַן
 אָפּן מויל און געציטערט, טאָמער איז עס אַ חלום. און ווען זי האָט

זיך געזעצט אויף זיין בעט. און ער האָט זי אַרומגענומען, ווען זי
 האָט אים צוגעדריקט צו זיך און ער האָט דערפילט אויף די ליפן
 איר צארט פנים און אין זיין האַנט אירע פאַרפרוירענע הענט — ווען
 ער האָט זיך לסוף איבערצייגט, אַז דאָס איז טאַקע זיין שוועסטערל —
 האָט ער זיך צעוויינט. ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טון: ער איז
 נאָך אַלץ געבליבן דאָס זעלבע צעפיעשטשעטע קינד, ווי אַמאָל. ער
 האָט זי צוגעדריקט צו זיך און מורא געהאַט, טאַמער ווערט זי ווי-
 דער פאַרשוונדן. ווי האָבן זיי זיך ביידע געענדערט! ווי אומעטיק
 זיי האָבן אויסגעזען! אָבער קוים האָבן זיי זיך ווידער געפונען צוזאַ-
 מען, איז אַרום אַזן ליכטיק געוואָרן — דער שפיטאַל, די גימנאַזיע,
 דער פאַרוואַקנטער טאַג. זיי האָבן זיך אַרומגענומען און זיך מער
 נישט אָפגעלאָזט. און איידער זי האָט באַוווּן צו זאָגן אַ וואָרט, האָט
 זי אַליוויער באַשווירן, אַז זי זאָל אים מער נישט פאַרלאָזן. אָבער
 ס'איז געווען איבעריק. ניין, זי וועט שוין מער נישט אַוועקפאַרן, זיי
 זענען אַזוי אומגיקלעך איינס אָן אַנדערן. די מאַמע איז געווען גע-
 רעכט: אַלע יסורים פון דער וועלט זענען לייכטער, ווי די יסורים
 פון צעשיידונג. בעסער נויט, בעסער דער טויט — אַבי צוזאַמען.

זיי האָבן זיך געדונגען אַ דירה. זי וואָלט מיטן גאַנצן האַרצן
 געדונגען די אַלטע דירה, הגם זי איז געווען מיאוס; זי איז שוין
 אָבער געווען פאַרנומען. די גייע דירה איז אויך געווען אין הויף,
 נאָר איבער דער מויער האָט אַרויסגעקוקט דער שפיץ פון אַן אַקאַ-
 ציע-בוים, און זיי האָבן זיך צוגעבונדן צו אים, ווי צו אַ פריינט פון
 די פעלדער, וואָס איז פונקט ווי זיי, געזעסן פאַרשפאַרט אין דער
 שטאַטישער תּפּיסה. אַליוויער איז אינגליך געוואָרן געזונט — לפחות
 פאַרדעם ענישמעטיק צי זיין שטענדיקן געזונט-צושטאַנד, (ווייל דאָס,
 וואָס האָט געהייסן ביי אים געזונט, קאָן הייסן ביי אַ שטאַרקן מענטשן
 אַ קראַנקהייט).

אַנטוואַנעט אומעטיקע טעג אין דייטשלאַנד האָבן איר איינגע-
 בראַכט לפחות אַביסל געלט. די איבערזעצונג פון אַ דייטשן בוך, וואָס
 אַ פאַרלעגער האָט איר געגעבן, האָט איר ווידער אַ געוויסע צייט גע-
 געבן פּרנסה. די מאַטעריעלע דאגות האָבן זיך אויף אַ וויילע אָפגע-
 טון; — אַלץ וועט זיין אין אַרדענונג אַבי אַליוויער זאָל אויסהאַלטן
 ביים סוף יאָר דעם עקזאַמען. — און וואָס וועט זיין אַז נישט?
 ווי נאָר זיי האָבן זיך צוגעוויינט צום פאַרגעניגן טון אַ

שותפותדיק לעבן, האָט זיי ווידער באַהערשט די שרעק פאַרן עקזאָמען.
 זיי האָבן אויסגעמיטן צו רעדן דערפון, נאָר אומזיסט: זיי האָבן נישט
 געקאָנט פאַרגעסן אָן דעם. דער דאָזיקער עקשנותדיקער געדאַנק האָט
 זיי פאַרפּאָלגט אויף שריט און טריט, הגם זיי האָבן זיך באַמיט צו פאַר-
 געסן. בעתן קאָנצערט פּלעגט פּלוצלינג דער געדאַנק אַרויסשווימען
 פאַר זיי; ביינאַכט פּלעגט ער זיך עפענען ווי אַ תּהום. צו אַליוויערס
 ברענענדיקן פאַרלאַנג צו באַפרייען זיין שוועסטער פון איר עול און
 צו פאַרגיטיקן דעם קרבן פון איר יוגנט, איז איצט צוגעקומען די
 שרעק פון מיליטער-דינסט, פון וועלכע ער וואָלט זיך נישט אַרויסגע-
 דרייט, ווען ער האַלט נישט אויס דעם עקזאָמען (אין יענער צייט
 האָט דער אַריינטריט אין אַ הויכשול באַפרייט פון מיליטער-דינסט).
 ער האָט געפילט אַ שרעקלעכן עקל צו אָט דעם פיזישן און גייסטיקן
 מיש-מאַש, צו דער גייסטיקער ירידה, וואָס ער האָט, גערעכט אָדער
 אומגערעכט, געזען אין דעם קאָזאַרמע לעבן. אַלדאָס איידעזע און
 ריינע אין אים האָט זיך געבונטעוועט אַנטקעגן דער דאָזיקער פּליכט;
 ער איז נישט געווען זיכער, צי וואָלט ער בעסער נישט אויסגעקליבן
 דעם טויט, איידער מיליטער-דינסט. מ'קאָן זיך אויסלאַכן פון אַזאַ גע-
 פיל, אָדער אפילו שטעמפלען מיט פאַראַכטונג אין נאָמען פון געוועל-
 שאַפטלעכער מאַראַל, וואָס איז אין יענער צייט געוואָרן אַ דאָגמע;
 אָבער נאָר אַ בלינדער קאָן לייקענען, אַז ס'איז דאָ אַ שטאַרקערער
 ווייטיק, ווי די דאָזיקע יסורים פון מאַראַלישער איינזאַמקייט, וואָס
 ווערט פאַרשקלאַפט דורך אַזאַ מין ברוטאַלן, גושמדיקן קאָמוניזם.
 דער עקזאָמען האָט זיך אָנגעהויבן. אַליוויער האָט שיר נישט
 געוואָלט רעזיגנירן: ער האָט געליטן, מורא געהאַט פאַר דער מאַטער-
 ניש און פאַר די צרות, וואָס ער וועט האָבן אויסצושטיין, סיי אויב
 דער עקזאָמען וועט זיך איינגעבן און סיי נישט. ער איז שיר נישט
 קראַנק געוואָרן. דאָסמאָל האָט זיך די שריפטלעכע אַרבעט איינגעגעבן,
 נאָר ער האָט זיך נישט געקאָנט דערוואַרטן אויף די רעזולטאַטן פון עק-
 זאַמען. לויט די אַלטע מנהגים פון דעם רעוואָלוציאָנערן לאַנד, וואָס
 איז דאָס קאָנסערוואַטיווסטע לאַנד אויף דער וועלט, זענען די עקזאַ-
 מענס אויסגעקומען אינם חודש יולי, אין די שרעקלעכסטע פון יאָר.
 ס'זאָגט אויסגעזען, ווי מען וואָלט בפיוון געוואָלט אויסמאַטערן די דאָ-
 זיקע אומגליקלעכע, וואָס זענען שוין אַזוי אויך געווען אויסגעמאַטערט
 מיט אָן אַ שיעור למודים, פון וועלכע די עקזאַמענטאַרן האָבן אַליין

קיין צענט חלק נישט געקענט. די רעזולטאטן פון שריפטלעכן עקזא-
 מען האט מען מודיע געווען א טאָג נאָכן נאַציאָנאַלן יום-טוב פון
 פערצנטן יולי. נאָכן יום-טוב פון טומל און פרייד, וואָס פאַרשאַפט
 צער אַלע אומעטיקע מענטשן, וואָס בענקען צו שטיילקייט. אויפן פּדאַץ
 פאַרן היזו האָט מען אויפגעשטעלט סופות, מהאָט געשאָסן, געדרייט
 זיך אויף אַ קאַרוסעלע, געשפּילט אויף קאַטאַרינקעס פון דערפרי ביז
 שפעט ביינאַכט. דער זינלאָזער טומל האָט געדויערט אַ גאַנצע וואָך.
 דערנאָך האָט דער פּרעזידענט פון דער רעפּובליק, פּדי באַליבט צו
 ווערן ביים פּאַלק, צוגעגעבן די שרייער נאָך אַ האַלבע וואָך אַ צולאָג,
 ווייל וואָס אַרט עס אים — ער הערט דאָך נישט דעם טומל. אָבער
 אַליוויער און אַנטואַנעט, וואָס דער טומל האָט זיי צעמישט די קעפּ,
 האָבן געמוזט פאַרמאַכן די פענסטער און געמוזט זיך שטיקן אין
 שטוב; זיי האָבן פאַרשטאַפט די אויערן, אומזיסט זיך באַמיט פּטור
 צו ווערן פון די נאַרישע געשרייען, גוואַלדן, לידלעך און קולות.
 וואָס האָבן נישט אויפגעהערט פון דערפרי ביז באַנאַכט און האָבן גע-
 שניטן זייערע מוחות ווי מיט מעסער.

די מינדלעכע עקזאמענס האָבן זיך תּיכּף אָנגעהויבן נאָכן צולאָזן
 די שילער. אַליוויער האָט זיך געבעטן ביי אַנטואַנעט זי זאָל אַהיין
 נישט קומען. זי האָט געוואַרט פאַרן טיר און געציטערט מער ווי ער
 אַליין. ער האָט איר קיינמאַל נישט דערציילט, אַז ער איז צופרידן
 מיט זיין ענטפער, נאָר ער פלעגט איר מאַטערן דערמיט, וואָס ער
 האָט יאָ געזאָגט און וואָס ער האָט נישט געזאָגט.

דער אַנטשיידנדיקער טאָג איז געקומען. אין הויף פון דער
 סאַרבאַנע האָט מען פאַרעפנטלעכט די נעמען פון די אָנגענומענע
 קאַנדידאַטן. אַנטואַנעט האָט נישט געלעזט אַליוויערן גיין אַליין. בעת
 זיי זענען אַרויס פון שטוב האָבן זיי געשוויגן און געטראַכט, אַז ווען
 זיי וועלן גיין צוריק וועלן זיי שוין וויסן אַלץ. און אפשר האָבן זיי
 געבענקט נאָך די דאָזיקע שרעק-מינוטן, ווען ס'איז נאָך געווען אַ גוטע
 האַפנונג. ווען זיי האָבן געזען די סאַרבאַנע האָבן זיי געפילט ווי
 עס ברעכן זיך זיי אונטער די פּיס. די מוטיקע אַנטואַנעט האָט גע-
 זאָגט צו איר ברודער:

— אייל זיך נישט אַזוי, איך בעט דיך.

אַליוויער האָט אַ קוק געטון אויף זיין שוועסטער, וואָס האָט
 זיך באַמיט צו שמיכלען. ער האָט איר געזאָגט:

— ווילסט זיך צוועצן אויף א באנק?
 — ער וואָלט גערן ווייטער נישט געגאנגען. אָבער אין אַ ווילדע
 אַרום האָט זי אַ דריק געטון זיין האַנט און געזאָגט:
 — עס מאַכט נישט אויס, טייערער, לאָמיר גיין ווייטער.
 זיי האָבן נישט געקאָנט באַלד געפינען די רשימה. זיי האָבן
 איבערגעלייענט אַ סך אַנדערע צעטלען און דעם נאָמען זשאָנען נישט
 געפינען. און ווען זיי האָבן עס לֶסוף געפונען, האָבן זיי פשוט נישט
 פֿאַרשטאַנען. זיי האָבן עס געלייענט אָן אַ שיעור מאָל און נישט גע-
 נלויבט זייערע אויגן. דערנאָך, ווען זיי האָבן זיך איבערצייגט, אַז ס'איז
 אמת, אַז ער, דער זעלבער זשאָנען, האָט אויסגעהאַלטן, האָט זיי אויס-
 געפעלט ווערטער. זיי זענען אַוועקגעקאָפּן אַהיים, זי האָט אים גע-
 האַלטן אונטערן אָרעם, געדריקט אין האַנט זיינע פינגער, און ער האָט
 זיך אויף איר אָנגעשפּאַרט. זיי זענען כמעט געלאָפּן, נישט זעענדיק
 קיין זאָך אַרום. דורכגייענדיק דעם בולוואַר זענען זיי שיר נישט אי-
 בערגעפאָרן געוואָרן, זיי האָבן איינס דאָס אַנדערע אָן אויפהער גע-
 רופּן:

— מיין טייערער! מיין טייערער!
 זיי זענען געלאָפּן פון שטאָק צו שטאָק איבערשפּרינגענדיק צו
 עטלעכע טרעפּ פאַר אַמאָל. ווען זיי זענען אַריין אין צימער, זענען
 זיי זיך איינער דעם אַנדערן געפאַלן אין די אָרעמס. אַנטוואַנעט האָט
 אָנגענומען דעם ברודער פאַר אַ האַנט און אים צוגעפירט צו די ביל-
 דער פון אירע עלטערן איבער איר בעט. אין ווינקל פון צימער,
 וואָס איז געווען פאַר איר אַ קודש הקדשים. זיי האָבן ביידע אַני-
 דערגעקניט, געדאוונט און שטיל געוויינט.
 אַנטוואַנעט האָט געשטעלט אַ גוטן מיטאָג, אָבער זיי האָבן אים
 נישט אָנגערירט: זיי זענען נישט געווען הונגעריק. דעם אָוונט האָבן
 זיי פאַרבראַכט צוזאַמען — אַליוויער ביי זיין שוועסטער אויף די קני-
 אָדער זי ביי אים אויף די קני. ער האָט זיך געפיעשטשעט פאַר איר,
 ווי אַ קליין קינד. זיי האָבן כמעט נישט גערעדט. זיי האָבן אַפילו
 קיין פּח נישט געהאַט צו זיין גליקלעך. מיד און צעבראַכן זענען זיי
 געגאַנגען שלאָפּן פאַר ניין אַ זייגער און איינגעשלאָפּן מיט אַ שווערן
 שלאָף.

צומאָרגנס האָט אַנטוואַנעט געפילט אַ שרעקלעכן קאַפּ-ווייטיק
 אָבער אַ משה איז איר אַראָפּ פון האַרצן! אַליוויערן האָט זיך געדאַכט.

אז ער אָטעמט ערשט אָפּ צום ערשטן מאָל. ער האָט זיך געראַטעוועט.
 ער האָט געראַטעוועט זיין שוועסטער. זי האָט דערפילט איר פליכט,
 אין ער האָט נישט פאַרשעמט די האָפנונגען, וואָס זי האָט אויף אים
 געלעגט... צום ערשטן מאָל, נאָך לאַנגע יאָרן האָבן זיי זיך איבערגע-
 געבן דער פּיילקייט. ביז מיטאַג זענען זיי געבליבן אין די בעטן
 געשמועסט דורך דער האַלב-אַפּענער טיר, געווען איינס דאָס אַנדערע
 אין שפּיגל, געווען זייערע גליקלעכע פּנימער אָנגעשוואַלענע פון מיד-
 קייט. זיי האָבן איינער צום צווייטן געשמייכלט, געשיקט קושן, ווי-
 דער אַנטדרימלט געוואָרן. באַטראַכט, ווי דער צווייטער דרימלט; ביי-
 דע דערשלאָגן און אויסגעמאַטערט, האָבן זיי קיים געהאַט פח אויס-
 צוטוישן צווישן זיך אָפּגעריסענע ווערטער, פּויל מיט האַרציקייט.

אַנטוואַנעט האָט נישט אויפגעהערט שפּאַרן אַ גראַשן צו אַ גראַשן,
 פּדי אָנצושפּאַרן אַ געוויסע סומע אין פּאַל פון אַ קאַנאָהייט. זי האָט
 נישט דערציילט דעם ברודער וועגן דעם סורפּריז, וואָס זי וויל אים
 מאַכן. אויפן צווייטן טאָג, נאָך זיין אָנקומען אין דער סאַרבאַנע, האָט
 זי אים אָנגעזאָגט די בשורה, אַז איצט וועלן זיי פאַרברענגען אַ חודש
 צייט אין דער שווייץ — אַ שַכר פאַר לאַנגע יאָרן מאַטערניש. איצט,
 ווען אַליוויער האָט געדאַרפט פאַרברענגען דריי יאָר אין דער לערער-
 שול אויף דעם חשבון פון דער מלוכה און נאָכן ענדיקן די שול
 אָננעמען אַ שטעלע, האָבן זיי זיך געקאָנט דערלויבן אַ ביסל אַ היליע
 צו טון און צו פאַרשווענדן די אָפּגעשפּאַרטע סומע. אַליוויער האָט
 געשריגן פון פּרייד. אַנטוואַנעט איז געווען גליקלעכער פון אים —
 גליקלעך מיט זיין גליק און מיט דער אייגענער פּרייד, וואָס זי וועט
 פּסוף זען די נאַטור צו וועלכער זי האָט שוין לאַנג געבענקט.

די הכנות צו דער רייזע זענען געווען אַ וויכטיקער ענין, אָבער
 גלייכצייטיק אַ פאַרגעניגן, וואָס האָט זיך יעדע וויילע באַנייט. דער
 חודש אויגוסט האָט זיך שוין געענדיקט. זיי זענען נישט געוויינט
 געווען אַרויסצופּאַרן. אַליוויער האָט די לעצטע נאַכט נישט געקאָנט
 שלאָפּן. די נאַכט אין וואַגאַן איז ער איך נישט געשלאָפּן. דעם גאַנצן
 טאָג האָט ער מורא געהאַט, טאָמער פאַרשפּעטיקט ער דעם צוג. זיי

האָבן זיך געאייילט. אויפן וואַקזאַל האָט מען זיי געשטופט פון אַלע
זייטן, דערנאָך זענען זיי אַריין אין אַ קופע פון צווייטן קלאַס, וווּ
סיאזו אפילו נישט געווען אַן אָרט זיך אַנצושפּאַרן אָן אַ וואַנט און
אַריינצוכאַפּן אַ דרימל, (די פּראַנצויזישע געזעלשאַפּט, וואָס זענען אַזוי
באַרימט מיט זייער דעמאָקראַטיזם, באַמיען זיך נישט צו געבן די דאָ-
זיקע מעגלעכקייט דעם נישט רייכן רייזנדן, כדי די רייכע רייזנדע
זאָלן הנאה האָבן פון געדאַנק, אַז נאָר זיי אַליין האָבן דאָס רעכט.)
אַליוויער האָט אויף קיין וויילע קיין אויג נישט צוגעטון. ער איז נאָך
אַלץ נישט געווען זיכער, צי זיי געפינען זיך אין דעם ריכטיקן צוג
און ער האָט נאָכגעקוקט די נעמען פון אַלע סטאַציעס. אַנטוואַנעט האָט
אַ ביסל געדרימלט און האָט זיך כסדר אויפגעכאַפּט: איר קאָפּ האָט
זיך געשאַקלט צום טאַקט פונם צוג. אַליוויער האָט זי אַנגעקוקט ביים
שיין פונם לאַמפּ, וואָס האָט אויסגעזען, ווי אַ נשמה-ליכטל איבער די
וואַנדערנדע סאַרקאָפּאַגן. און פּלוצלינג האָט אים איבערראַשט די
גוואַלדיקע ענדערונג אין איר פנים, אַרום די אויגן האָט זי געהאַט
בדיע צייכנס, אירע קינדערשע ליפּן האָבן זיך מיד געעפנט, די הויט
פון איר פנים איז געל געוואָרן, און קליינע קנייטשן האָבן איינגע-
שניטן אירע באַקן דאָ און דאָרט — שפורן פון אומעטיקע טעג, פון
טרויער און קרענקונג. זי איז פאַרעלטערט געוואָרן. זי האָט אויסגעזען
קראַנק. און באמת איז זי געווען שרעקלעך מיד. ווען זי זאָל האָבן
מוט, וואָלט זי אָפּגעלעגט די רייזע אויף אַן אַנדער צייט. אָבער זי
האָט נישט געוואָלט פאַרשטערן דעם ברודערס פרייה, זי האָט זיך
איינגערעדט, אַז סיאזו נישט מער ווי מידקייט, אַז אין דאָרף וועט זי
געזונט ווערן. אָ! ווי זי האָט מורא געהאַט נישט קראַנק צו ווערן
אויפן וועג. פּלוצלינג האָט זי דערפילט, אַז ער קוקט אויף איר. זי
האָט זיך מיט גרויס אַנשטרענגונג אָפּגעטרייסלט פון דער פאַרגליווע-
רונג און געעפנט די אויגן, אירע יונגע אויגן, וואָס זענען געווען
אַזוי קלאַר, אַזוי דורכזיכטיק, און וואָס איצט האָט פון צייט צו צייט
אַ שוועב געטון אין זיי אַ באַהאַלטענער ציטער, ווי וואַלקנס איבער
אַ דורכזיכטיק טייכל. באַאומריקט האָט ער זי שפיל געפרעגט, ווי זי
פילט זיך. זי האָט אים געדריקט די האַנט און פאַרויכערט, אַז סיאזו
איר גוט. איין ליב וואָרט האָט אָפּגעפרישט אירע פּוהות.

אגב, האָבן זיי ווידער דערוואַכט צום לעבן, ווען דער באַגינען
האָט זיך גענומען רויטלען איבער די בלייכע פעלדער צווישן דאָל

און פאנטארליע, איבער די אויפואַכנדיקע פעדער, וווּ די זון איד
 אויפגעגאַנגען מיט פרייד און זיך אַרויסגענובעט פונקט, ווי זיי, פון
 דער גאַסן-תפיסה, פון די פאַרשטיבטע הייזער, פונם שווערן פאַרזייער
 רויך; זיי האָבן געקוקט אויף די פאַרבייליפנדיקע לאַנקעס, איינגע-
 הילט אין אַ לייכטן נעפל פון דעם אייגענעם אָטעם, וואָס איז געווען
 בלייך ווי מילך. דער מינדסטער פרט אין וועג האָט געצויגן די
 אויפמערקזאַמקייט פון אַנטוואַנעט און איר ברודער: אַ דאַרפישע קיר-
 כע, אַ טייכלע אין וועג, אַ גלייכע שורה בערגלעך אויפן ראַנד פון
 האַריאַנט, אַ דינער, רירנדיקער פרימאַרגן-גלעקל, וואָס האָט גערופן
 צו תפילה און וואָס דער ווינט האָט געבראַכט פון דער ווייט, בעת
 דער צוג איז געבליבן שטיין ביים דרימלענדיקן דאָרף; שווערע סי-
 לועטן פון אַ סטאַדע קי, וואָס איז דורכגעגאַנגען דורכן וועג, אַלץ
 האָט זיי אויסגעזען ניין. זיי זענען געווען, ווי צוויי פון היץ פאַר-
 זלשטע בוימער, וואָס זאַפן איין מיט תענוג דעם טוי פון הימל.

און אָט זענען זיי אינדערפרי אָנגעקומען צו דער שווייצאַרישע
 גרענעץ, וווּ זיי האָבן געדאַרפט אַראָפּשטייגן, אַ קליינע סטאַציע אינ-
 מיטן אַ ברייטן דאָרף. ס'האָט זיי אַ ביסל וויי געטון דאָס האַרץ נאָך
 דער שלאָפלאָוער נאַכט, אַ ביסל האָט געציטערט דער קערפער אין
 דער פייכטער פרימאַרגן-קעלט, אָבער רויק איז געווען, דער הימל
 איז געווען קלאָר, פון אומעטום האָט אַרויפגעשטיגן דער אָטעם פון
 די לאַנקעס, אַריינגעשטראַמט ווי אַ טייכל אין מויל, אין האַלו, טיף
 אין דער ברוסט; און זיי האָבן געטרונקען שטייענדיק ביים טיש
 אויף דער פרייער לופט, אַ וואַרעמע, קרעפטיקע גלאָז קאַווע מיט
 שמאַנט, זיס ווי דער הימל, מיטן ריח פון פעלד-בלומען.

זיי זענען אַריין אין אַ שווייצאַרישן צוג, וואָס איז געווען אינ-
 גאַנצן אַנדערש איינגעאַרדנט און האָט דערוועקט אין זיי אַ קינדעריי-
 שע פרייד, אָבער ווי מיד איז געווען אַנטוואַנעט! זי האָט זיך נישט
 געקאַנט, ערקלערן די שווערע משא, וואָס האָט זי געדריקט אויפן
 האַרצן. פאַרוואָס זעט זי, אַז אַלץ אַרום איז אַזוי שיין, אַזוי אינטער-
 רעסאַנט און דאָך געפינט זי אין דעם אַזוי ווייניק פאַרגעניגן! זי
 האָט זי נישט געטרוימט מיט יאָרן צוריק וועגן אַ שיינע רייזע צו-
 זאַמען מיטן ברודער — אַלע דאגות פאַרשווינדן אויפן שויס פון דער
 נאַטור... וואָס פעלט איר? זי האָט געהאַט צו זיך טענות און גע-

צווינגען זיך אליין צו כאפן התפעלות און צו טייכן דעם ברודערס
נאיווע פרייד.

זיי זענען געבליבן שטיין אין טון. צומאָרגנס האָבן זיי געזאָלט
פאָרן אין די בערג. אָבער ביינאַכט, אין האָטעל, האָט אַנטוואַנעטן
אַנגעכאַפט אַ שרעקלעכע היץ. זי האָט געבראַכן, ס'האָט איר ווי גע-
טון דער קאָפּ אַליוויער איז באַלד געוואָרן שטאַרק צערודערט און
האָט אומרויק פאַרבראַכט די גאַנצע נאַכט. אין דער פּרי האָט מען
געמוזט רופן אַ דאָקטאָר (די דאָזיקע אומגעריכטע הוצאה האָט פאַר-
קלענערט זייער סומע) דער דאָקטאָר האָט דערווייל נישט געפונען
קיין שום ערנסטע זאַך, בלויז אַ שטאַרקע מידיקייט. ס'איז אומגעלעך
געווען צו לאָזן זיך ווייטער אין וועג אַריין. דער דאָקטאָר האָט
פאַרווערט אַנטוואַנעטן דעם טאָג אויפצושטיין און געגעבן אַנצוהערן.
אַז זיי וועלן אפשר מוזן בלייבן אין טון אַ לענגערע צייט. זיי זע-
נען געווען זייער אומעטיק און גלייכצייטיק צופרידן, וואָס זיי
זענען אָפּגעקומען מיט שרעק. אָבער ס'איז שווער געווען צו קומען
פון אַ ווייט לאַנד און צו בלייבן פאַרשפאַרט אין אַ שלעכטן האָטעל-
צימער, וווּ די זון האָט געוואַרעמט; ווי אַ שטיף-מאַמע. אַנטוואַנעט האָט
געוואָלט. דער ברודער זאָל גיין שפאַצירן. ער איז אַרויס נישט ווייט
פון האָטעל און זיך צוגעקוקט צום טייך אַזאַר אין זיין שיין גרין
קלייד און צום ווייטן האָריזאָנט, וווּ ס'האָבן זיך געוויסט די שפיצן
פון די בערג. אַ שטורמדיקע פרייד האָט זיך אין אים אויפגעוועקט,
אָבער ס'איז אים שווער געווען זיך צו פרייען איינער אליין. ער
האָט זיך צוריקגעקערט צו דער שוועסטער און דערציילט איר מיט
התפעלות, וואָס ער האָט געזען. און ווען זי האָט זיך געוונדערט,
פאַרוואָס ער איז אַזוי גיך צוריקגעקומען און איז צוגעשטאַנען, ער
זאָל ווידער גיין שפאַצירן. האָט ער איר געענטפערט, פונקט ווי
אַמאָל, בעת ער איז געקומען פון קאַנצערט אין שאַטעלע:

— גיין, גיין, דאָס איז צו שיין. ס'איז פאַר מיר צו ווייטיק-
לעך צו זען עס אָן דיר.

דאָס דאָזיקע געפיל איז זיי נישט פרעמד געווען. זיי האָבן
געוויסט, אַז זיי מוזן זיין צוזאַמען, כדי זיך צו פליין פאַר גאַנצע
מענטשן. אָבער ווען זי האָט עס געהערט פון ברודער, איז עס איר
געווען זייער אַנגענעם. די דאָזיקע האַרציקע ווערטער האָבן אויף
אַנטוואַנעטן געוויקט בעסער ווי צען דאָקטוירים. זי האָט איצט גע-

שמייכלט גליקלעך און שוואך. און הגם ס'איז נישט געווען זייער פארויכטיק, האָט זי נאָך אַ גוטער נאַכט באַשלאָסן אַרויסצופאַרן באַלד אינדערפרי אָן דעם דאָקטאָרס וויסן, ווייל ער וואָלט זי מכהמא אָפּגעהאַלטן. די קלאָרע לופט און דער פאַרגעניגן צו זען די שיינע נאַטור צוזאַמען האָבן זיי געראַטעוועט פון דער שטראַף פאַר איר אומפאַרויכטיקייט. און אָט אַזוי זענען זיי אָנגעקומען צום ציל פון זייער ריזע אָן שום מגיעות — צו אַ דאָרף צווישן די בערג איבער אַן אָזערע, נישט ווייט פון שפיץ.

דאָרט האָבן זיי פאַרבראַכט דריי אָדער פיר וואָכן אין אַ קליי-נעם האָטעל. אַנטוואַנעט האָט מער קיין היץ נישט געהאַט, אָבער אינעם גאַנצן געזונט איז זי אויך נישט געוואָרן. די גאַנצע צייט האָט זי געליטן אויף קאָפּ ווייטיק, געפילט אַ שווערעניש אויפן האַרצן און איז שטענדיק געווען אָפּגעשוואַכט. אַליוויער האָט זיך אָפּט נאַכגע-פרעגט אויף איר געזונט, געוואָלט, איר פנים זאָל נישט זיין אַזוי בלייד. אָבער ער איז געווען פאַרשיכורט פון דער אַרומיקער שיינ-קייט און אינסטינקטיוו אָפּגעשטויסן פון זיך אַלע טרויעריקע געדאַנ-קען. ווען זי האָט אים פאַרזיכערט, אַז זי איז געזונט האָט ער גע-וואָלט גלויבן, הגם ער האָט געוויסט, אַז ס'איז נישט ריכטיק. אוי-פער דעם האָט זי פון גאַנצן האַרצן הנאה געהאַט פון ברודערס פרייד, פון דער לופט, פון דער רו. ווי גוט עס איז זיך אָפּצורוען נאָך לאַנגע יאָרן מאַטערניש!

אַליוויער האָט זי געוואָלט מיטנעמען מיט זיך אויף זיינע שפּאַ-צירן. זי וואָלט מיט פרייד מיטגעגאַנגען, אָבער וויפיל מאָל זי האָט עס געטון, האָט זי אין צען מינוט אַרום געמווט בלייבן שטיין, ווייל ס'האַט איר פאַרפעלט אָטעם און זי האָט געהאַלטן ביים חלשן. ער איז דעריבער געגאַנגען אליין, געקראַכן אין נישט קיין געפערלעכע ערטער, וואָס פלעגן זי פונדעסטוועגן באַאומרויקן, ביז ער פלעגט קומען אַהיים; אָדער זיי האָבן צוזאַמען געמאַכט קליינע שפּאַצירן: זי האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן זיין אַרעם, און זיי זענען פאַמעלעך גע-גאַנגען און געשמעסט. אַליוויער האָט נישט אויפּגעהערט צו פלוין-דערן און צו לאַכן, צו דערציילן זיינע פלעבער, צו שפּאַסן. אין זעג פונם בערגל, וואָס איבערן טאָל, האָבן זיי געקוקט אויף די ווייסע וואַלקנס, וואָס האָבן זיך געשפיגלט אין דעם רויקן וואַסער, אויף די דאַמפּערס, וואָס האָבן געווימלט ווי ווערים אויף אַ לוזשע.

זיי האָבן אַריינגעאַטעמט אין זיך די וואַרעמע לופט און אַריינגעזאַפּט
דאָס קלינגען פון די סטאַדע-גלעקלעך, וואָס דער ווינט האָט געבראַכט
צוטרעגן פון דער ווייטן, צוזאַמען מיטן ריח פון געקאַסעט היי און
צעשמאַלצענע דושגעכעך. זיי האָבן צוזאַמען געטרוימט וועגן דער
גענוואַרט, וואָס האָט זיי איצט אויסגעזען ווייט פון דער ווירקלעך-
קייט און האָט נאָך מער פאַרשיפורט, ווי זייערע חלומות גופא. אויך
אַנטוואַנעט פלעגט זיך טיילמאָל אָנשטעקן מיט דעם ברודערס קינדישע
פרייד, זיי האָבן זיך נאָכגעיאָגט, געוואָרפן זיך מיט גראָז, און איינ-
מאָל האָט ער אפילו געזען, ווי זי לאַכט פונקט ווי אַמאָל אין די
קינדערייאָרן, מיט יענעם רויקן, קלאָרן און צעלאָזענעם געלעכטער
פון אַ קליין מיידלעך, וועלכעס ער האָט שוין לאַנג נישט געהערט.
אַבער ער פירט רוב האָט זיך אַליוויער נישט געקאַנט באַהערשן
און געמאַכט אַליין לאַנגע שפאַצירן. דערנאָך פלעגט ער חרטה האָבן,
און ס'פלעגט אים פאַרדריסן, וואָס ער נוצט נישט אויס די דאָזיקע
געלעגנהייט צו שמועסן מיט דער שוועסטער. אפילו אין האָטעל
פלעגט ער זי לאָזן איינע אַליין. דאָרט איז געווען אַ קליינער קרייז
פון יינגלעך און מיידלעך, וואָס האָבן זיך פון אָנהויב געהאַלטן פון
דער ווייטן. אַליוויער, וואָס איז בטבע געווען שעמעוודיק, האָט זיך
אַבער זייער געוואָלט דערנענטערן צו זיי און לסוף האָט ער גענו-
מען מיט זיי פאַרברענגען. ער האָט קיינמאָל נישט געהאַט קיין
חברים. חוץ דער שוועסטער האָט ער געקענט נאָר די מגושמדיקע
שול-קאָלעגן און זייערע געליבטע. וואָס האָבן דערוועקט אין אים אַן
עקל. דעריבער האָט ער זיך באַזונדערס גוט געפילט צווישן די דער-
צויגענע, פריינדלעכע און פריילעכע יונגע מענטשן, וואָס זענען גע-
ווען אין זיינע יאָרן. בטבע אַ שעמעוודיקער, האָט ער אַבער פאַר-
מאָגט אַ נאַיווע נייגערקייט, אַ סענטימענטאַל, דיידנשאַפטלעך און ריין
האַרץ, וואָס האָט זיך געפילט, ווי היפּנאָטיזירט פון אַלע בלאַסע
בלענד-פייערלעך אין די אויגן פון אַ פרוי. נישט געקוקט אויף זיין
שעמעוודיקייט האָט ער דאָך געקאַנט געפעלן ווערן. די נאַיווע באַ-
דערפעניש צו ליבן און געליבט צו זיין האָט אים צוגעגעבן אַן אומ-
באַווסטן יוגנטלעכן חן און געהאַלפן אים צו געפינען ווערטער, באַ-
וועגונגען און האַרציקע באַנעמונג, וואָס האָט צוליב זיין אומגע-
שיקטקייט נאָך מער גערייצט. ער האָט פאַרמאָגט די פעיקייט באַ-
ליבט צו ווערן ביי מענטשן. און הגם זיין שפּיל, וואָס האָט זיך אין

דער איינזאמקייט אויסגעלערנט צו קריטיקירן און אפצולאָכן, האָט אים געווירן די המונישקייט און די הסרונות פון די דאָזיקע מענטשן, וואָס ער האָט בטבע פיינט געהאַט, — האָט ער אָבער איצט, פנים אל פנים מיט זיי, געווען בלויו זייערע אויגן, ווו ס'האָט זיך אויס- געדריקט די נשמה פון אַ באַשעפעניש, וואָס וועט אַמאָל שטאַרבן, וואָס לעבט נאָר איינמאָל און וועט אַוועק פון דער וועלט, פונקט ווי ער: נישט ווילנדיק האָט ער דעמאָלט געפילט צו זיי אַ סימפּאַטיע. ער וואָלט בשום אופן נישט געווען פעיק אָנצוטון זיי אַ צער אין אַט דער מינוט, קעגן זיין ווילן זענען זיי אים ליב געווען. ער איז גע- ווען שוואַך און במילא לייכט נושא חן געווען ביי דער וועלט, וואָס איז בטבע מוחל אַלע שלעכטע און גוטע מידות, נאָר איין איינציקע מידה קאָן זי נישט מוחל זיין: דעם פח, וואָס איז דער פאָרבאָדינג פון אַלע מענטשליכע אייגנשאַפטן.

אַנטוואַנעט האָט זיך נישט צונויפגעמישט מיט דער דאָזיקער געזעלשאַפט. איר אָפגעשוואַכטקייט, מידקייט און דערשלאַגנקייט, וואָס איז געקומען אָן אַ שום קלאַרע סיבה, האָבן איר געשטערט. אין משך פון אַזוי פיל יאָרן מי און אַרבעט, וואָס האָבן אויסגעמאַטערט דעם גוף און די נשמה, האָבן זיך געביטן די ראָלן צווישן איר און דעם ברודער. זי האָט זיך געפילט ווייט פון דער וועלט, ווייט פון אַלץ — אַזוי ווייט! זי האָט זיך נישט געקאָנט אומקערן צו מענטשן. אָט די אַלע שמועסן, דער טומל, די געלעכטערס און די אַלע קלייניקייטן האָבן זי געלאָנגווייליקט, געמאַטערט, כמעט ווי געטון. זי האָט דער- פון געליטן. זי האָט געוואָלט זיין ענלעך צו יענע מיידלעך, אינטע- רעסירן זיך דערמיט, וואָס אינטערעסירט יענע, לאַכן דערפון, פון וואָס זיי לאַכן... זי האָט נישט געקאָנט!... דאָס האַרץ האָט איר ווי געטון. ס'האָט זיך איר געדאַכט, אַז זי איז טויט. אין אָונט האָט זי זיך פאַרמאַכט אין צימער, טיילמאָל אפילו נישט אָנגעצונדן קיין ליכט, נאָר געזעסן אין דער פינסטער, — בעת אין דער זעלבער צייט האָט זיך אַליווער אונטן, אין סאַלאָן, געוויילט און איז געווען פאַר- טון מיט עפעס אַ ראַמאַנטישער ליבע, וואָס פלעגט טרעפן ביי אים אַלע מאָנטיק און דאָנערשטיק. זי האָט זיך אָפגעשאַקלט פון דער פאַרגליווערונג ערשט דעמאָלט, ווען זי האָט געהערט זיין שטים אויף די טרעפּ: ער האָט נאָך געלאַפט און געפלוידערט, געזאָגט אַ גוטע נאַכט זיינע פריינדיגס אויף די שוועלן פון זייערע צימערן און נישט

פֿעקאַנט פּוּעלן ביי זיך צו געזעגענען מיט זיי. דעמאָלט האָט אויך
 אַנטוואַנעט אַ שמיכל געטון, זי איז אויפגעשטאַנען און אָנגעצונדן די
 עלעקטרי. דעם ברודערס געלעכטער האָט זי אָפּגעפרישט.
 סי'האַט זיך איינגעשטעלט הערבסט. די וון אויסגעגאַנגען. די
 באַטור האָט געוואַנעט. אונטערן שלייער פון די נעפֿלען און אָקטאָ-
 בער-וואַלקנס זענען אויסגעגאַנגען די פאַרבן. אויף די בערגלעך איז
 אָנגעפאַלן שניי, און אַ נעפֿל האָט אָנגעפילט דעם טאָל. די רייזנדע
 האָבן גענומען אַנטלויפן פריער איינציקווייז, שפעטער אין גרויסע
 מחנות. אַנטוואַנעט און אַליוויער האָבן מיט טרויער צוגעקוקט, ווי די
 געזעלשאַפט פאַרלאָזט זיי. זיי האָבן באַדויערט אַפילו די גלייכגיל-
 טיסקטע מענטשן און דער עיקר — דעם זומער, די צייט פון רו און
 גליק, וואָס איז געווען ווי אַן אַזע אין זייער לעבן. זיי האָבן צוזאַ-
 מען געמאַכט אַ שפּאַציר דאָס לעצטע מאָל, אין אַ טונקעלן הערבסט-
 טאָג, צום וואַלד, וואָס האָט זיך געצויגן לענג-אויס דעם באַרג. זיי
 האָבן נישט גערעדט, נאָר לייכט פאַראומערט געטרוימט, געפרוירן און
 צוגעטויליעט איינס צום אַנדערן: אָנגעטון אין מאַנטלען מיט אויפגע-
 שטעלטע קראַנגס. זייערע פינגער האָבן זיך צוזאַמענגעפלאַכטן. די
 פייכטע וועלדער האָבן שטיל-וויינענדיק געשוויגן. טיף אין וואַלד האָט
 מען געהערט אַ צאַרטן וויינענדיקן רוף פון אַן איינזאַמען פויגל, וואָס
 האָט געפילט דאָס אַנקומען פון ווינטער. אַ קריסטאַל-ריין סטאַדע-גלעקל
 האָט געקלונגען פון ווייטן נעפֿל, פאַרטרויערט, פונקט ווי זיין עכאַ
 וואַלט אָפּגעהילכט אין זייערע אייגענע הערצער...
 זיי האָבן זיך אומגעקערט קיין פאַריו. זיי זענען ביידע געווען
 טרויעריק. אַנטוואַנעט איז נישט געוואָרן געזונט.

מ'האַט זיך געמוזט פאַרנעמען מיט די זאַכן, וואָס אַליוויער האָט
 געדאַרפט מיטנעמען אין דער שולע. אַנטוואַנעט האָט אויף דעם אויס-
 געגעבן איר לעצט ביסל אָפּגעשפּאַרט געלט און האָט נאָך שטילער-
 הייט פאַרקויפט אַ ביסל צירונג. וואָס קאָן עס איר אַרן? צי וועט
 ער איר שפעטער נישט אומקערן אַליץ? און אויסער דעם זענען אירע
 אַויסגאַבן געווען צווי קליין. איצט ווען ער פאַרלאָזט זי! זי האָט

אָפגעשטויסן פון זיך דעם געדאַנק, וואָס עס וועט זיין מיט איר, ווען
ער וועט אַוועקפאַרן. זי האָט זיך פאַרנומען מיט אירע זאַכן, און האָט
אַריינגעלעגט אין דער אַרבעט די גאַנצע ברענענדיקע ליבע צום ברן-
דער און דעם פאַרגעפיל, אַז דאָס איז שוין דאָס לעצטע, וואָס זי
טוט פאַר זיינעטוועגן.

אין די לעצטע טעג פאַר דער צעשיידונג, זענען זיי פסדר
געווען צוזאַמען; זיי האָבן מורא געהאַט צו פאַרלירן איין רגע. דעם
לעצטן אָונט זענען זיי ביז שפעט אין דער נאַכט געזעסן ביים קאַמין,
אַנטוואַנעט אין דעם איינציקן פּאָטעל, אָליווער — אויפן פּוס-בענקעלע
נעבן איר. ער האָט זיך געפיעשטשעט, לויט זיין שטייגער, ווי אַ גער-
צערטלט קינד. דאָס גייע לעבן, וואָס ער האָט געזאָלט אָנהויבן האָט
דערוועקט אין אים דאגות און נייגעריקייט — אַנטוואַנעט האָט אָן אויפ-
הער געטראַכט, אַז איצט ענדיקט זיך זייער טייער צוזאַמענלעבן אויף
אייביק, און זי האָט מיט שרעק געפרעגט ביי זיך, וואָס וועט איצט
ווערן מיט איר. ער, פונקט ווי ער וואָלט בפיוון געוואָלט אַנטון איר
נאָך מער צער, האָט איר דער אָונט אַרויסגעוויזן אַ באַזונדערע ליב-
שאַפט, ווי קיינמאַל נישט. מיט דער אינסטינקטיווער און תמימות-
קער קאָקעטישקייט פון יענע מענטשן, וואָס ווייזן אַרויס זייערע פעס-
טע און האַרציקסטע געפילן ערשט אין דער לעצטער שעה פאַרן אָפ-
פאַרן. ער האָט זיך געוועזט ביים פאַרטעפּיאַן און לאַנג געשפּילט איר
רע באַליבטסטע שטעלן פון מאַצאַרטן און גלוק — די גליק-בילדער
פון צאַרטקייט און לויטערן אומעט, מיט וועלכן זייער גאַנץ לעבן
איז געווען דורכגענומען.

ס'איז געקומען די צייט זיך צו געזענגען. אַנטוואַנעט האָט באַ-
גלייט אָליווערן ביז דעם טויער פון דער שולע. זי איז געגאַנגען
צוריק, זי איז ווידער געווען אַליין. אָבער דאָס מאָל איז די צעשיי-
דונג נישט געווען אָפהענגיק פון איר ווילן, ווי דעמאָלט בעת זי איז
געפאַרן קיין דייטשלאַנד: דעמאָלט האָט זי געהאַט אַ ברירה צו קו-
מען צוריק יעדע מינוט. דאָסמאַל אָבער איז זי געבליבן, און ער איז
אָפגעפאַרן — אָפגעפאַרן אויף לאַנג, אויף זיין גאַנץ לעבן. און דאָך
זענען אירע געפילן צו אים געווען אַזוי מוטערלעך, אַז זי האָט אין
אַט דער ערשטער מינוט געטראַכט גיכער וועגן אים, ווי וועגן זיך.
אין די ערשטע טעג פון זיין נייען לעבן האָט זי זיך אינטערעסירט
מיט זיינע שול-דאגות, מיט אַלע קליינלעכע צרות, וואָס ווערן שטאַרק

איבערגעטריבן אין די מוחות פון איינוואמע יונגע מענטשן, בפרט, ווען זיי זענען געווינט זיך צו פייניקן צוליב די געליבטע מענטשן. אָט די זאָרג האָט אויף איר גוט געווירקט: זי האָט נישט געפילט אזוי שטארק איר איינוואַמקייט. זי האָט פסדר געטראַכט, וועגן דער האַלבער שעה, ווען זי וועט אים צומאַרגנס קאָנען זען אין דעם אויפ-נעם-צימער. זי פלעגט שטענדיק קומען מיט אַ פערטל שעה פריער. ער האָט זיך באַצויגן צו איר האַרציק, ער איז אָבער געווען פאַר-טון מיט אַלץ, וואָס זיינע אויגן האָבן געזען. אין די שפעטערדיקע טעג, ווען זי איז אים געקומען באַזוכן, אומרויק און פאַרדאָגהט, האָט זיך פאַרשאַפט די סתירה צווישן דעם ווערט, וואָס די קורצע מינוטן האָבן געהאַט פאַר אים און דעם ווערט, וואָס זיי האָבן גע-האַט פאַר איר. פאַר איר זענען די דאָזיקע מינוטן געווען דאָס גאַנ-צע לעבן. ער האָט בלי ספק אויך ליב געהאַט אַנטוואַנעטן פון גאַנצן האַרצן, מ'האָט אָבער נישט געקאָנט פאַרלאַנגען פון אים, ער זאָל אָן אויפהער טראַכטן נאָר וועגן איר, פונקט ווי זי האָט געטראַכט וועגן אים. איין אָדער צוויי מאַל האָט ער פאַרשפּעטיקט אין אויפ-נעם-צימער. איינמאַל, ווען זי האָט אים געפרעגט, צי ער בענקט, האָט ער געענטפּערט, אַז נישט. דאָס האָט אַנטוואַנעט אַ שטאָך געטון אין האַרצן. זי איז געווען ביז אויף איר עמפינדלעכקייט און זיך באַשולדיקט אין עגאָיזם. זי האָט אויסגעצייכנט געוואָס, אַז ס'איז אַ נאַרישקייט, און אַז ס'וואַלט געווען שלעכט און אומנאַטירלעך, ווען זיי קאָנען אינגאַנצן נישט לעבן איינער אָן דעם אַנדערן, און ווען דאָס לעבן וואַלט פאַר זיי קיין אַנדער אינטערעס נישט געהאַט. יאָ, זי האָט עס אַלץ געוואָסט. אָבער וואָס האָט עס געקאָנט העלפן? איצט, נאָכדעם ווי זי האָט צען יאָר איינגעשרומפן איר גאַנץ לעבן אין דעם איינציקן געדאַנק: איר ברודער, — איצט, ווען איר איינ-ציקער לעבנס-אינטערעס האָט זיך אָפּגעטון, איז איר גאָרנישט געבליבן.

זי האָט געפרוּווט מוטיק זיך נעמען צו איר אַרבעט. צו לייע-נען, צו שפילן, צו אירע באַליבטע ביכער. רבונג של עולם! ווי פּוסט זענען פאַר איר געווען איצט שעקספיר און בעטהאָווען! יאָ, זיי זענען בלי ספק שיינ... אָבער ער איז נישטאָ דערביי. צו וואָס טויגן איר די אַלע שיינע זאַכן, אויב עס פעלן די געליבטע אויגן, וואָס זאָלן עס זען? וואָס טויג איר די שיינקייט און אַפילו די

פרייד, אויב מען קען זיי נישט טיילן מיט א צווייט האַרץ?
ווען זי וואָלט געווען שטאַרקער, וואָלט זי זיך מוטיק אָנגע-
שרענגט איבערצואַרבעטן איר לעבן, צו שטעלן זיך אָן אַנדער צײַל.
אַבער זי איז געווען אויסגעשעפט. איצט, ווען קיין שום זאך האָט
זי נישט געצווונגען צו האַלטן זיך פאַר יעדן פרייז אויף די פיס,
איז איר קינסטלעך-אַנגעשרענגטער ווילן געבראַכן געוואָרן, און זי
איז געפאלן. די קראַנקהייט, וואָס האָט געטליעט אין איר אַ גאַנץ
יאָר און איז ענערגיש באַקעמפט געוואָרן, — האָט זיך איצט אַנט-
וויקלט אָן שום שטערונג.

די אַוונטן האָט זי פאַרבאַכט אַליין אין צימער און האָט זיך
געפייניקט, זיצנדיק ביים אויסגעלאָשענעם פייער. זי האָט אַפילו קיין
מוט נישט געהאַט אויפצושטיין און אָנצוצינדן דאָס פייער, קיין מוט
נישט געהאַט אַפילו צו גיין שלאָפן. זי איז געזעסן ביז האַלבע
נאַכט, געדרימלט, געטרוימט און געציטערט. זי האָט נאָכאַמאָל אי-
בערגעלעבט איר לעבן, פאַרייניקט זיך מיט די געשטאַרבענע און
מיט אירע צעשטערטע האַפנונגען. און אַ שרעקלעכער טרויער האָט
זי אַרומגענומען, ווען זי האָט זיך דערמאָנט איר יוגנט, וואָס איז
פאַרלוירן געגאַנגען אָן ליבע, אָן שום האַפנונג אויף ליבע. אַ פאַר-
שטיקטער, פאַרבאַרגענער צער, וואָס לאָזט זיך נישט אויסדריקן...
אַ געלעכטער פון אַ קינד אין גאַס... זיינע אומזיכערע טריט אויפן
אונטערשטן שטאָק... ס'האַט זיך איר געדאַכט, אַז זיינע קליינע פיס-
לעך טרעטן אויף איר האַרצן... עס זענען זי באַפאלן ספקות, שלעכ-
טע מחשבות, זכרונות וועגן דער באַרירונג מיטן גייסט פון דער
שטאַט, וואָס איז פול מיט עגאָיזם און תענוגים. זי האָט זיך באַמיט
צו דערשטיקן אַט די בענקשאַפט, זי האָט זיך געשעמט פאַר געוויסע
פאַרלאַנגען, וואָס האָבן אויסגעזען אין אירע אויגן ווי זינד, זי האָט
נישט געקאָנט פאַרשטיין, פאַרוואָס זי ליידט, און עס אַרויפגעלעגט
אויפן חשבון פון אירע שלעכטע אינסטינקטן. די קליינע אומגליקלע-
כע אַנטאַנעט, וואָס אַ פאַרבאַרגענע קראַנקהייט האָט געמאַכט פון
איר אַ תל, האָט מיט שוידערלעכער שרעק געפילט, אַז טיף אין איר
ווען הויבט זיך אויף אַ מיאוסער גראַבער אָטעס, וואָס קומט פון
די נידעריקסטע תהומות. זי האָט אויפגעהערט צו אַרבעטן און אָפ-
געזאָגט דעם גרעסטן טייל שעהן. זי, די אייביק מוטיקע, וואָס פלעגט
אָווי פרי אויפשטיין צו דער אַרבעט, האָט איצט געקאָנט ליגן אין

בעט ביז מיטאָג. זיהאַט נישט געהאַט צו וואָס אויפצושטיין, פונקט ווי
זי האָט נישט געהאַט צו וואָס צו בלייבן ליגן. זי האָט געגעסן וויי-
גיק אָדער אינגאַנצן נישט, נאָר אין די טעג, ווען דער ברודער איז
געווען פריי, — דאָנערשטיק נאָכמיטאָג און זונטיק אינדערפרי, — האָט
זי זיך געצווונגען צו האַלטן ווי אַמאָל.

ער האָט גאָרנישט געפילט, צו פיל פאַרנומען געווען, אָדער
זיך געוויילט מיט זיין נייען לעבן, ער זאָל קאָנען באַמערקן די עני-
דערונגען אין זיין שוועסטער. ער האָט דורכגעלעבט יענע יוגנט-
עפאָכע, ווען ס'איז שווער זיך איבערצוגעבן צו אַ צווייטן, ווען דער
מענטש באַצייט זיך גלייכגילטיק צו אַלץ, וואָס איז אים אָנגעגאַנגען
אַמאָל און צו אַלץ, וואָס וועט אים אָנגיין שפעטער. עס דוכט זיך,
אַז עלטערע מענטשן באַקומען פרישערע איינדרוקן און פרייען זיך
מער נאָיו מיט דער נאַטור און מיטן לעבן, ווי יונגע־לייט אין דער
עלטער פון צוואַנציק אָדער דרייסיק יאָר. דערפאַר האָט מען אַלע
מאָל טענות, אַז די יוגנט איז נישט גענוג פריש און אַז איר עמ-
פינדלעכקייט איז פאַרטעמפט. על־פיר־רוב איז עס אָבער אַ טעות. נישט
צוליב טעמפּקייט זענען זיי גלייכגילטיק, נאָר דערפאַר, וואָס זייער
נשמה ווערט פאַרשלונגען פון האַוות, אַמביציעס, פאַרלאַנגען און
רייצנדיקע מחשבות. אַנדערש איז, ווען דער גוף איז שוין פאַרוואַ-
נעט און האָט שוין נישט, וואָס צו דערוואַרטן פון לעבן, — דעמאָלט
דערוועקן זיך ווידער די קלאָרע עמפינדונגען, און עס עפענען זיך
ווידער די קוואַלן פון קינדערשע טרערן. טויזנטער קליינע ענינים
האָבן איצט פאַרנומען אַליוויערס געדאַנקען און קודם־פל אַ נאַרישע
ליבע, וואָס האָט אים פאַרבלענדט די אויגן און געמאַכט אים גלייכ-
גילטיק צו דער גאַנצער וועלט. אַנטוואַנעט האָט נישט אָנגעהויבן צו
זויסן, וואָס מיט איר ברודער קומט פאַר. זי האָט נאָר געוויסט, אַז
ער דערווייטערט זיך פון איר. אָבער נישט ער אַליין איז געווען
שוודיק, טיילמאָל האָט ער זיך פון גאַנצן האַרצן געפרייט, וואָס ער
וועט זי זען און שמועסן מיט איר. אָבער ווי נאָר ער פלעגט אַריין
אין שטוב, האָט ער זיך דערפילט אינגאַנצן פאַרפּוירן: די זאָרגפולע,
היציקע ליבע, מיט וועלכער זי האָט געטרונקען זיינע ווערטער, די
איבערגעטריבענע האַרציקייט און פאַרשאַרטע אויפּמערקזאַמקייט, האָבן
אָפּגענומען ביי אים דעם פאַרלאַנג צו רעדן אינטיים. אַליוויער האָט
געדאַרט באַמערקן, אַז זיין שוועסטער געפינט זיך נישט אין קיין

נאַרמאַלן צושטאַנד. זי איז ווייט געווען פון איר אַמאָליקער איידל־
קייט. אָבער ער האָט דערפון נישט געטראַכט. אויף אירע פראַגן האָט
ער קורץ געענטפערט יאָ אָדער ניין. ער האָט פאַרביסן געשוויגן.
דער עיקר דעמאָלט, ווען זי איז צוגעשטאַנען צו אים. אָפט פלעגט
ער זי טרעפן מיט אַ גראָבן ענטפער. דעמאָלט פלעגט זי אַ דערשלאָג־
גענע שווייגן. אַזוי פלעגט אַריבער דער טאָג. — ווען אַליוויער פלעגט
נאָר אַריבערטרעטן די שוועל פון איר הויז און געלאָזט זיך גיין
צוריק אין דער שולע, האָט אים דאָס האַרץ וויי געטון פון פאַר־
דרוס. אַ גאַנצע נאַכט פלעגט ער זיך פייניקן, דערמאָנענדיק דעם צער,
וואָס ער האָט איר אָנגעטון. קומענדיק אין שולע, פלעגט ער טייל־
מאַל אָנשרייבן צו זיין שוועסטער אַ האַרציקן בריוו, פול מיט
השתפכות־הנפש. אָבער צומאַרגנס אינדערפרי, איבערלייענענדיק דעם
בריוו נאָכאַמאָל, פלעגט ער אים צערייסן אויף שטיקלעך. אַנטוואַנעט
האָט דערפון נישט אָנגעהויבן צו וויסן. זי האָט געטראַכט, אַז ער
האָט זי שוין נישט ליב.

ס'איז איר באַשערט געווען איבערצולעבן דאָס לעצטע יוגנט־
לעכע געפיל. (אויב נישט די לעצטע פרייד), וואָס האָט זי ווידער
אויפגעלעבט; דאָס איז געווען אַ פאַרצווייפלטע דערוואַכונג פון איר
ליבע און האַפנונג אויף גליק — האַפנונג אויף לעבן. דאָס איז
געווען מאַדנע, ס'האָט לחלוטין נישט געשטימט מיט איר רויקער נאָ־
טור, און ס'איז מעגלעך געווען נאָר אין דעם צושטאַנד פון אינער־
לעכער אויפגענונג, פון פאַרגליווערונג און נערוון־צערייצונג, וואָס
האָט אָנגעזאָגט אַ שווערע קרענק.

זי איז געזעסן מיט איר ברודער אויפן קאַנצערט אין שאַטע־
לע. זינט אַ געוויסע קליינע צייטונג האָט איבערגעגעבן אַליוויערן די
מוזיק־קריטיק, זענען זיי געזעסן אויף אַ נענטערן אָרט, ווי אַמאָל,
אָבער אין אַ מער אַנטיפאַטישער געזעלשאַפט. זיי זענען געזעסן נאָענט
צוב אַרקעסטער, כמעט ביי דער בינע. ס'האָט געדאַרפט שפילן קרי־
סטאָף קראַפט. זיי האָבן ביידע נישט געקענט דעם דייטשן מוזיקער.
ווען ער איז אויפגעטרעטן, האָט ביי אַנטוואַנעט דאָס גאַנצע בלוט אַ

שטרעם געטון אין האַרצן. הגם אירע מידע אויגן האָבן אים געווען
 ווי דורך אַ נעפֿל, האָט זי באַלד דערקענט אין אים דעם פּאַרשוונד
 דענעם פּריינד, וועלכן זי האָט געקענט אין דייטשלאַנד אין די שוועד
 רע צייטן. זי האָט קיינמאַל וועגן אים נישט גערעדט מיטן ברודער,
 אפילו מיט זיך אליין כמעט אויך נישט. אַלע אירע געדאַנקען זענען
 געווען פאַרטון אין די דאגות פון לעבן. דערביי איז זי געווען אַ
 פּראַנציוזין, און איר געוונטער שכל האָט נישט געוואָלט שלום מאַכן
 מיטן אומרויקן געפיל, וואָס איז איר געווען אומבאַקאַנט און האָט
 נישט געהאַט פאַר זיך קיין שום צוקונפט. אין דער נשמה האָט זי
 פאַרמאָגט אומבאַקאַנטע טיפענישן, וווּ ס'האָבן געדרימלט אַ סך אַנדער
 רע געפילן, וועלכע זי האָט זיך געשמט צו קוקן גלייך אין די
 אויגן אַריין; זי האָט געוואוסט, אַז זיי עקזיסטירן, נאָר זי האָט אַפּ-
 געווענדט די אויגן פון דער דאָזיקער עקזיסטענץ מיט אַ רעליגיעזן
 ציטער, ווייל די דאָזיקע געפילן האָבן זיך בשום אופן נישט אונטער-
 געוואָרפן דער קאַנטראָל פונם שכל.

ווען זי האָט זיך אַ ביסל באַרויקט, האָט זי געבעטן ביים פרו-
 דער די לאַרנעטע און האָט באַטראַכט קריסטאָפּן. זי האָט געזען זיין
 פּראָפּיל ביים שטענדער פון קאַפּעלמייסטער און דערקענט דעם
 שטאַרקן קאַנצענטרירטן אויסדרוק פון זיין פנים. ער האָט געטראָגן
 אַלטע קליידער, וואָס האָבן אים נישט געקליידט. — אַנטוואַנעט האָט
 שוויגנדיק און פאַרגליווערט אויסגעהערט די פרטים פון דעם דאָ-
 זיקן קאַנצערט און דעם שלעכטן קבלת-פנים פונם עולם, וואָס איז
 דעמאָלט געווען שלעכט געשטימט צו דייטשע מוזיקער און האָט זיך
 געלאַנגווייליקט מיט זיין מוזיק. נאָך אַ סימפּאָניע, וואָס איז געווען
 לאַנג אָן אַ סוף, איז ער ווידער אויפגעטרעטן און געשפּילט עטלעכע
 זאַכן אויפן פּיאַנינאָ. מ'האַט אים אויפגענומען מיט שפּאַטישע אויס-
 געשרייען; ס'איז געווען אויסער יעדן ספק, אַז דער עולם איז אומ-
 צופרידן פון זיין אויפטריוט. דאָך האָט ער גענומען שפּילן, נישט
 געקוקט אויף דער רעזיגנירטער לאַנגווייליקייט פון דעם עולם; אָבער
 די אומהעפּלעכע באַמערקונגען, וואָס צוויי צוהערער אין די לעצטע
 רייען האָבן אויסגעטוישט צווישן זיך, זענען אויפגענומען געוואָרן
 אין זאָל מיט פּרייד. ער האָט איבערגעריסן זיין שפּילן און מיטן
 קאַפּריז פון אַ געפיעשטשעט קינד אויסגעשפּילט מיט איין פינגער
 דאָס ליד "Malbrough s'en va-t-en guerre".

(„מאלבורג גייט אויף דער מלחמה“);

דערנאך האָט ער זיך אויפגעהויבן און געזאָזט צום עולם:

— אָט דאָס דאַרף מען אייך שפּילן!

דער עולם, וואָס האָט זיך אַ וויילע נישט אָריענטירט אין דעם
מאזיקערס כוונה, האָט אויסגעבראַכן; ס'איז אַנטשטאַנען אַ רעש און
אַ שרעקלעכער טומל, מ'האַט געפּייפט און געשריגן.

— זאָל ער זיך אַנטשולדיקן! זאָל ער אַרויסגיין איבערבעטן!

מענטשן, רויט פון כּעס, האָבן זיך אויפגערעגט און געפרוּווט
זיך איינרעדן, אָז זיי זענען באמת ביזו. און אפשר זענען זיי טאַקע
ביזו געווען, אָדער, בעסער געזאָגט, געפּרייט זיך מיט דער געלעגנ-
הייט אָנצומאַכן אַ טומל און צו צעשטרייען זייער לאַנגווייליקייט, ווי
שולדינגלעך נאָך צוויי שעה לערנען.

אַנטוואַנעט האָט זיך נישט געקאָנט רירן פון אָרט. זי איז גע-
ווען איבערראַשט, אירע איינגעקאַרטשעטע פינגער האָבן שטיל גע-
פּליקט איינע פון אירע הענטשקעס. בעת ער האָט געשפּילט די סימ-
פּאַניע, האָט זיך דערוועקט אין איר אַ קלאָרער פּאַרגעפּיל פון דעם,
וואָס וועט באַד פּאַרקומען. זי האָט געזען דעם איינגעהאַלטענעם
כּעס פון עולם און געפּילט, אָז די אויפּרעגונג ווערט פון מינוט צו
מינוט שטאַרקער. זי האָט געלייענט אין קריסטאָפּס נשמה און איז
געווען זיכער, אָז ער וועט נישט דערשפּילן ביז צום סוף אָן אַ סקאַנד-
דאַל. זי האָט געוואַרט אויף אָט דעם סקאַנדאַל מיט וואַסנדיקן אומ-
רו. זי האָט אים געוואַלט אָפּהאַלטן, און בעת אַלץ איז געשען פּונקט
אַזוי, ווי זי האָט פּאַרויסגעזען, האָט זי זיך געפּילט שטאַרק נידער-
געשלאָגן פון אָט דעם פּאַטאַליזם, קעגן וועלכן מען האָט גאַרנישט
געקאָנט טון. זי האָט נישט אויפּגעהערט קוקן אויף קריסטאָפּס, וואָס
האַט מוטיק באַטראַכט דעם אויספּייפּנדיקן עולם. דעמאָלט האָבן זיך
געטראָפּן זייערע בליקן. קריסטאָף האָט זי אפשר אויף אַן אויגנבליק
דערקענט. אָבער אין דעם טומל האָט ער זיך נישט אָפּגעגעבן קיין
חשבון דערפון (אגב האָט ער שוין לאַנג נישט געטראַכט וועגן איר).
ער איז אַרויס בעת דער פּייפּעריי.

זי האָט געוואַלט שרייען, רעדן, טון עפּעס, נאָר זי איז געווען
צוגעשמידט צום אָרט, ווי צו אַ שרעקלחלום. נאָר בעת זי האָט גע-
הערט, ווי איר מוטיקער ברודער, וואָס האָט גאַרנישט געוויסט פון
איר איבערלעבעניש, איז אויך אויפּגערעגט אויפן עולם, איז איר

ליכטער געוואָרן. אַליוויער איז געווען טיף מוויקאַליש און פאַרמאָגט
אַ פרייען, אומאָפּהענגיקן געשמאַק; ווען ער האָט עפעס ליב געהאַט,
איז ער גרייט געווען עס ליב צו האָבן געגן דער גאַנצער וועלט.
ווען ער האָט געהערט די ערשטע טאַקטן פון דער סימפּאָניע, האָט
ער דערפילט עפעס גרויסעס, עפעס, וואָס ער האָט נאָך נישט באַ-
געגנט. טיף גערירט האָט ער שטיל איבערגעחזרט:

— ווי שיין דאָס איז! ווי שיין!

זיין שוועסטער האָט זיך אינסטינקטיוו צוגעטולט צו אים מיט
דאַנקבאַרקייט. נאָך דער סימפּאָניע האָט ער פאַרביסן אַפּלאַדירט, כדי
צו פּראָטעסטירן קעגן דער איראַנישע גלייכגילטיקייט פונם עולם. און
ווען דער טומל איז געוואָקסן, איז ער פשוט אַרויס פון די פּלים.
ער איז אויפגעשטאַנען, געשריגן, אַז קריסטאָף איז גערעכט, געזידלט
די פייפער און געוואָלט זיך כאַפן שלאָגן. ס'איז אוממעגלעך געווען
צו דערקענען אין אים דעם שטענדיק שעמעוודיקן בחור. זיין קול
האָט זיך פאַרלוירן אין דעם טומל. מ'האָט אים גענומען זידלען. גע-
רופן „קינד“ און געשיקט אים שלאָפן. אַנטוואַנעט, וואָס האָט געוואוסט,
אַז זיין פּראָטעסט איז צוועקלאָ, האָט אים אָנגעכאַפט פאַרן אָרעם
און געבעטן:

— שווייג, איך בעט דיך, שווייג!

ער האָט זיך פאַרצווייפלט אַנידערגעזעצט און זיך נאָך אַליץ
אויסגערעגט:

— ס'איז אַ חרפה! אַ געמיינהייט!

זי האָט גאַרנישט גערעדט. נאָר שטילערהייט געליטן. ער האָט
געמיינט, אַז די מוזיק האָט אויף איר נישט געוירקט און האָט איר
געוואָגט.

— אַנטוואַנעט, צי געפינסטט נישט, אַז דאָס איז שיין?

זי האָט מיט אַ ווונק געענטפערט, אַז יאָ, און איז געבליבן זיצן
צוגעשמידט צום אָרט. זי איז נישט בכוח געווען זיך צו באַפרייען
פון דעם שווערן איינדרוק. נאָר ווען דער אָרקעסטער האָט געדאַרפט
נעמען שפילן אַ נייע זאַך, איז זי פלוצלינג אויפגעשטאַנען און מיט
האַס איינגערוימט דעם ברודער:

— ניין, ניין, איך קאָן מער נישט אָנקוקן די דאָזיקע בריאים!
זיי זענען זיך אַרויס. אין גאַס זענען זיי געגאַנגען געאַרעמט.
אַליוויער האָט גערעדט מיט התלהבות. אַנטוואַנעט האָט געשוויגן.

יענעם טאָג און אויך די ווייטערדיקע טעג, וואָס זי האָט
איינזאָם פאַרבאַכט, איז זי געווען באַהערשט פון דעם געפיל, וועלכן
זי האָט נישט געוואָלט קוקן גלייך אין די אויגן אַריין; אָבער דאָס
געפיל האָט זיך עקשנותדיק געריסן דורך אַלע אירע געדאַנקען, ווי
דאָס ווייטיקלעכע פולסירן פון דעם בלוט און די שליפן.

אין אַ צייט אַרום האָט איר אַליוויער געבראַכט קריסטאָפּס ליי-
דער-זאַמלונג, וואָס ער האָט געפונען ביי עפעס אַ פאַרלעגער. זי
האָט עס געעפנט. אויף דער ערשטער זייט, וואָס האָט זיך צופעליק
אויפגעמאַכט, האָט זי איבערגעלייענט אויף דייטש אַ ווידמונג:
„מיינ טייערן, אומגליקלעכן קרבן“

און אונטן די דאטע.

זי האָט גוט געדענקט דעם דאָזיקן טאָג. זי איז געוואָרן אזוי
צעטומלט, אַז זי האָט נישט געקאָנט ווייטער ליייענען. זי האָט אַוועק-
געלעגט דאָס העפט און געבעטן דעם ברודער שפילן, דערנאָך איז
זי אַריין צו זיך אין צימער און זיך פאַרמאַכט. אַליוויער, וואָס האָט
זיך מיט תענוג איבערגעגעבן דער נייער מוזיק, האָט נישט געפילט
די אויפגענונג פון זיין שוועסטער. אַנטוואַנעט איז געזעסן אין צווייטן
צימער און דערשטיקט אין זיך דאָס שטאַרקע פולסירן פון איר
האַרץ. פלוצלינג האָט זי זיך אויפגעהויבן און גענומען זוכן אין
שאַנק, פּדי אַז געפינען אַן אַלט נאָטיק-ביכל פון אירע הוצאות. זי
האָט געוואָלט דערגיין דעם טאָג, ווען זי איז אַוועק פון דייטשלאַנד,
און יענע געהיימניספולע דאטע. זי האָט עס געוואוסט פון פריער:
יא. ס'איז געווען דער טאָג פון דער פאַרשטעלונג, וואָס זי האָט צו-
זאַמען מיט קריסטאָפּן באַזוכט. זי האָט זיך געלעגט אין בעט, פאַר-
רויטלט, צוגעמאַכט די אויגן, צוגעדריקט די הענט צום האַרצן און
געהערט די טייערע מוזיק, איר האַרץ איז געווען פול מיט דאַנק-
באַרקייט. אַ, פאַרוואָס טוט איר אַזוי שטאַרק וויי דער קאָפּ?

ווען אַליוויער האָט געזען, אַז זיין שוועסטער קומט נישט
אַרויס, איז ער אַריין צו איר אין צימער און געפונען זי ליגן אויפן
בעט. ער האָט זי געפרעגט, צי ס'טוט איר נישט עפעס וויי. זי האָט

זיך פארענטפערט מיט אַ לייכטער מידיקייט און איז אויפגעשטאַנען.
 זיי האָבן געשמועסט, אָבער זי האָט נישט געענטפערט באַלד אויף
 זיינע פראַגן, פונקט ווי זי וואָלט געקומען פון דערווייטן. זי האָט
 געשמיכלט, גערויטלט זיך און זיך פאַרענטפערט, אַז דער שווערער
 קאָפּוויטיק האָט איר צעמישט דעם קאָפּ. לסוף איז אַליווער אַרויס.
 זי האָט אים געבעטן, ער זאָל איר איבערלאָזן דאָס העפט מוזיק.
 זי איז געזעסן אַליין, ביז שפעט ביינאַכט ביים פּיאַנינאָ; נישט
 שפּילנדיק, געלייענט דאָס העפט, נאָר אַ ריר געטון פון צייט צו
 צייט אַ קלאַויש אין דער שטיי, כדי נישט צו שטערן די שכנים.
 על-פי-רוב האָט זי נישט געלייענט, נאָר געחלומט, ס'האָט זי אַרומ-
 גענומען אַ געפיל פון דאַנקבאַרקייט און צערטלעכקייט צום דאָזיקן
 מענטשן, וואָס האָט רחמנות געהאַט אויף איר, געלייענט אין איר
 נשמה מיט דער געהיימיניספולער אינטואיציע פון אַ גוטן מענטשן.
 זי האָט נישט געקאָנט צוזאַמענעמען אירע געדאַנקען. זי איז געווען
 אזוי גליקלעך און אומעטיק — אומעטיק!.. אַ, ווי ס'האָט איר ווי
 געטון דער קאָפּ!...

די גאַנצע נאַכט איז איר אַדורך אין אַנגענעמע און נישט אַנ-
 גענעמע חלומות, אין אַ דערשלאָנגדיקן טרויער. בייטאָג האָט זי גע-
 וואָלט אַרויסגיין, כדי זיך אָפּצוטרייסלען פון דער פאַרגליווערונג. הגם
 דער קאָפּ האָט איר נאָך ווי געטון, איז זי אַרויס, און כדי צו גע-
 פינען פאַר זיך אַ ציל, האָט זי זיך איינגעקויפט אַ סך זאַכן אין אַ
 גרויסן מאַגאַזין. זי האָט נישט געטראַכט, וואָס זי טוט, די גאַנצע
 צייט האָט זי אומבאַווסט געטראַכט וועגן קריסטאָפּן. ווען זי איז
 אַרויס דערשלאָנג און שרעקלעך אומעטיק, האָט זי צווישן דעם המון
 אויף יענער זייט גאָס פּלוצלינג דערזען קריסטאָפּן. ער האָט זי אויך
 דערזען. זי האָט אויסגעשפּרייט צו אים די הענט. ס'האָט געדויערט
 אַן אויגנבליק. קריסטאָפּ איז געבליבן שטיין. ער האָט זי דערקענט
 און האָט אַ שפּרונג געטון צו איר. אַנטוואַנעט האָט זיך אויך באַמיט
 צוצוגיין צו אים. אָבער דער שטראַם מענטשן האָט זי מיטגעריסן, ווי
 אַ שטרוי, און אַן אָמניבוס-פּערד, וואָס האָט זיך אויסגעגליטשט אויפן
 גלאַטן אַספּאַלט, האָט פאַרשטעלט קריסטאָפּן דעם וועג. אַן דעם דאָ-
 זיקן מלשול זענען געשטרויכלט געוואָרן ביידע רייען פאַרנדיקע קאָ-
 דעטעס — ס'איז געוואָרן אַ ריזיקע מחיצה, וואָס מען האָט בשום אופן
 נישט געקאָנט אַדורכגיין. פּונדעסטוועגן האָט זיך קריסטאָפּ באַמיט

גדורכצורייסן זיך, ער האָט זיך פאַרפלאַנטערט צווישן די קאַרטעס
און נישט געקאָנט מאַכן קיין טריט, נישט פאַרויס און נישט צוריק.
ווען ער האָט זיך לסוף אַרויסגעקריגן און זיך צוגעקריגן צו יענעם
אַרט, וווּ ער האָט געזען אַנטוואַנעט, איז זי שוין געווען ווייט. אומ-
זיסט האָט זי זיך געראַנגלט קעגן דעם שטראַם מענטשן, זי האָט זיך
געמוזט אָן ווידערשטאַנד אונטערגעבן. זי האָט געהאַט דאָס געפיר,
אַז איבער איר הענגט עפעס אַ פאַטום, וואָס לאָזט איר נישט באַגע-
גענען זיך מיט קריסטאָפּן, און ס'איז אומזיסט דער קאַמף קעגן אים.
ווען ס'האָט זיך איר איינגעגעבן פטור צו ווערן פונם המון, האָט זי
שוין נישט געפרוּווט גיין צוריק. זי האָט זיך געשעמט. וואָס וואָלט
זי אים געהאַט דעם מוט צו זאָגן? מיט וואָס וואָלט זי פאַרענטפערט
איר האַנדלונג? וואָס וואָלט ער געטראַכט? — זי איז אַנטלאָפן אַהיים.
ערשט אין שטוב האָט זי זיך באַרויקט. נאָר ווען זי האָט זיך
געפונען אין טונקעלן צימער, האָט זי זיך אַנידערגעזעצט ביים טיש און
נישט געהאַט דעם מוט אויסצוטון די הענטשקעס. זי איז געווען אומ-
גליקלעך, וואָס זי קאָן מיט אים נישט רעדן, אָבער גלייכצייטיק האָט אַ
ליכט אויפגעשטראַלט אין איר האַרצן. זי האָט שוין נישט געזען די
פינסטערניש און נישט די פרעסנדיקע קראַנקהייט. אָן אַ סוף האָט זי
זיך איינגעזוהרט אין קאָפּ אַלע פרטים פון דער סצענע, וואָס איז נאָר
וואָס פאַרגעקומען. זי האָט פאַרביטן די פרטים און זיך פאַרגעשטעלט,
וואָס עס וואָלט געווען, ווען עס וואָלט פאַרגעקומען אַנדערש. זי האָט
געזען, ווי זי שפרייט אויס צו אים די הענט, זי האָט געזען דעם
אויסדרוק פון פרייד אויף קריסטאָפּס פנים — און זי האָט געלאַכט
צו זיך. זי איז רויט געוואָרן, און אין דעם פינסטערן צימער, וווּ
ס'האָט זי קיינער נישט געקאָנט זען וווּ זי האָט זיך אַליין כמעט
נישט געקאָנט זען, האָט זי ווידער אויסגעצויגן צו אים אירע אַרעמס.
אַ! אַנדערש טון וואָלט זי נישט געקאָנט. זי האָט געפילט, אַז זי גייט
אונטער, און דעריבער האָט זי זיך אינסטינקטיוו אָנגעקלאַמערט אָן
דעם שטאַרקן גייסט, וואָס איז פאַרבייגעשווומען און אָנגעקוקט זי מיט
אַ גוטן בליק. איר האַרץ, פול מיט צערטלעכקייט און ווייטיק, האָט
גערופן. צו אים אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט:

— העלף מיר! ראַטעווע מיך!

זי איז אויפגעשטאַנען אין היץ, אָנגעצונדן דעם לאַמפּ און גע-
נומען פאַפיר און פעדער. זי האָט געשריבן צו קריסטאָפּן. דעם דאָ-

זי קן שעמעווידיקן, שטאַלצן מיידל וואָלט קיינמאָל נישט איינגעפאַדן צו שרייבן צו אים, ווען נישט די קראַנקהייט, וואָס האָט זי באַהערשט. זי האָט נישט געוויסט, וואָס זי שרייבט, זי האָט זיך נישט געקאָנט באַהערשן. זי האָט אים גערופן, געזאָגט, אַז זי האָט אים ליב... אין מיטן בריוו איז זי געבליבן שטיין דערשראָקן... זי האָט געוואָלט פאַרריכטן דעם בריוו, אָבער איר ווילן האָט זיך געבראַכן. דער קאַפּ איז געווען פּוסט און האָט געברענט. ס'איז איר שווער געווען צו געפינען ווערטער. זי איז געווען דערשלאָגן פון מידקייט. זי האָט זיך געשמט... צו וואָס דאַרף מען עס? זי האָט גוט געוויסט, אַז זי מאַכט זיך אילוזיעס, אַז זי וועט דעם בריוו קיינמאָל נישט אָפּ-שיקן... און ווען זי וויל עס אפילו יאָ טון, וווּ וואָלט זי אים גע-שיקט? זי ווייס דאָך אפילו נישט קריסטאָפּס אַדרעס... אַרעמער קרי-סטאָף! און מיט וואָס וואָלט ער איר געקאָנט העלפן, אפילו ווען ער ווייס שוין אַלץ און ווען ער איז צו איר גוט?... שוין צו שפּעט! גיין, גיין, — אַלץ אומזיסט. ס'איז געווען די לעצטע אָנשטרענגונג פון אַן אויסגענידקן פּויגל, וואָס האָט אומזיסט געפאַכעט מיט די פליגל. מ'האַט זיך געמוזט אונטערגעבן.

זי איז נאָך לאַנג געזעסן ביים טיש, פאַרוונקען אין די געדאַנ-קען און פאַרשטייערעט. ס'איז שוין געווען נאָך חצות, ווען זי איז קיים אויפגעשטאַנען, — מוטיק, מיט מעכאַנישער רגילות, אַריינגע-שטעקט דעם בריוו אין אַ ביכל פון איר קליינער ביבליאָטעק, נישט האַבנדיק קיין כוח אים צו באַהאַלטן אָדער צוצערייסן. דערנאָך האָט זי זיך געלעגט אין בעט, ציטערנדיק פון היץ. די רעטעניש האָט זיך אויפגעלייזט: זי האָט געפילט, אַז גאָטס רצון ווערט מקיים, און אַ אַרויסע רו איז אַראָפּ אויף איר נשמה.

זונטיק אינדערפרי, ווען אַליווער איז געקומען פון דער שולע, האָט ער געפונען אַנטוואַנעטן אין בעט. זי האָט גערעדט פון היץ. מ'האַט גערופן אַ דאָקטאָר. ער האָט פעסטגעשטעלט גאַלפּירינדיקע שווינדוכט.

אַנטוואַנעט האָט זיך קלאָר געמאַכט איר לאַגע אין די לעצטע

טעג. לטוף איז איר קלאָר געוואָרן די סיבה פון איר גייסטיקער
אמרו, וואָס האָט זי געשראָקן. דער קליינער אומגליקלעכער אַנטואַ-
בעט, הָיִט האָט זיך געשעמט פאַר זיך אַליין, איז לייכטער געוואָרן
ביים געדאַנק, אַז שולדיק אין דעם אַלעמען איז איר קראַנקהייט. זי
האַט נאָך געהאַט גענוג מוט צו טראַכטן וועגן דער צוקונפט, צו
פאַרברענען אירע פאַפירן און צוצוגרייטן אַ בריוו פאַר מאַדאַם נאַטאַן.
זי האָט זי געפּעטן אַכטונג צו געבן אויף איר ברודער אין די
ערשטע וואָכן נאָך איר „טויט“ (זי האָט נישט געהאַט קיין מוט אָנ-
צושרייבן דאָס דאָזיקע וואָרט).

דער דאָקטאָר האָט שוין גאַרנישט געקאָנט העלפן, די קראַנק-
הייט איז געווען זייער שטאַרק, און אַנטוואַנעטס אָרגאַניזם איז געווען
שרעקלעך אויסגעמאַטערט פון די שווערע יאָרן.

אַנטוואַנעט איז געווען רויק. ווען זי האָט געזען, אַז זי איז
אַ פאַרלירענע, האָט זי זיך באַפרייט פון אירע זאָרגן. אין אירע
געדאַנקען זענען אויפגעשוומען אַלע צרות, וואָס זי האָט דורכגע-
לעבט. זי האָט געזען, אַז דאָס ווערק פון איר לעבן איז דערפילט,
איר טייערער אַליווער איז געוואָרן עוועט — און אַ גרויסע פרייד האָט
דורכגעדרונגען איר נשמה. זי האָט גערעדט צו זיך:

— איך האָב עס אויפגעטון.

זי האָט זיך געמוסרט, וואָס זי איז אַזוי שטאַרק:

— נישט מיט מיין כוח האָב איך עס באַוויזן, גאָט האָט מיר

געהאַלפן.

און זי האָט געדאַנקט גאָט, וואָס ער האָט איר געלעזט לעבן,
ביז זי האָט דערפילט איר אויפגאַבע. ס'האַט איר אַ ביסל וויי געטון,
וואָס זי מוז איצט אַוועק פון דער וועלט, אָבער זי האָט קיין הענה
נישט געהאַט זיך צו באַקלאַגן, ווייל דעמאָלט וואָלט זי געווען אומ-
דאַנקבאַר צו גאָט. ער האָט זי דאָך געקאָנט רופן צו זיך פריער. און
וואָס וואָלט געווען, ווען זי גייט אַוועק פון דער וועלט מיט אַ יאָר
צוריק? זי האָט געקרעכצט און מיט דאַנקבאַרקייט זיך אונטערגעגעבן.
הגם זי האָט געליטן, האָט זי זיך אָבער נישט געקלאַגט, —
חזק די שעהן פון שווערן שלאָף. דעמאָלט פלעגט זי צייטנווייז קרעכצן,
ווי אַ קליין קינד, זי האָט געקוקט אויף זאָכן און אויף מענטשן מיט
אַ שמייכל פון רעזיגנאַציע. צו זען אַליווערן איז געווען פאַר איר
אַן אייביקע פרייד. זי האָט אים געבעטן, ער זאָל האַלטן איר האַנט

אין זיינער. זי האָט אים געבעטן, ער זאָל לעגן זיין קאָפּ אויף איר קישן און האָט אים לאַנג און שווייגנדיק געקוקט אין די אויגן. דער-נאָך האָט זי זיך אויפגעזעצט, אָנגענומען מיט די הענט זיין קאָפּ און געזאָגט:

— אַ, אַליווער!... אַליווער!...

זי האָט אַראָפּגענומען פון האַלז איר מעדאַליאָן און אָנגעטון אים אַליווערן. זי האָט איבערגעגעבן איר טייערן ברודער דעם גלח, פאַר וועלכן זי האָט זיך מתווה געווען, דעם דאָקטאָר, — אַלעמען. ס'איז קענטיק געווען, אַז איצט לעבט זי נאָר מיט אים, אַז שטייענ-דיק אויפן גרענעץ פון טויט, אַנטלויפט זי צו זיין לעבן, ווי אויף אַ רויקן אינזל. פון צייט צו צייט איז זי געווען פאַרשכורט פון אַ מיסטישער התפעלות, פול מיט צערטלעכקייט און אמונה. זי האָט שוין מער נישט געפילט איר קראַנקהייט, איר צער האָט זיך פאַר-וואַנדלט אין אַ פרייד — אַ געטלעכע פרייד, וואָס האָט אַרויסגע-שטראַלט פון איר מויל און פון אירע אויגן. זי האָט אָן אויפהער איבערגעחזרט:

— איך בין גליקלעך...

ביסלעכווייז האָט זי גענומען באַהערשן אַ פאַרגליווערונג. אין די לעצטע מינוטן פון קלאָרן זינען זאָבן אירע ליפן געשעפטשעט. ס'איז געווען קענטיק, אַז זי חזרט זיך עפעס איין. אַליווער איז צוגעגאַנגען צו איר בעט און זיך איבערגעבויגן. זי האָט אים דער-קענט און האָט לייכט אַ שמייכל געטון. אירע ליפן האָבן זיך ווייטער באַוועגט, און די אויגן זענען פול געוואָרן מיט טרערן. מ'האַט נישט געהערט, וואָס זי רעדט... נאָר אַליווער האָט לסוף אויפגעכאַפט, ווי אַ לייכטן אָטעם, די ווערטער פון אַן אַלטן טייערן ליד, וואָס זיי האָבן אַמאָל אַזוי שטאַרק ליב געהאַט און וואָס זי האָט אים אַמאָל געזונגען:

I will come again, my sweet and bonny,

I will come again...

(כ'וועל זיך אומקערן צו דיר, מיין געליבטער, כ'וועל זיך

אומקערן.)

דערנאָך האָט זי ווידער פאַרלוירן דאָס באַווסטזיין. זי איז

אויסגעגאַנגען.

נישט ווילנדיק האָט אַנטוואַנעט אַרויסגערופן סימפּאַטיע ביי אַ סך מענטשן, וועלכע זי האָט אפילו נישט געקענט, אויך צווישן די שכנים פון דעם הייז. אַליוויערן האָבן פיל פרעמדע מענטשן אויסגעדריקט מיטלייד. אַנטוואַנעטס לויב איז נישט געווען אַזוי איינזאַם, ווי די לויב פון איר מאַמען. אַליוויערס פריינד און חברים, פאַמיליעס, וווּ זי האָט געגעבן לעקציעס, מענטשן, וואָס זי איז זיי שווייגנדיק פאַרבייגעגאַנגען, נישט דערציילנדיק זיי וועגן איר לעבן און נישט וויסנדיק גאַר. נישט וועגן זייער לעבן... אָבער אַלע האָבן זי שטיל באַוונדערט און געוויסט פון איר מסירות-נפש, אפילו אַרעמע-לייט, די וועלטערין, וואָס האָט איר די לעצטע צייט געהאַלפן, קדיינע קרעמערלעך פון דער געגנט, — אַלע האָבן זי באַגלייט צום בית-עולם. אַליוויער איז באַלד גאַך דער שוועסטערס טויט אַריבער אין דעם הויז פון מאַדאַם נאַטאַן. וואָס האָט אים גענומען מיט געוואַלד צו זיך, פּדי אים אַוועקצורייסן פון זיינע ווייטיקן.

דאָס איז געווען דער איינציקער מאַמענט אין זיין לעבן, ווען ער איז געווען בכוח אויסצוהאַלטן אַזאַ שווער אומגליק, דער איינציג-קער מאַמענט, וואָס האָט אים נישט געלאָזט זיך אונטערגעבן דער פאַרצווייפלונג. ער האָט נאָר-וואָס אָנגעהויבן צו לעבן אַ גיי לעבן, געהערט צו אַ געוויסער גרופע, און נישט געקוקט אויף זיין טרויער, געוואָרן מיטגערין פון שטראָם. די ענינים און די דאגות פון דער שולע, דער גייסטיקער פיבער, די עקזאַמענס און דער לעבנס-קאַמף האָבן אים נישט געלאָזט זיך פאַרשליסן אין זיך. ער האָט נישט גע-קאַנט זיין אַליין. ער האָט נישט געליטן, און דעריבער איז ער גע-ראַטעוועט געוואָרן. ווען עס געשעט מיט אַ יאָר פריער אָדער מיט אַ פּאַר יאָר שפעטער, וואָלט ער געווען אַ פאַרפאַלענער.

און דאָך האָט ער זיך אָפּגעוונדערט מיט די געדאַנקען וועגן דער שוועסטער פון דער גאַנצער וועלט. ער האָט געהאַט צער, וואָס ער קאָן נישט בלייבן אינם צימער, וווּ זיי האָבן אַמאָל צוזאַמען גע-וווינט. ער האָט נישט געהאַט קיין געלט. ער האָט געהאַפּט, אַז די וואָס זענען פלומרשט פאַראינטערעסירט מיט זיין גורל, וועלן פאַר-

שטיין, ווי ווייט אומגליקלעך ער איז, וואָס ער קאָן נישט ראַטעווען איר אייגנטום. נאָר קיינער האָט עס, משמעות, נישט פאַרשטאַנען. פאַרן געלט, וואָס ער האָט טיילווייז געבאַרגט, טיילווייז פאַרדינט פון די לעקציעס, האָט ער זיך געדונגען אַ בוידעם-שטיבל און אַריבערגענומען אַהין, וואָס ס'האָט זיך נאָר געלאָזט, פון זיין שוועסטערס זאַכן: איר בעט, אַיר טיש, איר פּאַטעל. זיי זענען געוואָרן פאַר אים דער קודש-הקדשים פון דער פאַרגאַנגנהייט, וווּ ער האָט געקאָנט אַנטלויפן אין יעדער שעה פון צער.

זיינע חברים האָבן געמיינט, אַז ער האָט אַ געליבטע, ער פלעגט דאָרט זיצן גאַנצע שעהן, אָנגעשפּאַרט דעם שטערן אויף די הענט, און געטרוימט וועגן איר, ווייל צום אומגליק איז אים נישט געבליבן קיין איין בילד אירס — אויסער אַ קליינע פּאַטאַגראַפֿיע פון די קינדער-יאָרן צוזאַמען מיט אים. ער האָט גערעדט מיט איר. ער האָט געוויינט... וווּ איז זי? אַ! ווען זי וואָלט געווען אין עק וועלט, וווּ עס זאָל נישט זיין, אויב ס'וואָלט אפילו אוממעגלעך געווען אַהין צוצוקומען, — מיט וואָס פאַר אַ פרייד, מיט וואָס פאַר אַן אינערלעכן ברען וואָלט ער זיך געלאָזט זי זוכן, דורך טויזנטער יסורים; ווען ער דאַרף אפילו גיין באַרוועס, מיט פאַרבלוטקטע פיס, וואָלט ער אפילו גאַנצע דורות געגאַנגען, אויב יעדער טריט וואָלט אים דערנענטערט צו איר... יאָ... ווען ס'וואָלט נאָר געווען די קלענסטע האַפענונג אַהין צוצוקומען... אָבער גאַרנישט... אין ערגעץ נישט... מען קאָן זי נישט דעריאָגן... ווי גרויס איז געוואָרן די פּוּסטקייט אַרום אים! ווי איינזאַם ער איז גע-וואָרן, ער, דער אומגעלומפערטער, קינדערשער, איצט, ווען זי איז מיט אים נישט געווען און נישט געקאָנט אים ליב האָבן, אַן עצה געבן, טרייסטן. ווער ס'האָט געהאַט דאָס גליק צו קענען די אַבסאָלוטע גרענעצלאָזע אינטימקייט פון אַ ליבנדיקער נשמה, דער האָט דערקענט דעם געטלעכן תּענוּג, — די פרייד, וואָס נאָך איר איז מען אומגליק-לעך דאָס גאַנצע לעבן.

„Nessum maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria“...

(דער גרעסטער ווייטיק פאַר שוואַכע, עמפינדלעכע הערצער איז צו דערקענען איינמאָל דאָס גרעסטע גליק.)

אָבער אויב ס'איז אפילו גרויס דער צער פון דעם מענטשן, בעת ער פאַרירט זיינע נאָענטסטע, אין די ערשטע יאָרן פון זיין

לעבן. — איז נאך שרעקלעכער, אייב ער פארלירט זיי שפעטער, ווען די לעבנס-קוואלן זענען שוין אויסגעטריקנט. אַליווער איז געווען יונג, און כּאָטש ער איז געווען אין טרויער, האָט ער דאָך געבענקט צום לעבן. עס טרעפט אָפט אַזוי נאָכן פאַרלירן אַ טייערן מענטשן: ס'האָט זיך געדאַכט, אַז אַנטוואַנעט האָט אין איר ברודער אַריינגעהויכט אַ טייל פון איר נשמה. ער האָט געגלויבט אין דעם, הגם ער האָט נישט געהאַט קיין גלויבן אין גאָט, ווי זי. ער האָט זיך אַיינגערעדט אין האַרצן, אַז זיין שוועסטער איז נישט אינגאַנצן געשטאָרבן, אַז זי לעבט נאָך, ווי זי האָט אים צוגעזאָגט. אין ברעטאַניע איז פאַראַן אַ לעגענדע-דע, אַז די, וואָס גייען אַוועק יונגערהייט פון דער וועלט, שטאַרבן נישט, נאָר זיי שוועבן אַרום איבער די ערטער, וווּ זיי האָבן געוואוינט, ביז עס ווערן זיי דערפילט די יאָרן, וואָס עס איז זיי באַשטימט גע-ווען. אָט אַזוי איז אַנטוואַנעט געוואַקסן צוזאַמען מיט אַליווערן. ער האָט איבערגעלייענט די פאַפירן, וואָס זי האָט געלאָזט. צום אומגליק האָט זי כמעט אַלץ פאַרברענט, אגב איז זי נישט געווען פון יענע פרויען, וואָס פאַרצייכענען טריי זייער אינערלעך לעבן. זי האָט זיך געשעמט צו אַנטפלעקן אירע געדאַנקען צוליב אומדיסקרעטער און אומגעזונטער נייגעריקייט. זי האָט נאָר פאַרמאָגט אַ קליין נאָטיץ-ביכל, וואָס קיינער אויסער איר האָט נישט געקאָנט פאַרשטיין — אַ קאַלענדער, וווּ זי האָט אָן שום באַמערקונגען פאַרצייכנט באַשטימטע טעג, קליינע געשעענישן פון איר טאָג טעגלעך לעבן, וואָס זענען געוואָרן פאַר איר אַ קוואַל פון פרייד, און וואָס זי האָט געקאָנט אויסלעבן אין זיך אָן שום נויטווענדיקייט און אָן שום באַדערפעניש צו פאַר-צייכענען זייערע פרטים. כמעט אַלע פרטים האָבן זיך באַצויגן צו אַליווערס לעבן. אַלע בריוו, וואָס ער האָט צו איר געשריבן האָט זי באַהאַלטן און נישט פאַרלירן קיין איינעם פון זיי. אַ, ער איז נישט געווען אַזוי פאַרויכטיק! כמעט אַלע בריוו וואָס ער האָט געקריגן זע-נען פאַרלירן געגאַנגען. צו וואָס טויגן אים בריוו? ער האָט דעמאָלט געטראַכט, אַז זיין שוועסטער וועט אייביק זיין מיט אים, אַז אָט דער ליבעס-קוואַל וועט קיינמאָל נישט אויסטרוקענען. ער איז געווען זיכער, אַז ער וועט שטענדיק קאָנען שטיילן אין אים זיין דאַרשט. דעמאָלט האָט ער לייכטזיניק פאַרשווענדעט די באַקומענע ליבע, און איצט האָט ער געוואַלט זאַמלען אַ טראַפּן נאָך אַ טראַפּן. ווי געריט איז ער גע-ווען, ווען ער האָט געבלעטערט איינס פון אַנטוואַנעטס מוזיק ביכער

אָדער ער האָט געפונען אויף אַ שטיקל פּאַפּיר די ווערטער:

— אַליוויער, מיין טייערער אַליוויער!

ער האָט געהאַלטן ביים חלשן, געכליפעט, צוגעדריקט צו זיין מויל די פאַרשוונדענע לייפן, וואָס האָבן צו אים אַרויסגערעדט פון קבר. פון יענעם טאָג אָן האָט ער געבלעטערט יעדן בוך באַזונדער פון זייט צו זייט, אפשר וועט ער געפינען נאָך עפעס פון אירע אי-בערלעבונגען. ער האָט געפונען דעם בריוו צו קריסטאָפּן. דעמאָלט האָט ער זיך דערוויסט וועגן דעם פאַרבליגענעם ראַמאַן וואָס איז פאַרגעקומען אין איר. צום ערשטן מאָל האָט ער אַריינגעדראַנגען אין אירע אינערלעכע איבערלעבונגען, וואָס ער האָט ביז דעמאָלט נישט געקענט און זיך אפילו נישט באַמיט צו קענען. ער האָט דורכגעלעבט די לעצטע טעג, ווען ער האָט זי פאַרקאָן און זי האָט אויסגעשפּרייט די הענט צום אומבאַקאַנטן פּריינד. זי האָט אים קיינמאָל נישט דער-צייט, אַז זי האָט שוין געזען קריסטאָפּן. פון עטלעכע שורות אין בריוו האָט ער זיך אָנגעשטויסן, אַז זיי האָבן זיך שוין געזען אין דייטשלאַנד. ער האָט פאַרשטאַנען, אַז קריסטאָפּ האָט אַ טובה געטון אַנטוואַנעטן אין אַ געוויסן פּאַל, וואָס זיינע פּרטים האָט ער נישט געוויסט, און אַז פון דעמאָלט אָן הויבט זיך אָן אַנטוואַנעטס געפיל צו קריסטאָפּן, וואָס זי האָט באַהאַלטן אין זיך ביז איר טויט.

קריסטאָפּ וועלכֿן ער האָט שוין סיי ווי לייב געהאַט צוליב זיינע ווערק, איז אים איצט געוואָרן אָן אַ שיעור טייער. יא, זי האָט אים לייב געהאַט. אַליוויערן האָט זיך געדאַכט, אַז אין קריסטאָפּן האָט ער לייב זיין שוועסטער. ער האָט געטון אַלץ, וואָס איז מעגלעך געווען זיך צו אים צו דערנענטערן. ס'איז נישט לייכט געווען אַרויפצוקומען אויף זיינע שפורן. קריסטאָפּ איז נאָך דער מפּלה פאַרשוונדן געוואָרן אין דעם פאַריזער תּהום, און ער האָט זיך פון אַלעמען דערווייטערט, און קיינער האָט זיך מיט אים נישט פאַראינטערעסירט. — אין חדשים אַרום האָט אַליוויער באַגעגנט קריסטאָפּן. אין גאַס, בעת קריסטאָפּ איז געווען בלייך און מאַגער נאָך דער איבערגעקומענער קרענק. נאָר ער האָט קיין מוט נישט געהאַט אים אָפּצוהאַלטן. ער האָט אים באַגלייט פון דער ווייטן ביז זיין שטוב, ער האָט אים געוואָלט אָנשרייבן, נאָר קיין העזע נישט געהאַט. וואָס זאָל ער אים שרייבן? אַליוויער איז נישט געווען איינזאַם. אַנטוואַנעט איז געווען מיט אים. איר ליבע אין רייניקייט איז אים אַריבער אין זיין נשמה. דער געדאַנק אַז זיין

שוועסטער האָט לייב געהאַט קריסטאָפּן, האָט גורם געווען, אָו ער האָט זיך אין קריסטאָפּס געגנוואָרט גערויטלט, פונקט ווי ער וואָלט געווען זי. און דאָך וויפּיל וואָלט ער השק געהאַט צו רעדן מיט אים וועגן איר! ער האָט אָבער נישט געקאָנט. איר סוד האָט אים געברייט דאָס מויל.

ער האָט זיך באַמיט צו טרעפּן קריסטאָפּן, ער איז געגאַנגען אין אַלע ערטער, ווו ער האָט אים געקאָנט טרעפּן. ער האָט געברענגט פון דעם פאַרלאַנג אים צו דערלאַנגען זיין האַנט, און ווען ער האָט אים געזען האָט ער זיך באַהאַלטן, ער זאָל אים נישט באַמערקן. לטוף האָט אים קריסטאָפּ באַמערקט אין דעם סאַלאָן פון באַ-קאַנטע, ווו זיי האָבן זיך אין אַ געוויסן אַוונט געטראָפּן. אַליווער האָט זיך געהאַלטן פון דער ווייטן און גאַרנישט גערעדט, נאָר אים אָנגעקוקט, און בלי ספק האָט יענעם אַוונט געשוועבט אַרום אַליווערן אַנטוואַנעטס גייסט, ווייל קריסטאָפּ האָט זי דערזען אין אַליווערס אויגן, און איר בילד, וואָס האָט פּרוּצלינג אַרויסגעטויכט, האָט אים געטריבן דורכצוגיין דעם גאַנצן סאַלאָן מיט געסט און צוצוגיין צום אומבאַ-קאַנטן שליח, וואָס האָט אים, ווי דער יונגער הערמעס געבראַכט אַ טרויעריקן גרוס פון דעם געבענטשטן שאָטן.

רֶאָמֶען רֶאָלֶאן

זשאן קריסטאף

אין שטוב

זיבעטער באנד

פון פראנצויזיש

אהרן מארק

קאָאָפּעראַטיוו „פריכער“, ווארשע 1929

Printed in Poland

ROMAIN ROLLAND
JEAN-CHRISTOPHE
Wyd. „BYCHER”, Warszawa
1 9 2 9

Drukarnia B-CI WÓJCIKIEWICZ
Warszawa, Pawia 10, tel. 265-82

ל'הָאָב אַ פֿריינטו ס'אַראַ תּענוג עס איז פֿאַר אַ מענטשן צו גע-
פֿינען אַ פֿריינטלעכע נשמה, צו וועלכער ער קאָן זיך צוטוליען אין
אַ שלעכטער צייט, אַ האַרציקן טרייען מקלט, וווּ מען קאָן אָפּפֿאַפֿן
דעם אָטעם און וואַרטן ביז דאָס האַסטיק־פּולסירנדיקע האַרץ וועט
זיך באַרויקן! נישט צו זיין מער איינזאַם, נישט זיין געצווונגען צו
שטיין אייביק באַוואָפֿנט אויף דער וואַך, מיט אָפּענע, נישט אויסגע-
שלאַפּענע אויגן, אין אייביקער שרעק, אַז אָט פֿאַלט מען פֿון מיד-
קייט! אַז דו האַסט אַ טרייען חבֿר, אין וועמענס הענט דו האַסט
איבערגעגעבן דיין גורל און וואָס דיין גורל טראָגסטו אין דייע
הענט; צו געניסן לִסוּף פֿון דער רו, צו שלאַפֿן, בעת יענער וואַכט,
און צו וואַכן בעת יענער שלאַפֿט; צו דערקענען די פֿרייד, אַכטונג
צו געבן איבער דעם געליבטן מענטשן, וואָס גיט זיך איבער דיין
השגחה, ווי אַ קינד; צו דערקענען די העכסטע פֿרייד, זיך איבער-
צוגעבן צו פֿילן, אַז אַלע דייע סודות זענען פֿאַר אים אָפֿן, אַז דו
געפֿינסט זיך אין זיין רשות. און ווען דו פֿילסט זיך אַלט און אויס-
געמאַטערט פֿונם לעבן, — לעבסטו ווידער אויף, דו ווערסט יונג און
פֿריש אין דעם גוף פֿון דיין פֿריינט, דערזעסט מיט זיינע אויגן די
גייע וועלט, גלעסט מיט זיינע חושים די שיינקייט פֿון דער וועלט
און דו האַסט הנאה פֿון לעבן מיטן האַרץ פֿון דיין פֿריינט... און דו
ליידסט מיט אים צוזאַמען... יאָ! אויך די יסורים זענען אַ פֿרייד.
אַבי מען ליידט צוזאַמען!

ל'הָאָב אַ פֿריינט! ער איז ווייט פֿון מיר און גלייכצייטיק
נאָענט — שטענדיק איז ער אין מיר. איך באַזיץ אים און געהער
צו אים. מײן פֿריינט האָט מיך לײב. איך בין זײנער, די לײבע צע-
שמעלצט אונזערע נשמות און מיר ווערן איין נשמה.

ווען קריסטאָף האָט זיך אויפגעכאַפט צומאַרגנס נאָכן אָוונט ביי די רוסענס, האָט ער ראשית אַ טראַכט געטון וועגן אַליווער זשאַ-נען. ס'האָט אים אָנגעכאַפט אַ שטאַרקער פאַרלאַנג אים צו זען. ער האָט זיך אויפגעהויבן און איז אַרויס. ס'איז נאָך געווען פאַר אַכט. דער פרימאַרגן איז געווען אַ וואַרעמער און אַביסל אַ שווער-דריקנ-דיקער. אַ פריצייטיקער אַפּריל-טאָג. אַ שטורם האָט זיך געצויגן איי-בער פאַרנו.

אַליווער האָט געווינט ביים באַרג פון דער הייליקער זשאַ-נעוועוו, אין אַ געסל נישט ווייט פונם זשאַרדען-דע-פלאַנט. דאָס הייז האָט זיך געבונען אין דעם שמאַלסטן הויף פון דער גאַס. די טרעפּ האָבן געפירט אין אַ לאַנגן פינסטערן הויף, וווּ ס'האָבן זיך געטראָגן פאַרשידענע שלעכטע רוחות. די קרומע טרעפּלעך זענען גע-ווען צוגעשפאַרט צו אַ שמוציקער וואַנט, פיל מיט בליי-פלעקן. אויפן דריטן שטאַק האָט געעפנט די טיר אַן עלטערע צעשויבערע פרוי אין אַ נאַכט-קלייד. ווען זי האָט דערזען קריסטאָפּן, האָט זי האַסטיק פאַרמאַכט די טיר. אין קאָרידאָר זענען געווען אַסאַך דירות. דורך די פאַרמאַכטע און אָפּענע טירן האָט מען געהערט קולות פון קינ-דער, וואָס האָבן זיך געריסן און געמאַכט אַ גרויסן געפילדער. דאָס איז געווען אַ טומלדיקער מישמאַש פון אַ מיאוס פאַרפינסטערט לעבן, וואָס איז געווען אָנגעהויפנט איינס אויפן אַנדערן אין די נידעריקע שטאַקן, צוזאַמענגעפרעסט אַרום דעם שטינקענדיקן הויף. קריסטאָף האָט דערפילט אַן עקל און געפרעגט ביי זיך, וואָס פאַר אַ האַפענונג-גען און באַגערן האָבן אַוועקגעשלעפט אָט די מענטשן ווייט פון די פעלדער, וווּ ס'איז פאַראַן לפחות גענוג לופט פאַר אַלעמען, און וואָס פאַר אַ נוצן קאָנען זיי האָבן פון פאַרנו, וווּ זיי האָבן גוור גע-ווען אויף זיך אָפּצולעבן זייערע יאָרן אין אַ פינסטערן קבר. ער איז אַרויף אויפן שטאַק, וווּ ס'האָט געווינט אַליווער. ביי דער טיר איז געהאַנגען אַ שוור פון אַ גלעקל. קריסטאָף האָט אַ צי געטון אַזוי שטאַרק, אַז ס'האָבן זיך געעפנט עטלעכע טירן מיטאַמאָל. אַליווער האָט געעפנט. קריסטאָף האָט באַוונדערט די

פשוטע עלעגאנץ פון זיינע קליידער, וואָס זענען געווען אויפגעהאַלטן זייער זאָרגעוודיק; און די דאָזיקע אויפמערקזאַמקייט, וואָס אין אַן אַנדער זאָרט וואָלט ער עס כמעט נישט געפילט, איז דאָ געווען פאַר אים אַן אָנגענעמע איבעראַשונג. אין דער שמוציקער סביבה האָט עט געמאַכט דעם איינדרוק פון עפעס פריילעכס און געזונטעס. דעם זעלבן איינדרוק האָבן דעם פאַריקן אָוונט געמאַכט אויף אים אַליוויערס ערלעכע קלאַרע אויגן. ער האָט אים דערלאָנגט אַ וואַנט. אַליוויער האָט אויסגעזען דערשראָקן און געשטאַמלט:

— איר דאָ?

קריסטאָף, וואָס איז געווען פאַרנומען מיט אַליוויערס סימפּאַ טישער צעטומלטקייט, האָט אָנשטאַט אַן ענטפּער, אַ שמיכל געטון. ער האָט אָפּגערוקט אַליוויערן אין אַ זייט און איז אַריין אין דעם איינציקן צימערל, וואָס האָט געדינט אי פאַר אַ שלאָף-צימער, אי פאַר אַן אַרבעט-צימער. ביים פּענסטער, צוגערוקט צו דער וואַנט, איז געשטאַנען אַ שמאַל אייזערן בעטל. קריסטאָפּס אויפּערוואַקמייט האָט צוגעצויגן דער גרויסער הויפּן קישנס צוקאַפּנס דער בעט. אין צימער זענען געווען דריי שטולן, אַ שוואַרצער, לאַקירטער טיש, אַ קליינע פּיאַניאָ און אין אָרדענונג איינגעלעגטע ביכער. דאָס צימערל איז געווען ענג, מיט אַ נידעריקן סופּיט און נישט געהעריק באַ-לויכטן. און דאָך האָט זיך געדאַכט, אַז אין אים איז אויסגעגאַסן די זעלבע קלאַרקייט, וואָס עס האָבן פאַרמאַגט די אויגן פון זיין באַלעבאַס. אַלץ איז געווען ריין און פיין-איינגעסדרט, ווי דורך אַ פּרויען-האַנט. עטלעכע ריזן אין אַ גלאַז האָבן אַריינגעבראַכט אַביסל פּריינג אין די דאָזיקע פיר ווענט, וואָס זענען געווען באַהאַנגען מיט רעפּראָדוקציעס פון אַלטע פּלאַרענטינער מאָלער.

— איר זענט, אַלזאָ, געקומען מיך זען? — האָט אַליוויער איר בערגעזוהרט מיט פרייד.

— צום טיילו, ל'האָב דאָך געמוזט אַזוי טון, — האָט געענט-פערט קריסטאָף, — איר וואָלט דאָך צו מיר נישט געקומען.

— אַזוי מיינט איר? — האָט געפרעגט אַליוויער.

נאָר באַלד האָט ער צוגעגעבן:

— יאָ, איר זענט גערעכט, אָבער נישט דערפאַר, וואָס ל'האָב

נישט געוואָלט.

— וואָס האָט אייך געשטערט?

— דאָס, וואָס כ'האַב צו שטאַרק געוואָלט.
 — אַ שיינער אויסרייד.
 — אוודאי. נאָר לאַכט נישט פון מיר. כ'האַב מורא געהאַט.
 סאָמער ווילט איר נישט אַזוי שטאַרק זיך זען מיט מיר.
 — כ'האַב אויך מורא געהאַט דערפאַר. און דאָך, כ'האַב אייך
 געוואָלט זען, בין איך געקומען. און אויב ס'וועט אייך נישט זיין
 אנגעגעסן, וועל איך עס באַלד דערקענען.
 — דערצו איז נויטיק, איר זאָלט זייער אויפּמערקזאַם אַכטונג
 געבן.

זיי האָבן זיך איבערגעקוקט מיט אַ שמייכל.
 אַליוויער האָט געזאָגט:
 — נעכטן בין איך געווען נאַריש. כ'האַב מורא געהאַט, סאָמער
 געפעל איך אייך נישט. מײן שעמעוודיקייט איז אַן אמתע קרענק.
 איך קאָן פשוט נישט רעדן.
 — באַדויערט נישט. אין אייער לאַנד זענען פאַראַן אַסאַך רע-
 דעוודיקע מענטשן און מיר פרייען זיך זייער צו באַגעגענען אַ
 מענטשן, וואָס שווייגט פון צייט צו צייט, מעג עס זיין קעגן זיין
 ווילן, אַפילו צוליב שעמעוודיקייט.

קריסטאָף האָט געלאַכט, צופרידן פון זיין אייגענעם ווײן
 — זענט איר, אַלזאָ, געקומען מיך באַזוכן צוליב מײן שווייגן?
 — יאָ, צוליב אייער שווייגן. צוליב דעם באַזונדערן אופן פון
 אייער שווייגן. עס זענען פאַראַן פאַרשידענע אופנים פון שווייגן.
 אייער מײן געפעלט מיר — אַט איז אַלץ.
 — ווי האָט איר געקאָנט פילן צו מיר אַ סימפּאַטיע? איר האָט
 דאָך מיך כמעט נישט געזען?

— דאָס איז מײן זאַך. כ'האַב נישט לײב לאַנג אויסצוקלייבן.
 ווען ס'גייט מיר פאַרביי אַ פנים, וואָס געפעלט מיר, באַשליס איך
 תיכף נאָכצויגן דעם מענטשן, ביז כ'וועל אים דעריאָגן.
 — צי מאַכט איר נישט אַמאָל קיין טעות?
 — גאַנץ אָפט.

— אפשר האָט איר איצט אויך אַ טעות?
 — דאָס וועלן מיר באַלד זען.
 — אַ, אויב אַזוי בין איך אַ פאַרפאַלענער! איר וואַרפט אַך
 אויף מיר אַ שרעק. ס'איז גענוג אַ טראַכט צו טון, אַז איר קוקט

אויף מיר, און אַדע מיינע מעלות זאָלן תיכף נעלם ווערן.
קריסטאָף האָט מיט פריינטלעכער נייגעריקייט באַטראַכט דאָס
דאָזיקע עמפּינדלעכע פנים, וואָס איז געוואָרן רויט און בליין. עמפּינד-
דונגען זענען דורכגעלאָפּן איבער אים. ווי וואָלקנס איבער אַ וואַסער.
— טראַץ נערוועישע בריאה! — האָט קריסטאָף געטראַכט, —
ער איז אינגאַנצן ווי אַ פּרוי.

ער האָט אים לייכט אַ גלעט געטון איבערן קני.
— צי גרױבט איר טאַקע, אַז איך בין געקומען מלחמה האַלטן
מיט אייך? איך קאָן נישט פאַרטראַגן די מענטשן, וואָס מאַכן פּסיכאָ-
לאָגישע עקספּערימענטן איבער זייערע פריינט. איך וויל, מיר זאָלן
ביידע האָבן דאָס רעכט צו זיין פריי און אויפריכטיק, איבערצוגעבן
זיך אָפּנהאַרציק אונזערע פאַרלאַנגען אָן פאַלשער בושע, אָן שרעק פאַר-
שפאַרט צו ווערן, אָן שרעק זיך אויסצובאַהאַלטן, — דאָס רעכט ליב
צו האָבן איצט און אין אַ ווילדע אַרום צו פאַרגעסן, צי איז עס נישט
דער פּאַסיקסטער און ערלעכסטער וועג פאַר מענער!

אָליוויער האָט אים ערנסט אָנגעקוקט און געענטפּערט:
— אָן צווייפל. דאָס איז מעגלעך, אָבער איר זענט דער שטאַר-
קער, איר — און נישט איך.

— איך בין זיכער, אַז איר אויך, — האָט געענטפּערט קריסטאָף.
— נאָר אויף אַן אַנדער אופן. יאָ, איך בין געקומען אייך העלפּן זיין
שטאַרק, אויב איר ווילט עס. וויל מיינע פריערדיקע ווערטער דער-
לויבן מיר צוצוגעבן מיט אַ גרעסערער אָפּנהאַרציקייט, ווי ביז איצט.
אַז אָן שום התחייבותן אויף מאַרגן — האָב איך אייך ליב.
אָליוויער איז רויט געוואָרן ביז איבער די אויערן, די בושע
האָט אים פאַרמאַכט דאָס מויל, און ער האָט נישט געפונען קיין
ענטפּער.

קריסטאָפּס אויגן האָבן אַרומגעשוועבט איבערן צימער.
— איר האָט אַ שלעכטע דירה. צי האָט איר נישט נאָך אַ
צימער?

— ליהאַב אַ קעמערל.
— אויף... נישטאָ מיט וואָס צו אָטעמען. ווי קאָנט איר דאָ
לעבן?

— מען געוויינט זיך צו.
— איך וואָלט זיך בשום אופן נישט צוגעוויינט.

קריסטאָף האָט אָפגעקנעפֿלט זיין וועסט און טיף אָפגעאַטעמט.
אָליווער איז צוגעגאַנגען צום פענסטער און עס ברייט צע-

עפנט.

— מסתמא פילט איר זיך שטענדיק שלעכט אין שטאָט, הער קראַפט. איך האָב נישט וואָס מורא צו האָבן פאַר אַן איבערפֿלוס פון בוחות, איך אָטעם אַזוי ווייניק, אַז אומעטום געפֿין איך גענוג לופט פאַר זיך. און דאָך טרעפֿן זומער-נעכט, ווען איך קאָן פשוט נישט אויסהאַלטן. ווען כִּיגִיב אַ טראַכט, אַז דער זומער קומט אָן מיט זיינע הייסע נעכט, ציטער איך. איך זיך אָפ גאַנצע נעכט אויפן בעט און כִּווער שיר נישט דערשטיקט.

קריסטאָף האָט באַטראַכט דעם הויפֿן קישנס אויפן בעט און אָליווערס פאַרמאַטערט פנים. ער האָט דייטלעך געזען, ווי אָליווער ראַנגלט זיך אין דער פינסטערניש, און האָט געזאָגט:

— ציט זיך אַרויס פון דאַנען, צוואַקס זאָלט איר דאָ זיצן?
אָליווער האָט געהויבן מיט די אַקסלען און גלייכגילטיק גע-

ענטפערט:

— וואָס איז די נפקא-מינה, דאָ צי אין אַן אַנדער אָרט... איבערן סופֿיט האָבן גענומען שפּרייזן שווערע טריט. אויפן אויבערשטן שטאָק האָבן זיך געלאָזט הערן שאַרפע קולות און פון צייט צו צייט האָבן די ווענט אַ ציטער געטון פונם רעש, וואָס די אָמניבוסן האָבן געמאַכט אויפן גאַס.

— וואָס איז עס פאַר אַ הויז? — האָט צוגעגעבן קריסטאָף, — אַ הויז מיט שלעכטע ריחות, עקלדיקע שטיקעניש, פאַסקודנע נויט! ווי קאַנט איר אַהער אַריינקומען יעדן אָוונט? צי ברענגט עס איך נישט אַריין אין פאַרצווייפלונג? איך וואָלט דאָ נישט געקאַנט אויס-האַלטן. איך וואָלט בעסער געשלאָפֿן אונטער דער בריק.

— כִּיהאָב אויך געליטן די ערשטע צייטן. סיהאָט דערוועקט אין מיר אַן עקל, פונקט ווי איך. קינדווייז, ווען מען האָט מיך געפירט שפּאַצירן איבער ענגע שמוציקע גאַסן, פלעגט מיר אַנטפּאַלן דאָס האַרץ. כִּיהאָב זיך מאַדנע געשראַקן, נאָר קיין מוט נישט געהאַט עס אויסצוזאָגן. כִּיהאָב זיך געטראַכט: ווען דאָ קומט פאַר אין דער רגע אַן ערד-ציטערניש, וואָלט איך אייביק געבליבן ליגן אין שמוץ. דאָס האָט מיר אויסגעזען, ווי אַ שרעקלעך אומגליק. כִּיהאָב זיך נישט גע-ריכט, אַז מיר וועט דאָ אויסקומי צו ווינען מיט אַייגנעם ווילן.

און לױערל דאָ שוין מסתמא שטאַרבן. צפילױ איצט דערוועקט עס איך מיר אָן עקל, נאָר איך באַמי מיך צו פאַרגעסן. ווען איך גיי אַרויף אויף די טרעפּ, פאַרמאָך איך די אויגן, פאַרשטאַפּ די אויערן, די נאָז, צלע מיינע הושים. כּיפאַרמאָך זיך אינגאַנצן אין זיך. אָט דאָרט, אי-בערן דאָך, זעט מען דעם שפיץ פון אַן אַקאַציע-בוים. איך זיך דאָ אין ווינקל, פרי נישט צו זען קיין שום אַנדער זאַך. אין אָונט, ווען דער ווינט שאַקלט דעם בוים, דוכט זיך מיר, אַז איך בין ווייט פון פאַרזי. דער גערויש פון געדיכטע וועלדער איז מיר קיינמאָל נישט געווען אַזוי אָנגענעם, ווי דער זיידענער שאַך פון די בלעטער אין געוויסע מינוטן.

— יאָ, — האָט געזאָגט קריסטאָף — ליהאַב געוואוסט, אַז איר טרוימט שטענדיק, נאָר ס׳איז אַ שאַד צו פאַרשווענדן אין דעם דאָזיקן קאַמף, אין די קליינלעכע צרות פון לעבן, די פאַנטאַזיע, וואָס איז באַשטימט צו באַשאַפן אַ ניי לעבן.

— צי איז דאָס נישט אונזער אַלעמענס גורל? און איר — צי פאַרשווענדט איר נישט אייערע כּוחות אויף צאָרן און קאַמף? — איך בין עפעס אַנדערש, איך בין געבוירן געוואָרן דערצו. קוקט אָן מיינע אַרעמס, מיינע הענט. פאַר מיר איז דער קאַמף אַן ענין פון געוונט. אָבער איר האָט נישט אַזוי פיל כּוח. ס׳איז קענטיק אויף איר.

אַליווער האָט טרויעריק באַטראַכט זיינע מאָגערע הענט און געזאָגט:

— יאָ, איך בין שוואַך. איך בין שטענדיק געווען שוואַך. אָבער וואָס זאָל מען טון, מען מוז לעבן.

— פון וואָס לעבט איר?

— פון לעקציעס.

— וואָסערע לעקציעס?

— פאַרשידענע. איך לערן לאַטיין, גריכיש, געשיכטע, איך גרייט צו צו מאַטורע-עקזאַמענס, און איך גיב אין אַ שטאַטישער שולע לעקציעס פון מאַראַל.

— וואָסערע לעקציעס?

— פון מאַראַל.

— וואָס איז דאָס פאַראַ שטותעריי. צי לערנט מען אין די שולן מאַרעל?

אָליווער האָט געשמייכלט:
 — פאַרשטייט זיך.
 — צי קאָן מען רעדן דערפון לענגער, ווי צען מינוט?
 — כּוּהאַב צוועלף שעה אַ וואָך.
 — לערנט איר זיי, הייסט עס, צו טון שלעכטס?
 — פאַרוואָס?
 — מען דאַרף נישט רעדן אַזוי פיל, כדי צו וויסן, וואָס גוט
 האָט.

— אָדער כדי גאָרנישט צו וויסן.
 — ס'איז אמת: כדי גאָרנישט צו וויסן. און דער מעטאָד צו טון
 גוטס איז גאָרנישט קיין שלעכטער. גוטס איז נישט קיין לערע, נאָר
 אַ טאַט, נאָר די נייראָסטעניקער פלוידערן וועגן מאָראַל, בעת דער
 ערשטער מאָראַלישער געזעץ איז: נישט צו זיין קיין נייראָסטעניקער.
 פאַרשאַלטענע פעדאָנטן! זיי זענען פונקט, ווי די לאַמע מענטשן, וואָס
 ווילן אַנדערע לערנען גיין.
 — נישט אייך לערנען זיי. ווייל איר קענט עס אַליין. אָבער
 וויפיל מענטשן קענען עס נישט!
 — טאָ לאָזט זיי קריכן אויף אַלע פיר, ווי די קינדער, ביז זיי
 וועלן זיך אַליין אויסלערנען גיין: אָבער צי אויף פיר פיס, צי אויף
 צוויי — ראשית לאָזט זיי גיין!

ער האָט אַרומגעשפרייזט האַסטיק איבערן צימער פון איין עק
 צום צווייטן, נאָר מער ווי פיר שפרייזן האָט ער נישט געקאָנט מאַכן.
 ער איז געבליבן שטיין פאַרן פאַרטעפּיאַן, געעפנט אים, דורכגעקוקט
 די נאָטן, אָנגערירט די קלאַוישן און געזאָגט:
 — שפּילט מיר עפעס.

אָליווער איז אויפגעשפרונגען פון אַרט.
 — איך? אַן אינפאַל!
 — מאַדאַם רוסען האָט מיר געזאָגט, אַז איר זענט זייער מוזי-
 קאַליש. נו, שפּילט!

— פאַר אייך! אַ, כּוּוועל מסתמא שטאַרבן.
 דער נאָיווער אויסגעשריי, וואָס איז אַרויס פון טיפן האַרצן,
 האָט אַרויסגערופן אַ געלעכטער ביי קריסטאָפּן און אפילו ביי אָליווערן
 אַליין, וואָס איז שטאַרק צעטומלט געוואָרן.

— אה-כן, — האָט קריסטאָף געזאָגט, — צי איז עס אַ תּירוץ פאַר אַ פּראָנצווז ?
 אָליווער האָט זיך נאָך אַלץ געווערט :
 — אָבער צו וואָס ? צו וואָס דאַרפט איר עס ?
 — כּוועל אייך באַלד זאָגן, שפּילט.
 — וואָס שפּילן ?
 — וואָס איר ווילט.

אָליווער האָט אַ זיפּץ געטון און זיך געזעצט פאַרן פּיאַנינאָ. אונטערגעוואָרפן דעם באַפּוילערישן ווילן פון זיין פּריינט, וועלכן ער האָט זיך אַליין אויסגעקליבן, האָט ער נאָך אַ לאַנגער וואַקלעניש גע-נומען שפּילן סי-מינאָר מאַצאַרטס שיינעם אַדאַדושיאַ. אין אָנהויב האָבן זיינע פינגער געציטערט, און ער האָט קיין כּוח נישט געהאַט אַ דריק צו טון די קלאַווישן. נאָר ביסלעכווייז האָט ער געקראָגן מוט, און בעת ער האָט געמיינט, אַז ער חורט איבער מאַצאַרטס מוזיק, האָט ער נישט ווילנדיק אויפגעדעקט זיין אייגענע נשמה. די מוזיק איז אַן אָפּנהאַרציקער ווידוי: זי גיט איבער די מענטשן, וואָס ליבן זי, די פאַרבאַרגנטע געדאַנקען פון די אַנדערע מענטשן, וואָס האָבן זי אויך ליב. דורך מאַצאַרטס געטלעך ווערק זענען קריסטאָפּן קלאַר געוואָרן די אייגנשאַפטן פון זיין נשמה, — נישט מאַצאַרטס, נאָר פון זיין גע-בעדיקן פּריינט, וואָס האָט זי געשפּילט: דער אומעט און די דורכ-זיכטיקייט, דער צאַרטער, שעמעוודיקער שמייכל פון אַט דער גערוועי-שער בריאה, וואָס איז רייך, וואָט האָט ליב און וואָס רויטליט זיך פון ליבע. נאָר ווען ער איז צוגעקומען צום סוף פון ווערק, צום שפּיץ, וווּ דער אויסדרוק פון צעווייטיקטער ליבע שטייגט אויף און ברעכט זיך, האָט די שעמעוודיקייט נישט געלאָזט אָליווערן ווייטער שפּילן. ער האָט אַראָפּגענומען די הענט פון פאַרטעפּיאַן און געזאָגט:

— איך קאָן נישט מער.

קריסטאָף, וואָס איז געשטאַנען פון הינטן, האָט זיך איבערגע-בויגן, און אַרומגעמענדיק אָליווערן מיט ביידע הענט, האָט ער פאַר-ענדיקט די איבערגעריסענע פּראָזע. דערנאָך האָט ער געזאָגט:

— איצט קען איך דעם טאָן פון אייער נשמה.
 ער האָט אים דערלאָנגט ביידע הענט און אים לאַנג אָנגעקוקט.
 צו סוף האָט ער זיך אָנגערופן:

— ווי מאַדנע! כ׳האַב איך שוין אַמאָל געזען... איך קען אייך
 גוט שוין לאַנגע יאָרן...
 אַליינערס ליפּן האָבן אַ ציטער געטון. ער איז גרייט געווען
 צו רעדן. נאָר ער האָט געשוויגן.
 קריסטאָף האָט אים נאָר אַ וויילע אָנגעקוקט. דערנאָך האָט ער
 אַ שמיכל געטון און ער איז שווייגנדיק אַרויסגעגאַנגען.

ער איז אַראָפּ פון די טרעפּ און אין האַרצן האָט ער געפילט
 אַ פרייד. ער איז פאַרבייגעגאַנגען צוויי מיאוסע יינגלעך מיט איינ-
 געשמירטע נעזער, וואָס איינער פון זיי האָט געטראָגן אַ ברעט און
 דער אַנדערער אַ פלאַש אייל. ער האָט זיי פריינדלעך אַ קנופּ געטון
 אין די באַקן. שפעטער האָט ער אַ שמיכל געטון צום אָנגעבלאָזע-
 בעם וועכטער. ער איז געצאָנגען אין גאַס און שטיל געזונגען. ער
 איז געווען אין דעם לוקסעמבורגער גאַרטן. ער האָט זיך אויסגע-
 צויגן אין שאַטן אויף אַ באַנק און פאַרמאַכט די אויגן. די לופט איז
 געווען פאַרגליווערט און שווער. ווייניק שפאַצירער. מ'האַט געהערט
 אַן אָפּגעהאַקטן, ווייטן גערויש פון אַ פּאָנטאן און טיילמאָל דאָס
 סקריפען פון זאַמד אונטער די פיס.

קריסטאָף האָט געפילט, אַז עס נעמט אים אַרום אַ תענוגלעכע
 פוילקייט. ער איז אַנטדרימלט געוואָרן אויף דער זון. דער שאַטן
 איז אַדורך איבער זיין פנים, נאָר ער האָט זיך נישט געקאַנט גובר
 זיין און אַ ריר טון זיך פון אָרט. זיינע געדאַנקען האָבן אַן שום
 סדר אַרומגעטאַנצט, און ער האָט זיי נישט געפרוווט צוזאַמענעמען.
 זיי זענען געווען אַרומגעהילט מיט אַ שיין פון פרייד. דער זייגער
 אין דעם לוקסעמבורגער גאַרטן האָט אַ קלונג געטון. — קריסטאָף
 האָט נישט געהערט; נאָר אין אַ וויילע אַרום האָט זיך אים געדאַכט,
 אַז עס האָט געקלונגען צוועלף. ער האָט זיך אַ הויב געטון און האָט
 זיך אַרומגעזען, אַז ער שפאַצירט שוין צוויי שעה, אַז ער האָט פאַר-
 שפעטיקט זיך צו זען מיט העכטן און האָט געפטרט דעם פרימאָרגן.
 ער האָט זיך צעלאַכט און איז פייפנדיק אַוועק אַהיים. ער האָט געשאפּן
 אַ ראָנדאָ אין דער פּאַרם פון אַ קאַנאָן, אויף דער טעמע, ווי אַ נאַסן

סוחר רופט אויס זיין סחורה. אפילו די אומעטיקע מעלאָדיעס האָבן זיך איצט געפּאַרמט פּריילעך. ווען ער איז אין גאָס פּאַרבייגעגאַנגען אַ וועשעריי, האָט ער אַריינגעקוקט איבעווייניק און האָט דערזען די קליינע וועשין, וואָס איר בלאַס פּנים איז רויט געוואָרן פּון דער היץ; זי איז געזעסן מיט אַנטבלויזטע אָרעמט ביז די אַקסלען און מיט אַ צעקנעפּלטער בלוזקע. זי האָט אים צוגעוואָרפּן, ווי שטענדיק, אַן אַרויסרופּנדיקן בליק. צום ערשטן מאַל האָט דער דאָזיקער בליק נישט געמאַכט אויף אים קיין שום איינדרוק. ער האָט זיך צעלאַכט. ווען ער איז אַריין צו זיך אין צימער, האָט ער זיך נישט גענומען צו זינע ענינים, נאָר אַ וואָרף געטון אויף רעכטס און אויף לינקס זיין היטל, רעקל און וועסט און געזעצט זיך אַרבעטן מיט שטאַרקער התלהבות, פּונקט ווי ער וואָלט געגאַנגען אייננעמען די וועלט. ער האָט גענומען די צעוואָרפענע מוויק־נאַטיצן, נאָר גאַרנישט פּאַרשטאַצן. ער האָט זי געלייענט נאָר מיט די אויגן. אין עטלעכע מינוט אַרום איז ער פּאַרוונקען געוואָרן אין אַ גליקלעכן שלאָף, ווי אין דעם לוקסעמבורגער גאַרטן, און זיין קאָפּ איז געווען פּאַרשיפורט און פּאַרשטאַפּט. ער האָט עס עטלעכע מאַל דערפּילט און זיך גע־פרוּווט אָפּטרייסלען, — נאָר אומיסט. ער האָט פּריילעך גענומען שעלטן, איז אויפגעשפרונגען פּון אָרט און אַריינגעשטעקט דעם קאָפּ אין אַ שיסל קאַלט וואַסער. דאָס האָט אים אַביסד אויסגעניכטערט. ער האָט זיך אויפּגעהויבן, געזעצט זיך שטיל ביים טיש מיט אַ בלאַסן שמייכל אויף די ליפּן און געטראַכט:

— וואָס איז דער אונטערשייד צווישן אָט דעם געפּיל און צווישן דער ליבע?

אינסטינקטיוו האָט ער ווידער גענומען ווי פּאַרשעמט טראַכטן אין דער שטיל:

— די ליבע פּאַרמאַגט נאָר איין וועג. אָדער בעסער געזאָגט, צוויי וועגן: אַנדערע ליבן און גיבן זיך איבער אינגאַנצן און אַנדער־רע גיבן איבער דער ליבע נאָר אַ קליינעם טייל פּון זייער נשמה. זאָל מיך גאָט אָפהיטן פּון אַזאַ ענגהאַרציקייט!

ער האָט באַשיידן איבערגעריסן דעם געדאַנק און ער האָט מער נישט געטראַכט. אַ לאַנגע צייט האָט ער געשמייכלט צו זיין איבערלעכן חלום. זיין האַרץ האָט שטיל געזונגען:

„Du bist mein, und nun ist das Meine meiner als jemals“

(„די ביסט מיינער, און איצט בין איך אליין מיינער מער, ווי ווען עס איז.“)
 ער האָט גענומען אַ בויגן פּאַפּיר און רויק אָנגעשריבן דאָס, וואָס זיין האַרץ האָט געזונגען.

זיי האָבן באַשלאָסן צו דינגען צוזאַמען אַ דירה. קריסטאָף האָט זיך תּיכּף געוואָלט איינאַרדנען, נישט זאָרגנדיק דערפּאַר, וואָס זיי וואָלטן פּאַרלוירן פּאַר אַ האַלבן קוואַרטל דירה-געלט. אַליוויער האָט אים אויך שטאַרק לייב געהאַט, נאָר ער איז געווען פּאַרזיכטיקער און ער האָט געראַטן צו וואַרטן ביזן טערמין, ווען די אָפּגעצאָלטע צייט פון דער אַלטער דירה וועט אַדורך. קריסטאָף האָט נישט פּאַרשטאַנען די דאָזיקע חשבונות. ווי פיל מענטשן, וואָס האָבן קיין געלט נישט, האָט ער נישט געזאָרגט, וואָס ער פּאַרלירט עס. ער האָט זיך פּאַר-געשטעלט, אַז אַליוויער איז אַרעמער פון אים. איינמאָל איז ער אי-בערשאַט געוואָרן פון דער דחקות, אין וועלכער זיין פריינט לעבט; ער האָט אים פּלוצלינג פּאַרלאָזן און איז אין צוויי שעה אַרום געקו-מען און מיט אַ יובלדיקן פנים אַוועקגעלעגט עטלעכע באַנקנאָטן צו פינף פּראָנק, וואָס ער האָט באַקומען אַ קאָנטאָ ביי העכטן. אַליוויער איז רויט געוואָרן און האָט נישט געוואָלט צונעמען. קריסטאָף איז געוואָרן ביז און האָט דאָס געלט געוואָלט אַרויסוואַרפן דעם איטאַ-ליענער, וואָס האָט געשפּילט אין הויף. אַליוויער האָט אים קיים אָפּ-געהאַלטן. קריסטאָף איז אַרויס, לפנים אַ באַליידיקטער, אָבער אין דער אמתן איז ער ביז געווען אויף דער אומגעשיקטקייט, צוליב וועלכער אַליוויער האָט אים אָפּגעזאָגט. ערשט האָט ווי אַ באַזאָם געווירקט אויף אים אַליוויערס בריוו. אַליוויער האָט געשריבן, אַז ער קאָן נישט אויסדריקן מיטן מויל זיין גליק, וואָס ער האָט זיך באַקענט מיט קריסטאָפּ, און אַז ער איז טיף גערירט פון דער טובה, וואָס קרי-סטאָף וויל אים טון. קריסטאָף האָט געענטפערט אַ בריוו פול מיט שגעזן, ענלעך צו די בריוו, וואָס ער האָט געשריבן אַלס פּופּעניאַריק יינגל צו זיין פריינד אַטאַ. דער בריוו איז פול געווען מיט געמיט

און לצנות, געפלאַכטן מיט פראַנצויזיש-דייטשע קאלאָמבורן און מיט גאַטן.

לסוף האָבן זיי זיך איינגעאַרדנט. אינם קוואַרטאַל מאַן-פאַרנאַם, נאַענט צום פּלאַץ דאַנפּער, האָבן זיי אויף דעם פינפטן שטאַק פון אַן אַלט הויז געפונען אַ דירה פון דריי זייער קליינע צימערן מיט אַ קיך. די פענסטער פון די חדרים האָבן אַרויסגעקוקט צו אַ גערטנדל, וואָס איז געווען אַרומגערינגלט פון פיר הויכע ווענט. פון זייער שטאַק האָט מען דורך דער אַנטקעגנאַבערדיקער וואַנט, וואָס איז געווען ניי-דעריקער פון די איבעריקע, געקאָנט זען אַ ברייטן קלויסטער-גאַרטן, וואָס טרעפט זיך אין פאַריו אויף טריט און שריט, באַהאַלטן פון מענטשלעכע אויגן. אויף די פּוסטע אַלעען איז קיין מענטש נישט געווען. די אַלטע בוימער, וואָס זענען געווען העכער פון די בוימער אינם לוקסעמבורגער גאַרטן, האָבן געציטערט אויף דער זון. פייגל האָבן געזונגען. באַגינען האָט מען געהערט דאָס טרעלן פון די פייגל, זייער רוישנדיקן, געמאַסטענעם געזאַנג.

און אין אַ זומער-אָוונט — פאַרשיפורטע אויסגעשרייען פון די נאַכטיגאַלן, וואָס האָבן דורכגעשניטן די לופט און אַרומגעשוועבט אונטערן הימל. און ביינאַכט, ביים שיין פון דער לבנה, פלעגט אַרויפשטייגן דאָס קלאַרע געזאַנג פון די פייגל, דעמאָלט וואָלט מען געקאָנט פאַרגעסן, אַז מ'איז אין פאַריו, ווען נישט דאָס גערויש פון די שווערע קאַרעטעס, וואָס האָט אויפגעטרייסלט דאָס הויז, פונקט ווי די ערד וואָלט זיך געוואָרפן אין קדחת.

איינ צימער איז געווען ברייטער און שענער פון די איבערי-קע. ביידע פריינט האָבן זיך געשפאַרט, ווער עס זאָל דאַרטן וווינען. מ'האַט געדאַרפט וואַרפן גורל. און קריסטאָף, וואָס איז געפאַלן אויף דער המצאה, האָט מיט אומגעריכטער געשיקטיקייט אַזוי דורכגעפירט דעם ענין, אַז דער צימער איז נישט געבליבן זיינער.

דעמאָלט האָט זיך פאַר זיי אָנגעהויבן אַ צייט פון אמתן גליק, דאָס גליק האָט זיך נישט איינגעשרומפן אין קיין שום באַגרענעצ-טער זאַך, נאָר זיך אויסגעדריקט אין אַלעם. ס'האַט אַרומגעהילט זייערע געדאַנקען און זייערע מעשים און אויף קיין איין רגע זיי נישט פאַרלאָזט.

אין דעם האַניק-חודש פון זייער פריינטשאַפט, אין אַט דעם ערשטן פעריאָד פון דער שטילער, טיפּער פרייד, וואָס איז באַקאַנט

נאָר דעם מענטשן, וועלכער קאָן זאָגן אויף איר נשמה פונקט זיי
אויף דער גאַנצער וועלט, אַז זי איז זיינע."

"Ja wer auch nur eine Seele sein nennt auf dem Erdenrand"
האָבן זיי ווייניק גערעדט, קיין העזה נישט געהאַט צו רעדן. פאַר זיי
איז גענוג געווען צו פילן איינער דער אַנדערן, אויסצוטישן אַ בליק,
אַ וואָרט, וואָס האָט זיי געוויזן, אַז זייער געדאַנק פליסט מיט איין
שטראָם. נישט שטעלנדיק זיך קיין פראַגן, נישט קוקנדיק איינער אויפן
אַנדערן, האָבן זיי איינער דעם צווייטן אָן אויפהער געזען. דער ליבן-
דיקער מענטש ענדערט זיך אָן אויפהער לויט דער געשטאַלט פון
דעם געליבטען מענטשן; און אזוי שטאַרק איז זיין פאַרלאַנג צו זיין
ווי יענער, אַז ער קאָן מיט אַ געהיימניספולער אינטואַיציע אַרויסלייע-
נען פון זיין נשמה אַזעלכע שטימונגען, וואָס דאָן זיך גאַרנישט אויפ-
כאַפן. איין פריינד האָט געקוקט דעם אַנדערן אין די אויגן אַריין,
אויסגעטוישט מיט אים זיין נשמה. כאַראַקטער-שטריכן פון איינעם
מאַכן נאָך די שטריכן פון דעם צווייטן, איין נשמה מאַכט נאָך דער
אַנדערער — ביז ס'קומט דער טאַג, ווען דער אינערלעכער פּוה, דער
דעמאָן פון דער ראַסע, באַפרייט זיך פלוצלינג און צערייסט די קייטן
פון דער ליבע.

קריסטאָף האָט גערעדט שטיל, געגאַנגען לייכט און געהיט זיך
נישט צו מאַכן קיין טומל, טאַמער שטערט עס דעם שווייגנדיקן אַלי-
וויערן. די פריינדשאַפט האָט אויסגעאיידט זיין פנים: ס'האַט אויס-
געדריקט גליק, בטחון, יוגנט, וואָס זיין פנים האָט ביז דעמאָלט נישט
פאַרמאָגט. ער האָט באַווונדערט אַליוויערן, וועלכער וואָלט געקאָנט
אויסנוצן אַט דעם כוח צום שלעכטן, ווען ער וואָלט זיך נישט גע-
שעמט דערמיט און עס נישט געהאַלטן פאַר אַ גליק, וואָס ער האָט דאָס
נישט פאַרדינט. ער האָט זיך געהאַלטן אַ סך נידעריקער פון קריסטאָפן,
כאַטש יענער האָט זיך געהאַלטן ווי אַן עניו. די דאָזיקע קעגנזייטיקע
באַשיידנקייט, וואָס האָט זיך גענומען פון זייער גרויסער ליבע, איז
געווען פאַר זיי אַ נייער פאַרגעניגן. יעדן איינעם איז געווען אַנגע-
נעם צו פילן, אַז ער פאַרנעמט אַזאַן אַנגעזען אָרט אין זיין חבֿרס
האַרץ. — הגם ער האָט געוואוסט, אַז ער האָט אַזאַ גליק נישט פאַר-
דינט. בידינס הערצער זענען געווען פול מיט צערטעלעכער דאַנקבאַר-
קייט איינס צום צווייטן.

אַליוויער האָט אַריינגעשטעלט זיינע ביכער צו קריסטאָפס ביכער

און האָט נישט געמאַכט צווישן זיי קיין שום אונטערשייד. ווען ער האָט גערעדט וועגן זיי, פלעגט ער נישט זאָגן: מיין בוך, — נאָר: אונזער בוך. נאָר עטלעכע זאָכן האָט ער אַוועקגעלעגט באַזונדער: די זאָכן פון זיין שוועסטער, אָדער אַזעלכע, וואָס זענען געווען פאַרבונדן מיט איר אָנדענקען. קריסטאָף האָט עס אַ דאַנק זיין עמפּינדלעכקייט און שטאַרקער לייבע געפילט, אָבער די סיבה דערפון האָט ער נישט געוויסט. ער האָט קיינמאָל קיין העזה נישט געהאַט אויסצופרעגן אָלי-ווערן וועגן זיינע עלטערן, ער האָט נאָר געוויסט, אַז זיי זענען אים אָפגעשטאַרבן. צו דער אַ ביסל שטאַלצער באַשיידנקייט פון זיין לייבע, וואָס האָט נישט געוואָלט נאָכשפירן די סודות פון זיין פריינד, איז צוגעקומען די מורא נישט צו וועקן אין אים דעם פאַרגעסענעם טרויער. און הגם דער חשק צו דערגיין דעם סוד איז אַלץ שטאַרקער געוואָרן. האָט ער זיך מיט אַ מאַדנער שעמעוודיקייט אָפגעהאַלטן צו באַטראַכטן די בילדער אויף אַליוויערס טיש. די פּאָטאַגראַפיעס פון אַ הער און אַ דאַמע אין שטייפע פּאָזעס און פון אַן ערך אַ צוועלף-יאָריק מיידל מיט אַ שפּאַנישן הונט צופוסנס.

אַ פּאַר חדשים נאָך זייער איינאַרדנען זיך האָט זיך אַליוויער פאַרקילט און זיך געמוזט לייגן אין בעט. קריסטאָף, וואָס האָט אַנט-דעקט אין זיך אַ מוטערלעכע נשמה, האָט באַזאָרגט אַכטונג געגעבן אויף אים. דער דאָקטאָר, וואָס האָט באַטראַכט אַליוויערן, האָט געפון-גען אַ לייכטע אָנצינדונג פון אַ לונגען-שפיץ. ער האָט געהייסן שמירן מיט יאָד דעם קראַנקנס פלייצע. קריסטאָף האָט זיך ערנסט פאַרנומען מיט דער דאָזיקער אַרבעט. דעמאָלט האָט ער אויף אַליוויערס האַלז דערזען אַ מעדאַליאָן, ווי אַ קמיע. ער האָט שוין גוט געקענט אָלי-ווערן און געוויסט, אַז ער איז פריי פון יעדן גלויבן. ווען ער האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטן און אויסגעדריקן זיין פאַרוונדערונג, איז אַליוויער רויט געוואָרן און געזאָגט:

— ס'איז אַן אָנדענק. מיין קליינע אָרימע אַנטוואַנעט האָט עס געטראַגן פאַר איר טויט.

קריסטאָף האָט אַ ציטער געטון. דער נאָמען אַנטוואַנעט האָט אים אַ בליץ געטון אין קאָפּ. ער האָט געפרעגט:

— אַנטוואַנעט?

— ס'איז מיין שוועסטער.

— אַנטוואַנעט... אַנטוואַנעט זשאַנען... איז געווען דיין שוועסטער?

אַבער, — ער האָט אַ קוק געטון אויף איר פּאָטאַגראַפֿיע. — זי איז
געשטאַרבן, אַלס קינד?

אַליווער האָט טרויעריק אַ שמיכל געטון:
— ס'איז אַ פּאָטאַגראַפֿיע פון די קינדער-יאָרן. קיין אַנדערע האָבן
אין נישט... זי איז געשטאַרבן צו פינף און צוואַנציק יאָר.

— אוי! — האָט קריסטאָף אויסגערופן גערירט, — און זי איז
געווען אין דייטשלאַנד, אמת?

אַליווער האָט געשאַקלט מיטן קאָפּ אויף יאָ.
קריסטאָף האָט אָנגעכאַפט אַליווערן פאַר די הענט.

— אַבער איך האָב זי דאָך געקענט.

— איך ווייס עס, — האָט אַליווער געזאָגט.

ער איז געפּאָלן קריסטאָפּן אויפן האַלד.

— אָרעס, אומגליקלעך מיידל! — האָט אויסגערופן קריסטאָף.

זיי האָבן זיך ביידע צעחייגט.

קריסטאָף האָט זיך דערמאָנט, אַז אַליווער איז קראַנק. ער האָט

אים געפרווט באַריוקן, געצווונגען אַריינצונעמען די הענט אין בעט

אַריין, איינגעדעקט מיט דער קאָלדער זיינע אַקסלען, מוטערלעך אויס-

געווישט אים די אויגן, געזעצט זיך צוקאַפּנס און אים אָנגעקוקט:

— דאָס איז, הייסט עס, די סיבה, וואָס דו ביסט מיר אויסגע-

קומען באַקאַנט, כּיהאָב דיך באַלד דעם ערשטן אָונט דערקענט.

(ער האָט נישט געוואָסט, צי זאָגט ער עס צו זיין פּריינד אָדער

צו דער פּאַרשטאַרבענער)

— און דו, — האָט ער אין אַ וויילע אַרום צוגעגעבן, — דו

האַסט עס געוואָסט און דו האָסט מיר גאַרנישט געזאָגט?

אַנטוואַנעט האָט אים געענטפּערט דורך אַליווערס אויגן.

זיי האָבן אַ צייט געשוויגן. דערנאָך האָט אַליווער, אויסגעצויגן

אומבאוועגלעך אויפן בעט, שטיד דערציילט קריסטאָפּן, וואָס האָט אים

געהאַלטן פאַר דער האַנט, אַנטוואַנעטס געשיכטע. נאָר ער האָט אים

נישט אויסגעזאָגט דאָס, וואָס ער האָט אים נישט געטאַרט זאָגן: דעם

סוד, וואָס זי האָט באַהאַלטן. — און אפשר האָט עס קריסטאָף געוואָסט

כאָטש קיינער האָט עס אים נישט געזאָגט.

זינט דעמאָלט האָט זיי ביידן אַרומגעהילט אַנטואַנעטס נשמה.
 בעת זיי זענען געווען צוזאַמען איז זי אויך געווען מיט זיי. ס'איז
 געווען איבעריק צו פאַרזיניקן די געדאַנקען: זיי האָבן געטראַכט צו
 זאַמען נאָר וועגן איר. איר ליבע איז געווען דאָס אָרט, וווּ זייערע
 הערצער האָבן זיך צוזאַמענגעגאַסן. אַליוויער פלעגט אָפטמאָל אויפֿ
 לעבן איר בילד. דאָס זענען געווען אָפּגעהאַקטע זכרונות, קורצע
 אַנעקדאָטן, וואָס האָבן אין אַ פאַרשווינדנדיקן שיין אויפגעדעקט איי-
 נע פון אירע באַחנטע, שעמעוודיקע באַוועגונגען, איר יונגן, ערנסטן
 שמייכל און דעם פאַרחלומטן חן פון איר גאַנצער פאַרשווינדענער
 עקזיסטענץ. קריסטאָף האָט געהערט און געשוויגן, און זיין האַרץ
 האָט אינגעזאַפט די ליכטיקע נשמה פון זיין פאַרשווינדענער פריינד
 דין. מיט דער שטאַרקייט פון זיין גייסט, וואָס האָט אומעטום, אין
 יעדן אָרט און אין יעדער צייט, דורשטיק געטרונקען דאָס לעבן
 פון יעדער אַנדערער נשמה, האָט קריסטאָף טיילמאָל אַרויסגעפילט
 פון אַליוויערס רייד אַזעלכע טיפע טענער, וואָס זענען פאַר אַליוויערן
 אַליין געווען אומבאַקאַנט. און ער האָט, מער ווי אַליוויער גופא,
 איינגעזאַפט אין זיך די נשמה פון דער פאַרשטאַרבענער. ס'איז גע-
 ווען אַ רירנדיק בילד, צו זען דעם דאָזיקן שווער-באַוועגלעכן דייטש,
 ווי עס דערוועקט זיך אין אים נישט ווילנדיק אַנטואַנעטס איידעלע
 אויפמערקזאַמקייט, די סטרונע פון גנאָד, וואָס זי האָט פאַרמאָגט. ער
 האָט טיילמאָל אַליין נישט געוואָסט, צי האָט ער ליב אַליוויערן אין
 אַנטואַנעט, צי אַנטואַנעט אין אַליוויערן, ס'איז אים איינגעפאַלן אַ
 צערטלעכער געדאַנק, איז ער אַוועק אויף אַנטואַנעטס קבר און גע-
 לעגט אויף אים בלומען. ס'האָט לאַנג געדויערט, איידער אַליוויער
 האָט עס דערפילט. נאָר איינמאָל האָט ער געפונען אויף איר קבר
 פרישע בלומען און מיט גרויס מי האָט זיך אים איינגעגעבן צו
 דערגיין, אַז קריסטאָף איז דאָרט געווען. ער האָט געפרוווט שעמעוור
 דיק רעדן וועגן דעם, נאָר קריסטאָף האָט פרוגז אַרויפגעפירט דעם
 שמועס אויף אַן אַנדער ענין. ער האָט נישט געוואָלט אַליוויער זאָל
 עס וויסן, האָט ער זיך איינגעעקשנט און זיך אויסבאַהאַלטן, ביז זיי

האָבן זיך איינמאַל ביידע געטראָפן אויפן בית-עולם.
אָליווער האָט אָן קריסטאָפּס וויסן געשריבן צו זיין מאַמען:
ער האָט איבערגעגעבן לואיזען נייעס וועגן איר זון. ער האָט איר
געשריבן, אַז ער פילט צו איר אַ ליבשאַפט און אַז ער באַווונדערט
איר זון. לואיזע האָט געענטפערט אָליווערן עניוודיקע, אומגעלומ-
פערטע בריוו, פול מיט דאַנקבאַרקייט. זי האָט גערעדט וועגן איר
זון, ווי וועגן אַ קליין יינגל.

נאָך אַ צייט פון ליבע-פולער שווייגעניש, — די צערטלעכע
רו, וואָס פרייט זיך סתם אַזוי אָן א שום סיבה, — האָבן זיך זיי
אויפגעבונדן די צינגער. זיי האָבן פאַרבראַכט גאַנצע שעהן אין זיך
אַנפאַרטויען איינער דעם צווייטן.

זיי זענען געווען צוויי באַווונדערע מענטשן, אָבער ביידע פון
ריינעם מעטאַל. זיי האָבן זיך ליב געהאַט, ווייל זיי זענען געווען
פאַרשידן און גלייכצייטיק פון איין מין. אָליווער איז געווען
שוואַך, קרענקלעך, אומפּעיק צו קעמפן מיט די שטערונגען אויפן
וועג. ווען ער איז געשטרויכלט געוואָרן, האָט ער זיך געצויגן אויף
צוריק, — נישט צוליב שרעק, נאָר אַ ביסל צוליב שעמעוודיקייט און
דער עיקר צוליב עקל צו די גראַבע מיטלען, מיט וועלכע דער מענטש
מוז זיך באַנוצן, כדי צו זיגן. ער האָט פאַרדינט אויף זיין לעבן דורך
לעקציעס, דורך ביכער וועגן קונסט, פאַר וועלכע מען פלעגט אים
צאָלן, ווי דער שטייגער איז, מיט אַ נישטיקן פרייז. פון צייט צו צייט
האַט ער פאַרעפנטלעכט אין די צייטונגען אַרטיקלען, ווו ער האָט
קיינמאָל נישט געקאַנט אַרויסזאָגן פריי זיין מיינונג, און אויף טעמעס,
וואָס האָבן אים ווייניק אינטערעסירט. די אַרבעטן, וואָס זענען אים
געווען צום האַרצן, האָט מען ביי אים נישט געוואָלט צונעמען. מען
האַט אים קיינמאָל נישט געפרעגט, וואָס איז זיין געביט. ער איז גע-
ווען אַ דיכטער, און זיי האָבן געפאַדערט פון אים קריטישע אַרטיק-
לען. ער האָט גוט פאַרשטאַנען מוזיק, און זיי האָבן געפאַדערט צו
שרייבן וועגן מאָלעריי. ער האָט געוואוסט, אַז אויף דעם געביט האָבן
זיינע רייד קיין ווערט נישט, — אָבער דווקא דאָס האָט נושאַהן גע-

ווען ביים עולם. דעריבער האָט ער גערעדט מיט די קלייניקע מענ-
טשעלעך אויף דעם שפראך, וואָס זיי האָבן פאַרשטאַנען. לסוף איז עס
אים נמאס געוואָרן, און ער האָט מער נישט געוואָלט שרייבן. ער האָט
זיך איבערגעגעבן נאָר עטלעכע קליינע „רעוועס“, וווּ ער האָט גע-
דרוקט זיינע אַרבעטן אָן שום האַנאָראַר, דערפאַר אָבער האָט ער אין
די דאָזיקע אַרבעטן, ווי ס׳ל יונגע מענטשן, אַריינגעלעגט זיינע בעסטע
כוחות, ווייל דאָרט האָט ער זיך געפילט צום מערסטן פריי. נאָר דאָרט
האָט ער געקאָנט אַנטפלעקן אַלץ, וואָס איז אין אים ווערט געווען
אַרויסצוגיין אויף דער וועלט.

ער איז געווען צאָרט, העפּלעך, לפנים געדולדיק, אָבער זייער עמפּינד-
ליעך אויף אַ שמעלט וואָרט. יעדעס שאַרף וואָרט האָט אים טיף וויי-
געטון, יעדע עוולה האָט אים אויפגערודערט ביי דער נשמה. ער האָט
געליטן אי צוליב זיך, אי צוליב אַנדערע. געמיינע מעשים, וואָס זע-
נען פּאָרגעקומען מיט אַ סך דורות צוויי, האָבן אים אַזוי וויי געטון,
פונקט ווי ער אַליין וואָלט געפּאַלן אַ קרבן. ער איז געווען בלייבן
און האָט געציטערט. ער איז געווען פשוט אומגליקלעך טראַכטניק,
ווי אומגליקלעך עס זענען געווען די מענטשן, וואָס מיט זיי זענען
פּאָרגעקומען די שרעקלעכע געשעענישן, און וויפל דורות עס טיילט
אים אָפּ פון די ליבע מענטשן. ווען עפעס אָן עוולה איז פּאָרגעקו-
מען פאַר זיינע אויגן, פלעגט אַ שרעקלעכער צאָרן אויפטרײסלעך זיין
גאַנצן קערפער. טיילמאָל איז ער צוליב דעם געווען קראַנק און נישט
געקאָנט שלאָפן. אַזוי-ווי ער האָט געקענט זיין שוואַכקייט, האָט ער
זיך געצוונגען צו זיין רייק. ער האָט געוואוסט, אַז אין אַ מאָמענט
פון פעס קאָן ער אַריבער די גרענעץ און זאָגן אַזעלכע זאַכן, וואָס
מען וועט אים קיינמאָל נישט מוחל זיין. אויף אים איז מען געווען
מער בייז, ווי אויפן היציקן קריסטאָף, ווייל ס'האָט אויסגעזען, אַז
בעת אַליווער איז אין פעס, גיט ער גילער איבער, ווי קריסטאָף דאָס,
וואָס ער טראַכט אין האַרצן. און אַזוי איז געווען באמת. ער האָט
געמשפט די מענטשן אָן קריסטאָפּס בלינדער איבערגעטריבנקייט, אָבער
אָן איליוועס, מיט אַ קלאָרן זינען. אַזאָ זאָך ווילן די מענטשן נישט
מוחל זיין. און דעריבער פלעגט ער שווייגן און אָפהאַלטן זיך פון אַ
דיסקוסיע, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז דער וויכוח איז צוועקלאָז. ער
האָט דערפון געליטן, אָבער נאָכמער האָט ער געליטן פון זיין שע-
מעוודיקייט, וואָס האָט אים טיילמאָל געצוונגען צו פאַרראַטן זיין

מיינונג, אָדער נישט צו האָבן קיין מוט זי צו פֿאַרטיידיקן ביזן סוף. אָדער אַפילו זיך אינגאַנצן צוריקצוציען, ווי אין דעם וויכוח מיט לוסיען לעווי-קער וועגן קריסטאָפּן. וויפיל מאָל האָט אים אָנגעכאַפּט אַ פֿאַרצווייפּלונג, איידער ער האָט אין די יוגנט-יאָרן אָנגענומען אַ באַשלוס וועגן מענטשן און וועגן זיך אַליין. ווען די נערוון האָבן איבער אים שטאַרקער געהערשט, האָט ער דורכגעלעבט איינס נאָכן אַנדערן התלהבות און פֿאַרצווייפּלונג, וואָס האָבן זיך געטוישט אויף אַ גיכן פֿאַטאַלן אופן. אין דער רגע, ווען ער האָט זיך געפילט רויק און גליקלעך, האָט ער אויף זיכער געהוּסט, אַז דער צער לוייערט שוין אויף אים. און פֿלוצלינג, אומבאַוואוסט פון וואָנען, פלעגט אים באמת אַרומנעמען אַ טרויער. דעמאָלט איז ער נישט נאָר געווען אומ-גליקלעך, נאָר ער האָט זיך געמאַכט פֿאַרוורפּן, למאי ער איז אומ-גליקלעך. ער האָט שטרענג געמשפּט זיינע אייגענע מעשים, ווערטער, זיין יושר, ער האָט פֿאַרטיידיקט אַנדערע און זיך אַליין באַשולדיקט. דאָס האַרץ האָט זיך אים געריסן פון דער ברוסט, ער האָט זיך גע-קאַרטשעט פון אומגליק און נישט געהאַט, מיט וואָס צו אַטעמען. זינט אַנטוואַנעט איז געשטאַרבן, און אפשר טאַקע אַ דאַנק איר טויט, צוליב דעם באַרויקנדיקן ליכט, וואָס שטראַלט אַרויס פון די פֿאַרשטאַרבנע געליבטע, ווי דאָס פּרימאַרגן-ליכט, וואָס איז אַ טרייסט פֿאַר די אויגן און דער נשמה פון די קראַנקע, — איז אַליוויערן געוונגען, אייב נישט צו באַפּרייען זיך פון זיין אומרו, איז לפחות שלום צו מאַכן דערמיט, און צו הערשן איבער דעם. נאָר געציילטע מענטשן האָבן געוואוסט, וואָס פֿאַר אַן איבערלעכער קאַמף עס קומט אין אים פֿאַר. ער האָט פֿאַרשלאָסן אין זיך דעם דאָזיקן דערשלאָגנדיקן סוד, פּדי קיינער זאָל נישט פילן די אויפּרעגונג פון זיין קרענקלעכן, צעווייטיקטן קערפּער, וואָס זיין טרייער, קלאַרער גייסט האָט אים נישט גובר געווען, איז אָבער אויך נישט מיטגעשלעפט געוואָרן פונם גוף און האָט פֿאַרמאָגט „די איבערלעכע רז, וואָס שטייט אינמיטן דעם אינזל פון אומעדלעכער שלווה“.

די דאָזיקע שלווה האָט פֿאַרוונדערט קריסטאָפּן. ער האָט זי געזען מיט אַליוויערס אויגן. אַליוויער האָט פֿאַרמאָגט די פעקייט אויפצופאַסן די נשמה אינטואיטיוו און מיט דער נייגיריקייט פון אַ ברייטן אין צאַרטן גייסט, וואָס שטייט פֿאַר אַלעמען אָפּן, וואָס לייקנט נישט אין קיין זאַך, האָט קיין זאַך נישט פיינט און קוקט אויף אַלע

מיט איידעלער סימפאטיע: די פרישקייט פונם בדיק, אָט די מתנה
 פון גאָט, וואָס האָט נישט קיין גלייכן, וואָס אַ דאַנק איר קאָן דער
 מענטש יעדן טאָג באַווונדערן די זיך באַנייענדיקע אייביקייט. אין
 דער דאָזיקער אינערלעכער וועלט, וווּ ער האָט זיך געפילט פריי און
 אומבאַגרענעצט, האָט ער פאַרגעסן זיין שוואַכקייט און קערפערלעכע
 אויפגעגונג. אין אַ געוויסער מאָס איז אים אפילו אָנגענעם געווען צו
 באַטראַכטן פון דער ווייטן, מיט איראַנישן רחמנות, דעם דאָזיקן אַרע-
 מען קערפער, וואָס האָט יעדע מינוט געקאָנט אויסגיין. אויף אַזאַ אופן
 איז נישט געווען וואָס מורא צו האָבן, טאָמער ווערט ער אָפּ-
 הענגיק פון זיין אייגן לעבן. און ער איז געוואָרן אָפהענגיק
 פון אַ שטאַרקערער פֿינדשאַפט. אַליוויער האָט אַריינגעטראָגן אין זיין
 ליבע און אין זיין געדאַנק אַלע פוחות פון דער ווירקלעכער וועלט.
 ער האָט נישט פאַרמאָגט גענוג זאַפט צו לעבן פון דעם אייגענעם
 פאַרמעגן. ער איז געווען אַ לאַמער, וואָס האָט זיך געמוזט אָן עפעס
 אָנהאַלטן. ער איז קיינמאָל נישט געווען אַזוי רייך, ווי דעמאָלט, ווען
 ער האָט זיך אַליין איבערגעגעבן. דאָס איז געווען אַ נשמה פון אַ
 פרוי, וואָס האָט געפילט אַ שטענדיקע באַדערפעניש צו ליבן און גע-
 ליבט צו זיין. ער איז געשאַפן געוואָרן פאַר קריסטאָפן און קריסטאָף
 פאַר אים. אַזוי זענען אַלע איידעלע פריינד די באַגלייטער פון די
 גרויסע קינסטלער, פונקט ווי זיי וואָלטן אַרויסגעשפראַצט פון די
 שטאַרקע נשמות. בעלטראַפּיאַ פון לעאָנאַרדאָ, מיקעל אַנדזשלאַס קאַ-
 וואַלערי, די ליבע אימברישע פריינד פון דעם יונגן ראַפּאַעל, אַרט-
 וואַן-געלדערן, וואָס איז געבליבן טריי דעם אַרעמען אַלטן רעמבראַנדט...
 זיי פאַרמאָגן נישט די גרויסקייט פון די קינסטלער, נאָר סידאַכט זיך,
 אַז אַלדאָס דערהויבענע און ריינע אין דעם גייסט פון די קינסטלער
 איז געוואָרן נאָך גייטיקער ביי זייערע פריינד. זיי זענען די אי-
 דעאָליטישע באַגלייטער פון די גאונים.

זייער פריינדשאַפט איז פאַר ביידן געווען אַ ברכה. די ליבע
 גיט צו דער נשמה פליגל. די געגנוואָרט פון אַ פריינד גיט דעם
 לעבן אַ גרעסערן ווערט. דער מענטש לעבט פאַר זיין פריינד, פאַר

איים פארטיידיקט ער די גאנצקייט פון זיין אינדיווידואליטעט קעגן דער פארניכטונדיקער מאכט פון דער צייט.

זיי האָבן איינער דעם צווייטן באַרייכערט. אַליווער האָט זיך אויסגעצייכנט מיט אַ לויטערער נשמה און אַ קראַנקן גוף. קריסטאָף איז באַשאַנקען געוואָרן מיט אַ גרויסן כוח און אַ שטורמישער גשמה. זיי זענען געווען פונקט ווי אַ בלינדער מיט אַ הינקענדיקן, וואָס האָבן זיך געפילט זייער שטאַרק ערשט דאָן, ווען זיי זענען געווען צוזאַמען. פון קריסטאָפּן האָט זיך אַליווער אויסגעלערנט ליב צו האָבן דאָס ליכט. קריסטאָף האָט אַריינגעגאַסן אין אים עפעס פון זיין שטאַרקער גייסטיקייט, פון זיין קערפערלעכער און מאַראַלישער קראַפט, וואָס איז געווען גענויגט צו אַפטימזם, אפילו אין דער צייט פון צער, פון באַצווליהטקייט און האַס; קריסטאָף האָט פון אַליווערן גענומען נאָך מער, ווייל דאָס איז דער וועג פון דעם גאון, וואָס נעמט מיט ליבשאַפט מער, ווי ער האָט געגעבן, ווייל דאָס איז דאָס רעכט פון אַ לייב; ווייל ער איז אַ גאון, און ווייל דער גאון איז דער, וואָס זאָפט זאַרין אין זיך אַלדאָס גרויסע אַרום זיך און מאַכט עס נאָך גרעסער. ס'איז דאָ אַ ווערטל, אַז דער רייכער באַקומט אַלץ מיט אַ צולאָג. דער כוח גייט נאָך די שטאַרקע. קריסטאָף האָט זיך גענערט מיט אַליווערס געדאַנקען. ער האָט איינגעזאָפּט אין זיך זיין רויקייט, די פרייהייט פון זיין גייסט, דעם ווייטן אַרומפאַסנדיקן בליק, וואָס האָט אַלץ פאַרשטאַנען און אַלץ שטיל באַהערשט. אָבער די מעלות פון זיין פריינד, איבערגעפלאַנצט אין אים, אין אַט דער געפענטשטער ערד, זענען איצט געוואַקסן מיט אַ גרעסערער קראַפט.

זיי האָבן ביידע באַווונדערט די אוצרות, וואָס זיי האָבן איינער ביים אַנדערן אַנדעקט. וויפיל זאָכן האָבן זיי געהאַט צו טיילן צווישן זיך! יעדער איינציקער האָט אַריינגעבראַכט אַן אומענדלעכן פאַרמעגן, וואָס ער האָט אַליין נישט געקענט: די גייסטיקע ווערטן פון אַ פאַלק. אַליווער — די ברייטע קולטור פון פראַנקרייך און אירע פסיכאָלאָגישע פעיקייטן, קריסטאָף — די איבערלעכע מוזיק פון דייטשלאַנד און די פעיקייט דירעקט אויפצוכאַפן אַלערליי דערשיינוגען.

קריסטאָף האָט נישט געקאָנט פאַרשטיין, וואָס אַליווער איז אַ פראַנצויז. זיין פריינד איז געווען אַזוי אַנדערש פון די פראַנצויזן.

וואָס ער האָט געזען ביז איצט! איידער ער האָט אים באַגענוט, האָט ער כמעט געהאַלטן פאַרן טיפישן פאַרשטייער פון מאָדערנעם פראַנץ צוויזשן גייסט לוסיען לעווי־קערן, וואָס איז אייגנטלעך געווען זיין קאַריקאַטור. און אָט האָט אים אַליוויער איבערצייגט, אַז אין פאַרזי זענען פאַרזען אַזעלכע פרייע גייסטער, ווי ער, און אפשר נאָך פרייע ערע אין די געדאַנקען, ווי לוסיען לעווי־קער, און דאָך האָבן זיי מוטיק אָפגעהיט זייער ריינקייט, ווי די אויסדערוויילטסטע גייסטער אין אייראָפּע. קריסטאָף האָט געפרווט איינרעדן אַליוויערן, אַז ער און זיין שוועסטער זענען נישט קיין אמתע פראַנצויזן.

— אָרעמער פריינד, — וואָס אַליוויער געענטפערט, — וואָס ווייסטו וועגן פראַנקרייך?

קריסטאָף האָט פראָטעסטירט און געטענהט, אַז ער האָט זיך באַמיט צו דערקענען פראַנקרייך. ער האָט אויסגערעכנט אַלע פראַנץ צוויזן, וואָס ער האָט געזען אין דער געזעלשאַפט פון די סטעוואַנס און די רוסענס; יידן, בעלגיער, לוקסעמבורגער, אַמעריקאַנער רוסן, מענטשן פון מזרח און אויך עטלעכע אמתע פראַנצויזן.

— אָט דאָס זאָג איך טאַקע, — האָט געענטפערט אַליוויער, — האָסט נישט געזען אפילו קיין איין פראַנצויז. אַ געזעלשאַפט פון ליידיקייטער, וואָס זענען אפילו קיין פראַנצויזן נישט, וואָס יאָגן זיך נאָך תענוגים, פאַליטיקער, פוסטע ברואים, דער גאַנצער שוים, וואָס קאָכט זיך אויף דער אויבערפלאַך פון פאַלק אין ווערט באַלד נעלם. האָסט געזען נאָר מחנות פליגן, וואָס שלעפן זיך נאָך אין האַרבסט נאָך די צייטיקע וויינטרויבן. האָסט נישט געלעגט קיין אַכט אויף די פלייטיקע בינען, אויף זייער אַרבעט־שטאַט, אויף זייער ברע־גענדיקן חשק צו אַרבעט.

— צום טייוול, — האָט קריסטאָף געזאָגט, — כ'האַב אויך גע־זען אייער גייסטיקע סמעטענע.

— וואָס האָסטו געזען? צוויי אָדער דריי מנינים שרייבער? אַ שיינע מעשה! אין אונזער צייט, אין אַ צייט, ווען די וויסנשאַפט און טאַט האָבן פאַרנומען אַזאַ גרויס אָרט, איז די ליטעראַטור גע־וואָרן די נידעריקסטע פלאַך פונם פאַלקס־געדאַנק. פון דער דאָזיקער ליטעראַטור האָסטו בלויז געזען דאָס טעאַטער, דאָס לוקסוס־טעאַ־טער — די אינטערנאַציאָנאַלע קיך, וואָס איז געמאַכט געוואָרן פאַר רייכע בעל־דברים פון די קאָסמאָפּאָליטישע האָטעלן. פאַרזייער טעאַ־

טערן? צי מיינסטו, אז דער, וואָס אַרבעט דאָרט, ווייס, וואָס עס
 קומט דאָרט פֿאַר? פֿאַסטער איז דאָרט נישט געווען קיין צען מאָל
 אין זיין לעבן! ווי אַלע אויסלענדער, טרייבסטו איבער די באַדייטונג
 פון אונזערע ראַמאַנען, בולוואַר־בינעס און פֿאַליטישע אינטריגעס.
 איך קאָן דיר ווייזן צו יעדער צייט, ווען דו ווילסט, פרויען, וואָס
 האָבן קיינמאָל די ראַמאַנען נישט געלייענט, פֿאַרזייער מיידלעך, וואָס
 גייען קיינמאָל נישט אין טעאַטער, גייסטיקע מענטשן, וואָס האָבן
 זיך קיינמאָל נישט פֿאַרנומען מיט פֿאַליטיק. האָסט נישט געזען אונ־
 זערע געלערנטע, נישט אונזערע דיכטער; האָסט נישט געזען די איינ־
 זאַמע קינסטלער, וואָס האָרעווען אין דער שטיל, און נישט דעם
 פֿאַקערדיקן פייער פון אונזערע רעוואָלוציאָנערן. האָסט נישט געזען
 קיין איין גרויסן גלויביקן, קיין איין גרויסן פֿופּר. לאָמיר שוין נישט
 דערן וועגן פֿאַלק; אויסער דער אַרעמער פרוי, וואָס האָט זיך גע־
 פֿאַרקעט אַרום דיר, — וואָס ווייסטו וועגן פֿאַלק? וווּ האָסטו עס גע־
 זען? וויפיל קענסטו פֿאַרזיער, וואָס ווײַנען איבער צווייטן אָדער
 דריטן שטאַק? אויב דו קענסט זיי נישט, קענסטו נישט פֿראַנקרייך.
 דו קענסט נישט די אַרנטלעכע און אמתע נשמות אין די אַרעמע
 הייזער, אין די פֿאַרזיער בוידי־שטיבלעך, אין די שטילע פֿראַווינץ־
 שטעט, — וואָס זענען אין משך פון זייער גאַנץ פינסטער לעבן,
 פול מיט ערנסטע געדאַנקען און טאַג־טעגלעכער מסירות־נפש, — די
 דאָזיקע קליינע געזעלשאַפט, וואָס האָט שטענדיק עקזיסטירט אין
 פֿראַנקרייך, אַרעם אין צאָל און גרויס אין גייסט; וואָס לעבט פֿאַר־
 באַרגענערהייט, נישט אַנטפלעקנדיק פֿאַר קיינעם אירע מעשים, —
 און זי איז עס דאָך פֿראַנקרייכס פּוּח, דער שווייגנדיקער, אייביקער
 פּוּח, בעת די אַזוי־גערופענע „אויבערשטע פון שטויסל“ וועלן אָן
 אויפהער... דו ווונדערסט זיך צו געפינען איין פֿראַנצויז, וואָס לעבט
 נישט, פֿדי דווקא צו זיין פֿאַר יעדן פֿרייז גליקלעך, נאָר פֿדי צו
 דערפילן זיין ראָל און צו דינען דעם גליק? עס זענען דאָ מיליאָנען
 מענטשן, ווי איך, וואָס האָבן גיכער פֿאַרדינט שבחים, עניוּותדיקע,
 וואָס אַרבעטן ביזן טויט פֿאַרן אידעאַל, פֿאַרן גאָט, וואָס ענטפערט
 זיי נישט. דו קענסט נישט דאָס קליינע, שפּאַרזאַמע, סיסטעמאַטישע,
 אַרבעטזאַמע, רויקע פֿאַלק, וואָס טיף אין זיין האַרצן ברענגט אָן איי־
 ביק פייער — דאָס דאָזיקע קרבנות־גרייטע פֿאַלק, וואָס דער אַלטער
 בלוי־אויגיקער וואָפּאַן האָט עס אַמאָל פֿאַרטיידיקט קעגן דעם עגאָיזם

פון די גרויסע. קענסט נישט דאָס פּאָלק און קענסט נישט די העכערע
געזעלשאַפט. צי האָסטו געלייענט איינס פון די ביכער, וואָס זענען
אונזערע טרייע באַגלייטער, חברים, וואָס דערקוויקן אונזער גייסט?
צי ווייסטו וועגן דער עקזיסטענץ פון די קליינע צייטונגען, וווּ מען
פאַרשווענדט אזוי פיל מסירות-נפש און גלויבן? צי האָסטו אַ באַגריף
וועגן אונזערע עטישע מענער, וואָס גלאַנצן אונז, ווי די זון, און וואָס
זייער שטומע שיין וואַרפט אַ פחד אויף דער מחנה געמיינע און גע-
באַרניקעס? זיי האָבן דעם מוט נישט צו פירן אַן אָפּענעם קאַמף, זיי
בויגן די קעפּ פאַר זיי, פּדי עס זאָל זיי זיין לייכטער זיי צו פאַרראַטן.
דער, וואָס הנפּעט, איז אַ קנעכט, און וווּ טאיזו דאָ אַ קנעכט, איז
אויך דאָ אַ האַר. דו קענסט נאָר די קנעכט, דו קענסט נישט די
האַרן. דו האָסט זיך צוגעקוקט צו אונזערע מלחמות און האָסט גע-
פונען אין זיי בלויז ווילדע מעשים, אָבער דו האָסט נישט פאַר-
שטאַנען זייער זין, דו זעסט די שאַטנס און ליכט-פלעקן, נאָר דו
זעסט נישט דאָס אינערלעכע ליכט, אונזער נשמה פון די דורות.
צי האָסטו זיך באַמיט ווען-עס-איז צו דערקענען אונזער גייסט? צי
האָסטו זיך אַמאָל צוגעקוקט צו אונזערע העלדישע מעשים פון די
קרייץ-צוגן ביז דער קאָמונע? צי האָסטו אַריינגעדורנגען אין דעם
טראַגזיס פון דעם פּראַנציווישן גייסט? צי האָסטו זיך איבערגעבויגן
איבער די אָפּגורנטן פון פּאַסקאַלס נשמה? ווי קאָן מען שפּייען קלעק
אויף אַזאַ פּאָלק, וואָס שוין טויזנט יאָר, ווי עס אַרבעט און שאַפט,
אַ פּאָלק, וואָס האָט געפורעמט די גאַנצע וועלט לויט זיין געשטאַלט,
דורך דער גאָטישער קונסט, דורך דעם זיבצענטן יאָרהונדערט, דורך
דער רעוואָלוציע — אַ פּאָלק, וואָס איז צען מאָל געווען אין פייער
און איז אַרויס פון דאָרט ווי שטאַל, אַ פּאָלק, וואָס איז קיינמאָל נישט
געשטאַרבן און איז צוואַנציק מאָל אויפגעשטאַנען תּחית-המתים! ... —
איר זענט אַלע ענלעך איינער צום צווייטן. אַלע פון דיין פּאָלק, וואָס
קומען צו אונז, זעען נאָר די קרעץ, וואָס פרעסט אונז אויף, די גע-
פאַלענע שרייבער, פּאָליטיקער און פינאַנסיסטן מיט זייערע כּנופיות,
נשוא-פּלים און טעלעראַקער, — און זיי משפּטן פּראַנקרייך לויט די
דאָזיקע ברואים, וואָס מאַכן פון איר אַ תּל. און קיינער פון אייך האָט
נישט אַ טראַכט געטון וועגן דער אמתער דערשלאַגענער פּראַנקרייך,
וועגן די לעבנס-איצרות, וואָס ליגן באַהאַלטן אין די פּראַנציווישע
פּראָווינג-שטעט, וועגן דעם דאָזיקן אַרבעטזאַמען פּאָלק, וואָס לעגט

נישט קיין אַכט אויפן טומל פון די טאָג-בעלי-דעות. יאָ, עס איז זייער
נאַטירלעך, וואָס איר ווייסט וועגן זיי גאַרנישט. איך האָב צו אייך
קיין טענות נישט. פונדאָנעט זאָלט איר עס וויסן? אפילו פראַנצויזן
אַליין קענען כמעט אויך נישט פראַנקרייך. די בעסטע פון אונו פילן
זיך אויף דער אייגענער ערד אָפגעריסן און ווי אין אַ תפיסה. מען
וועט קיינמאָל נישט דערגיין, וויפיל מיר ליידן. מיר, וואָס זענען צו-
געבונדן צום גאון פון אינוער ראַסע, וואָס היטן אין זיך, ווי אַ היי-
ליקן אוצר, דאָס באַקומענע ליכט, וואָס מיר פאַרטיידיקן פאַרצווייבלט
קענן אַלע לעשנדיקע ווינטן, — מיר אַליין, בעת מיר האָבן דערפילט
אַרום זיך די פאַרסטע לופט פון די דאָזיקע גבעונים, וואָס זענען
באַפאַלן אונזערע געדאַנקען, ווי אַ מחנה פליגן, און וואָס זייערע
העסלעכע ווערים פרעסן אויף אונזער שכל און באַשמוצן אונזער
האַרץ... די, וואָס זענען באַשטימט געוואָרן צו פאַרטיידיקן אונז, פאַר-
ראַטן אונז, — אונזערע פירער, נאַרישע, פחדנותדיקע קריטיקער, וואָס
חנפענען דעם שונא, כדי ער זאָל זיי מוחל זיין, וואָס זיי געהערן צו
אונזער פאָלק, מיר, פאַרלאָזענע אפילו פון דעם פאָלק גופא, וואָס אינ-
טערעסירט זיך נישט מיט אונז און וואָס קען אונז נישט... ווי אַזוי
קאָנען מיר זיך מיט אים באַקענען? מיר קאָנען דאָך צו אים נישט
דערגרייכן. אַ דאָס איז צום שווערסטן! מיר ווייסן, אַז עס זענען דאָ
אין פראַנקרייך מיליאָנען מענטשן, וואָס טראַכטן, ווי מיר, אַז מיר
רעדן אין זייער נאָמען — און דאָך קאָנען מיר נישט דערלאָזן הערן
אונזער שטים! דער שונא האָט אַליין באַהערשט... די צייטונגען, שריפטן,
טעאַטערן... די פרעסע מיידט אויס יעדע אידעע, אויב זי איז נישט
קיין ענין פון תענוג אָדער אַ פאַרטייאישער כלי-זין, די אינטריגעס
און כנופיות לאָזן-צו נאָר דעם, וואָס דערנידעריקט זיך פאַר זיי. די
נויט און די אָנגעשטרענגטע אַרבעט דריקן אונז צו דער ערד. די
גיריקע פאָליטיקער אינטערעסירן זיך נאָר מיט איבערקויפן אַ טייל
פראָלעטאַריער, די גלייכגילטיקע ענגאַסטישע בורזשואַזיע קוקט זיך צו.
ווי מיר גייען אויס פאַר אירע אויגן. דאָס פאָלק קען אונז נישט,
אפילו די, וואָס קעמפן צוזאַמען מיט אונז אין האַפנונגסלאָזער שטיל-
קייט, ווייסן נישט וועגן אונז, פונקט ווי מיר ווייסן נישט וועגן זיי.
אַרעם פאַריז! עס האָט בלייספּק גוט געטון, קאנצענטרירנדיק אין
זיך אַלע פוחות פון דעם פראַנצויזישן געדאַנק, אָבער דאָס שלעכטס,
וואָס עס האָט געטון, איז נישט קלענער פון דאָס גוטע, און אין אַזוי

תקופה, ווי אונזערע, ווערט אויך דאָס גוטע פאַרוואַנדלט אין שלעכטס.
 ס'איז גענוג, אַז די פאַלשע אַריסטאָקראַטן זאָלן אייננעמען פאַריו און
 נעמען בלאָזן אין דעם שרעקלעכן שופּר פון דער עפּנטלעכער מיינונג,
 — כדי פּראַנקרייך זאָל אינגאַנצן דערשטיקט ווערן. נאָך מער, פּראַנק-
 רייך נאַרט זיך אַליין אָפּ; זי שווייגט אַ צעטומלטע און באַהאַלט
 מיט שרעק די געדאַנקען אין זיך... אַמאָל האָב איך שטאַרק געליטן
 דערפון, אָבער איצט, קריסטאָף, בין איך רויק. כּיִהאָב פאַרשטאַנען מײן
 כּוח און דעם כּוח פון מײן פּאָלק. מען דאַרף נאָר וואַרטן ביז ס'וועט
 אַריבער די פאַרפּלייצונג. פּראַנקרייכס גראַניט-שטיין וועלן זיי נישט
 צעברעכן. איך וועל דיר העלפּן אַנרירן דעם פעלז איבער דער בלאַ-
 טע, וואָס האָט אים פאַרגאַסן, און אָט זעט מען שוין דאָ און דאַרט
 די שפיצן פון די הויכע בערג...

פאַר קריסטאָפּס אונגן האָט זיך אַנטפּלעקט די שטאַרקע קראַפט
 פון אידעאָליזם, וואָס האָט באַגייטערט די פּראַנצויזישע דיכטער,
 מוזיקער און געלערנטע פון זיין צייט. בעת דער טומל פון די טאַג-
 בעלי־דעות מיט זייער גראַפּער חושימדיקייט האָט זיך געשטאַרקט
 איבער דעם פּראַנצויזישן געדאַנק, האָט דער דאָזיקער געדאַנק גענו-
 מען וועבן פאַר זיך און פאַר זיין גאַט אַ ליד, וואָס האָט געגליט
 פון ליבע. ער איז געווען צו איירל אַרויסצוגיין אין קאַמף אַנטקעגן
 דעם חוצפּהדיקן געשריי פון די גאַסן־מענטשן. ס'האַט אפילו אויסגע-
 זען, אַז אין דער שטרעבונג צו דערווייטערן זיך פון דעם עקלדיקן
 גאַסן־טומל, באַהאַלט זיך דער פּראַנצויזישער געדאַנק אין די טיפּסטע
 טיפּענישן פון זיין וועזן.

די איינציקע דיכטער, וואָס האָבן פאַרדינט דעם דאָזיקן שיינעם
 נאָמען, וועלכע די צייטונגען און די אַקאַדעמיעס האָבן געשאַנקען
 יעדן כּבוד- אָדער געלט־גייציקן פּלודערזאַק, — די דיכטער, וואָס
 האָבן געפּילט אַ פאַראַכטונג צו דער פאַרשייטער מליצה און צום
 רעאַליזם, וואָס בייסט אָפּ די שאַל פון לעבן און קאָן נישט אַריי-
 דרינגען אינעווייניק, — די דאָזיקע דיכטער האָבן זיך קאַנצענטרירט
 אין דער נשמה, אין אַ מיטטישער זעונג, צו וועלכער ס'האַט גע-

שטרעבט די וועלט פון געשטאָלטן און אידעען, ווי אַ שטראָם, וואָס ציט זיך צום ים, און האָט אַרויפגעצויגן אויף זיך די פאַרבן פון איר איבערלעך לעבן. דער המון קאָן נישט אַזוי לייכט תּוּמס זיין די גרויסקייט פון אָט דעם אידעאָליזם, וואָס האָט זיך פאַרמאַכט אין זיך, פּדי צו באַשאַפן די וועלט פון ס'ניי. קריסטאָף האָט פון אָנהויב אַליין אויך נישט פאַרשטאַנען. נאָכן יאָרד איז דער איבערגאַנג גע- ווען אַ צו האַסטיקער. ער איז געווען ווי איינער, וואָס גייט אַרויס פון אַ מוראדיקן טומל און פון אַ פאַרבלענדנדיק ליכט אין דער שטיי- לער נאַכט אַריין. אין זיינע אויערן האָבן גערוישט קולות. ער האָט שוין מער גאַרנישט געזען. אין דער ערשטער רגע, צוליב זיין ברע- נענדיקער ליבע צום לעבן, איז ער געווען איבעראַשט פון דעם דאָזיקן קעגנזאָץ. פון דרויסן האָבן געשטראָמט די עמפּינדונגען און געפילן, וואָס האָבן אויפגערודערט פראַנקרייך און די גאַנצע מענטש- הייט. און אין דער קונסט איז לפנים גאַרנישט קענטיק געווען. קרי- סטאָף האָט געפּרעגט אַליווערן:

— די מעשה־דרייפּוס דערהויבט אייך ביז די שטערן און שליי- דערט אייך אַראָפּ אין אַ תּהום. וווּ איז דער דיכטער, וואָס האָט איבערגעלעבט די דאָזיקע יסורים? אין דער צייט קומט פאַר אין די רעליגיעזע נשמות אַ קאַמף, וואָס האָט קיינמאַל קיין גלייכן נישט געהאַט אין דער וועלט. — אַ קאַמף צווישן דער מאַכט און דער קירכע און די רעכט פון דער וויסנשאַפט. וווּ איז דער דיכטער, וואָס זאָל איבערלעבן די דאָזיקע הייליקע אימה? דאָס אַרבעטער־פּאָלק גרייט זיך צו אַ מלחמה. פעלקער שטאַרבן אויס. פעלקער לעבן אויף. די אַרמענער ווערן געשאַכטן. אַזיען כאַפּט זיך אויף פון טויזנטערדיקן שלאָף און וואַרפט אום דעם מאַסקווער ריו, דעם טויער־מאַן פון אייראָפּע. טערקיי עפנט־אויף די אויגן צום טאַג־ליכט, ווי אדם הראשון. דער מענטש נעמט איין די לופט; די ערד קריצט און שפּאַלט זיך אונטער אונזערע פיס, — זי שלינגט איין אַ גאַנץ פּאָלק... אָט די דאָזיקע ווונדער, וואָס זענען פאַרגעקומען אין משך פון צוואַנציק יאָר און וואָס וואָלטן געקאָנט שפּייון צוואַנציק אַזעלכע לידער ווי „איליאַס“ — וווּ זענען זיי? וווּ איז זייער פייער־כתב אין די ווערק פון אייערע דיכטער? — צי זענען זיי די איינציקע, וואָס זעען נישט די דיכטונג פון דער וועלט?

— געדולד, מיין פריינד, געדולד! — האָט אים געענטפערט

אָליווער. — שוויג, רעד נישט, האָרץ...
ביסלעכווייז איז אַנטשוויגן געוואָרן דאָס סקריפען פון דעם
שווערן וואָגן פון דער געשיכטע איבערן ברוק. דעמאָלט איז אַרויפֿ-
געשטיגן דאָס געטלעכע ליד פון דער שטילקייט.
„די זשומעריי פון בינען, דער ריח פון דעם צעדערבוים...

דער ווינט
קושט מיט גאָלדענע ליפן די לאַנקעס...
די זיסקייט פון דעם טריפנדיקן רעגן מיטן ריח פון בשמים...
מ'האַט געהערט, ווי דער דיכטער קלאַפט אויס מיט זיין האַמער
„די איידעלע דעהויבנקייט און שיינקייט פון דער וועלט“.

דאָס פריילעכע לעבן
„מיט זיינע גאָלד-גלעקלעך און פיפעלעך“
די רעליגיעזע פרייד, דעם גלויבן, וואָס שפרודלט אַרויס ווי אַ קוואַל
פון די נשמות,

„וואָס יעדער שאַטן איז פאַר אים — ליכט“...
און דעם גוטן אומעט, וואָס וויגט דיך און שמייכלט צו דיר
„מיט זיין שווער פנים, וואָס פון אים פאַרשווינדט נישט
דאָס יענוועלטיקע ליכט...“

און אויך

„דער לויטערער טויט, מיט זיינע גרויסע, גוטע אויגן...“
דאָס איז געווען אַ סימפאָניע פון האַרמאָנישע, דינע שטימען.
קיינ איינע פון זיי האָט זיך נישט אויסגעצייכנט מיט יענעם ברייטן
טאָן פון די פאָלקס-שופרות, ווי די שטימען פון קאַרנעל אָדער הוואָך;
אַבער ווי טיף און ווי דין איז געווען זייער שטים! די רייכסטע פון
אַלע מוזיקן אין דער היינטיקער אייראָפּע.

און אָליווער האָט זיך אָנגערופן צום שווייגנדיקן קריסטאָף:
— איצט פאַרשטייטו שוין?

קריסטאָף האָט אים אויך געוואַנקען, ער זאָל שווייגן. כאָטש
ער האָט צום שטאַרקסטן ליב געהאַט געזונטע מוזיק, האָט ער דאָך
מיט דורשט געטרונקען דעם שאַרף פון די וועלדער און פון די
נשמה-קוואַלן, וואָס זייער רויש איז דערגאַנגען צו זיינע אויערן. זיי
האַבן צווישן די פאַרשווינדנדיקע און זיך טוישנדיקע פעלקער-מלחמות
געזונגען דאָס ליד פון דער וועלטס יוגנט-אייביקייט, וועגן
„דער אָנגענעמער ריטסיקייט פון דער שיינקייט“...

בעת די מענטשהייט

„טאָנצט איר טאָנן אינם וויסטן חושך

מיט אימה-געשריי און קלאַג-ליד...”

בעת מיליאָנען מענטשן ראַנגלען זיך, רייסן אַרויס איינער פֿיינט צווייטן שטיקלעך פֿרייהייט, באַזלעקט מיט בלוט, רופן די נייע קוואַלן:

פֿרייהייט! פֿרייהייט! ... הייליק, הייליק! ...

און דאָך זענען זיי נישט אַנטדרימלט געוואָרן אינם חלום פֿון עגאָיסטישער פֿרייד. צווישן דעם כאָר פֿון דיכטער האָבן נישט גע-פעלט די טראַגישע שטימען: שטימען פֿונם גאון, שטימען פֿון ליבע-שטימען פֿון שרעק.

„דאָס איז געווען אַ שיכורער געווירבל

מיט זיין גראָבן כוח אָדער טיפּער זיסקייט,

זי שטורמישע כוחות, די כאַאָטישע עפּאָפּייעס פֿון די, וואָס זינגען אויס דעם פיבער פֿונם המון, די מלחמות צווישן די מענטשן-געטער, וואָס אַרבעטן אָן אָפּרו;

אַ פנים פֿון טינט און פֿון גאָלד רייסט אַדורך דעם חושך און נעפּל,

מענטשן באַפּאַנצערטע זאַמלען זיך פּלוצלינג צונויף

אַרום די גרויסע פייערן פֿון די ריזיקע קאָוואַדלעס...”

זיי זענען די בויער פֿון דער צוקונפּט-שטאַט.

אינם דאָזיקן פּאַרבלענדנדיקן און מאַטן ליכט, וואָס איז געפּאַלן אויף דער קולטור, האָט זיך אַרויסגעזען די שטאַרקע פּאַרביטערונג פֿון די איינזאַמע מענטשן, וואָס פּרעסן זיך אַליין אויף אין דער פֿרייד פֿון פּאַרצווייפּלונג.

וויפיל כאַראַקטער-שטריכן פֿון די דאָזיקע אידעאָליסטן האָבן אויסגעזען אינם דייטשס אויגן מער דייטש, ווי פּראַנצויזיש. אָבער זיי זענען אַלע געווען פּול מיט ליבשאַפט צו „פּראַנצויזיש קלאַרער שפּראַך”, און פֿון זייער דיכטונג האָט געטריפט דער גריכישער מי-טאָס. פּראַנצויזיש שיינע בילדער און איר טאָג-טעגלעך לעבן זענען פּאַרוואַנדלט געוואָרן ווי דורך כּישוף, אין די בילדער פֿון אַטען. מ'וואָלט געקאָנט זאָגן, אַז אין די דאָזיקע פּראַנצויזן פֿון צוואַנציקסטן יאָרהונדערט האָבן ווידער אויפּגעלעבט אַלע גייסטער און אַז ס'איז גענוג געווען פּאַר זיי אויסצוטון פֿון זיך די מאַדערנע קליידער.

בדי ווידער צו ווערן שיין אין זייער נאקעטקייט.
פון דער דאָזיקער פּאָעזיע האָט געהויבט אַ ריח פון אַ רייכער
קולטור, וואָס איז זינט לאַנגע דורות צייטיק און וואָס האָט נישט
צו זיך קיין גלייכן אין גאַנץ אייראָפּע. אַ מענטש, וואָס האָט אַרייַנגע-
געאַטעמט איר לופט, קאָן זי שוין נישט פאַרגעסן. פון אַלע לענדער
פון דער וועלט זענען געקומען צו איר פרעמדע קינסטלער. דאָרט
זענען זיי געוואָרן אמתע פּראַנצויזן, פּראַנצויזישע דיכטער, און די
קלאַסישע פּראַנצויזישע קונסט האָט זיך געפונען גוטע תּלמידים צווישן
די ענגלענדער, פּלעמער און די דאָזיקע גריכן.
קריסטאָף, וואָס אַליוויער איז געוואָרן זיין וועג-ווײַזער, האָט
מיט זיין הילף אַריינגעדורנגען אין דער רעפּליקסירנדיקער שיינקייט
פון דער פּראַנצויזישער פּאָעזיע, כאָטש אין האַרצן האָט ער בעסער
אַנשטאַט דער דאָזיקער אַריסטאָקראַטישער דאַמע, וואָס איז געווען
פאַר אים אַ ביסעלע צו כיטרע, געוואָלט אַ פשוט פּאָלקס-מיידל, אַ
געזונטע און געטאַקטע, וואָס סאָדערט נישט קיין חשבונות, נאָר
האַט ליב.

דער דאָזיקער *Odor di bellezza* (ריח פון שיינקייט) האָט
אַרויסגעהויבט פון דער גאַנצער פּראַנצויזישער קונסט, ווי דער ריח
פון גרינס אין די פון זון געוואַרעמטע הערבסט-וועלדער. די מוזיק
איז געוואָרן, ווי דער גראָז, וווּ ס'ליגן באַהאַלטן די יאָגעדעס, נאָר
וואָס זייער ריח קלעקט צו פאַרשיכורן דעם גאַנצן וואַלד. פריער
איז זיי קריסטאָף פאַרבייגעגאַנגען, נישט לעגנדיק קיין שום אַנט-
ווייל ער איז געוואָינט געווען אין זיין פּאָטערלאַנד צו שענער מוזיק-
קוסטעס און גלאַנצנדיקע פירות. אָבער דער דינער ריח, וואָס האָט
פון זיי געשמעקט, האָט צוגעצויגן זיין אויפּמערקזאַמקייט; מיט אַלי-
ויערס הילף האָט ער אָפּגעדעקט אַלע שטיינער, שטאַמען, איינגע-
טריקנטע בלעטער, וואָס האָבן זיך געגרויסט מיטן נאָמען מוזיק, די
איידעלע, נאַווע קונסט פון אַ הייפּל מוזיקער. צווישן דעם געמוי-
זעכץ און פאַבריק-רויך פון דער דעמאָקראַטיע, אויפן פּלאַנלאַנד
פען-דעגני האָבן רויקע פּאַונען געטאַנצט אינם הייליקן וואַלד. קריי-

סטאף האָט זיך איבערראַשט צוגעהערט צו זייער פייפל-שפיל, וואָס
איז געווען איראַגיש און פריילעך און נישט ענדלעך צו דעם, וואָס
ער האָט ביו דעמאָלט געהערט:

אַ קליין פייפל האָט געקלעקט
אויפצוטרייסלען דאָ דעם גראָס,
אויפצורודערן די לאַנקע,
און די שיינע ווערבע-קוסטעס
און דאָס טייכל זינגט אויך מיט;
אַ קליין פייפל האָט געקלעקט
אַנצופילן דעם וואַלד מיט שירה...

אונטערן באַנאלן חן און בולטן דילעטאַנטיוזם פון די דאָזיקע
קליינע שטיקלעך, וואָס זענען באַשטימט פאַר פיאַנינג, פון די דאָ-
זיקע לידלעך, פון אַט דער פראַנצויזישער שטוב-מוזיק, וואָס די
דייטשע קונסט האָט נישט באַוויליקט צו לעגן אויף איר קיין אַכט
און קריסטאָף אַליין האָט ביו איצט אָפגעווענדט די אויגן פון איר
פאָעטישער ווירטואַזיטעט, — אונטער דעם האָט קריסטאָף אָנגעהויבן
איצט צו זען דעם באַניינגס-פּיבער, די אומרו, וואָס איז אומבאַקאַנט
אויף יענער זייט רהיין, וווּ די פראַנצויזישע מוזיקער האָבן געזוכט
די קערנער, וואָס זאָלן זיין מסוגל צו באַפרוכפערן די צוקונפט.
בעת די דייטשע מוזיקער האָבן רויק געדרימלט אין דעם לאַגער פון
זייערע עלטערן און געוואַלט, מ'שטיינט געזאָגט, אָפהאַלטן די אַנט-
וויקלונג פון דער וועלט מיט דער מחיצה פון זייערע נצחונות אין
דער פאַרגאַנגענהייט, איז דערווייל די וועלט געגאַנגען פאַרויס; און
די פראַנצויזן זענען געגאַנגען פאַרויס אויפצודעקן נייעס; זיי האָבן
געפאַרשט די ווייטקייטן פון דער קונסט, די זונען, וואָס זענען אויס-
געגאַנגען, און די וואָס גייען אויף, דאָס פאַרשווונדענע גריכנלאַנד
און דעם ווייטן מזרח, וואָס עפנט אויף אין באַגינען-שיין, נאָך פיל
הונדערטער יאָרן, זיינע גרויסע אויגן, פול מיט חלומות אָן אַ סוף.
אין דער מוזיק פון מערב, וואָס דער גייסט פון אָרדנונג און קלאַר-
סישער באַדענקלעכקייט האָט זי דורכגעלאָזן דורך באַשטימטע פילט-
רען, אין זייערע ווערסאַיל-טייכלעך — האָבן זיי דערטרונקען אַלע
וואַסערן פון דער וועלט. מעלאָדיעס, פאָלקסטימלעכע ריטמען, אָריענ-
טאַלישע און אַלטע גאַמען, נייע אָדער באַנייטע מינים אינטערואַלן,
פּאָקט ווי די אימפרעסיאָניסטישע קינסטלער האָבן אויפגעדעקט אַ

נייע וועלט אינטער דער זון — ווי די קאלומבוס פונם טאג ליכט — אזוי האָבן זיך זייערע מוזיקער באַמיט מיט גרויס באַגייסטערונג איינצונעמען די וועלט פון קלאַנגען. זיי זענען אַריינגעדורנגען טייער אין די מיסטעריעזע סודות פונם געהער. זיי האָבן אינם דאָזיקן איבערלעבן ים אַנטדעקט נייע לענדער. מ'קאָן, וואָס אַן אמת, מיינען, אז זיי באַנוצן זיך גאָרנישט מיט די נצחונות. זיי זענען נאָר די וועג-מאַכער פאַר דער וועלט.

קריסטאָף האָט זיך געוונדערט, פון וואַנען נעמט זיך אַזא אים-ניצאָטיוו צו דער דאָזיקער מוזיק, וואָס איז ערשט נעכטן תחית-המתים אויפגעשטאַנען און איז שוין אַ פּיאַנער פון דער קונסט. וויפיל מוט עס איז פאַראַן אין אָט דער איידעלער, קליינער נשמה! ער האָט איצט מוותר געווען אויף אַלע אירע שפיצלעך, וואָס ער האָט אַמאָל געפונען אין איר. נאָר די, וואָס טוען גאָרנישט, האָבן קיינמאָל קיין טעות נישט, אָבער דער טעות, וואָס שטרעבט צום לעבעדיקן אמת, איז געזונטער און הייליקער פונם טייטן אמת.

ווי די רעזולטאַטן וועלן נישט זיין, — דער פאַרנעם איז גע-ווען אַ רייזנדרע. אַליוויער האָט געוויזן קריסטאָפּן, וואָס עס איז געוואָרן אויפגעטון אין משך פון פינף און דרייסיק יאָר, דעם סכּום ענערגיע, וואָס איז פאַרשווענדט געוואָרן, כדי אויפצובויען די פּראַנ-צויזישע מוזיק פונם גאָרנישט, אין וועלכן זי האָט געדרימלט ביזן יאָר 1870: אָן אַ סימפּאָנישער שולע, אָן לערער, אָן אַן עולם, בלויז מיט איין בערלינאָן, וואָס איז געשטאַרבן אין שטיקעניש און לאַנג-ווייל. קריסטאָף האָט איצט געפילט אַ יראת-הכבוד צו די מייסטער פון דער נאַציאָנאַלער אויפלעבונג. ס'איז אים מער נישט איינגעפאלן זיי צו מוסרן צוליב דער ענגשאַפט פון זייער עסטעטיק אָדער צוליב זייער מאַנגל אין פעיקייטן. זיי האָבן געשאַפן מער, ווי אַ ווערק; זיי האָבן באַשאַפן אַ מוזיקאַליש פּאָלק. צווישן די גרויסע אַרבעטער, וואָס האָבן אַנטוויקלט די פּראַנצויזישע מוזיק, איז אים טייער געווען דער עיקר איינער: דאָס איז געווען צעזאַר פּראַנק, וואָס איז גע-שטאַרבן און נישט זוכה געווען צו זען דעם נצחון, וואָס ער האָט אַליין צוגעגרייט, און וואָס האָט געטראָגן אין זיך אין די פינס-טערסטע יאָרן פון דער פּראַנצויזישער קונסט, ווי יענער אַלטער שיף, זיין אמונה און דעם גאון פון זיין ראַסע. אַ רירנדיקע דער-שייבונג: אין דעם דאָזיקן פאַריו, וואָס יאָגט זיך נאָך תענוגים, —

אונז מ'דאך. אַ מוזיקאלישער קדוש, וואָס האָט אין אַ לעבן פון נויט
און עקלדיקער צרבעט אָפּגעהיט די ריינקייט פון זיין ליידנדיקער
בשמה, וואָס איר עניוודדיקער שמייכל איז געפאַרן, ווי אַ שיין, אויף
דער געבענטשטער מוזיק.

פאַר קריסטאָפּן, וואָס האָט נישט געקאָנט דאָס אינערלעכע
לעבן פון פּראָנקרייך, איז די דערשיינונג פונם דאָזיקן גרויסן,
גלויבנדיקן קינסטלער צווישן אַ פּאָלק פּופּרים געווען ממש אַ ווונדער.
אַבער אַליווער האָט געהויבן מיט די אַקסלען און געפרעגט,
אין וועלכן לאַנד אין אייראָפּע קאָן מען געפּינען אַ מאָלער, וואָס
דער גייסט פון דער ביבֿל זאָל לעבן אין זיין קונסט אַזוי שטאַרק,
ווי ביים פּורטאַנער פּראַנסואַ מילע; צי איז דאָ אַ געלערנטער מיט
מער באַגייסטערטער, עניוודדיקער אמונה, ווי דער העלער פּאַסטער,
וואָס קניט פאַרן געדאַנק פון דער אומענדלעכקייט און וואָס איז
גרייט געווען, בעת די דאָזיקע אידעע האָט אים באַהערשט, „צו
בעטן — ווי ער האָט אַליין געזאָגט — רחמים, מחמת בליענדיקער
שרעק, ביי זיין שכל, ווייל ער האָט געפּילט, אַז ער איז נאָענט
צו פּאַסקאַלס דערהויבענעם שגעון.“ טימע קאַטוילישקייט איז שוין
מער נישט געווען קיין משא פאַרן שטאַרקן, רעאַלן חוש פונם ערשטן
פון די דאָזיקע צוויי מענטשן און נישט פאַרן ליידשאַפטלעכן שכל
פונם צווייטן, וואָס איז מיט זיכערע טריט, נישט אָפּטרעטנדיק אין אַ
זייט, דורכגעגאַנגען „די עיקרדיקע נאַטור־גרענעצן, די גרויסע אומ־
ענדלעכע נאַכט, די לעצטע תּהומות פונם זיין, וואָס פון זיי אַנט־
שטייט דאָס לעבן.“ זיי האָבן געשטאַמט פון די פּראָווינץ־שטעט, און
פונם פּראָווינץ־פּאָלק האָבן זיי געשעפּט די דאָזיקע אמונה, וואָס גלייט
נאָך אויף דער פּראַנצויזישער ערד און וואָס די באַרעווענדיקייט
פון עטלעכע דעמאָגאָגן וויל זי אומזיסט מבטל מאַכן. די דאָזיקע
אמונה איז אַליווערן גוט באַקאַנט געווען: ער האָט זי געטראַגן
אין זיך.

ער האָט געוויזן קריסטאָפּן די ווונדערבאַרע באַוועגונג פונם
זיך באַנייענדיקן קאַטויליציום, וואָס איז גערודפּט שוין פינף און

צוואנציק יאָר; די שטאַרקע אָנשטרענגונג פונם קריסטלעכן געדאַנק אין פראַנקרייך שלום צו מאַכן מיטן שכל, מיט דער פרייהייט און מיטן לעבן; די ווונדערבאַרע פריסטער, וואָס האָבן געהאַט מוט, ווי איינער פון זיי האָט זיך אויסגעדריקט, „זיך אָפצוטובלען פונדאָסניי און צו ווערן מענטשן“; וואָס האָבן געפאָדערט פאַרן קאַטויליציזם דאָס רעכט אַלץ צו פאַרשטיין און זיך אָנצוקלאַמערן אָן יעדן גלייכן געדאַנק, ווייל יעדער, גלייכער געדאַנק, אפילו ווען ער איז אַ טעות, איז ער הייליק און געטלעך“; די מיליאָנען יונגע קאַטוילן, וואָס האָבן זיך אַרומגעטראָגן מיט דעם דערהויבענעם פאַרלאַנג אויפצובויען אַ פרייע, ריינע קריסטלעכע רעפובליק, אַ ברודערמלוכה, וואָס זאָל שטיין אָפן פאַר יעדן מענטשן מיט ערנסטע פונות. און נישט גע- קוקט אויף די געמיינע באַשולדיקונגען אין אפיקורסות און פאַרראַט קעגן די דאָזיקע גרויסע קריסטן פון רעכטס און פון לינקס (דער עיקר פון רעכטס), האָט דאָך געשפּרייט דער דאָזיקער מוטיקער, קליינער לעגיאָן פאַרויס איבערן וועג, וואָס האָט דורך פיל שטרויכל- לונגען געפירט צו דער צוקונפט; געשפּרייט מיט אַ לויטער האַרץ, גרייט אויסצושטיין אַלערליי יסורים, מיטן באַוווסטזיין, אַז מ'קאָן נישט בויען קיין שטענדיקן בנין, אויב ער וועט נישט זיין דורכגע- זאַפט פון טרערן און בלוט.

דער דאָזיקער אָטעם פון לעבעדיקן אידעאליזם און שטורמישן ליבעראַליזם האָט אויפגעלעבט די איבעריקע רעליגיעס אין פראַנקרייך. דער ציטער פון אַ ניי לעבן איז אַדורך איבער די ברייטע, פאַרגליי- זוערטע גופים פונם פראָטעסטאַנטיום און יידנטום. אַלע האָבן זיך אָנגע- געשטרענגט מיט איידעלער באַגייסטערונג צו שאַפן אַ רעליגיע פון אַ פרייער מענטשהייט, וואָס איז גאַרנישט מקריב, נישט דעם פוח פון איר שכל און נישט איר התלהבות.

די דאָזיקע רעליגיעזע התפעלות האָט באַהערשט נישט בלויז די רעליגיעס אַליין. זי איז געוואָרן די נשמה פון דער רעוואָלוציאָנער- דער באַוועגונג. דאָרט האָט זי באַקומען אַ טראַגישן כאַראַקטער. קרי- סטאָף האָט ביז דעמאָלט געזען נאָר דעם סאַציאַליזם פון די פּאָלי- טיקער, וואָס האָט דערוועקט ביי זיינע הונגעריקע אָנהענגער דעם קינדערשן און מגושמדיקן הלום פון גליק; אַדער, אויב מיר זאָלן זאָגן אָפנהאַרציק, וועגן דעם פאַרגעניגן, וואָס די וויסנשאַפט וועט לויט זייער מיינונג פאַרשאַפן אַלעמען מיט דער הילף פון דער מלוכה

מצטט. קעגן אָט דעם דאָזיקן עקלדיקן אָפטימיזם האָט קריסטאָף
 דערזען די פאַרבאָרגענע שטאַרקע רעאַקציע פון די העלערע פון
 דער געזעלשאַפֿט, וואָס האָבן געפירט די אַרבעטער-פאַרטייען צום
 קאַמף. דאָס איז געווען די לאַזונג „צום קאַמף, וואָס וועט געבוירן
 דאָס דערהויבענע צום העלדן-קאַמף, וואָס נאָר ער אַליין קאָן געבן
 דער גוסטדיקער וועלט אַ נייען זין, אַ ציל, אַן אידעאַל.“ די דאָזיקע
 גרויסע רעוואָלוציאָנערן, וואָס זיי איז נמאס געוואָרן דער בור-
 זשאַווער, קריגערישער און גלייכצייטיק רודף-שלומדיקער ענגלישער
 סאָציאַליזם, האָבן קעגן אים אַוועקגעשטעלט דאָס טראַגישע בילד
 פון דער אומענדלעכקייט, וואָס איר געזעץ איז די סתירה, וואָס
 לעבט פון אַן אייביקן, טאַג-טעגלעך זיך פאַנייענדיקן קרבן. מען
 קאָן, וואָס אַן אמת, צווייפלען, צי די דאָזיקע אַרמיי, וואָס אירע
 באַפוילער האָבן זיי געפירט קעגן דער אַלטער וועלט, איז מסוגל
 צו פאַרשטיין דעם קעמפנדיקן מיסטיציזם, וואָס האָט זיך גלייכ-
 צייטיק באַנוצט מיט דער טעאָריע פון קאַנט און ניטשע און איז
 דאָך געוואָרן ביי דער דאָזיקער מחנה אַריסטאָקראַטן אַרירנדיק
 בילד. זייער שיפורער פעסימיזם, זייער העלדישע פאַראַכטונג צום
 לעבן, זייער באַגייסטערטע אמונה אין קאַמף און זייער מסירות
 נפש זענען ענלעך געווען צום מיליטערישן און רעליגיעזן אידעאַל
 פון אַן אָרדן דייטשע ריטער אָדער יאַפּאַנישע סאַמוראַען.
 און דאָך איז עס געווען ריין פראַנצויזיש: דאָ האָט געווירקט
 די פראַנצויזישע ראַסע, וואָס איר כאַראַקטער האָט זיך אַן ענדערונג
 אויפגעאַלטן הונדערטער יאָרן. קריסטאָף, געפירט פון אַליינערן,
 האָט עס געזען ביי די טריבונען און פראַקאָנסולן פון קאַנווענט, ביי
 עטלעכע דענקער און טוער, ביי פראַנצויזישע רעפאָרמאַטאָרן פון דער
 אַלטער אָרדנונג, ביי קאַלויניסטן, זשאַן-סעניסטן, יאַקאָבינער, סינדי-
 קאַליסטן, אומעטום איז געווען דער פעס-מיסטישער אידעאַליזם, וואָס
 קעמפט אַן אילוזיעס און אומדערמידלעך מיט דער נאַטור — דער
 אייזערנער פלייזין, וואָס האַלט אויף די גאַנצע אומה.
 קריסטאָף האָט אַריינגעאַטעמט אין זיך די מיסטעריעזע קאַמף-
 לוסטיקע נשמות און האָט גענומען פאַרשטיין די גרויסקייט פון דעם
 דאָזיקן פאַנאַטיזם, וואָס פראַנקרייך האָט אַריינגעבראַכט אין אים אמונה
 און יושר, בעת די איבעריקע פעלקער, וואָס זענען גענויגט צו קאַמף
 בינאַציעס, האָבן דערפון קיין באַגריף נישט געהאַט. ווי אַלע אויס-

לענדער, האָט זיך אויך קריסטאָף גערן געוויצלט איבער דער אָפּער-
 נער סתירה צווישן דער פראַנצויזישער באַווונדערונג און דעם מיס-
 טישן צויבער פון די רעפּובליקאנער בנינים, צום ערשטן מאָל האָט
 ער דערקענט דעם זין פון דער קאָמף-לוסטיקער פרייהייט, וואָס זיי
 האָבן באַווונדערט, פון יענער פרייהייט, וואָס איז געוואָרן אַ שאַרפע
 שווערד אין די הענט פון דעם שכל. ניין, נישט קיין הילכע מליצה
 איז דאָ געווען, נישט קיין ווערטער סתם אין דער וועלט אַריין,
 פונקט ווי ער האָט געמיינט אַמאָל. ביי דעם דאָזיקן פּאָלק, וואָס די
 פּאָדערונגען פון דעם שכל האָבן ביי אים איבערגעשטיגן אַלץ אין
 דער וועלט, האָט די מלחמה פאַר אַט דעם שכל איבערגעשטיגן אַלץ.
 וועמען אַרט עס, צי די דאָזיקע מלחמה זעט אויס ווי אַן אומזין ביי
 די פעלקער, וואָס האַלטן זיך פאַר פראַקטיש? אויב מיר וועלן זיך
 פאַרטיפּן אין דער זאך, וועלן מיר זען, אַז אויך די מלחמות צוליב
 אַמפּעריאַליזם, מאַכט אָדער געלט, — זענען אומזיסטע קאַמפּן. סיי
 די און סיי יענע וועלן מיט דער צייט פאַרגעסן ווערן. און אין משך
 פון אַ מיליאָן יאָר וועט דערפון קיין סימן נישט בלייבן. אָבער וואָס
 גיט דעם לעבן אַ ווערט, אויב נישט דער מוט אין קאַמף, וואָס אַלע
 כוחות אין לעבן קאָנצענטרירן זיך אין אים, ביז אַלע זענען גרייט
 זיך אַזיין מקריב צו זיין פאַר אַ העכערן וועזן. נישטאָ כמעט קיין קאַמפּן,
 וואָס גיבן דעם לעבן אַזוי פיל כבוד, ווי דער דאָזיקער אייביקער
 קאַמף אין פראַנקרייך פאַרן שכל אָדער קעגן אים. און פאַר די, וואָס
 האָבן פאַרוולט זיין שאַרפּן טעם, וועט די גערימטע אַפּאַטישע גע-
 דולדיקייט פון די אַנגלאַ-זאַקסן אויסזען תּפּל און נישט מענלעך. די
 אַנגלאַ-זאַקסן פאַרריכטן עט און לָאָדן אויס זייער ענערגיע אין אַן
 אַנדער אָרט. אָבער דאָרט איז זייער ענערגיע נישט געווען קענטיק,
 די געדולדיקייט איז גרויס נאָר דאָן, בעת זי שטייט צווישן די
 פאַרטייען און זי איז שטאַרק. אין דער היינטיקער אייראָפּע איז עס
 על-פּירוב גלייכגילטיקייט, גלויבן און לעבנסלאָזיקייט. די ענגלענ-
 דער באַנוצן אָפּט וואַלטערס ווערטער און באַרימען זיך, אַז די צע-
 טיילונג פון די רעליגיעס האָט געבוירן אין ענגלאַנד נאָך מער גע-
 דולד, ווי די פראַנצויזישע רעוואָלוציע. אָבער דאָס איז געווען דער-
 פאַר, וואָס אין פראַנקרייך פון דער רעוואָלוציע-צייט איז געווען מער
 גלויבן, ווי אין אַלע ענגלישע רעליגיעס.

פון דעם שטאַלענעם קרייז, ווו דער אידעאליזם האָט געקעמפט
פאַר דער אויבערמאַכט פון שכל, האָט אָליווער אַרויסגעפירט קריי-
סטאַפּן, פונקט ווי ווירגילי דאַנטען, צום שפיץ באַרג, ווו עס זענען
שטיל און פרעמד געשטאַנען די אויסדערוויילטע, באמת פרייע
בראַנצווין.

נישטאָ אין דער גאַנצער וועלט קיין פרייערע מענטשן פון זיי.
דאָ האָט געהערשט די פרייד פון אַ פויגל, וואָס שוועבט אונטערן
רויכן הימל. אויף די דאָזיקע באַרג-שפיצן איז די לופט געווען אַזוי
ריין און אַזוי שיטער, אַז קריסטאָף האָט קום געקאָנט אָטעמען.
דאָס זענען געווען קינסטלער, וואָס האָבן געפאָדערט „אַבסאָלוטע
אומבאַגרענעצטע פרייהייט פון טרוים“; פאַרברענטע סוביעקטיוויסטן,
וואָס האָבן, ווי פֿאַבער, זיך אויסגעלאַכט פון „די בהמות, וואָס גלויבן
אין דער רעאַליטעט פון דער וועלט“; — דענקער, וואָס זייער רייסן-
דיקער, קאָמפליצירטער געדאַנק איז געגאַנגען מיטן שטראָם פון אומ-
אויפהערלעכער באַוועגונג, געקייקלט זיך אָן אַפּרו, ווי די כוואַליעס,
נישט אַנטרעפּנדיק אויף קיין פעלזן-גרונט, — דער שטראָם האָט נישט
באַצייכנט די עקזיסטענץ, נאָר דעם איבערגאַנג, ווי מאַנטאָן האָט
געזאָגט, דעם אייביקן איבערגאַנג פון טאָג צו טאָג, פון מינוט צו
מינוט; — געלערנטע, וואָס האָבן געקענט די נישטיקייט און דעם
אומענדלעכן גאַרנישט, ווו דער מענטש האָט אַריינגעוועבט זיין גע-
דאַנק, זיין גאַט, זיין קונסט, זיין וויסנשאַפט, און זי, די נישטיקייט.
האָט ווייטער געשאַפּן די וועלט און אירע געזעצן, דעם שטאַרקן
פאַרשווינדנדיקן חלום. זיי האָבן נישט געפאָדערט פון דער וויסנשאַפט
נישט קיין רו, נישט קיין גליק און אַזילו נישט קיין אמת; ווייל
זיי האָבן געצווייפלט, צי ס'איז מעגלעך דאָס צו דערגרייכן. זיי
האָבן ליב געהאַט די וויסנשאַפט גופא, ווייל זי איז געווען שייך, די
אַינציקע שיינקייט, די איינציקע ווירקלעכקייט. אויף די הויכקייטן
פון דעם געדאַנק האָבן זיך געפונען די דאָזיקע געלערנטע, פאַר-
ברענטע פיראַניקער, וואָס האָבן זיך גלייכגילטיק באַצויגן צו אַלץ.
צו יעדער אַנטווישונג, כמעט צו דער גאַנצער ווירקלעכקייט, און האָבן

זיך מיט פארמאכטע אויגן צוגעהערט צום שטיין קאנצערט פון די
נשמות, צו דער איידעלער און ריזיקער הארמאניע פון צאלן און
פארמען. אָט די גרויסע מאַטעמאטיקער, אָט די גרויסע פילאָזאָפֿן —
שטאַרקע, פּאָזיטיווע גייסטער, וואָס האָבן נישט צו זיך קיין גלייכן —
זענען געשטאַנען אויף דער גרענעץ פון מיסטישן עקסטאַז. זיי האָבן
אויסגעראָבן אַרום זיך אַ פּוסטן חלל, איבערגעבויגן זיך איבערן
תּהום און פּאַרשיפורט געוואָרן ביז קאַפּ-שווינדל. אין דער פינסטער-
ניש פון דער אומענדלעכער נאַכט האָבן זיי מיט דערהויבענער פּרייד
געצונדן דעם בליץ פון זייער געדאַנק.

געבויגן נעבן זיי האָט קריסטאָף אויך געפרווט אַריינקוקן, נאָר
ס'האָט אים געשווינדלט אין קאַפּ. ער, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר
אַ פּרייען, ווייל ער איז פּריי געווען פון יעדן געזעץ, אויסער דעם
געזעץ פון זיין געוויסן, — האָט איצט מיט שרעק דערפילט, ווי קליין
ער איז קעגן די דאָזיקע פּראַנציוזן, וואָס זענען פּריי פון יעדן
געזעץ, פון יעדן קאַטעגאָרישן אימפּעראַטיוו, פון יעדן לעבנס-ציל.
— אויב אַזוי, טאָ וואָס טויג זיי דאָס לעבן? — האָט ער
געפרעגט.

— זיי פּרייען זיך מיט זייער פּרייהייט, — האָט געענטפּערט
אָליווער.

אַבער קריסטאָף, וואָס האָט אין דער דאָזיקער פּרייהייט נישט
געקאָנט געפינען זיינע הענט און פיס, האָט גענומען בענקען נאָכן
שטאַרקן גייסט פון דער דייטשער דיסציפּלין. ער האָט געזאָגט:
— אייער פּרייד איז אַ פּאַנג-ווערימל, וואָס דער טויט וואַרפט
אייך צו, אַ חלום פון אַן אַפּיווירטערער. איר פּאַרשיפורט זיך פון
דער פּרייהייט און איר פאַרגעסט דאָס לעבן. די אַבסאָלוטע פּרייהייט
איז אַ שגעון, אַן אַנאַרכיע. פּרייהייט! ווער אויף דער וועלט איז
פּריי? ווער איז פּריי אין אייער רעפּובליק? אויסוואַרפן. איר, די
בעסערע, שטיקט זיך. איר קענט נאָר חלומען. אַבער באַלד וועט
איר אויך דאָס נישט קאָנען.

— נישט וויכטיק — האָט געזאָגט אָליווער. — דו קאָנסט נישט
וויסן, אַרעמער קריסטאָף, וואָס פאַר אַ פּרייד עס גיט די פּרייהייט.
ס'איז ווערט צו זיין אין אַ געפאַר, צו לייזן יסורים און אפילו צו
שטאַרבן. צו זיין פּריי, צו פילן, אַז אַלע נשמות אַרום דיר זענען
פּריי — יא, אפילו די אויסוואַרפן, — איז אַ פּרייד, וואָס לאָזט זיך

גישט אויסדריקן, עס דאָכט זיך, ווי די נשמה וואָלט זיך צעשווומען
אין דער אומענדלעכקייט. זי קאָן שוין מער אין קיין אַנדער אָרט
גישט לעבן. וואָס טויג מיר דער בטחון, וואָס דו לעגסט מיר פאַר,
די פיינע אָרדנונג, די מוסטערהאַפטע דיסציפלין, — אין די פיר
ווענט פון די קייזערלעכע קאַזאַרמעס? איך וואָלט דאָרטן דערשטיקט
געוואָרן. לופט גיט מיר! אַ סך לופט! אַ סך פרייהייט!

— די וועלט מוז האָבן געזעצן, — האָט געזאָגט קריסטאָף. —
פריער אָדער שפעטער וועט קומען דער הערשער.

אַבער אַליווער האָט עס גישט גענומען ערנסט און דערמאָנט
קריסטאָפּן די ווערטער פון דעם אַלטן פיער דע ל'עטואַל:
אפילו ווען אַלע פוחות פון דער וועלט וועלן זיך צוואַ-
מענעמען,

וועלן זיי גישט קאָנען בינדן
די פרייהייט פון פראַנצויזישן וואָרט,
פונקט ווי מען קאָן גישט באַהאַלטן
די זון אין דער ערד
אָדער זי פאַרשפאַרן אין אַ לאַך.

ביסלעכווייז האָט זיך קריסטאָף צוגעווינט צו דער אומבאַגרע-
נעצטער פרייהייט. פון די באַרג-שפיצן פון דעם פראַנצויזישן גע-
דאַנק, וווּ ס'האָבן געטרוימט נשמות פון לויטערער ליכטיקייט, האָט
ער צופוסנס געזען דעם באַרג-שפוע, וווּ דאָס הייפל אויסדערוויילטע
האָבן געקעמפט פאַר אַ לעבעדיקן גלויבן און האָט אָן אויפהער גע-
קלעטערט צום שפיץ פון באַרג. דאָרט זענען געשטאַנען די אַלע, וואָס
האָבן געפירט אַ הייליקע מלחמה מיט דער עם האַרצות, קראַנקהייטן,
נויט; דאָרט האָט געהערשט דער אייביקער פיבער פון אַנטדעקונגען,
דער באַוויסטזיניקער טרוים פון די פראַמעטייען און איקאָרן פון
אונזער צייט, וואָס האָבן איינגענומען דאָס ליכט און געשניטן זיך
אַ וועג דורך דער לופט; דאָרט איז פאַרגעקומען דער ריזיקער קאַמף
פאַר דער וויסנשאַפט, וואָס האָט באַזיגט איר שונא, די נאַטור; —
אונטן האָט מען געזען אַ שוויגנדיקע מחנה מוטיקע מענער אין

פרייען מיט באשיידענע, עניוהדיקע נשמות, וואָס זענען פאַרן פרייז פון טויזנטער אָנשטרענגונגען דערגאַנגען ביז אַ געוויסער הויך, און נישט קענענדיק גיין העכער, זענען זיי איבערגעגעבן געוואָרן אַ גרויען, שווערן לעבן, פול מיט דאגות און שטילן מסירת נפש; — און אונטן, צופוסנס דעם בצרג, אין דעם ענגן דורכגאַנג, צווישן די משופעדיקע פעלדן-ווענט — אַן אומאויפהערלעכער קאַמף; דאָרט האָבן זיך פאַרביסן געראַנגלט די פאַנאַטיקער פון אַפסטראַקטע אידעען און פלינדע אינסטינקטן, און ס'איז זיי נישט איינגעפאלן אַפילו, אַז עפעס עקזיסטירט נאָך אויף יענער זייט וואָנט, וואָס רינגלט זיי אַרום; — און גאָר אונטן איז געלעגן אַ זומפ, וווּ בהמות האָבן זיך געוואַל- גערט אין מיסט... נאָר דאָ און דאָרט האָבן אויף די זייטן פון בצרג געפליט פרישע קונסט-בלומען, שמעקנדיקע מוזיק-גערטענער, דער גע- זאַנג פון קוואַלן-און פייגל-פאַעטן.

קריסטאָף האָט געפרעגט אַליוויערן:

— וווּ איז אייער פּאָלק? איך זע נאָר די אויסדערווילטע, סיי די שלעכטע, סיי די גוטע.

אַליוויער האָט געענטפערט:

— דאָס פּאָלק? עס אַקערט זיין פעלד און זיין גאָרטן, עס לייגט אויף אונז קיין אַכט נישט. יעדער גרופע אויסדערווילטע וויל איבערנעמען איבער אים די מאַכט, בעת עס אינטערעסירט זיך נישט מיט קיין איינעם פון זיי. אַנאָל, לפחות, צוליב פאַרווילונג, האָט עס זיך נאָך צוגעהערט צו די שרייענדיקע לאַזונגען פון די פּאָליטיקער. איצט לעגט עס אויף זיי אויך קיין אַכט נישט. עטלעכע מיליאָנען גוצן אַפילו נישט אויס זייער שטים-רעכט. לאָזן זיך די פאַרטייען אַרומרייסן — דאָס פּאָלק אינטערעסירט זיך נישט מיט די רעוואַלטאָן. אַזוי מען זאָל בעת דער מלחמה נישט חרוב מאַכן זיינע פעלדער. אין אַזאָ פּאָל גייט עס אַרויס פון די פליים און שלאָגט אויף רעכטס און אויף לינקס, וווּ עס לאָזט זיך. דאָס פּאָלק באַפאַלט נישט, נאָר עס פאַרטיידיקט זיך קעגן די אַנפאַלן, וואָס שטערן אים אין זיין צרבעט און רו. קעניגן צי קיסרים, רעפובליקן, גייסטלעכע, פריי- מויערער צי סאָציאַליסטן — ער פּאָדערט פון זיי נאָר איין זאַך — אַז פאַרטיידיקן אים קעגן די גרויסע אַלגעמיינע סכנות: מלחמה, אומרו, מגפות, — און עס פּאָדערט נאָר מען זאָל אים לאָזן רויק צרבעטן אויף זיין ערד. אין האַראַן טרעכט עס זיך:

— צי וועלן מיר די דאָזיקע ברואים כאָטש לָאָזן צורו ?

אַבער די דאָזיקע ברואים זענען אַזוי נאַריש, אַז זיי באַפאַלן דעם דאָזיקן תּם און לָאָזן אים נישט אָפּ, ביז ער טוט אַ כּאָפּ זיך ריזעל און וואַרפט זיי אַרויס הינטערן טיר, ווי ס'וועט געשען מסתּמא אויך מיט אונזערע פּאַרלאַמענטאַריער. אַמאָל פּלעגט דאָס פּאָלק אַליין באַגייסטערט ווערן און זיך צוגרייטן צו גרויסע מעשיב, אפּשר וועט עס נאָך איצט אויך געשען, הגם ס'האָט שוין לאַנג פּאַר-לירן דעם חשק צו אַזעלכע זאַכן. אַלנפּאַלס וואָלטן די דאָזיקע הכנות לָאָנג נישט אָנגעהאַלטן. דאָס פּאָלק וואָלט זיך באַד אומגעקערט צו זיין אייביקער אַרבעט, צו דער ערד. זי, די ערד בינדט צו די פּראַנציון צו פּראַנקרייך, מער ווי זיי זענען צוגעבונדן איינער צום אַנדערן. וויפיל פּעלקער אַרבעטן שוין לָאָנגע דורות האַנט ביי האַנט אויף דער דאָזיקער ערד, וואָס פּאַרייניקט זיי, וואָס איז זייער גרוי-סע ליבע אין לייד און אין פּרייד. זיי באַאַרבעטן זי אָן אויפהער, און אַלץ געפּעלט זיי — דאָס מינדסטע שטיקל ערד.

קריסטאָף האָט אָנגעשטרענגט דעם בליק, ער האָט געזען אומע-פּום, לענגטאויס די שאַסייען, אַרום די זומפן, אויף די זייטן פון די בערג, אויף שלאַכט-פעלדער און חורבות — דער באַרג, דאָס פּראַנט צווישע פּלאַכלאַנד, וואָס איז געווען אומעטום באַאַרבעט און בליענ-דיק. דאָס איז געווען דער גרויסער גאָרטן פון דער אייראָפּעישיער ציוויליזאַציע. זיין ווונדערבאַרער חן איז געקומען נישט נאָר פון דער פּרוכטבאַרער, גוטער ערד, נאָר אויך פון דעם עקשנות פון אַ פּאָלק, וואָס האָט אומדערמידלעך, אַ דור נאָך אַ דור נישט אויפגע-הערט זי צו אַקערן צו זייען און אויסצובעטערן.

אַ מאַדנע פּאָלק! אַלע האַלטן עס פאַר אַ פּליסנדיק וואַסער — און באמת איז עס אומפאַרענדערלעך. אַליוויערס דערפאַרענע אויגן האָבן דערקענט אין די סטאַטוען פון דעם גאָטישן טעמפל אַלע פּראַ-וויגן-טיפּן פון אונזער צייט; פּונקט אַזוי האָבן אויסגעזען די בליי-צייכנונגען פון קלוע און דימוטיע — די מידע איראָנאָישע פּנימער פון די סאַלָאָן און גייסט-מענטשן; אַדער אין די ווערק פון לענען — די הפּקות און די קלאַרע אויגן פון אַרבעטער און פּויערים פון איל-דע-פּראַנס אַדער פּיקאַרדיע, פּאַסקאַלס לעבעדיקער גייסט איז גע-ווען נישט נאָר אין די דענקענדיקע און רעליגיעזע אויסדערווילטע, נאָר אויך אין דער פינסטערער בורזשאַזיע און רעוואָלוציאָנערע.

סינדיקאטיסטן. די קונסט פון קארנעל און רצסין האָט געלעבט אין פּאָליק אַ סך שטאַרקער, ווי אין דער העכערער געוועלשאַפּט, ווייל די פּאָליק-מאַסן זענען געווען פריי פון פרעמדע השפעות, אַ נידעריקער פּאַרזיער באַצאָמטער האָט זיך געפילט נענטער צו אַ טראַגעדיע פון לואי דעם פּערצנטנס צייטן, ווי צו טאַקסטויט אַ ראָמאַן אָדער איבסענס אַ זדאַמע, דאָס געזאַנג פון מיטלאַלטער, דער אַלט-פּראַנצויזישער טריסטאַן, זענען נענטער געווען דעם פּראַנצויזישן פּאָליק, ווי דער וואַנגערישער טריסטאַן, די געדאַנקען-בלומען, וואָס האָבן נישט אויפ-געהערט אַרויסצופּראַגן פון דער פּראַנצויזישער ערד זינט דעם צוועלפטן יאָרהונדערט, זענען מיט אַלע זייערע אונטערשידן געווען נענטער צו זיך און האָבן זיך אונטערגעשיידט פון אַלץ, וואָס איז געווען אַרום זיי.

קריסטאָף האָט צו ווייניק געקענט פּראַנקרייך, ער זאָל קאָנען תּוּמס זיין די זויערהאַפטיקייט פון די דאָזיקע שטריכן. דער עיקר האָט אים גיוונדערט, וואָס דאָס דאָזיקע פּרוכטבאַרע לאַנד איז גע-ווען אַזוי צעברעקלט, ווי אַזווייער האָט געזאָגט. יעדערער האָט גע-האַט זיין גאָרטן, און יעדע שטיק ערד איז פון די אַנדערע געווען אָפּגעטיילט מיט מחיצות און אַלערליי פּלויטן. אפשר האָבן זיך געפּו-נען דאָ און דאָרט עטלעכע בעותפותדיקע לאַנגקעס און פעלדער, וווּ די ערד-באַזיצער פון איין זייט טייך זענען געווען מער פּאַרייטיקט, ווי די פון דער אַנדערער זייט. יעדער איינער איז געווען פּאַרשלאָסן אין זיך. ס'האַט געמאַכט דעם איינדרוק, אַז דער דאָזיקער פּאַנאַטישער אינדוידוואַליזם, אָנשטאָט אָפּגעשוואַכט צו ווערן גאָך לאַנגע דורות פון מכנותדיקער נאָענטקייט, איז איצט געווען שטאַרקער, ווי ווען עס איז פאַר דעם.

קריסטאָף האָט ביי זיך געטרעכט:
— ווי אינזאַם זיי זענען!

אין דעם זין איז געווען זייער כאַראַקטעריסטיש דאָס הויז, וווּ אַזווייער מיט קריסטאָפּן האָבן געווינט. דאָס איז געווען אַ באַזונדער העלטה. אַ קליין, אָרטלעך אַרבעטזאַם פּראַנקרייך, וואָס אירע באַ-

זונדערע טיילן האָבן צווישן זיך נישט געהאַט קיין שייכות. דאָס
 איז געווען אַ פינג-שטאַקיק הויז, אַן אַלטע חורבה, וואָס האָט זיך
 געבויגן אין אַ זייט, מיט אַ סקריפּנדיקן דיל און צעפּוילטן סופּיט.
 דער רעגן פּלעגט אַריין אין זייער דירה, וואָס איז געווען אונטערן
 דאַך. לסוף האָט מען געמוזט רופן בעלי מלאכות צו פאַרריכטן דעם
 שפּאַלט. קריסטאָף האָט געהערט, ווי זיי אַרבעטן און שמועסן צווישן
 זיך. דער עיקר האָט אים נישט אויפגעהערט צו אינטערעסירן און
 גלייכצייטיק אויפצורעגן איינער פון זיי. ער האָט קיין רגע נישט
 אויפגעהערט צו רעדן צו זיך, צו לאַכן, צו זינגען, צו שפּאַסן, צו
 פּיפּן און צו פּלוידערן, נישט איבעררייסנדיק דערפּיי די אַרבעט.
 ער האָט געמוזט אָן אויפהער אָנוואַגן, וואָס ער גיין טון:
 — איך גיי אַריינקלאַפּן נאָך איין טשוואַק. וווּ איז מיין האַ-
 מער? אָט גיי איך אַריינקלאַפּן אַ טשוואַק. נאָך איינעם. נאָך אַ קלאַפּ!
 אזוי מיין אַלטעטשקע. אזוי איז עס.

בעת קריסטאָף האָט גענומען שפּיין, איז יענער שטיל געוואָרן
 און זיך איינגעהערט, דערנאָך גענומען שטאַרקער פּיפּן. אין די
 שטאַרקערע ערטער האָט ער אַראָפּגעלאָזט דעם האַמער מיט כוח
 אויפן דאַך און צוגעקלאַפט צום טאַקט פון דער מוזיק. קריסטאָף איז
 געוואָרן בייו און איז לסוף אַרויפגעקראַכן אויף אַ שטול און אַרויס-
 געשטעקט דעם קאָפּ דורך דעם בוידיים-פענסטער, כדי אים גוט אָנ-
 צוויילדלען. נאָך ווען ער האָט אים דערזען רייטנדיק אויפן דאַך מיט
 זיין גוטן פּריילעכן פנים און אַ פול מויל מיט טשוועקעס, האָט ער
 זיך צעלאַכט און יענער האָט אויך מיטגעלאַכט. קריסטאָף האָט פאַר-
 געסן אָן זיין פּעס און גענומען שמועסן. ערשט אין אַ צייט אַרום
 האָט ער זיך דערמאָנט צו וואָס ער איז צוגעגאַנגען צום פענסטער.
 — יא, כ' האָב אייך, אגב, געוואָלט פּרעגן, צי שטערט אייך

נישט מיין שפּיין אין דער אַרבעט?
 יענער האָט אים פאַרויכערט אַז נישט, נאָר ער האָט אים גע-
 בעטן צו שפּילן ריטמישערע זאַכן, ווייל ער קלאַפט צו צום טאַקט,
 און בעת דער טאַקט איז אַ פאַמעלעכער, פאַרלירט ער אַסאַך צייט.
 זיי זענען זיך צעגאַנגען ווי גוטע-פריינד. אין משך פון איין פּערטל
 שעה האָבן זיי מער געשמועסט, ווי קריסטאָף האָט אין משך פון
 זעקס חדשים גערעדט מיט אַלע שכנים פון הויז.
 יעדער שטאַק האָט געהאַט צוויי דירות. איינע פון דריי צי-

מערן און איינע פון צוויי. קיין באזונדערע צימערן פאר דער די-
בערשאפט זענען נישט געווען. יעדערער האָט אַליין געפירט זיין
באַלעבאַטישקייט, חוץ די איינווינער פון פאַרטער און דעם ערשטן
שטאָק, וואָס האָבן פאַרנומען צוויי דירות צוזאַמען.

קריסטאָפּס און אַליווערס שכן אויפן פיפטן שטאָק איז געווען
דער גלח קאַרנעל, אַ מענטש פון אַ יאָר פערציק, זייער אַ געבילדע-
טער, אַ פריידענקער אין ברייטסטן זין פון וואָרט, וואָס איז אַמאָל
געווען אַ דאָצענט אין אַ גרויסן ביבל-סעמינאַר און איז מיט אַ קור-
צער צייט צוריק אַרויסגעוואָרפן געוואָרן צוליב זיינע מאָדערנע מיי-
נונגען, לויט אַ באַפעל פון רוים. ער האָט אָנגענומען די שטראַף
שטילערהייט, נאָר זיך נישט אונטערגעגעבן, אָבער קיין מוט צו
קעמפן האָט ער נישט געהאַט און ער האָט נישט געוואָלט אָננעמען
דעם פאַרשלאַג צו פאַרעפנטלעכן זיינע מיינונגען. ער האָט בטבע
פיינט געהאַט טומל. ער וואָלט גיכער שלום געמאַכט מיטן חורבן
פון זיין טעאָריע איידער מיט דער מעגלעכקייט פון אַ סקאַנדאַל.
קריסטאָפּ האָט נישט געקאָנט פאַרשטיין אָט דעם טיפּ פון הַכַּנְעֵה־דִּיקָן
רעוואָלוציאָנער. ער האָט געפרוווט מיט אים שמועסן, אָבער דער
גלח, זייער אַ העפלעכער מענטש, איז געווען צוריקגעצויגן און נישט
גערעדט וועגן די זאַכן, וואָס האָבן אים אינטערעסירט קודם-בֵּל.
סינאָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט געהאַלטן פאַר זיין חוב זיך לעבע-
דיק צו באַגראָבן.

אויפן אונטערשטן שטאָק, אין אַ דירה, וואָס איז געווען ענלעך
צו זייערער, האָט געוואוינט די משפּחה פונם אינשווינער אלי עלט-
בערגער מיט זיין פרוי און צוויי קליינע טעכטערלעך פון זיבן און
צען יאָר, אָרנטלעכע מענטשן, סימפּאַטישע, וואָס האָבן אָבער גע-
לעבט אָפגעזונדערט צוליב חרפה, עמעצער זאָל נישט זען זייער נויט.
די יונגע פרוי, וואָס האָט זיך ענערגיש פאַרנומען מיט דער באַלע-
באַטישקייט איז געווען דעריבער זייער דערשלאָגן. זי איז גרייט
געווען צו האָרעווען דאָפּלט, אַבי קיינער זאָל זיך דערפון נישט
דערוויסן: אויך דאָס געפיל איז קריסטאָפּן געווען פרעמד. זיי האָבן
געשטאַמט פון אַ פּראָטעסטאַנטישער משפּחה פון מערב־פּראַנקרייך און
זיי זענען ביידע מיטגעריסן געוואָרן מיטן שטורם, וואָס איז פאַרגע-
קומען אַרום דרייפוסעס פּראָצעס. זיי האָבן זיך ביידע אינטערעסירט
אויסן פּראָצעס מיט אַ ליידנשאַפט כּמצי" בין משוגעת, פונקט ווי

פריזנטער אַנדערע פראַנצויזן, וואָס זענען אין משך פון זיבן יאָר
אַרומגעכאַפט געוואָרן פון דער דאָזיקער הייליקער היסטעריע. דעם
פראַצעס האָבן זיי מקריב געווען זייער רוי, זייער מצב, זייערע באַ-
ציונגען; צוליב אים האָבן זיי איבערגעריסן די פריינדשאַפט מיט
סאָך טייערע מענטשן, צוליב אים האָבן זיי כמעט חרוב געמאַכט
זייער געזונט. אין משך פון לאַנגע חדשים האָבן זיי נישט געקאָנט
שלאָפן, נישט עסן, איבערקייענדיק אָן אַ סוף די ועלביקע אַרגומענטן
מיט דער עקשנות פון אַ מאַניאַק. זיי האָבן איינער דעם אַנדערן אָנ-
גערגעט; נישט געקוקט אויף זייער שעמעוודיקייט און שרעק פאַר
דאָס לעכערלעכע, האָבן זיי זיך באַטייליקט אין מאַניפעסטאַציעס,
גערעדט אויף פאַרזאַמלונגען, אומגעקערט זיך אַהיים מיט אַ צעמישטן
קאָפּ און דערשלאָגן האַרץ און ביינאַכט צוזאַמען געוויינט. זיי האָבן
אין דעם קאַמף פאַרשווענדט אַזוי פיל התלהבות און געפיל, אַז ווען
ס'איז געקומען דער זיג האָבן זיי נישט געהאַט קיין כוח זיך צו
פרייען מיט אים. זיי זענען געוואָרן אויסגעלידיקט פון יעדער
ענערגיע און זענען געבליבן אָן כוחות צום לעבן. זייערע האַפנונגען
זענען געווען אַזוי דערהויבן, און אַזוי קלאָר איז געווען זייער ברע-
גענדיקער מסירת-נפש, אַז דער נצחון האָט אויסגעזען ווי אַ קאַרליק
אַנטקעגן דעם, וואָס זיי האָבן געהלומט. פאַר די דאָזיקע נפשות,
וואָס זענען געווען געוועבט פון איין מאַטעריע און האָבן געקאָנט
אַרומנעמען בלויו איין אמת, זענען די קאַמפינאַציעס און פשרות,
צו וועלכע די העלדן זענען דערגאַנגען, געווען אַ ביטערע אַנטטוי-
שונג. זייערע חברים צום קאַמף, די דאָזיקע מענטשן וואָס האָבן
אויסגעזען, ווי זיי וואָלטן געהאַט בלויו איין דורשט, איין פאַרלאַנג,
דעם פאַרלאַנג צו גערעכטיקייט, זענען איצט — בעת דער שונא איז
באָיגט געוואָרן — געלאָפן פאַרכאַפן די מאַכט, געטיילט צווישן זיך
די כבודים און שטעלעס און אַליין געטראָטן די גערעכטיקייט מיט
די פיס. בלויו אַ הייפל מענטשן איז געבליבן טריי דעם אידעאַל —
אַרעמע, איינזאַמע, וואָס די פאַרטייען האָבן זיי פאַרשטויסן און וואָס
זיי האָבן פאַרשטויסן די פאַרטייען. זיי זענען געבליבן אין באַהאַלטע-
נעם חושך, מיט קיינעם זיך נישט געוואָלט טרעפן, נערוועיש און געווי-
ראַסטעניש; זיי האָבן אויף קיין זאַך נישט געהאַפט און געפילט אָן
עקל צו מענטשן און צו דער מידקייט פון לעבן. דער אינושיניער
און זיין פרוי האָבן געהערט צו די דאָזיקע קרבנות.

זיי האָבן אין שטוב נישט געמאַכט דעם מינדסטן טומל. זיי
האָבן אויף אַ קרענקלעכן אופן מורא געהאַט נישט צו שטערן זייערע
שכנים, דער עיקר דערפאַר, וואָס יענע האָבן זיי דעם טויט געמאַכט.
צוליב אַ געפיל פון שטאַלץ האָבן זיי זיך פאַר קיינעם נישט געקלאָגט.
קריסטאָף האָט באַדויערט די צוויי מיידעלעך, וואָס יעדער אויסברוך
פון פרייד, די באַדערפעניש צו שפּרינגען, צו שרייען, צו לאַכן איז
דורך זייערע עלטערן דערשטיקט געוואָרן. ער האָט זייער ליב געהאַט
די קינדער, און וויפּל מאָל ער פּלעגט טרעפּן די צוויי קליינע שכנטעס
אויף די טרעפּ, האָט ער זיך באַמיט זיי צו פאַרוויילן, די מיידעלעך
זענען פריער צעטומלט געוואָרן, דערנאָך אָבער זיך גענומען חברן
מיט קריסטאָפּ, וואָס האָט שטענדיק געהאַט פאַר זיי אַ שפּאַס אָדער
אַ נאַשעריי. זיי האָבן עס דערציילט די עלטערן, וואָס האָבן אין אָנ-
הויב געקוקט זייער קרום אויף דער דאָזיקער פּריינטשאַפּט, אָבער
לסטף זענען זיי אַליין געוואָרן גערירט פון דעם גוטהאַרציקן טומלענ-
דיקן שכן, וועלכן זיי האָבן נישט איינמאָל געשאַלטן צוליב זיין שפּילן
אויפן פאַרטעפּיאַן און צוליב דעם געפּערלעכן טומל, וואָס ער האָט
אַנגעמאַכט איבער זייערע קעפּ (קריסטאָף, וואָס האָט זיך געשטיקט אין
זיין צימער, איז שטענדיק אַרומגעלאָפּן, ווי אַ בער אין שטייג.) דער
שמועס האָט זיך פאַרבונדן זייער לייכט. קריסטאָפּס פּויערישע און
גרושמדיקע באַנעמונג האָט אַביט דערשראָקן אליי עלסבערגערן. אומ-
זיסט האָט דער אינזשיניער געוואָלט אויפשטעלן צווישן אים מיטן
דייטש די מחיצה פון העפּלעכקייט, פּדי זיך הינטער איר צו באַהאַלטן;
ס'איז אוממעגלעך געווען בייצושטיין די התלהבותדיקע פרייד פון דעם
דאָזיקן פאַרשוין, וואָס האָט געקוקט מיט אַ פּאָר אָרנטלעכע, פריינט-
לעכע אויגן אָן שום הינטער-כוונות. עלסבערגער האָט זיך עטלעכע
מאָל אַרויסגעלאָפּט מיט אַ פּאָר אָפּנהאַרציקע ווערטער וועגן זיך. ער
איז געווען אַ מענטש, וואָס האָט ליב געהאַט וויסנשאַפּט, אָן אַפּאַטי-
שע, טרויעריקע און רעזיגנירטע נאַטור. ער האָט געהאַט גענוג פּוח
איבערצוטראָגן די צרות פון לעבן, אָבער נישט זיי צו ענדערן. מען
קאָן זאָגן, אַז ער איז דאַנקבאַר געווען דעם לעבן, וואָס באַפּעסטיקט
זיין פעסימיזם. דווקא אין דער צייט האָט מען אים אין בראַזיליען
פאַרגעשלאָגן אַ שטעלע פאַר זייער אַ גוטן געהאַלט — אַנצופירן דאָרט
מיט אַן אונטערנעמונג. נאָר ער האָט אָפּגעזאָגט צוליב מורא, טאָמער
שאַדט חלילה, דער קלימאַט זיין פּרוי און קינדער.

— אויב אזוי, לאזט זיי איבער, — האָט געזאָגט קריסטאָף. —
 פאַרט אַליין און אַרבעט פאַר זיי.
 — איבערלאָזן זיי! — האָט אויסגעשריגן דער אינוזשיניער. —
 מען זעט באַלד, אָז איר האָט קיין קינדער נישט.
 — איך פאַרזיכער אייך, אָז ווען איך וואָלט געהאַט קינדער,
 וואָלט איך אויך אזוי געטראַכט.
 — חס ושלום! און אגב, פאַרלאָזן דאָס לאַנד... ניין, איך וויל
 שוין בעסער ליידן דאָ.
 קריסטאָף האָט בשום אופן נישט געקאָנט פאַרשטיין אַזאָ ליבע
 צום פאַטערלאַנד און צו דער משפּחה, וואָס פאַרמשפּט זיך אַליין שוין
 אַנדערע האָפּנונגסלאָז צו ליידן.
 אַליוויער האָט עס פאַרשטאַנען.
 — באַקלער זיך נאָר, — האָט ער געזאָגט, — אָז דאָ איז פאַרלאָזן
 די ספּנה צו שטאַרבן אויף אַ פרעמדער ערד, וווּ קיינער קען זיך
 נישט, ווייט פון געליבטע מענטשן! בעסער אויסצושטיין אַלץ אין דער
 וועלט, איידער אַזאָ שרעק. אגב איז נישט ווערט אזוי פיל זיך אָנצו-
 שטרענגען פאַר עטלעכע קורצע יאָרן, וואָס זענען איבערגעבליבן צו
 לעבן אויף דער וועלט!
 — פונקט ווי דער מענטש וואָלט מחויב געווען שטענדיק צו
 טראַכטן וועגן טויט! — האָט קריסטאָף געזאָגט, הויבנדיק מיט די
 אַקסלען. — און אמילו אויב עס קומט דער טויט, צי איז נישט בע-
 סער צו שטאַרבן אין קאַמף פאַרן גליק פון די נאָענטסטע, איידער
 אויסצוגיין אין אַפּאַטיע?
 אין דעם זעלביקן קאָרידאָר, אין אַ קליין צימערל, האָט געוווינט
 אַ מעכאַניקער, וואָס האָט געהייסן אַ בער. ער האָט געלעבט אָפּגעזונ-
 דערט פון אַזע שכנים. אָבער נישט ער איז געווען אין דעם שולדיק-
 ער האָט געשטאַמט פון פּאָלק און האָט מיטן גאַנצן האַרצן געבענקט
 זיך אַרויסצורייסן פון זיין סביבה. ער איז געווען קליין, מיט אַן אָנ-
 געווייטיקט פנים, אַ שווערן שטערן מיט אַ קנייטש איבער די אויגן.
 וואָס זייער דורכבויערנדיקער, גלייכער בליק האָט געשטאָכן ווי אַ
 שפּיזל, בלאַנדע וואַנסן און אַ שפּאַטישן אויסדרוק אויפן מויל; ער האָט
 געשעפטשעט און בעתן רעדן צוגעפייפט. ער האָט שטענדיק געטראָגן
 דעם שאַל אַרום האַלן שטענדיק געליטן אויפן האַלז און דאָך נישט
 אויפגעהערט צו רויכערן; ער האָט פאַרמאָגט אַ היציקע אַקטיוויטעט.

וואָס טרעפט בטבע ביי די שווינדויכטיקע. ער איז געווען אַ געמיש
 פון איראַניע, באַרעדעווידיקייט, פאַרביטערונג, וואָס האָבן פאַרדעקט זיין
 באַגייסטערטע נאַיווע, אָבער אויף אייביק אַנטוישטע נאַטור. אַן אומ-
 געזעצלעך קינד פון עפעס אַ קליינבירגער, וועלעך ער האָט קיינמאָל
 נישט געקענט, דערציגן פון אַ מוטער, וואָס ער האָט נישט געקאַנט
 שעצן, האָט ער אין זיינע קינדער-יאָרן געזען אַ סך טרויעריקע און
 מיאוסע זאַכן. ער האָט אויסגעפרוווט זיין מזל אין אַלערליי מלאכות,
 אַרומגערייזט איבער אַ סך ערטער אין פראַנקרייך. צוליב זיין שטאַרקן
 פאַרלאַנג צו לערנען און וויסן, האָט ער זיך דערוואָרבן מיט גרויס
 מי אַ ביסל בילדונג. ער האָט געדייענט אַליין: היסטאָריע, פיזיאָלאָגיע,
 דעקאָדענטישע דיכטער; אומעטום איז ער געווען קלאָר: אין טעאַטער,
 אויסשטעלונגען, קאָנצערטן. ער האָט אויסערגעוויינדעך רינדיק באַ-
 ווונדערט קונסט, ליטעראַטור און די בורשוואַזע וועלט-אַנשויונג. זיי
 זענען אים געווען צום האַרצן. ער איז געווען אַנגעזאַפט מיט יענע
 מטושטשע, ברענענדיקע אַנשויונגען, וואָס האָבן פאַרשיפורט די ביר-
 גער אין די ערשטע צייטן פון דער רעוואָלוציע. ער האָט געגלייבט
 מיטן גאַנצן האַרצן אין דעם שכל, וואָס קאָן נישט מאַכן קיין טעות,
 אין דער אומבאַגרענעצטער קראַפט, אין דעם גיכן אַנקום פון גליק
 אויף דער וועלט, אין דער אַלמעכטיקער וויסנשאַפט, אין דער געטלע-
 כער מענטשהייט און אין פראַנקרייך, דער עלטסטער טאַכטער פון דער
 מענטשהייט. ער איז געווען אַ פאַרביטענער גלויביקער אַנטיקלעריקאַל,
 און דעריבער פלעגט ער פאַרגלייכן די רעליגיע, — דער עיקר די קאָ-
 טילישע — צו חושך און דעם גלח צו אַ שונא פון ליכט. אין זיין
 קאַפּ האָבן זיך צוזאַמענגעמישט: סאָציאַליזם, אינדיווידואַליזם און שאַ-
 וויניזם. בטבע איז ער געווען אַ מענטשן-פריינט, לויטן טעמפּעראַמענט
 אַ דעספּאָט און אין זיינע מעשים אַן אַנאַרכיסט. ער איז געווען אי-
 בערגעשפיצט, און קענענדיק די פעלערן פון זיין דערציונג, האָט ער
 זיך זייער געהיט אין אַ שמועס. ער האָט זיך באַנוצט מיט אַליין, וואָס
 ער האָט נאָר געהערט, אָבער קיין עצות ביי אַנדערע האָט ער נישט
 געפרעגט, ווייל ער האָט געזען אין דעם אַ באַליידיקונג פאַר זיך;
 נאָר ווי גרויס זיין פּקות און זיין ליידנשאַפט איז נישט געווען, האָבן
 זיי נישט געקאַנט פאַריכטן די פעלערן פון זיין דערציונג. ער האָט
 באַשלאָסן צו שרייבן. ווי פיל מענטשן אין פראַנקרייך, וואָס האָבן
 קיינמאָל נישט געלערנט, האָט ער אויך פאַרמאָגט אַ גוטן סטייל און

אַבסערוואַציע, נאָר געדענקט האָט ער אומקלאָר. ער האָט געווין עס-
לעכע זייטן פון זיינע רעפּלעקסן אַ גרויסן מענטשן, אַ זשורנאַליסט,
אין וועלכן ער האָט געגלויבט. יענער האָט זיך אויסגעלאַכט פון אים.
ער האָט זיך געפילט זייער געטראָפּן און פון יענער צייט אָן קיינעם
נישט דערציילט, וואָס ער טוט. אָבער געשריבן האָט ער ווייטער. ער
האָט געפילט אַ באַזונדערע באַדערפעניש אויסצודריקן זיך, און דאָס
האָט דערוועקט אין אים אַ שטאַלצע פרייד. אין האַרצן איז ער געווען
זייער צופרידן פון די דאָזיקע מליצהדיקע בויגנס און פון זיינע פּי-
קאָזאָפּישע געדאַנקען, וואָס זענען נישט ווערט געווען קיין פּרוטה.
דערפאַר האָט ער געהאַטן פאַר אומוויכטיק די באַמערקונגען וועגן
ממשותדיקן לעבן, וואָס זענען גראָד געווען אויסגעצייכנט. ער האָט
פאַרמאָגט אַ שוואַכקייט צו האַלטן זיך פאַר אַ פּילאָזאָף; ער האָט גע-
וואַלט שאַפּן סאָציאַלע דראַמען, געדאַנקענרייכע ראַמאַנען. ער האָט
געלעזן זייער לייכט פּראָבלעמען, וואָס האָבן זיך נישט געלאָזט לעזן.
און האָט אויף טריט און אויף שריט אַנטדעקט אַמעריקע. ווען ער
האָט זיך שפּעטער אַרומגעזען, אַז אַמעריקע איז שוין פון לאַנג אַנט-
דעקט געוואָרן, האָט ער זיך געפילט אַנטוישט און אַ ביסל פאַרביטערט.
ער האָט אין דעם כמעט געזען אַן עווליה. די תאוה צו כבוד איז
געווען ביי אים זייער שטאַרק, פונקט ווי די בענקשאַפט צו מסירת-
נפש. ער האָט שטאַרק געליטן, וואָס ער האָט זי ביז דעמאָלט נישט
געקאָנט פאַרווירקלעכן. ער האָט געטרוימט צו ווערן אַ גרויסער שריי-
בער, צו ווערן פאַררעכנט צו די אויסדערווייטע שרייבער, וואָס האָבן
אים אויסגעזען צו זיין אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן מיט כבוד. אומ-
זיסט האָט ער זיך געוואַלט מאַכן אילוזיעס: ער האָט פאַרמאָגט גענוג
פּקחות און איראַניע, נישט צו וויסן, אַז ער האָט נישט קיין שום
האַפּענונג אַריינצורייסן זיך אין דעם געביט. ער האָט אָבער געוואַלט
לכל-הפחות לעבן אין דער אַטמאָספּער פון קונסט און קליינבירגערלע-
כער וועלט-אַנשויונג, וואָס האָט אויסגעזען גלענצנד און קלאָר. די דאָ-
זיקע בדיעביד נאַיווע שטרעבונג האָט פאַרמאָגט דעם חסרון, וואָס אַ
דאַנק איר האָבן אים די מענטשן, מיט וועלכע די לעבנס-באַדינגונגען
האָבן אים געצווינגען זיך צו טרעפּן, פיינט געהאַט און אַזוי-ווי די
בירגערלעכע געזעלשאַפט, צו וועלכער ער האָט זיך באַמיט צו דערנעג-
טערן, האָט פאַרשלאָסן פאַר אים די טירן, האָט ער, נאַטירלעך, קיינעם
נישט אָנגעזען. און דעריבער האָט קריסטאָף גאַנץ לייכט אָנגעקניפּט

מיט אים באציונגען. פארקערט, ער האָט זיך שיר נישט געדארפט
היטן פאַר אים: ווייל ווען נישט, וואָלט ה' אָבער מער געוועסן
אין קריסטאָפּט צימער, ווי ביי זיך. ער איז געווען גליקלעך צו גע-
פינען אַ קינסטלער, מיט וועלכן ער קאָן רעדן וועגן מוזיק, טעאָטער
א.ד.ג. אָבער קריסטאָפּ, ווי ס'איז זיך לייכט פאַרצושטעלן, האָט
געפונען אין דעם אַ קנאַפן אינטערעס: מיט אַ פּאָלקס-מענטשן האָט
ער געוואָלט רעדן וועגן פּאָלק. יענער האָט אָבער נישט געוואָלט
און האָט שוין כמעט פאַרגעסן דאָס פּאָלק.

וואָס אַ שטאָק נידעריקער, זענען די באַציונגען פון קריסטאָפּן מיט
די איבעריקע שכנים געווען, נאָטירלעך, שוואַכער. מ'האָט געדארפט אָנ-
ווענדן עפעס אַ פישוף, עפעס אַ „סענזאַט, עפן זיך, פּדי זיך אַריינצו-
קריגן צו די איינוואוינער פון דריטן שטאָק. אין איין זייט האָבן געוואוינט
צוויי דאַמען, וואָס זענען געווען פאַרוואַקען אין אַן אַלטן טרויער: מאַ-
דאַם ושאַרמען, אַ פרוי פון אַ יאָר פינף און דרייסיק, וואָס איר מאַן און
מיידעלע זענען אָפגעשטאַרבן און זי האָט זיך פאַרשפּאַרט מיט איר אַל-
טער, פּרומער שוויגער. אין דער צווייטער זייט פון קאָרידאָר האָט גע-
וואוינט אַ געהיימישפּולער מענטש, וואָס עס איז שווער געווען פעסטצו-
שטעלן זיין עלטער, צוזאַמען מיט אַ צען-יאָריק מיידעלע. ער האָט גע-
האַט אַ פליך מיט אַ פּיין-צעקעמטער באָרד, אַן אויסגעצייכנטע באַנעמונג
און איידעלע הענט. ער האָט געהייסן הער וואַטעלע. מ'האָט אויף אים
דערציילט, אַז ער איז אַן אַנאַרכיסט, אַ רעוואָלוציאָנער פון אויסלאַנד,
נאָך קיינער האָט נישט געוואוסט פון וואַנען: פון רוטלאַנד, צי פון בעל-
גיען. באמת איז ער געווען אַ פּראַנצויז פון צפון און נישט קיין איבע-
ריק גרויסער רעוואָלוציאָנער. ער האָט געלעבט מיטן נאָמען, וואָס ער
האַט זיך דערוואָרבן אַמאָל. ער איז געווען פאַרמישט אין דער קאָ-
מונע פון 71-טן יאָר און איז געווען פאַרמשפּט צום טויט. ער האָט
זיך געראַטעוועט, אַליין גישט-וויסנדיק ווי אַזוי. צען יאָר האָט ער זיך
אַרומגעשלעפּט איבער פאַרשידענע לענדער פון אייראָפּע. ער איז גע-
ווען אַן עדות פון פאַרשידענע מיאוסע זאַכן אין די צייטן פון די
פאַריזער אומרווען, און אויך שפעטער, ווען ער האָט זיך ווידער גע-
טראָפּן מיט זיינע חברים, וואָס האָבן שלום געמאַכט מיט דער רעגירונג
נאָדער זיך צעזייט איבער פאַרשידענע רעוואָלוציאָנערע פאַרטייען. ער
האַט זיך געהאַלטן אין אַ זייט און רויק באַהאַלטן פאַר זיך זיינע
ריינע נוצלאָזע מיינונגען. ער האָט אַסאַך געלייענט, פאַרעפנטלעכט
אַמאָל אַ בוך, הוּ דער רעוואָלוציאָנערער פּיער האָט נאָך שטיל גע-

גליט, און לויט ווי מ'האָט דערציילט, האָט ער געהאַלטן אין זיינע
הענט די פעדים פון דער אַנאַרכיסטישער באַוועגונג אין אינדיען און
אין ווייטן מזרח. ער האָט זיך אינטערעסירט מיט דער וועלטלעכער
רעוואָלוציע און אויך מיט פּרודלעכערע שטרעבונגען, ווי: מיט אַן
אינטערנאַציאָנאַלער שפּראַך און מיט אַ נייען מעטאָד צו פאַרשפּרייטן
מוזיק צווישן די ברייטע מאַסן. ער האָט נישט געהאַט קיין שום מגע-
משא מיט קיין שום שכן; ער האָט קוים געזאָגט די באַגעגנטע מענטשן
זייער אַ העפלעכֶן גוט מאַרגן. און דאָך האָט ער באַוויליקט צו זאָגן
קריסטאָפּן עטלעכע ווערטער וועגן זיין מוזיקאַלישן מעטאָד. קריסטאָפּן
האָט עס זייער ווייניק אינטערעסירט: די סמנים, מיט וועלכע מען
האָט געדאַרפט אויסדריקן די מוזיק זענען אים זייער ווייניק אָנגע-
באַנען. מ'האָט עס געקאָנט אויסדריקן אויף וועלכער שפּראַך עס איז.
אַבער יענער האָט אים נישט אָפּגעלאָזט און ווייטער אים געגעבן צו
פאַרשטיין זיין שיטה מיט אַ העפלעכער עקשנות. אויסערדעם האָט
קריסטאָפּן גאַרנישט געקאָנט דערגיין פון אים. דעריבער פלעגט ער
בלייבן שטיין אויף די טרעפּ נאָר פּדי צו באַטראַכטן דאָס מיידל, וואָס
האָט אים באַגלייט: דאָס איז געווען אַ קליין, בלאַנד מיידל, בלאַס און
בלוט-אַרעם, מיט בלויע אויגן, אַן איינגעשרומפּענעם פּראָפּיד און אַ
שוואַך קערפּער, אָנגעטון שטענדיק זייער ריין, מיט אַ קרענקלעך פּנים.
אַן אַ באַזונדערן אויסדריק. ער האָט פּונקט ווי אַלע געמיינט. אַז דאָס
איז וואַטעלעס טאַכטער. באמת איז זי געווען אַ יתומה, אַן אַרבעטערס
אַ טאַכטער, וואָס וואַטעלע האָט זי אַריינגענומען צו זיך אַלס פיר
אָדער פינף-יאָריק קינד, נאָכדעם ווי אירע עלטערן זענען געשטאַרבן
בעת אַן עפידעמיע. זיין ליבע צו אַרעמע איז געווען אין-לשע. דער
עיקר האָט ער ליב געהאַט די אַרעמע קינדער; ער האָט פאַרמאָגט
אַ מיסטישע צערטלעכקייט, פּונקט ווי ביי ווענסען-דע-פּאָל. נאָר אַזוי-
ווי ער האָט נישט געהאַט קיין צוטרוי צו דער עפנטלעכער גוטהאַר-
ציקייט און ער האָט געוואוסט דעם ווערט פון די פּילאַנטראָפּישע אינ-
סטיטוציעס, האָט ער באַשלאָסן אַליין צדקה צו געבן. ער האָט עס
געטון אין דער שטיל און געפונען אין דעם אַ פאַרבאַרגענע פּרייד.
פּדי צו זיין נוצלעך, האָט ער זיך אויסגעלערנט אַ ביסל מעדיצין.
איינמאָל, ווען ער איז אַריין צו אַן אַרבעטער אין זיין קוואַרטאַל, האָט
ער געפונען קראַנקע און האָט זיך מיט זיי פאַרנומען. ער האָט שוין
פון לאַנג געהאַט ידיעות אין דער מעדיצין, איצט האָט ער באַשלאָסן

זיי צו פארפולקאמען. ער האָט נישט געקאָנט זען קיין קראַנק קינד.
ס'האָט געריסן פון אים שטיקער. אָבער ווי פריילעך איז ער געווען,
בעת אים איז געלונגען צו ראַטעווען איינס פון אָט די קליינע
נפשות, בעת אַ בלאַסער שמייכל האָט זיך צום ערשטן מאל באַוויזן
אויפן מאַגערן פנים. וואַטעלע האָט געפילט, ווי עס צעשמעלצט זיך
אום דאָס האַרץ. ער האָט דעמאָלט איבערגעלעבט אמתע גן-עדן-מי-
בוטן. ער האָט פאַרגעסן די צרות, וואָס ער איז טיילמאָל אויסגע-
שטאַנען פון מענטשן, וועלכע ער האָט גוטס געטון. ווייל נאָר זעלטן
איז מען אים געווען דאַנקבאַר. אויסער דעם איז די וועלטערין גע-
ווען אין כעס, וואָס אַזוי פיל מענטשן קריכן אויף די טרעפ מיט
שמוציקע פיס. זי האָט זיך אויף דעם שטאַרק באַקלאָגט. דער באַ-
לעבאָס, וואָס האָט מורא געהאַט פאַר אַנאַרכיסטישע פאַרזאַמלונגען.
האָט אים געמאַכט פאַרוורפן. וואַטעלע האָט חשק געהאַט צו פאַרלאָזן
די דירה, נאָר ס'איז שווער געווען: ער איז שוין געווען צוגעוויינט.
ער איז געווען גלייכצייטיק אַ ווייכער מענטש און אַן עקשן און ער
האָט קיינמאָל נישט געענטפערט אויף פאַרוורפן.
קריסטאָף האָט געוואונען זיין צוטרוי אַ דאַנק זיין ליבע, וואָס
ער האָט אַרויסגעוויזן צו קינדער. דאָס האָט זיי פאַרבונדן. וויפיל
מאָל קריסטאָף האָט געטראָפן דאָס מיידעלע, האָט אים עפעס אַ
שטאָך געטון אין האַרצן. ער האָט נישט געוואוסט פאַרוואָס. נאָר
דורכן מיסטישן דמיון פון ענלעכע געשטאַלטן, וואָס דער מענטש-
לעכער אינסטינקט כאַפט דירעקט אויף פון אונטערבאַווסטזיין-שוועל.
האָט אים דאָס דאָזיקע מיידעלע דערמאָנט די טאַכטער פון סאַבינע,
זיין ערשטע ווייטע ליבע, דעם פאַרשווינדענעם שאָטן, וואָס זיין שטי-
לער גנאָד האָט זיך קיינמאָל נישט אָפגעטון פון זיין האַרצן. דערי-
בער האָט ער זיך אינטערעסירט מיטן בלאַסן מיידעלע, וואָס האָט
קיינמאָל נישט געשפּרונגען, נישט אַרומגעלאָפן, נישט געמאַכט קיין
געפילדער. זי האָט נישט געהאַט קיין חברטע. שטענדיק געווען אַן
איינוואַמע, אַ שווייגנדיקע, געשפילט זיך אָן טומל מוט פאַרגליווערטע
שפילכלעך, מיט איר פופע אָדער מיט אַ שטיק האַרץ. אירע ליפן
האַבן שטיי געפליסטערט. זי האָט זיך אַליין דערציילט מעשות. זי
איז געווען צאַרט און אַביסל קאַלט. זי האָט פאַרמאָגט אין זיך אַ ביסל
פרעמדס און אומקלאַרס, אָבער איר דערציער האָט עס נישט געזען.
ער האָט זי צו שטאַרק ליב געהאַט. אַ צי קומט נישט פאַר אָט די

דערשיינונג אויך מיט אנווערע אייגענע קינדערז קריסטאף האָט גע-
וואָלט, אָ דאָס איינזאַמע מיידל זאָל זיך באַפריינדן מיטן אינושיניערס
קינדער, נאָר ער האָט אָנגעטראַפן אויף אַ לייכטן העפלעכען אָבער
אַנטשלאָסענעם ווידערשטאַנד, הן מצד די עלטערער, הן מצד וואָ-
טעלען. די דאָזיקע מענטשן האָבן געהאַלטן פאַר זייער פּוּר צו באַ-
גראָבן זיך לעבעדיקערהייט אין דעם קרייז, וואָס זיי האָבן זיך אַליין
אָנגעצייכנט. העכסטנס וואָלטן זיי מספּים געווען איינער דעם אַנדערן
אַרויסצוהעלפן. אָבער יעדער האָט מורא געהאַט, טאַמער מיינט מען,
אַז ער גויטיקט זיך אין הילף, און אַזוי-ווי די איינגליבע איז ביי
ביידע געווען זייער שטאַרק און דער מצב איז געווען דער זעלבער,
דעריבער איז נישט געווען קיין שום האָפנונג, אַז עמעצער פון זיי
זאָל דער ערשטער אויסשטרעקן די האַנט.

די גרויסע דירה אויפן צווייטן שטאַק איז פּמעט שטענדיק גע-
ווען פּוּט. דער באַלעבאָס איז דאָרט קיינמאָל נישט געווען. ער איז
אַמאָל געווען אַ סוּחר, נאָר ער האָט איבערגעריסן זיינע געשעפטן,
ווען ס'איז אים געלונגען אָנצוזאַמלען אַ געוויסן סכּום געלט, וואָס ער
האָט אַליין באַשטימט. דעם גרעסטן טייל פון יאָר האָט ער פאַרבראַכט
אויסער פאַריו. ווינטער אין אַ האַטעל ביים ברעג פון גרויסן ים, זי-
מער ביי די נאָרמאַנדישע ברעגעס, וווּ ער האָט געלעבט זייער ביליק
און געהאַט די אילוזיע, אַז פאַר אַ קליינעם פּרייז לעבט ער רייך און
גייט אַרום ליידיק, ווי אַנדערע.

די קליינע דירה איז געווען פאַרדונגען צו אַ פּאַרפאָלק, וואָס
האָט נישט געהאַט קיין קינדער, הער און מאַדאַם אַרנאָ. דער מאַן,
אַ מענטש פון אַ יאָר פּערציק אָדער פינף און פּערציק, איז געווען
אַ לערער אין אַ מיטל-שול. פאַרנומען מיט זיינע לעקציעס, העפטן און
פּריוואַטע שעהן, האָט ער נישט באַוווּן אָנצושרייבן זיין דיסערטאַציע.
לסוף האָט ער זיך מיאש געווען אין דעם. זיין פּרוי, יינגער פון אים
מיט אַ יאָר צען, איז געווען זייער אַ ווילדע, נאָר אַ צו שעמעוודיקע.
זיי האָבן ביידע פאַרמאַגט אַ נישט דורכשניטלעכע בילדונג, האָבן זיך
שטאַרק ליב געהאַט, קיינעם נישט געקענט און נישט אַרויסגעאַנגען
פון שטוב. דער מאַן איז געווען פאַרנומען, און זי האָט געהאַט צו
פיל פּרייע צייט. אָבער זי איז געווען אַן אָרנטלעכע פּרוי, פלעגט זי
באַהערשן דעם אומעט, וואָס האָט זי טיילמאָל אָנגעכאַפט, און באַמיט
זיך אים צו באַהאַלטן. פאַרנומען זיך, מיט וואָס זי האָט געקאַנט.

פארפולקאמט אירע ידיעות, געמאכט נאָטיצן פאַר איר מאַן אָדער איר-
בערגעשריבן זיינע נאָטיצן, און גענייט פאַר זיך קליידלעך און היט-
זי וואָלט גערן געזאָגען צייטנווייז אין טעאַטער, נאָר אַרנאָ האָט קיין
חשק נישט געהאַט: ער האָט זיך געפילט אין אַוונט זייער מיד, און
זי האָט שלום געמאַכט מיט איר גורל.

די מוזיק איז געווען פאַר זיי אַ גרויסע פרייד. זיי האָבן זי
ביידע באַווונדערט. ער האָט, וואָס אַן אמת, שפילן נישט געקענט, און
זי האָט קיין מוט נישט געהאַט, הגם זי האָט יאָ געקענט: ווען זי
האָט געשפילט אין עמעצנס געגנוואַרט, אַפילו פאַר איר מאַן, האָט זי
אויסגעזען ווי אַ קינד, וואָס באַמבלט אויף די קלאַווישן. און דאָך האָט
עס זיי צופרידנעשטעלט, און גלוק, מאַצאַרט און בעטהאווען, וועלכע
זיי האָבן קוים סילאָפּיזירט, זענען געוואָרן פאַר זיי אמתע פריינט. זיי
האָבן געוויסט אַלע פרטים פון זייער לעבן און האָבן זיך מיט ליב-
שאַפט און רחמנות באַצויגן צו זייערע צרות. אויך די שיינע, גוטע
ביכער, וואָס זיי האָבן צוזאַמען געלייענט, זענען געווען פאַר זיי אַ
גליק. אָבער אַזעלכע ביכער איז פאַרצן זייער ווייניק אין דער היינ-
טיקער ליטעראַטור: די שרייבער אינטערעסירן זיך נישט מיט אַזעלכע
לעזער, וואָס קאָנען זיי נישט ברענגען קיין כבוד, קיין הנאה און קיין
געלט, ווי די דאָזיקע באַשיידענע לעזער, וואָס האָבן זיך אין ערגעץ
נישט באַוווּזן, אין ערגעץ נישט געשריבן און נאָר געקאָנט ליב האָבן און
שווייגן. די שטומע שיין פון דער קונסט, וואָס באַקומט אין די אָרנט-
לעכע, רעליגיעזע הערצער דעם לאַראַקטער פון כמעט אַן אויסערגע-
וויינלעכער זאָך, און זייער קעגנזייטיקע ליבע — זענען געווען פאַר
זיי גענוג אָנצוטרינקען זייער לעבן מיט שוונה און גליק, הגם זיי
זענען געווען אַ ביסל אומעטיק (סאיז נישט קיין סתירה), זייער אייני-
זאם און אַפילו אַ ביסל אָנגעווייטיקט. זיי זענען ביידע געשטאַנען
אויף אַ סך אַ העכערער מדרגה, ווי זייער סביבה. הער אַרנאָ איז גע-
ווען אַ געדאַנקען-מענטש, נאָר ער האָט קיין צייט און קיין מוט נישט
געהאַט צו שרייבן. ס'וואָלט געווען אַ צו גרויסע טרחה אַרויסצוגעבן
ביכער און צו פאַרעפנטלעכן אַרטיקלען; ס'איז נישט געווען פדאי און
ס'איז בלויז אַ נאַרישקייט. וואָס איז עס ווערט קעגן די געדאַנקען.
וואָס ער האָט געטראַכט! ער האָט צו שטאַרק ליב געהאַט שיינע
קונסט-ווערק, ער זאָל אַליין וועלן שאַפן קונסט-ווערק: ס'וואָלט ביי
אים אויסגעזען, ווי אַ חוצפהדיקער, לעכערלעכער פאַרלאַנג. ער האָט

גנטראַכט, אַז ער גופא איז באשאפן געוואָרן צו פאַרשפּרייטן קונסט
אין פּאָלק. ער פלעגט אָנשטאַפּן זיינע תּלמידים מיט זיינע געדאַנקען.
עפעטער וועלן זיי שאַפן דערפון ווערק — נאַטירלעך, נישט דער-
נאַנענדיק דערביי זיין נאָמען. קיינער האָט נישט אויסגעגעבן אַזוי
ניל געלט אויף ביכער, ווי ער. די אַרעמע זענען די איידלסטע
מענטשן: זיי קויפן ביכער; אַנדערע האַלטן פאַר אַ חרפה נישט צו
קריגן קיין בוך אומזיסט. אַרנאָ האָט געקאָנט בדלות ווערן ביים
איינקויפן ביכער: דאָס איז געווען זיין שוואַכקייט, זיין פעלער. ער
האַט זיך געשעמט דערמיט, באַהאַלטן עס פאַר זיין ווייב, — נאָר זי
האַט אים נישט באַשולדיקט. זי וואָלט אויך אַזוי געטון. גלייכצייטיק
פלעגן זיי מאַכן פלענער, ווי צו שפּאַרן געלט, אַרויסצופאַרן קיין
איטאַליען. זיי האָבן געוואוסט, אַז ס'וועט זיי קיינמאָל נישט געלינגען.
זיי פלעגן אַליין שטענדיק לאַכן, וואָס זיי קאָנען נישט שפּאַרן קיין
געלט. אַרנאָ האָט זיך געטרייסט. אים האָט צופרידגעשטעלט דאָס
טייערע ווייב און דאָס אַרבעטזאַמע לעבן, פול מיט אינערלעכער
פרייד. צי איז עס נישט גענוג אויך פאַר איר? זי האָט געענטפערט,
אַז יאָ. זי האָט קיין מוט נישט געהאַט אים צו זאָגן, אַז ס'וואָלט
איר געווען זייער אָנגענעם, ווען איר מאַן קריגט אַ שיינעם נאָמען,
וואָס פון אים זאָל פאַלן אַ שטראַל אויך אויף איר, וואָס זאָל באַ-
לויכטן איר לעבן און איר געבן אויך אַביסל „עולם-הזה“. יאָ, די
אינערלעכע פרייד איז זייער שיין, — אָבער אַביסל ליכט פון דרויסן
איז אויך שיין פון צייט צו צייט פאַר דער נשמה!.. נאָר זי האָט
גאַרנישט געזאָגט, ווייל זי איז געווען שעמעוודיק; אויסערדעם האָט
זי געוואוסט, אַז אויב ער זאָל אַפילו יאָ וועלן קריגן אַ גרויסן נאָ-
מען, איז אויך אַ סעק, צי ס'וועט אים געלינגען: ס'איז שוין צו
שפעט!... זייער גרעסטער צער איז אָבער געווען, וואָס זיי האָבן
קיין קינדער נישט. זיי האָבן עס פאַר זיך אַליין באַהאַלטן, און
במילא געפילט איינער צום צווייטן נאָך מער צערטלעכקייט: פונקט
ווי זיי וואָלטן איינער ביים צווייטן געבעטן פאַרגעבונג, די דאָזיקע
אומגליקלעכע מענטשן מאַדאָם אַרנאָ איז געווען אַ גוטע, ווילדע
פרוי: זי וואָלט זיך מיטן גאַנצן האַרצן באַפּריינדעט מיט מאַדאָם
עלסבערגער, נאָר זי האָט קיין מוט נישט געהאַט — און דעריבער
נישט דערנענטערט זיך צו איר. וואָס שייך קריסטאָפּ, האָבן זיי
ביידע, מאַן און ווייב, געוואָלט זיך מיט אים באַקענען: זיין מוזיק.

וואָס זיי האָבן פֿון ווייטנאָס געהערט, האָט זיי גע'קאָקט. אָבער זיי האָבן בשום־אופן נישט געוואָלט מצאָן די ערשטע טריט: ס'וואָלט ביי זיי אויסגעזען אומבאַשיידן.

דער ערשטער שטאָק איז געווען אינגאַנצן פאַרנומען פֿון הער און מאַדאָם פעליקס ווייץ, רייכע יידן, אָן קינדער, וואָס האָבן אַ האַלב יאָר פאַרבראַכט אויסער פאַריוו. הגם זיי האָבן שוין צוואַנציק יאָר געווינט אין דעם הויז (צוליב געווינהייט זענען זיי דאָרט גע'בליבן, הגם ס'איז זיי לייכט געווען צו דינגען אַ גרעסערע דירה, מער צוגעפאַסט צו זייער רייכקייט), האָבן זיי דאָרט אויסגעזען ווי אויסלענדער, וואָס וווינען דאָ בלויז צייטווייליק. זיי האָבן קיינמאָל קיין וואָרט נישט איבערגעהזרט מיט קיין שכן, און ביז יענער צייט האָט מען געוואוסט וועגן זיי פֿונקט אזוי ווייניק, ווי דעם ערשטן טאָג פֿון זייער אָנקומען. און דאָך האָבן די שכנים געהאַט וועגן זיי אַ מיינונג, מ'האַט זיי נישט ליב געהאַט אינם הויז. זיי האָבן, בלי-ספק, נישט געטון קיין האַנט אין קאַלט וואָסער עמעצן געפּעלן צו ווערן. פֿונדעסטוועגן האָבן זיי פאַרדינט אַ בעסערן נאָמען. זיי זענען ביידע געווען ווונדערלעכע מענטשן פֿון אַן אויסגעצייכנטער קולטור, דער מאַן, אַ מענטש פֿון אַ יאָר זעכציק, איז געווען אַן אַסיראַלאָגישער פֿאַרשער, באַרימט מיט זיינע גרויסע רייזעס איבער צענטראַל-אַזיע; אַן אָפּענע, נייגעריקע נאַטור, ווי ס'רוב מענטשן פֿון זיין ראַסע, ער וואָט זיך נישט צופֿרידנגעשמעלט מיט זיין אייגענעם געביט, נאָר אינטערעסירט זיך אויך מיט פֿיל אַנדערע געביטן: קונסט, געזעל־שאַפטלעכע פֿראַגן, מיט אַלערליי געדאַנקען פֿון אונזער צייט. אָבער דאָס איז נאָך אַלץ געווען ווייניק: אַלע געביטן האָבן אים אינטערעסירט, אָבער נישט באַגייסטערט. ער איז געווען זייער קולטורעל, שוין צו קלאַג, שוין צו פֿריי פֿון יעדן בונד און גרייט שטענדיק חרוב צו מצאָן מיט איין האַנט דאָס, וואָס ער האָט מיט דער צווייטער אויפגעפויט. ווייל ער האָט זייער פֿיל געבויט: ווערק און שיטות. ער איז געווען אַ גרויסער אַרבעטער. צוליב געווינהייט און גייסטיקער היגיענע פֿלעגט ער מיט טיפֿן געדולד אַרבעטן איבער אַ וויסנשאַפטלעכן געביט, כאָטש ער האָט נישט געגלויבט אינם נוצן, וואָס זיין אַרבעט וועט ברענגען. צו זיין אומגליק, איז ער שטענדיק געווען רייך. אזוי־ארום האָט ער נישט געקענט דעם פֿראַבלעם און דעם אינטערעס, וואָס מענטשן געפינען אינם לעבנס־קאַמף; זינט

זיינע רייזעס אין מזרח, וואָס האָבן אים פאַרמאָטערט ערשט אין עט-
 לעכע יאָר אַרום, האָט ער קיין באַשטימטע שטעלע נישט פאַרנומען.
 חוץ זיין פּערזענלעכער אַרבעט האָט ער זיך פונדעסטוועגן פאַרנומען
 זייער אויפמערקזאָם מיט טאָג-פּראָגן, געזעלשאַפטלעכע רעפּאָרמען, וואָס
 טראָגן אַ פּראַקטישן, דירעקטן כאַראַקטער, מיט דער אַנטוויקלונג פון
 דער פּאָליקס-בילדונג אין פּראַנקרייך. ער האָט געמאַכט אויפבלײַען אי-
 דעען, ער האָט געשאַפן שטרעמונגען, ער האָט געבראַכט אין באַווע-
 גונג גרויסע געדאַנקען-מאַשינען — און האָט באַליד דערפילט, אַז ס'איז
 אים אַליץ נמאָס געוואָרן. נישט איינמאַל האָט ער אויפגערגעט פאַרשי-
 דענע מענטשן, וואָס האָבן זיך אַ דאַנק אים פאַראינטערעסירט מיט
 אַ געוויסער אַרבעט, — בעת ער האָט שפּעטער אַליין שאַרף קריטי-
 קירט און געבראַכט צו פאַרצווייפּלונג די אייגענע מענטשן. ער האָט
 עס נישט געטון בכיוון: ס'איז געווען פאַר אים אַ נאַטירלעכע באַדער-
 פעניש. אַ נערוועישער און פול מיט איראָניע, האָט ער נישט געקאָנט
 פאַרטראָגן דאָס לעכערלעכע אין זאַכן און אין מענטשן, וואָס ער האָט
 מיט זיין דורכדרינגלעכן בליק געזען. און אזוי ווי ס'איז נישטאָ אַזאַ
 שיינע זאַך און אַזאַ גוטער מענטש, וואָס זאָל נישט פאַרמאָגן קיין
 לעכערלעכע זייטן, בעת מ'קוקט אויף זיי פון אַ באַשטימטן שטאַנד-
 פונקט און אַ באַשטימטער גומא, — דעריבער האָט ער פון אַליץ חוזק
 געמאַכט. נאַטירלעך האָט די דאָזיקע מעלד א נישט געקאָנט אים דער-
 ווערבן קיין פריינט, און דאָך האָט ער מיטן גאַנצן האַרצן געוואָלט
 מענטשן גוטס טון; ער האָט אזוי טאַקע געטון, נאָר זיי זענען אים
 נישט דאַנקבאַר געווען דערפאַר: אַפילו די, וואָס זענען אים געווען
 שולדיק אַ דאַנק, האָבן אים אין האַרצן נישט געקאָנט מוחל זיין, וואָס
 זיי זעען אויס אין זיינע אויגן לעכערלעך. כדי לייב צו האָבן מענטשן,
 וואָלט ער געדאַרפט נישט אזוי שטאַרק אַריינקוקן אין זיי נישט דערפאַר,
 וואָס ער איז געווען אַ מיליאָנאַר. ער איז אַליין נישט געווען זיכער, צי
 ער טויג צו אַזאַ ראָל. ער האָט זיך געשעמט פאַר דער וועלט, פון
 וועלכער ער האָט אָפּגעלאָזט. אין האַרצן האָט ער געטראַכט, אַז אפשר
 איז די וועלט גערעכט און נישט ער; ער האָט נישט געוואָלט אויס-
 זען אָפּגעוונדערט פון דער וועלט; ער האָט זיך אַליין געפּאָרשט, כדי זיך
 צוצוגעווינען מיט זיינע אָנשוונגען צו דער וועלט. נאָר אומזיסט:
 ער האָט זיך בשום-אופן נישט געקאָנט אָפּהאַלטן, זיי צו משפטן. ער
 איז באַשאַנקען געוואָרן מיט אַ הויש פאַר יעדער גומא פאַר אַליין.

וואָס איז אומנאַטירלעך. ער האָט נישט געקאָנט באַהאַלטן זיין אויפֿ-
 רענגונג. דער עיקר האָט ער געפילט דאָס לעכערלעכע ביי די יידן,
 ווייז זיי האָט ער בעסער געקענט. און אזוי-ווי, טראָץ זיין גייסטיקער
 פרייהייט, וואָס האָט אים נישט דערלויבט צו מאַכן קיין מחיצה צווישן
 באַזונדערע ראַסן, איז ער דאָך אָפּטמאָל געשטרױכלט געוואָרן אָן
 מחיצות, וואָס אַנדערע ראַסן האָבן געשאַפן פאַר אים; און אזוי-ווי ער
 האָט זיך אַליין, פונדעסטוועגן, געפילט פּרעמד אין דער קריסטלעכער
 געדאַנקען-וועלט, — האָט ער זיך דעריבער פון אַלעם דערווייטערט און
 געזוכט זיך, צוליב ווילטיקייט, אַ מקלט אין זיין איראָניע און אין זיין
 טיפּער ליבע או זיין פרוי.

צום ערגסטן איז געווען, וואָס זי האָט אויך נישט אויסגעמיטן
 זיין איראָניע. זי איז געווען אַ גוטע, אַקטיווע פרוי, וואָס האָט גע-
 שטרעבט צו ברענגען נוצן און האָט זיך פאַרנומען מיט צדקה. איר
 כאַראַקטער איז געווען ווייניקער קאָמפּליצירט, ווי איר מאַנס. זי איז
 געווען פאַרנומען מיט אירע מאַראַלישע שטרעבונגען און מיט איר
 לאַגישער, אַ ביסל פּראָסטער, אָבער זייער דערהויבענער אידעע פון
 אירע פליכטן. אירע גאַנצע יאָרן איז זי געווען אומעטיק, אָן קינדער,
 אָן אַ גרויסער פרייד, אָן אַ גרויסער ליבע, און זי האָט געפונען אַ
 טרייסט אין דעם דאָזיקן מאַראַלישן גלויבן, וואָס איז איינגוטעדן גע-
 ווען בלויז דער ווילן צו גלויבן. דעם מאַנס איראָניע האָט אויך די
 שוואַכקייט נישט דורכגעלאָזן, און ער האָט זיך, ווי קעגן זיין ווילן,
 געוויצלט איבער דעם, וואָס זי נאַרט זיך אַליין אָפּ. ער איז באַשאַט-
 נען פון סאַמע סתירות. ער האָט אויך פאַרמאָגט אַ הויכן באַגריף וועגן
 זיינע פליכטן, נישט ווייניקער דערהויבן פון זיין ווייבס. און גלייכ-
 צייטיק האָט ער געפילט אַ באַדערפעניש צו אַנאַליזירן, צו קריטיקירן,
 נישט אָפּצונאַרן זיך אַליין; דעריבער פלעגט ער צערייסן אויף שטיק-
 לעך דעם „עטישן אימפעראַטיוו“ זיינעם. ער האָט נישט געזען, אַז
 ער נעמט צו ביי זיין פרוי דעם באַדן אונטער די פיס. ער האָט
 אכזריותדיק געמאַכט אַ תל פון אַלע אירע האַפּנונגען. ווען ער האָט
 זיך געכאַפט, האָט ער געליטן מער פון איר. אָבער דאָס שלעכטע איז
 שוין געווען אָפּגעטון. און דאָך האָבן זיי זיך נישט אויפּגעהערט טריי
 ליב צו האָבן, צו אַרבעטן און צו טון אַנדערע גוטס. אָבער אויך די
 קאַלטע צוריקגעהאַלטנקייט פון דער פרוי האָבן מענטשן געמשפט זייער
 האַרב צוליב דעם מאַנס איראָניע. און אזוי-ווי זיי זענען ביידע גע-

ווען צו שטאַלץ צו מאַכן אַ טומל מיטן גוטס, וואָס זיי טוען, אָדער מיט זייערע גוטע פאַרלאַנגען — האָבן מענטשן דעריבער געהאַלטן זייער באַשיידנקייט פאַר גלייכגילטיקייט און זייער איינזאַמקייט פאַר אַכזריות. און וואָס מער זיי האָבן ביידע געפילט, אַז מ'האַט וועגן זיי אַזאַ פעסטע טע מיינונג, אַלץ מער האָבן זיי זיך געהיט נישט צו קעמפן דערמיט. צוליב ווידערווילן צו דער גראַבער אומבאַשיידנקייט צו פיל פון זייער ראַסע, זענען זיי געוואָרן אַ קרבן פון איבערגעטריבענער באַשיידנקייט, וואָס פאַרמאָגט אין זיך אַ סך גאווה.

וואָס שייך דעם פאַרטער, וואָס האָט דורך עטלעכע טרעפּלעך געפירט צום גאָרטן — האָט דאָרט געוווינט דער פּוּלַקאַוויק שאַבראַן, אַ געוועזענער אַרטיילעריע-אַפיציר אין די קאָלאָניעס; דער דאָזיקער גע-זונטער, יונגער מענטש האָט זיך באַטייליקט אין קאַמפּן, אין סודאַן און מאַדאַגאַסקאַר. דערנאָך האָט ער פּלוצלינג אַלץ געשיקט צו אַרדי רוחות, באַגראָבן זיך דאָ און נישט געוואָלט הערן און געדענקען וועגן מיליטער. אַ גאַנצן טאָג האָט ער זיך געפּאַרקעט אין זיין גערטנדל, געלערנט זיך שפּילן אויף אַ פּייפל אָן שום ערפּאָלג, צערעדט אַסור לדבר אויף דער פּאָליטיק און געבייזערט זיך אויף דער טאַכטער, וואָס ער האָט ליב געהאַט: אַ מיידל פון אַ יאָר דרייסיק, נישט קיין איבעריק שיינע, נאָר זייער אַ ווילע, וואָס האָט זיך מקריב געווען פאַר אים און מיט קיינעם נישט חתונה געהאַט, כדי ער זאָל נישט בלייבן איינזאַם. קריסטאָף פלעגט זיי אָפט זען, ווען ער האָט זיך אַרויסגעבויגן פון פענסטער אַרויס; נאַטירלעך, האָט ער מער אַכט גע-לעגט אויף דער טאַכטער, ווי אויפן פּאָטער. נאָכמיטאָג האָט זי עט-לעכע שעה פאַרבראַכט אין גאָרטן, גענייט, געטרוימט, באַגאַסן די בייטן, שטענדיק פרייעך, צוזאַמען מיטן אַלטן ברומענדיקן טאַטן. מ'האַט שטענדיק געהערט איר רויקע, קלאָרע שטים, ווי זי ענטפערט מיט אַ שמייכל אויפן טאַטנס ברומענדיקער שטים, בעת ער האָט אַרומ-געשפּאַצירט איבער די שטעגלעך. דערנאָך איז ער אַריין אין שטוב און זי איז געבליבן זיצן אויף דער באַנק אין גאָרטן און גענייט, נישט רינדדיק זיך פון אָרט און קיין וואָרט נישט אויסרעדנדיק; זי האָט נאָר געשמייכלט אומקלאָר, — און אין דער זעלבער צייט האָט דער אַפיציר געשפּילט הייזעריק אויפן פּייפל אָדער, כדי צו בייטן, פאַלש געבאַמבלט אויף דער האַרמאָניע, צו דער פאַרוויילונג אָדער

אויפֿרעגונג פֿון קריסטאָפֿן (די שטימונג איז געווען אָפהענגיק פֿונם טאָג).

די דאָזיקע אַלע מענטשן האָבן געלעבט אין איין הויז, וואָס זיין גאָרטן איז געווען פֿאַרמאַכט, פֿאַרשטעלט פֿאַר אַלע ווינטן פֿון דער וועלט, גוט פֿאַרשפּאַרט און אָפּגעזונדערט איינער פֿונם צווייטן. זאָר קריסטאָפֿ אַליין האָט, צוהיב דער באַדערפעניש זיך צו צעשפּרייטן און צוליב זיין לעבנס-שפע, אַלעמען אַרומגענומען און אָנגעשטעקט מיט זיין ברייטער, בלינדער און גלייכצייטיק אָפּענער סימפּאַטיע. ער האָט זיי נישט פֿאַרשטאַנען און האָט נישט געהאַט קיין שום מיטל זיי צו פֿאַרשטיין. ס'האַט אים געפעלט אַליווערס פּסיכאָלאָגישער פֿאַר-שטאַנד. נאָר ער האָט זיי ליב געהאַט. אינסטינקטיוו האָט ער זיך געשטעלט אויף זייער אָרט. ביסלעכווייז האָט אין זיין נשמה אַרויפֿ-געשטיגן פֿון מיסטישע קוואַדן אַ טונקעלע באַנעמונג פֿון די דאָזיקע ווייטע און נאָענטע לעבנס: ער האָט געפֿילט דעם ווייטיק פֿון דער פֿאַרטרויערטער פֿרוי, די סטאַישע שטיקייט, וואָס הערטט אין די שטאַלצע געדאַנקען פֿונם גלח, פֿונם ייד, פֿונם אינזשיניער און פֿונם רעוואָלוציאָנער; ער האָט געפֿילט דעם שוואַכן פּלאַם פֿון צערטלעכקייט און אמונה, וואָס האָט שטיל אויפּגעפרעסן די הערצער פֿון די ביידע אַרנאָ; די נאַיווע שטרעבונג פֿונם פּאַלק צו ליכט; דעם געשטיקטן בונט און צוועקלאָזע מעשים, וואָס דער אָפיציר האָט אין זיך גע-שטיקט; די רויקע הכנעה פֿון זיין טאַכטער, וואָס חלומט אין שאַטן פֿון די פּויגמילכלימעלעך. אָבער בלויז קריסטאָפֿ אַליין האָט אַרייַן-געדרונגען אין דער שטילער מוזיק פֿון זייערע נשמות. זיי אַליין האָבן זי נישט געהערט. יעדער איינער איז געווען פֿאַרוונקען אין זיין אומעט און אין זיינע טרוימען.

אַלע האָבן געאַרבעט, סיי דער סקעפטישער זקן, סיי דער פּע-סימיסטישער אינזשיניער, סיי דער גלח און סיי דער אַנאַרכיסט, סיי די אַמביציעזע, סיי די אַנטווישטע, און אויפֿן דאַך האָט געזונגען דער בעל-מלאכה.

אַרום זייער הויז, אַפּילו ביי די בעסטע מענטשן, אַפּילו בעת

זיי האָבן זיך פאַרייניקט צוזאַמען, האָט געהערשט די זעלבע גייסטי-
ע איינזאַמקייט.

אַליווער האָט אים געשטעלט אין פאַרבינדונגען מיט אַ קליינער
צייטונג, וווּ ער האָט זיך באַטייליקט. די צייטונג האָט געהייסן „עזאַפּ“
און זי האָט געהאַט אַ מאַטאָ פון מאַנטען:

„מ'האַט געבראַכט עזאַפּן צום פאַרקויף צוזאַמען מיט נאָך צוויי
אַנדערע שקלאַפּן. דער קויפער פונם ערשטן האָט אים געפרעגט, וואָס
ער קען; האָט אים יענער, פּדי צו פאַרגרעסערן דעם פרייז, צוגע-
זאָגט הרים וגבעות; דער צווייטער האָט געענטפערט, ווי דער ערש-
טער, אָדער נאָך מער. ווען ס'איז אָנגעקומען עזאַפּס ריי און מ'האַט
אים געפרעגט, וואָס ער קען, האָט ער געענטפערט: גאַרנישט, ווייל
די ערשטע האָבן שוין אַלץ פאַרכאַפט; זיי קענען אַלץ.“

דאָס איז געווען אַן אויסדרוק פון פּראָטעסט און פאַרזאַכטונג
„קעגן דער חוצפה און גוזמאדיקער גאווה — ווי מאַנטען האָט שוין
געזאָגט — פון די, וואָס מאַכן דערפון אַ פּראָפּסיע.“ וואָס אַן אמת,
די יעניקע, וואָס „עזאַפּ“ האָט זיי געהאַלטן פאַר סקעפטיקער, זענען
באמת געוועזן פאַרברענטע גלויביקע. אָבער דעם עולם האָט, נאָטיר-
לעך, נישט געצויגן די דאָזיקע מאַסקע פון איראָניע און שטאַלצער
נאַרישקייט; די דאָזיקע מאַסקע איז נאָר מסוגל געווען צו פאַרשטיסן
די לעזער. דאָס פּאָלק גייט נאָך נאָך די, וואָס ברענגען אים פשוטע,
קלאַרע, שטאַרקע און פאַרשטענדלעכע ווערטער. אַ שטאַרקער ליגן, איז
אים ליבער, ווי אַ בלוטאָרעמער אמת. דער סקעפטיציזם געפעלט אים
נאָר דעמאָלט, ווען ער באַהאַלט זיך הינטער אַ נאַטוראַליזם, למשל
הינטער דער קריסטלעכער דאָגמע, דעם פאַרריסענעם פיראָניזם, אין
וועלכן „עזאַפּ“ האָט זיך געהילט; האָבן געקאָנט פאַרשטיין נאָר גע-
ציילטע, — *alme sdegnose* — וואָס האָבן פאַרשטאַנען זיין פאַרבאָר-
גענע קראַפט. פאַר מעשים, פאַרן לעבן איז די דאָזיקע קראַפט גע-
ווען פאַרלוירן.

זיי האָבן זיך דאָס נישט גענומען צום האַרצן. וואָס-שטאַרקער
ס'האַט זיך געמערט די דעמאָקראַטיע אין פראַנקרייך, אַלץ מער האָט
זיך געשטאַרקט דער אַריסטאָקראַטיזם פון דער קונסט און וויסנשאַפּט.
די וויסנשאַפּט האָט געפונען אַ שוץ אין אַ באַזונדערער שפראַך, אין
איר קודש-הקדשים, וואָס נאָר יחידי-סגולה האָבן דאָס רעכט אַהין
אַריינצוגיין. זי איז געווען אומצוטרעטלעכער, ווי אין די צייטן פון

גופאָן און די ענציקלאָפּעדיסטן. די קונסט, לפהות די, וואָס האָט זיך אַליין
 געשעצט און קולטיווירט די שיינקייט, איז אויך געווען פאַרשלאָסן אין
 זיך, ווי די קונסט. זי האָט אַרויסגעוויזן אַ פאַראַכטונג דעם המון.
 אַפילו די שרייבער, וואָס האָבן זיך מער אינטערעסירט מיט מעשים,
 ווי מיט שיינקייט, וואָס האָבן די מאָראַלישע אידעען געהאַלטן העכער
 פון די עסטעטישע, אַפילו זיי זענען באַהערשט געוואָרן פון דעם דאָ-
 זיכן מאָדנעם אַריסטאָקראַטיזם. זיי האָבן, משמעות, באַמיט זיך מער
 אויפצוהאַלטן אין זיך זייער אינערלעכן פלאַם, ווי אים איבערצוענט-
 פערן אַנדערע. מיוואַלט געקאָנט זאָגן, אַז נישט דער נצחון פון זייער
 געדאַנק איז געווען פאַר זיי וויכטיק, נאָר דאָס שאַפן דעם געדאַנק
 גופא.

און דאָך זענען געווען צווישן זיי אַזעלכע, וואָס האָבן זיך
 פאַרנומען מיט פאָלקס-קונסט. צווישן די אויפריכטיקע פון זיי זענען
 געווען אַזעלכע, וואָס האָבן אַריינגעפירט אין די ווערק אַנאַרכיסטישע
 געדאַנקען. וואָס האָבן געהאַט אפשר אַ פאַרווירקלעכונג אין דער וויי-
 טער צוקונפט, אין הונדערטער און טויזנטער יאָרן אַרום, נאָר דער-
 ווייל האָבן זיי בלוז געפרעסן און געפייניקט די נשמה. אַנדערע האָבן
 געשריבן פאַרביטערטע ווערק אַדער איראַנישע, אָן אילוועס און זייער
 טרויעריקע.

ווען קריסטאָף האָט עס געלייענט, האָט ער געפילט, ווי ער
 פאַרלירט זיין גלייכגעוויכט אויף עטלעכע טעג.

— און איר גיט עס דעם המון? — האָט ער געפרעגט און גע-
 פילט אַ רחמנות צו די מענטשן די אומגליקלעכע, וואָס קומען זיך
 אָפרוען און פאַרווילן נאָך זייער אַרבעט אויף עטלעכע שעה, און אָט
 לעגט מען זיי פאַר די דאָזיקע טונקעלע ווערק. — מאַקן דאָך דעם מענטשן
 פשוט אָפּסמען דערמיט!

— באַרויך זיך, — האָט אַליווער מיט אַ געלעכטער געענטפערט.
 — דאָס פאָלק קומט סיי-ווי-סיי נישט.

— פאַרוואָס? צי איז עס נישט מחויב צו לערנען, פונקט ווי
 מיר, צו זען דעם צער אין דער וועלט און דאָך אָן שום וואַקלעניש
 צו דערפילן זיין פליכט?

— אָן וואַקלעניש? — איך צווייפל, אָבער בליי-ספּאָ אָן פאַרגע-
 גיגן, און אויב מען דערהרגעט אין מענטשן די בענקשאַפט צום לעבן,
 איז עס נאָך אויך נישט צו ווייט אַוועקגעגאַנגען.

— וואָס זשע זאָך מען טון? מיר האָבן נישט דאָס רעכט צו פאַרשן דעם אמת.
 — אָבער נאָך ווייניקער רעכט האָבן מיר צו זאָגן דעם אמת אַלעמען אין די אויגן.
 — און דו זאָגסט עס אַזוי? דו, וואָס האָסט נישט אויפגעהערט צו פאַדערן דעם אמת, וואָס כאַרמעסט זיך אַלעמען לייב צו האָבן?
 — יאָ, דעם אמת פאַר מיר און פאַר די, וואָס זייער רוקנבייך איז גענוג שטאַרק אים אַריבערצוטראָגן, אָבער פאַר די אַנדערע איז עס אכזריות און נאַרישקייט צו זאָגן יאָ איצט האָב איך זיך איבער-צייגט. אין מיין לאַנד וואָלט מיר דער געדאַנק קיינמאָל נישט איינגע-פאלן. דאָרט, אין דייטשלאַנד, קענען זיי נישט די קראַנקהייט פון אמת, ווי איר קענט אים דאָ. זיי האָבן צו שטאַרק לייב צו לעבן: צוליב פאַרזיכטיקייט זעען זיי נאָר דאָס, וואָס זיי ווילן זען. כּהאַב אייך לייב דערפאַר, וואָס איר זענט נישט ווי זיי. איר זענט אויפריכ-טיק, אָפּנהאַרציק; אָבער מענטשלעך זענט איר נישט. ווען איר אַנט-פלעקט עפעס אַן אמת, שיקט איר אים אַוועק אין דער וועלט אַריין און זאָרגט נישט לחלוטין, טאַמער צינדט ער אָן אַ פּייער אויף דער וועלט, ווי די פּוקסן, וואָס האָבן זיך אָנגעצונדן אָן זייערע וויילען. איך שעץ אייך, וואָס איר האַלט דעם אמת העכער פון אייער גליק. אָדער — דאָס גליק פון אַנדערע... — לאַזט אָפּ... איר נעמט די זאָך צו לייכט. האָב לייב דעם אמת מער פון זיך, אָבער דיין חבר האָב לייב מער, ווי דעם אמת.

— אויב אַזוי, דאַרפן מיר אים זאָגן לייגן?
 קריסטאָף האָט אים געענטפערט מיט געטהעס ווערטער:
 — פון אַלע דערהויבנסטע אמתן לאָמיר אויסדריקן נאָר די, וואָס דינען דעם גליק פון דער וועלט. די אַנדערע לאָמיר טראָגן אין זיך, ווי די לייכטער פון אַ פאַרבאָרגענער זון, וועלן זיי באַלייכטן אַלע אונזערע מעשים.

אָבער אַזעלכע ענינים זענען די דאָזיקע מענטשן נישט אָנגע-גאַנגען. זיי האָבן ביי זיך נישט געפרעגט, צי די ביקס אין זייער האַנט ברענגט „דעם געדאַנק אָדער דעם טויט“ און אפשר ביידן צו זאַמען. זיי זענען געווען צופיל ראַציאָנאַליסטיש, ס'האַט זיי געפעלט לייב. ווען דעם פראַנצויז פאַלט איין אַן אידעע, וויל ער זי זווקאַ אָנוואַרפן דעם צווייטן. אפילו ווען ער האָט זי נישט, וויל ער עס

אויך טון. און בעת ער זעט, צו ער קען עס נישט באווייזן אינטע-
 רעסירט ער זיך נישט מער מיט קיין אנדערע און מיט דער זאך גופא.
 דאָס איז געווען די הויפט-סיבה, וואָס די דאָזיקע אַריסטאָקראַטן האָבן
 זיך נישט פאַרנומען מיט קיין פּאָליטיק, נאָר זיי האָבן געקעכט און
 געטרויערט. יעדער איינער האָט זיך פאַרמאַכט אין זיין גלויבן אָדער
 גלויבנאָזיקייט.

וויפיל מאָל זענען געמאַכט געוואָרן פרוון גובר צו זיין דעם
 דאָזיקן אינדיוידוואַליזם און גרופירן די מענטשן אין גרופן. אָבער ס'רוב
 גרופן זענען באַלד פאַרוואַנדלט געוואָרן אין געזעלשאַפטן פון ליטעראַ-
 רישע רעליגיאָנעס אָדער אין קליינע לעכערלעכע פאַרטייען. די בע-
 סערע פון זיי האָבן איינער דעם צווייטן אוועקגעמאַכט מיט דער
 האַנט. עס זענען געווען צווישן זיי אויך אויסגעצייכנטע מענטשן, פיל
 מיט כוח און גלויבן, וואָס זענען געווען מסוגל צו פאַרייניקן און אַנ-
 צופירן מיט די מענטשן פון שוואַכערן ווילן. אָבער יעדערער פון זיי
 האָט זיך געקליבן אַרום זיך אַ באַזונדערע סטאַדע און זי נישט גע-
 וואָלט אויסמישן מיט דער סטאַדע פונם חבר. אָט אַזוי איז צושטאַנד
 געקומען אַ הויפן קליינע צייטונגען, חברות, וואָס האָבן פאַרמאָגט אַלע
 גוטע מידות, נאָר איין זאך האָט זיי געפעלט: מסירת-נפש; ווייל קיין
 איינע פון זיי האָט נישט געוואָלט בטל ווערן פאַר דער צווייטער. און
 בעת זיי האָבן מלחמה געהאַלטן צווישן זיך וועגן די הייפּלעך מענטשן,
 וואָס זייער צאָל איז געווען קליין און זייער פאַרמעגן נאָך ווייניקער;
 זיי האָבן לאַנג געשלעפט זייער געמאַטערט לעבן, וואָס איז געווען
 בלוטאַרעם און הונגעריק, לסוף זענען זיי געפאַדן און מער נישט
 אויפגעשטאַנען — נישט פונם שונאס קלעפ, נאָר (וואָס ס'האָט נאָך מער
 ווי געטון) פון זייערע אייגענע קלעפ. פאַרשידענע קינסטלעך-שרייבער,
 דראַמאַטורגן, פראָזאַישע דיכטער, לערער, פראָפּעסאָרן, זשורנאַליסטן —
 האָבן זיך צעטיילט אין אַן אַ שיעור קליינע גרופן, וואָס האָבן זיך ווי-
 דער צעטיילט אויף נאָך קלענערע גרופן, געשלאָסן און אָפּגעוונדערט
 איינע פון דער צווייטער. ס'איז נישט געווען קיין שום קעגנזייטיקע
 גייסטיקע מיטלייד. נישטאָ אַזא זאך אין פראַנקרייך, וואָס אַלע זאָלן
 קומען בנוגע איר צו אַ הסכּם, אויסער אין אומגעוויינלעך זעלטענע
 פאַלן. דעמאָלט באַקומט דער דאָזיקער הסכּם דעם כאַראַקטער פון אַן
 עפידעמיע, לסוף אַ פאַרבליענדדיקע, ווייל אַ קרענקלעכע, אַ ווילדער
 אינדיוידוואַליזם האָט געהערשט איבער דער פראַנצויזישער טאַט: אין

דער וויסנשאַפֿט, ווי אין מסחר; ער האָט געשטערט די סותרים זיך צו פֿאַררייניקן, צו שאַפֿן פֿאַרטיידיקונגס־אַרגאַניזאַציעס. דער דאָזיקער אינדיוידוואַליום איז נישט געווען קיין פֿרוכטבאַרער, ער האָט נישט פֿאַרפֿלייצט זיינע אייגענע ברעגעס, נאָר ער איז געווען עקשנותדיק און פֿאַרשפּאַרט אין זיך. צו זיין איינזאַם — קיינעם נישט שולדיק צו זיין, כדי קיינער זאָל נישט שטערן די רו פֿון זיין גאוהדיקער איינזאַמקייט, — אָט איז דער אייביקער געדאַנק פֿון די דאָזיקע מענטשן, וואָס שאַפֿן צייטונגען „מן־הצד“, טעאַטערן „מן־הצד“, גרופן „מן־הצד“. די עקוויטענץ פֿון די צייטונגען, טעאַטערן און גרופן האָט געהאַט נאָר איין זין: דער ווילן נישט צו זיין מיט די אַנזע־רע, נישט צו אייניקן זיך מיט זיי אין טאַט אָדער אין שותפותדיקע געדאַנקען, דער אומצוטרוי צו אַנדערע — אַפֿילו בעת ס'איז נישט געווען קיין פֿאַרטייאישע שנאה, וואָס צעבונטעוועט קעגן זיך מענטשן, גראַד פֿעיקע צו האַרכן איינער דעם אַנדערן.

אַפֿילו די מענטשן, וואָס האָבן איינער דעם צווייטן געשעצט און געטון איין צורעכט, ווי אַליווער און זיינע חברים אין „ענאָפֿ“, אַפֿילו זיי זענען אויך גרייט געווען יעדע רגע אַרויסצוגיין אין אַקאַמף איינער קעגן צווייטן. זיי האָבן נישט פֿאַרמאָגט די דאָזיקע פֿאַרשווענדערישע נאַיווקייט, וואָס געפינט זיך אין דייטשלאַנד, וווּ זי ווערט שוין אַפֿיסל צו שווער. אין דער גרופּע פֿון די דאָזיקע יונגעלייט האָט זיך געפֿונען איינער, וואָס האָט קריסטאָפֿן זייער איי־טערעסירט, ווייל ער האָט פֿאַרגעפֿילט אין אים אַן אומגעוויינלעכן פֿוח. דאָס איז אַ שרייבער, אַ דענקער און אַ מענטש פֿון אייזערנעם ווילן, וואָס האָט שטאַרק ליב געהאַט מאָראַלישע געדאַנקען, פֿאַנגעט זיך מיט זיי אויף אַ באַזונדערן אופן; אַ ראַדיקאַלער, איז ער גרייט געווען פֿאַר זיינע אידעען מקריב צו זיין די גאַנצע וועלט און זיך אַליין; ער האָט געשאַפֿן און רעדאַגירט די צייטונג פֿמעט איינער אַליין, כדי צו פֿאַרטיידיקן זיינע געדאַנקען; ער האָט זיך געשווירן צו פֿאַרשפּרייטן אין אייראָפּע און אין פֿראַנקרייך גופּא דעם געדאַנק פֿון אַ ריינער, העלדישער אין פֿרייער פֿראַנקרייך; ער האָט מיטן גאַנצן האַרצן געגלויבט, אַז אַ געוויסן טאָג וועדן די מענטשן דער־קענען און מודה זיין, אַז ער האָט אָנגעשריבן איינע פֿון די שטאַרק־טע בלעטער אין דער געשיכטע פֿונם פֿראַנצויזישן געדאַנק — און ער האָט קיין טעות נישט געהאַט. קריסטאָפֿ האָט זיך געוואָלט נעבֿ-

טער מיט אים באקענען און באפריינדן זיך מיט אים. נאָר ער האָט קיין שום מעגלעכקייט דערצו נישט געהאַט. הגם אַליווער האָט מיט אים זייער אָפט געארבעט, האָבן זיי זיך דאָך זעלטן געזען און נאָר געשעפטלעך; זיי האָבן נישט גערעדט צווישן זיך וועגן קיין שום אינטימע זאַכן; העלסטנס האָבן זיי אויסגעטוישט צווישן זיך עטלעכע אַפסטראָקטע געדאַנקען; אָדער (אייגנטלעך זענען עס קיין מיינונגס- אויסטוישן אויך נישט געווען, ווייל יעדער איינער האָט זיינע מיי- בונגען באַהאַלטן אין זיך) זיי האָבן גערעדט מאַנאָלאָגן צו זיך אַליין און דאָך זענען זיי געווען חברים אין קאַמף און האָבן געקענט איי- נער דעם צווייטנס ריכטיקע ווערט.

פאַרשידענע סיבות האָבן גורם געווען זייער צוריקגעהאַלטנקייט. זיי אַליין איז עס שווער געווען קלאָר צו מאַכן. ראשית — איבער- געטריבענע קריטיק, וואָס זעט גוט דעם אונטערשייד צווישן מענטשן, וואָס לאָזט זיך נישט אַוועקמאַכן מיט דער האַנט; און צווייטנס איז בערגעטריבענע שכלדיקייט, וואָס טרייבט איבער דעם ווערט פון די דאָזיקע אונטערשיידן; א מאַנגל אין שטאַרקע, נאַיווע פריינטשאַפּט, וואָס נויטיקט זיך, פּדי צו לעבן און לייב צו האָבן, אין פאַרשפּריי- טונג; אפשר אויך די שווערע אַרבעט, די צרות פון לעבן, דער פּי- בער פונם געדאַנק, וואָס לאָזן פאַרנאַכט נישט איבער קיין פּוח הנאה צו האָבן פון אַ פריינטלעכן שמועס. און לסוף — דאָס שרעקלעכע געפיל, וואָס דער פּראַנציוו וויל עס נישט מודה זיין, אָבער עס דרימלט שטענדיק אין אים: ווייל אין פּראַנקרייך זענען געווען פאַר- שידענע ראַסן, וואָס האָבן זיך אין פאַרשידענע תקופות איינגע- וואַרצלט אויף דער ערד, און הגם זיי זענען געבונדן צווישן זיך, האָבן זיי נישט קיין שותפותדיקן אַרט דענקען און פּדי צו האַרמאָ- גיזירן, מוזן זיי פאַרנעסן אָן זייערע באַזונדערע שטאַמען. אָבער די הויפט-סיבה איז די תּאוה, וואָס פאַרשיפורט און איז געפערלעך, וואָס בעת דער מענטש פאַרוואַלט זי נאָר, איז ער גרייט פאַר איר אַליץ מקריב צו זיין. די דאָזיקע פּרייע איינזאַמקייט איז זיי זייער טייער, ווייל זי ווערט געקויפט פאַרן פּרייז פון שווערע יאָרן מאַ- טערניש. די אַריסטאָקראַטן האָבן געפונען אין אים אַ מקלט צו אַנט- לויפן פון דער מיטלמעסיקייט, אַט אַזוי האָט דער דאָזיקער לאָזן געדינט קעגן דער טיראַנישקייט פון די רעליגיעזע און פּאָליטישע בנפּיות, קעגן די שווערע משאות, וואָס דריקן אויף יעדן יחיד אין

פראנקרייך: די פאמיליע, די עפנטלעכע מיינונג, די זעגערונג, די געהימע פארגאניזאציעס, די פארטייען און סתם גרופן. שטעלט אייך פאר א געפאנגענעם, וואָס פדי צו אַנטלויפן, מוז ער אַריבערשפרינגן גען צוואַנציק מויערן, וואָס פאַרשטעלן אים דעם וועג. אפילו אויב ער וועט דערגרייכן צום ציל און נישט צעברעכן דערביי האָלז און באַקן און נישט ווערן פאַרצווייפלט, — מוז ער זיין זייער שטאַרק. ס'איז אַ שווערע שולע פאַרן פרייען ווילן! אָבער ביי די, וואָס האָבן עס דורכגעמאַכט, בלייבט אויפן גאַנצן לעבן אַ שווערער קנייטש, די בענקשאַפט צו פרייהייט, וואָס דערגייט ממש ביז משוגעת, און די אומעגלעכקייט זיך צונויפצושמעלצן מיט אַן אַנדער נשמה.

אויסער דער דאָזיקער איינזאַמקייט, וואָס האָט זיך גענומען פון גאַוווה, איז געווען נאָך אַן אַנדער מין איינזאַמקייט, — וואָס האָט זיך גענומען פון מוותר זיין. וויפיל זענען פאַראַן אַרנטלעכע מענטשן אין פראַנקרייך, וואָס זייער גאַנצע גוטסקייט, טאַלאַנט און ליבע זענען געווענדעט צו איין ציל — צו דערווייטערן זיך פון לעבן! טויזנטער סיבות, גוטע אָדער שלעכטע, שטערן זיי עפעס צו טון. ביי פיל פון זיי קומט עס פון הכנעה, פון שעמעוודיקייט, פון געווויהייט. ביי אַנדערע — פונם שרעק פאַרן מענטשן, פונם שרעק פאַר דער לערערלעכקייט, פון שרעק, נישט צו ציען אויף זיך קיין אויפמערקזאַמקייט, נישט צו ווערן איבערגעגעבן דער עפנטלעכער מיינונג צו משפטן, נישט אַריינצומישן זיך אין די אַלע ענינים, וואָס גייען זיי נישט אָן, נישט צו הערן קיין שלעכטע מיינונג וועגן זייערע זינלאָגע-זע מעשים אָן אַ ריכטיקן ציל. דער האָט זיך נישט געוואָלט גאַטטיי-ליקן אין דער פּאָליטישער און סאָציאַלער מלחמה; דער ווידער האָט זיך אָפגעקערט פון צדקה, ווייל מ'האָט געזען צופיל מענטשן, וואָס פאַרנעמען זיך דערמיט אָן האַרץ און אָן אַ זין. מ'האָט מורא געהאַט, טאָמער האַלט מען זיי אויך פאַר אויסוורפן און נאַראַנים. פמעט אַלע האָבן געפילט עקל, מידיקייט, מורא פאַר מעשים, פאַר יסורים, פאַר מיאוסקייט, פאַר טפשות, פאַר סכנה, פאַר אחריות, פאַר דער שרעקלעכער פראַגע: „צוואַקס?“, וואָס דערהרגעט דעם גוטן ווילן פון אַזוי פיל פראַנצויזן אין אונזער צייט. זיי זענען צו שכלדיק (זיי האָבן אַ שכל אָן אַ ברייטן פאַרנעם), זיי זענען צו קלאַר די סיבות פאַר און קעגן. אומבאַהאַלפניקייט. לעבנסלאָזיקייט. ווען דער מענטש איז פול מיט לעבן, פרעגט ער נישט, צוואַקס ער לעבט. ער לעבט, ווייל ער לעבט —

ווייל ס'איז אן אויסגעצייכנטע זאך צו לעבן!
 טוף-פל-סוף האָבן די בעסערע פון זיי פאַרמאָגט אַ סך סימפּאַ-
 טישע, מיטלמעסיקע מעלות: אַ באַשטימטע פּילאָזאָפּיע, דאָס צופרידנ-
 שטעלן זיך מיט אַ קלייניקייט, אַ שטאַרקע צוגעבונדנקייט צו דער
 פאַמיליע, צו דער ערד, צו די מאָראַלישע רגילוונן, צו צניעות, אַ
 מורא נישט צו פאַלן, חלילה, דעם אַנדערן צו לאַסט, די שעמעוודי-
 קייט פון געפיל, אן אייביקע עגיוותדיקייט. די דאָזיקע פיינע שטריכן
 האָבן געקאָנט שאַפן איין טיפּ, אָפּשאַפן דעם ראַסן-אונטערשייד און
 ווערן איין טיפּ פון פרייד, מוט און איבערלעכער אַקטיוויטעט. אָבער
 זיי זענען געווען שטאַרק בלוטאַרעם און אָנגעשטעקט מיטן פּראָגרע-
 סיוון פאַראַלזש פון דער פּראַנצויזישער נשמה.
 דער שיינער גאָרטן פון אונטן, צופוסנס דעם הויז פון קרי-
 שטאָף און אַליוויער, צווישן די פיר ווענט, איז געווען דער סימבאָל
 פון אַ קליינער פּראַנקרייך. דאָ איז געווען אַ ווינקלעך פון גרינס
 פאַרמאַכט און אָפּגעזונדערט פון דער אויסערלעכער וועלט, נאָר פון
 צייט צו צייט איז אַראָפּ פון דרויסן אַ שטורם-ווינט און געבראַכט
 דער יונגער, טרוימענדיקער טאַכטער דעם אָטעם פון ווייטע פעלדער
 און אומענדלעך-ברייטער ערד.

איצט, ווען קריסטאָף האָט אַנטדעקט די פאַרבאָרגענע קוואַלן
 פון פּראַנקרייך, האָט ער זיך בשום אופן נישט געקאָנט מוחל זיין.
 וואָס ער האָט זיך געלאָזט פאַרפירן פון די דאָזיקע אויסוורפן-
 ס'האָט אים געשטיקט די בין-השמשותדיקע טונקלקייט, אין וועלכער
 עס זענען פאַרזונקען געווען די אויסדערוויילטע פון פּאָלק. סטאַציונ-
 איו אַ גוטע זאך — פאַרן מענטשן אָן ציין. ער האָט זיך גענויטיקט
 אין פרישער לופט, אין אַ גרויסן עולם, אין אַ שטאַרקער זון, אין
 דער ליבע פון טויונטער מענטשן; ער האָט געוואָלט אַרומנעמען די
 באַנצע וועלט, צו מאַכן אַ תל פון זיינע שונאים, צו האַלטן מלחמה
 און צו זיגן.

— דו קאָנסט עס טון — האָט אַליוויער געזאָגט, — ביסט גע-
 בירן געוואָרן צו זיגן, ביסט שטאַרק, סיי אין זיינע חסרונות, (ווי

מוחל!) סיי אין דיינע מעלות. דיין מול האָט געוואָלט, דו זאָלסט שטאַמען פון אַן אַנדער ראַסע אַ מער אַריסטאָקראַטישע. דו פילסט נישט קיין עקל צו מעשים. ווען ס'איז נויטיק, ביסטו אפילו מסוגל צו ווערן אַ פּאָליטישער מענטש. — אויסער דעם ביסטו גליקלעך, וואָס דו שרייבסט מוזיק. קיינער פאַרשטייט דיך נישט. קאָנסט זאָגן וואָס דו ווילסט. ווען די מענטשן זאָלן וויסן, וויפיל פאַראַכטונג דו דריקסט זיי אויס אין דיין מוזיק, וויפיל אמונה איז דאָרט פאַראַן אין זאָכן וואָס זיי פאַרלייקענען; ווען זיי זאָלן קענען דעם אייביקן הימן צו די זאָכן, וואָס זיי ווילן חרוב מאַכן — וואָלטן זיי דיר קיינמאָל אין לעבן נישט מוחל געווען. זיי וואָלטן דיך געפונדן אין קייטן, גע-רודפט, געפלאַגט, ביז דו וואָלסט דיינע בעסטע כוחות פאַרשווענדעט אין מלחמה; און אפילו ווען דו זאָלסט זיגן, וואָלסטו שוין קיין כח נישט געהאַט צו טון דיין אַרבעט — דיין לעבן וואָלט אויסגעגאַנגען. די גרויסע מענטשן, וואָס זיגן — זיגן נאָר על פי טעות. דער עולם באַווונדערט זיי, ווייל ער זעט אין זיי דעם היפוך דערפון, וואָס ער איז אַליין.

— פּע, — האָט אויסגערופן קריסטאָף. — דו קענסט נישט די פּחדנות פון די מענטשן. אין אָנהויב האָב איך געטראַכט, אַז דו ביסט איינזאַם און געפונען אין דעם אַ פאַרענטפּערונג, פאַרוואָס דו ביסט נישט אַקטיוו. אָבער באמת זענט איר דאָך אַ גרויסע אַרמיי און איר האָט איין מיינונג. איר זענט הונדערט מאָל שטאַרקער פון אייערע אונטערדריקער, איר שטייט טויזנט מאָל העכער פון זיי — און דאָך פאַרטראַגט איר זייער חוצפה און אַזוי פיל בזיון! איך פאַרשטיי אייך נישט. איר וווינט אין דעם שענסטן לאַנד פון דער וועלט, איר זענט באַשאַנקען מיט אַ סך קולטור, מיט אַ סך מענטשלעכן פאַרשטאַנד — און דאָך נוצט איר עס נישט אויס. איר לָזט אַנדערע הערשן איבער אייך, באַליידיקן אייך, איר לָזט זיך טרעטן מיט די פיס פון אַ הייפל לצים, זייט וואָס איר זענט, צו אַלדי רוחות! וואָרט נישט ביז עס וועט צו אייך קומען אַ הילף מין השמים, אָדער אַז אַ נאַפּאָלעאָן וועט אייך ראַטעווען! שטייט אויף און פאַראייניקט זיך... אַלע צו דער אַרבעט! ראַמט אויס די שטוב!

נאָר אַליווער האָט מיט אַן איראַנישער מידקייט געהויבן מיט די אַקסלען.
— קריגן זיך מיט זיי? ניין, נישט דערצו זענען מיר באַשאַפן.

בל זמן די נאציע איז געוונט און יונג. אָבער ס'וועט קומען אַ טאָג, ווען זי וועט אַראָפּ פון מוט. דעמאָלט איז דאָ אַ געפאַר, אַז זי וועט דערטרונקען ווערן אין דעם מבול פון פרעמדע. צווישן אונז גע-רעדט — צי דאָכט זיך דיר נישט, אַז דער דאָזיקער טאָג איז שוין געקומען?

— שוין לאַנגע דורות ווי מען רעדט אַזוי. און אונזער געשיכ-טע האָט באַוווּן, אַז די שרעק איז גרונטלאָז. וויפיל צרות זענען מיר שוין אויסגעשטאַנען זינט דעם אָרלעאַנער מיידל, בעת אַ מחנה וועלף האָבן זיך אַרומגעשלעפט איבער דעם וויסטן פאַריז? די גאַנצע אויסערגעוויינלעכע פאַרדאַרבנקייט, דאָס יאָגן זיך נאָך הענוגים, די מוטלאַזיקייט און אַנאַרכייע שרעקן מיך נישט איבער. נאָר געדולד! ווער עס וויל דערלעבן, מוז אויסהאַלטן. איך ווייס גאַנץ-גוט, אַז שפעטער וועט קומען אַ מאַראַלישע רעאַקציע, וואָס וועט אויך האָבן אַ קנאַפּן ווערט און וועט אפשר דערמירן צו די אייגענע ווילדע מעשים וואָס היינט; און די, וואָס לעבן איצט אויפן חשבון פון דער געזעלשאַפטלעכער אויסגעלאַסנקייט, וועלן מיט אַ טומל אויפהויבן זייער קור. אָבער וואָס מאַכט עס אויס? אָט די אַלע באַוועגונגען דירן נישט אָן דאָס אמתע פּראַנציוזישע פּאָלק. ווען א פּרי פּוילט, פּוילט נאָך נישט דער בוים. די פּרות פּאַלן אַראָפּ און בללל האָבן די דאָזיקע מענטשן קיין שום שייכות נישט מיטן פּאָלק. וואָס גייט עס אונז אָן צי זיי לעבן אָדער שטאַרבן? צו וואָס זאָלן מיר אָרגאַ-ביזירן קעגן זיי מלחמות און איבערקערענישן? די היינטיקע קראַנק-זייט איז נישט קיין פּראָדוקט פון דער מלוכה-אַרדענונג. דאָס איז אַ לוקסוס-ע-ידיעמיע, אַ קראַנקהייט פון גייסטיקן און מאַטעריעלן רייכי-שום. דאָס וועט אונטערגיין.

— נאָר פּריער וועט עס אייך אויפּפרעסן.

— בנוגע אַזאַ ראַסע טאָר מען נישט זיין פּאַרצווייפּלט. איר פּאַרבאַרגענע אַקטיוויטעט, איר ליכט און אידעאָליזם שטעקן אָן אַפילו די, וואָס באַזולענען זי און מאַכן זי הרוב. אַפילו די געלט-גייציקע פּאָליטיקער, וואָס גיבן זיך אָפּ נאָר מיט זייערע פּריוואַטע אינטע-רעסן, געפינען זיך אונטער איר השפּעה. אַפילו די ערגסטע פון זיי, ווען זיי באַקומען די מאַכט, ווערן איבעראַשט פון איר גרויסן גורל. די ראַסע הויבט זיי אויף איבער זיי אַליין. זי גיט איבער פון האַנט צו האַנט דעם שטורקאָץ; איינער נאָכן אַנדערן שטעלן זיי זיך אין

דעם קאמף קעגן דער פינטטערניש. דער גאון פון פאלק רייסט זיי מיט. ווילנדיק נישט ווילנדיק טוען זיי דעם ווילן פון גאט אין וועלכן זיי לייקענען. Gesta Dei per Francos (גאט פירט אויס זיינע מעשים דורך די פראנצויזן)... טייער, טייער לאנד! כ'וועל קיינמאל נישט צווייפלען אין דיר! אויב ס'וועלן אפילו שווערע צרות פאלן אויף דיין קאפ, וועל איך נאך אלץ זיין שטאלץ מיטן ווערק, וואָס דו האָסט געשאַפן פאַר דער וועלט. איך וויל נישט פראַנקרייך זאָל זיך פּוהנותדיק פאַרשפּאַרן אין אַ קראַנקן-צימער פאַר די ווינטן פון ירוּסלם. צו וואָס טויג אונז צוזאָ קראַנקער קיום? צוזאָ גרויס פּאַלק, זוי אונזערס, איז נחא צו שטאַרבן, איידער צו פאַרלירן דיין גרויס-קייט. לאָמיר אַריינאַטעמען אין זיך דעם געדאַנק פון דער וועלט, ב'האָב נישט קיין מורא פאַר אים. דער שטראַם וועט אַליין פאַרביי, נאָכדעם ווי ער וועט אָנטרינקען אונזער ערד.

— מיין טייערער! — האָט קריסטאָף געזאָגט. — דערוויל איז גישט גוט, און וווּ וועסטו זיין, בעת פראַנקרייך וועט פטור ווערן פון דער פאַרפלייצונג? צי איז נישט בעסער צו קעמפן פאַר וועמען האָסטו מורא — פאַר אַ מפּלה? סיי ווי סיי ביסטו גוזר אויף זיך צו זיין דאָס גאַנצע לעבן אַ באַזיגטער.

— דאָ איז דאָ מער, ווי די געפאַר פאַר אַ מפּלה, — האָט אַליויער געענטפערט. — כ'האָב מורא, טאָמער פאַרליר איך מיין גייסטיק גלייכגעוויכט, און דאָס איז ביי מיר וויכטיקער פאַרן נצחון. איך וויל נישט האָסן, איך וויל געבן גערעכט מיינע שונאים. אין דעם אויפברוי פון די תּאוות וויל איך דערהיטן די קלאַרקייט פון מיין בליק, וויל איך אלץ פאַרשטיין און אלץ ליב האָבן.

אָבער קריסטאָף, וואָס די דאָזיקע כּונם לעבן אָפּגעזונדערטע ליבע איז געווען ביי אים גלייך מיטן ווילן צום שטאַרבן, האָט ווי דער אַלטער עמפּעדאָקלעס געפילט אין זיך דעם הימן צו ליבע און האָט, צו די צוויי שוועסטער, וואָס צעאָקערן און פאַרוויען די ערד. ער האָט נישט מסכים געווען מיט אַליויערס רויקן פאַטאַליום. ער האָט נישט געשטעלט אויפן קיום פון דער ראַסע, וואָס פאַרטיידיקט זיך אַליין. ער איז גרייט געווען צו רופן צו היקף אלע געזונטע פּוהות פון פּאַלק, צו צעבונטעווען אלע ערלעכע מענטשן אין פראַנקרייך.

פונקט ווי איין מאָמענט פון ליבע אַנטפלעקט פאַר אונז די
 נשמה פון אַ מענטשן מער ווי לאַנגע חדשים פון אָבסעוואַציע —
 אַזוי האָט קריסטאָף, כמעט נישט אַרויסגייענדיק פון שטוב, אין משך
 פון אַכט טאָג פאַרברענגען מיט אַליוויערן מער דערקענט פראַנקרייך,
 ווי אין משך פון דעם גאַנצן יאָר פּלאַנדועניש איבער פאַריז, ווען
 ער האָט, ווי אַן אויפּמערקזאַמער תלמיד, געשלאָנגען יעדעס וואָרט
 אין די אינטעלעקטועלע און פּאָליטישע סאַלאַנען. אין דעם ים פון
 דער אַלגעמיינער אַנאַרכיע, וווּ ער האָט נישט געקאָנט געפּינען זיינע
 הענט און פיס, האָט אים די נשמה פון זיין פריינד אויסגעזען ווי
 אַן איינזאַמער אינזל אין פראַנקרייך, אַן אינזל פון פאַרשטאַנד און
 פון פרייד. אַליוויערס אינערלעכע רז האָט אים איבעראַשט דער
 עיקר דערפאַר, וואָס זי האָט נישט געהאַט קיין שום אויסערלעכע
 שטיצע — ווייל ער האָט געלעבט אין שווערע מאַטעריעלע באַדינ-
 גונגען (ער איז געווען אַרעם און איינזאַם אין דעם געפּאָלענעם פּאָ-
 טערלאַנד); ער איז געווען שוואַך, קרענקלעך און נערוועיש. די דאָ-
 זיקע פרייד האָט נישט אויסגעזען, ווי אַ פראַדוקט פון זיין ווילן,
 וואָס האָט זיך מיט אַלע כוחות אָנגעשטרענגט דערצו (ער האָט פאַר-
 מאַגט אַ שוואַכן ווילן). נאָר זי האָט געשטרעמט טיף פון זיין נשמה
 און פון זיין ראַסע. ביי אַסאַך אַנדערע מענטשן אַרום אַליוויערן האָט
 קריסטאָף געזען אַט דאָס ליכט, וואָס קומט פון דער רויקייט פון
 אומבאַוועגלעכן ים; און ער, וואָס האָט געקאָנט דעם שטורם אין
 דעם אומרו, און וואָס ער אַליין האָט געמוזט אָנשטרענגען אַלע
 כוחות פון זיין ווילן אויפצוהאַלטן דאָס גלייכגעוויכט פון זיין שטאַר-
 קער נשמה, — האָט מער ווי אַלע געמוזט באַווונדערן די דאָזיקע
 האַרמאָניע.

דאָס בייד פון דעם דאָזיקן פראַנקרייך האָט אינגאַנצן געענ-
 דערט די מיינונגען וועגן דעם פראַנצויזישן כאַראַקטער. אָנשטאַט אַ
 פריילעך, געזעלשאַפטלעך, זאָרגלאָז פּאָלק, וואָס האָט ליב אַ לוקסוס-
 לעבן, האָט ער געזען פאַר זיך מענטשן פאַרביסענע, אָפּגעוונדערטע,
 קאָנצענטרירטע, געהילט אין אַ געמאַכטן אָפּטימיזם, ווי אין אַ ליכט-

זעפל, אָדער פאַרטרונקען אין אַ טיפּן, קלאָרן פעסימיזם; מענטשן, וואָס זענען באַהערשט פון שרעק־בילדער, פאַרוונקען אין גייסטיקע לייַדנשאַפטן, מענטשן אומדערשראַקענע, וואָס איז לייכטער אומצו־ברענגען, ווי צו ענדערן. יאָ, דאָס זענען געווען בלייַספּק די אויס־דערוויילטע פון פראַנקרייך; אָבער קריסטאָף האָט נישט געקאָנט פאַרשטיין פּונוואַנען זיי האָבן געשעפט אַזאַ רויקייט און אַזאַ גלויבן. אַליוויער האָט אים געענטפּערט:

— אין דער מפּלה, איר, מיין ליבער קריסטאָף, איר האָט גע־וועקט אונזער באַווסטזיין. אַ! ס'האָט אונז שטאַרק וויי געטון. איר קאָנט זיך גאַרנישט פאַרשטעלן אין וואָס פאַר אַ פאַרחושכטער סביבה מיר זענען אויסגעוואַקסן. אין אַ דערנידעריקטן צעבראַכענעם פאַ־טערלאַנד, וואָס האָט געזען פנים־אל־פנים דעם יויט און האָט דאָך געפילט די אימה פון דעם פאַרבאַרגענעם שווערן כּוח. אונזער לעבן, אונזער גייסט, אונזער פראַנצויזישע קולטור, וואָס שמידט זיך שוין טיוונט יאָר — זענען אַריינגעפאַלן אין די הענט פון אַ ברוטאַלן זיגער, וואָס האָט אונז נישט פאַרשטאַנען, וואָס האָט אונז פון גאַנצן האַרצן געהאַסט און געקאָנט אונז יעדע מינוט אומברענגען. און דאָך זענען מיר געצוונגען געווען צו לעבן פאַר אַט דעם גורל. שטעל זיך פאַר, די קליינע פראַנצויזן, וואָס זענען געבוירן געוואָרן אין די טרויער־הייזער, אין שאַטן פון דער מפּלה, קינדער וואָס האָבן זיך אָנגעטרונקען מיט פאַרצווייפלונג, וואָס זענען דערצויגן געוואָרן צו אַ פאַטאַלער און אפשר אומזיסטער בלוט־נקמה; ווייל, הגם זיי זענען געווען קליין, איז זיי דאָך קודם פל קדאָר געוואָרן, אַז ס'איז נישטאָ קיין גערעכטיקייט, נישטאָ קיין יושר אויף דער וועלט, ווייל דער כּוח צעטרעט דאָס געזעץ. אַז אַ לעבן — אָדער עס דערנידעריקט די נשמה פון אַ קינד, אָדער עס דערציט זי צו אַ נצחון. אַסאַך מענטשן האָבן זיך מפּקיר געווען, זיי האָבן געזאָגט, „אויב אַזוי, טאָ צו וואָס קעמפּן? צו וואָס טון עפעס? ס'איז גאַרנישט מיט גאַרנישט. לאַמיר נישט טראַכטן דערפון, לאַמיר בעסער אַ לעב טון!“ — אָבער די, וואָס האָבן אויסגעהאַלטן דעם נסיון, זענען געפרוּווט געוואָרן מיט פייער, קיין שום אַנטוישונג וועט ביי זיי נישט צונעמען דעם נלויבן, ווייל באַלד אין דעם ערשטן טאָג האָבן זיי זיך דערוווסט, אַז זייער וועג איז נישט קיין גליק־וועג און אַז קיין אַנדער ברירה האָבן זיי נישט. זיי מוזן גיין איבער געוואַלט, ווייל אין אַן אַנדער

אָרט קאָנען זיי דערשטיקט ווערן. נישט מיטאַמאָל איז דער מענטש
געקומען צו אַזא בטהון; וואָס קאָן מען דערוואַרטן פון פופצן-יער-
קע יינגלעך? אָבער וויפיל שרעק האָבן זיי דורכגעלעבט, וויפיל
טרערן פאַרגאַסן. אָבער אַזוי איז גוט. אַזוי דאַרף זיין...
אָ גלויבן, יונגפרוי פון שטאָל...
צעשמעטער!

קריסטאָף האָט שווייגנדיק געדריקט אַליוויערן די האַנט.
— טייערער קריסטאָף — האָט אַליוויער געזאָגט, — דיין פאָ-
טערלאַנד האָט אונז אַנגעטון אַסאַך יסורים.
קריסטאָף האָט זיך גענומען פאַרענטפערן, פונקט ווי ער וואָלט
געווען שולדיק.

— זאָל דיך נישט פאַרדריסן, — האָט אַליוויער מיט אַ שמיכל
געזאָגט. — דאָס גוטס, וואָס דייטשלאַנד האָט נישט ווילנדיק געטון.
שטייגט איבער דאָס שלעכטס. איר האָט צעפלאַקערט אונזער אידעאַ-
ליום, אויפגעלעבט אונזער וויסנשאַפט און אונזער גלויבן, אַ דאַנק
איין האָט מען געעפנט אין פראַנקרייך אַ נעץ פון שולן, איר האָט
געוועקט די שאַפונגס-כוחות ביי פאַסטערן, וואָס זיינע אַנטדעקונגען
קלעקן צו באַצאָלן די פינף מיליאַרד קאָנטריבוציע, וואָס איר האָט
ביי אונז גענומען. איין האָבן מיר צו פאַרדאַנקען, וואָס עס האָט
אויפגעבליט אונזער פּאָעזיע, אונזער מוזיק, קונסט, איין האָבן מיר
צו פאַרדאַנקען, וואָס עס האָט זיך ווידער דערוועקט דאָס געוויסן
פון פאָלק. יאָ, אויב מיר האָבן געמוזט שטעלן דעם גלויבן איבערן
גליק, האָבן מיר שער: אויף אַזאַן אופן זענען מיר דערגאַנגען צו
אַזא מאַראַלישן פוח אין דער אַפּאַטיע פון דער גאָרער וועלט, אַז
לסוף האָבן מיר אפּידו אויפגעהערט צו צווייפלען אין אונזער נצחון.
אויב אונזער צאָל איז קליין, טייערער קריסטאָף, און אויב מיר זעען
אויס שוואַך, ווי אַ טראַפּן אין וואַסער, אין אַקעצן פון דעם דייטשן
פוח, — מיינען מיר אָבער, אַז אָט דער טראַפּן וועט באַפאַרבן דעם
גאַנצן אַקעצן. די מאַקעדאָנישע פאַלאַנגע וועט באַזיגן די ריויקע
מחנות פון דעם אייראָפּעישן המון.

קריסטאָף האָט באַטראַכט דעם באַגייסטערטן אַליוויער, וואָס
זיין בליק האָט געברענט מיטן פייער פון גלויבן,
— קליינע שוואַכע פראַנצויזן! איר זענט שטאַרקער פון אונז!
— אָ, אַ גוטע מפּלה! — האָט אויסגערופן אַליוויער. — אַ

געבענטשטע מפלה! מיר וועלן זי נישט פארלייקענען. מיר זענען אירע קינדער.

די מפלה שטארקט די בעסערע מענטשן. זי רייניקט דאָס פּאָלק. זי קלייבט אויס פון אים אַלדאָס ריינע און געזונטע. זי שייַערט אים און שטאַרקט אים. אָבער דאָס איבעריקע וואַרפט זי אַפּ אָדער זי מאַכט חרוב. אַזוי אַרום טיילט זי אָפּ דאָס דרימלענדי-קע אָדער פּאלנדיקע פּאָלק פון די פּראַגרעסיווע גייסטיקע אריסטאָ-קראַפטן. די אויסדערוויילטע פון פּאָלק ווייסן עס און זיי ליידן דער-פון; אפילו די מוטיקסטע צווישן זיי טראָגן אין זיך אַ פּאַרבאַרגענעם טרויער צוליב זייער אפגעזונדערטקייט און איינזאמקייט. צום ערגסטן איז, וואָס זיי זענען אפגעזונדערט נישט נאר פונם פּאָלק נאָר אויך איינער פון דעם אַנדערן. יעדער איינער קעמפט אויף זיין אייגענעם חשבון. די שטאַרקערע טראַכטן נאָר צו ראטעווען זיך אַליין. „מענטש, העלף זיך אַליין!“ עס פּאַלט זיי נישט איין, אַז דער לאַזונג פון אַ העלד איז: „מענטשן, העלפט איינער דעם אַנדערן!“ עס פעלט זיי אלעמען בטחון; האַרציקייט, די בענקשאפט צו בשותפות-דיקן אימפּולס, וואס שטראַמט אַרויס פון דעם ראסע-נצחון, פון דעם געפיל פון שפע, פון דעם איבערגאנג צום העכסטן שפיץ. קריסטאף און אליווער האבן עפּעס געוויסט דערפון. אין פּאַריז, וווּ עס זענען אסאך נשמות געווען מסוגל צו פּאַרשטיין איינע די אַנדערע, האבן זיך ביידע פּריינט געפילט אפגעריסן און איינזאם. זיי אין אַ מדבר.

די לאַגע איז געווען פאַר זיי אַ שווערע. זייערע הכנסות זע-נען געווען זייער קליין. קריסטאף האט נארוואס געהאט באַקומען אַרבעט ביי איבערזעצונגען און מוזיקאלישע באַאַרבעטונגען, אַ דאנק געזעכט טובה. אליווער איז נישט געווען פּאַרויכטיק און זיך אפגע-

זאָגט פון זיין לערער-שטעלע; דאָס איז פאַרגעקומען אין אַ פּערזאָן
פון פאַרצווייפּלונג, נאָכן טויט פון זיין שוועסטער און נאָך אַ ליבע-
איבערלעבעניש אינם סאַלצן פון מאַדאַם נאַטאַן. (ער האָט וועגן דעם
קיינמאָל קריסטאָפּן נישט דערציילט; דאָס איז געווען אַ מעלד, וואָס
האָט אָליוויערן צוגעגעבן נאָך מער חן: ער האָט אַ טייל פון זיינע
סודות אויסבאַהאַלטן אַפילו פאַר זיין פריינד, פון וועלכן ער פלעגט
קײן זאָך נישט פאַרהיילן). אינם דאָזיקן מצב פון גייסטיקער שוואַכ-
קייט, בעת ער האָט געבענקט צו רו, איז די לערער-אַרבעט געווען
פאַר אים אומדערטרעגלעך. ער האָט קיינמאָל שטאַרק נישט ליב גע-
האַט אָט די פּראָפעסיע, וווּ דער מענטש מוז זיך אַנטפּלעקן, אַרויס-
זאָגן זיינע געדאַנקען אויפן קול און קיינמאָל נישט בדייבן מיט זיך.
דאָס לערנען אין דער שולע פאַדערט, כדי צו זיין ליכטיק און איידל.
דעם טאַלאַנט פון אַן אַפּאַסטאָל, וואָס אָליוויער האָט אים קיינמאָל
נישט פאַרמאַגט; און דאָס לערנען אין אַ הויכשול צווינגט דעם
מענטשן שטענדיק צו זיין אין באַרירונג מיטן עולם, וואָס עס טוט
זייער וויי איינזאַמע מענטשן, אַזעלכע ווי אָליוויער. אַ פאַר מאָל האָט
ער געמוזט רעדן עפנטלעך, און ער האָט געפילט אין דעם אַ באַזונ-
דערע באַליידיקונג. ראשית האָט ער פיינט געהאַט דעם אויפטרײט
אויף דער בינע, ער האָט געזען דעם עולם, ער האָט אים געפילט
מיט די חושים, געווסט, אַז ס'רוב זענען דאָ פאַראַן ליידיקייטער,
וואָס ווילן פאַרטרייבן דאָס ביסל לאַנגווייקייט; אָבער דער עיקר
האָט ער געפילט, אַז דאָס רעדן פון דער בינע פאַרטעמפט אויף אַ
פאַטאַלן אופן דעם געדאַנק. אויב דער מענטש איז נישט פאַרויכטיק,
קאָן ער מיט דער צייט באַקומען די באַזעגונגען פון אַ טעאַטער-
אַקטיאָר, זיין אַרט רעדן, זיין האַלטונג, דעם אופן, ווי אַזוי ער דריקט
אויס די געדאַנקען, אַפילו זיין אופן פון טראַכטן. דאָס פאַרלעזן פאַרן
עולם וואַקלט זיך שטענדיק צווישן לאַנגווייליקער קאַמעדיע און סאַ-
לען-פּעדאַגאָגיק. די פאַרם פון אַ מאַנאַלאָג אויפן קול פאַר הונדערטער
אומבאַקאַנטע מענטשן, וואָס זיצן און שווייגן, איז פונקט ווי אַ בגד,
וואָס דאַרף פאַסן פאַר אַלעמען און פאַסט דעריבער אויף קיינעם
נישט; פאַרן קינסטלער, וואָס איז שעמעוודיק און אַביסל שטאַלץ, איז
עס פאַלש און אומדערטרעגלעך. אָליוויער, וואָס האָט איצט געפילט אַ
באַדערפעניש צו קאָנצענטרירן זיך אין זיך און נישט צו רעדן קײן
זאָך, וואָס איז נישט דער פולער אויסדרוק פון זיין געדאַנק, האָט זיך

אָפגעוואָגט פון דער לערער-ארבעט, צו וועלכער ער האָט זיך מיט
גרויס מאַטערניש גענומען. און אַזוי-ווי זיין שוועסטער, וואָס איז גע-
ווען בכוח אים אָפצוהאַלטן פון זיינע חלומות, איז שוין מער נישט
געווען. — האָט ער זיך איבערגעגעבן דער ליטעראַרישער אַרבעט: ער
האָט נאָרוו געגלויבט, אַז אויב עס פאַרמאָגט נאָר אַ קינסטלערישן
ווערט, וועלן עס אַלע באַלד מודה זיין, אַן שום מי פון זיין זייט.
ער האָט זיך באַלד געמוזט אַנטוישן. ס'איז אוממעגלעך געווען
עפעס צו פאַרעפנטלעכן. ער האָט פאַנאַטיש ליב געהאַט די פרייהייט,
און יעדע זאַך, וואָס האָט אָנגערירט זיין פרייהייט, איז אים געווען
דערווידער; דעריבער האָט ער געלעבט איינזאַם, ווי אַ געוויקס אָן
זון, צווישן די גרויסע בערג פון די פּאָליטישע פאַרטייען, וואָס זייערע
אַרגאַניזאַציעס, פיינטלעך געשטימט איינע צו דער צווייטער, האָבן
פאַרטיילט צווישן זיך דאָס לאַנד און די צייטונגען. פונקט אַזוי איז
ער ווייט געווען פון די ליטעראַרישע גרופן, וואָס האָבן אים פון
זייער זייט אויך פאַרטריבן פון זיך. ער האָט קיין פריינט נישט גע-
האַט און האָט נישט געקאַנט האָבן. די שווערקייט, טרוקנקייט און
ענאָיזם פון אָט די אינטעליגענטע נפשות (אויסער אַ קליינע צאָל,
וואָס האָבן זיך נאָכגעשלעפט נאָך אַן אמתן טאַלאַנט אָדער איז פאַר-
זונקען געווען אין באַגייסטערטער וויסנשאַפטלעכער פאַרשונג) האָבן
אים אָפגעשטויסן פון זיך. ווי אַרעם איז דער מענטש, וואָס האָט זיך
דערפירט ביז צו אַבסאָלוטער אַטראַפיע, פדי צו פאַרגרעסערן און פאַר-
שענערן זיין מוח, — בעת זיין מוח איז קליין. קיין גוטסקייט פאַר-
מאָגט ער נישט, און מאיז נישט זיכער, צי וועט ער זיך אַ געוויסן
טאָג נישט אויפהויבן און אייך דערהרגענען. דו מוסט שטענדיק שטיין
אויף דער וואַך. מ'קאָן זיך באַפריינדן נאָר מיט גוטע מענטשן, וואָס
האָבן ליב שיינע זאַכן, נישט זוכנדיק אין דעם קיין אייגענעם נוצן —
די, וואָס לעבן אויסער דער קונסט. ס'רוב מענטשן קאָנען נישט לעבן
אין דער אַטמאָספער פון קונסט. נאָר די גדולים קאָנען אין איר לעבן
נישט פאַרלירנדיק דערביי זייער ליבע — דעם קוואַל פון לעבן.
אָליווער האָט זיך געקאַנט דעריבער שטיצן נאָר אויף זיך אַליין;
ס'איז געווען אַ שוואַכע שטיצע. יעדע שתדלנות איז אים אָנגעקומען
שווער. ער האָט נישט געהאַט קיין שום נייגונג זיך צו דערנידעריקן
צוליב זיינע ווערק. ער פלעגט רויט ווערן, ווען ער האָט געזען די
נידעריקע חניפה, מיט וועלכער אַנדערע שרייבער האָבן זיך באַצויגן

צו א באווסטן טעאטער-דירעקטאָר, וואָס ער האָט אויסגענוצט צום
 שלעכטן זייער ווייכהאַרציקייט, כדי זיך צו באַגנין מיט זיי, ווי ער
 וואָלט זיך מסתמא מיט קיין דינסט נישט באַגאַנגען. אַליווער איז
 דערצו נישט געווען פעיק, אַפילו ווען סאיז אים געגאַנגען אין לעבן.
 ער האָט זיך צופרידנגעשטעלט דערמיט, וואָס ער האָט געשיקט זיינע
 כתבים דורך פּאָסט אָדער זיי אָפגעגעבן אין טעאטער צי אין אַ רע-
 דאַקציע. דאָרט זענען זיי געבליבן ליגן לאַנגע חדשים, און קיינער
 האָט זיי נישט געלייענט. דאָך האָט זיך איינמאָל צופעליק געמאַכט, אז
 ער האָט באַגענגט זיינעם אַ שול-חבר, אַ פּוילן, ווילן בחור, וואָס איז
 געווען דאַנקבאַר פאַרן מיטהעלפן אים אין די לעקציעס מיט גוטמטי-
 קייט און איידלקייט. ער האָט לחלוטין נישט פאַרשטאַנען קיין ליטע-
 ראַטור, אָבער ער האָט געקענט די שרייבער — און דאָס איז פיל
 וויכטיקער. ער האָט זיי געלאָזט לאַכן הינטער זיינע פלייצעס, זיינע
 דיק אַליין אַ רייכער זון און אַ סאַלאַן-מענטש. ער האָט גוטס געזאָגט
 אויף אַליווערן פאַרן סעקרעטאַר פון אַ גרויסער צייטונג, ווו ער איז
 געווען אַן אַקציענער. מהאָט באלד אַרויסגעשלעפט פון אַ פאַרוואָרפן
 ווינקל און איבערגעלייענט זיינע באַגראַבענע כתבים, און נאָך לאַנגע
 שהיות (ווייל אויב זיי האָבן, משמעות, פאַרמאָגט אַ געוויסן ווערט,
 האָט דאָך אָבער דער מחבר קיין שום ווערט נישט געהאַט, ווייל זיין
 נאָמען איז געווען לחלוטין אומבאַקאַנט) האָבן זיי אים באַשלאָסן אָנ-
 צונעמען. ווען אַליווער האָט באַקומען די גוטע בשורה, האָט ער גע-
 מיינט, אז זיינע צרות האָבן זיך שוין געענדיקט, נאָר זיי האָבן זיך
 באמת ערשט אָנגעהויבן.

סאיז נישט שווער אין פאַריו איבערצוגעבן וועמען עס איז אַ
 ווערק; אַסאך שווערער איז צו פאַרעפנטלעכן דורך עמעצן דאָס ווערק-
 מימוז וואָרטן, וואָרטן לאַנגע חדשים, טיילמאָל — דאָס גאַנצע לעבן,
 אויב דו האָסט נישט דעם טאַלאַנט צו חנפענען אָדער דעם טויט צו
 מאַכן, צו ווייזן זיך פון צייט צו צייט אויף די פרימאַרגן-אויפנאַמען
 פון אַט די קליינע מלכים, צו דערמאַנען זיי, אז דו לעבסט נאָך.
 ברוך השם, און אז דו האָסט באַשלאָסן זיי צו נודושען ווי ס'דאַרף
 צו זיין. אַליווער האָט נאָר געווסט צו זיצן אין שטוב, דעריבער
 האָט ער געוואָרט און געוואָרט. העכסטנס האָט ער געשריבן פרייו
 און נישט באַקומען קיין ענטפער. צוליב אומגעדולט האָט ער נישט
 געקאָנט אַרבעטן. דאָס איז געווען אַן אומזין, אָבער דער שכל האָט

דאָ גאַרנישט וואָס צו זאָגן. ער האָט געוואָרט פון פּאָסט צו פּאָסט, זיצנדיק
ביים טיש, פאַרזונקען אין זיינע פינסטערע יסורים. ער פלעגט נישט
אַרויסגיין פון שטוב, סידן כדי אַ בליק צו טון אויף זיין פּאָסט-קעסטל
אונטן, ביים וועלכער, און זיך באַרד צו אַנטווישן. ער פלעגט אַרומ-
שפּאַצירן, נישט זעננדיק קיין שום זאַך, און אַרומטראָגן זיך נאָך מיט
איין געדאַנק — צו באַנייען זיינע פרווון. און ווען די לעצטע שעה
פון דער פּאָסט איז אַריבער, און די שטיקייט אין צימער איז גע-
וואָרן איבערגעריסן נאָך דורך די פעסטע טריט פון די שכנים איבער
זיין קאָפּ, האָט ער געפילט, ווי ער שטיקט זיך אין דער דאָזיקער
גלייכגילטיקייט. ווען כאָטש אַ קורצע תשובה, כאָטש אין וואָרט, נאָך
איין וואָרט! צי איז מעגלעך, אז מיזאַל אים אַזאָ נדבה אויך אָפּוואָגן?
און אויסערדעם, דער מענטש, וואָס האָט נישט געענטפערט, וויפיל
ווייטיק ער פאַרשאַפט אים. יעדער מענטש זעט די וועלט לויט זיין
אייגענער געשטאַלט. מענטשן, וואָס פאַרמאָגן קיין לעבן נישט אין זיך.
זען די גאַנצע וועלט איינגעטריקנט און איינגעדאַרט; עס פאַרט זיי
אפילו נישט איין, אז יונגע הערצער צאַפּלען פון דערוואַרטונג, האָפּנונג
און ווייטיק. און אויב זיי טראַכטן וועגן דעם, משפּטן זיי עס קלאַרט,
מיט דער מידער, שווערער איראַניע פון אַ פאַרנעפּלטן, שטיין גוף.
פּסוּף איז דערשינען דאָס ווערק. אַליוויער האָט אַזוי לאַנג גע-
וואַרט, אז דאָס דערשיינען האָט אים שוין קיין פאַרגעניגן נישט פאַר-
שאַפן. זיין ווערק איז געווען פאַר אים אַ טויטע זאַך. און דאָך האָט
ער נישט אויפגעהערט צו האַפּן, אז עס וועט זיין אַ פרייד פאַר אַנ-
דערע. דאָרט זענען געווען אויפבליצן פון פּאַעזיע און גייסט, וואָס
מיהאַט נישט געקאָנט גלייכגילטיק פאַרביגיין. דאָס איז אָבער אינגאַנצן
פאַרשוויגן געוואָרן. — ער האָט געפרווט נאָך אַמאָל און אַ דריט מאָל.
זייענדיק אויסער יעדער גרופע, האָט ער אומעטום זיך באַגעגנט מיט
שוויגעניש אָדער האַס. ער האָט נישט אָנגעהויבן צו פאַרשטיין. ער
האַט אין זיין נאַיוויטעט געטראַכט, אז דאָס נאַטירלעכע געפיל פונם
מענטשן טרייבט אים צו קוקן אויף יעדעס ניי ווערק מיט אַ פריינד-
לעך אויג, אַפילו אויב עס איז נישט אויסגעצייכנט. ס'איז דאָך שטענ-
דיק פאַרען אין דעם אַזוי פיל מאַטערניש! און מידאַרף דאַנקבאַר זיין
דעם מענטשן, וואָס וויל דערלאַנגען אַנדערע אַ ביסל שיינקייט, אַ ביסל
פּוה, אַ ביסל פרייד. אָבער באמת האָט ער באַגעגנט נאָך גלייכגילטי-
קייט אָדער ביטול. און דאָך האָט ער געוואוסט, אז נישט ער אַליין

פילט דאָס, וואָס ער שרייבט, נאָר אויך פיל אַנדערע מענטשן טראַכטן
זיי ער. ער האָט אָבער נישט געוואוסט, אַז די דאָזיקע ערלעכע מענטשן
לייענען אים נישט, ווייל זיי האָבן נישט קיין שום שייכות מיטן ליי-
טעראַרשן עולם און בכלל מיט קיין זאך נישט. אויב עס געפינען זיך
דאָ און דאָרט צוויי-דריי מענטשן, וואָס דאָס ווערק איז צו זיי דער-
גאַנגען און זיי זענען איינשטימיק דערמיט, וועלן זיי דאָך עס קיינ-
מאָל נישט זאָגן; זיי בלייבן פאַרשלאָסן אין זייער פאַרגליווערטן שווייגן.
צוויי-וויי זיי באַטייליקן זיך נישט אין קיין וואָלן, אַזוי וויילן זיי נישט
זאָגן קיין דעה אין קונסט-ענינים. זיי לייענען נישט די ביכער, וואָס
פאַרדריסן זיי; זיי גייען נישט אינם טעאַטער, וואָס דערוועקט אין זיי
אַן עקל; זיי שווייגן און לאָזן זייערע שונאים וועלן, רעקאָמירן טומ-
לענדיק זייערע ווערק, כאַטש זיי בילדן אומפאַרשעמט די מינדער-
הייט אין פראַנקרייך.

אַליווער האָט זיך נישט געקאָנט ריכטן אויף דער שטיצע פון
די, וואָס זענען אים גייסטיק נאָענט געווען, ווייל זיי האָבן אים נישט
געלייענט. ער איז דעריבער אַריינגעפאַלן אין די הענט פון שונאים:
ס'רוב צו שרייבער, וואָס האָבן געהאַסט זיין געדאַנק, און צו קריטי-
קער, וואָס זענען זיי געווען אונטערגעוואָרפן.
זיין ערשטע באַרירונג מיט זיי האָט אים שטאַרק וויי געטון.
ער האָט זיך געפילט געטראַפן פון דער קריטיק נישט ווייניקער, ווי
דער אַלטער ברוקנער, וואָס האָט אַזוי פיל געליטן פון דער רשעות
פון די צייטונגען, ביז ער האָט אויפגעהערט צו פאַרעפנטלעכן זיין
שאַפונג. אַפילו די, וואָס זענען געווען אַמאָל זיינע חברים, אוניווער-
זיטעטס-מענטשן, וואָס האָבן צוקיב זייער פראַפעסיע אויפגעהאַלטן אין
זיך אַ באַשטימטן חוש פאַר דער פראַנצויזישער גייסטיקער טראַדיציע
און זענען געווען מסוגל אים צו פאַרשטיין, — אַפילו זיי האָבן אים
נישט געשטיצט. אָבער בכלל האָבן די דאָזיקע אויסגעצייכנטע מענטשן,
וואָס זענען געווען אונטערגעוואָרפן זייער פליכטן און אַרבעט, וואָס
זייער אויפמרוכטבאַרע פראַפעסיע האָט זיי פאַרביטערט דאָס לעבן, —
נישט געוואָלט מוחל זיין אַליווערן, למאי ער טוט אַנדערש, ווי זיי.
אַלס גוטע באַזאַמטע, זענען זיי ס'רוב געווען גענויגט צו אַנערקענען
אַ גרעסערן טאַלאַנט, בעת ער האָט פאַרמאָגט אַ גרעסערע מאַכט.
אין דעם מצב האָט ער געהאַט פאַר זיך דריי וועגן: אַוועקצו-

לטופן די שטערונגען מיט דער פויסט; זיך אונטערצוגעבן און צו
 זאכן א בזיונדיקע פשרה; אָדער מוותר צו זיין און צו שרייבן נאָר
 פאַר זיך. אַליוויער איז נישט פּעיק געווען נישט צום ערשטן, נישט
 צום צווייטן, און האָט דעריבער אויסגעקליבן דעם לעצטן וועג. ער
 האָט זיך געמאַטערט און צוליב פרנסה וועגן געגעבן לעקציעס און —
 געשאַפן ווערק, וואָס האָבן נישט געהאַט קיין שום אויסזיכטן אויפצו-
 בליען אויף דער פּרייער לופט און דעריבער געוואָרן בלוט-אַרעם,
 אַבסטראַקט און ווייט פון דער ווירקלעכקייט.

קריסטאָף האָט זיך ווי אַ שטורעם אַריינגעריסן אין זיין בין-
 השמשותדיק לעבן. דער כּעס האָט אין אים געברענט, ווען ער האָט
 דערזען די מנוולדיקייט פון די מענטשן און אַליוויערס געדולד.

— צי פאַרמאָגסטו קיין ביטל בלוט נישט אין דייע אָדערן? —
 האָט ער געשריגן, — ווי אזוי קאָנסטו פאַרטראָגן אַזאַ לעבן? דו, וואָס
 דו שטייט העכער איבער די דאָזיקע בהמות, דו קאָסט זיך פון זיי
 טרעטן מיט די פיס אָן שום ווידערשטאַנד?

— וואָס זאָל איך טון? — האָט אַליוויער געענטפּערט. — איך
 קאָן זיך נישט פאַרטיידיקן. איך פיל אַן עקל צו מלחמה מיט מענטשן,
 וועלכע איך פאַראַכט. איך ווייס, אַז זיי קאָנען זיך באַנוצן קעגן מיר
 מיט אַלערליי פּלי-זין — אָבער איך קאָן עס נישט. נישט בלויז דער-
 פאַר, וואָס איך קאָן זיך נישט באַנוצן מיט זייערע שפיצלעך, נאָר
 איך האָב מורא, טאָמער טוט עס זיי וויי. אין די קינדער-יאָרן פלעג
 איך לאָזן די קינדער מיך שלאָגן, צוליב נאַרישקייט, זיי האָבן דע-
 מאַלט געמיינט, אַז איך בין אַ פּחדן, אַז כּהאַב מורא פאַר קלעפּ.
 אָבער מער, ווי כּהאַב מורא געהאַט פאַר קלעפּ, האָב איך מורא געהאַט
 צו שלאָגן אַנדערע. איך געדענק, ווי איינער האָט מיר אַמאָל געזאָגט,
 בעת מהאַט מיך נאָכגעיאָגט: „מאָך אַ סוף, טו אים אַ שטויס אין
 בויך!“ זיינע ווערטער האָבן דערוועקט אין מיר אַן אימה. שוין בעסער,
 מיזל מיך שלאָגן.

— האָסטו קיין בלוט נישט, — האָט קריסטאָף געענטפּערט, —
 און דערצו — דייע פאַרשאַלטענע קריסטלעכע אידעען!.. דאָס איז אַ
 פּראָדוקט פון אייער רעליגיעזער דערצינונג אין פּראַנקרייך, וואָס גרע-
 נעצט מיטן קאַטעכויזם; די עוואַנגעליע פאַרשטאַפט, דער נייער טעם-
 טאַמענט ציט אַרויס דעם מאַרך פון די עצמות... אַ מין הומאַניטאַרע
 ליבע צו גאָט, וואָס רופט פּסדור אַרויס טרערן אין די אויגן... און די
 רעוואָלוציע, זשאַן זשאַק, ראַבעספּיער, דאָס יאָר 48, מיט די יידן אין

דער שפיץ!.. נעם זיך יעדן טאָג אַ גרויסע שטיק פלייש, וואָס רינט מיט בלוט, פון דער אַטער ביבל.

אַליוויער האָט נישט געוואָלט. אין האַרצן איז אים פון קינדווייז אַן געווען איינגעפלאַנצט אַ ווידערווילן צום תנ"ך. דאָס דאָזיקע געפיל האָט ער נאָך געהאַט אין די קינדער-יאָרן, ווען ער האָט שטילערהייט געהלעטערט אַן אילוסטרירטע ביבל, וואָס ער האָט אַמאָל געפונען אין דעם טאַטנס ביבליאָטעק און וואָס מ'האַט קיינמאָל ביי זיי נישט גע- זייענט און ס'איז אַפילו פאַרווערט געווען די קינדער צו לייענען. דער דאָזיקער פאַרבאַט איז געווען להלוטין איבעריק! אַליוויער האָט סי-ווי-סי לאַנג נישט געקאַנט לייענען דאָס בוך. ער האָט עס תיבה פאַרמאַכט מיט אויפגענונג און טרויער; און ווען ער איז שפּעטער פאַרוונקען אין איליאַס אָדער אָדיסעע אָדער אין „טויזנט און איין נאַכט“, איז אים גרינגער געוואָרן אויפן האַרצן.

— די געטער פון איליאַס זענען שיינע מענטשן, שטאַרקע און זינדיקע; זיי פאַרשטיי איך, — האָט אַליוויער געזאָגט, — איך האָב זיי ליב אָדער נישט; אַפילו בעת איך האָב זיי נישט ליב, — האָב איך זיי נאָך אַליץ ליב; כ'בין צוגעבונדן צו זיי. נישט איינמאָל האָב איך צוזאַמען מיט פּער-פּער געקושט די פיס פונם פאַרוונדעטן אַכילעס. אָבער דער גאָט פון דער ביבל איז אַן אַלטער ייד, אַ משו- גענער און אַ מאַגיאַק, אַ ווילדער און אַ קנאי, וואָס פאַרברענגט זיין צייט אויף ברומען, דראַען, שרייען, ווי אַן עלנטער וואַלף, אַ גאָט, וואָס טרוימט נאָר אַליין, פאַרשפאַרט אין זיינע וואַלקנס. כ'פאַרשטיי אים נישט, כ'האָב אים נישט ליב, זיינע אייביקע קללות שווינדלען מיך אין קאָפּ, און זיין אַכזריות דערוועקט אין מיר אַן אימה:

משא מואב...

משא דמשק...

משא בבל...

משא מצרים...

משא מדבר-ים...

משא גיא-חזיון...

אַ נאָר איז דער, וואָס האַלט זיך אַליין פאַר אַ ריכטער, פאַר אַ באַשוואַדיקער, בעת ער אַליין איז אויך דער תלדן, וואָס גיט אַרויס דעם טויט-אורטייל און פירט אים אויס אויפן הויף פון זיין תפיסה. צווישן בלומען און פעלן-שטיינער. דו שטייט פאַרחידושט פאַר דער

דאָזיקער עקשנות פון האַס, וואָס פילט אָן דאָס בוך מיט משוגענע
געשרייען... אַ בראַך-געשריי... ווייל דער געשריי האָט אַרומגענומען
די גרענעצן פון מאב, ביז אנליים איז דערגאַנגען איר יללה און ביז
באר אלים איר יללה..."

פון צייט צו צייט רוט ער זיך אָפּ פון דער שחיטה, פון די
צעשפּאַלטענע קינדער, געפייניקטע און צעקוועטשטע פרויען, און ווען
סיפּאַלט די שטאַט, לאַכט ער ביים טיש מיטן געלעכטער פון אָן אונ-
טעראַפיציר אין יאשיהוס אַרמיי:

„און גאָט צבאות וועט מאַכן אויפן דאָזיקן באַרג אַ פעטן מאַל-
צייט פאַר די פעלקער, אַ מאַלצייט פון ווין, אַ מאַלצייט פון מאַרען-
פעטס, פון פּרעכטפולן ווין... גאָטס שווערד איז געוויקט אין בלוט
און איז פעט פון שמאַלץ, אין בלוט פון שעפּסעלעך און ציגנבאַקן,
אין פעטס פון בעק-נירן..."

אַבער צום ערגסטן איז דער פאַרברעכן און פאַראַט פון אַט
דעם גאָט, וואָס שיקט זיין נביא בלינד צו מאַכן מענטשן, כדי שפּע-
טער צו באַרעכטיקן די יסורים, וואָס ער שיקט אויף זיי אָן:

„פאַרשטאַפּ דאָס האַרץ פונם דאָזיקן פּאָלק, אַז זיינע אויערן
זאָלן נישט הערן און זיינע אויגן נישט זען, טאָמער זעט ער מיט די
אויגן און טאָמער הערט ער מיט די אויערן און טאָמער וועט באַנע-
מען זיין האַרץ און ער וועט תשובה טון און געזונט ווערן. — ביז
וואָנען, גאָט? — ביז עס וועלן וויסט ווערן די שטעט פון איינוווינער
און הייזער פון מענטשן פאַרוואַרלאָזט, און די ערד וועט פאַרוואַנדלט
ווערן אין אַ מדבר..."

ניין, איך שווער דיר, כִּי־הָאֵב נאָך קיינמאַל נישט געזען אַזאַ
שלעכטן מענטשן!..

ניין, איך בין נישט אַזוי נאַריש, אַפּצולייקענען די שטאַרקע
שפּראַך. אָבער כִּי־קאָן נישט אַפּטיילן די אידעע פון דער פאַרם, און
אויב איך באַווונדער אַמאַל דעם גאָט פון די שקלאַפן, איז עס פונקט
ווי מ'באַווונדערט אַ טיגער אָדער... (אומזיסט זוך איך עפעס אַ גע-
שפענסט ביי שעקספירן — אַפילו שעקספיר האָט נישט געקאָנט שאַפן
אַזאַ האַס-העלד, אַזאַ הייליקע שנאה, אַזאַ יושר פון האַס). אַזאַ בוך
איז מוראדיק, יעדער שגעון קאָן זיך אָנשטעקן אָן דער דאָזיקער גע-
פערלעכער משוגעות, ווייל איר רוצהישער גאון פאַראומיסט זיך אויסצו-
רייניקן די גאַנצע וועלט. ענגלאַנד דערוועקט אין מיר אַן אימה, בעת

איך דערמאָן זיך, אז שוין זינט לאַנגע דורות דערנערט זי זיך מיט
אַט דעם ספר. גוט, וואָס דער לאַמאַנש-קאַנאַל טיילט אונז אָפּ, איך
גלויב נישט אין דער אמתער קולטור פון אַ פּאָלק, פּל-זמן עס דער-
נערט זיך מיט דער ביבל.

— אויב צוויי, — האָט קריסטאָף געזאָגט, — דאַרפסטו אויך מורא
האַבן פאַר מיר, ווייל איך שלינג זי אויך ביז שיכרות. דאָס איז אַ
לייבן-מאַכל. שטאַרק זענען די הערצער, וואָס נערן זיך דערמיט. דאָס
עוואַנגעליום אָן דעם מאַכל פונם אַלטן טעסטאַמענט איז אַ געשמאַק-
לאַזער נישט געזונטער מאַכל. די ביבל — איז די זויג-ברוסט פאַר
די פעלקער, וואָס ווילן לעבן. מען מוז קעמפן, מען מוז האַסן.

— כּהאַב פיינט די שנאה, — האָט אַליוויער געזאָגט.

— ווען דו טוסט עס לפחות, — האָט קריסטאָף געענטפערט.

— ביסט גערעכט, כּהאַב קיינמאַל דערצו קיין פוח נישט גע-
האַט. וואָס ווילסטו? איך קאָן נישט פאַרמאַכן די אויגן, נישט צו
זען, אז דער שונא איז גערעכט. איך זאָג נאָך די ווערטער פון
שאַרדען: „מילדער! מילדער!..“

— אוי, ביסטו אַ שעפעלע! נאָר אומזיסט דיין גאַנצע מי. איך

זועל דיך טרייבן אַריבערצושפּרינגען דעם גראָבן, וואָס שטייט דיר
אין וועג. כּוועל דיך פירן מיט פויקן און טעגן צום קאַמף.

און באמת האָט ער איבערגענומען אַליוויערס ענינים און גע-
קעמפט פאַר אים. אין אָנהויב זענען זיינע כּרוון נישט געלונגען.
ער איז געוואָרן אין כּעס ביים ערשטן וואָרט, און פאַרטיידיקנדיק
זיין פּריינד, האָט ער אים אַ רעה געטון. דערנאָך איז אים די זאָך
קלאָר געוואָרן און ער האָט חרטה געהאַט אויף זיין אומגעלומפערט-
קייט.

אַליוויער איז אים נישט געבליבן שולדיק. ער האָט געקעמפט

פאַר קריסטאָפּן. אומזיסט האָט ער מורא געהאַט פאַרן קאַמף, און
זיין קלאָרער, איראַנישער גייסט האָט אומזיסט זיך אויסגעלאַכט פון
איבערגעטריבענע ווערטער און מעשים. ווען ס'איז געקומען צו פאַר-
טיידיקן קריסטאָפּן, האָט ער זיך אויפגערגוט מער; ווי קריסטאָף און
ווי אַנדערע. ער איז פשוט געווען משוגע. די ליבע מאַכט קודם-פּל
אומגעשיקט דעם מענטשן. אַליוויער איז אין דעם פרט נישט געווען
אַנדערש, ווי אַלע. און דאָך איז ער געווען געשיקטער פון קריסטאָפּן.
דער דאָזיקער באַשיידענער און פאַר זיך אַליין אומגעשיקטער בחור

איז פטוגל געווען צו באַנוצן זיך מיט פּאָליטיק אין כמעט מיט לײַט
רעקייט פאַר זיין פּריינד וועגן; ער האָט פאַרשווענדעט מוט און
געמאַכט אויסגעצייכנטע שפּיצלעך, כדי צו געווינען פאַר אים פּריינט,
ס'איז אים געלונגען צו דערוועקן אַן אינטערעס ביי דער מוניקאַלי-
שער קריטיק און ביי די מעצענאַטן, הגם ער האָט זיך געשעמט דאָס
צו טון פאַר זיך אליין.

נישט געקוקט אויף אַלץ, איז זיי זייער שווער געווען צו פאַר-
געסערן זייער גורל. זייער ליבע האָט זיי געבראַכט צו פאַרשיידענע
נאַרישקייטן. קריסטאָף האָט געבאַרגט און זיך פאַרשולדיקט, כדי אין
דער שטיל אַרויסצוגעבן אַליוויערס אַ באַנד לידער; נאָך קיין איין
עקזעמפּליאַר איז נישט פאַרקויפט געוואָרן. אַליוויער האָט צוגערעדט
קריסטאָפּן צו געבן אַ קאַנצערט, אויף וועלכֿן קיינער איז נישט גע-
קומען כמעט. קריסטאָף, שטייענדיק פאַר אַ פּוסטן זאַל, האָט זיך גע-
שטאַרקט מיט הענדעלס ווערטער: „גאַנץ גוט! וועט מײן מוניק קלינג-
גען נאָך בעסער...“ אָבער אָט די געוואַגטקייט האָט זיי נישט אומגע-
קערט דאָס פאַרשווענדעטע געלט, און זיי האָבן זיך אומגעקערט אַהיים
מיט דער שווערער משא פון מענטשלעכער גלייכגילטיקייט.

בעת זיי זענען אויסגעשטאַנען אַזעלכע צרות, איז דער איינציג-
קער, וואָס איז זיי צו הילף געקומען, געווען אַ ייד פון אַ יאָר
פּערציק מיטן נאָמען טאַדעאוס מוש. ער האָט געהאַט אַ געשעפט פון
קונסט-בילדער; נאָך הגם ער האָט זיך אינטערעסירט מיט זיין פּראָ-
פעסיע און אָפּגעגעבן איר אַ סך צייט, געשמאַק און געשיקטקייט,
האָט ער זיך אויך אינטערעסירט מיט פיל זייטיקע זאַכן און האָט
פאַרנאָכלעסיקט זיין געשעפט. און ווען ער האָט זיך יאָ מיט אים
פאַרנומען, איז נאָך פּדי אַריינצופירן טעכנישע אויסבעסערונגען, צו
שאַפן אַ נייען מעטאָד פון בילדער-רעפּראָדוקציעס, וואָס זענען, נישט
געקוקט אויף דער גרויסער מי, זעלטן ווען געלונגען און האָבן אָפּ-
געקאָסט אַ מטמון מיט געלט. ער האָט געלייענט אָן אַ שיעור ביכער
און געלויערט אויף יעדן נייען געדאַנק אין דער פּילאָזאָפּיע, קונסט,
וויסנשאַפט, פּאָליטיק; ער איז באַשאַנקעו געווען מיט אַ באַזונדערן

יושיהרית, צו אנטדעקן פרייע, אריגינעלע כוהות; מ'וואלט געקאנט
 זאגן, אז ער האט באקומען א השפעה פון עפעס א פארבארגענעם
 מאגנעטיזם. צווישן אַליוויערס חברים, וואָס זענען געווען איינזאם, ווי
 ער, און געארבעט יעדערער באַזונדער, איז ער געווען דער פאר-
 בינדונגס-פאָדום. ער איז געגאנגען פון איינעם, צום צווייטן, און דורך
 אים, הגם נישט ער, נישט זיי האָבן דערפון נישט געוואוסט. איז גע-
 שאפן געוואָרן אַן אומאויפהערלעכער שטראָם פון געדאַנקען.
 אַליוויער האָט אים געוואָלט פאַרשטעלן פאַר קריסטאָפּ, אָבער
 קריסטאָפּ האָט זיך אָפּגעזאָגט. ער האָט מער נישט געוואָלט האָבן צו
 טון מיט קיין יידן. אַליוויער האָט געלאַכט און איז צוגעשטאַנען,
 זאָגנדיק, אז ער קען די יידן פונקט אזוי ווי פראַנקרייך. קריסטאָפּ
 האָט מסכים געווען. אָבער ווען ער האָט צום ערשטן מאל דערוען
 טאָדעאוס מוש, האָט ער זיך שטאַרק פאַרקרימט. מוש האָט לפנים
 אויסגעזען מער ייד, ווי מען קאָן זיך פאַרשטעלן, אַ ייד ווי עס שיל-
 דערן אים אַנטיסעמיטן: אַ נידעריקער, מיט אַ פליך, אַ צעקראַכענער
 קע פער, אַ גרויסע נאָז, גרויסע, קרומען אויגן, וואָס האָבן געקוקט
 דורך דיקע גלעזער, דאָס פנים פאַרגראָב אין אַ געקרייזטער שוואַר-
 צער באַרד, האַריקע הענט, לאַנגע אַרעמלעך און קורצע פיס. ער האָט
 אויסגעזען, ווי אַ קליינער סירישער בעלי אָפּער זיין פנים האָט אויס-
 געדריקט אזוי פיל גוטסקייט, אַז קריסטאָפּ איז גערירט געווען. דערצו
 איז ער געווען זייער אַ פשוטער מענטש, נישט געפלאַידערט, נישט
 געזאָגט קיין קאָמפּלימענטן און בכלל נישט אויסגערעדט קיין איבעריק
 וואָרט. ער האָט זיך נאָר באַמיט יענעם נוצלעך צו זיין, און איידער
 מען האָט אים עפעס געבעטן, האָט ער עס שוין געטון. ער פלעגט
 קומען אָפּט, שוין צו אָפּט און פּמעט שמענדיק געברענגט מיט זיך
 אַ גוטע בשורה: אַרבעט פאַר אַ פריינד, אַן אַרטיקל וועגן קונסט
 אָדער אַ לעקציע פאַר אַליוויערן, מוזיק-שעהן פאַר קריסטאָפּ, נאָר
 קיינמאל איז ער נישט געזעסן צו לאַנג. ער האָט דער עיקר אונ-
 טערגעשטראָכן, אַז ער וויל זיך זיי נישט אַנוואַרפן. אאשער האָט ער
 געפילט קריסטאָפּס אויפּרעגונג, בעת ער פלעגט אומגעדולדיק אַ מאַך
 טון מיט דער האַנט, ווען ער האָט געזען דאָס אַלטע פנים פון דעם
 קאַרטאָגישן געטש (ער האָט אים גערופן מולך) אין דער טיר. יאָ
 אין אַ ווילע אַרום פלעגט זיך קריסטאָפּ באַהערשן און פילן אַ דאַנק-
 באַרקיט צו מושן פאַר זיין אומגעהויערער גוטסקייט.

גוטסקייט איז אן אָטע אייגנשאַפט ביי יידן: נישטאָ נאָך אַזאָ
 מידה, וואָס זיי זאָלן אַזוי שטאַרק לייב האָבן, אַפילו ווען זיי אַליין
 פאַרמאָגן זיי נישט. באמת איז זי ביי ס'רוב יידן נעגאַטיוו אָדער
 נייטראַל: זי דריקט זיך אויס אין ווטרנות, גלייכגילטיקייט, עקל צו
 שלעכטס און איראָנישע געדולדיקייט; אָבער ביי מושן איז זי געווען
 אַ באַגייסטערטע אַקטיוויטעט. ער איז שטענדיק גרייט געווען זיך
 מוסר נפש צו זיין פאַר עמעצן אָדער צוליב עפעס: פאַר די אָרעמע-
 לייט, פאַר די פּאָליטישע אין רוסלאַנד, פאַר די גערודפטע פון אַלע
 פעלקער, פאַר די אומגליקלעכע קינסטלער, פאַר אַלע דערשלאָגענע,
 פאַר יעדער גרויסער זאָך. זיין האַנט איז שטענדיק געווען אָפן, און
 הגם ער האָט קיין סך נישט פאַרמאָגט, איז שטענדיק לייכט געווען
 צו קריגן ביי אים אַ רענדל; און בעת ער האָט אַליין נישט געהאַט
 האָט ער דעם רענדל גענומען ביי אן אַנדערן. ער האָט נישט גע-
 שפּאַרט קיין מי און קיין צייט אַבי יענעם אַ טובה צו טון. ער האָט
 עס געטון מיט גרויס פשטות. נאָר איין פעלער האָט ער פאַרמאָגט:
 ער האָט לייב געהאַט אָפּט צו רעדן, אַז ער איז פשוט און אויפריכ-
 טיק. אָבער סוף פל סוף איז דאָך עס געווען אמת.

קריסטאָף, וואָס זיינע געפילן האָבן זיך געוואַקלט צווישן עקל
 און האַרציקייט צו מושן, האָט איינמאָל געלאָזט פאַלן אן אַכזריותדיק
 וואָרט, אַ וואָרט פון אַ צעפיעשטשעט קינד. איינמאָל ווען ער איז
 שטאַרק גערירט געוואָרן פון מושס גוטסקייט, האָט ער אים אָנגעכאַפט
 ביי ביידע הענט און געזאָגט:

— ס'אַראַ שאָד, וואָס איר זענט אַ ייד!

אַליוויער איז אויפגעשפרונגען פון אָרט און איז רויט געוואָרן,
 פונקט ווי מען וואָלט אים באַליידיקט. ער האָט זיך געפילט זייער
 שלעכט און האָט געפרווט אָפּמעקן דעם שלעכטן איינדרוק פון קרי-
 סטאָפּט ווערטער.

מוש האָט מיט טרויעריקער איראָניע אַ שמייכל געטון און רייק
 געענטפערט:

— נאָך אַ גרעסערער שאָד איז צו זיין אַ מענטש.

קריסטאָף האָט געזען אין דעם אַ געשיקטן ענטפער. אָבער דער
 פעסימיוס פון די דאָזיקע רייד איז געווען אַ סך טיפער, ווי ס'האָט
 זיך אויסגעזאַלט. אַליוויער האָט עס מיט זיין דינעם הוש דערפילט.
 הינטער דעם אויסערלעכן מוש האָט געליעבט נאָך איין מוש, אן אַג-

דערער, וואָס איז אין אַ סך פּרטים געווען דער קעגנזאָץ צו יענעם. זיין אויסערלעכער כאַראַקטער איז געווען אַ פּראָדוקט פון אַ לאַנגן קאַמף מיט זיין אמתער נאַטור. אָט דער מענטש, וואָס האָט אין פּלוג אויסגעזען זייער פּשוט, איז אין דער אמתן געווען זייער קאָמפּלי-צירט: ווען ער האָט זיך צערעדט, האָט ער שטענדיק געפילט אַ באַ-דערפעניש צו פאַרפּלאַנטערן די פּשוטסטע זאַכן און צוצוגעבן זיינע אמתע געפילן דעם כאַראַקטער פון אמתער איראַניע. דער דאָזיקער מענטש, וואָס האָט אויסגעזען זייער באַשיידן און עניוהדיק איבער דער טבע, האָט אינערלעך פאַרמאָגט אַ געפיל פון שטאַלץ, וואָס איז אים געווען גוט באַקאַנט אין האָט אים געדריקט. זיין שמיכלדיקער אָפּטימיזם, זיין אייביקע אַקטיוויטעט, וואָס איר כּוונה איז געווען נאָר אַנדערע גוטס צו טון, האָבן פאַרדעקט דעם טיפּן ניהיליזם, די פאַר-צווייפלונג, וואָס האָט מורא געהאַט זיך אַליין צו קוקן אין די אויגן. לפנים האָט מוש אויסגעדרוקט אַ שטאַרקן גלויבן אין אַ סך זאַכן: אין מענטשלעכן פּראָגרעס, אין אויסגערייניקטן יידישן גייסט פון דער צוקונפּט, אין דער שליחות פון פּראַנקרייך, וואָס קעמפט פאַר אַ נייעם אידעאָל (ער האָט גערן געזען אין אַלע דריי זאַכן איין ענין). אַליוויער האָט זיך נישט געוואָלט פאַרפירן און געזאָגט צו קריסטאָפּן:

— אין האַרצן גלויבט ער נישט אין קיין זאַך.

נישט געקוקט אויף דעם געזונטן שכל און איראַנישער רזיקייט, איז מוש געווען אַ נייראַסטעניקער, וואָס האָט נישט געקאַנט צווען זיין אייגענע פּוסטיקייט. אָט די נישטיקייט פלעגט אים טיילמאַל אַרומ-כאַפּן, ווי דער קריזיס בעת אַ קראַנקהייט. פּלוצלינג פלעגט ער זיך אויפכאַפּן ביינאַכט פון שלאָף און קרעכצן פון שרעק. ער האָט שטענדיג דיק געזוכט עפעס צו טון, ער האָט זיך געוואָלט אַנקלאַמערן אָן עפעס אַן אַרבעט.

זייער טייער באַצאָלט דער מענטש פאַרן כּבוד צו געהערן צו אַן אַלטער ראַסע. ער מוז טראָגן די שווערע מאַסע פון דער פאַר-גאַנגנהייט, פון ביטערע דערפאַרונגען, פאַרמאַטערטע פּרוון, שכל און ליבע, וואָס זענען אַוועק לאיבוד, — דאָס גאַנצע לעבן פון די דורות, וואָס אין זייער באַדן איז פאַרזונקען געוואָרן אַנטוישונג, איראַניע, וויסטקייט... וויסטקייט, דער שרעקלעכער סעמיטישער חורבן, וואָס האָט נישט קיין שום שייכות מיט אונזערע אַרישע אַנטוישונגען. אונזערע אַנטוישונגען

טוען אונז אויך וויי, מיר ווייסן אָבער לפחות קלאָר די סיבות דער-
פון, און במילא איז דער ווייטיק קלענער: ער נעמט זיך דערפון,
וואָס מיר ליידן צוליב זאָכן, וואָס מיר פאַרמאָגן נישט און צו וועל-
נע מיר בענקען. אָבער ביי זייער פיל יידן איז דער קוואַל פון
פרייד און לעבן פאַרסמט מיט גיפט. נישטאָ קיין שום באַגער, קיין
שום אינטערעס צו עפעס. קיין תאוה צו פּבּוד, קיין ליבע, קיין
פאַרגעניגן. נאָר איין זאָך בלייבט, אויך נישט אינגאַנצן, ווייל זי
ווערט אויף אַ קרענקלעכן אופן פאַרשאַרפט ביי די מענטשן, וואָס זע-
נען אַרויסגעריסן פון זייער לאַנד, וואָס האָבן פאַרווענדעט זייערע
כוחות און זייער ענערגיע אין משך פון לאַנגע דורות און וואָס בענ-
קען צו רו נישט קאַנענדיק זי דערגרייכן: דאָס איז דער געדאַנק,
דער אייביקער אַנאַליז, וואָס שאַפט אָפּ לכתחילה יעדע מעגלעכקייט
פון פרייד און פון מעשים. די מוטיקערע צווישן זיי נעמען אויף זיך
באַשטימטע ראָלן און שפילן זיי אייגנטלעך אָנשטאָט זיי איבערצולעבן.
אינטערעסאַנט, וואָס פיל פון זיי — גראַד מענטשן פון שכל און
פעיקייטן — פילן אַ פאַרלאַנג, דווקא צוליב זייער גלייכגילטיקייט צום
רעאלן לעבן, צו זיין אַקטיבן, צו שפילן — ס'איז פאַר זיי דער
איינציקער אופן פון לעבן.

מוש איז אויך געווען אַן אַקטיבן אויף זיין אופן. ער איז
געווען טעטיק, כדי זיך אליין צו פאַרשיכורן, אָבער בעת אַסאך אַנ-
דערע מענטשן זענען טעטיק צוליב זייער עגאָיזם, האָט ער געאַרבעט
פאַרן גליק פון אַנדערע זיין איבערגעגעבנקייט צו קריסטאָפּן האָט
גערירט און געמאַטערט. קריסטאָפּן האָט זיך געבייזערט אויף אים און
באַלד הרטה געהאַט. מוש האָט צוליב דעם קיינמאָל נישט געטראָגן
קיין פּעס, דאָס האָט אים נישט אָפּגעהאַלטן פון קיין שום זאָך.
נישט דערפאַר, וואָס ער האָט געפילט צו קריסטאָפּן אַ באַזונדערע
פריינטשאַפט. מער ווי ער האָט ליב געהאַט דעם מענטשן, פאַר וועלכן
ער האָט זיך מוכר נפש געווען, האָט ער ליב געהאַט די מסירות נפש
גופא. די מענטשן האָבן אים געדינט פאַר אַן אויסרייד בלויז צו טון
בוטס, צו לעבן.

ער האָט זיך אַזוי פיל געמיט, אַז לסוף איז אים געלונגען
צוצורעדן העכטן, ער זאָל פאַרעפנטלעכן „דוד“ און קריסטאָפּס נאָך
עטלעכע קאָמפּאָזיציעס. העכט האָט אָנערקענט קריסטאָפּס טאַלענט,
נאָר ער האָט זיך נישט געאיילט אים אַרויסצושירן פאַר דער עפנט-

לעכטייט. נאָר ווען ער האָט געזען, אז מוש איז גרייט אַרויסצוגעבן אויף זיין אייגענעם חשבון קריסטאָפּס ווערק ביי אַן אַנדער פּאַר-לעגער, — האָט ער צוליב אייגנליכע גענומען די אינציאַטיוו אויף זיך.

נאָך אַ געדאַנק איז איינגעפּאַלן מושן אין אַ שלעכטער צייט, בעת אַליוויער איז קראַנק געוואָרן און ס'איז זיי אויסגעצאָנגען דאָס געלט — צו ווענדן זיך צו פּעליקס ווייל, וואָס האָט געוויינט אין דעם זעלבן הויז, וואָס די ביידע פּריינט. מוש און ווייל האָבן זיך געקענט, נאָר נישט איבעריק זיך ליב געהאַט. זיי זענען געווען צוויי פּאַרשידענע מענטשן: מוש איז געווען אַ רירעוודיקער מענטש, אַ מיסטיקער, אַ רעוואָלוציאָנער, מיט פּאַלקסטימלעכע מאַניערן, וואָס ער האָט בכיוון אַונטערגעשטראַכן, פּדי אַרויסצורופן איראָנע ביים רויקן חזקדיקן ווייל, וואָס איז געווען עלעגאַנט און קאַנסערוואַטיוו. אייגנטלעך האָבן זיי פּאַרמאַגט אַ בשותפותדיקן שטריך: זיי האָבן ביידע נישט פּאַרמאַגט קיין טיפּן אינטערעס פּאַר זייער טעטיקייט. און אויב זיי האָבן עפעס געטון, איז נישט צוליב גלויבן, נאָר צו ליב אַן עקסנוואַדירן אינערלעכן באַפעל. אָבער עס זענען געווען זאַכן, וועגן וועלכע ביידע גלייך האָבן נישט געוואָלט טראַכטן: זיי האָבן געלעגט אַכט נאָר אויף די געשפּילטע ראָלן, און די דאָזיקע ראָלן האָבן נישט געהאַט קיין שום געמיינזאַמע שטריכן. דעריבער איז מוש אויפגענומען געוואָרן פון וויילן מיט אַ געוויסער קאַלטביליטי-קייט, און ווען ער האָט אים געוואָלט פּאַראינטערעסירן מיט אַלי-ויערס און קריסטאָפּס קינסטלערישע שטרעבונגען, האָט ער זיך באַ-געגנט מיט חוזה און אַמזטרוי. מוש אייביקע באַגייסטערונג פּאַר אוטאָפּיעס איז אויסגעלאַכט געוואָרן פון דער יידישער געזעלשאַפּט, וואָס האָט אים געהאַלטן פּאַר אַ געפּערלעכן פּלאַטער-קאַפּ. נאָר, ווי זיין שטייגער, האָט ער זיך אויך דאָס מאָל נישט מיאש געווען. ער איז צוגעשטאַנען צו וויילן, דערציילט אים וועגן דער פּריינטשאַפּט פון קריסטאָפּס מיט אַליוויערן און ביסלעכווייז דערוועקט אין אים אַן אינטערעס. ער האָט עס געפּילט און האָט ווייטער געטון זיין שליחות.

ער האָט אָנגערירט אין וויילן אַ דינע סטרונע. דער דאָזיקער זקן, וואָס איז געווען אָפּגעזונדערט פון דער וועלט און נישט געהאַט קיין פּריינט, האָט געהאַט אַ שטאַרקן יראת-הכבוד צו פּריינטשאַפּט.

אַלע וײַנע געפילן האָט ער קאָנצענטרירט אין דער פּריינטשאַפּט.
 וואָס האָט אים געלאָזט שטיין אויפן מיטן וועג פון זײַן לעבן: דאָס
 איז געווען זײַן אינערלעכער אוצר. ווען ער האָט דערפון געטראַכט,
 האָט ער זיך געפילט בעסער. ער האָט אַרגאַניזירט פאַרשידענע אינ-
 סטיטוציעס אויפן נאָמען פון זײַן פּריינד, און געווידמעט אים זײַנע
 ווערק. די שטרעבן, וואָס מוש האָט אים איבערגעגעבן וועגן דער
 פּריינטשאַפּט צווישן קריסטאָפּן און אַליוויערן, האָבן אים טיף געריירט.
 ס'איז געווען אין דעם עפעס אַ געוויסע ענלעכקייט צווישן זײַן
 פּריינטשאַפּט און זײַערער. זײַן פאַרשטאַנדענער פּריינד איז געווען
 פאַר אים אַ מין עלטערער ברודער, אַ יוגנט-חבר, אַ וועג-ווײַזער אין
 לעבן און ער האָט געפילט צו אים אַ שטאַרקע פּיעטעט. ער איז גע-
 ווען אײנער פון די יידישע יונגע-לייט, וואָס האָבן זיך געשטעלט
 פאַר זײַער לעבנס-ציל צו דערהויבן זײַער פּאָלק, און וואָס האָבן
 זיך אַליין מקריב געווען פאַרן פּאָלק, פאַר דער וועלט. דאָס פּיער
 האָט זיי אַרומגעכאַפּט פון אַלע זײַטן און געברענט עטלעכע שעה.
 זײַער פלאַם האָט דערוואַרעמט די גלייכגילטיקייט פון דעם קליינעם
 ווײל. דאָס האָט אים אויפגעוויבן פון דער ערד. כל זמן זײַן פּריינד
 האָט געלעבט, איז ער געגאַנגען בײַ זײַן זײט, באַלוויכטן פון זײַן
 שטראַלנדיקער סטאַישער אמונה, פון זײַן גלויבן אין דער וויסנשאַפּט,
 אין דער הערשאַפּט פון גייסט, אין דעם צוקונפטיקן גליק. עפעס
 האָט געשטראַלט פון דעם דאָזיקן משיחישן גייסט. ווען ווײל איז
 געבליבן אַליין מיט זײַן שוואַכער איראַנישער נשמה, האָט ער זיך
 אַראָפּגעקיקלט באַרג-אַראָפּ פון דעם דאָזיקן אידעאָליזם צום זאַנד-דיקן
 מדבר פון קהלת, וואָס יעדער אינטעליגענטער יידישער גייסט טראַגט
 אין זיך, און וואָס איז גרייט יעדע ווײלע אײנצושלינגען נייע
 קרבנות. נאָר ער האָט קײנמאָל נישט פאַרגעסן די ליכטיקע שעהן,
 וואָס ער האָט פאַרבראַכט מיט זײַן פּריינד; ער האָט מיט קנאה אָפּ-
 געהיט דאָס שוואַכע ליכט און קײנמאָל וועגן אים מיט קײנעם נישט
 גערעדט, אָפילו נישט מיט זײַן געליבטער פּרוי: ס'איז געווען פאַר
 אים אַ הייליקע זאַך. און אָט דער אַלטער מאַן, וועלכן מען האָט גע-
 האלטן פאַר אַן אַמתן פאַרזייער און פאַר אַ טרוקענעם מענטשן, האָט
 איבערגעזחורט אין דער שטיב ביים סוף פון זײַן לעבן דעם ביטערן
 און רירנדיקן געדאַנק פון אײנעם אַ בראַהמינער אין אַמאָליקן
 אײנזיען:

דער הייליקער בוים פון דער וועלט גיט ארויס צוויי פרוכטן. וואָס זענען זיסער, ווי דאָס וואַסער פון לעבנס-קוואַל: איינע איז די פאַעזיע, די צווייטע — פריינטשאַפט.

זינט דעמאָלט האָט ער זיך פאַראינטערעסירט מיט קריסטאָפּן און אַליוויערן. קענענדיק זייער שטאַרק, האָט ער שטילערהייט גע- בעטן מושן אַליוויערס באַנד לידער, וואָס איז נאָר וואָס געהאַט דער- שינען; און אָן דעם וויסן פון די ביידע פריינט, האָט ער געפועלט ביי דער אַקאדעמיע צו געבן אַליוויערן פאַר זיין ווערק אַ געלט- פרייז, וואָס איז זיי אין דער שווערער צייט שטאַרק צונויך געקומען. ווען קריסטאָפּ האָט זיך דערוואוסט, אָז די אומגעריכטע הילף, האָט ער צו פאַרדאַנקען אַ מענטשן, וועגן וועלכן ער האָט שלעכט געטראַכט, האָט עס אים שטאַרק פאַרדראָסן. ער האָט באַהערשט זיין עקל צו וויזטן און איז געגאַנגען אים דאַנקען. נאָר ער האָט זיך אַנטוישט. קריסטאָפּס יוגנטלעכע באַגייסטערונג האָט אין דעם אַלען ווייל דערוועקט איראַניע, וואָס ער האָט זיך באַמיט צו באַהאַלטן. זיי האָבן זיך שלעכט פאַרשטאַנען, אָבער דאָך פריינטלעך זיך געזענט.

דעם זעלבן טאָג, ווען קריסטאָפּ האָט זיך אומגעקערט אין זיין צימער אָן אויפגערגטער און גלייכצייטיק פול מיט דאַנקבאַרקייט צו וויילן, האָט ער צוזאַמען מיטן גוטן מוש, וואָס איז געקומען טון אַליוויערן אַ פרישע טובה, געפונען אין שטוב אַ צייטונגס-אַרטיקל, געשריבן פון לוסיען לעוויקער, וווּ קריסטאָפּס מוזיק איז געוואָרן שטאַרק אָנגעגריפן; דאָס איז נישט געווען קיין אַפּענע קריטיק, נאָר אַ ליבלעכער אַרטיקל, וווּ דער מחבר האָט זיך מיט סובטילן ווייך באַמיט אַוועקצושטעלן קריסטאָפּן מיט די דריט-אַדער פערט-ראַנגיקע מוזיקער.

— צי האָסטו באַמערקט, — האָט קריסטאָפּ געזאָגט צו אַליוויערן, ווען מוש איז אַוועקגעגאַנגען, — אָז מיר האָבן שטענדיק צו טון מיט יידן, נאָר מיט יידן? אָז צי וועלן מיר אַליין אויך ווערן יידן? באַרויק מיר! מוואַלט געקאָנט זאָגן, אָז מיר ציען זיי צו זיך. שטענדיק שטייען זיי אונז אין וועג, סיי אַלס שונאים, סיי אַלס פריינט.

— דאָס איז דערפאַר, וואָס זיי זענען אינטעליגענטער פון אַנדערע, — האָט געזאָגט אַליוויערן. — דו יידן זענען כמעט די איינציקע

מענטשן, וואָס מיט זיי קאָן אַ פרייער מענטש שמועסן וועגן נייע
ענינים, ענינים פון לעבן. די איבעריקע זענען פארגליווערט אין דער
פארגאנגנהייט צווישן טיטע זאכן. צו אונזער אומגליק עקזיסטירט
נישט אָט די פארגאנגנהייט ביי יידן, אָדער לכל הפחות איז זייער
פארגאנגנהייט אַנדערש ווי אונזערע. מיט זיי קאָנען מיר שמועסן נאָר
וועגן היינט און מיט אונזערע — נאָר וועגן נעכטן. באַמערק נאָר די
יידישע אַקטיוויטעט אויף אַלע געביטן: אין מסחר, אינדוסטריע, קול-
טור, וויסנשאַפט, פילאָנטראָפיע, קונסט...
— לאַמיר נישט רעדן וועגן דער קונסט, — האָט אויסגערופן
קריסטאָף.

— איך זאָג נישט אַז אַלץ וואָס זיי טוען, איז מיר שטענדיק
ליב, — פאַרקערט, טיילמאָל איז עס מיר דערוויער, אָבער זיי לעבן
לפחות און פאַרשטייען דאָס לעבן. מיר קאָנען קריטיקירן די יידן,
אויסזאָגן זיי, זידלען זיי, אָבער לעבן אָן זיי קאָנען מיר נישט.
— טרייב נאָר נישט איבער, — האָט קריסטאָף געזאָגט. — איך
וואָלט זיך געקאָנט באַגיין אָן זיי.

— לעבן? אפשר. אָבער צו וואָס טויג עס, אויב דיין לעבן
און דיין שפּונג וועלן קיינמאָל נישט אַרויס אויף דער ליכטיקער
שיין; ווייל ווען נישט זיי, וואָלט עס זיכער געבליבן אין דער פינט-
טערניש. צי קומען אונז אונזערע אייגענע צו הייל? דער קאַטאָלי-
ציום לאָזט זיינע בעסטע זין אונטערגיין און טוט נישט קיין האַנט
אין קאַלט וואַסער זיי צו פאַרטיידיקן. אָט די אַלע טיף רעליגיעזע,
די זייע וואָס זענען זיך מוסר-נפש פאַר דער פאַרטיידיקונג פון זייערע
געטער — אויב זיי האָבן נאָר גענוג מוט איבערצורייסן מיטן קאַטוי-
ליש נומד און צו באַפרייען זיך פון דעם רוימישן אַוטאָריטעט —
אָט צו די אַלע באַציט מען זיך נישט נאָר גלייכגילטיק, נאָר זיי
זוערן געהאַטט דורך דער דאָזיקער געהיימער כּנופיה וואָס רופט זיך
אַן קאַטאָליציזם. ער וואַרפט אָן אויף זיי אַ שלייער פון שוויגן. ער
גיט זיי איבער צו די שותפותדיקע שונאים. אַ פרייער גייסט, ווי
גרויס ער זאָל נישט זיין — אויב ער איז נאָר טיף קריסטלעך נישט
צוליב הכּנעה — וואָס אַרט זיי די קאַטוילן, ווען ער פאַרווירקלעכט
אין זיך אַלדאָס ריינע און געטלעכע פון זייער רעליגיע? ער גע-
זערט נישט צו זיי. ער געהערט נישט צו דער בלינדער און טויבער
צנופיה, וואָס טראַכט אַליין גאַרנישט, און אָט אַזוי שטויסט מען אים

אָפּ, מען קוקט זיך צו מיט פרייד ווי ער ליידט, ווי ער ווערט גע-
 רודפט פון דעם שונא, און רופט צו הילף די ברידער, וואָס פאַר
 זייער גלויבן גייט ער שטאַרבן. דער קאַטאָליציזם פון אונזער צייט
 פאַרמאָגט אין זיך אַ כוח פון מערדערישער אינערציע. ער וועט בעד
 סער מוהל זיין די שונאים, איידער די, וואָס ווילן אַריינברענגען אין
 אים אַ ניי לעבן. וואָס וואָלט געוואָרן מיט אונז, טייערער קריסטאָף?
 וואָס וואָלטן מיר אויפגעטון, מיר, די ראַסן-קאַטוילן, וואָס האָבן זיך
 אַליין באַפרייט, ווען נישט דאָס הייפל פראָטעסטאַנטן און יידן? די
 יידן פון דער היינטיקער אייראָפּע זענען די פלינקסטע מעקלער פון
 אַלדאָס גוטס און אַלדאָס שלעכטס. זיי צעטראַגן איבער דער וועלט
 יעדן קערן פון געדאַנק. צי האָסטו נישט געפונען צווישן זיי דיינע
 ערגסטע שונאים און דיינע ערשטע אָנהענגער?

— ס'איז אמת, — האָט קריסטאָף געזאָגט. — זיי האָבן מיר צו-
 געגעבן מוט. געשטיצט מיך. געזאָגט צו מיר ווערטער, וואָס וועקן
 דיך צום קאַמף און ווייזן דיר, אַז דו ביסט פאַרשטאַנען געוואָרן.
 וואָס אַן אמת, נאָר אַ קליינע צאָל איז מיר געבליבן טריי. זייער
 פריינטשאַפט איז געווען ווי אַ שטרוי-פייער. נאָר ס'איז אַלצאיינס-
 אויך אַט דאָס פאַרשווינדנדיקע ליכט אין דער פינסטערניש פאַרמאָגט
 אַ גרויסן ווערט. ביסט גערעכט, לאָמיר זיי נישט בלייבן אומדאַנקב. ר.
 — קודם כל, לאָמיר נישט זיין אומבאַרעכנט, — האָט אַליוויער
 געזאָגט. — לאָמיר נישט אומברענגען אונזער קראַנקע קולטור און
 נישט אָפּשניידן די לעבעדיקסטע צווייגן פון דעם בוים. ווען ס'טרעפט,
 חלילה, אַן אומגליק און די יידן ווערן, חלילה, אַרויסגעטריבן פון
 אייראָפּע, וואָלט זי שרעקלעך פאַראַרעמט געוואָרן גייסטיק און פראַק-
 טיש און ס'וואָלט איר געדראָגט אַ פולשטענדיקער אינטערגאַנג. דער
 עיקר ביי אונז, אין דעם היינטיקן מצב פון דער פראַנצויזישער גייס-
 טיקייט, וואָלט זייער גרוש געווען פאַר אונז אַ סך אַ געפערלעכערער
 פאַרלוסט, ווי דער גרוש פון די פראָטעסטאַנטן אין XVII יאָרהונ-
 דערט. אמת, זיי פאַרנעמען היינט ביי אונז אַן אָרט, וואָס פאַסט
 נישט פאַר זיי און אַנטשפרעכט נישט זייער ממשותדיקן ווערט, זיי
 מיסברויכן מיט דער פאַליטישער און מאַראַלישער אַנאַרכיע פון אונז
 זער דור, זיי פאַרגרעסערן די אַנאַרכיע צוליב זייער נאַטירלעכער
 נייגונג און צוליב דעם, וואָס זיי פילן זיך גוט אין דעם. די בעסטע
 פון זיי, ווי מוש, אידענטיפיצירן אויפריכטיק די צוקונפט פון פראַנק-
 רייך.

רייך מיט זייערע יידישע הלומות, וואָס עס איז פאַר זיי מער גע-
 פערעך, ווי נוצלעך. אָבער מען קאָן זיי נישט געמען פאַר אומגוט,
 וואָס זיי ווילן בויען פראַנקרייך לויט זייער אייגענע געשטאַלט: זיי
 טוען עס, ווייל זיי האָבן עס ליב. אויב זייער ליבע איז געפערלעך,
 לויט אונזער מיינונג, דאַרפן מיר זיך פאַרטיידיקן און געבן זיי אַ פאַ-
 סיקן אָרט — אַ צווייטע מדרגה, נישט דערפאַר, ווייל איך טראַכט,
 אז זייער ראַסע שטייט נידעריקער פאַר אונזערער (די אַלע ווימוחים
 וועגן דער העכערקייט פון ראַסן זענען קליינלעך און עקלדיק). אָבער
 ס'האָט דאָך נישט קיין זין, אז אַ פרעמדע ראַסע, וואָס האָט זיך נאָך
 נישט צונויפגעשמאַלצן מיט אונזערער, זאָל זיך פאַרמעסטן צו וויסן,
 וואָס פאַר אונז איז שענער און בעסער, — מער ווי מיר ווייסן עס
 אַליין. דער ייד פילט זיך גוט אין פראַנקרייך; ל'פין זייער צופרידן
 דערפון. אָבער זאָל ער נישט שטרעבן צו פאַרוואַנדלען פראַנקרייך
 אין ארץ ישראל אַ קלוגע, שטאַרקע רעגירונג, וואָס זאָל קאָנען
 האַלטן די יידן אויף זייער געהעריקן אָרט, וואָלט זיי געמאַכט פאַר
 אויסערגעוויינלעך-נוצלעכע עלעמענטן פון פראַנקרייכס גרויסקייט; און
 זי וואָלט אַ טובה געטון אויך זיי. די דאָזיקע נערוועזע, אומרויקע,
 אומקלאַרע מענטשן נויטיקן זיך אין אַ געזעץ, וואָס זאָל זיי פעסט
 האַלטן, און אין אַ שטאַרקן, אָבער ערלעכן האַר, וואָס זאָל זיי האַלטן
 אין די ראַמען. די יידן זענען ווי פרויען: זיי זענען אויסגעצייכנט,
 ווען מען האַלט זיי אין לייצעס. אָבער זייער מאַכט איז שרעקלעך,
 און די וואָס גיבן זיך זיי אונטער ווערן פשוט לעכערלעך.

נישט געקוקט אויף זייער קעגנזייטיקער פריינטשאַפט און דער
 אינטואיטיווער פעיקייט אַריינצוקוקן אין דעם פריינדס נשכה, זענען
 אין קריסטאָפן און אין אַליווערן געבליבן אַסאך אומפאַרשטענדלעכע
 זאָכן, וואָס האָבן זיי טיילמאָל אַפילו אַפגעשטויסן איינער פון דעם
 צווייטן. אין די ערשטע טעג פון זייער פריינטשאַפט האָט זיך יעדער
 איינער אינסטינקטיוו באַמיט אַרויסצווייזן נאָר די שטריכן, וואָס זע-
 נען ענלעך צו זיין פריינדס; דעמאָלט האָבן זיי עס לחלוטין נישט
 געפילט, נאָר ביסלעכווייז איז אַרויסגעשוומען דאָס בילד פון די

צוויי פארשידענע ראסן בולטער ווי פריער. זייערע קעגנזאצן האָבן זיך קעגנזייטיק באַשולדיקט. ס'האָבן זיך געשאפן קליינע רייבונגען, וואָס זייער שטארקע פריינטשאפט האָט בשום אופן נישט געקאָנט גובר זיין.

די סיכסוכים זענען געוואָרן אַלץ שאַרפער. אַליוויערס גייסט איז באַשטאַנען פון גלויבן, פרייהייט, התלהבות, איראָניע און צווייפל — אַ פאַרמול, וואָס קריסטאָף האָט נישט געקאָנט באַנעמען. אַליוויער איז טיילמאָל שלעכט פאַרשטאַנען געוואָרן. דער אַריסטאָ-קראַטיום פון אַן אַלטן אינטעליגענטן ראַסן-צוואַנג האָט געחווקט פון קריסטאָפּס געזונטער, שווערער, ווי פון איין שטיק געקנעטענער און אומגעשיקטער נאַטור, וואָס האָט זיך אַליין נישט געקאָנט אַנאַליזירן און וואָס האָט זיך טועה געווען סיי בנוגע אַנדערע און סיי בנוגע זיך אַליין. קריסטאָפּס סענטימענטאַליטעט, זיין טומלענדיקע השתפכות-הנפש און זיין נייגונג זיך אויפצורעגן האָבן אַליוויערן אויפגעבראַכט און אויסגעזען אין זיינע אויגן אַביסל לעכערלעך. און איבער אַלעם — דער קולט פאַרן פּוח, די דאָזיקע דייטשע זיכערקייט אין דער מאַ-ראַלישער הויך פון דער פּויסטערעלט, וואָס אַליוויער און זיין פּאָלק האָבן צוליב באַשטימטע סיבות אין דעם נישט געגלויבט.

און קריסטאָף האָט נישט געקאָנט פאַרטראַגן אַליוויערס איראָ-ניע, וואָס האָט אים אָפטמאָל אויפגערעגט און אַרויסגעבראַכט פון די פּליים. ער האָט נישט געקאָנט פאַרטראַגן די נייגונג צו חקרענען זיך, דאָס שטענדיקע אַנאַליזירן, דעם מין גייטיקע אַמאָראַלישקייט, וואָס איבעראַשט ביי אַזאַ צוגעבונדענעם צו מאַראַלישער ריינקייט, ווי אַליוויער, זון וואָס האָט זיך גענומען פון זיין ברייטן אינטעלעקט, פון זיין האָס צו יעדער מין נעגאַציע — אַן אינטעלעקט, וואָס פרייט זיך צו זען סתירהדיקע מיינונגען. אַליוויער האָט געקוקט אויף יעדער זאַך פון אַ היסטאָרישן שטאַנדפּונקט, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויס-דרוקן, פון אַ ביסל אַ פאַנאַראַמישן שטאַנדפּונקט. ער האָט אַזוי שטאַרק באַגערט צו באַגרייפן דאָס גאַנצע, אַז ער האָט אין יעדער זאַך גע-פונען אַלע אַרגומענטן פאַר און קעגן. ער אַליין האָט טיילמאָל גע-האַלטן פון איין צד, טיילמאָל פון צווייטן. לסוף פלעגט ער אין זיינע סתירות זיינע הענט און פיס נישט געפינען דעריבער האָט ער אַזוי צעטומלט קריסטאָפּן. פּונדעסטוועגן איז עס נישט געקומען ביי אים פון דער נייגונג צו סתירות און נישט פון ליבע צו פאַראַדאָקסן;

דאָס איז געווען אַ שטאַרקע פּאָדערונג פון דער גערעכטיקייט און פון דעם געזונטן שכל, וואָס האָט זיך אָפּגעגעשטעלט יעדן מין שטות. די שאַרפּקייט, מיט וועלכע קריסטאָף האָט געמשפּט אוממאַראַ-לישע מעשים און מענטשן, איבערטרייבנדיק זייער גראַבקיט און מגושמדיקייט, האָט אָפּגעשטויסן אַליוויערן, וואָס איז געווען נישט זויניקער מאַראַליש פון אים. נאָר נישט געשמידט פון אַזאַ שטאַל ווי קריסטאָף, און דעריבער מער מסוגל באַאיינפלוסט צו ווערן פון אוי-סערלעכע השפּעות, וואָס האָבן אים געבויגן, באַפאַרבט און מיטגע-ריסן. ער האָט פּראַטעסטירט קעגן קריסטאָפּט גוזמאות און זיי אי-בערגעטריבן אין אַ פאַרקערטן זין. צוליב אַ מין צו-להכעיס האָט ער טאַגס-עגלעך פאַרטיידיקט זיינע קעגנער און באַשולדיקט זיינע פּריינט. קריסטאָף איז געווען בייז. ער האָט זיך געפּייזערט אויף אַליוויערן פאַר זיינע סאָפּיזמען, פאַר זיין צו ווייכער באַציונג צו שונאים און געהאַסטע זאַכן. אַליוויער האָט געשמייכלט. ער האָט גע-וויסט, אַז ער איז בטבע מוותר דערפאַר, וואָס ער קאָן זיך נישט מאַכן קיין אילוזיע; ער האָט אויך געוויסט, אַז קריסטאָף גלויבט אין אַ סך מער זאַכן ווי ער. אָבער קריסטאָף האָט זיך נישט אומגע-קוקט נישט רעכטס און נישט לינקס און איז גלייך געגאַנגען פאַרויס. דער עיקר איז ער געווען אויפגעבראַכט אויף דער פאַריווער גוט-האַרציקייט.

די ערשטע סיבה פאַר וואָס זיי גרויסן זיך אַזוי מיט זייער פאַרשטענדעניש פאַר די דאָזיקע אויסווערפן איז, לויט זייער מיינונג, דאָס, וואָס די אויסווערפן זענען זייער אומגליקלעך אָדער אומפאַר-צונטוואַרטלעך פאַר זייערע מעשים און קראַנק... אָבער ראשית איז נישט אמת, אַז די וואָס טוען שלעכטס זענען אומגליקלעך. אַזאַ איינ-פאַל פאַסט פאַר בינע-מאַראַל, קליינע בעלאַדראַמען, פאַר אַ באַרישן חניפהדיקן אָפּטיימזם, וווּ ביי סקרייב אין קאַפּו. (סקרייב און קאַפּו), אייערע פאַריווער גדולים, קינסטלער, וואָס פאַסן פאַר אַ געזעלשאַפּט פון קליינבירגער, זענען צו גרויסע פחדנים זיי זאָלן האָבן דעם מוט צו קוקן אויף זייער אייגענע מיאוסקייט). אַן אויסווערף קאָן זיין זייער גליקלעך. ער האָט מער אויסזיכטן צו זיין גליקלעך, ווי אַן אַנדערער, און וואָס ס'שייך זיין אומפאַרצונטוואַרטלעכקייט, איז עס אַ באַרישקייט. האָט מוט און זייט מודה אַז די נאַטור איז גלייכגיל-טיק צו גוטס און שלעכטס און במילא איז זי שלעכט, ווייל דער

מענטש קאָן זיין אַ פאַרברעכער און גלייכצייטיק זיין געזונט. די גערעכטיקייט איז נישט קיין נאַטירלעכער פּראָדוקט, דער מענטש האָט זי באַשאַפן און ער דאַרף זי פאַרטיידיקן. די מענטשלעכע גערעכטשאַפט ווערט געבויט דורך אַ הייפל מענטשן שטאַרקערע און גרעסערע, ווי די איבעריקע. זייער פליכט איז, נישט צוצולאָזן, אַז די אויסוואַרפן זאָלן חרוב מאַכן זייערע אַלטע ווערק, וואָס זיי האָבן זיך דערוואַרבן אין שרעקלעכע קאַמפן.

דעם אמת זאָגנדיק האָט אויך אַליוויער געהאַט די זעלבע מיין בונגען, נאָר צוליבן אינסטינקטיוון נויטיקן זיך אין דיאַלעקטיק, האָט ער געזאָגט פונקט דעם היפוך און געוואַרפן קאַמפּסלאָזונגען אין אַן עסטעטישער פאַרם:

— ווער נישט אַזוי אָנגעצונדן, מיין טייערער — האָט ער געזאָגט צו קריסטאָפּן. — לאָז דער וועלט זינדיקן, ווי דע קאַמעראַנס פריינט, לאָמיר איינזאַפן אין זיך די באַלזאַם-לופט פון די געדאַנקען גערטנער, זיצנדיק אַרום דעם בערגל מיט די ווונדערבאַרע ציפּרעסן וועלדער, בעת אין פלאַרענץ בושעוועט די שוואַרצע מגפּה. גאַנצע טעג האָט ער זיך געוויילט מיט אַנאַליזירן די קונסט, די וויסנשאַפט, דאָס דענקען, פּדי צו דערגיין זייערע פאַרבאַרגענע רעדעלעך. לסוף זענען זיי דערגאַנגען ביז פּראַנזיס, וווּ אַלץ איז געווען נאָר געדאַנקען-קאַנסטרוקציע, אַבסטראַקציע, וואָס האָבן אפילו נישט די עקזיסטענץ באַרעכטיקונג פון געאַמעטרישע פיגורן, וואָס זענען נויטיק פאַרן שכל. קריסטאָפּ איז געווען ביז, וואָס ער צענעמט אַזוי די מאַשין אויף שטיקלעך.

— זי האָט זיך פּיין געדרייט. צוליב דיר וועט זי צעבראָכן ווערן. און וואָס האָסטו אויפגעטון? וואָס ווילסטו באַוווּיזן? אַז ס'איז גאַרנישט? צום טייוול. דאָס ווייס איך אַליין. דעריבער קאַמפּן מיר דאָך, ווייל דער גאַרנישט פאַרפלייצט אונז פון אַלע זייטן. ס'איז גאַרנישט פאַראַן? אָבער איך בין דאָך פאַראַן. ס'איז אַן אומזין עפּנס צו טון? אָבער איך טו דאָך. די, וואָס האָבן ליב דעם טויט, מעגן זיך שטאַרבן געזונטערהייט! איך לעב, איך וועל לעבן! אויב איך וועל לעבן מיין לעבן אויף איין שאָל און מיין געדאַנק אויף דער צווייטער טערה... זאָל דער געדאַנק גיין צו אַלדי רוחות!

זיין שטענדיקער טעמפּראַמענט האָט אים מיטגעריסן און אין ברען פון דער דיסקוסיע זענען געפאַלן באַליידיקונגס ווערטער. קיים

האָט ער זיי אַרויסגערעדט, האָט ער שוין חרטה געהאַט און געוואָלט זיי לאַפן צוריק. אָבער ס'איז שוין געשען. אַליוויער איז געווען זייער עמפּינדעך, יעדע באַרירונג האָט אים געקאַנט פאַרווונדן. איין שטאַרק וואָרט, דער עיקר פון אַ פּריינט, האָט אים שטאַרק ווי געטון. מחמת שטאַרץ האָט ער גאַרנישט גערעדט נאָר פאַרשלאָסן זיך. יאָ. ער האָט געזען אין זיין פּריינטס נשמה די פּלוצלינגדיקע בליצן פון אומקאַרן עגאָיזם, וואָס טרעפן זיך ביי יעדן גרויסן קינסטלער. ער האָט געפילט, אַז אין באַשטימטע רגעס האָט זיין לעבן פאַר קריסטאָפּן קיין שום ווערט נישט אַנטקעגן דער שיינער מוזיק (קריסטאָפּ האָט עס פאַר אים נישט באַהאַלטן) ער האָט עס גוט פאַרשטאַנען און געטראַכט, אַז קריסטאָפּ איז גערעכט; אָבער דאָס האָט דערוועקט אין אים טרויער.

אויסער דעם האָבן זיך אין קריסטאָפּס נשמה געפונען פאַרשידענע אומקאַרע עלעמענטן, וואָס אַליוויער האָט זיך נישט געקאַנט פונאַנדערקלייבן אין זיי און געהאַט צוליב דעם עגמת-נפש. עס פלעגן טרעפן אויסברוכן פון אַ מאַדנעם שרעקלעכן גייסטן צושטאַנד. עס זענען געווען טעג, ווען ער האָט נישט געוואָלט רעדן, אָדער ס'האַט אים אָנגעכאַפט אַ טיילוואַנישער כּעס; ער האָט געוואָלט עמעצן באַליידיקן. אָדער ער איז פאַרשוונדן געוואָרן און זיך נישט געוויזן אַ באַנצן טאָג מיט אַ האַלבער נאַכט. איינמאָל איז ער נעלם געוואָרן אויף צוויי טעג, איין גאָט ווייס, וואָס ער האָט געטון! ער האָט עס אַליין נישט געוואָסט... באמת, זיין שטאַרקער גייסט, וואָס איז געווען פאַרשפּאַרט אין דעם ענגן לעבן און אין דער ענגער דירה, ווי אין אַן הינער-שטייג, האָט געהאַלטן ביים פּלאַצן. זיין פּריינטס רויקייט האָט אים אויפגעבראַכט. ער האָט אים געוואָלט אָנטון אַ ווייטיק. אים אָדער וועמען עס איז. ער האָט געמוזט אַנטלויפן, אויסמאַטערן זיך אַליין, ער איז אַרומגעלאָפּן איבער פאַריזער גאַסן, פולוואָרן און געזוכט אַ באַגעגעניש, מעג עס זיין אַ שלעכטע, אַבי זי זאָל אים לאָזן פאַרשווענדן אַביסל כוחות אין קאַמף... אַליוויער, וואָס איז געווען שוואַך אין געזונט, האָט עס קוים געקאַנט פאַרשטיין. אויך קריסטאָפּ האָט עס נישט פאַרשטאַנען. ער האָט זיך אויפגעכאַפט פון דער וואָג-לעגיש אַ ביסל פאַרשעמט און פאַרדאגהט. אָבער דער שטורם איז אַריבער — און ער האָט זיך אַליין געזען ווי אַ הימל, וואָס איז אויסגערייניקט געוואָרן אין דעם שטורם, ריין פון יעדן פלעק, לויט

טער און באהערשט, דעמאלט האָט ער זיך אומגעקערט צו אַליווערן
און זיך באַצויגן צו אים צערטלעכער ווי ביז איצט, געפייניקט זיך
אַליין און נישט געקאָנט זיך דערקלערן די סיבה פון זייערע רייבונד-
גען. ער איז דאָך נישט שטענדיק געווען שולדיק, אָבער געקוקט האָט
ער שטענדיק אויף זיך, ווי אויף אַ שולדיקן און געהאַט צו זיך טענות,
למאי ער באַמט זיך שטענדיק צו זיין דער זיגער אין די דיסקו-
סיעס. ער האָט געטראַכט, אַז ט'איז בעסער זיך טועה צו זיין צוזאָ-
מען מיטן פריינט, איידער צו געווינען דעם קריג אויף יענעם חשבון.
דער עיקר זענען אים שווער געווען די סיכסוכים, וואָס פלעגן
אויסברעכן אין אָוונט, ווען ביידע פריינט האָבן געמוזט פאַרברענגען
די גאַנצע נאַכט אין אַ ברוגז, וואָס האָט אויסגעזען ביי זיי ביידן ווי
אַ מאַראַלישער אומגליק. קריסטאָף איז אויפגעשטאַנען, אָנגעשריבן
אַ וואָרט און עס שטילערהייט אַוועקגעלעגט פאַר אַליווערס טיר.
אין דערפרי, ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט, האָט ער אים איבערגע-
בעטן, אָדער ער האָט אָנגעקלאַפט ביינאַכט אין זיין טיר. ער האָט
זיך נישט געקאָנט דערוואַרטן ביז אינדערפרי. אַליווער האָט אויך
נישט געקאָנט שלאָפן. ער האָט גוט געוואוסט, אַז קריסטאָף האָט אים
ליב און וויל אים נישט באַליידיקן, נאָר ער האָט עס געוואָלט הערן
פון זיין מויל. קריסטאָף האָט אים געזאָגט זיינס. אַלץ איז אָפגעמעקט
געוואָרן. ס'איז אראָפ אויף זיי אַ שטילקייט, און זענען שפעטער גע-
שמאַק געשלאָפן.

— אַ — האָט געקרעכצט אַליווער. — ווי שווער אונז איז
צו פאַרשטיין איינער דעם אַנדערן! צי דאַרפן מיר זיך דווקא שטענ-
דיק פאַרשטיין? רעזיגניר דערפון. ס'איז נאָר נויטיק, מיר זאָלן זיך
ליב האָבן.

נאָך די דאָזיקע סיכסוכים האָבן זיי זיך באַצויגן איינער צום
אַנדערן מיט מער צערטלעכקייט און זאָרג און זענען דעריבער גע-
וואָרן איינער דעם אַנדערן נאָך מער טייער. בעתן קריגן זיך האָט
אַליווער שטענדיק געזען פאַר זיך אַנטוואַנעטס בילד. ביידע פריינד
האָבן זיך אַרויסגעוויזן אַ צאַרטע אויפמערקזאַמקייט, וואָס איז ענלעך
צו פרויען-ליבע. קריסטאָף האָט נישט דורכגעלאָזן קיין איין אַלי-
ויערס געפורטסטאָג, ער זאָל אים נישט פייערן מיט עטלעכע בלומען,
מיט אַ געווינדמעט ווערק, מיט אַ מתנה, וואָס איין גאָט ווייס, ווי
אַזוי ער האָט עס געקויפט (ווי האָבן אָפט קיין געלט נישט געהאַט).

אָליווער האָט אויסגעטאַטערט די אינג און איבערגעשריבן. ביינאַכט
 שטילערהייט קריסטאָפּט פּאַרטיטורעס. די סיכסוכים צווישן פריינד
 זענען נישט אַזוי שווער פּל זמן אַ דריטער מישט זיך נישט אַריין
 אין דעם. אָבער סוף פּל סוף געשעט עס: אויף דער וועלט אינטער-
 דעסירן זיך צופיל די מענטשן מיט פּרעמדע ענינים, פּדי צו צעשטערן
 יענעמט רי.

אָליווער האָט געקענט די סטעוואַנס, וועלכע קריסטאָפּ פּלעגט
 אַמאָל באַזוכן; אים איז אויך געפּעלן געוואָרן קאַלעט. אויב קריסטאָפּ
 האָט אים נישט באַגעגנט. צווישן דער מחנה יונגעלייט, וואָס זענען
 נאָך איר נאָכגעלאָפּן, — איז עס געווען דערפּאַר, וואָס אָליווער איז
 געווען זייער נידערגעשלאָגן נאָכן טויט פון זיין שוועסטער, פּאַר-
 מאַכט אין זיין טרויער און אָפּגעזונדערט פון מענטשן. קאַלעט האָט
 זיך אויך נישט באַמיט אים צו זען. זי האָט ליב געהאַט אָליווערן,
 אָבער קיין אומגליקלעכע מענטשן האָט זי נישט ליב געהאַט. זי האָט
 זיך געהאַלטן פּאַר אַזאַ עמפינדלעכן מענטשן, וואָס ס'איז אים שווער
 איבערצוטראַגן טרויער אָדער אַ בילד פון יענעמס ליידן. זי האָט
 געוואָרט, ביז ס'וועלן אַריבער אָליווערס אבלות טעג און ערשט דער-
 מאַלט זיך אָן אים דערמאָנט. ווען זי האָט זיך דערוואַסט, אַז ער איז
 שוין אויסגעהיילט און ס'איז שוין נישטאָ קיין שום געפּאַר, דער
 טרויער זאָל אים ווידער באַהערשן, האָט זי זיך באַשלאָסן אים איינ-
 צולאָדן. אָליווערן האָט מען צוויי מאָל נישט געדאַרפט איבערחורן.
 ער איז געווען שעכטווידיק, אָבער גלייכצייטיק אַ סאַלאַן-מענטש; ס'איז
 אים גרינג געווען איינצורעדן און צוצויען, און ער האָט זיך געלאָזט
 פאַנגען אין קאַלעטס נעץ. ווען ער האָט דערציילט קריסטאָפּן, אַז
 ער האָט בדעה ווידער צו נעמען באַזוכן די סטעוואַנס, האָט זיך קרי-
 סטאָפּ — ער האָט צופיל געשעצט זיין פריינט פרייהייט, פּדי אים
 נישט צו באַליידיקן — צופרידנגעשטעלט דערמיט, וואָס ער האָט אי-
 ראַניש אַ הויב געטון מיט די אַקסלען און געזאַגט:

— גיי מיין טייערער, אויב עס ווילט דייך.

אָבער גיין מיט אים האָט ער נישט געוואָלט. ער האָט באַשלאָסן

גישט צו האָבן קיין שום מגע ומשא מיט דער קאָקאָטע און מיט אַ
 געזעלשאַפט. נישט דערפאַר, וואָס ער האָט פיינט געהאַט פרויען,
 אדרבא! ער האָט געפילט אַ באַזונדערע סימפּאַטיע צו יונגע אַרבעטן-
 דיקע פרויען, אַרבעטאַרינס, באַאַמטע, וואָס איילן זיך אין דערפרי —
 שטענדיק מיט אַ קליינער פאַרשפּעטיקונג, אויסגעשלאָפּן אָדער פאַר-
 שלאָפּן — צו זייער וואַרשטאַט אָדער ביוראָ. ס'האַט זיך אים געדאַכט,
 אַז דער ווערט פון דער פרוי איז ערשט פאַלקאָם, ווען זי אַרבעט,
 ווען זי באַמיט זיך צו עקזיסטירן מיט אירע אייגענע כוחות, צו פאַר-
 דינען איר ברויט און איר פרייהייט. ס'האַט זיך אים אויך געדאַכט,
 אַז ערשט דעמאָלט אַנטפּלעקט זיך איר חן, איר לעבנס-פּולקייט און
 איר ווילן. ער האָט פיינט געהאַט די פרוי, וואָס גייט אַרום ליידיק
 און יאָגט זיך נאָך תענוגים. זי האָט ביי אים אויסגעזען, ווי אַן אויס-
 געפּיטערטע בהמה, וואָס איז מעלד-גרה און לאַנגווייליקט זיך מיט אומ-
 געוונטע חלומות. אַליוויער האָט, פאַרקערט, גראָד ליב געהאַט ביי
 פרויען זייער ליידיקגייט, זייער חן, דעם חן פון בלומען, וואָס לעבן
 נאָר לשם זייער שיינקייט און פּדי אַנצופילן די אַרומיקע לופט מיט
 זייער ריח. ער איז געווען מער קינסטלער, בעת קריסטאָף איז געווען
 מער מענטשלעך. ווען קריסטאָף האָט באַגעגנט קאַלעט, איז נאָך שטאַר-
 קער געוואָרן זיין סימפּאַטיע צו די אַנדערע פרויען, וואָס האָבן זיך
 באַטייליקט, פונקט ווי די מענער, אין די ליידן פון דער וועלט. אזוי-
 אַרום האָט ער זיך געפילט געאייניקט מיט זיי אין ברידערלעכן מיט-
 לייד.

דער עיקר האָט קאַלעט געוואָלט זען אַליוויערן זינט זי האָט
 זיך דערוויסט וועגן זיין פריינטשאַפט מיט קריסטאָפּן, ווייז זי איז
 פשוט אויסגעאַנגען זיך צו דערוויסן וועגן דעם גענויערע פּרטים.
 זי האָט געטראָגן אויף קריסטאָפּן אַ פעס, ווייל ער האָט זי גרינגע-
 שעצט און משמעות פאַרגעסן; און הגם זי האָט נישט בדעה געהאַט
 זיך נוקם צו זיין (ס'איז נישט געווען פּדאי זיך מטרחה צו זיין, און
 די נקמה איז אויך אַ טירחה) האָט זי געוואָלט אים אָפטון אַ שפיצל —
 אַ שפיצל פון אַ קאַץ, וואָס דראַפעט, פּדי צו ציען אויף זיך די אויפ-
 מערקזאַמקייט. מיט הניפהדיקע ריידעלעך, אין וואָס זי איז געווען אַ
 קינסטלערין, האָט זי דערוועקט אַליוויערן צו רעדן. קיינער האָט נישט
 געקוקט מיט אַזאָ קלאָרן בליק אויף מענטשן, ווי אַליוויער. און קיינער
 האָט זיך נישט אַזוי ווייניק טועה געווען, ווי ער, כּאַטש ער איז גע-

שטאַנען ווייט פון מענטשן; קיינער פלעגט זאָך נישט ווערן אַזוי
 גאַר גלויבנדיק, ווי אַליווער, בעת ער האָט זיך געפונען פאַר אַ פאַר
 פריינטלעכע אויגן. קאַלעט האָט אַרויסגעוויזן אַזוי פיל אמתן אינטע-
 רעס צו זיין פריינטשאַפט מיט קריסטאָפּן, אַז ער האָט איר גענומען
 דערציילן די גאַנצע געשיכטע פון זייער פריינטשאַפט, און נישט דורכ-
 געלאָזן אַפילו די פריינטלעכע סיכסוכים, וואָס האָבן אים איצט אויס-
 געזען אינטערעסאַנט אָבער גלייכצייטיק פלעכערלעך און קליינלעך. אָט
 אַזוי האָט ער דערציילט קאַלעטן וועגן קריסטאָפּס קינסטלערישע פלע-
 גער און האָט איר אויך איבערגעגעבן עטלעכע שלעכטע מיינונגען
 זיינע וועגן פראַנקרייך און פראַנצויזן. אָט די אַלע זאַכן האָבן איינגע-
 לעך נישט פאַרמאָגט קיין גרויסע באַדייטונג. אָבער קאַלעט האָט זיך
 צוגעאייילט צו פאַרשפרייטן די דאָזיקע קלאַנגען און צוצוגעבן אַן
 אייגענע באַפאַרונג, ווי איר שטייגער. זי האָט עס געטון צוליב אַ
 פאַרבאָרגענער שנאה צו קריסטאָפּן און פרי איר דערציילונג זאָל אויס-
 קומען שאַרפער. דער ערשטער, פאַר וועלכן זי האָט זיך אַראָפּגערעדט
 פון האַרבן, איז געווען, נאַטירלעך, לויטען לעווי קער, וואָס האָט נישט
 געהאַט קיין שום סיבה זיי צו באַהאַלטן. נאַטירלעך, האָבן זיך די
 קלאַנגען פאַרשפרייט אומעטום און יעדערער האָט צוגעגעבן אַן אייגן
 וואָרט. אויף אַזאַן אופן האָט מען גענומען קוקן אויף אַליווערן ווי
 אויף אַ קרבן און באַצויגן זיך צו אים מיט איראַנישן, אַ ביסל באַ-
 ליידיקנדיקן מיטלייד. דאָלט זיך, אַז די גאַנצע מעשה האָט נישט גע-
 דאַרפט אַרויסווייזן קיין באַזונדערן אינטערעס, ווייל די דאָזיקע צוויי
 מענטשן זענען געווען לחלוטין אומבאַקאַנט; אָבער אַ פאַריזער אינטע-
 רעסירט זיך אייביק מיט זאַכן, וואָס זענען אים נישט נוגע. אָט אַזוי
 האָט קריסטאָפּ אַליין אַ געוויסן טאָג געהערט פון מאַדאַם רוסען די
 דאָזיקע סודות. ווען זיי האָבן זיך געטראַפּן אויף אַ קאַנצערט, האָט זי
 אים געפרעגט, צי איז אמת, אַז ער האָט זיך געקריגט מיטן אַרעמען
 זשאַנען. זי האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף זיין אַרבעט און געגעבן אַן-
 צוהערן פאַרשיידענע פרטים, וואָס קריסטאָפּ האָט געמיינט, אַז נאָר ער
 און אַליווער ווייסן עס. און ווען ער האָט זי געפרעגט, פון וואַנעט
 זי ווייס די דאָזיקע פרטים, האָט זי געזאָגט, אַז זי האָט זיי געהערט
 פון לויטען לעווי קער, וועלכער האָט זיי געהערט פון אַליווערן אַליין.
 די דאָזיקע ידיעה האָט אים געטראַפּן ווי אַ דונער, אין זיין אויפּרע-
 גונג, וואָס האָט נישט געוואָסט פון קריטיק, האָט ער לחלוטין נישט

געצווייפלט אין דער דאזיקער ידיעה. ער האָט געוואסט נאָך איין זאָך זיינע סודות, וואָס ער האָט פאַרטרויט אַליוויערן, זענען דורך אים אַרויסגעטראָגן געוואָרן און איבערגעגעבן אין די הענט פון לויסען לעווי קער. ער האָט נישט געקאָנט בלייבן אויפן קאָנצערט און תיכף אַרויס פון זאָל. אַרום אים איז געווען אַ פוסטער הלל, נאַכט. ער איז שיר נישט צעטרעטן געוואָרן אין גאַס. ער האָט זיך אָן אויפהער איבערגעזחזרט: „מיין פריינט האָט מיך פאַראַטן!“

אַליוויער איז געווען ביי קאָלעט. קריסטאָף האָט פאַרמאַכט די טיר אויפן שליסל, כדי אַליוויער זאָל קומענדיק אַהיים נישט קאָנען מיט אים שמועסן, ווי שטענדיק. אין באמת אין אַ צייט אַרום האָט ער געהערט זיינע טריט, ווי ער באַמיט זיך צו עפענען די טיר און פליסטערט אים דורכן שלאָס „אַ גוטע נאַכט“. ער האָט זיך נישט גערירט פון אָרט. ער איז געבליבן זיצן אין דער פינסטער אויפן בעט, מיטן קאָפּ צווישן די הענט און גערעדט צו זיך: „מיין פריינט האָט מיך פאַראַטן!“ אַט אַזוי איז ער געבליבן זיצן ביז שפעט אין דער נאַכט. ערשט דעמאָלט האָט ער דערפילט ווי שטאַרק ער האָט ליב אַליוויערן; ער איז נישט געווען ביז, וואָס ער האָט אים פאַראַטן. נאָר ער האָט געליטן דערפון. דער מענטש, וועלכען מען האָט ליב האָט אַלע רעכט בנוגע דיר, אַפילו דאָס רעכט דיך נישט ליב צו האָבן; דו קאָנסט נישט זיין ביז אויף אים, נאָר אויף זיך אַליין, וואָס דו ביסט נישט ראוי געליבט צו זיין און דו ווערסט פאַרלאָזן. און דאָס איז אַ שרעקלעכער צער, וואָס נעמט אָפּ דעם חשק צו לעבן.

צומאָרגנס אינדערפרי, ווען ער האָט געזען אַליוויערן, האָט ער אים גאַרנישט געזאָגט. ס'איז אים אַזוי שווער געווען צו מאַכן אים פאַרוורפן — צו באַשולדיקן אים, וואָס ער האָט מיסברויכט מיט זיין צוטרוי, וואָס ער האָט אויסגעגעבן זיינע סודות צו די שונאים, — אַז ער האָט גאַרנישט געזאָגט. אָבער זיין פנים האָט עס אויסגעגעבן: עס האָט אויסגעדרוקט האַס און קאַלטקייט. אַליוויער איז געווען איבעראַשט. ער האָט נישט אָנגעהויבן צו פאַרשטיין. ער האָט אים שעמעוודיק גענומען אויספרעגן וואָס פאַראַ טענות קריסטאָף האָט צו אים. קריסטאָף האָט זיך גראָב אויסגעדרייט נישט ענטפערנדיק קיין וואָרט. אַליוויער האָט זיך באַליידיקט. אַנטשוויגן געוואָרן און שטיי אַראָפּגעשלונגען זיין צער. זיי האָבן מער דעם טאָג נישט גערעדט.

ווען אַליוויער טוט אים אָן נאָך אַ שטאַרקערן ווייטיק, וואָס
קריסטאָף גאַרנישט געטון זיך אין אים נוקם צו זיין, אָדער אַפילו
זיך פֿון אים צו פֿאַרטיידיקן. אַליוויער איז געווען ביי אים הייליק.
ער האָט געפילט אַ באַדערפעניש אויסצולאָזן צו עמעצן זיין בעס, און
אַזוי ווי ער האָט אים נישט געקאָנט אויסלאָזן צו אַליוויערן, האָט ער
זיין גאַנץ שווער געמיט אויסגעלאָזט צו לוסיען לעוויקער. אין זיין
האַסטיקער נייגונג אַרויסצוטראַגן אָן אומגערעכטן אורטייל, האָט קרי-
סטאָף אַרויפגעוואָרפֿן אויף לעווי קערן די גאַנצע אחריות פֿון אַל-
וויערס פֿאַרברעך. דערצו האָט ער געליטן פֿון אומדערטרעגלעכער
קנאה, וואָס אַזאַ מענטש האָט ביי אים אַוועקגערויבט די ליבע פֿון
זיין פֿריינט, פֿונקט ווי ער האָט אַמאָל צוגערויבט ביי אים די פֿריינט-
שאַפט פֿון קאָדעט טטעוואָן. און כדי זיין פֿאַרצווייפלונג זאָלן דערגיין
ביז דער העכסטער מדרגה האָט ער פֿונקט דעם טאָג געזען לוסיען-
לעווי קערס אָן אַרטיקל וועגן דער פֿאַרשטעלונג פֿון פֿידעליאָ. ער
האַט מיט הוזק גערעדט וועגן בעטהאַווענען און אָפּגעלאַכט פֿון זיין
העלדין, וואָס איז ווערט דעם פֿריז פֿאַר איר צניעות. קריסטאָף האָט
בעסער ווי אַנדערע געזען דאָס לעכערלעכע פֿון דער פֿאַרשטעלונג
און עטלעכע פעלערן פֿון דער מוזיק. ער האָט אויך נישט געהאַט
קיין איבעריקן יראת הכבוד צו באַרימטע קינסטלער, נאָר ער האָט
זיך נישט פֿאַרמאָסטן אַראָפּצובויגן אַדאָ צו זיך און צו דער אייגענער
לאָגיק, ווי עס טוען די פֿראַנצויזן. ער האָט געהערט צו די מענטשן,
וואָס זענען מסוגל צו זען ביי די באַליבטע מענטשן פעלערן, נאָר
אַנדערע ערליבן זיי דאָס נישט צו טון. אמט, עפעס אַנדערש איה,
צו קריטיקירן אַ גרויסן קינסטלער, אַפילו אויף אַ שאַרפֿן אופן, ווי
קריסטאָף האָט עס געטון צוליב זיין באַגייסטערטן גלויבן אין דער
קונסט און (אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדרוקן) צוליב פֿאַנאַטישער
ליבע צום כּווד פֿונם קינסטלער, אַ ליבע, וואָס פֿאַרטראַגט נישט קיין
פשרות; און עפעס אַנדערש איה, ווי לוסיען לעווי קער האָט עס גע-
טון, צו הנפענען די נידעריקע אינסטינקטן פֿון המון און אַרויסצורופֿן
געלעכטער אויף דער גאַלעריע אויפֿן חשבון פֿון אַ גרויסן קינסטלער.
און אויסער דעם, אויב קריסטאָף איז אַפילו געווען אַבסאָלוט פֿריי
אין זיינע מיינונגען, איז דאָך שטענדיק געווען אַ באַשטימטע מוזיק,
וואָס איז געווען פֿאַר אים הייליק און וואָס קיינער האָט זי נישט גע-
אַרט אָנרירן. דאָס איז געווען יענע מוזיק וואָס איז פֿיל מער ווי

פשוטע מוזיק, וואָס שטראַמט פון אַ ריינער, גרויסער, ווייטעטיקער
 נשמה — אַ קוואַל פון טרייסט, כוח און האַפנונג. בעטהאָוענס שאַפונג
 האָט געהערט צו דעם דאָזיקן מין מוזיק. ווען ער האָט געזען, אַז
 עפעס אַ מנוול באַליידיקט זי, איז ער אַרויס פון די פליס. דאָס איז
 נישט געווען קיין קינסטלערישע פראַגע, נאָר אַ פראַגע פון ערע. פון
 אַלץ, וואָס גיט דעם לעבן אַ געוויסן ווערט — ליבע, העלדישקייט,
 באַגייסטערטע צדקה, גוטסקייט, אָפּפּערוויליקייט, — אַלץ איז דאָ באַ-
 ליידיקט געוואָרן. אום גאָטעס ווילן! מען האָט זיך דאָ נישט געקאָנט
 וואַקלען. מען האָט נישט געקאָנט ערלויבן, אַז עמעצער זאָל דאָס אָ-
 ריין, ווי מען וואַקלעט זיך נישט דעמאָלט, בעת עמעץ באַליידיקט די
 פרוי, וואָס דו ליבסט: דאָ האָט מען געמוזט נאָר האַסן און דערהרגע-
 גען... בפּיט ווען דער באַליידיקטער איז קריסטאָפּן געווען פּיאַס
 אין נבוהדיק.

און צופעליק האָבן זיך אָט די ביידע מענטשן געטראַפּן אויב
 אויף אויב. פרי נישט צו בלייבן אַליין מיט אַליווערן, איז קריסטאָפּ
 נישט לויט זיין שטייגער, אַוועק אין אָונט צו די רוסענס, וווּ מען
 האָט געבעטן ער זאָל שפּילן. ער האָט עס געטון אָן חשק און דאָך
 איז ער אין אַ וויילע אַרום פאַרזונקען געוואָרן אין דער מוזיק; און
 אָט, ווען ער האָט אויפגעהויבן דעם פליק, האָט ער עטלעכע טריט
 פון זיך, דערזען לויטען-לעווי קערן, וואָס האָט אים איראַניש אָנגע-
 קוקט. ער האָט איבערגעריסן אין מיטן שפּילן, איז אויפגעשטאַנען און
 אויסגעדייט זיך צום פּיאַנינאָ מיטן רוקן. ס'איז אַנטשטאַנען אַ שווע-
 רע שטילקייט. מאַדאָם רוסען איז געווען איבעראַשט. זי איז צוגע-
 גאַנגען פאַרויכטיק — זי איז נישט געווען זיכער, צי איז די מוזיק
 געענדיקט אָדער נישט — און מיט אַ געמאַכטן שמייכל געפרעגט
 קריסטאָפּן:

— איר שפּילט נישט ווייטער, הער קראַפט?

— כּי האָב געענדיקט, — האָט ער טרוקן געענטפּערט.

ווי נאָר ער האָט אַרויסגעזאָגט די ווערטער, האָט ער באַלד דער-
 פּילט, אַז דאָס איז געווען זייער נישט טאַקטיש. נאָר אַנשטאָט זיך
 צו באַהערשן, האָט ער זיך נאָך מער אויפגערעגט. נישט לענגדיק
 קיין אַכט אויף דער איראַנישער נייגעריקייט פון דעם עולם, האָט ער
 זיך געזעצט אין אַ ווינקל פון סאַלאָן, פון וואַנען ער האָט געקאָנט
 גענוי באַטראַכטן לויטען-לעווי קערן. זיין שכל, אָן אַלטער גענעראַל,

מיט אַ ראָזן פאַרשאַפּענעם פנים און העל בלויע אויגן מיט אַ קינ-
דערשן אויסדרוק, האָט געהאַלטן פאַר זיין חוב אים צו זאָגן אַ פאַר-
קאַמפּלימענטן בנוגע דער אַריגינאַליטעט פון זיין ווערק. קריסטאָף
האַט זיך לאַנגווייליק און קאַלט פאַרנויגט און אַרויסגעברומט אַ פאַר-
אומקלאַרע ווערטער, יענער האָט ווייטער גערעדט זייער העפלעך מיט
זיין מילד שמייכלעלע, וואָס האָט גאַרנישט אויסגעדרוקט. ער האָט גע-
בעטן קריסטאָפּן, ער זאָל צווי גוט זיין און אים געבן צו פאַרשטיין,
ווי צווי ער קאָן שפּילן צווי פיל מוזיק אויף אויסנווייניק. קריסטאָף
האַט זיך אומגעדולדיק געדרייט אויף זיין שטול און געפרעגט ביי
זיך, — צי וואָלט נישט פּדאי געווען מיט איין זעץ אַראָפּצושליידערן
דעם דאָזיקן אַלטן תּם פון דער קאַנאַפּע. ער האָט געוואָלט הערן,
וואָס לוסיען לעווי קער רעדט דאָרטן; ער האָט געזוכט אַן אויסרייד
זיך אַ וואָרף צו טון אויף אים. זינט עטלעכע מינוט האָט ער געפּילט,
אַז אָט וועט ער באַלד אָפּטון עפעס אַ נאַרישקייט, וואָס קיין זאָך אין
דער וועלט קאָן אים דערפון נישט אָפהאַלטן. לוסיען לעווי קער האָט
מיט זיין פאַלשער שטים געגעבן צו פאַרשטיין אַ קרייז דאַמען די
פּרענער פון גרויסע קינסטלער און זייערע פאַרבאַרגנסטע געדאַנקען.
אין אַ מינוט פון שטילקייט האָט קריסטאָף געהערט, אַז ער מאַכט
מיאוסע אַנצהערענישן וועגן דער פּריינטשאַפּט צווישן וואַנגערן און
דעם קעניג לודוויג.

— גענוג! — האָט קריסטאָף אַ געשריי געטון און געגעבן אַ
קלאַפּ מיטן פּויסט אין טיש.
אַלע האָבן זיך אויסגעדרייט צו אים פאַרווונדערט. לוסיען לעווי
קער האָט באַגעגנט קריסטאָפּס בליק. ער איז בלייב געוואָרן און
געפרעגט:

— איר רעדט צו מיר?

— צו דיר, הונט! — האָט קריסטאָף געענטפּערט און איז אויפֿ-
געשפרונגען פון אָרט. — דו וועסט באַשמוצן דעם גרעסטן גאון פון
דער וועלט? אַרויס פון דאַנען, אויסוואַרף, אויב נישט — וואָרף איך
דיך אַרויס דורכן פענסטער.
קריסטאָף האָט זיך אַ לאַז געטון צו אים. די פּרויען זענען זיך
מיט געשרייען צעלאָפּן אויף אַלע זייטן. ס'איז געוואָרן אַ מהומה.
מ'האַט באַלד אַרומגערינגלט קריסטאָפּן. לוסיען לעווי קער האָט זיך
אויסגעשטעלט, דערנאָך האָט ער זיך ווידער געזעצט אין זיין גרינג-

שעצנדיקער פאָזע. ער האָט שטיל צוגערופן דעם דינער, וואָס איז פאַרבייגעגאַנגען, געגעבן אים אַ ווייזט-קאַרטע און ווייטער גערעדט. ווי ס'וואָלט גאָרנישט געשען; נאָר זיינע ברעמען האָבן נערוועיש געציטערט און זיינע אויגן האָבן געוואָרפן שאַרפע קרומע בליקן אויף די אַרומיקע מענטשן. רוסען האָט זיך געשטעלט פאַר קריסטאָפּן, אָנ-געכאַפט אים פאַר די לאַצן און געשטויסן אים צו דער טיר. קריסטאָפּ איז געווען אויפגערגוט און באַרשעמט. ער איז געשטאַנען מיט אַ געבויגענעם קאַפּ און געווען פאַר זיך דעם ברייטן גאַרט פון דעם ווייטן העמד מיט די גלאַנציקע ברייליאַנטענע קנעפּלעך. אויפן פּנים האָט ער געמילט דעם אַטעם פון דעם פייכיקן רוסען.

— אַזוי, מיין טייערער, אַזוי גאָר! — האָט דוסען געזאָגט. — וואָס איז מיט אייך געשען, וואָס זאָל עס באַדייטן? באַהערשט זיך, צום טייוול! איר פאַרגעסט, ווי איר געפינט זיך. איר זענט פון זיך נען אַראָפּ.

— זאָל מיך דער טייוול נעמען, אויב מיין פוס וועט נאָך אַמאָל אייער שוועל איבערטרעטן. — האָט קריסטאָפּ געזאָגט. ער האָט זיך באַפרייט פון זיינע הענט און איז געגאַנגען צו דער טיר. מ'האָט פאַרויכטיק געמאַכט פאַר אים אַ וועג. אין פּאָדערצימער האָט מען אים דערלאַנגט אַ טאַץ אויף וועלכער ס'איז געלעגן די ווייזט-קאַרטע פון לוסיען לעווי קער. ער האָט זי גענומען אין האַנט און אַליין נישט וויסנדיק וואָס ער טוט, איבערגעלייענט די קאַרטע אויפן קול. דערנאָך האָט ער פּלוצלינג גענומען זוכן אין די קעשע-נעס, אַטעמדיק שווער פון כּעס. ער האָט אַרויסגעשלעפּט פאַרשידענע זאַכן, ביז ס'איז אים געלונגען לסוף צו געפינען עטלעכע צעקנייטש-טע, שמוציקע קאַרטן.

— אַט האַכט! — האָט ער אויסגעשריגן און אַ וואָרף געטון זיי אויף דער טאַץ אַזוי שטאַרק, אַז איינע איז אַראָפּגעפאַלן אויף דער ערד. דערנאָך איז ער אַרויס.

אַליוויער האָט גאָרנישט געוויסט פון דער גאַנצער געשעעניש. קריסטאָפּ האָט גענומען עטלעכע פרעמדע מענטשן אַלס סעקונדאַנטן.

דעם מוזיקקריטיקער טעאָפּיל גוּשאַר און איינעם אַ דייטש, דעם
 דאָקטאָר באַרט, אַ פּריוואַט-דאָצענט פּון דער שווייצאַרישער אוניווער-
 זיטעט, מיט וועלכן ער האָט זיך איינמאַל באַקאַנט אין אַ רעסטאָראַן.
 קיין איבעריקע סימפּאַטיע האָט ער צו אים נישט געפּילט, נאָר זיי
 האָבן ביידע גערן געשמועסט וועגן זייער פּאָטערלאַנד. זיי האָבן זיך
 פאַרשטענדיקט מיט די עדות פּון לוסיען לעווי קער און אויסגעקליבן
 רעוואָלוציערן. קריסטאָף האָט זיך נישט באַנוצט מיט קיין שום געווער.
 גוּשאַר האָט אים געזאָגט, אַז ס'וואָלט נישט אויסגעמאַכט צו גיין
 מיט אים אין שייס-הויז, פּדי זיך אַ ביסל איינצואיבן. אָבער קריסטאָף
 האָט אָפּגעזאָגט, און וואַרטנדיק אויפן מאַרגנדיקן טאָג האָט ער זיך
 געזעצט אַרבעטן.

ער איז געווען צערודערט. אין זיך האָט ער, ווי דורך אַ שרעק-
 חלום געהערט דעם גערויש פּון אַן אומקלאָרן געדאַנק... דאָס איז
 געווען נישט אָנגענעם. יא, נישט אָנגענעם... וואָס? — יא! דער דאָ-
 זיקער דועל. מאַרגן... אַ נאַרישקייט... די קויל טרעפט קיינמאָל נישט
 אין ציל.. און דאָך איז עס מעגלעך... נו? און וועט זיין דערנאָך?...
 דערנאָך... דערנאָך... איין דריק מיטן פינגער איז גענוג, די דאָזיקע
 בהמה זאָל מאַכן מיט מיר אַ סוף... צום טייוול! יא, מאַרגן, איבער-
 מאַרגן וועל איך שוין אפשר ליגן אין דער פאַרזער ערד... מילא,
 דאָ צי דאָרטן — וואָס איז די נפּקא מינא? אַ! צי שרעק איך זיך? —
 גיין, נאָר ס'איז אַ נאַרישקייט צו פּטערן צוליב עפעס אַ שטותעריי
 די גאַנצע געדאַנקען-וועלט, וואָס איך פיל אין זיך... צום טייוול מיט
 די היינטיקע פאַרמען פּון קאַמף! מען זאָגט, אַז ביידע צדדים האָבן
 די זעלביקע שאַנסן. אַ שיינע גלייכקייט! וואָס גיט דעם לעבן פּון
 אַ מבוול דעם זעלבן ווערט ווי מיר! פאַרוואָס לאָזט מען אונז נישט
 שלאָגן זיך מיט פּויסטן און מיט שטעקנט? דאָס וואָלט געווען אַ מחיה!
 אָבער אַזא קאַלטער שאַס! נאַטירלעך, ער קאָן שיסן, און איך האָב
 קיינמאָל נישט געהאַלטן קיין רעוואָלוציער אין האַנט! זיי זענען גע-
 רעכט... איך דאַרף זיך אויסלערנען... אויב נישט וועט ער מיך דער-
 הרגענען! גיין, איך מוז אים הרגענען!

ער איז אַוועק אין שייס-הויז, וואָס איז געווען נישט ווייט פּון
 זיין שטוב. ער האָט פאַרלאָנגט געווער און געבעטן מיזאָל אים וויין,
 ווי מען דאַרף עס האַלטן. ביים ערשטן שאַס האָט ער שיר נישט
 דערהרגעט דעם לערער. ער האָט געשאַסן נאָך אַמאָל און אַ דריט

מאָל און ס'איז נישט געגאַנגען. ער איז געוואָרן אומגעדולדיק, נאָר ס'איז געגאַנגען נאָך ערגער. אַרומ אים זענען געשטאַנען יונגעלייט און געלאַכט. ער האָט אויף זי קיין אַכט נישט געלעגט. ער האָט זיך איינגעשפּאַרט מיט אַ דייטשער עקשנות און זיך באַצויגן גלייכ-גילטיק צו אַלע חכמות. ער האָט אַזוי פעסט באַשלאָסן צו טרעפן אין ציה, אַז דער עולם האָט ביסלעכווייז זיך גענומען פאַראינטערעסירן מיט זיין אומגעשיקטער געדולדיקייט. איינער פון די צוקוקער האָט אים גענומען ווייזן, ער, וואָס איז בטבע געווען אַ היציקער. האָט אַלץ געפּאָלגט מיט דער הכנעה פון אַ קינד. ער האָט זיך געראַנגלט מיט די נערוון וואָס האָבן געמאַכט ציטערן זיין האַנט. ער האָט זיך אויסגעגלייכט און איינגעזשמורעט די אויגן. איבער זיינע באַקן האָט גערונען דער שווייס, נאָר ער האָט קיין וואָרט נישט גערעדט. פון צייט צו צייט האָט אים אַנגעכאַפט אַ פעס. דערנאָך האָט ער ווידער געשאָסן. אַט אַזוי האָט ער זיך געמאַטערט צוויי שעה. אין צוויי שעה אַרום האָט ער זיך אויסגעלערנט טרעפן אין ציה. נישטאָ קיין אינ-טערעסאַנטערע זאַך, ווי דער דאָזיקער ווילן, וואָס האָט באַהערשט דעם צעבונטעוועטן, שווער-באוועגלעכן גוף. ער האָט ביי אַלעמען אַרויסגערופן יראת הכבוד. די, וואָס האָבן אים פריער אויסגלאַכט זענען טיילווייז אַוועקגעגאַנגען און טייל האָבן געשוויגן און נישט געקאַנט פועלן ביי זיך אַוועקצוגיין. ווען קריסטאָף איז אַוועק, האָבן זיי זיך מיט אים פריינטלעך געזעגנט.

אין שטוב האָט ער געטראָפן דעם גוטן מוש, וואָס האָט גע-וואָרט אויף אים שטאַרק פאַרזאָרגט. ער האָט זיך דערוואַסט וועגן דער געשיכטע און איז געקומען צוליפן. ער האָט געוואָלט וויסן די סיבה פון דעם סיכסוך. און הגם קריסטאָף האָט פאַרהוילן אַ סך פרטים, כדי נישט צו באַשולדיקן אַליווערן, האָט מוש סוף כל סוף אַלץ פאַרשטאַנען. ווי אַ מענטש מיט אַ רויקער נאַטור, וואָס האָט גע-קענט ביידע פריינט, האָט ער נישט געצווייפלט, אַז אַליווער איז אומשולדיק. ער האָט אויסגעפאַרשט די גאַנצע זאַך און איז לייכלט דערגאַנגען, אַז די גאַנצע מעשה שטאַמט פון קאַלעסט און לעווי קערס פלוידעריי. ער האָט באלד געבראַכט די נייעס קריסטאָפן. ער האָט געמיינט, אַז דערמיט וועט ער אים אָפהאַלטן פון דעם דועל. נאָר פאַרקערט: קריסטאָף איז געווען אויסער זיך פון פעס, ווען ער האָט זיך דערוואַסט אַז צוליב לעווי קערן האָט ער באַשולדיקט זיין

פריינט אין פארעט. כדי פטור צו ווערן פון מושן, וואָס האָט אים פארשווירן נישט צו גיין צום דועל, האָט ער אים אַלץ צוגעזאָגט. אָבער זיין באַשלוס איז געווען אַ פעסטער. איצט איז ער פריילעך געוואָרן. איצט איז ער זיך געגאנגען שלאָגן נישט פאַר זיך נאָר פאַר אַליווערס וועגן.

בעת די קאַרעטע איז געפאָרן דורכן וואַלד, האָט פּלוצלינג צו-געצויגן קריסטאָפּס אויפּמערקזאַמקייט אַ באַמערקונג פון איינעם פון זיינע עדות. ער האָט זיך באַמיט אַרויסצוליינען פון זיינע געדאַנקען, און ס'איז אים קלאָר געוואָרן, אַז זיי באַציען זיך צו אים מיט דער גרעסטער גלייכגילטיקייט. דער פּראָפעכאָר באַרט האָט באַרעכנט, ווען דער דועל וועט פאַרקומען, ווייל ער האָט קיין צייט נישט געהאַט: ער האָט געדאַרפט דעם טאָג ענדיקן אַ געוויסע אַרבעט, וואָס ער האָט אָנגעהויבן אַרום די פּת-ב-ידן פון דער נאַציאָנאַל-ביבליאָטעק. פון אַלע דריי סעקונדאַנטן האָט ער זיך צום שטאַרקסטן אינטערעסירט מיטן אויסגאַנג פון דועל, אָבער נאָר צוליב דייטשער אייגנלייב. גו-זשאַר האָט זיך נישט אינטערעסירט נישט מיט קריסטאָפּס, נישט מיטן צווייטן דייטש, און האָט גערעדט וועגן באַנאַלע ענינים פון דער גע-שלעכטס-פּיזיאָלאָגיע מיטן דאָקטאָר זשוליען. דאָס איז געווען אַ יונגער דאָקטאָר פון טולוז, קריסטאָפּס אַ שכן אין זיין אַלטער דירה, וואָס פלעגט קומען אַמאָל באָרגן ביי קריסטאָפּס אַ ספּירט-מאַשינקע, אַ שי-רעם, אַ טעפעלע, וואָס ער פלעגט אָפּטמאָל אומקערן צעבראַכענע. דערפאַר פלעגט ער אים געבן אומזיסטע עצות, געפרוּווט אויף אים די ווירקונג פון זיינע רפואות און געלאַכט פון קריסטאָפּס נאַיווקייט. אונטער דער מאַסקע פון גלייכגילטיקייט פונם דאָזיקן קאַסטיליאַנער הידאָלאָג האָט געדרימלט אַן אייביקע איראַניע. ער האָט זיך זייער געפרייט מיטן פאַקט, וואָס איז אים אויסגעקומען אינגאַנצן פרעמד, און ער האָט זיך לכתחילה געפרייט מיט קריסטאָפּס אומגעשיקטקייט. ער האָט געהאַלטן, אַז ס'איז זייער פיין זיך דורכצופאָרן אין וואַלד אויפן חשבון פון הער קראַפט. דער דאָזיקער געדאַנק איז קלאָר גע-וואָרן ביי אַלע דריי סעקונדאַנטן: זיי האָבן אין דעם איינגעזען אַ

מין שפאציר פאר הנאה וועגן וואָס קאָסט קיין געלט נישט. קיין איינער האָט קיין אַכט נישט געלעגט אויפן דועל. מיט אמתער רוי־קיט זענען זיי גרייט געווען אויף יעדן מין אויסגאַנג.

זיי זענען פרי אָנגעקומען צום באַשטימטן אָרט. יענע זענען נאָך נישט געווען. זיי זענען אַריין אין אַ קליינעם שניק אין וואַלד. דאָס איז געווען נישט קיין איבעריק ריינער פאַרווילונגס-אָרט, וווּ די פאַריזער זענען געקומען וואָשן זייער פּבוד, בעת די פּלעקן זע־נען געוואָרן שטאַרק קענטיק. די פּלויטן זענען געווען באַדעקט מיט צעפּליטע ריוון. אין שאָטן פון די גרויסע בראַנד-פאַרביקע בוימער זענען געשטאַנען טישלעך. ביי איינעם זענען געזעסן דריי וועלאָסין פעדיסטן, אַ געמאַלעוועטע דאַמע אין הויזן און שוואַרצע זאָקן און צוויי מענער אין פּלאַנעל-העמדער, וואָס זענען געווען אָפּגעפּליאַקע־וועט פון דער היץ. די מענטשן האָבן פון צייט צו צייט אַרויסגעלאָזן מאַדנע קלאַנגען, ווי זיי וואָלטן שוין פאַרגעסן צו רעדן אויף אַ מענטשלעכער שפּראַך.

די נייע קאַרעטע האָט אָנגעמאַכט אַ גרויסן טומל. גוזשאר, וואָס האָט שוין פון לאַנג געקענט די שטוב און די מענטשן, האָט צו וויסן געגעבן, אַז ער וועט שוין אלץ באַזאָרגן. באַרט האָט אַרייַנגעשלעפּט קריסטאָפּן אין דער אַלטאַנע און באַשטעלט ביר. די לופט איז געווען זייער וואַרעם און פול מיט דער זשומעריי פון די פּליגן. קריסטאָפּ האָט פאַרגעסן, צו וואָס ער איז אַהער געקומען. באַרט האָט אויסגעליידיקט דאָס פּלעשל און אין אַ וויילע אַרום, נאָך אַ קורצן שטיל־שוויגן, געזאָגט:

— איך ווייס שוין, וואָס צו טון.

ער האָט אויסגעטרונקען און צוגעגעבן:

— כ'האָב נאָך צייט: שפּעטער וועל איך צופּאָרן צום ווערסאַל. ס'האָט זיך געלאָזט הערן גוזשארס שטים, ווי ער אונטערהאַנדלט מיטן באַלעבאַס וועגן פּרייז פונם פּלאַץ, וווּ ס'האָט געדאַרפט פּאָרק־מען דער דועל. זשוליען האָט נישט געבטלט. פאַרבייגייענדיק די וועלאָסיפעדיסטן, האָט ער אויסגעדריקט זיין תּהפּעלות פאַר די באַר־וועסע פּיס פון דער פּרוי; נאָכדעם איז אַראָפּ אַ מבוּל פון מיאוסע זידלערייען, אויף וועלכע זשוליען האָט אָפּגעענטפּערט. באַרט האָט אין דער שטיל געזאָגט:

— די פראנצויזן זענען מנוולים. ברודער, איך טרינק פאר דיין נצחון.

ער האָט אַ קלאַפּ געטון זיין גלעזל אָן קריסטאָפּס גלאָז. קריסטאָפּ איז געווען ווי אַין חלום. שטיקלעך מזויק האָבן אים געשוועבט אין קאָפּ צוזאַמען מיט דער זשומעריי פון די פליגן. ער האָט געוואָלט שלאַפּן.

די רעדער פון אַ צווייטער קארעטע האָבן זיך געקייקלט איבערן וואָלד-וועג. קריסטאָפּ האָט געזען דאָס בלייכע פנים פון לוסיען לעווי קער, וואָס האָט, ווי זיין שטייגער, געשמייכלט; ער איז ווי-דער געוואָרן אויפגעבראַכט. קריסטאָפּ איז אויפגעשטאַנען און באַרט נאָך אים.

לעווי-קער, אין אַ האַלזטוך, איז געווען אָנגעטון זייער עלעגאַנט, אין קעגנזאַץ צו דער אָפּגעלאָזנקייט פון זיין קעגנער. נאָך אים איז אַראָפּ דער גראַף בלאָך, באַרימט פון זיינע ליבעס, אַ געמיש פון אַלע פאַרזעענישן, אולטראַ-ראַיאַליסטישע פּאָליטישע מיינונגען און ערפאַלג אין ספּאָרט; — נאָך אים לעָאָן מואיי, אַ פראַנט פון דער לעצטער מאַדע, וואָס איז דורך דער ליטעראַטור געוואָרן אַ דעפּוטאַט אין פאַר-לאַמענט און אַ דאַנק זיין יאָגעניש נאָך פּאָליטישן כבוד — אַ שריי-בער; אַ יונגער, ראַזירטער, מיט אַ פליך, מיט אַ מאַגער, טונקל פנים, אַ לאַנגער נאָז, אַרויסשטאַרצנדיקע אויגן און אַ קעפל, ווי אַ פויגלשער שאַרבן; — לסוף איז אַראָפּ דער דאָקטאָר עמאַנועל, אַ טיפּ פון אַ זייער קלוגן, ליבנסווירדיקן און קאַלטן סעמיט, אַ מיטגליד פון דער מעדיצין-אַקאַדעמיע, אַ דירעקטאָר פון אַ שפיטאַל, באַרימט מיט זיינע וויסנשאַפּטלעכע ווערק און פּראָפּעסיאָנעלן סקעפטיציזם; ער פלעגט מיט איראַנישן רחמנות אויסהערן די טענות פון די קראַנקע און גישט טון קיין האַנט אין קאַלט וואַסער, זיי מיט עפעס צו העלפּן.

די ניי-אַנגעקומענע האָבן באַגריסט די אָנוועזנדע זייער העפלעך. קריסטאָפּ האָט קוים געענטפערט; ער איז געווען צנטוישט אין זיינע סעקונדאַנטן, וואָס זענען אַרומגעלאָפּן אַרום לוסיען לעווי-קערן, ווי פאַרסטע מיין. זשוליען האָט געקענט עמאַנועלן און גושאַר מואיי. זיי האָבן זיך דערנענטערט, שמייכלענדיק און מיט חניפה. מואיי האָט זיי אויפגענומען מיט קאַלטער העפלעכקייט און עמאַנועל — מיט אי-דאָנישער פרייהייט. וואָס שייך דעם גראַף בלאָך, וואָס איז געבליבן ביי לעווי-קערן, — האָט ער מיט אַ פלינקן בליק באַטראַכט די בגדים

און וועש פון יענעם צד און האָט אויסגעטוישט מיט זיין קינד עט
לעכע קורצע, שפּאַסיקע באַמערקונגען, נישט עפענענדיק פּמעט דאָס
מויל, — ביידע זענען געווען רויק און העפלעך.
לויטען לעווי-קער האָט געוואָרט גאַנץ ברייטלעך אויפן צייכן
פון גראַף בלאַך, וואָס האָט אָנגעפירט מיטן דועל. ער האָט באַהאַנדלט
דעם דועל, ווי אַ פשוטע פּאַרמאַליטעט. הגם ער איז געווען אַן אויס-
געצייכנטער שיסער און גוט געקענט די אומגעשיקטקייט פון זיין
קעגנער, פונדעסטוועגן האָט ער נישט געהאַט בדעה צו טרעפן אין
קריסטאָפּן. אפילו ווען די עדות זאָלן נישט אַכטונג געבן אויפן דועל:
ער האָט געוואוסט, אַז ס'איז נישטאָ קיין גרעסערע נאַרישקייט, ווי
הרגענען זיין קעגנער, בעת ער האָט אַ סך בעסערע, זיכערערע וועגן
אים אָפצורוקן אין אַ זייט. אָבער קריסטאָף, וואָס האָט אויסגעטון זיין
וועסט און איז געבליבן שטיין מיט אַן אָפענעם העמד, ברייטן האַלד
און שטאַרקע פויסטן, האָט געוואָרט מיט אַ געבוירענעם קאַפּ, קוקנדיק
לעווי-קערן גלייך אין די אויגן אַריין און קאַנצענטרירנדיק זיין גאַנצע
ענערגיע; אויף זיין פנים איז געווען אָנגעצייכנט די תאוה צו מאַרד.
און דער גראַף בלאַך, וואָס האָט אים אויפּמערקזאַם באַטראַכט, האָט
זיך געקלערט: ווי גוט עס איז, וואָס די ציוויליזאַציע האָט פאַרקלע-
נערט בעת די דועלן די מעגלעכקייט פון אַ געפאַר.
נאָכדעם ווי מ'האַט אויסגעטוישט די ערשטע קיילן, נאַטירלעך
אַן שום רעזולטאַט, זענען די סעקונדאַנטן צוגעלאָפּן רעגולירן ביידע
צדדים. דאָס ערע-געפיל איז געווען באַפרידיקט. — אָבער קריסטאָף
האַט זיך נישט געקאָנט קיילן. ער איז געבליבן שטיין אויפן אָרט מיטן
רעוואָלווער אין האַנט און נישט געוואָלט גלויבן, אַז ס'איז שוין גע-
ענדיקט. ער האָט געוואָלט, אַז פונקט ווי נעכטן זאָלן די מענטשן
שיסן אין זיך אַזוי לאַנג, ביז איינער וועט טרעפן אין צייל. ווען גו-
זשאר האָט אים פאַרגלעגט צו דערלאַנגען די האַנט זיין קעגנער,
וואָס האָט שוין געמאַכט עטלעכע טריט פאַרויס, ווי אַ העלד מיט זיין
אייביקן שמייכל, — איז ער געוואָרן אש-להבה פון דער דאָזיקער קאָ-
מעדיע. ער האָט אַ וואָרף געטון דאָס געווער אויף דר'ערד, אָפגע-
שטופט גוזשאַרן און אָנגעפאַלן אויף לויטען לעווי קער. נאָר מיט גרויס
פי איז געלונגען אים אָפצוהאַלטן פונם געשלעג.
די סעקונדאַנטן האָבן זיך אַריינגעמישט, און לויטען לעווי קער
איז אַוועק. קריסטאָף האָט זיך אַרויסגעריסן; נישט לענגדיק קיין אַכט

אויף זייער געלעכטער און רופן, איז ער אוועק מיט גרויסע שפרייזן אין וואַלד. ער האָט גערעדט צו זיך און אויפגערעגט געמאַכט מיט די הענט. ער האָט אפילו נישט באַמערקט, אַז ער האָט געדאַזן אויף דער ערד זיין וועסט און זיין היטל. ער איז אַריין טיף אין וואַלד און געהערט, ווי די סעקונדאַנטן רופן אים מיט אַ געלעכטער; דער-נאָך זענען זיי מיד געוואָרן און אויפגעהערט אים צו רופן, ער האָט געהערט דעם רעש פון די רעדער, וואָס האָבן זיך דערווייטערט. ער איז געבליבן אַליין צווישן די שווייגנדיקע בוימער. זיין פעס האָט זיך איינגעשטימט. ער איז צוגעפאַלן צו דער ערד און זיך באַהאַלטן אין גראָז.

קורץ נאָכדעם איז אין שענק געקומען צולויפן מוש. פון אינ-דערפרי אָן האָט ער נאָכגעיאָגט קריסטאָפּן. מ'האָט אים געזאָגט, אַז זיין פריינט איז אין וואַלד. ער איז געגאַנגען אַהין אים זוכן, געלאַפּן איבער אַלע וועגלעך. גערופן אויף אַלערליי קולות, געגאַנגען צוריק, נאָר אומזיסט. נאָר פּלוצלינג האָט ער דערהערט זיין געזאַנג. ער איז נאָכגעגאַנגען נאָכן קול און האָט אים לִסוף געפונען אויף אַ קליינעם פּליין; קריסטאָפּ האָט זיך געקייקלט אויפן גראָז, ווי אַ יונג קאַלב. ווען ער האָט דערזען מוש, האָט ער פּריילעך אויסגעשריגן, גערופן אים „מיין אַלטער מולך“, און דערציילט אים, אַז ער האָט געטראַפּן אין זיין קעגער און אים דורכגעלעכערט, ווי אַ זיפ. ער האָט אים געצווונגען זיך צו וואַלדערן צוזאַמען מיט אים און געשטויסן אים אין זייט. דער נאָיווער, אומגעשיקטער מוש האָט זיך געשפּילט כמעט ווי ער. זיי האָבן זיך אַרומגענומען אומגעקערט אין שענק און אַריין אין אַ צוג קיין פּאַריז.

אַליוויער האָט גאַרנישט געוואָסט. קריסטאָפּס האַרציקייט האָט אים איבעראַשט: ער האָט נישט אָנגעהויבן צו פאַרשטיין אָט די ענדערונ-גען אין קריסטאָפּס געפילן. ערשט צומאָרגנס האָט ער זיך דערוואָסט פון די צייטונגען, אַז קריסטאָפּ האָט געהאַט אַ דועל. ער איז שיר נישט קראַנק געוואָרן דערפון, וואָס קריסטאָפּ איז געווען אין אַזע געפאַר. ער האָט געוואָלט וויסן די סיבה פונם דועל. קריסטאָפּ האָט נישט געוואָלט רעדן. נאָר ווען אַליוויער איז צוגעשטאַנען האָט ער אים געזאָגט מיט אַ געלעכטער:

— כּהאַב זיך געשלאַגן פאַר דיינעטוועגן.

מער האָט ער קיין וואָרט נישט גערעדט. מוש האָט אים ערשט

דערציילט די גאנצע געשיכטע. אָליווער איז געווען אויסער זיך, ער האָט איבערגעריסן זיינע באַציונגען מיט קאַלעט און געבעטן קרי-סטאָפּן, ער זאָל אים מוחל זיין פאַר זיין אומפאַרזיכטיקייט. דער וויל יונגערישער קריסטאָף האָט אים ציטירט אָן אַלט פראַנצויזיש ליד, בייטנדיק בכיוון די ווערטער — צו דער ערגערונג פון דעם גוטן מוש, וואָס איז געשטאַנען און זיך מיט פרייד צוגעקוקט צום גליק פון ביידע פריינט:

— מיין טייערער, פון דאָנען דאַרף מען אַרויסדרינגען, אָו נישט אין אַלץ דאַרף מען גלויבן...
פון אַ פּלוידערנדיק, לאַנגווייליק מיידל,
פון אַ חגיפהדיקן לייכטזיניקן יידן,
פון אַ צעפּיעשטשעטן פריינט,
פון אַ צו היימישן שונא
און פון אויסגעוועפטן וויין —
ראַטעווע אונז, גאָט!

זייער פריינטשאַפט האָט זיך ווידער באַנניט. נאָך דער געפאַר, אין וועלכער זי האָט זיך געפונען, איז זי זיי נאָך טייערער גע-וואָרן. די קליינע סיכסוכים צווישן זיי האָבן אינגאַנצן אויפגעהערט. אַפילו זייערע כאַראַקטער-אונטערשידן האָבן איצט באַקומען אַ באַזונ-דערן חן. קריסטאָף האָט אַרומגענומען מיט זיין נשמה די גייסטער פון ביידע לענדער, וואָס האָבן זיך פאַרייניקט אין אַ האַרמאָנישער גאַנצ-קייט. ער האָט געפילט די רייכקייט און די פולקייט פון זיין האַרצן, און די שמע פון גליק איז ווי שטענדיק אַריבער אין אַ שטראָם פון מוזיק.

אָליווער האָט זיך צוגעקוקט פאַרחידושט, אין זיין איבערגעטרי-בענער נייגונג צו קריטיק, האָט ער געגלויבט, אָו די באַוונדערטע מוזיק האָט שוין געזאָגט איר לעצט וואָרט. ער האָט זיך אַרומגעטראָגן מיט אַ קרענקלעכער אידעע, אָו נאָך אַ באַשטימטער מאָס פון פולקייט מוז אומבאַדינגט קומען צו אַ ירידה. און ער האָט מורא געהאַט, טאָ-מער וועט די שיינע קונסט, וואָס האָט אים לייב געמאַכט דאָס לעבן.

פֿלוצלינג אויסטריקענען, ווי אַ קוואַל, וואָס ווערט פֿאַרפֿאַלן אין דער ערד. קריסטאָף האָט געלאַכט פֿון די דאָזיקע פֿאַרצווייפֿלטע געדאַנקען. ער האָט געטענעט אויף צו-להכעיס, אַז פֿאַר אים איז קיין שום זאַך נישט געטון געוואָרן, אַז ער מוז איצט אָנהויבן שאַפֿן פֿון אָנהויב. אַליוויער האָט געבראַכט ראיות פֿון דער פֿראַנצויזישער מוזיק, וואָס איז, משמעות, דערגאַנגען ביז דער העכסטער מדרגה פֿון גאַנצקייט און קולטור און גייט שוין איצט באַרג-אַראָפֿ. קריסטאָף האָט געהויבן מיט די אַקסלען:

— די פֿראַנצויזישע מוזיק? זי איז נאָך נישט געבוירן געוואָרן... און איר האָט דאָך נאָך אַזוי פֿיל שיינע זאַכן אויף דער וועלט! איר זענט זייער נישט מוזיקאַליש, אויב איר האָט עס ביז איצט נישט אויסגענוצט. אָ, ווען איך וואָלט געווען אַ פֿראַנצויז!

און ער האָט אויסגערעכנט וואָס אַ פֿראַנצויז וואָלט געקאָנט שאַפֿן. — אייערע כוחות ווערן איינגעשרומפֿן אין מוזיק, וואָס אַנט-שפּרעכט אייך נישט. און איר טוט נישט קיין זאַך, וואָס זאָל פֿאַסן פֿאַר אייך. איר — אַ פֿאַלק פֿון עלעגאַנץ, פֿון סאַלאָן-פֿאַעזיע, שיינע באַוועגונגען, טריט, גענג, מאַדע און קאָסטיומען — און איר שאַפט נישט קיין באַלעטן; איר, — וואָס וואָלט געקאָנט שאַפֿן דעם קינסט-לערישן, פֿאַעטישן טאַנץ, וואָס האָט נישט זיינס גלייכן אויף דער וועלט. איר — אַ פֿאַלק פֿון געלעכטער און קאָמעדיע, שאַפט נישט קיין קאָמישע אָפּערעס, אָדער לאַזט עס איבער פֿאַר געמיינע מוזיק-הענדלער. אָ, ווען איך וואָלט געווען אַ פֿראַנצויז, וואָלט איך איבער-געזעצט ראַבעלען אין מוזיק, כּוואַלט געשאַפֿן קאָמישע עפֿאָפּייען... איר זענט אַ פֿאַלק פֿון ראָמאַנען-שרייבער און איר שרייבט נישט קיין מוזיק-ראָמאַנען. (איך קאָן נישט נעמען אין באַטראַכט די פעליעטאַנען פֿון גוסטאַוו שאַרפֿאַנטיע.) איר נוצט נישט אויס אייערע פעיקייטן צו פּסיכאָלאָגישן אַנאַליז, צו כאַראַקטער-אויפֿפּאַסונג. אָ, ווען איך וואָלט געווען אַ פֿראַנצויז, וואָלט איך געשאַפֿן מוזיק-פֿאַרטערען (ווילסט, וועל איך דיר באַלד סקיצירן דאָס מיידל, וואָס זיצט אין גאַרטן אונטערן בעז-בוים)... איך וואָלט געשריבן דאָס, וואָס סטענדאַל, פֿאַר פֿירל-קוואַרטעטן... איר זענט די גרעסטע דעמאָקראַטיע אין אייראָפּע און פֿאַרמאָגט נישט קיין פֿאַלקס-טעאַטער. איר האָט נישט קיין פֿאַלקס-מוזיק. אָ, ווען איך וואָלט געווען אַ פֿראַנצויז וואָלט איך איבערגע-זעצט אויף מוזיק אייער רעוואָלוציע, דעם פֿערצנטן יולי, דעם צענטן אַיגוסט, וואַלמי, די קאָמונע, איך וואָלט איבערגעזעצט דאָס גאַנצע

פאלק אויף מוזיק! נישט אויפן פאלשן אופן פון וואַנגערס מליצות. איך וויל בעסער סימפאָניעס, אַרקעסטער, טענץ! איך דאַרף נישט קיין ווערטער. זיי זענען מיר נמאס געוואָרן. זאָלן זיי נישט פלוידערן צוויי פיל אין דער מוזיקאַלישער דראַמע. צוועק מיט די ווערטער! שילדערן אין ברייטע שטריכן, ברייטע סימפאָניעס מיט כּאָר, מוזיקאַלישע פּיזאַזשן, העלדן-פּאַעמען פון האַמער אָדער תּנ"ך. דאָס פּייער, דאָס וואַסער, דעם הימל, די היץ, וואָס ברענט אין האַרצן, דעם כּוח פון די אינסטינקטן, דעם גורל פון דער ראַסע, דעם זיג פון דעם ריטם, — דעם קעניג פון דער וועלט, וואָס וואַרפט אונטער מיליאָנען מענטשן אונטער זיין ווילן און שיקט גאַנצע מחנות צום טויט! אוי מעטום מוזיק, אין אַלץ מוזיק, ווען איר וואָלט געווען מוזיקאַליש, וואָלט איר געהאַט מוזיק פאַר יעדן יום-טוב, פאַר אייערע וויכטיקסטע צערעמאָניעס, פאַר אייערע אַרבעטער, סטודענטן, פאַר פּאַמיליען-פּייע-רונגען... אָבער קודם-כּל, ווען איר וואָלט געווען מוזיקאַליש, וואָלט איר געשאַפן ריינע מוזיק, מוזיק, וואָס זאָל גאַרנישט זאָגן, מוזיק, וואָס טויג צו גאַרנישט, נאָר צו דערוואַרעמען דאָס האַרץ, צו אַטעמען, צו לעבן. גיט זון... שוין גענוג רעגן איז אָנגעפאַלן אויף אייך. מיך קינט אייער מוזיק. מען קאָן נישט זען קיין קלאַרע זאך: צינדט אָן אייערע לאַמטערנעס... איר קלאַנגט זיך אויף דעם איטאַליענישן טנופת, וואָס פילט אָן אייערע טעאַטערן, וואָס באַהערשט אייער עולם און וואַרפט אייך אַרויס פון אייער אייגענער שטוב? אָבער איר אַליין זענט אין דעם שולדיק. דער עולם איז מיד פון אייער בין-השמעות-קונסט, פון אייער האַרמאָנישער נעווראָסטעניע, פון אייער פעדאַנטיזם פּונגע צום קאַנטראַפּונקט. דער עולם גייט אַהין, וווּ ס'איז פאַראַן לעבן. אַפילו אויב דאָס לעבן איז גראַב. פאַרוואָס דערווייטערט איר זיך פון לעבן? דעביסי איז אַ גרויסער קינסטלער, אָבער אַ שלעכטער מענטש. ער איז אויך שולדיק אין אייער טעמפּקייט. איר גויטיקט זיך אין עמעצן, וואָס זאָל אייך אויף אַ גראַבן אופן אויפוועקן.

— אַלזאָ שטרויס?

— חליקה. ער וועט אייך אינגאַנצן צעווייקן, נאָר דער, וואָס האָט זיך אַזאַ מאַגן, ווי די דייטשן, קאָן פאַרטראַגן זיינע שיכורע אַרגיעס. אָבער אויך די דייטשן קאָנען אים נישט פאַרטראַגן. „סאַלאַמע“ פון שטרויס איז אַ מייסטער-ווערק... אָבער כּוואַלט זי נישט געוואָלט אָב-שרייבן. כּדערמאָן זיך אָן מיין אַרעמען זיידן און אָן מיין פעטער

גאָטפריד, בעת זיי האָבן מיט באַגייסטערונג און הייסער ליבע גע-
 רעדט מיט מיר וועגן דער שיינער קונסט פון קלאַנגען! אַ מענטש
 פאַרמאָגט אַזאַ עשירות און מיסברויכט מיט איר! דאָס איז אַ מעטעאָר,
 וואָס צינדט זיך אָן און פאַלט אַראָפּ! דאָס איז די יידישע איזאָלדע,
 וואָס איז געוואָרן אַ זונה. אַ ווייטיקלעכער, בהמישער פאַרגעניגן, די
 תאוה צו מאָרד, פאַרגוואַלטיקונג, ווילדע אינסטינקטן, וואָס רוישן אין
 דער דייטשער אויסגעלאַסנקייט. און ביי אייך — זעלבסטמאָרד, טרוי-
 עריקער, ליידנשאַפטלעכער זעלבסטמאָרד, וואָס צאַפֿלט אין אייער
 פראַנצויזישער אויסגעלאַסנקייט. דאָרט איז די רויב-חיה, — דאָ דער
 רויב. און וווּ איז דער מענטש? אייער דעביסי איז אַ גאון פון אויס-
 געצייכנטן געשמאַק, שטרויס פון מיאוסן געשמאַק. דער ערשטער איז
 תפל, דער צווייטער — אויך נישט רייצנד. דער ערשטער איז אַ שטיי-
 ענדיק, ברודנע וואַסער, וואָס ווערט פאַרטרונקען אין זומפ און האָט
 אַ דומפן ריח. דער צווייטער איז אַ שטאַרקער שטינקענדיקער שטראָם...
 אַ דער געמיינער איטאַליענישער שמוץ, דער מייערבעריום, דאָס
 פסולת פון געפיל, וואָס ווערט מיטגעשלעפט פון דעם דאָויקן ריב-
 שטאַק. אַ מוסטערהאַפטע נבוהדיקע שאַפונג! סאַלאַמע, די טאַכטער פון
 איזאָלדע... און ווער איז די מוטער פון סאַלאַמע?

— יאָ, — האָט אַליוויער געזאָגט, — כּוואַלט וועלן לעבן נאָך
 אַ פּופציק יאָר. אוודאי וועט דאָס לויפעניש צו ביידע זייטן אָפּגורנט
 אויפהערן אויף וועלכן ס'איז אופן: דאָס פערד וועט בלייבן שטיין
 אָדער וועט פאַלן. דעמאָלט וועלן מיר פרייער אָפּאַטעמען. גאָט צו
 דאַנקען, די ערד וועט נישט אויפהערן צו בליען, און דער הימל וועט
 לייכטן מיט דער מוזיק, ווי אָן איר. וואָס פאַראַ שייכות האָבן מיר
 מיט דער אוממענטשלעכער קונסט? דער מערב פאַרברענט זיך אַליין...
 נאָך אַ וויילע... נאָך אַ וויילע... אַנדערע פּלאַמען גייען שוין אויף
 פון מזרח.

— לאַז מיך צורו מיט דיין מזרח, — האָט קריסטאָף געזאָגט, —
 דער מערב האָט נאָך נישט געזאָגט זיין לעצט וואָרט. צי מיינסטו,
 אַז איך גיב זיך שוין אונטער? כּהאַב נאָך אַזוי פיל דורות מיט זיך...
 זאָל לעבן דאָס לעבן! זאָל לעבן די פרייד! זאָל לעבן דער מוט, וואָס
 וואָס וועקט אונז צום קאַמף מיט אונזער גורל! זאָל לעבן די ליבע,
 וואָס פילט אָן אונזערע הערצער! זאָל לעבן די פריינטשאַפט, וואָס
 באַגייסטערט אונזער לעבן, די פריינטשאַפט, וואָס איז זיסער פון דער

ליבע! זאל לעבן דער טאג! זאל לעבן די נאכט! א לויב דער זון!
לאמיר לויבן גאט, דעם גאט פון פרייד, דעם גאט פון טרוים און
מעשים. דעם גאט, וואָס האָט געשאַפן די מוזיק! הושענאָ...!
ווען ער האָט געענדיקט רעדן, האָט ער זיך געזעצט ביים
טיש און אָנגעשריבן אַליק, וואָס איז אים געקומען אין קאָפּ אַריין,
און האָט אַפילו נישט געדענקט, וואָס ער האָט מיט אַ וויילע צוריק
געזאָגט.

קריסטאָף האָט דעמאָרט געלעבט אין אויסגעצייכנטער גלייכגע-
וויכט פון אַלע זיינע פּוהות. ער האָט זיך נישט פאַרנומען מיט קיין
עסטעטישע פּראָגן וועגן ווערט פון דער אָדער יענער מוזיקאָלישער
פאַרם, און האָט קיין נייע פאַרמען נישט געוואָלט. ער האָט נישט גער-
פילט קיין באַדערפּעניש זיך צו מאַטערן און צו זוכן טעמען פאַר
ווערק. אַרץ האָט פאַר אים געטויגט. דער מוזיק-שטראָם איז ווייטער
געפלאָסן, אָן קריסטאָפּס וויסן, צי דריקט ער אויס אזא אָדער אַן
אַנדער געפיל. ער איז געווען גליקלעך — דאָס איז אַליק, גליקלעך,
וואָס ער קאָן זיך אַליין פאַרשווענדן, גליקלעך, וואָס ער פילט דעם
דופּק פּונם וועלט-לעבן, וואָס פּולסירט אין אים.
די דאָזיקע פרייד און שפע האָבן אויך געווירקט אויף זיין
טבינה.

די שטוב מיטן פאַרמאָסטן גאָרטן איז געווען פאַר אים צו
ענג: מ'האָט געקאָנט, אמת, זען פון דאַנען דעם נאַענטן קלויסטער-
פאַרק זיינע ברייטע, איינזאַמע וועגלעך און די אַלטע בוימער; אָבער
זאָס איז געווען צו שיין, עס זאל לאַנג קאָנען דויערן. מ'איז שוין
גרייט געווען צו בויען, קעגנאיבער קריסטאָפּס פענסטער, אַ זעקס-
שטאָקיק הויז, וואָס האָט געזאָלט פאַרשטעלן דאָס שיינע בילד. אויסער-
דעם האָט ער איצט געהאַט דעם טייערן פאַרגעניגן צו הערן, ווי
עס סקריפען די רעדער, ווי מ'קלאַפט ברעטער און טשוועקעס גאַנ-
צענע טעג, פון אין דער פרי ביון אָונט. דאָרט האָט ער צווישן די
בעלי-מלאכות געפונען זיין פריינט דעם בלעכער, מיט וועלכן ער האָט
זיך אַמאָל באַקאָנט אויפן דאָך, ווען זיי האָבן זיך איינמאַל געטראָפּן

אין גאס, האָפּן זיי זיך געלאָזט גיין אין אַ וויין-געשעפט און צוזאָ-
 מען געמאַכט אַ פּוסה צו דער פּאַרווונדערונג פּון אַליווערן, וואָס
 איז געווען דערויף אַ ביסל ביינ. ער האָט זיך געוויילט מיט דער
 לעכערעכער פּלוידעריי און אייביקער פּריילעכקייט פּונם דאָזיקן
 מענטשן. און דאָך האָט ער אים פּאַרשאַלטן, אים מיט אַלע איגעריי-
 קע אַרבעטזאַמע, נאַרישע בהמות, וואָס האָפּן פּאַר זיין הויז אויפגע-
 שטעלט אַ מחיצה און אַוועקגערויבט ביי אים זיין לופט און ליכט.
 אַליווער האָט זיך נישט באַקלאָגט אַזוי שטאַרק. ער האָט זיך צוגע-
 וויינט צו אַן ענגן האַריוואָנט: ער איז געווען פּונקט ווי דעקאַרט'ס
 אויוון, וואָס דער באַהאַלטענער געדאַנק רייסט זיך פּון דאָרט אַרויס
 און פליט אוועק צום פּרייען הימל. אָבער קייסטאָף האָט זיך גענוי-
 טיקט אין לופט. פּאַרשאַרט אין אַן ענגן שטח, האָט ער זיך באַמיט
 צו באַקומען שכר אין דעם צוזאַמענשמעלצן זיך מיט די אַרומיקע
 נשמות, ער האָט זיי איינגעזאַפט אין זיך. ער האָט זיי איבערגעזעצט
 אויף מוזיק. אַליווער האָט אים געזאָגט, אַז ער זעט אויס, ווי אַ
 פּאַרליבטער.

— ווען איך וואָלט געווען פּאַרליבט, וואָלט איך גאָרנישט גע-
 זען, ס'וואָלט קיין זאָך נישט ליב געהאַט, ס'וואָלט זיך נישט אינטע-
 רעסירט מיט קיין זאַך, אויסער מיין ליבע.

— נאָר וואָס זושע דען איז דיר?

— ס'בין געזונט, ס'בין הונגעריק.

— גליקלעכער קריסטאָף! — האָט אַליווער געקרעכצט. — ס'וואָלט
 גוט געווען, ווען דו גיסט אונז איבער אַ טייל פּון דיין אַפעטיט.
 געזונט איז פּונקט אַזוי אַנשטעקנדיק, ווי קראַנקהייט. דער ער-
 שטער' וואָס האָט געפילט די דאָזיקע געבענטשטע ווירקונג, איז גע-
 ווען, נאַטירלעך, אַליווער. קודם-כּל האָט אים געפעלט פּוח. ער האָט
 זיך דערווייטערט פּון מענטשן, ווייל זייער המונישקייט האָט דער-
 וועקט אין אים עקל. הגם ער איז באַשאַנקען געווען מיט אַ גרויסן
 שכל און זעלטענע קינסטלערישע פעיקייטן, איז ער אָבער געווען צו
 איידל, צו קאָנען ווערן אַ גרויסער קינסטלער. די גרויסע קינסטלער
 דערווייטערן זיך קיינמאָל נישט פּון לעבן. דאָס העכסטע געזעץ, וואָס
 פּאַרפליכט יעדן געזונטן מענטשן, איז — צו לעבן. און אַט דאָס גע-
 זען פּאַרפליכט נאָך שטאַרקער דעם גאון, ווייל ער לעבט מער פּון
 הנדערע. אַליווער איז אנטלאָפּן פּון לעבן. ער האָט אַרומגעשוועבט

אין אַ וועלט פון פּאָעטישע, קערפּערלאָזע דמיונות, וואָס האָבן נישט
 קיין שום שייכות מיט דער ווירקלעכקייט. ער האָט געהערט צו יענע
 אויסדערוויילטע אין דער ליטעראַטור, וואָס כּדי צו געפינען שיינקייט,
 פילן זיי אַ באַדערפעניש צו זוכן זי אויסער זייער דור, אין תקופות
 אַזעלכע, וואָס זענען קיינמאָל נישט געווען. גלייך ווי דער בעכער
 פונם היינטיקן לעבן וואָלט נישט פאַרשיפורט אַזוי, ווי אַמאָל, אין
 דער היינטיקער שניט וואָלט נישט געווען אַזוי געבענטשט אַבער
 די מידע נשמות פילן אַן עקל צו יעדער פאַרירונג מיטן לעבן; זיי
 קאָנען עס נישט פאַרטראַגן, טיידן דורכן ושליער פון חלומות, וואָס
 זיי וועבן זיך אויס פון דער ווייטער פאַרגאַנגנהייט, און דורכן עכאַ,
 וואָס ברענגט צו זייער געהער אין אַ נייער געשטאַלט די טויטע
 ווערטער, וואָס זענען אַרויס פון לאַנג פאַרשטאַרבנע מענטשן. קרי-
 סטאָפּס פריינטשאַפט האָט ביסלעכווייז געראַטעוועט אַליווערן פונם
 דאָזיקן כּף-הקלע פון דער קונסט. אַפטמאָל האָט שוין אַריינגעדונגען
 אַ ליכט-שטראַל אין די באַהאַלטענישן פון זיין גייסט, וו ס'האָט ביז
 איצט געהערשט אומעס און פאַרגליווערונג.

דער אינזשיניער עלספּערגער האָט אויך געפילט, אַז ער ווערט
 אַנגעשטעקט פון קריסטאָפּס אַפטימיזם. פונדעסטוועגן האָט עס נישט
 אַרויסגערופן קיין שום ענדערונגען אין זיין לעבן: זיין לעבן איז
 שוין געווען איינגעשלעפּערט, און ס'איז נישט געווען קיין סיבה צו
 האָפּן, אַז איצט וועט זיך עס אויפכאַפּן צום לעבן, אַז ער וועט
 פאַרלאָזן פראַנקרייך און גיין זוכן גליק אין אַן אַנדער לאַנד. דאָס
 איז געווען אַ צו שטאַרקע פאַדערונג. אַבער ער האָט זיך אויפגעכאַפּט
 פון זיין טעמפּן שלאַף; ער האָט זיך ווידער גענומען אינטערעסירן
 מיט וויסנשאַפט-ביכער, פאַרשונגען, וואָס ער האָט שוין לאַנג נישט
 געטון, ווען עמעצער זאָגט אים, אַז קריסטאָף האָט עס גורם געווען,
 ער זאָל זיך נעמען אינטערעסירן מיט זיין פראַפעסיע, וואָלט ער
 געווען שטאַרק פאַרחירושט; און מער פון אַלעמען וואָלט זיך גע-
 חידושט קריסטאָף גופא.

פון אַלע שכנים האָט זיך קריסטאָף צום גיכסטן באַפריינדעט
 מיטן פאַרפאָלק, וואָס האָט געווינט אויפן צווייטן שטאַק. נישט
 אַיינמאָל, בעת ער פלעגט פאַרבייגיין זייער טיר האָט ער צוגעהערט
 זיך צו די קלאַנגען פונם פאַרטעפּיאַן, וואָס די יונגע מאַדאָם אַרנאָ
 האָט אויף אים, איינע אַליין בלייבנדיק איז שטוב, געשפילט זייער

שיין. ער האָט איר באַרד צוגעשיקט בילעטן אויף זיין קאָנצערט. זיי האָבן אים שטאַרק גערירט אָפּגעדאַנקט. זינט דעמאָלט פלעגט ער זיי אָונט-צייט אָפּטמאַל באַזוכן. אָבער בשום-אופן איז אים נישט געלונגען צו הערן ווידער דאָס שפילן פון דער יונגער פרוי: זי איז געווען זייער שעמעוודיק און האָט נישט געקאָנט שפילן אין עמעצנס געגן-וואַרט; אַפילו ווען זי איז געווען אַליין און געווסט, אַז איר שפילן הערט מען אויף די טרעפּ, פלעגט זי באַנוצן דעם קנאַפּ, וואָס מאַכט שטילער דעם קלאַנג. אָבער קריסטאָף האָט ביי זיי געשפילט, און זיי האָבן אַ קלאַנג צייט גערעדט וועגן מוזיק. די אַרנאָס האָבן גערעדט וועגן מוזיק מיט התלהבות און מיט יוגנטלעכן ברען, וואָס איז אים שטאַרק געווען צום האַרצן. ס'איז אים גאָרנישט איינגעפאַלען, אַז פראַנצויזן זענען פּעיק אַזוי שטאַרק לייב צו האָבן מוזיק.

— דאָס איז דערפאַר, וואָס ביז איצט האָסטו געזען בלוז די מוזיקער, — האָט אַליווער געזאָגט.

— איך ווייס גאַנץ גוט, — האָט קריסטאָף געענטפערט, — אַז די מוזיקער האָבן לייב די מוזיק ווייניקער פון אַלץ, אָבער דו וועסט דאָך מיר נישט איינרעדן, אַז אַזעלכע מענטשן, ווי איר, זענען דאָ אַסאַך אין פראַנקרייך.

— עטלעכע טויזנט ליל-הפחות.

— אויב אַזוי, איז עס אַן עפידעמיע, אַ נייע מאַדע...?

— ס'איז נישט קיין מאַדע-זאַך, — האָט געזאָגט אַרנאָ.

ווער ס'האָט געהערט אַ זיסן אַקאָרד פון אַן אינסטרומענט אַדער אַן אָנגענעמע שטים און האָט דערפון קיין הנאה נישט און ווערט נישט גערירט פון קאָפּ ביז די פיס, און ווערט נישט אויפ-גערודערט, און פילט נישט, ווי ער ווערט. אויסגעטון פון דער גשמיות, איז אַ סימן, אַז זיין נשמה איז פאַרעמפּט, זינדיק און געמיין, און מיר דאַרפן זיך היטן פאַר אים, ווי פאַר אַ מענטשן, וואָס איז געבוירן געוואָרן אין אַ בייזער שעה...

— איך קען עס, — האָט קריסטאָף געזאָגט, — דאָס איז, דאָלט זיך. מיין פריינט שעקספירס.

— ניין, — האָט פריינטלעך געענטפערט אַרנאָ, — דאָס זענען ווערטער פון אַ פראַנצויז, וואָס האָט געלעבט נאָך פריער, אונזער פראַנסאַר. אַט זעט איר, אַז אויב די לייבע צו מוזיק איז אין פראַנקרייך

א מאדע-זאך, איז די דאָזיקע מאָדע געשאפן געוואָרן נישט איצטער, נאָר מיט דורות צוריק.

קריסטאָפּן האָט נישט געוונדערט אַזוי. דער פּאַקט גופא, וואָס מ'האָט ליב אין פּראַנקרייך מוזיק, ווי ער האָט זיך געוונדערט, וואָס מ'האָט ליב די זעלבע מוזיק, וואָס אין דייטשלאַנד. אין דער וועלט פון די פּאַריזער קינסטלער און סנאָבן, מיט וועלכער ער האָט זיך פריער געטרעפּן, האָט מען געהאַלטן פאַר אַן אָנגענומענער מיידה צו באַציען זיך צו די דייטשע קינסטלער, ווי צו אָנגעזעענע אויסלעבן-דער, וועלכע מ'דאַרף באַווונדערן, אָבער פון אַ באַשטימטער ווייט-קייט. זיי האָבן גערן חוּק געמאַכט פון גלוּקס שווערקייט, און וואָג-גערט ווילדקייט, און האָבן אָנטקעגנגעשטעלט זיי די פּראַנצויזישע איידלקייט, און באַמט האָט קריסטאָפּ סוף-פּל-סוף גענומען צווייפּלען, צי קאָן אַ פּראַנצויז פּאַרשטיין דייטשע ווערק, בעת ער זעט, ווי מ'שפּילט זיי אין פּראַנקרייך. מיט אַ צייט צוריק האָט ער זיך זע-פילט באַליידיקט, זעענדיק גלוּקס אַ פּאַרשטעלונג: די געשיקטע פּראַנצויזן האָבן באַשלאָסן צו באַפּרען דעם דאָזיקן שרעקלעכען זקן און צו מאַכן אים יונג: זיי האָבן אים אָנגעשמייבט, באַהאַנגען זיין ריטש מיט סטענגעס און אימפּרעסיאָניסטישע דעקאָראַציעס, וווּ ס'זענען גע-ווען פּאַרגעשטעלט אויסגעלאַסענע, צעפּוילטע, מיאוסע טענצערינס. אַרעמער גלוּק! וואָס איז געבליבן פון זיין השתפּכות-הנפש, פון זיי-נע דעהויבענע געפילן, פון זיין מאַראַלישער רייניקייט, פון זיין אַנט-פלעקטן ווייטיק! צי קאָן אַ פּראַנצויז נישט פּילן? איצט האָט קרי-סטאָפּ דערזען די טיפע צאַרטע ליבע פון זיינע נייע פריינט צו אַלץ, וואָס איז אין דער דייטשער נשמה אינטיים, צו אַלטע דייטשע לידער, צו די דייטשע מוזיק-קלאַסיקער, און ער האָט זיי געפרעגט, צי איז אמת, אַז די דאָזיקע דייטשן זעען ביי זיי אויס, ווי אויסלעגער, און צי איז דער פּראַנצויז נישט מסוגל ליב צו האָבן פון זאַנצן האַרצן קיין אַנדערע קינסטלער, אויסער די פּראַנצויזישע.

— ס'הויבט זיך נישט אָן! — האָט מען קעגן דעם פּרָטעס-טירט. — נאָר אונזערע קריטיקער דערלויבן זיך צו רעדן אין אונזער נאָמען. אַזוי-ווי זיי שלעפּן זיך שטענדיק נאָך נאָך דער מאָדע, טענהן זיי, אַז מיר שלעפּן זיך אויך נאָך. אָבער מיר אינטערעסירן זיך נאָר נישט מיט זיי, פונקט ווי זיי אינטערעסירן זיך נישט מיט אונז. די דאָזיקע ברואים ווילן אונז לערנען, וואָס עס איז יא פּראַנצויזישע.

צוויזש! אונז, די פראנצויזן פונם אלטן פראנקרייך!... זיי קומען אונז זאגן, אז אונזער פראנקרייך איז: ראמאָ אָדער ראַסיק, און אין קיין אַנדער אָרט זאָלן מיר עס נישט זוכן; גלייך ווי מיר וואָלטן נישט געוויסט (טויזנטער מענטשן אונזערע אין פאַרזי, אין זי פראַווינג-שטעט), וויפיל מאָל בעטהאָוען, מאַצאַרט און גלוק זענען ביי אונז געזען פאַרן טייַזער, האָבן צוזאַמען מיט אונז אַכטונג געגעבן אויף די וויגעלעך פון אונזערע טייערסטע, באַטייקט זיך אין אונזער צער, באַלעבט אונזערע האָפנונגען, זענען געוואָרן אונזערע פאַמיליען-מענטשן. ווען מיר האָבן דעם מוט אויסצודריקן אונזער מיינונג, וואָלט ביי אונז אויסגעקומען פרעמד דווקא יענער פראַנצויזישער קינסטלער, וואָס די פראַנצויזישע קריטיקער רעקלאַמירן אים אַזוי.

— אין דער אמת, — האָט אַליוויער געזאָגט, — אויב סאיז פאַראַן אַ תּחום אין דער קונסט, איז עס נישט קיין ראַסן-מחיצה, נאָר אַ שטאַנדן-מחיצה. איך ווייס נישט, צי סאיז דאָ אַ פראַנצויזישע קונסט און אַ דייטשע קונסט; אָבער סאיז דאָ אַ קונסט פאַר די רייכע און אַ קונסט פאַר די, וואָס זענען נישט רייך. גלוק איז אַן אמתער קליינ-בירגער, פון אונזער שטאַנד. יענער פראַנצויזישער קינסטלער, וואָס איך וויל אים נישט פורש בשמו זיין, איז לחלוטין נישט קיין קליינ-בירגער. און אויב ער איז אַפילו געבוירן געוואָרן אין אַ בירגערלע-לער סביבה — שעמט ער זיך מיט אונז, איז אונז מבטל און מיר זענען אים אויך מבטל.

אַליוויער האָט ריכטיק געזאָגט. וואָס-מער קריסטאָף האָט זיך באַ-קאַנט מיט די פראַנצויזן, אַלץ מער האָט ער זיך געוונדערט אויף דער ענ-לעכקייט צווישן די גוטע מענטשן אין פראַנקרייך און אין דייטשלאַנד. די אַרנאָס האָבן אים דערמאָנט דעם אלטן טייערן שולץ מיט זיין ריינער ליבע צו דער קונסט, פאַר וועלכער ער איז געווען בכוח זיך מוסר נפש צו זיין, זיך מקריב צו זיין פאַר דער שיינקייט. און ער האָט זייער ליב געקראָגן די אַרנאָס.

אין דער זעלבער צייט, ווען קריסטאָף האָט אויפגעדעקט דעם אומזין פון די מאַראַלישע מחיצות צווישן די אַרנטלעכע מענטשן פון

די פארשידענע פעלקער, האָט ער אויך דערפילט דעם אומזין פון די מחיצות צווישן די פארשידענע געדאַנקען פון מענטשן פון איין פּאָלק. אַ דאַנק קריסטאָפּן און אָן אַ באַזונדערער אָנשטרענגונג פון זיין זייט, האָבן זיך באַקענט צוויי מענטשן, וואָס האָבן אויסגע-זען זייער ווייט איינער פונם אַנדערן: דער גלח קאַרנעל און די וואַטעלע.

קריסטאָפּף האָט ביי ביידן געבאַרגט ביכער און מיט זיין פריי-הייט, וואָס האָט אָליוויערן פאַרדראָסן, האָט ער איינעמס ביכער גע-באַרגט דעם אַנדערן. דעם גלח האָט עס נישט געאַרט; ער איז גע-ווען באַשאַנקען מיט דער פעיקייט אַריינצוקוקן אין דער מענטשלע-כער נשמה און נישט אַרויסווייזנדיק עס, געלייענט אין דער נשמה פון זיין יונגן שכן אַלץ, וואָס ער האָט פאַרמאַגט אין זיך איידלס און אַפילו — אָן קריסטאָפּס וויסן — רעזיגניעזעס. איין באַנד קראָ-פּאַטקינס, וואָס ער האָט געבאַרגט דעם ה' וואַטעלע און וואָס אַלע דריי האָבן אים צוליב פאַרשידענע טעמים ליב געהאַט, האָט גורם געווען זייער דערנענטערונג. צופעליק האָבן זיי זיך אַלע דריי באַ-גענוגט ביי קריסטאָפּן. אין אָנהויב האָט קריסטאָפּף מורא געהאַט, טאָ-מער פּאַלט צווישן זיינע געסט אַ שאַרף וואָרט. אָבער פאַרקערט, זיי האָבן זיך באַצויגן צו זיך זייער העפלעך. זיי האָבן געשמועסט וועגן פאַרשידענע טעמען: וועגן זייערע רייזעס און דערפאַרונג מיט פאַר-שידענע מענטשן. און ביידע האָבן זיך אַרויסגעוויזן פאַר זייער מיל-דע מענטשן, פול מיטן גייסט פון עיואָנגעליום, פאַנטאַסטישע האַפּע-נונגען, הגם עס זענען געווען גענוג סיבות צו זיין פאַרצווייפלט בנוגע דעם לעבן. יעדערער האָט אָנגעהויבן פילן צום צווייטן אַ גע-וויסע סימפּאַטיע, געמישט מיט אַ ביסל איראַניע, זייער אַ באַשיידענע סימפּאַטיע. זיי האָבן קיינמאָל צוזאַמען זייענדיק נישט באַרירט די ענינים פון זייערע רעליגיעס. זיי האָבן זיך זעלטן געזען און נישט באַמיט זיך צו זען. אָבער ווען זיי פלעגן זיך טרעפן, איז זיי געווען זייער אָנגענעם.

דער פרייערער פון זיי איז דווקא געווען דער גלח קאַרנעל. קריסטאָפּף האָט זיך דערויף נישט געריכט. ביסלעכווייז האָט זיך פאַר אים אַנטפּלעקט די גרויסקייט פונם מיסטיציזם, דעם רעליגיעזן און פרייען מיסטיציזם, וואָס איז אַזוי שטאַרק און לויטער, אָן היציקער התלהבות, וואָס האָט אָנגעפילט דעם גלחס געדאַנקען. זיינע טאָג-טעג-

לעכע מעשים, זיין דאָזיקע וועלט-אַנשווינג, וואָס האָט גורם געווען
ער זאָל לעבן מיט קריסטוסן, פונקט ווי קריסטוס האָט אַמאָל געלעבט
מיט גאָט.

ער האָט קיין זאך נישט אָפגעלייקנט, קיין שום כוח, וואָס
וירקט אין לעבן. פאַר אים זענען געווען קלאָר און געטלעך, פונקט
ווי געטלעכע אַנטפלעקונגען, אַלע אַלטע און מאָדערנע, רעליגיעזע
און וועלטלעכע כתבים, פון משה רבנו ביז בערטעלאָ. פאַרשטייט זיך,
דער תנ"ך איז געווען דער רייכסטער אוצר פון דער געטלעכער אַנט-
פלעקונג, פונקט ווי די קירכע איז געווען פאַר אים די גרופע אויס-
דערוויילטע, וואָס לעבן מיט גאָט. אָבער סיי די ביבל, סיי די קירכע
האָבן נישט פאַרשפאַרט זיין גייסט אין אַ פאַרגליווערטן אמת. די
קריסטלעכקייט איז געווען פאַר אים דער לעבעדיקער קריסטוס, די
וועלט-געשיכטע איז די געשיכטע פון דער אייביקער אַנטוויקלונג
פונם געטלעכן געדאַנק. דער חורבן פון דער יידישער וועלט, דער
חורבן פון דער געזענדיגער, די מפלה פון די קרייץ-צוגן, באַניפאַ-
ציום דעם אַכטנס פאַטש, גאַלייליי, וואָס האָט אַריינגעוואָרפן די ערד
אין אַן אומענדלעכן שטח, דער נצחון פון די קלענסטע ברואים אויף
דער וועלט, דער סוף פון דער קעניגלעכער מאַכט און דער סוף פון
די קאָנקאַרדאַטן — דאָס אַלץ האָט אויף אַ געוויסער צייט צעטומלט
די מוחות. אַנדערע האָבן זיך אָנגעקלאַמערט אָן זאָכן, וואָס האָבן זיך
געטרונקען, אַנדערע האָבן זיך צופעליק אָנגעכאַפט אָן אַ ברעט און
זענען מיטגעריסן געוואָרן פונם שטראָם. דער גלח קאַרנעל האָט גע-
פרעגט ביי זיך איין פראַגע: „ווי זענען די מענטשן? ווער דער-
נערט זיי?“

ווייל ער האָט געגלויבט, אַז, ווי ס'איז פאַראַן לעבן, — דאָרט
איז פאַראַן גאָט.

אויך קריסטאָף האָט זיך מיט פרייד צוגעהערט צו דער שיי-
נער מוזיק פון אַ גרויסער רעליגיעזער נשמה, זי האָט דערוועקט אין
אים אַ סך ווייטע, טיפע עכאַס. צוליב אייביקער קעגנזעצלעכקייט,
וואָס איז דער לעבנס-אינסטינקט ביי געזונטע נשמות, דער אינסטינקט
פון זעלבסטדערהאַלטונג, דער דאָזיקער הויב מיטן בייטש, וואָס ברענגט
וידער אַריין אין גלייכגעוויכט און גיט דער שיף אַ נייעם שטויס —
דאָס איבערגעטריבענע צווייפלען און דער עקל צו דער פראַנצויזי-
שער זינלעכקייט — האָבן ביסלעכווייז, אין משך פון צוויי יאָר, דער-

וועקט אין קריסטאָפּס האַרצן גאָט. נישט דערפאַר, ווייל ער האָט גענומען אין אים גלויבן. ער האָט אים פאַרלייקנט. אָבער זיין נשמה איז סוף געווען מיט גאָט. דער גלח קאָרנעל וואָט עס אים געוואָגט אין אַ שפּאַס, אָו ער טראָגט נישט-וויסנדיק זיין גאָט, ווי דער ריו זיין פאַטראָן (קריסטאָפּאַר).

— טאָ פאַרוואָס זשע זע איך אים נישט? — האָט קריסטאָפּ געפּרעגט.

— איר זענט, ווי טויזנטער אַנדערע מענטשן. איר זעט אים יעדן טאָג, און ס'פאַלט אייך גאָר נישט איין, אָו דאָס איז ער. גאָט אַנטפּלעקט זיך אין פאַרשידענע פּאַרמען: פאַר אַנדערע אין זייער טאָג-טעגלעך לעבן, ווי דעם הייליקן פעטער אין גליי; אַנדערע (ווי אייער פריינט, ה' וואַטעלע) — ווי דעם הייליקן טאָמאַס — אין ווונדן און צרות, וואָס לאָזן זיך אויסהיילן; אייך — אין אייער דערהויבער נעם אידעאל. נאָר געדולד... Noli me tangere (רירט מיך נישט אָן)... אַ געוויסן טאָג וועט איר אים דערקענען.

— כ'וועל קיינמאָל נישט טראַכטן אַנדערש. — האָט קריסטאָפּ געוואָגט. — כ'בין אַ פרייער מענטש און אַ פרייער וועל איך בלייבן. — מיט גאָט וועט איר זיין נאָך פרייער, — האָט דער גלח רויק געענטפּערט.

אָבער קריסטאָפּ האָט נישט געוואָלט שלום מאַכן מיטן געדאַנק, אָו מ'וועט אים מאַכן פאַר אַ קריסט קעגן זיין ווילן. ער האָט זיך מיט נאָווער התלהבות פאַרטיידיקט, בלייך ווי ס'וואָלט געהאַט אַ באַדייטונג, וואָסער צעטעלע דער מענטש קלעפט-צו צו זיינע מיינונגען. דער גלח קאָרנעל האָט אים אויסגעהערט מיט דער לייכטער איראָניע פון אַ קירך-מענטש, מיט דער איראָניע, וואָס לאָזט זיך נישט אויפכאַפן און פאַר-מאָגט אַ סך גוטסקייט. ער האָט פאַרמאָגט אַ שטאַרקן געדולד, וואָס האָט זיך גענומען פון זיין גלויבן. די צרות, וואָס די קירך איז די לעצטע טע יאָרן אויסגעשטאַנען, האָבן אַרויפגעוואָרפן אויף אים אַ שטאַרקן אור-מעט און אַפילו צעבראַכנדיקייט, און דאָך האָבן זיי אים טיף נישט אָנגער-רירט. פאַרשטייט זיך, ס'איז שווער געווען זיך צו זען אונטערדריקט פון די אויפזעער, פון די ביסקאָפּן, וואָס קוקן נאָך אויף טריט און אויף שריט, פון די פריידענקער, וואָס לוייערן אויף יעדן געדאַנק, צו באַ-נוצן אים פאַר אַ פלי-זין קעגן דער רעליגיע. סיי זיינע פריינט, סיי

זיינע שונאים אין דער רעליגיע האָבן זיך פאַרמאָסטן צו מאַכן אים דעם טויט, און ס'איז נישט געווען קיין שום מעגלעכקייט פטור צו ווערן דערפון: ער האָט זיך געמוזט אונטערגעבן. אָבער זיין גייסט האָט זיך נישט געוואָלט אונטערגעבן, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז די אָנפירער האָבן אַ טעות. ער האָט נישט געוואָלט שווייגן. אָבער ער האָט אויך נישט געוואָלט רעדן, טאָמער פאַרשטייט מען אים שלעכט. און די אַלע אַנדערע נשמות, וואָס דו ביסט פאַר זיי פאַראַנטוואָרטלעך, די אַלע, וואָס וואָרטן אויף דיין עצה, אויף דיין הילף, די, וואָס ליידן פאַר דייןע אויגן... דער גלח קאָרנעל האָט געליטן סיי פאַר זיי, סיי פאַר זיך — אָבער ער האָט זיך אונטערגעגעבן. ער האָט געוואוסט, אַז אין דער קאָנגער געשיכטע פון דער קירך האָבן די דאָזיקע שלעכטע צייטן קיין באַדייטונג נישט. נאָר ער האָט זיך פאַר-שלאַסן אין זיך מיט שווייגנדיקער הכנעה, ביסלעכווייז זענען אויסגע-גאַנגען זיינע גייסטיקע פוחות און אַפילו דער מגע־ומשא מיט מענטשן איז אים שווער געוואָרן; מיט דער צייט איז ער געוואָרן שעמעדיק, מורא געהאַט צו רעדן אַ וואָרט און איז געוואָרן שווייגנדיק-פאַרגליי-ווערט. ער האָט געפילט, אַז ער גייט באַרג-אַראָפּ און נישט געהאַט קיין פּוּח זיך אַנטקעגנצושטעלן. די באַגעגעניש מיט קריסטאָפּן האָט אים גוט געמאַכט. די יוגנטלעכע התלהבות, דער וואַרעמער, נאַיווער אינטערעס, וואָס דער שכן האָט אים אַרויסגעוויזן, זיינע טיילמאַך אומדיסקרעטע פּראַגן, האָבן אויף אים געווירקט צום גוטן. קריסטאָפּ האָט אים געצווונגען זיך אומצוקערן צום לעבן.

דער מעכאַניקער אָבער האָט זיך אַמאָל געטראָפּן מיט אים ביי קריסטאָפּן. ער האָט זיך גענומען צוריקציען, דערווענדיק דעם גלח. מיט גרויס מי האָט ער באַהאַלטן זיין עקל. אַפילו ווען ער האָט באַהערשט דאָס ערשטע געפיל, איז נאָך פאַרבליבן אין אים עפעס אַ שווער-דריקנדיק, פרעמד געפיל, ווען ער האָט זיך געפונען אין דער געזעלשאַפט פונם דאָזיקן מענטשן, אין דעם לאַנגן קלייד, וואָס ער האָט נישט געקאָנט אויפֿאַפּן זיין מהות. אָבער זיין גע-זעלשאַפטלעכער חוש און דער פאַרגעניגן צו שמועסן מיט דערצויגע-נע מענטשן האָבן אים געצווונגען איינצוהאַלטן זיין אַנטיקלעריקאַליזם. ער האָט זיך געחידושט, וואָס ה' וואַטעלע און דער גלח קאָרנעל שמועסן צווישן זיך אַזוי פריינטלעך. ער האָט זיך געוונדערט צו זען אַ גלח אַ דעמאָקראַט און אַ רעוואָלוציאָנער — אַן אַריסטאָקראַט;

דאָס אַלץ האָט לחלוטין געביטן זיינע אַלטע מיינונגען. אומזיסט האָט
 ער זיך באַמײט אויפצוקלערן, צו וואָס פאַר אַ געזעלשאַפֿטלעכער קאַ-
 טעגאָריע ער זאָל זײ פאַרעכענען, ווייל ער האָט געמוזט קלאַסיפֿיצירן די
 מענטשן, פֿדי זײ צו פאַרשטיין. סײַאז נישט געווען אַזוי לײכט צו
 געפֿינען אַ קאָמער פֿאַרן גלח, וואָס האָט געלייענט אַנאַטאָל פֿראַנסן
 און רענאַנען און גערעדט וועגן זײ רויק און ריכטיק. אין וויסנ-
 שאַפֿטלעכע ענינים האָט דער גלח קאָרנעל געהאַלטן פֿאַר ריכטיק צו
 גיין נאָך די זאָך-קענער און נישט נאָך די דעה-זאָגער, וואָס הערשן
 אין דער געזעלשאַפֿט. ער האָט געהאַט דרך-אַרץ פֿאַר דער מאַכט,
 אָבער זי איז געשטאַנען אין זײנע אויגן נידעריקער פֿון דער וויסנ-
 שאַפֿט. גוף, גײסט, חסד — דאָס זענען די דריי עטאַפֿן, די דריי
 טרעפֿ פֿונם געטלעכן לײטער — פֿון יעקבס לײטער. — נאַטירלעך,
 דער גוטער אָבער האָט עס ווייט נישט פֿאַרשטאַנען, ער האָט קײן
 שום באַגריף דערפֿון נישט געהאַט. דער גלח קאָרנעל האָט געזאָגט
 אין דער שטיף צו קריסטאָפֿן, אַז אָבער דערמאַנט אים די פֿראַג
 צווישען פֿויערן, וועלכע ער האָט אײנמאַל געזען. אײנמאַל האָט זײ
 אַ יונגע ענגלענדערין געבעטן צו ווייזן איר דעם וועג. זי האָט גע-
 רעדט מיט זײ ענגליש. זײ האָבן אויפֿמערקזאַם אויסגעהערט און נישט
 פֿאַרשטאַנען. דערנאָך האָבן זײ צו איר גערעדט אויף פֿראַנצויזיש.
 האָט זי ווידער נישט פֿאַרשטאַנען. די מענטשן האָבן זיך מיט רחמנות
 איבערגעקוקט, געשאַקלט מיט די קעפֿ און געזאָגט, אומקערנדיק זיך
 צו דער אַרבעט:

— אַ שוָד, אַ גרויסער שוָד... אַזאַ שיין מיידל...

ווי זי וואָלט געווען אַ שטומע, אַ טויבע אָדער אַ אידײַטקע...
 אָבער, וואָס די קלוגשאַפֿט און אײדעלע באַנעמונג פֿונם גלח
 און ה' וואַטעלע האָבן אים צעטומלט, האָט אין אָנהויב געשוויגן און
 ממש געשלונגען זײערע ווערטער. דערנאָך האָט ער זיך ביסלעכווייז
 אויך גענומען באַטייליקן אין שמועס, ער האָט זיך אונטערגעגעבן
 דעם שטאַרקן פֿאַרגעניגן צו הערן זײנע אײגענע רײד. ער האָט זײ
 פֿאַרגעלייענט זײן אידעאָלאָגיע, וואָס איז געווען זײער אײדל און
 פֿאַרנעפֿלט. בײדע מענטשן האָבן אויסגעהערט העמלעך, נאָר איך
 האַרצן האָבן זײ געלאַכט. אָבער האָט זיך זײער געפֿרייט און האָט
 זיך דערמיט נישט צופֿרידנגעשטעלט. ער האָט אויסגענוצט און אפֿילו
 מיסברויכט דעם גלח קאָרנעלס גרויסע געדולד. ער האָט איבערגע-

נדבן אלע זיינע אָנשווינגען. דער גלח האָט אַלץ אויסגעהערט באַ-
שיידן און האָט זיך אפילו נישט געלאָנגווייליקט אַזוי שטאַרק, ווייל
מער, ווי ער האָט זיך צוגעהערט צו די ווערטער פונם מענטשן, האָט
ער זיך צוגעהערט צום מענטשן גופא. ווען קריסטאָף האָט אים באַ-
דויערט, האָט ער געזאָגט:

— מילא! כימו נאָך אַ סך אַנדערע זאַכן אויסהערן!

אַבער איז געווען דאָנקבאַר הי וואַטעלע און דעם גלח קאָר-
נעל, און אַלע דריי, נישט באַמיענדיק זיך צו פאַרשטיין איינער דעם
אַנדערנס געדאַנקען און אפילו נישט וויסנדיק דערפון, האָבן זיך גע-
נומען ליב האָבן איינער דעם צווייטן אָן אַ קלאָרער סיבה. זיי האָבן
זיך זייער געוהינדערט, וואָס זיי זענען אַזוי נאָענט געוואָרן. זיי האָבן
זיך דערויף נישט געריכט — דאָס האָט זיי קריסטאָף פאַרייניקט.
אמתע פריינט האָט קריסטאָף אויך געהאַט אין די דריי מיידע-
לעך, די צוויי טעכטערלעך פון די עלטערער און די קליינע, וואָס
האָט זיך דערצויגן ביי וואַטעלען. ער איז זיי געווען זייער איבער-
געגעבן, און זיי האָבן אים פון גאַנצן האַרצן ליב געהאַט. ער האָט
געהאַט צער, וואָס זיי לעבן אַזוי איינזאַם. יעדערער פון זיי האָט ער
באַזונדער דערציילט וועגן איר פאַרבאָרגענער שכנע; אָט אַזוי האָט
ער דערוועקט אין זיי אַ שטאַרקן פאַרלאַנג זיך צו זען. זיי האָבן
זיך איבערגעוואַנקען דורכן טענסטער און אויסגעטוישט אויף די טרעפּ
אַפּנעהאַקטע ווערטער. זיי זענען צוגעשטאַנען צו די עלטערן און מיט
קריסטאָפּס הילף געפועלט אַז מ'האָט זיי דערלויבט זיך אַז טרעפּן
אַמאָל אים לוקסעמבורגער פאַרק. קריסטאָף, אַ גליקלעכער, וואָס זיין
שפיצל איז אים געלונגען, איז זיי געגאַנגען זען, בעת זיי האָבן זיך
צום ערשטן מאַל געטראָפּן. ער האָט זיי געטראָפּן אַלע צעטומלט און
אין אַן אומבאַקוועמער לאַגע; זיי האָבן נישט געוואוסט, וואָס צו טון
מיט זייער ניי גליק. אין איין רגע איז צעגאַנגען דער אייז צווישן
זיי. קריסטאָף האָט געפונען פאַר זיי נייע שפּילן, יאַגעניש, פאַנגע-
ניש. ער האָט זיך אַליין הייס באַטייליקט אין די שפּילערייען, ווי
ער וואָלט געווען אַ צען-יעריק קינד. די פאַרבייגייער האָבן ניגערק
אַנגעקוקט דעם גרויסן בחור, וואָס איז אַרומגעלאָפּן און געמאַכט
געוואַלדן, אַרומגעדרייט זיך אַרום די בוימער, בעת די דריי מיידע-
לעך האָבן אים נאָכגעיאָגט. און אַזוי ווי די עלטערן האָבן זיך מיט
אומצוטרוי באַצויגן איינע צו די אַנדערע און האָבן מער קיין חשק

נישט געהאט צו דערלויבן די קינדער עפטער זיך צו טרעפן אין גארטן (ווייל זיי האָבן נישט געקאָנט איבער די קינדער אַכטונג געבן). האָט קריסטאָף געפונען אַן אויסוועג, אַז די קינדער זאָלן ווערן איינ-געלאָזן אין גארטן, וואָס האָט זיך געפונען אינם זעלבן הויז, דורך דעם מאַיאָרן שאַבראַן, וואָס האָט געווינט אין פאַרטער.

צופעליק האָט ער זיך צו אים דערנענטערט: — דער צופאַל באַגעגנט שטענדיק די מענטשן, וואָס קאָנען זיך מיט אים באַנוצן. — קריסטאָפּס אַרבעטס-טיש איז געשטאַנען נאָענט צום פענסטער. איינ-מאָל האָט דער ווינט אַראָפּגעבלאָזן עטלעכע בלעטלעך אונטן, אין גארטן. קריסטאָף האָט זיי גענומען נאָליאָגן. ער איז אַראָפּגעיאָפּן אָן אַ היטל, אָפּגעקנעפּלט, ווי זיין שטייגער איז געווען, נישט צוצולעגן קיין בערשטל צום בגד. ער האָט געמיינט, אַז ער וועט דאָרט טרעפן אַ משרת. אַ יונג מיידל האָט אים געעפנט די טיר. ער איז געוואָרן צעטומלט און איבערגעגעבן איר די סיבה פון זיין באַזוך. זי האָט אַ שמייכל געטון און האָט אים געבעטן אַריינגיין; זיי זענען אַריין אין גארטן. ער האָט צונויפגעקליבן זיינע פאַפירן, געאיילט זיך אַוועק-צוגיין און די דינסט האָט אים אַרויסבאַגלייט; נאָר אַט האָבן זיי באַגעגנט דעם אָפיציר. דער מאַיאָר האָט פאַרוואַנדערט אָנגעקוקט דעם מאַדנעם גאַסט. דאָס מיידל האָט אים מיט אַ שמייכל פאַרגעשטעלט.

— אַך, איר זענט עס דער מוזיקער? — האָט דער אָפיציר געזאָגט. — איך פריי מיך זייער. זענען מיר דאָך חברים.

ער האָט אים געדריקט די האַנט. זיי האָבן זיך פריינטלעך און שפאַסיק פונאַנדערגעשמועסט וועגן קאָנצערטן, וואָס זיי האָבן איינער דעם אַנדערן געגעבן, קריסטאָף אויף זיין פאַרטעפיאַן און דער מאַיאָר אויף זיין פייפל. קריסטאָף האָט געוואָלט אַרויסגיין, נאָר יענער האָט אים נישט אָפּגעלאָזט; ער האָט גענומען חקרענען זיך וועגן דעם מהות פון דער מוזיק. פלוצלינג איז ער שטיל געוואָרן און אין אַ וויילע אַרום געזאָגט:

— קומט מיט מיר, וועט איר זען מיינע „קאָנאָנען“.

קריסטאָף איז נאָכגעגאַנגען נאָך אים און געפרעגט ביי זיך, ווי אזוי קאָן דעם מאַיאָר אינטערעסירן זיין, קריסטאָפּס, מיינונג וועגן דער פראַנצויזישער אַרטילעריע. יענער האָט אים מיט אַ זיגע-דישן פנים געוויזן זיינע „קאָנאָנען“, פאַרשידענע קונץ-שטיק, זאַכן, וואָס מ'דאַרף לייענען פון סוף ביזן אָנהויב אַדער שפּילן אויף פיר

הענט אויף אַזאַן אופן, אַז איינער זאָל שפּילן איין זייט און דער צווייטער אַן אַנדערע. דער מאַיאָר, וואָס איז אַמאָל געווען אַ סטור דענט פון פּאָליטעכניקום, האָט ליב געהאַט מוזיק; אָבער מער פון אַלץ האָט ער ליב געהאַט דעם פּראָבלעם פון קלאַנגען-קאָמבינאַציעס: ס'האָט אים אויסגעוויזן (און אַזוי איז טיילווייז באמת געווען), ווי אַן אויסגעצייכנטע איבונג פאַרן גייסט. און ער האָט געמאַכט רעטערנישן און געטראַפן זיי, געמאַכט מוזיקאַלישע קאָמבינאַציעס, מאָדנע און משונהדיקע. בעת ער האָט געדינט אין מיליטער, האָט ער נישט געהאַט קיין צייט צו פּאַרנעמען זיך מיט זיין משוגעת; אָבער זינט ער איז אַרויס פון מיליטער, האָט ער זיך איבערגעגעבן זיין אַרבעט מיט התלהבות; ער האָט פאַרשווענדעט זיין גאַנצע ענערגיע און חריפות, מיט וועלכער ער האָט זיך באַנוצט, בעת ער האָט אין די אַפּריקאַנער מקומות נאָכגעיאָגט די נעגערשע מלכימלעך אָדער זיך אויסבאהאַלטן פאַר זיי. קריסטאָפּן האָבן געוויילט די דאָזיקע וואָרט-שפּילן און רעטענישן, און ער האָט אַליין אויך אויסגעטראַכט זייער אַ קאָמפּליצירטע רעטעניש. דער אָפיציר האָט זיך זייער געפּרייט דערמיט. זיי האָבן געוואָלט איינער דעם צווייטן איבערייאָגן און געשאַפן מוזיקאַלישע לאַגאַגריפּן. ווען זיי האָבן זיך גענוג אָנגע-שפּילט, איז קריסטאָפּ אַרויף צו זיך אין צימער. נאָר צומאָרגנס אין דער פּרי האָט קריסטאָפּ באַקומען פון זיין שכן אַ פּריש רעטעניש, וואָס מ'קאָן דערביי צעפּרעכן ממש דעם קאַפּ. דער מאַיאָר האָט דערויף געאַרבעט אַ האַלבע נאַכט; קריסטאָפּ האָט געענטפּערט אַ תשובה, און דער קאַמף האָט זיך ווייטער געצויגן, ביז קריסטאָפּ האָט מודיע געווען, אז דאָס שפּיל איז אים געוואָרן לאַנגווייליק און אַז ער האַלט זיך פאַר באַזיגט. דער אָפיציר איז געווען זייער צו-פּרידן. ער האָט אין דעם געזען אַ געוויסע נקמה אָן דעם דייטש און אָן דייטשלאַנד. ער האָט איינגעלאָדן קריסטאָפּן צו מיטאַג. קריסטאָפּס אָפּנהאַרציקייט האָט אים גענומען: קריסטאָפּ האָט געפּילט אַן עקל צום מאַיאָרס נאַרישע ווערק, און ער האָט געמאַכט געוואָלדן. בעת ער האָט אים אויף דער האַרמאָניע גענומען אויסשפּילן עפעס אַן אַנדאַנטע פון היידען. זינט דעמאָלט האָבן זיי זיך אָפט געטראַפן און זייער אָפט געשמועסט. אָבער גישט וועגן מוזיק. קריסטאָפּ האָט געפּונען אַ קנאַפּן אינטערעס אין זיין שכנס פּלפּוים און ער וואָלט גערן אַרויפגעפּירט דעם שמועס אויף אַ מיליטערישע טעמע. אויך

דער מאַיאָר איז מסכים געווען דערויף. די מוזיק איז פאָרן דאָזיקן אומגליקלעכן מענטשן געווען אַ געצווונגענע פאָרווילונג בלית-ברירה; אין האַרצן האָט ער זיך אַליין אויפגעפרעסן.

און ער האָט לסוף נאָכגעגעבן קריסטאָפּס שטאַרקע בקשות און גע-
נומען דערציילן וועגן די מלחמות אין אַפריקע, געוואַלדיקע געשעע-
נישן, וואָס שטייען נישט נידעריקער פון פיזאַראָס און קאַרטעס באַ-
געגענישן! צו קריסטאָפּס באַווונדערונג, האָט ער דערזען פאָר זיך אַ
ווונדערלעכע, ווילדע עפאָפע, וועגן וועלכער ער האָט לחלוטין נישט
געוואוסט. אפילו די פראַנצויזן וויסן נישט וועגן איר; זינט צוואַנציק יאָר
פאַרשווענדעט מען אויף איר גבורה, וווּנדערבאַרן מוט, אוממענטש-
לעכן מוט פון אַ הייפל פראַנצויזישע קעמפער, וואָס וואַגלען זיך און
זוערן פאַרלוירן אויפן שוואַרצן קאָנטינענט, אַרומגערינגלט פון
שוואַרצע חילות, אָן שום עלעמענטאַרן פלי-זין, וואָס אַרבעטן אָן
אויפהער אויף צו להכעיס דער עפנטלעכער מיינונג און דער דער-
שראָקענער מלוכה און וואָס נעמען איין פאַר פראַנקרייכס וועגן, אָן
פראַנקרייכס וויסן, אַ גרעסערע מלוכה, ווי פראַנקרייך אַליין. אַ
שטאַרקע פרייד, געמישט מיט בלוט, האָט געאַטעמט פון די דאָזיקע
מעשים; פאַר קריסטאָפּס אויגן זענען אויפגעשטאַנען די קאָנדיטיע-
רישע ביידער פון אונזער דור, די העלדן-מעשים פון די גבורים,
וואָס איז אוממעגלעך געווען זיך משער צו זיין, אָז זיי עקזיסטירן
אין פראַנקרייך פון אונזער צייט; די היינטיקע פראַנקרייך האָט זיך
עס געשעמט מודה צו זיין און האָט עס פאַרדעקט מיט אַ שלייער
פון צניעות. דעם מאַיאָרס שטים האָט פריילעך געקלונגען, בעת ער
האָט דערציילט זיינע זכרונות; און ער האָט מיט פריילעכער תמימות
דערציילט זיין געשיכטע (ער פלעגט איבעררייסן אויף אַ מאַדנעם
אופן מיט וויסנשאַפטלעכע שילדערונגען פון די געאָלאָגישע שיכטן —
אין אַ קלאָרער, קאַלטער שפראַך), ווי זיי זענען אַרויסגעגאַנגען רויבן.
ווי זיי זענען באַפאלן בליץ-שנעל די שונאים, ווי זיי האָבן געפאַ-
גען מענטשן — און אָט דער פאַנגעניש איז געווען אי אַ מין חיות
פאַנג, אי רויב, אי מלחמה אָן רחמים, קריסטאָפּ האָט זיך איינגע-
הערט, אָנגעקוקט אים און האָט רחמנות געהאַט אויף דער דאָזיקער
שיינער מענטשן-חיה, וואָס איז געצווונגען צו לעבן אָן אַרבעט און
אויפצופרעסן זיך אַליין מיט לעכערלעכע שפילערייען. ער האָט ביי
זיך געפרעגט, ווי אַזוי קאָן אַזאַ מענטש שלום מאַכן מיט זיין גורל.

ער האָט עס אים געפרעגט. אין אָנהויב האָט דער מאַיאָר, וויינט אויס, נישט געהאַט קיין חשק צו עפענען זיין האַרץ פאַר אַ פּרעמדן מענטשן מחמה חשד, אָבער די פּראַנציון זענען פּלוידערזעק, דער עיקר ווען זיי גייען באַשולדיקן איינער דעם צווייטן.

— וואָס וואָלט איך געטון אין זייער היינטיקן מיליטער? די מאַטראָן שאַפן ליטעראַטור, די פּוס-גייער פאַרנעמען זיך מיט סאָ-ציאָלאָגיע. זיי באַשעפטיקן זיך מיט אַלץ, אויסער מיט מלחמה. זיי גרייטן זיך אָפילו נישט צו איר — זיי גרייטן זיך, פּדי נישט מלחמה צו האַלטן. זיי שאַפן מלחמה-פּילאָזאָפיע. מלחמה-פּילאָזאָפיע! אַ שפּיל פון געשלאָגענע עולען, וואָס אונטערהאַנדלען וועגן קלעפּ, וועלכע זיי וועלן אַ געוויסן טאָג באַקומען. דיספּוטירן, זיך חקרענען — ניין, ס'איז נישט פאַר מיר קיין ענין. בעסער וועל איך זיך אומקערן אין מיין צימער און שאַפן מיינע „קאָנאָנען“.

צוליב בושע האָט ער אים נישט דערציילט זיין גרעסטן צער: וועגן חשד, וואָס ווערט איינגעפלאַנצט צווישן די אָפיצירן; וועגן דעם בויען פון די אָפיצירן, וואָס מוזן פּאָלגן חוצפהדיקע באַפעלן פון בייזע, נאַרישע פּאָליטיקער; דעם צער פון מיליטער, מיט וועלכן מען באַנוצט זיך צו נידעריקער דיסציפּלין-אַרבעט: חרוב צו מאַכן די קירכעס. צו אונטערדיקן די אַרבעטער-שטרייקן, צו פאַרטיידיקן די אינטערעסן און נקמה-פאַרלאַנגען פון דער הערשנדיקער פאַרטיי — די קליינע, ראַדיקאַלע בירגער, וואָס האָבן פּינט די קירך — קעגן די איבעריקע איינוואוינער פון לאַנד. אויסערדעם האָט דער דאָזיקער אַלטער אַפּריקאַנער געפילט אַן עקל צום נייען קאָלאָניעס-מיליטער, וואָס איז ס'רוב צונויפגעשטעלט פון די ערגסטע עלעמענטן אין פּאָלק, פּדי צו פאַרדעקן דעם עגאָיזם און פּחדנות פון די איבעריקע, וואָס ווילן זיך נישט באַטייליקן אינם פּבּוד פון פּאָלק און אין דער געפאַר פון דער פאַרטיידיקונגס-אַרבעט ביים בויען „דאָס גרויסע פּראַנק-רייך“.

קריסטאָף האָט זיך נישט אַריינגעמישט אין די דאָזיקע פּראַנ-ציוזישע סכּסוכים; די זאַך איז אים נישט אָנגעאָנגען; אָבער ער האָט געפילט אַ סימפּאַטיע צום אַלטן אָפיציר; כאָטש ער האָט זיך געהאַט זיין מיינונג וועגן מלחמה, — איז אים געווען קלאָר, אַז די צרמי איז באַשאַפן, פּדי אַרויסצוגעבן זעלנער, פּונקט ווי אַן עפּלבוים גיט צרויס עפל, אָבער נישט קיין פּאָליטיקער, עסטעטן און סאָציאַל-

לאַגן. און דאָך האָט ער נישט פאַרשטאַנען, ווי אזוי דער דאָזיקער שטאַרקער מענטש טרעט אָפּ זיין אָרט פאַר אַנדערע. אויב אַ מענטש קעמפט נישט מיט זיינע שונאים, איז ער זיך אַליין אַ שונא. אָט די אַלע פראַנצויזן האָבן פאַרמאָגט אין זיך הכנעה, אַ באַזונדערן מיין וותרות.—אָט דעם שטריך, אָבער נאָך טיפער און האַרציקער, האָט קריסטאָף געפונען ביים אָפיצירס טאכטער.

זי האָט געהייסן סעלינע. זי האָט געהאַט איידעלע, פאַרקעמטע האַר, ווי ביי אַ כּינעזער, אַ ברייטן, קיילעכדיקן שטערן, שפיציקע אויערן, איינגעפאַלענע באַקן, אַ באַחנטן, דאָרפישן קין, אויגן שיינע, שוואַרצע, קלוגע, צאָרטע, אַביסל קורצזיכטיקע, אַ דיקלעכע נאָז און אַ שווינגנדיקן שמיכל, וואָס האָט אַביסל אַרויסגערוקט איר אונטערש-טע, עטוואָס געשוואַלענע ליפּ. זי איז געווען גוט, אַקטיוו, קלוג אָבער כּלחוטין נישט נייגעריק. זי האָט זייער ווייניק געדייענט. נישט גע-קאָנט קיין איין ניי בוך, קיינמאָל נישט געגאַנגען אין טעאַטער, קיינ-מאָל נישט אַרויסגעפאַרן (די נסיעה האָט זייער געלאַנגווייליקט דעם פּאָטער, וואָס האָט זייער פיל אַרומגערייזט) נישט באַטייליקט זיך אין פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס, ווי אַלע סאַלאָן מיידלעך, (דער פּאָטער האָט זיי פיינט געהאַט) קיינמאָל נישט געפרווט עפעס לערנען. ער האָט זיך אויסגעלאַכט פון געלערנטע פרויען) נישט געריט זיך פון אָרט און קיינמאָל נישט אַרויס פון גאָרטן, וואָס איז געווען אייני-געשפּאַרט צווישן פיר הויכע ווענט, ווי אין אַ גרויסן ברונעם. און דאָך איז איר נישט געווען לאַנגווייליק. זי האָט זיך פאַרנומען מיט וואָס זי האָט געקאָנט און שלום געמאַכט מיט איר גורל. פון איר און פון דעם קליינעם קרייז, וואָס יעדע פרוי שאַפט אייביק אַרום זיך, האָט געווייעט אַן אַטמאָספּערע, וואָס האָט דערמאָנט אָן שאַרדען: שטיילקייט, שלווה, רויקע באַוועגונגען, אַביסל שווערלעכע אויפמערק-זאַמקייט צו דער טאַגטעגלעכער אַרבעט, דאָס געזאַנג פון אַ גאַנץ יאָר, אַ געוויינלעך לעבן, פאַרויסגעזענע געדאַנקען און באַוועגונגען, פיל מיט צאָרטער רירנדיקער רוי. דאָס איז געווען די לויטערע מיטלמע-סיקייט פון שיינע, קליינבירגערלעכע נשמות: ערלעכקייט, געוויסן, אמת, רוי, שטילע אַרבעט, געלאַסענע פּאָעטישע פאַרוויילונגען, געוונטער לוקי-סוס, גייסטיקע און קערפערלעכע רייניקייט. — פון דעם אַלעמען האָט זיך געטראָגן דער ריח פון געשמאַקן ברויט, ערלעכקייט און גוטסקייט. פרידן האָט געהערשט צווישן די מענטשן, פרידן צווישן די אַלמע-

שטיבער און שמייכלענדיקע נשמות....

קריסטאָף, וואָס זיין צוטרוי און סימפאָטיע צו מענטשן האָבן געוועקט אויך אַ צוטריט צו אים, האָט זיך ביסלעכווייז מיט איר באַ-פריינדעט. זיי האָבן גאַנץ אָפּנהאַרציק געשמועסט. טיילמאָל האָט ער איר געשמעלט פּראַגן, אויף וועלכע זי האָט אים, צו איר אייגענער פאַרווונדערונג געענטפערט. זי האָט אים דערציילט זאַכן, וואָס קיינער האָט נישט געוווּסט, אַפילו אירע נאָענטסטע.

— דאָס נעמט זיך דערפון, וואָס איר האָט נישט קיין מורא פאַר מיר—האָט איר קריסטאָף געזאָגט.—נישטאָ קיין שום געפאַר מיר זאָלן זיך פאַרליבן איינער אין דעם צווייטן: דערצו זענען מיר צו גוטע פריינט.

— ווי אָפּנהאַרציק איר זענט, — האָט זי מיט אַ געדעכטער געענטפערט.

אַזא געזונטע נאַטור ווי קריסטאָפּס, האָט געפילט אַן עקל צו ליבע-אינטריגעס, וואָס באַהאַלטן זיך אונטער פלומרשטער פריינטשאַפט, צו די געפילן פון מענטשן, וואָס קלויבן זיך שטענדיק אויס קרומע וועגן. זיי ביידע האָבן פאַרבראַכט, ווי אמתע פריינט.

איינמאָל האָט ער זי געפרעגט, וואָס זי טוט נאָכמיטאָג, בעת זי זיצט אויף אַ באַנק מיט עפעס אַ האַנט-אַרבעט אויף די קני, וואָס זי רירט עס נישט אָן. זי איז רויט געוואָרן און געענטפערט, אַז זי זיצט גאַרנישט אַזוי לאַנג, נאָר פון צייט צו צייט זעצט זי זיך אויף עטלעכע מינוט, אפשר אויף אַ פערטל שעה „פּדי זיך צו דערציילן דעם המשך פון איר מעשה“.

— וואָס פאַראַ מעשה?

— די מעשה, וואָס איך דערצייל מיר אַליין.

— איר דערציילט זיך מעשות? אַ, דערציילט מיר עפעס!

זי האָט אים געענטפערט, אַז ער איז צו נייגעריק, נאָר אגב האָט זי אים פאַרטרויעט, אַז נישט זי איז די העלדין פון די דאָזיקע מעשות.

ער האָט זיך געוונדערט:

— אויב איר דערציילט זיך שוין אַליין אַ מעשה, איז שוין נאָ-

טירלעכער, מיין איד, צו דערציילן זיך די אייגענע לעבנס-געשיכטע און צו טרוימען וועגן אַ גליקלעכער לעבן.

— איך קאָן עס נישט טון, — האָט זי געזאָגט. — ווען איך טו
 עס, וואָלט איך געווען אייביק פאַרצווייפלט. זי איז ווידער רויט גע-
 וואָרן, וואָס זי האָט אויסגעגעבן אירע סודות. זי האָט צוגעגעבן:
 — און אויסערדעם, בעת איך געפין זיך אין גאָרטן און פּלוצ-
 לינג טוט אַ בלאָז דער ווינט, פיל איך מיך גליקלעך. דער גאָרטן זעט
 מיר דעמאָלט אויס, ווי לעבעדיק. און ווען דער ווינט בלאָזט ווידער,
 ווען ער קומט פון דער ווינט, — דערציילט ער מיר זייער פיל!
 הגם זי איז בטבע געווען אַ פאַרשלאָסענע, האָט קריסטאָף געזען
 דעם סיפּן טרויער, וואָס איז געווען באַהאַלטן אונטער איר גוטער
 שטימונג און אַקטיוויטעט. פאַרוואָס באַמיט זי זיך נישט אַרויסצוגיין
 פון דעם צושטאַנד, צו באַפרייען זיך? זי איז דאָך באַשאַפן געוואָרן
 צו אַן אַקטיוו נוצלעך לעבן. זי האָט דערציילט, וועגן איר ליבע צום
 פאָטער, מיט וועלכן זי וויל זיך נישט שידדן. אומזיסט האָט קריסטאָף
 פּראָטעסטירט, אַז דער שטאַרקער, ענערגישער אָפיציר נויטיקט זיך
 נישט אָן איר; אַז אַזאַ פאַרשוין, ווי ער, מעג בלייבן אַליין, אַז זי
 האָט נישט קיין רעכט זיך מקריב צו זיין. זי האָט פאַרטיידיקט דעם
 פאָטער, געזאָגט אַ ליגן, אַז ער צווינגט זי נישט צו בלייבן, אַז זי
 אַליין קאָן נישט פּוועלן ביי זיך צו שידדן זיך מיט אים. אין אַ באַ-
 שטימטער מאָס איז דאָס אמת געווען. סיי זי און סיי איר פאָטער,
 סיי די מענטשן אַרום זענען געווען זיכער, אַז אַזוי מוז עס זיין, און
 מען קאָן עס נישט ענדערן. זי האָט געהאַט אַ באַווייבטן ברודער און
 ער האָט געהאַלטן פאַר גאַטירלעך, וואָס זי איז זיך מקריב פאַרן פאָ-
 טער. ער אַליין איז געווען פאַרנומען מיט זיינע אייגענע קינדער. ער
 האָט זיי שטאַרק ליב געהאַט און נישט געלאָזט זיי קיין זאַך טון
 אַליין. די דאָזיקע ליבע איז געווען פאַר אים און דער עיקר פאַר
 זיין פרוי קייטן, וואָס האָבן מיטן אייגענעם ווילן געפּענעט יעדע
 באַוועגונג זייערע. ס'האָט אויסגעזען, אַז בעת זיי האָבן געבוירן קינד-
 דער, האָט זיך במילא געענדיקט זייער פּערזענלעך לעבן און זיי האָבן
 געמוזט מוותר זיין אויף זייער אייגענע מענטשלעכער אַנטוויקלונג. ס'איז
 דערגאַנגען דערצו, אַז אַט דער ענערגישער קינדער יונגעראַן האָט
 געציילט די יאָרן, ווען ער וועט שוין קאָנען פטור ווערן פון זיין
 אַרבעט און זיך אינגאַנצן קאָנען איבערגעבן דער דערציונג פון זיינע
 קינדער. קריסטאָף האָט געפילט, אַז די דאָזיקע מענטשן דריקט די
 ליבע צו דער פאָמיליע, וואָס איז אין פּראַנקרייך אַזוי טיף; אַז זי

שטיקט און מאטערט אויס, דער עיקר דערפאר, וואָס די פראַנצויזישע
משפחות זענען זייער קליין אין דער צאָל: אַ פּאָטער, אַ מיטער, אין
קינד, העכסטנס צוויי און ערגעץ צפּעט אַ פעטער, אַ מומע, אַ ציטע-
דיקע ליבע פון אַ קאַרגן, וואָס פאַרמאכט אין זיין הויפּן די גאַלדענע
מטבעות.

אין צוכאַל האָט נאָך מער דערנענטערט קריסטאָפּ צום מיידל
און דערוועקט צו איר אַ גרעסערן אינטערעס, ער האָט זיך איבער-
צייגט, ווי ענג עס זענען די פראַנצויזישע ליבע-געפילן, די מורא צו
לעבן, זיך איבערצוגעבן דעם גורל און צו נעמען אַלדאָס גוטס, וואָס
איז געגעבן געוואָרן דעם מענטשן.

דער אינושיניער עלסבערגער האָט געהאַט אַ ברודער, יינגער פון
אים מיט אַ יאָר צען, אויך אַן אינושיניער. ער איז געווען אַ ווילדער
בחור און האָט ליב געהאַט קונסט. אַזעלכע יונגעלייט טרענען זיך אָפּט
אין די פיינערע בירגערלעכע פאַמיליעס. זיי וואַלטן זיך זייער גערן
פאַרנומען מיט קונסט, נאָר זיי ווילן נישט ברענגען קיין שאַדן זייער
געזעלשאַפטלעכן מצב. באמת איז דער פראַבלעם גאַרנישט אַזוי לווער,
און ס'רוב קונסטלער פון-אונזער צייט האָבן אים געלונן אַ שום
מניעות. מען דאַרף נאָר וועלן אַבער צו דער דאָזיקער אָנש רינגונג
איז אויך נישט יעדערער פּעיק, זיי זענען נישט אינגאנצן זיכער, צו
זיי ווילן באמת דאָס, וואָס זיי געפעלט. און וואָס מער זייער בירגער-
לעכער מצב פאַרבעסערט זיך, אַלץ מער לאָזן זיי זיך מיטרייסן פונם
שטראָם און גייען אונטער אָן פראַטעסט און אָן טומל. און מען קאָן
צו זיי גאַרנישט וואָבן דערפאַר, ווייל ס'איז בעסער צו זיין אַ כשרער
קליינבירגער, איידער אַ שפּעכטער קונסטלער. נאָר אַזוי-ווי זיי אַנטוישן
זיך, בלייבט ביי זיי אָפּט אַ געפיל פון אומצופרידנקייט פון Qualis
artifex pereat (א שאַדן, וואָס אַזאָ קונסטלער איז פאַרלוירן געגאַנגען).
וואָס פאַרשלייערט זיך, נישט דער פילאָזאָפיע; דאָס פאַרביטערט זיי דאָס
לעבן, ביז דער שטראָם פון די טעג און די נייע דאגות מעקן אָפּ די
אַלטע פאַרביטערונג. דאָס זעלבע איז געשען מיט אַנדערע עלסבערגער.
ער האָט זיך געוואַלט פאַרנעמען מיט ליטעראַטור, נאָר זיין ברודער,
וואָס האָט זיך אויסגעצייגנט מיט אַ באַזונדער פעסטקייט און עקשנות,
האַט געוואַלט, ער זאָל אויסקלייבן אַ וויסנשאַפטלעכן וועג. אַנדערע איז
געווען אינטעליגענט און פאַשאַנקען אין אַ גלייכער מאָס מיט פעיקייטן
סיי צו וויסנשאַפט, סיי צו ליטעראַטור. ער איז נישט געווען זיכער,

זי איז ער טאקע א קינסטלער. אָבער ער איז געווען זיכער, אַז ער איז אַ קליינבירגער. לכתחילה האָט ער זיך אונטערגעגעבן נאָר אויף דער ווייל. (מיר קענען דעם באַטייט פון דעם דאָזיקן וואָרט), ער איז אַריינגעטראָטן אין אַ העכערער אינדוסטריעלער שולע, געענדיגט די שולע גאַנץ מיטלמעסיק און פאַרנומען זיך מיט זיין איינזשינער-פּראָפּעטיע טריי און אָן אינטערעס. נאַטירלעך, האָט ער אויף אַזאַ אופן פאַרלוירן אויך דאָס ביסל קינסטלערישע פעיקייטן. וואָס ער האָט פאַרמאָגט, און האָט גערעדט וועגן דעם איראַניש.

— און אויסער דעם, — פלעגט ער זאָגן (קריסטאָף האָט דער-קענט אין זיין געדאַנק אַליוויערס פעטימיוס), — איז נישט בדאי צו פּרין דאָס לעבן צוליב אַ פאַרלוירענער קאַריערע. איין שלעכטער פּאַעט מער אָדער ווייניקער, איז דאָס נישט אַלץ איינס? ביידע ברידער האָבן זיך שטאַרק ליב געהאַט. זיי האָבן פאַרמאָגט ענלעכע נייגונגען, נאָר זיי האָבן זיך שלעכט פאַרשטאַנען. זיי זענען ביידע געווען דרייפּוסיאָנער. נאָר אַנדערע איז מיטגעגאַנגען מיטן סינדיקאַליזם און אַנטימיליטעריזם און אליהו איז געווען אַ פאַטריאַט.

טיילמאָל פלעגט אַנדערע באַזוכן קריסטאָפּן, נישט אַפּטרעטנדיק צו זיין ברודער. קריסטאָפּ האָט זיך זייער געוונדערט. צווישן אים מיט אַנדערען איז קיין באַזונדערע פריינטשאַפּט נישט געווען. יענער פלעגט קומען, נאָר פּדי זיך אויף עמעצן צו באַקלאָגן. ער פלעגט קריסטאָפּן זייער אויסמאַטערן, נאָר צו קריסטאָפּס רייד האָט ער זיך קיינמאָל נישט צוגעהערט. דעריבער האָט זיך קריסטאָפּ נישט באַמיט צו באַהאַלטן, אַז זיינע באַזוכן זענען גאַנץ איבעריק. אָבער יענער האָט זיך דערמיט נישט גערעכנט און דערויף קיין אַכט נישט געלעגט. לסוף איז די זאַך קלאָר געוואָרן. איינמאָל איז אַנדערע געשטאַנען ביים פענסטער און אַראַפּגעקוקט אונטן צום גאַרטן. ער איז געווען אַזוי שטאַרק פאַרטון, אַז ער האָט נישט געהערט, וואָס ער האָט גערעדט. אַז קריסטאָפּ האָט אים אויפּמערקזאַם געמאַכט, האָט ער אָפּן מודה געווען, אַז ער קען דאָס פרייליך שאַבאַצן, און אַז צוליב איר קומט ער עס אַזוי אָפּט צו קריסטאָפּן. די צונג האָט זיך אים אויפגעבונדן, און ער האָט מודה געווען, אַז ער פילט שוין לאַנג צום מיידל אַ וואַרעם געפיל, נאָר ס'איז פאַראַן אין דעם אַ גרויסע מניעה: די עלסבערגערס זענען אַ לאַנגע צייט געווען אין פריינטלעכע באַציונגען.

מיטן מאַראַס משפּחה. נאָר שפּעטער האָט זיי די פּאָליטיק צעשיידט, און זיי האָבן זיך אויפּגעהעמט צו טרעפּן. קריסטאָף האָט נישט באַ- האַלטן, אָו ער האַלט דאָס פּאַר אַ גרויסע נאַרישקייט. צי איז נישט מעגלעך צו האָבן פּאַרשידענע מיינונגען און דאָך שעצן איינער דעם צווייטן, ווי אַמאָל? אַנדערע האָט געענטפּערט, אָו יאָ, און פּראָטעסטירט קעגן דעם אין נאָמען פון זיין פּרייהייט. ער האָט אָבער געמאַכט אַ פּאַר אויסנאַמען; אין עטלעכע פּראָגן — האָט ער געהאַלטן, — טאָר קיינער נישט האָבן קיין אַנדער מיינונג, ווי ער. און ער האָט דער- מאַנט די מעשה-דרייפּוס, אָנהויבנדיק צו האַלטן אַ גאַנצע דרשה, פול מיט אומזין. קריסטאָף האָט נישט געפרוווט דיספּוטירן. ער האָט ביי זיך געפרעגט, צי דער ענין וועט זיך אַ געוויסן טאָג ענדיקן, אָדער די דאָזיקע קללה וועט שוין בלייבן אויף אייביק, ביז קינדער און קינדס-קינדער. אַנדערע האָט זיך צעלאָכט. נישט ענטפּערנדיק קריסטאָפּן, האָט ער גענומען לויבן ביזן הימל סעלינע שאַבראַן און אויסגערעדט אָסור-לדבר אויף איר פּאָטער, וואָס האַלט איר קרבן פּאַר אַ נאַטיר- לעכע זאָך.

— פּאַרוואָס האָט איר נישט חתונה מיט איר, — האָט קריסטאָף געזאָגט. — אויב איר האָט זיך ביידע ליב?

אַנדערע האָט זיך באַקלאָגט, אָו סעלינע איז קלעריקאַל. קריסטאָף האָט געפרעגט, וואָס דאָס באַדייט. יענער האָט געענטפּערט, אָו דאָס הייסט: איבערגעגעבן זיך דער רעליגיע, גאָט און די גלחים.

— און וואָס גייט דאָס אייך אָן?

— דאָס גייט מיך אָן, ווייל איך וויל, אָו מיין ווייב זאָל גע- הערן צו מיר און נישט צו קיין אַנדערן.

— דאָס הייסט, איר זענט אייפּערזיכטיק אויף אייער ווייבס מיינונגען? אויב אַזוי זענט איר מער ענאָיסט פון דעם מאַיאָר.

— ביי אייך איז דאָס אַ קלייניקייט, און איר אַליין וואָלט גע- נומען אַ פּרוי, וואָס זאָל נישט ליב האָבן קיין מוזיק?

— כּהאַב עס שוין געטון אַמאָל.

— ווי אַזוי קאָנט איר לעבן צוזאַמען, אויב איר האָט פּאַרשי- דענע מיינונגען?

— לאַזט צורו מיט אייערע מיינונגען! אַ אַרעמער פּריינט, די אַלע מיינונגען האָבן קיין שום באַדייטונג נישט. ווען אַ מענטש ליבט... וואָס גייט עס מיך אָן, צי די געליבטע פּרוי האָט ליב מוזיק

זווי ווי איך? זי אַזיין איז פאַר מיר מוזיק! אויב איר האָט געהאַט מול און געטראַפן אַ געליבט מיידל, וואָס האָט אייך אויך ליב געוואָרן זי זיך גלויבן אין וואָס זי וויל, און איר גלויבט אויך, אין וואָס איר ווילט! סוף-כל-סוף האָבן אייערע מיינונגען קיין שום ווערט נישט. נאָר איין אמת איז פאַראַן אויף דער וועלט, נאָר איין גאַט: די ליבע. — איר רעדט ווי אַ דיכטער, איר קענט נישט דאָס לעבן. איך קען אַסאך פאַרפאַלקן, וואָס ליידן זייער פיל צוליב מיינונגס-פאַרשידנהייט.

— דאָס איז אַ סימן, אַז זיי האָבן זיך נישט גענוג ליב גע- האָט. מען דאַרף וויסן, וואָס מען וויל.

— דער ווילן אַזיין איז נאָך נישט אַלץ אין לעבן. ווען איך זאָל וועלן חתונה האָבן מיט פרייליך שאַבראַן, וואָלט איך עס נישט געקאָנט טון.

— אינטערעסאַנט פאַרוואָס?

אַנדערע האָט אים דערציילט די סיבה פון זיין וואַקלען זיך. זיין מצב אין דער געזעלשאַפט איז נאָך נישט גענוג באַפּעסטיקט. קיין פאַרמעגן האָט ער נישט. ער פילט זיך שלעכט אין געזונט און פּרעגט דעריבער ביי זיך, צי האָט ער בכלל רעכט חתונה צו האָבן מיט אַ פרוי אין אַזעלכע באַדינגונגען. ס'איז אַ גרויס אחריות. טאָמער ברענגט ער דערמיט אַן אומגליק פאַר זיין געליבטע, זיך אַזיין און — אויך די צוקונפטיקע קינדער? בעסער איז צו וואַרטן, אָדער — לאָזן צורונ- קריסטאָף האָט געהויבן מיט די אַקסלען.

— אַ שיינע ליבע, כליעבן. אויב זי האָט אייך ליב, וועט זי זיין גליקלעך צו טון פאַר אייך אַלץ אין דער וועלט. און וואָס שייך קינדער — זענט איר, פּראַנציוזן, פשוט לעכערלעך. איר ווילט האָבן קינדער ערשט דעמאָלט, ווען זיי וועלן זיין אייגנטימער פון גיטער און זיי וועלן נישט האָבן אויסצושטיין קיין שום יסורים און שרעק. צו אַלדי רוחות! וואָס גייט עס אייך אָן: איר דאַרפט זיי געבן לעבן, די ליבע צום לעבן און מוט, זיי זאָלן זיך אַליין פאַרטיידיקן. און דאָס איבעריקע... צי זיי וועלן לעבן אָדער שטאַרבן — דאָס ווענדעט זיך אָן דעם מענטשנס גורל. צי איז בעסער פאַר אַ מענטשן צו רעזיגנירן פון לעבן, איידער אויסצושטיין זיינע צרות?

דער שטאַרקער בטחון, וואָס האָט געשטראָמט פון קריסטאָפּס רייד, האָט דורכגענומען אַנדערען. אָבער זיין מיינונג האָט ער נישט

געענדערט. ער האָט געזאָגט:

— יאָ, אפשר איז דאָס אמת.

אַבער ער איז געבליבן ביי זיינס. ס'האָט געמאָכט דעם אייני-
דרוק, אַז פונקט ווי אַ סך אַנדערע מענטשן, פאַרמאָגט אויך ער נישט
די פעיקייט צו פאַרלאַנגען און צו טון.

קריסטאָף האָט זיך געראַנגלט מיט זיין פוילקייט, וואָס איז גע-
ווען די אייגנשאַפט פון כמעט אַלע זיינע פראַנצויזישע פריינט און
איז אויף אַ מאָדנעם אופן גענאַנגען האַנט ביי האַנט מיט אַ פלייסי-
קער, טיילמאָל פיבערדיקער אַקטיוויטעט. כמעט אַלע מענטשן, וואָס
ער האָט געזען אין די פאַרשידענע בירגערלעכע קרייזן, זענען גע-
ווען אומצופרידן. כמעט אַלע האָבן געפילט אַן עקל צו די הערשער
איבער דער עפנטלעכער מיינונג און צו זייער דעמאָראַליזירטן אַרט
דענקען. כמעט אַלע האָבן געהאַט דעם טרויעריקן באַווסטזיין, אַז די
נשמה פון זייער פאָלק איז איבערגעגעבן געוואָרן אין די הענט פון
פאַרעטער. אין דעם אַלעם איז נישט געווען קיין סימן פון פערזענ-
לעכער פאַרביטערונג. — די פאַרביטערונג פון באַזיגטע מענטשן און
שטאַנדן, וואָס זענען געוואָרן אוועקגעשטויסן אָן אַ זייט פון דער מאַכט
און אויסגעשלאָסן פונם אַקטיוון לעבן: באַזאַמטע, וואָס מען האָט אָפּ-
געזאָגט פון די שטעלעס, פרוחות, וואָס האָבן נישט געהאַט קיין אַר-
בעטס-אַרט, די אַלטע אַריסטאָקראַטיע, וואָס איז געזעסן באַהאַלטן אין
אירע גיטער, פדי צו שטאַרבן, ווי אַ פאַרוונדעטער לייב. ס'האָט גע-
שטעקט אין דעם אַ געפיל פון מאַראַלישן בויגט, אַן איינגעהאַלטן, טיף,
אַלגעמיין געפיל, וואָס האָט זיך אין אַ פאַרשידענער מאָס אויסגעדרוקט
אומעטום: אין מיליטער, צווישן באַזאַמטע, אין אוניווערויטעט, אין די
ביוראָס, אין אַלע לעבעדיקע שרייפלעך פון דער רעגירונגס-מאַשין.
אַבער די מענטשן האָבן גאַרנישט געטון. יעדערער האָט זיך באַצויגן
מיט פאַרצווייפלונג און געזאָגט:

— מען קאָן גאַרנישט מאַכן.

אַדער:

— קאָמיר דערפון בעסער נישט רעדן

מיט פחדנות האָבן זיי אָפגעווענדעט זייערע געדאַנקען און שטרעבונגען פון די טרויעריקע זאַכן און געווכט אַ שוץ אין דעם פאַמיליען-לעבן.

ווען זיי וואָלטן זיך אָפגעהאַלטן נאָר פון פּאָליטישער טעטיקייט, וואָלט אין דעם קיין בייו נישט געווען... אָבער אַפילו אין זייער סאָג-טעגלעכער אַרבעט האָבן די דאָזיקע אָרנטלעכע מענטשן גאָרנישט געטון. זיי האָבן זיך מיט געדולד באַצויגן צום גאַנצן ערב-רב פון די אויסוורפן. וואָס זיי האָבן פאַראַכטעט, נאָר מורא געהאַט מלחמה צו האַלטן מיט זיי, ווייל זיי האָבן לכתחילה געהאַלטן, אַז דער קאַמף איז אַן אומזיסטער. פאַרוואָס האָבן די דאָזיקע קינסטלער און דער עיקר מוזיקער, וואָס קריסטאָף האָט זיי געזען פון דער נאָענט, סובל געווען, למשל, די חוצפה פון די זשורנאַליסטן, וואָס האָבן געשאַפן עסטעטישע געזעצן? פאַרוואָס האָבן זיי נישט פּראָטעסטירט? צווישן די דאָזיקע שרייבערלעך וענען געווען באַרימטע אייזלען, וואָס זייער וויסנשאַפטלעכע עס-האַרצות איז געווען אַ שם-דבר. און דאָך זענען זיי געווען די העכסטע דעה-זאָגער אין יעדן וויסנשאַפטלעכן ענין. זיי האָבן זיך אַפילו נישט מטריח געווען אָנצושרייבן אַן אַרטיקל אָדער בוך. זיי האָבן געהאַט סעקרעטאַרן, אויסגעהונגערטע קבצנים, געבעך, וואָס זענען געווען גרייט אַפילו די נשמה צו פאַרקויפן. — אויב זיי האָבן זי פאַרמאָגט — פאַר אַ שטיקל ברויט און פאַר אַ גאַסן-פרוי. דאָס איז געווען אַ סוד פאַר גאַנץ בראָד. און דאָך האָבן די דאָזיקע פאַרשוניען געהערשט איבער דער עפנטלעכער מיינונג און זיך באַצויגן מיט פאַראַכטונג צו די קינסטלער. קריסטאָף האָט גערעזועט פון פעס, ווען ער האָט געלייענט זייערע צייטונגען:

— זיי פאַרמאָגן דאָך קיין שטיקל נשמה נישט! אַ, געמיינע פחדנים!

— אויף וועמען ביסטו בייו? — האָט אַליווער געפרעגט. — נאָך אַלץ אויף עטלעכע גאַסן-לצים?

— ניין, אויף די ערלעכע מענטשן. די רויבער טוען זייערס: זיי נאָרן אָפ, זיי גולדענען, זיי גנבענען, זיי הרגענען; אָבער די אַנדערע, — די, וואָס לאָזן זיי טוען אַלץ אין דער וועלט און פילן צו זיי אַ פאַראַכטונג, — זיי קאָן איך נישט פאַרטראַגן. ווען זייערע חברים, די זשורנאַליסטן, — די אָרנטלעכע, קלוגע קריטיקער, די קיני-סטלער, וואָס די לצים קריכן זיי נישט אויפן קאָפּ, — ווען זיי וואָלטן

גישט פחדנותדיק געשוויגן, ווען זיי וואָלטן נישט קיין מורא געהאַט
 זון נישט געהאַט קיין עקלדיקע חשבונות פון דעם מין „לאָז מיך
 צורו, לאָז מיך געמאַך, וועל איך דיך אויך לאָזן צורו“; — אַ מין
 שטילער אָפּמאַך, וואָס זיי שרייבן אונטער מיט זייערע שונאים, פּדי
 צו זיין זיכער פון זייערע קלעפּ; — ווען זיי לאָזן נישט די דאָזיקע
 לצים פאַרשטעלן זיך אונטער אַ שלייער פון אפּטרופּסות און פּריינט
 שאַפּט, — וואָלט זייער חוצפהדיקע מאכט, ביי אַן אַלגעמיינעם געלעכ-
 טער, געפּאַלן אין איין טאָג. די זעלבע שוואַכקייט ווייזן זיי אַרויס
 אומעטום. כּוּהאַב געטראָפּן צוואַנציק ערלעכע לייט, וואָס האָבן מיר
 געזאָגט וועגן אַ באַשטימטן פאַרשויבן: „ער איז אַ פּיץ, און ס'איז
 נישט געווען קיין איינער צווישן זיי, וואָס זאָל אים נישט דריקן די
 האַנט און אים נישט רופּן „טייערער פּריינט“ „זיי זענען צופּיל“,
 זאגט מען, יאָ, צו גרויס איז די צאָל פון די פּחדנים, צופּיל זענען
 פאַראַנען מענטשן אָרנטלעכע, וואָס האָבן מורא פאַר דעם מינדסטן
 שאַך.

— אַ! וואָס זשע זאָלן מיר, לויט דיין מיינונג, טון?

— מאַכט אָרדנונג! אויף וואָס וואַרט איר? צי מיינט איר, אַז
 דער אויבערשטער וועט אייך העלפּן? גיב אַ קוק, שוין דריי טעג,
 ווי ס'פּאַלט אַ שניי, וואָס האָט אָנגעפּילט אַלע גאַסן און געמאַכט פון
 פאַריז אַ זומפּ, — וואָס טוט איר דערצו? איר שרייט צו דער מאַכט,
 למאַזי זי לאָזט אייך זיצן אין דער בלאַטע, אָבער וואָס טוט איר
 אַליין, פּדי פּטור צו ווערן דערפון? איר זיצט מיט פאַרלייגטע הענט
 און וואַרט, אַז גאָט זאָל זיך מרחם זיין, און קיין איינער פון אייך
 פּרוווט נישט פאַרקערן דעם טראַטואַר פאַרן הויז. קיינער דערפּילט
 נישט זיין חוב, נישט די מלוכה, נישט די פּריוואַטע מענטשן. אַלע
 טראַכטן, אַז זיי זענען פּטור בלויז דערמיט, וואָס זיי וואַרפּן אַרויף די
 שולד אויף אַנדערע. אין משך פון אַזוי פּיל דורות מאַנאַרכיסטישע
 דערציאָנונג, האָט איר זיך אַזוי שטאַרק צוגעווינט גאָרנישט צו טון
 מיטן אייגענעם ווילן, אַז שטענדיק דאַכט זיך אייך, אַז עס וועט
 געשען אַ נס. דער איינציקער מעגלעכער נס וועט געשען דעמאָלט,
 ווען איר וועט זיך נעמען צו דער אַרבעט. הער אויס, טייערער
 אַליווער, איר פאַרמאָגט אַ סך שכל און גוטע מידות. נאָר בלוט
 פעלט אייך, און קודם-פּל פּעלט עס דיר. נישט אייער האַרץ איז
 קראַנק און נישט אייער נשמה. אייער לעבן איז קראַנק אַם צעפּאַלט זיך.

— וואָס זאָל מען טון? מען מוז וואַרטן, ביז דאָס לעבן וועט געזונט ווערן.

— איר דאַרפט אָבער וועלן, עס זאָל געזונט ווערן. איר דאַרפט וועלן זיך אויסהיילן פון אייער קרענק. איר דאַרפט וועלן! און דע-ריבער מוזט איר קודם-כל אַריינלאָזן אַ ביסל פּרישע לופט אין אייער שטוב. אויב אַ מענטש וויל נישט אַרויסגיין פון אייער שטוב, מוז ער, לפחות, מאַכן אַ דעזינפעקציע אין זיין דירה. איר זענט פאַרשטמט מיט די ריחות פון דעם יריד. צוויי דריטל פון אייער קונסט און אייערע געדאַנקען זענען פאַלש, און אייער פאַרצווייפלונג איז אַזוי גרויס, אַז איר טראַכט גאַרנישט אין פעס צו ווערן, צו ביזערן זיך, אפילו זיך נישט צו ווונדערן. טייל פון די דאָזיקע אָרנטלעכע מענטשן, — ווי לעכערלעך עס איז! — מאַכן זיך אילוזיעס און רעדן זיך סוף-פל-סוף איין, אַז נישט זיי זענען גערעכט, נאָר יענע אויסוואַרפן. כ'האַב באַגעגנט, אפילו אין דער צייטונג „עזאָפּ“, וואָס איז לויט אייער מיינונג נישט מותר אויף קיין שום זאַך, — די אומגליקלעכע יונגעלייט, וואָס רעדן זיך איין, אַז זיי האָבן ליב קונסט אין גע-דאַנק, בעת ס'איז נישט אמת! זיי סמען זיך אַליין אָפּ דערמיט. נישט קיין פאַרגעניגן איז עס פאַר זיי. זיי טוען עס מיט הכנעה, און לאַנגווייליקן זיך שרעקלעך מיט די דאָזיקע ליגנס!

קריסטאָף איז דורכגעגאַנגען צווישן די צווייפּלענדיקע און פאַר-צווייפּלטע, ווי אַ וויכער, וואָס צעשאַקלט די דרימלענדיקע בוימער. ער האָט זיי נישט געפרווט אָנוואַרפן זיין אַרט דענקען, נאָר גע-וועקט אין זיי מוט, זיי זאָלן דענקען אַליין. ער האָט געזאָגט: — איר זענט צו באַשיידן. אייער גרעסטער שונא איז די גע-ראַסטעניע, דער צווייפּל. דער מענטש מעג, דער מענטש מוז זיין געדולדיק און מענטשלעך, אָבער מען טאָר נישט צווייפּלען אין אַליין. וואָס מען האַלט אַליין פאַר גוט און ריכטיק. אויב דער מענטש טראַכט עפעס, דאַרף ער גלויבן אין דעם. און אויב ער גלויבט אין עפעס, איז ער מחויב צו פאַרטיידיקן זיין גלויבן. ווי גרויס אונזער כוח זאָל נישט זיין. — אונטערגעבן טאָר מען זיך נישט! דער קלענסט-

טער, צי דער גרעסטער — אלע האָבן איין חוב, און (דאָס, וואָס איז אים נישט גענוג קלאָר) ער האָט דערצו גענוג פּוּח. מיינט נישט, אַז אייער בונט האָט נישט קיין שום ווערט! אַ שטאַרקער באַווסטזיין, וואָס האָט דעם מוט זיך אַליין צו פאַרטיידיקן, איז שוין במילא אַ שטאַרקע קראַפט. וויפיל מאַל האָט איר געזען אין די לעצטע יאָרן, ווי די מאַכט און די עפנטלעכע מיינונג מוזן זיך רעכענען מיט דער דעה פון איין ערלעכן מענטשן, וואָס פאַרמאָגט נאָר איין פּלייזן — זיין מאַראַלישן פּוּח, וואָס ער טראָגט אַרויס פאַר דער עפנטלעכקייט מיט מוט און עקשנות...

און אויב איר וועט פרעגן, צו וואָס דאַרף מען זיך אַזוי אָנ- שטרענגען, צו וואָס קעמפּן, צו וועלכן צוועק? זייט-זשע וויסן: — ווייל פּראַנקרייך שטאַרבט, ווייל אייראָפּע שטאַרבט, ווייל אונזער קול- טור, די ווּנדערלעכע שאַפּונג, וואָס איז געבויט געוואָרן פאַרן פּרייז פון אַזוי פיל דורות מי און אָנשטרענגונגען מיט אונזער מענטשלעכן פּוּח, — וועט פאַלן און חרוב ווערן, אויב מיר וועלן זיך פאַר איר נישט שטעלן אין קאַמף! ס'איז נישט קיין פּראַזע, אַ געפאַר דראַט אונזער פּאָטערלאַנד, אונזער אייראָפּעיִש פּאָטערלאַנד, און נאָך מער אונזער קליין פּאָטערלאַנד — פּראַנקרייך. אייער אַפּאָטיע ממתת זי, אייער שווייגן ממתת זי, זי גייט אויס צוזאַמען מיט אייער גוסטיקן מוט, צוזאַמען מיט יעדן געדאַנק אייערן, וואָס גיט זיך אונטער און איז זיך אַליין מבטל, צוזאַמען מיט אייערע גוטע אומפרוכטבאַרע פּוּנות, מיט יעדן טראָפּן פון אייער פּלוט, וואָס ווערט פאַרגאַסן אומ- זיסט... שטייט אויף! איר מוזט לעבן! און אויב ס'איז אַפילו באַשערט אייך צו שטאַרבן, דאַרפט איר שטאַרבן מיט אַן אויפגעהוי- בענעם קאַפּ.

אַבער צום שווערסטן איז געווען, נישט דאָס דערוועקן זיי צו מעשים בכלל, נאָר צו מעשים שותפותדיקע, מיט שותפותדיקע פּוּחות. וועגן דעם האָט גאָר קיין רייד נישט געקאָנט זיין, זיי האָבן איינער אויפן אַנדערן געמורמלט. די בעסטע פון זיי זענען געווען געפערלע- כע עקשנים, דעם בעסטן ביישפּיל האָט קריסטאָף געמונען אין זיין

סביבה. פעליקס ווייל, דער אינוזשיניער עלסבערגער און דער מאיאָר שאַבראַן האָבן זיך באַצויגן איינער צום אנדערן מיט שטילער העפעליכ-
כער שנאה. און הגם קריסטאָף האָט זיי גיט נישט געקענט, האָט ער
דאָך לייכט באַמערקט, אָז אונטער די פאַרשידענע עטיקעטן פון פאַר-
טייען און ראַסן, האָבן זיי אַלע געשטרעבט צו איין זאַך.

דער עיקר האָבן ווייל און דער מאיאָר געהאַט אַסאַך שותפות
דיקע שטרעבונגען, צוליב עפּעס אַ סתירה, וואָס טרעפט זיך אָפּט ביי
דענקענדיקע מענטשן, האָט הער ווייל, וואָס האָט שטענדיק געלעבט
מיט זיינע ביכער און זיין גייסטיק לעבן, באַגייסטערט ליב געהאַט
מיליטערישע ענינים.

— מיר זענען אַלע רויבער, — האָט געזאָגט מאָנטיין, וואָס איז
געווען אַ האַלבער ייד. ער האָט געזען אין אַלע מענטשן דעם
שטריך, וואָס טרעפט זיך באמת נאָר ביי באַשטימטע מענטשן. ווי
למשל ביי וויילן.

אַט דער אַלטער אינטעלעקטועליסט האָט געהאַט אַ קולט פאַר
נאַפּאָלעאָנען. ער האָט זיך אַרומגערינגלט מיט כתבים און זכרונות, ווי
ס'האָט געאַטעמט דער פראַכטפולער חלום פון די צעזאַרישע מלחמות
ווי אַסאַך פראַנצויזן פון דעם דאָזיקן בין השמשות פּעריאָד, האָבן
אים אויך פאַרבלענדט די ווייטע שטראַלן פון דער נצחון-זון. ער האָט
ווידער אויפגעלעבט די אַמאָליקע מלחמות, דורכנעפירט שלאַכטן, באַ-
האַנדלט מלחמה-אַפּעראַציעס; ער האָט געהערט צו די קאַבינעט-סטראַ-
טעגן, וואָס ווילמען אין די אַקאַדעמיעס און אין די אוניווערזיטעטן.
וואָס קאַמענטירן דעם נצחון אונטער אויסטערליץ און קאָריגירן די
פעלערן פון וואַטערלאָ. ער איז אַליין גרייט געווען אויסצולאַפּן דעם
דאָזיקן „נאַפּאָלעאָניזם“; זיין איראַניע האָט זיך געוויילט דערמיט; און
דאָך האָט ער זיך אַליין פאַרשיפורט, ווי אַ קינד, מיט די דאָזיקע
מעשהלעך, און ביי באַשטימטע געשעענישן האָבן זיך אים טרערן גע-
שטעלט אין די אויגן, ווען ער האָט געפילט אָט די שוואַכקייט. האָט
ער זיך געהאַלטן ביי די זייטן פון געלעכטער און גערופן זיך אַליין
„אַלטער שוטה“. דעם אמת זאָגנדיק, האָט דאָ נישט געווירקט די לי-
בע צום פאַטערלאַנד; ער איז געוואָרן נאַפּאָלעאָנס אַ חסיד, אַ דאַנג
דער ראַמאַנטישער באַגייסטערונג און פּלאַטאַנישער ליבע צו מעשים
און דאָך איז ער געווען אַ הייסער פאַטריאָט, וואָס איז מער געווען
צוגעבונדן צו פראַנקרייך, ווי אַסאַך אמתע פראַנצויזן. ס'איז בינווייליק

און נאָריש מצד די פראַנצויזישע אַנטיסעמיטן, וואָס שטויסן אָפּ מיט זייער השד' די נאַציאָנאַלע באַגייסטערונג פון די יידן, וואָס האָבן זיך איינגעבירגערט אין פראַנקרייך. אויטער די סיבות, וואָס זענען גורם אין יעדער משפחה זיך צוצובינדן אין צווייטן אָדער דריטן דור צו דער ערד, וווּ זיי האָבן זיך באַזעצט און איינגעוואָרצלט, — פאַרמאָגן נאָך די יידן אַ באַזונדערע סיבה ליב צו האָבן דאָס פּאָלק, וואָס פאַרטיידיקט אין די מערבֿ-לענדער, די פראַגרעסיווסטע אידעען פון גייסטטיקער און מאָראַלישער פרייהייט, און זיי האָבן זי נאָך מער ליב דערפאַר, ווייל אויך זיי העלפן שוין הונדערט יאָר די זעלבע זאך, און ווייל די דאָזיקע פרייהייט איז אין אַ באַשטימטער מאָס זייער אייגן ווערק. ווי זשע זאָלן זיי נישט פאַרטיידיקן פראַנקרייך קעגן יעדער ספּנה, וואָס דראָט איר מצד דער פּעאַדאַלער רעאַקציע? ווער עס פרוּווט — ווי עס וויל האָבן אַ הייפל פּאָליטישע פאַרברעכער און אַ סטאַדע נאָרישע פאַרבלענדטע מענטשן — איבערצורייסן די פעדים, וואָס בינדן די דאָזיקע פראַנצויזישע גרים צו פראַנקרייך, די אַרבעטן אויך לטובת דער רעאַקציע.

דער מאַיאָר שאַבראַן האָט געהערט צו אַט די פאַרבלענדטע פראַנצויזן, וואָס די צייטונגען מאַכן זיי נאָריש, פאַרשטעלנדיק זיי יעדן פרעמדן, וואָס קומט קיין פראַנקרייך פאַר אַ לויערנדיקן שונא; און אויב די נאַטור האָט זיי באַשאַנקען מיט אַן איידעלער מענטשלעכער נשמה, צווינגען זיי זיך אַליין חושד צו זיין, צו האַסן, צו פאַרמאַכן זיך, צו לייקענען אין אַלע דערהויבענע מעשים פון דער נאַציע, וואָס איז צונויפגעשמאַלצן פון אַ סך פאַרשידענע ראַסן. אַט אַזוי האָט שאַבראַן געהאַלטן פאַר זיין הוב נישט אומצוקוקן זיך אויפן שכן פון צווייטן שטאָק, הגם ס'איז געווען זייער לייכט מיט אים זיך צו באַקענען. אויך הער ווייל וואָלט גערן אַריינגעכאַפט אַ שמועס מיטן אָפיציר, נאָר ער האָט געקענט זיין שאָוויניזם און האָט אים אין האַרצן גרינג געשעצט.

קריסטאָף האָט נישט געהאַט אַזוי פיל סיבות ווי דער מאַיאָר צו אינטערעסירן זיך אַזוי מיטן הער ווייל. נאָר ער האָט נישט געקאַנט הערן, ווי אַ מענטש רעדט אומזיסט און אומנישט אויפן צווייטן, און דעריבער איז ער גרייט געווען אָנצונעמען זיך פאַרן הער ווייל. איינמאָל, ווען דער מאַיאָר האָט, ווי זיין שטייגער, פאַרביטערט גערעדט וועגן דער אַלגעמיינער לאַגע, האָט קריסטאָף צו אים געזאָגט:

— איר זענט אליין שולדיק. יעדערער פון אייך ציט זיך צו
דיק, אויב די געשעענישן אין פראנקרייך אנטוויקלען זיך נישט אזוי
ווי ער וויל. באַלד זאָגט ער זיך אָפּ מיט אַ טומל פון זיין שטעלע.
מען וואָלט געקאָנט זאָגן, אַז איר האָלט עס פאַר אַ פּבּוּד מוּדיע צו
זיין דער וועלט, אַז איר זענט באַזיגט. כִּהָאָב נאָך קיינמאָל נישט
געזען קיין מענטשן, וואָס זאָל באַזיגט ווערן אין קריג און אַוועק־
גיין אזוי גרויסמוטיק. זאָגט אליין, הער מאַיאָר, איר האָט דאָך אליין
מלחמה געהאַטן. — צי אזוי דאַרף אויסזען אַ מלחמה?

— דאָ קאָן מען נישט מלחמה האַלטן, — האָט געענטפּערט דער
מאַיאָר — מיר פירן נישט קיין קאַמף אין פראַנקרייך, אין אַזעלכע
מלחמות מוז מען אַ סך רעדן, האָבן וויכוחים, אָפּשטימען, קומען אין
באַרירונג מיט אַ הייפּל אויסוורפּן. איך האָב עס פיינט.

— ס'איז טרויעריק! אין אַפּריקע האָט איר דאָך שוין געזען
אַ סך מיאוסערע זאַכן.

— איך שווער אייך, אַז דאָרטן האָב איך נישט געפילט אַזאַ
עקל. און אויסער דעם, האָב איך דאָרטן געקאָנט שפּאַלטן די קעפּ!
און בכלל, פּדי מלחמה צו האַלטן מוז מען האָבן זעלנער. דאָרט האָב
איך געהאַט שיסער, דאָ בין איך אליין.

— אָבער דאָ פּעלן דאָך אייך נישט קיין אָרנטלעכע מענטשן.

— וווּ זענען זיי?

— אומעטום, אַרום אונז.

— וואָסזשע טוען זיי?

— זיי טוען דאָס, וואָס איר. זיי טוען גאָרנישט. זיי טענהן, אַז

מען קאָן דאָ גאָרנישט מאַכן.

— רוף מיר אָן כאַטש איין נאָמען.

— אַפילו דריי, אויב איר ווילט, און דווקא פון דעם זעלבן

הויז.

קריסטאָף האָט אָנגערופן דעם נאָמען פון הער ווייל (דער מאַ-

יאָר האָט אַריוסגעלאָזט אַ געשריי), און פון ביידע עלטבערגערס (דער

מאַיאָר איז אויפגעשפרונגען פון אָרט).

— אָט דער ייד? די דאָזיקע דרייפּוסיאַנער?

— דרייפּוסיאַנער — האָט קריסטאָף געזאָגט. — וואָס איז דאָס

פאַר אַ בייז?

— זיי האָבן הרוב געמאַכט פראַנקרייך.

— זיי האָבן זי ליב פונקט ווי איר
 — אויב אַזוי זענען זיי משוגעים, שעדלעכע משוגעים.
 — מיר מוזן אָבער געבן גערעכט אויך אונזערע קעגנער.
 — אין רעד זייער גערן מיט ערלעכע קעגנער, וואָס קעמפן
 מיט מיר מיטן זעלביקן געווער, וואָס איך. אָט האָט איר אַ ראיה:
 אָט רעד איך מיט אייך, הער דייטש, איך שעץ די דייטשן, הגם,
 איך האָב שטאַרק חשק זיי אָפצוגעבן, ווען עס איז, די קלעפּ, וואָס
 איך האָב פון זיי געקריגן — דעם קרן מיט פראָצענט. אָבער זיי,
 די אינערלעכע שונאים — דאָס איז אַן אַנדער ענין. זיי באַנוצן זיך
 מיט אַ מיאוס געווער: מיט נאַרישע פילפולים, מיט אומגעזונטע איר
 דעאָלאָגיעס, מיט פאַרסטמן הומאַניזם...
 — יא, איר געפינט זיך אין דעם גייסטיקן צושטאַנד פון די
 מיטלאַרטערלעכע ריטער, וואָס האָבן זיך דעם ערשטן מאָל געטראָפן
 מיט פייער און האַרמאַטן. וואָס ווילט איר? די מלחמה האָט געענ-
 דערט איר פאַרם.
 — זאָל זיין. נאָר אויב אַזוי זאָל מען זיין אָפנהאַרציק. לאַמיר
 מודה זיין, אַז דאָס איז אַ מלחמה.
 — לאַמיר אָננעמען, אַז אַ שותפותדיקער שונא וואָס אָן אַן
 אימה אויף דער איראָפּעיִשער קולטור. צי וואָלט איר זיך דעמאָלט
 נישט פאַרייניקט מיט די דייטשן?
 — מיר וואָלטן געפרוווט.
 — אויב אַזוי, קוקט זיך אַרום. אָט איז אייער לאַנד, אָט זע-
 נען אַלע איראָפּעיִשע לענדער, צי דראָט נישט קיין ממשותדיקע גע-
 נאַר דעם העראַישן איזעאַליזם פון זייערע ראַסן? צי זענען זיי נישט
 אַלע, מער אָדער ווייניקער, אַ רויב פאַר די אויסוואַרפן פון אַלע
 שטאַנדן, קעגן דעם דאָזיקן אַלגעמיינעם שונא — צי דאַרפט איר נישט
 אויסשטרעקן אַ האַנט אַלע אייערע קעגנער, וואָס פאַרמאָגן אַ געוויסן
 ווערט און מאַראַלישע שטאַרקייט? ווי קאָן, אַזאַ מענטש ווי מיר, זיך
 אויף אַזוי ווייט נישט רעכענען מיט דער ווירקלעכקייט? אָט זענען
 פאַראַן מענטשן, וואָס פאַרטידיקן אַן אַנדער אידעאַל ווי אייערן. אַן
 אידעאַל איז אַ כוח. איר קאָנט עס נישט אָפלייקענען. אין דער
 מלחמה, וואָס איר האָט נישט לאַנג אָפּגעהאַלטן האָט דאָך געזיגט דער
 אידעאַל פון דעם שונא. אַנשטאַט אָפּצושוואַכן אייערע כוחות אין קאַמף
 מיט אים, פאַרוואָס נוצט איר אים נישט אויס, צוזאַמען מיט אייער

אידעאל, קעגן די שונאים פון יערן אידעאל, קעגן די אלע, וואָס
מיסברוכן מיט זייער פאָטערלאַנד, מיטן אידעאל, קעגן דעם וואָרעם
וואָס פרעסט אויף די אייראָפּעיִשע קילטור?

— פאַרוואָס? מיר דאַרפן פריער קומען צו אַ הסכּם. צי זאָלן
מיר עס טון פאַרן נצחון פון אינווערע שונאים?

— ווען איר זענט געווען אין אַפריקאַ וואָס איר נישט געוואָלט
וויסן צי איר שלאָגט זיך פאַרן קעניג אָדער פאַר דער רעפּובליק.
איך מיין, אַז פיל פון אייך האָבן אמילו נישט געטראַכט וועגן דער
רעפּובליק.

— זיי האָבן זיך אויסגעלאַכט פון איר.

— אויסגעצייכנט. און פראַנקרייך האָט דערויף געוואונען. איר
האָט געקעמפט פאַר איר און אויך פאַר זיך, פאַר אייער פּכוּז, פאַר
אייער פאַרגעניגן. אויב צווי פאַרוואָס זאָלט איר אויך דאָ נישט טון
דאָס אייגענע? מאַכט ברייטער דעם קאַמף, פאַרמאַטערט נישט איינער
דעם אַנדערן מיט די נאַרישקייטן פון דער פּאָליטיק, אָדער דער רע-
ליגיע. דאָס אַלץ איז דאָך שטות, אויב אייער נאַציע איז די עלטסטע
טאַכטער פון דער קירך אָדער פון דעם שפּיל — טאָ וואָס איז דער
מער? דער עיקר — זי זאָל לעבן. אַלץ, וואָס שטאַרקט דאָס לעבן איז
פּשר און גוט. ס'איז פאַראַן נאָר איין שונא: דער טאַגעטעגלעכער
עגאָיזם, וואָס טרוקנט אויס און פאַרשטאַפט די קוואַלן פון לעבן, די
פרייד פון דעם קרבן, פון מעשים. און לעגט נישט אַרויף אויף אַנד-
דערע די פליכט צו טון פאַר אייך. טוט, טוט! פאַרייניקט זיך!
פאַרויס!

ער האָט זיך געזעצט און לאַכנדיק אַ קלאַפּ געטון אויפן פאַר-
טעפּיאַן די ערשטע טאַקטן פון דער „סימפּאָניע מיט כּאָר“ דעם
מאַרש, B-mol.

— איר ווייסט, — האָט קריסטאָף צוגעגעבן איבעררייסנדיק
דאָס שפּילן, — וואָלט איך געווען איינער פון אייערע מוזיקער,
שאַרפּאָנטיע, אָדער ברוּנאַ (זאָל זיי דער טייוול נעמען), וואָלט איך
זייער „בירגער צום וואָפּן“ דעם אינטערנאַציאָנאַל, „זאָל לעבן אַנרי
דער פּערטער“, „נאָט באַשיץ פראַנקרייך“ — געמאַכט פּקיצור: פון
אַלע ירקות פון דער הייליקער יאָהאַן-נאַכט וואָלט איך געמאַכט איין
כאַרצלע סימפּאָניע, אַ מאַכל, וואָס וואָלט אייך אָפּגעפּריט די צינד-
באַר. זי וואָלט אַרויסגעקומען נישט ערגער (לכל הדעות נישט ער-

גער פון אנדערע זייערע ווערק). — נאָר איך שווער אייך, אַז זי וואָלט אייך געשמיסן איבער די רוקנס און איר וואָלט געמוזט גיין פּאַרויס.

ער האָט זיך צעלאַכט פונם גאַנצן האַרצן.

דער מאַיאָר האָט אויך געלאַכט.

— איר זענט אַ ווילער בחור, הער קראַפט, אַ שאַד, וואָס איר זענט נישט קיין אונזעריקער.

— אָבער איך בין דאָך אייערער! אומעטום קומט פאַר דער זעלבער קאַמף, לאָמיר זיך פאַרייניקן!

דער מאַיאָר האָט אים געגעבן גערעכט, נאָר אַלץ איז געבליבן, ווי געווען. קריסטאָף האָט זיך דעמאָלט איינגעעקשנט און צוריק אַרויפגעפירט דעם שמועס אויפן הער ווייל און די עלטבערגערס. דער אָפיציר איז געווען נישט קיין קלענערער עקשן פון אים און האָט ווידער איבערגעזאָגט זיינע אייביקע טענות קעגן די יידן און דרייפּוסיאָנער, און אַלץ, וואָס קריסטאָף האָט געזאָגט האָט, משמע, אויף אים קיין איינדרוק נישט געמאַכט.

קריסטאָף האָט זיך גענומען צום האַרצן. אַליוויער האָט אים געזאָגט:

— האָב נישט קיין עגמת־נפש! איין מענטש קאָן נישט פּלוצ־לינג ענדערן דעם גייסטיקן מצב פון דער גאַנצער געזעלשאַפט. ס'וואָלט געווען צו שיין. אָבער זיין אַרבעט גייט נישט פאַרלוירן. דו ריכסט זיך אַליין נישט דערויף.

— וואָס טו איך אויף אַזוינס? — האָט קריסטאָף געזאָגט.

— ביסט קריסטאָף.

— וואָס טויג עס עמעצן?

— זייער פיל. נאָר בלייב דאָס, וואָס דו ביסט, טייערער קריי־

סטאָף, און מיט אונז פאַרנעם זיך נישט.

אָבער קריסטאָף האָט נישט געוואָלט מסכים זיין. ער האָט ווייטער געפירט וויפּוהים מיטן מאַיאָר שאַבראַן, טיילמאָל זייער היציקע. סעלינען האָט עס געוויילט. זי פלעגט אויסהערן די שמועסן און שטיל געאַרבעט, נישט באַטייליקנדיק זיך אין געשפרעך. זי האָט אויסגעזען פריילעכער. איר בליק האָט באַקומען אַ נייעם גלאַנץ, ווי ער וואָלט אַרומגענומען נייע ווייטקייטן און ווי זי וואָלט פרייער געאַטעמט. זי האָט מער געלייענט, אָפטער אַרויסגעגאַנגען און אינטע־

רעסירט זיך מיט אַסאַך זאַכן. און איינמאָל, ווען קריסטאָף האָט זיך געקריגט מיטן פּאַטער וועגן די עלסבערגערס, האָט דער מאַיאָר באַ- מערקט, ווי זי שמייכלט. ער האָט זי געפרעגט, וואָס זי טראַכט. זי האָט רויק געענטפערט:

— איך מיינ, אַז גערעכט איז הער קראַפט.

דער מאַיאָר איז צעטומלט געוואָרן:

— ס'איז שוין איבער דער טבע — האָט ער אַ ברום געסוּן. — סוף כל סוף, צי מיר זענען גערעכט אָדער נישט, בלייבן מיר סיי ווי סיי אַזוי ווי מיר זענען. מיר פילן גאַרנישט קיין באַדערפעניש זיך צו טרעפן מיט די דאָזיקע מענטשן, נישט אמת, טאַכטער?

— יא, טאַטע, נאָר ס'וואָלט מיר געווען זייער אָנגענעם.

דער מאַיאָר האָט געשוויגן און געמאַכט זיך נישט הערנדיק. ער האָט געפילט קריסטאָפּס השפעה, נאָר געוואָלט עס באַהאַלטן. זיינע באַגרענעצטע מיינונגען און זיין היציקייט האָבן אים נישט געשטערט צו זיין ערלעך און אויפריכטיק. ער האָט ליב געהאַט קריסטאָפּן פאַר זיין אָפּנהאַרציקייט און מאַראַלישער געזונטקייט. נאָר ס'האַט אים ווי געטון, וואָס קריסטאָף איז אַ דייטש. אמת, ער האָט זיך בעת די וויכוחים אויפגערעגט. ער האָט זיי אָבער שטאַרק ליב געהאַט, און קריסטאָפּס מיינונגען האָבן אים אָן אַויפהער אינטערעסירט, הגם ער האָט עס קיינמאָל נישט געוואָלט מידע זיין. נאָר איינמאָל האָט אים קריסטאָף געטראָפּן אַריינגעטון אין עפעס אַ בוך, וואָס ער האָט אים בשום אופן נישט געוואָלט ווייזן. ווען סעלינע האָט אַרויסבאַגלייט קריסטאָפּן, האָט זי אים געזאָגט:

— איר ווייסט וואָס ער לייענט? וויילס בוך.

קריסטאָף איז געווען אויסער זיך פאַר פרייד.

— און וואָס האָט ער געזאָגט דערויף?

— ער האָט געזאָגט: „אַ בהמה קאָן!“ אָבער ער קאָן זיך מיטן בוך נישט שיידן.

קריסטאָף האָט נישט אַרויסגעוויזן דעם מאַיאָר, אַז ער ווייס דערפון. אָבער יענער האָט אים אַ פרעג געטון:

— פאַרוואָס האָט איר מיך אויפגעהערט צו מאַטערן, איך זאָל

זיך באַקענען מיט אייער יידן?

— ווייל ס'איז שוין איבעריק, — האָט קריסטאָף געזאָגט.

— פארוואס? — האָט דער מאַיאָר מיט אַ מאָנענדיק קול גע-

פּרענט.

קריסטאָף האָט זיך צעלאַכט. ער האָט גאַרנישט געענטפערט און

איז אַוועק.

אַליוויער איז געווען גערעכט. נישט מיט קיין ווערטער אַליין ווירקט מען אויף דער סביבה. דער מענטש ווירקט מיט זיין גאַנצן וועזן. עס זענען פאַראַן מענטשן, וואָס פאַרשפּרייטן אַרום זיך אַן אַט-מאָספּער פון רו מיט זייער בליק, מיט זייערע באַוועגונגען. פון קרי-סטאָפּן האָט אַרויסגעשטראַלט לעבן. עס איז אַדורכגעדרונגען פאַמעלעך, פאַמעלעך, ווי די וואַרעמקייט פון פּרילינג דורך די אַלטע ווענט און פאַרמאַכטע פענסטער פון דעם אין שלאָף פאַרוונקענעם הויז. עס האָט אָפּגעפּרישט די הערצער, וואָס דער טרויער, שוואַכקייט און איינזאַם-קייט האָבן זיי לאַנגע יאָרן געפּרעסן, חרוב געמאַכט און איבערגעגעבן צום טויט. די מאַכט פון דער נשמה איבער אַנדערע נשמות! סיי די, וואָס זענען משפּיע, סיי די, וואָס ווערן באַאיינפלוסט, זיי פילן עס ביידע נישט. און דאָך באַשטייט דאָס גאַנצע לעבן אויף דער וועלט פון אַזעלכע אויפגאַנגען און פאַרגאַנגען, צופלוסן און אָפּפלוסן, וואָס איבער זיי הערשט אַ שטאַרקער געהיימניספולער כוח.

צוויי שטאַק אונטער קריסטאָפּס דירה האָט געוואוינט, ווי מיר ווייטן, אַ יונגע פרוי פון אַ יאָר פינף און דרייסיק, מאַדאַם זשערמען, וואָס איז מיט צוויי יאָר צוריק געבליבן אַן אלמנה, און מיט אַ יאָר צוריק איז איר געשטאַרבן איר איינציק טעכטערל, אַ מיידעלע פון זיבן, אַכט יאָר. זי האָט געוואוינט צוזאַמען מיט איר שוויגער. זיי האָבן זיך נישט געטראָפּן מיט קיינעם פון די שכנים. קיינער איז נישט גע-קומען אַזוי ווייניק אין באַרירונג מיט קריסטאָפּן, ווי די צוויי שכנים. זיי האָבן זיך כמעט קיינמאָל נישט געטראָפּן און קיינמאָל נישט גע-רעדט צווישן זיך.

זי איז געווען אַ הויכע פרוי, מאַגער, פיין געבויט, מיט מאַסע, שיינע אויגן, כמעט אַן אויסדרוק, אין וועלכע ס'האָט צייטנווייז גע-בלאַנצט אַ מוטנער, פינטערער פלאַם; איר פנים איז געווען געל ווי

וואָקס, די באַקן איינגעפאַלן און דאָס מויל צוזאַמענגעפרעסט. די אַלטע
 מאַדאָם זשערמען איז געווען פרום און אירע גאַנצע טעג פאַרבראַכט
 אין קירך. די יונגע פרוי איז געווען פאַרמאַכט אין זיך און איבער-
 געגעבן איר טרויער. זי האָט זיך מיט קיין שום זאַך און מיט קיינעם
 נישט אינטערעסירט. זי האָט זיך אַרומגערינגלט מיט זכרונות און ביל-
 דער פון איר מיידעלע, אָן אויפהער אין זיי געקוקט. ביז זי האָט
 לטוף אויפגעהערט צו זען דאָס מיידעלע גופא. די פּאַטאַגראַפיעס, די
 טויטע בילדער האָבן דערהרגעט דאָס לעבעדיקע בילד. זי האָט אויפ-
 געהערט צו זען דאָס קינד. אָבער אָפּגעלאָזט האָט זי נישט; זי האָט
 געוואָלט טראַכטן בלוז וועגן איר. ס'איז דערגאַנגען דערצו, אַז זי האָט
 נישט געקאָנט קאָנצענטרירן אירע געדאַנקען אַפילו אַרום דער פאַרשטאַר-
 בענער; זי האָט דערגעניצט דאָס ווערק פון טויט. דעמאָלט איז זי גע-
 בליבן זיצן פאַרגליווערט אויפן אָרט. איר האַרץ איז פאַרשטיינערט געוואָרן.
 די טרערן האָבן איר אויסגעטרוקנט, דער קוואַל פון איר לעבן איז
 אַנטרווען געוואָרן און די אמונה האָט איר אויך גאַרנישט געהאַלטן.
 זי האָט מקיים געווען די רעליגיעזע מצוות אָבער אָן ליבע און במילא
 אָן לעבעדיקן גלויבן. זי האָט געגעבן געלט אויף הזכרות-נשמות, אָבער
 קיין צדקה האָט זי נישט געטיילט און גוטע מעשים נישט געטון. איר
 גאַנצן גלויבן האָט זי געשטיצט אויפן איינציקן געדאַנק: ווידער צו
 זען איר קינד און דאָס איבעריקע — וואָס גייט עס איר אָן? וואָס
 פאַר אַ שייכות האָט זי מיט גאָט? ווידער צו זען איר קינד. נאָר עס
 ווידער צו זען. זי האָט געבענקט דערצו מיט פאַרביטערונג און יאוש.
 נאָר זי האָט געצווייפלט... קיין אַנדערע קינדער האָט זי נישט געקאָנט
 אַנקוקן. זי האָט געטראַכט:

— פאַרוואָס זענען זיי נישט געשטאַרבן?

אין דער זעלבער געגנט האָט געווינט אַ מיידעלע, וואָס איז
 מיט איר פיגור און באַוועגונגען געווען ענלעך צו איר קינד. ווען זי
 האָט געזען דאָס מיידעלע מיט אירע דינע צעפיעדעך, האָט זי אינגאַנצן
 געצייטערט. זי איז נאָכגעגאַנגען נאָך איר. און ווען די קליינע האָט
 זיך אויסגעדייט און זי האָט געזען, אַז עס איז נישט איר טאָכטער
 האָט מאַדאָם זשערמען געוואָלט זי דערשטיקן. זי האָט זיך באַקלאָנט אויף
 עלסבערגערס מיידעלעך, הגם זיי זענען געווען רויק און זייער דער-
 ציונג האָט דערשטיקט אין זיי די פרייהייט, אַז זיי מאַכן אָן אַ טומל
 אויפן איבערשטן שטאָק; און ווען די קינדער זענען אַרומגעגאַנגען

איבערן צימער, האָט זי געשיקט איר דינסט זאָגן, אַז זיי זאָלן זיצן שטייל. קריסטאָף, וואָס האָט זי באַגענגט איינמאָל, ווען ער איז צוואַ- מען מיט די קינדער, געגאַנגען אַהיים, האָט מיט פאַרווידערונג געזען, אַז זי וואַרפט אויף זיי אַ ביזן בליק.

איינמאָל אין אַ זומער-אָוונט, ווען די דאָזיקע לעבעדיק-געשטאַר- בענע איז אינגאַנצן פאַרזונקען געוואָרן אין דעם גאַרנישט, ווי שטענ- דיק, אָוונט צייט ביים פענסטער, האָט זי געהערט ווי קריסטאָף, שפּילט. קריסטאָף האָט ליב געהאַט אין דער שעה צו זיצן און חלומען ביים פּיאַנינאָ. די דאָזיקע מוזיק האָט זי אויפגערעגט. די מוזיק האָט פון איר אַראָפּגעטרייטערט דעם פּוסטן צושטאַנד, אין וועלכֿן זי איז פאַר- גליווערט געוואָרן. זי האָט מיט פּעס פאַרמאַכט דאָס פענסטער. אָבער די מוזיק האָט זי נאָכגעיאָגט ביז טיף אין צימער אַריין. מאַדאַם זשער- מען האָט דערפילט אַ שנאה צו דער מוזיק. זי האָט געוואָלט פאַר- ווערן קריסטאָפּן צו שפּילן. זי האָט אָבער דערצו קיין רעכט נישט געהאַט. זינט דעמאָלט פלעגט זי וואַרטן אין דער זעלבער שעה, אַז דער פאַרטעפיאָן זאָל נעמען שפּילן. און ווען ער האָט זיך פאַרוואַמט, איז זי געווען נאָך מער אויפגערעגט. זי איז געווען איבערגעוואָלט געצוונגען צו הערן דאָס שפּילן ביזן סוף. און ווען די מוזיק האָט זיך געענדיקט, האָט זי זיך שוין מער נישט געקאַנט אומקע-ן צו איר פּריערדיקן פאַרגליווערטן צושטאַנד. און איינמאָל אין אָוונט, ווען זי האָט זיך געזעצט אין ווינקל פון איר פינסטערן צימער און דורך די ווענט און פאַרמאַכטן פענסטער האָט דורכגעדרונגען די ווייטע מוזיק, די לייכטיקע מוזיק, האָט זי געפילט אַ ציטער, איבערן קערפּער און דער קוואַל פון אירע טרערן האָט זיך ווידער געעפנט. זי האָט גע- עפנט דאָס פענסטער און איז געשטאַנען און זיך איינגעהערט וויינענ- דיק. די מוזיק איז געווען ווי אַ וואַרעמער רעגן, וואָס איז אַריינגע- דרונגען, ווי אַ טראָפּן נאָך אַ טראָפּן אין איר פאַרטרוקנט האַרץ און עס ווידער באַלעבט. זי האָט ווידער דערזען דעם הימל, די שטערן, זי זומער-נאַכט... זי האָט דערפילט, אַז אין איר דערוועקט זיך — ווי אַ שטראַל, וואָס איז ביז איצט פאַרטווקלט געווען — דער אינטע- רעס צום לעבן, אַן אומקלאָרער, ווייטיקלעכער מיטגעפיל צו אַנדערע. און ביינאַכט איז, צום ערשטן מאל נאָך לאַנגע חדשים, ווידער אַרויפ- געשוומען אין חלום דאָס בילד פון איר קינד. ווייל דער זיכערסטער זעג, האָט דערנענטערט אונז צו אונזערע פאַרשטאַרבענע, דער איינ-

ציקער וועג, וואָס דערלויבט זיי אונז צו זען, איז נישט צו שטאַרבן.
 ווי זיי, נאָר צו לעבן. זיי לעבן, כל זמן מיר לעבן, און שטאַרבן
 מיט אונזער טויט.

זי האָט זיך נישט באַמיט צו טרעפן מיט קריסטאָפּן. פאַרקערט
 — זי האָט אים אויסגעמיטן. נאָר זי האָט געהערט זיינע טריט, בעת-
 ער איז געגאַנגען איבער די טרעפּ מיט די קינדער. און זי האָט זיך
 באַהאַלטן אונטער דער טיר, כדי צו הערן זייער פּלוידעריי, וואָס
 האָט זי טיף גערירט.

איינמאָל, ווען זי האָט געוואָלט אַרויסגיין, האָט זי דערהערט
 טריט אויף די טרעפּ, וואָס האָבן דאָס מאָל אָנגעמאַכט מער טומל, ווי
 שטענדיק. איין קינד האָט זיך אָנגערופן צום צווייטן:
 — מאַך נישט קיין טומל, לוסעט. דו ווייסט דאָך: קריסטאָפּ
 האָט געזאָגט, אַז מאַדאַם זשאַרמען האָט שטאַרק עגמת-נפש דערפון.

און יענץ קינד האָט איינגעהאַלטן די טריט און גערעדט אין דער
 שטיי. דעמאָלט האָט זיך מאַדאַם זשאַרמען נישט געקאָנט איינהאַלטן.
 זי האָט געעפנט די טיר, אָנגעכאַפט די קינדער און שטאַרק גענומען
 קושן. זיי האָבן זיך דערשראָקן, איין מיידעלע האָט גענומען שרייען.
 דעמאָלט האָט זי זיי אָפּגעלאָזט און אַריין צו זיך אין שטוב.

זינט דעמאָלט, וויפיל מאָל זי האָט געטראָפּן די קינדער, האָט
 זי געפרוווט צו זיי שמייכלען מיט אַ פאַרקרימטן שמייכל (זי האָט
 פאַרגעסן, ווי מען שמייכלט) און גערעדט צו זיי וואַרעמע, האַרציקע
 ווערטער. די קינדער זענען צעטומלט געוואָרן און געענטפערט שטיי
 און דערשלאָגן. זיי האָבן איצט מורא געהאַט פאַר מאַדאַם זשאַרמען
 מער ווי פריער. און ווען זיי זענען פאַרבייגעגאַנגען איר טיר, זענען
 זיי שנעל געלאָפּן, כדי זי זאָל נישט באַווייזן אַרויסצוגיין. זי האָט זיך
 אויך באַהאַלטן, כדי צו זען די קינדער. זי האָט זיך געשעמט, טאַמער
 זען די מענטשן, אַז זי רעדט צו זיי, זי האָט זיך געשעמט פאַר זיך
 אַליין. ס'האַט זיך איר געדאַכט, אַז זי גנבעט אַוועק אַ ביסל ליבע פון
 איר פאַרשטאַרבענער טאַכטער, די ליבע, וואָס געהערט אינגאַנצן צו
 איר. זי איז געפאַלן אויף די קני און געבעטן ביי איר פאַרגעבונג.
 אָבער איצט, ווען ס'האַט דערוואַכט אין איר דער אינסטינקט פון לעבן
 און ליבע, האָט זי זיך נישט געקאָנט אַנטקעגנשטעלן, ווייל ער איז
 געווען שטאַרקער פון איר, און זי האָט מבטל געמאַכט איר ווילן.

איינמאָל, ווען קריסטאָפּ איז אין אַוונט געקומען אַהיים, האָט

צוגעצויגן זיין אויפמערקזאמקייט די אומאָרדנונג אין הויז. עפעס אַ צו-
 שטעלער פון שפייז, וועלכן ער האָט געטראָפֿן אויפֿן וועג, האָט אים
 דערציילט, אַז דער איינווינער פון דריטן שטאָק, הער וואַטעלע איז
 פֿלוצלינג געשטאָרבן פֿון אַ האַרץ-אַטאַק אָדער פֿון אַ בלוט-שטורץ. קרי-
 כטאָף איז געווען דורכגענומען מיט מיטלייד נישט אַזוי צו זיין אָרע
 מען שכן, ווי צום איינזאמען מיידעלע, וואָס ער האָט איבערגעלאָזט.
 הער וואַטעלע האָט נישט געהאַט קיין פֿריינט און נישט קיין קרוב.
 מען האָט זיך געקאָנט לייכט אָנשטויסן, אַז ער לאָזט זי איבער אָן
 געלט-מיטלען. קריסטאָף איז גיך אַרויף און איז אַריינגעגאַנגען אין
 שטוב אויפֿן דריטן שטאָק, וווּ די טיר איז געווען אָפֿן. ער האָט
 דאָרט געטראָפֿן דעם גלח קאַרנעל זיצן ביים טויטן און דאָס מיידע-
 לע, וואָס האָט געקלאָנגט און גערופן דעם פּאָטער. די וועכטערין האָט
 זי אויף אַן אומגעשיקטן אופן געפרווט באַרויקן. קריסטאָף האָט גע-
 נומען דאָס מיידעלע אויף די הענט און אָנגעהויבן זי טרייסטן. די
 קליינע האָט זיך פֿאַרצווייפֿלט אָנגעהאַנגען אָן אים. ער האָט זי
 בשום אופן נישט געוואָלט פֿאַרלאָזן. ער האָט זי געוואָלט אוועקנעמען
 פֿון דער שטוב, נאָר זי האָט נישט געוואָלט. ער איז געבליבן מיט
 איר. ער האָט זיך געזעצט ביים פענסטער אין שיין פֿון דעם גוסדיקן
 טאָג, זי איינגעשלאָפערט אין זיינע אָרעמס און גערעדט צו איר
 צערטלעכקייטן. דאָס מיידעלע האָט זיך ביסלעכווייז באַרויקט און איז
 איינגעשלאָפֿן אין מיטן וויינען. קריסטאָף האָט זי געלעגט אויפֿן בעט
 און אומגעשיקט זי געפרווט אויסטון, אָפּצובינדן די בענדלעך פֿון
 אירע שיך. ס'איז צוגעפּאָלן די נאַכט. די טיר איז געבליבן אָפֿן, מיט
 אַ שאַרף פֿון קליידער האָט זיך אַריינגעשלייכט עפעס אַ שאַטן. ביים
 שיין פֿון אויסגייענדיקן בין-השמשות האָט קריסטאָף דערקענט די
 פייערדיקע אויגן פֿון דער פֿרוי אין טרויער. ער איז געווען איבע-
 ראַשט. זי האָט זיך געשטעלט אויף דער שוועל פֿון צימער און גע-
 זאָגט מיט אַ געבראָלענער שטים:

— כ'בין געקומען... איר ווילט... איר ווילט זי מיר געבן?
 קריסטאָף האָט זי אָנגענומען פֿאַר דער האַנט. מאַדאַם זשאַרמען
 האָט געוויינט. דערנאָך האָט זי זיך געזעצט צוקאָפּנס פֿון בעט און
 אין אַ וויילע אַרום געזאָגט:

— לאָזט מיך, איך וועל אַלטונג געבן אויף איר.
 קריסטאָף איז אַראָפּ אונטן צוזאמען מיטן גלח קאַרנעל. דער

גלח האָט זיך אַ ביסל פאַרשעמט און זיך פאַרענטפערט, וואָס ער איז
דאָ געקומען. ער האָט באַשיידן אויסגעדרוקט די האַפּענונג, אַז דער
פאַרשטאַרבענער וועט פאַר דעם אויף אים קיין פאַריבל נישט האָבן.
ער איז געקומען נישט ווי אַ גלח, נאָר ווי אַ פריינט. קריסטאָף איז
געווען צו שטאַרק גערירט, ער זאָל קאָנען עפעס רעדן, און ער האָט
דעם גלח בלויז געדריקט די האַנט.

צומאָרגנס אין דער פרי, ווען קריסטאָף איז ווידער אַרויפגע-
גאַנגען, האָט ער געטראָפּן דאָס מיידעלע אָנגעהאַנגען אויפן האַלז פון
מאָדאָם זשאַרמען. זי איז געווען פול מיט תּמימותדיקן צוטרוי. די
קינדער ווייסן שוין צו וועמען זיי מעגן האָבן צוטרוי. זי האָט מסכים
געווען מיטצוגיין מיט מאָדאָם זשאַרמען. אָ, זי האָט אינגיכן פאַרגעסן
איר דערציער. איצט האָט זי געפילט די זעלבע ליבע צו איר נייער
מוטער. דאָס האָט נישט גוט עדות געזאָגט וועגן איר נשמהלע. זי
האָט עס דער עגאָנום פון דער מאָדאָם זשאַרמענס ליבע באַמערקט ו
אפשר. אָבער וואָס מאַכט עס אויס? די ליבע איז אַ געזעץ. ליבע
איז גליק.

אין עטלעכע וואָכן אַרום נאָך דער קבורה, האָט מאָדאָם זשאַר-
מען מיטגענומען דאָס מיידעלע אין אַ דאָרף, ווייט פון פאַריי. קרי-
סטאָף און אַליוויער זענען געווען ביי איר אָפּפאַרן. דאָס פנים פון
דער יונגער פרוי האָט אויסגעדריקט רו און באַהאַלטענע פרייד, וואָס
מען האָט ביי איר ביז דעמאָלט נישט געזען. זי האָט זיי נישט באַ-
מערקט. נאָר אַ מינוט פאַרן אָפּפאַרן האָט זי דערזען קריסטאָפּן. זי
האָט אים דערלאַנגט די האַנט און געזאָגט:

— איר האָט מיך געראַטעוועט.
— וואָס האָט זי געזאָגט די משוגענע? — האָט קריסטאָף פאַר-
וונדערט געפרעגט, ווען זיי זענען געגאַנגען צוריק אַהיים.
אין עטלעכע טעג אַרום האָט קריסטאָף באַקומען דורך דער
פאָסט אַ פּאָטאָגראַפיש בילד פון אַ קליין אומבאַקאַנט מיידעלע, וואָס
איז געזעסן אויף אַ פּוס-בענקעלע, מיט די הענטלעך פאַרלעגט אויף
די קני און געקוקט אויף אים מיט קלאַרע אומעטיקע אויגן. אונטן
זענען געווען אָנגעשריבן די ווערטער:
— מיין קליין פאַרשטאַרבן מיידעלע דאַנקט אייך.

אָט אַזוי האָט דער אָטעם פון אַ ניי לעבן געשוועבט אַרום די
אָלע מענטשן, דאָרט אין דעם בוידים-שטיבל אויפן פינפטן שטאָק האָט
געברענט אַ פייער פון ברייטער, פרייער מענטשלעכער ליבע, וואָס
אירע ליכטשטראַלן האָבן דורכגעדרונגען דאָס גאַנצע הויז.
אַבער קריסטאָף האָט עס לחלוטין נישט געפילט. ס'איז געווען
פאַר אים צו ווייניק.

— אַ — האָט ער געקרעכצט, — ווען מען קאָן מאַכן פאַר
ברידער אָט די אַלע גוטע מענטשן פון פאַרשידענע אומות און פאַר-
שידענע שיכטן, וואָס ווילן איינער דעם אַנדערן נישט קענען! צי איז
דערצו קיין מיטלען נישטאָ?

— וואָס ווילסטו? — האָט אַליויער געזאָגט, — ס'איז נויטיק
קעגנזייטיקע טאָלעראַנץ, פריינטלעכקייט, וואָס קאָן געבוירן ווערן נאָר
פון אינערלעכער פרייד — די פרייד פון אַ געזונט, נאַרמאַל, האַרמאָ-
ניש לעבן, — די פרייד, וואָס נעמט זיך פון דער פרוכטבאַרער פאַר-
שווענדערשקייט פון מענטשלעכער ענערגיע, פון דעם מענטשלעכן
געפיל, אַז זיינע פוחות זענען נישט אַוועק לאיבוד, אַז זיי דינען אַ
גרויסער זאַך. דערצו איז נויטיק אַ געזונט לאַנד, אַ פאַטערלאַנד, וואָס
געפינט זיך אונטערן צייכן פון גרויסקייט, אָדער (וואָס עס איז נאָך
וויכטיקער), אַ פאַטערלאַנד, וואָס שפרייזט אַנטקעגן איר גרויסקייט.
און אויסער דעם איז נויטיק (אָט די צוויי זאַכן גייען שטענדיק צו-
זאַמען) אַ מאַכט, וואָס זאָל קאָנען אויסנוצן אַלע פוחות פון דעם
פאַלק, אַ קלוגע געזונטע מאַכט, וואָס שטייט איבער די פאַרטייען.
אַבער, אייגנטלעך, איז נישטאָ אַזאַ מאַכט, וואָס זאָל שטיין איבער די
פאַרטייען און נישט שעפן קיין פוח פון זיך אַליין, און נישט פונם
המון. דאָס דאַרף זיין אַ מאַכט, וואָס זאָל זיך נישט באַמיען צו
שטיצן אויף דער אַנאַרכיסטישער מערהייט, פונקט ווי היינט; נאָר אַ
מאַכט, וואָס זאָל אַרויפצווינגען איר ווילן אויף דער געזעלשאַפט דורך
גרויסע מעשים. אַן אַנפירנדיקער גענעראַל, אַ מין דיקטאַטאָר פון דעם
אַלגעמיינעם ווילטשאַנד, אַ מין ממשלה פון דער אינאלייגענץ... אַבער
וואָס ווייס איך? דאָס אַלץ איז נישט אָפהענגיק פון אונז. עס מוז

קומען א געלעגנהייט און סימון קומען מענטשן, וואָס זאָלן זי אויס-
 נוצן. מען דאַרף האָבן דערצו גליק און זשעני. לאַמיר וואַרטן און
 האָפּן! כּיחות זענען דאָ גענוג. כּוחות פון גלויבן, פון דער וויסנ-
 שאַפט, פון דער אַרבעט, די כּוחות פון דער אַלטער און נייער פּראַנק-
 רייך, דער גרעסערער פּראַנקרייך. ווי שטאַרק וואָרט זי זיך צעוואַקסן,
 ווען סױוואַלט געפּאַלן איין וואָרט, דאָס מאַגישע וואָרט, וואָס באַפּרייט
 אַלע פּאַרייניקטע כּוחות! דאָס דאָזיקע וואָרט וועל איך נישט זאָגן
 און דו אויך נישט. ווער וועט עס זאָגן? דער נצחון? דער רום?
 געדולד! דער עיקר איז, אַז דער גאַנצער כּוח פון פּאַלק זאָל זיך
 אין דעם צונויפגיין, זאָל זיך אַליין נישט חרוב מאַכן, זאָל נישט פּאַר-
 לירן דעם מוט פאַר דער צייט. גליק און זשעני קומען צו פעלקער,
 וואָס זענען געוואָרן ראוי דערצו נאָך דורות פון סטאַישן געדולד, פון
 אַרבעט און אמונה.

— ווער ווייס, — האָט קריסטאָף געזאָגט. — וויפיל מאָל קומען
 זיי פריער ווי מען האָט זיך געריכט, אין אַ מאַמענט, ווען קיינער
 האָט זיי נישט דערוואַרט. איר שטיצט זיך שוין צופיל אויף די פאַר-
 גאַנגענע דורות. מאַכט זיך גרייט! גורט אָן אייערע לענדן! טוט נישט
 אויס די סאַנדאָלן פון די פיס, און לאָזט נישט אַרויס דעם וואַנדער-
 שטאַק פון אייער האַנט... וואָרום איר ווייסט נישט, צי וועט אַמאָל
 גאָט נישט פאַרבייגיין און אַנקלאַפּן איז אייערע טירן נאָך די היי-
 טיקע נאַכט...

און באמת, ער איז זיי פאַרבייגעגאַנגען די דאָזיקע נאַכט זייער
 גאַענט, און זיין שאַטן איז געפאַלן אויף זייערע שוועלן.
 צוליב, אין-פּלוג, מינדערווערטיקע געשעענישן, זענען פּלוצלינג
 פאַרשאַרפט געוואָרן די באַציונגען צווישן פּראַנקרייך און דייטשלאַנד.
 און אין משך פון צוויי אָדער דריי טעג זענען די דאָזיקע באַציונג
 אַריבער פון באַנאַלער העפלעכקייט און פריינטלעכער שכנות אין
 שאַרפן מלחמהדיקן טאָן. נאָר די, וואָס האָבן זיך איינגערעדט, אַז דער
 שכל הערשט איבער דער וועלט, האָבן זיך געקאָנט ווונדערן; אָבער
 זייער צאָל איז אין פּראַנקרייך געווען זייער גרויס און פיל מענטשן.

זענען געווען איבעראשט זעענדיק, ווי אין משך פון איין טאָג האָט זיך פון אונטער דער געוויינלעכער רויקייט אַרויסגעריסן די גאַלפּאַ-בישע היציקייט פון די צייטונגען, וואָס אויף יענער זייט רהיין. אַנ-דערע צייטונגען, וואָס האָבן אין ביידע לענדער איבערגענומען דעם מאָנאַפּאָל איבער דעם נאַציאָנאַליזם, גערעדט אין נאָמען פון פּאָליק און געגעבן פּאַרשריפטן דער רעגירונג, מחמת שטיין מיטלייד צו איר, ביי וואָס פּאַראַ פּאָליטיק זי זאָל זיך האַלטן, — האָבן אַרויסגעשיקט קיין פּראַנקרייך באַליידיקנדיקע אולטימאַטומס. צווישן דייטשלאַנד און ענגלאַנד איז אַנטשטאַנען אַ סיכטוך. און דייטשלאַנד האָט אַפילו נישט מסכים געווען, אַז פּראַנקרייך זאָל אַרויסזאָגן איר מיינונג וועגן דעם ענין; אירע פּאַרשייטע צייטונגען האָבן געפּאָדערט פון פּראַנקרייך, זי זאָל זיך שטעלן אויף דייטשלאַנדס צד, אין קעגנפּאַל, האָבן זיי גע-דראַט אָפּצונעמען ביי פּראַנקרייך אַלע מלחמה הוצאות. זיי האָבן גע-טענהט, אַז מיטן פּוח פון פּויסט, וועלן זיי זי צווינגען צו שטעלן זיך אויף דייטשלאַנדס צד, און האָבן זיך לכּתחילה באַצויגן צו איר, ווי צו אַן אונטערגעוואָרפענער באַזיגטער, צופרידענער מדינה. פשוט געזאָגט — ווי צו עסטרייך. אין דעם האָט מען געקאָנט דערקענען די גרויסקייט-מאַניע פון דעם דייטשן אימפעריאַליזם, וואָס איז געווען פּאַרשיכורט פון זיג, און אויף ווי ווייט די דייטשע פּאָליטיקער האָבן נישט געהאַט קיין פּאַרשטאַנד פאַרן גייסט פון אַנדערע ראַסן, וועלכע זיי האָבן געמאַסטן מיט דער אייגענער מאַס: מיטן פּוח פון פּויסט. נאַטירלעך, האָט אַזאַ גראַבע דראָונג צו אַן אַלט פּאָליק, וואָס האָט הינטער זיך דורות פון רום און מאַכט איבער אייראָפּע, גע-ווירקט פּונקט פּאַרקערט, ווי דייטשלאַנד האָט זיך געריכט. דער דריט-לענדיקער שטאַלץ פון פּראַנקרייך האָט דערוואַרט, ער האָט זיך אַ טרייסל געטון, און אַפילו די גלייכגילטיקסטע פּראַנצויזן האָבן שרעק-לעך געשריגן פון פּעס.

די מערהייט פון דעם דייטשן פּאָליק איז לחלוטין נישט געווען שולדיק אין די דאָזיקע אַרויספּאַדערונגען. די אָרנטלעכע מענטשן פון אַלע לענדער האָבן נאָר איין פּאַרלאַנג: צו לעבן בשלום; דער עיקר זענען די דייטשן רודף-שלומניקעס, פריינטלעכע מענטשן, וואָס ווילן גוט לעבן מיט אַלעמען און זענען גליכער גענויגט אונזרע נאָכצוטרון און זיי צו באַווונדערן איידער מיט זיי מלחמה צו האַלטן. אָבער קיינער פּרעגט נישט ביי קיין אָרנטלעכע מענטשן קיין דעה, און זיי

צליין האָבן נישט קיין העוה זיך אַריינצומישן. די אַלע, וואָס זענען
נישט געוויינט געווען צו פאַרנעמען זיך מיט אַקטיווער, מוטיקער,
פאַליטישער אַרבעט, זענען במילאָ פאַרמשפט געוואָרן צו ווערן איר
שפּילצייג. זיי ווערן אַן אויסגעצייכנטער טעמפּער עכאָ, וואָס ענט-
פערט אָפּ די געשרייען פון די צייטונגען, גיט-איבער די לאַזונגען
פון די אָנפירער און זינגט נאָך די „מאַרסעליעזע“ אָדער דעם
„וואַכט אָם רהיין“.

דאָס איז געווען אַ שרעקלעכער קלאַפּ פאַר קריסטאָפּן און אָלי-
ווערן, זיי זענען אַזוי שטאַרק געווליגט געווען איינער דעם אַנדערן
ליב צו האָבן, אַז זיי האָבן פשוט נישט געקאָנט פאַרשטיין, פאַרוואָס
זאָל זיך אויך פראַנקרייך און דייטשלאַנד נישט ליב האָבן. זיי האָבן
ביידע נישט געוואָסט די סיבות פון דער פּלוצלינג דערוואַכטער
עקשנותדיקער שנאה, דער עיקר קריסטאָפּ, וואָס האָט אַלס דייטש
נישט געקאָנט זיך באַקלאַנגן אויפן פּאָלק, וואָס איז באַזיגט געוואָרן
פון זיין פּאָלק. אים האָט אויך באַליידיקט די חוצפהדיקע האַלטונג
פון דער דייטשער פּרעסע און אין אַ באַשטימטער מאָס האָט ער
געהאַלטן מיט די פראַנצויזן און איז צוזאַמען מיט זיי ביז געווען
אויף דער פּאָדערונג, וואָס האָט דערמאָנט אַן ברוינשווייג. פון דעסט-
וועגן האָט ער נישט געקאָנט פאַרשטיין, פאַרוואָס איז פראַנקרייך
באמת נישט מסכים צו שטעלן זיך אויף דייטשלאַנדס זייט. ער האָט
געמיינט, אַז ביידע לענדער האָבן אַזוי פיל טיפע סיבות זיך צו
פאַרייניקן, אַזוי פיל שותפותדיקע געדאַנקען, אַזוי פיל גרויסע זאַכן
דורכצופירן, אַז ער האָט מיט פעס געקוקט אויף זייער עקשנותדיקער
שנאה. ווי אַלע דייטשן, האָט ער אויך געהאַלטן, אַז פראַנקרייך איז
שולדיק אין דעם סיכסוך: ווייל אויב ער האָט אפילו פאַרשטאַנען,
אַז ס'איז איר שווער צו בלייבן פאַרוואַקען אין די זכרונות פון דער
מפּלה, האָט ער דאָך אין דעם געזען בלויז אַ פראַגע פון איינגליבע,
וואָס מוז זיך אונטערגעבן די ערנסטע אינטערעסן פון דער אַלגעמיי-
נער ציוויליזאַציע און פון פראַנקרייך גופא. ער האָט זיך קיינמאָל
נישט געגעבן קיין מי צו פאַרטראַכטן זיך איבער דער פראַגע פון
עלזאַס-לאָטרינגען. אין דער שולע האָט מען אים געלערנט צו קוקן
אויף די דאָזיקע לענדער, וואָס דייטשלאַנד האָט פאַרנומען, ווי אויף
אַ גערעכטער געשעעניש: אַ דייטש לאַנד איז נאָך לאַנגע דורות פון
פאַרשקלאַפּונג ווידער אַריבער צום דייטשן פאַטערלאַנד. דעריבער איז

ער געווען אויסערגעוויינלעך איבעראשט צו הערן פון אַליוויערן, אַז ער האַלט דעם דאָזיקן פּאַקט פּאַר אַ פּאַרגוואַלטיקונג. ער האָט מיט אים נישט גערעדט וועגן דעם, ווייל ביז איצט איז ער געווען זיכער, אַז זיי האָבן ביידע איין מיינונג; און אָט האָט אַליוויער, וואָס איז בטבע געווען ערלעך און פּריי, געזאָגט אָן שום פּעס, נאָר מיט טיפּן אומעט, אַז אַ גרויס פּאָלק מעג זיך אָפּוואַגן פון דער נקמה פּאַר אַן עוולה, וואָס מען איז בנוגע אים באַגאַנגען, אָבער עס קאָן נישט מודה זיין אין איר גערעכטיקייט, טיידן עס באַשמוצט דערמיט זיין כבוד.

זינט דעמאָלט איז זיי שווער געווען צו פאַרשטיין איינער דעם אַנדערן. די היסטאָרישע ראיות, וואָס אַליוויער האָט געבראַכט, פּדי אויפצוווייזן פּראַנקרייכט רעכט צו פּאָדערן עלזאַס אַלס אַ לאַטייניש לאַנד, האָבן אויף קריסטאָפּן נישט געמאַכט קיין שום איינדרוק; מען האָט געקאָנט ברענגען אַסאַך אַנדערע ראיות, פּדי אויפצוווייזן דעם היפּוך: די געשיכטע שטעלט-צו דער פּאָליטיק גענוג ראיות, אין וועלכע עס גויטיקן זיך אירע אינטערעסן. פיל מער האָט קריסטאָפּן גערירט נישט דאָס נאַציאָנאַלע, נאָר דאָס מענטשלעכע אין דער דאָר זיקער פּראַגע. צי די עלזאַסער זענען דייטשן, אָדער נישט — נישט אין דעם האַנדלט זיך עס. זיי ווילן נישט זיין קיין דייטשן און אַ סוף! קיינער האָט נישט דאָס רעכט צו זאָגן: „דאָס פּאָלק איז מיינס, דאָס איז מייין ברודער“, בעת זיין ברודער פּאַרלייאַנט עס אַפילו אויב ער איז נישט גערעכט, איז דאָך שולדיק בלויז דער ברודער, וואָס האָט נישט געקאָנט דערוועקן אין אים קיין ליבע-געפיל און ער האָט נישט דעריבער קיין רעכט צו פּאָדערן דאָס, וואָס יענער וויל נישט. נאָך פּערציק יאָר שטאַרקע צוזאַמענשטויסן און אַפילו נאָך אמתע טובות, וואָס די דייטשע פּינקטלעכע, קלוגע רעגירונג אין עלזאַס האָט געטון די דאָרטיקע איינוווינער, האָבן זיך די עלזאַסער פונדעסטוועגן צעפּונטעוועט און נישט געוואָלט ווערן קיין דייטשן. און הגם זייער ווילן איז געווען מיד און הכנעהדיק, האָט דאָך קיין זאך אויף דער וועלט נישט געקאָנט אָפּמעקן די יסורים פון די פּאַר-באַנגענע דורות, וואָס האָבן געמוזט אָפּריכטן גלות אין אַ פרעמד לאַנד, אָדער — דאָס טוט נאָך מער וויי — נישט געקאָנט פּאַרלאָזן דאָס דאָזיקע לאַנד און געמוזט סובל זיין דעם עקלדיקן עול און צו-זען, ווי דאָס פּאָלק איז פּאַרשקלאַפּט.

קריסטאָף האָט אָפּגעהאַרציק מודה געווען, אז ער האָט קיינמאָל נישט באַטראַכט די עלזאַס-פּראָגע פון אַזאַ שטאַנדפונקט. ער איז צעטומלט געוואָרן. יעדער אָרנטדעכער דייטש פירט אַריין אין זיין וויכוח אַ נאַיוון גלויבן, וואָס פאַרמאָגט נישט קיין סימן פון דער באַגייסטערטער אַייגנליבע פון דער לאַטיינישער ראַסע, הגם די לאַ-טיינער זענען זייער האַרציקע מענטשן. קריסטאָף האָט נישט בדעה געהאַט זיך צו פאַררופן אויף אַנדערע עוולות, וואָס זענען באַגאַנגען געוואָרן אין פאַרשידענע געשיכטלעכע תקופות דורך אַנדערע פעלקער; ער איז געווען צו שטאַלץ צו זוכן אַזאַ פאַרענטפערונג. ער האָט געוואוסט, אַז וואָס מער די מענטשהייט דערהויבט זיך, זען אויס די דאָזיגע עוולות אַלץ עקלדיקער, ווייל דאָס ליכט אַרום זיי ווערט שטאַרקער. ער האָט אָבער אויך געוואוסט, אַז ווען פראַנקרייך וואָלט געזיגט, וואָלט זי אויך נישט געווען צוריקגעהאַרטענער, ווי דייטש-לאַנד, און זי וואָלט אויך צוגעגעבן פרישע רינגען צו דער קייט פון עוולות. אַט אַזוי איז די טראַגישע סתירה פאַרליבן אויף אייביק, דראַענדיק מיט אַ טויטגעפאַר די בעסטע פרוכטן פון דער אייראָפּע-אישער קולטור.

אויב די פּראָגע האָט פאַרשאַפט אַסאך עגמת-נפש קריסטאָפּן, האָט זי נאָך מער וויי געטון אַליוויערן. דאָס איז געווען נישט נאָר דער צער צוליב דעם ברודער-קריג צווישן די צוויי פעלקער, וואָס זענען ווי באַשאַפן געוואָרן צו זיין פאַרייניקט. אין פראַנקרייך גופא האָבן זיך געשאַפן צוויי טיילן פון פּאָלק, וואָס האָבן זיך קעגנזייטיק באַקעמפט. זינט לאַנגע יאָרן האָבן זיך אין לאַנד פאַרשפרייט פריד-לעכע און אַנטימיליטאַריסטישע לאַזונגען. די דאָזיקע לאַזונגען האָבן געפונען אַן אָפּקלאַנג סיי אין די איידלסטע און סיי אין די נידע-ריקסטע שיכטן פון פּאָלק. די רעגירונג האָט זיי אַ לאַנגע צייט דער-לויבט צו פירן אַן אַרבעט; זי האָט עס געטון מיט נערוועישן די-לעטאַנטים, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַלע אַלגעמיינע ענינים, וווּ ס'האָט זיך נישט געהאַנדלט אין די פּריוואַטע אינטערעסן פון די פּאָליטיקער; עס איז איר אַפילו נישט איינגעפאַלן, אַז ס'איז נישט אַזוי געפערלעך צו שטיצן אַפילו די געפערלעכסטע וויסנשאַפט. ווי שעדלעך עס איז צו לאָזן פאַרשפרייטן זיך אין די אַדערן פון פּאָלק פּרילעכע לאַזונגען, וואָס ווילן צעשטערן די מלחמה דווקא דעמאָלט, ווען מען גרייט זיך צו איר. די דאָזיקע לערע האָט זיך געווענדעט

צו זאלע פרייע גשמיות, וואָס האָבן געשטרעבט צו שאַפן אַ ברודער־
 לעכע אייראָפע, אַ גערעכטערע און מענטשלעכערע וועלט; זי האָט
 אויך גערעדט צום פּחדנותדיקן עגאָיזם פון פּאַרשידענע אויסוואַרפן,
 וואָס האָבן מורא געהאַט צו שטעלן זייער גוף אין ספּנה פאַר וועלכן
 עט איז צד. די דאָזיקע אידעען האָבן אָנגעשטעקט אויך אַלייזערן,
 און פיל פון זיינע חברים. אַ פּאַר מאָל האָט קריסטאָף געהערט אין
 שטוב שמועסן, וואָס וואָבן אים איבעראַשט. דער גוטער מוש, וואָס
 איז געווען אָנגעשטעקט מיט הומאַנישע אילוזיעס, האָט גערעדט מיט
 גלאַנצנדיקע אויגן און מיט פרייד, אַז מען דאַרף צעשטערן די מלחמה
 און אַז די בעסטע עצה דערצו איז אַרויסצורופן אַן אויפשטאַנד אין
 מיליטער און אַפילו, איב ס'וועט זיין גויטיק, שיסן אין די אָנפירער.
 ער האָט געהאַלטן, אַז עס וועט געלונגען. דער אינזשיניער אליהו
 עלסבערגער האָט אים דערויף קאַלט געענטפערט, אַז ווען עס זאָל
 אויסברעכן די מלחמה, וואָלט ער און זיינע פריינד נישט געאַנגען
 צו דער גרענעץ, איידער זיי וואַלטן נישט פאַרענדיקט די חשבונות
 מיט די אינערלעכע שונאים. אַנדערע עלסבערגער איז געשטאַנען אויף
 מוש זייט. איינמאָל איז אין קריסטאָפּס ביזויין פאַרגעקומען אַ שרעק־
 לעכע סצענע צווישן ביידע ברידער, וואָס האָבן זיך שטאַרק געקריגט
 און צוגעזאָגט איינער דעם אַנדערן צו דערשיסן, און הגם די היציקע
 ווערטער זענען געזאָגט געוואָרן פּלומרשט אין שפּאַס, האָט מען דאָך
 געפילט, אַז אַלץ וואָס זיי האָבן איינער דעם צווייטן געזאָגט זענען
 זיי גרייט מקיים צו זיין. קריסטאָף האָט פאַרחידושט זיך צוגעקוקט
 צו דעם דאָזיקן משונהדיקן פּאַלק, וואָס איז גרייט שטענדיק זיך
 אַליין צו ממיתן צוליב משוגענע געדאַנקען. דאָס זענען שוין די בע־
 טערע פון זיי. יעדער איינציקער זעט נאָר זיין אייגענעם געדאַנק.
 און ער וויל נישט אָפּטרעטן פון זיין וועג אויף אַ האַלבן טריט —
 און דאָס אַלץ צוזאַמען טויג אויף פּפרות, ווייל זיי זענען איינער
 דעם אַנדערן מבטל. די הומאַניטאַריסטן פירן אַ קאַמף קעגן די נאַ־
 ציאָנאַליסטן, די נאַציאָנאַליסטן ווידער קעגן די הומאַניטאַריסטן און
 דערווייַל קומט דער שונא און צערטעט מיט די פיס, סיי דאָס פּאַ־
 טערלאַנד, סיי דאָס מענטשלעכקייט.

— אָבער סוף־בליוף, — האָט קריסטאָף געפרעגט ביי אַנדערע
 עלסבערגער. — צי זענט איר געקומען צו אַ הסכּם מיט די פּראָלע־
 טאַריער פון אַנדערע פעלקער?

— אָבער עמעצער מוז דאָך אָנהויבן דער ערשטער. אַלזאָ, מיר
הויבן אָן. מיר זענען שטענדיק געווען די ערשטע, מיר דארפן געבן
אנדערע אַ ביישפּיל.

— און אויב די אנדערע וועלן נישט גיין נאָך אייך?

— זיי וועלן גיין.

— צי האָט איר עפעס אַן אָפּמאַך, אַ פּאַרויס-באַשטימטן פּלאַן?

— צו וואָס דארפן מיר אָפּמאַכן? אונזער כּוח איז שטאַרקער

פון אַלע דיפּלאָמאַטן.

— דאָס איז נישט קיין פּראָגע פון אידעאָלאָגיע, נאָר פון סטראַ-

טעגיע. אויב איר ווילט אונטערברענגען די מלחמה, דאַרפט איר עס

טוען מיט אירע מעטאָדן. מאַכט זיך אַן אַרבעטס-פּלאַן גלייכצייטיק

אין ביידע לענדער. קומט צו אַ הסכּם, אַז אין דעם און אין דעם

טאָג וועט אייער מיליטער דורכפירן אַ שותפותדיקע אַקציע סיי אין

פּראַנקרייך, סיי אין דייטשלאַנד. אָבער אויב איר שטיצט זיך אויף

אַ צופּאַל, ווייזשע פּאַרלאַנגט איר, עס זאָל אייך געלינגען? פון אייך

זייט דער צופּאַל, פון דער צווייטער — ריזיקע אָרגאַניזירטע כּוחות, —

און דער רעוולטאַט איז קלאָר: מען וועט אייך צעטרעטן.

אנדערע עלטערערע האָט נישט געוואָלט הערן. ער האָט געהויבן

מיט די אַקסלען און אויף אַן אומקלאָרן אופן געדראָט: עננוג, —

האָט ער געטענהט, — אַריינצולעגן אַ הויפּן זאַמד אין אַ פּאַסיקן אָרט

צווישן די מאַשינן-רעדער, פּדי צו צוברעכן די גאַנצע מאַשין.

אָבער עפעס אנדערש איז צו פירן אַ טעאָרעטישן וויכוח און

עפעס אנדערש אויסצופירן אַ זאַך; בפרט, ווען מען מוז זיך אַנט-

שליסן תּיפּף-ומיד... ט'איז אַ שרעקלעכער מאַמענט, ווען אַ ווילדער

שטורם דערהויבט זיך אין די מענטשלעכע הערצער. האָסט גערעכנט,

אַז דו ביסט פּריי, אַז דו ביסט דער האַר איבער דיין געדאַנק —

און אַט ווערסטו מיטגעשלעפט קעגן דיין ווילן. עפעס אַ טונקעלער

חילן צווינגט דיך. און סוף-פּלי-סוף' ווערסטו געוויזר, אַז באַסת עק-

זיסטירסטו נישט דו, נאָר די דאָזיקע פּאַרבאָרגענע קראַפט, וואָס אירע

געזעצן הערשן איבער דעם מענטשלעכן אַקעאָן...

די שטאַרקסטע מענטשן, וואָס זענען געווען אַבסאָלוט זיכער

אין זייערע מיינונגען, האָבן איצט געזען, ווי זייער גלויבן צעגייט

קעגן די ווירקלעכקייט; זיי האָבן געציטערט, געוואַקלט זיך און טייל-

מאַל, צו זייער אייגענער פּאַרווונדערונג, אָנגענומען לחלוטין אַן אַנ-

דערן באשלוס, ווי זיי האָבן פּאַרויסגעזען. די, וואָס האָבן צום פּאַז-
 ביטערסטן געקעמפט קעגן דער מלחמה, האָבן אַליין געפילט, אַז אין
 זיי דערוועקט זיך שטאַרק און אומגעריכט דער שטאַלץ און די ליבע
 צום פּאַטערלאַנד. קריסטאָף האָט געזען סאָציאַליסטן און אַפילו רעוואַ-
 לוציאַנערע סינדיקאַליסטן, וואָס האָבן זיך געראַנגלט צווישן זייערע
 געפירן און זייערע פליכטן. אין די ערשטע מאָמענטן פונם קאָנפליקט,
 בעת קיינער האָט נאָך נישט געגלויבט אין דער ערנסטקייט פון דעם
 ענין, האָט קריסטאָף מיט זיין דייטשער אומגעשיקטקייט געזאָגט צו
 אַנדערע עלטבערגער, אַז איצט איז די ריכטיקע צייט צו רעאַליזירן
 זיין אַנטי-מיליטאַריסטישע טעאָריע, אויב ער וויל נישט, אַז דייטש-
 לאַנד וואָל אַיינעמען פראַנקרייך.

יענער איז אויפגעשפרונגען פון אָרט און האָט ביז אויסגע-
 שריגן:

— פרוווט נאָר! לאַיוואַלחט! איר, וואָס האָט אַפילו נישט גע-
 קאָנט פאַרטרייבן אייער קייזער און אַראָפּוואַרפן דעם עול, כאָטש
 איר פאַרמאָגט אַ סאָציאַליסטישע פאַרטיי מיט פיר הונדערט טויזנט
 הברים און דריי מיליאָן וועלער... מיר וועלן זיך אָן עצה געבן
 אַליין. מיר וועלן זען, ווער וועמען ס'וועט אַיינעמען.

וואָס לענגער ס'האָט געדויערט דאָס וואַרטן, אַלץ מער האָט
 אַלעמען באַהערשט דער פיבער. אַנדערע האָט שרעקלעך געליטן: דו
 וויסט, אַז דיין מיינונג איז אַ ריכטיקע, און דו קאָנסט זי נישט
 פאַרטיידיקן! און אויסער דעם פילסטו, אַז דיך האָט אויך אָנגע-
 שטעקט די גייסטיקע מגפה, וואָס פאַרווייט צווישן פעלקער דעם
 שטאַרקן שגעון פון קאָלעקטיווער מלחמה. זי האָט זיך פאַרשפרייט
 צווישן אַלע מענטשן אַרום קריסטאָפּן. זי האָט באַהערשט אויך קרי-
 סטאָפּן. זיי האָבן מער נישט געשמועסט, און זיך דערווייטערט אַיי-
 גער פון אַנדערן.

אַבער ס'איז געווען אומגעלעך לאַנג צו בלייבן אין אַזאָ אומ-
 זיכערן מצב. דער שטורם פון מעשים האָט געטריבן אַפילו די צווייפ-
 לענדיקע צו דעם אָדער צו יענעם לאַגער. און אין יענעם טאָג,
 וועלכן מען האָט געהאַלטן פאַר ערב דעם אולטימאַטום, — אין ביידע
 לענדער האָט מען אָנגעצויגן אַלע כוחות, גרייט צו דער שחיטה, —
 האָט קריסטאָף געזען, אַז אַלע האָבן זיך אַנטשלאָסן און אויסגעוועלט
 זייער לאַגער. אַלע פיינטלעכע פאַרטייען האָבן זיך צוליב אָן אינסטיק-

טיוון חוש אָרגאַניזירט אַרום דער עקלדיקער רעגירונג, וואָס האָט
 רעפּרעזענטירט פּראָנקרייך. און נישט נאָר די פּשוטע מענטשן, נאָר
 אויך די עסטעטן, די פּאָרשטייער פון דער געפּאָלענער קונסט, האָבן
 אַריינגעפירט אין זייערע גבוהדיקע נאָוועלן פּאַטריאָטישע מיינונגען.
 די יידן האָבן צוגעזאָגט צו פּאַרטיידיקן דאָס הייליקע לאַנד פון
 זייערע אבות. ביים וואָרט „פּאָן“ האָבן זיך ביי האַמילטאָנען גע-
 שטעלט טרערן אין די אויגן. אַלע האָבן גערעדט אָפּהאַרציק, אַלע-
 מען האָט אָנגעשטעקט די כּגפה. אַנדערע עלסבערגער און זיינע סיני
 דיקאָליסטישע חברים זענען געווען אָנגעשטעקט, ווי די אַנדערע און
 אפילו מער: דער מצב האָט זיי געצוונגען אָנצונעמען אַ באַשלוס,
 וואָס איז זיי געווען דערווידער, און זיי האָבן זיך אַנטשלאָסן מיט
 ווילדן פּעס און פּעסימיסטישער פּאַרביטערונג, וואָס האָט געמאַכט פון
 זיי שרעקלעכע מלשירים פון די בלוטיקע מעשים. דער אַרבעטער
 אָבער, וואָס האָט זיך געוואָקלט צווישן געלערנטן הומאַניזם און
 אינסטינקטיוון פּאַטריאָטיזם, האָט זיך נישט געקאָנט קיין עצה געבן.
 נאָך לאַנגע שלאָפּלאָזע נעכט האָט ער לוסף געפונען אַ פּאַרמול, וואָס
 האָט געלעזן אַלע פּראָגן: אַז פּראָנקרייך און די מענטשהייט — דאָס
 איז איין זאַך. פון דעמאָלט אָן האָט ער אויפגעהערט צו רעדן מיט
 קריסטאָפּן. כּמעט אַלע איינוווינער פון הויז האָבן פּאַרמאַכט פּאַר אים
 די טירן. אַפילו די פיינע משפּחה אַרנאָ האָט אים אויפגעהערט איינ-
 צולאָדן. זיי האָבן זיך ווייטער פּאַרנומען מיט מוזיק, אַרומגערינגלט
 זיך מיט קונסט און באַמיט זיך נישט צו טראַכטן וועגן דער פּראָגע,
 וואָס האָט אַלעמען אינטערעסירט. און דאָך האָבן זיי אָן אויפהער
 דערפון געטראַכט. ווען עמעזער פון זיי האָט אַליין באַגעגנט קריי-
 סטאָפּן, האָט ער אים שטאַרק אָבער אין איילעניש, געדריקט די
 האַנט. אין דעם זעלבן טאָג, ווען קריסטאָפּ האָט זיי געטראָפּן ביידן
 צוזאַמען, זענען זיי פּאַרבייגעגאַנגען און אַפילו זיך נישט אָפּגעשטעלט,
 נאָר אין פּאַרלענגהייט זיך פּאַרנויגט. דערפאַר אָבער האָבן זיך דער-
 נענטערט צווישן זיך אַזעלכע מענטשן, וואָס האָבן מיט זיך לאַנגע
 יאָרן קיין מגע-ומשא נישט געהאַט. איינמאָל אין אַוונט האָט אַלייווער
 צוגערופן קריסטאָפּן צום פענטטער און אָנגעוויזן אים אונטן אין
 גאַרטן אויף די ביידע עלסבערגערס, וואָס האָבן געשמעקט מיטן
 מאַיאָר שאַבראַן.

קריסטאָפּן איז קיינמאָל נישט איינגעפאלן זיך צו ווונדערן אויף

דער גרויסער איבערקערעניש, וואָס איז סאָרגעקומען אין די נשמות. ער איז געווען צופיל פאַרנומען מיט זיין אייגענעם גייסט. דאָרט איז פאַרגעקומען אַן איבערקערעניש, וואָס ער האָט זי נישט געקאָנט באַהערשן. אַליוויער, וואָס האָט צוליב אַ סך סיבות געדאַרפט זיין מער אויפגערגט, איז גראָד געווען רויקער פון אים. פון אַלע מענטשן, וואָס קריסטאָף האָט געזען, איז נאָר ער איינער, משמעוּת, אַרויס פון דער מגפה, וואָס האָט אַלעמען אָנגעשטעקט. הגם ער איז געווען זייער צערודערט, וואַרטנדיק אויף דער נאָענטער מלחמה און אויף דער איבערלעכער פאַניק, וואָס מען האָט געקאָנט פאַרויסזען, — האָט ער דאָך געקענט די גרויסקייט פון די גלויבנס, וואָס זענען זיך געווען שונאים און האָבן זיך סוף־פליסוף געדאַרפט צוזאַמענשטויסן אין קאַמף; ער האָט אויך געוואָסט, אַז פראַנקרייכט גורל איז צו זיין דאָס פעלד פון דערפאַרונג פון דעם מענטשלעכן פראַגרעס, און אַז אַלע נייע געדאַנקען נויטיקן זיך אין איר בלוט, פדי אויפצובליען. ער אַליין האָט נישט געוואָלט צושטיין צו וועלכער־עס איז גרופע. בעת די ציוויליאַציע האָט זיך אַליין געפטרט, איז ער גערן גרייט געווען נאָכצוואַגן אַנטגאַנעס לאַזונג: „איך בין געבוירן געוואָרן פאַר דער ליבע און נישט פאַר דער שנאה“; פאַר דער ליבע, פאַר דער חכמה, וואָס איז נאָר אַן אַנדער פאַרם פון ליבע. זיין ליבע־געפיל צו קריסטאָפּן איז גענוג געווען אים אויפצוקלערן זיין פליכט. אין יענער צייט, ווען מיליאָנען מענטשן האָבן זיך געגרייט אויסצולאָדן זייער שנאה איינער צום צווייטן, האָט ער געפילט, אַז די פליכט פון אַזעלכע צוויי נשמות, ווי ער און קריסטאָפּ, איז ליב צו האָבן איינער דעם צווייטן און צו בלייבן גאַנץ פון יעדער פגימה אין דעם אַלגעמיינעם כאַאָס. ער האָט זיך דערמאָנט אָן געטהען, וואָס האָט זיך נישט געוואָלט באַטייליקן אין דער האַספולער פרייהייטס־באַווע-גונג, וואָס האָט אויפגעבראַכט דייטשלאַנד קעגן פראַנקרייך אין יאָר 1813.

קריסטאָפּ האָט עס אַלץ געפילט, און דאָך איז ער נישט גע-ווען אַזוי שטאַרק רויק. ער, וואָס איז אין אַ געוויסער מאָס אַנטלאָפּן פון דייטשלאַנד און זיך נישט געקאָנט צוריקקערן אַהין און האָט זיך געשפּייזט מיטן געדאַנק פון די גרויסע דייטשן פון דעם 18-מן יאָר-הונדערט, די באַוונדערטע מייסטער פון זיין אַלטן פריינט שולץ, וואָס האָט פיינט געהאַט דעם גייסט פון דער נייער מיליטערישער און

קרינערישער דייטשלאַנד, — ער האָט זיך איצט צוגעהערט צום שטורם
 פון די געפילן, וואָס האָט זיך דערהויבן אין זיין נשמה. ער האָט
 נישט געוויסט, ווהיין ס'וועט אים אוועקטראָגן. ער האָט גאַרנישט
 דערציילט אָליווערן. אָבער די טעג האָט ער פאַרבראַכט ציטערנדיק.
 אַ גאַנצן טאָג האָט ער געוואַרט אויף נייעס. אין דער שטיף האָט
 ער באַזאָרגט אַלע זיינע ענינים און צוגעגרייט זיין רייזע-זאַק. ער
 האָט לאַנג נישט געטראַכט. די געפילן האָבן גובר געווען דעם שכל.
 אָליווער האָט אים פאַרזאָרגט אָנגעקוקט. ער האָט פאַרגעפילט דעם
 אינערלעכן קאַמף, וואָס קומט פאַר אין זיין פריינט, נאָר קיין מוט
 נישט געהאַט זיך אויסצופרעגן. זיי האָבן געפילט אַ באַדערפעניש זיך
 צו דערנענטערן איינער צום אַנדערן מער, ווי שטענדיק. זיי האָבן
 זיך איצט מער ליב געהאַט ווי פריער, נאָר מורא געהאַט צו רעדן.
 זיי האָבן מורא געהאַט טאָמער וועט בולט אַרויס די מיינונג-פאַר-
 שידנהייט, וואָס וועט זיי ווידער צעשיידן, ווי אַמאַל על-פייטעות.
 וויפיל מאָל האָבן זיך זייערע בליקן באַגעגנט מיט בליקן פון פאַר-
 זאָרגטער צערטלעכקייט, ווי זיי וואָלטן זיך געדאַרפט שידן אויף
 אייביק. און זיי האָבן נידערגעשלאָגן געשוויגן.
 און דערווייל האָבן אויפן דאַך, וואָס האָט זיך געבויט אויף
 יענער זייט הויף, די פאַרפינסטערטע אַרבעטער ווידער געלאָזט הערן
 זייערע לעצטע קלעפּ מיטן האַמער, אונטערן שטאַרקן רעגן; און
 קריסטאָפּס פריינט, דער פריילעכער בלעכער, האָט אים פון ווייטן
 גערופן מיט געלעכטער:
 — וואָס עס זאָל נישט זיין, אַבי מיין הויז איז געענדיקט.

צו זייער גליק איז דער שטורם אַריבער אַזוי גיך, ווי ער איז
 געקומען. די אָפּיציעלע קאָמוניקאַטן האָבן, ווי אַ באַראַמעטער, צו-
 וויסן געטון, אַז ס'האַט זיך ווידער אויסגעלייטערט, די ביזע הינט
 פון די צייטונגען האָט מען ווידער אָנגעבונדן אויף דער קייט. אין
 עטלעכע קורצע שעהן האָבן אַלע פריי אָפּגעאַטעמט. ס'איז געווען אַ
 זומער-אָוונט. קריסטאָף איז אומגעוולדיק געלאָפּן ברענגען אָליווערן
 די בשורה. ער האָט פריי געאַטעמט, און זיין האַרץ איז מול געווען

מיט גליק. אָליווער האָט געקוקט אויף אים מיט אַן אומעטיקן שמייכל.
ער האָט קיין מוט נישט געהאַט צו פּרעגן דאָס, וואָס ס'האָט אים
געדריקט אויפן האַרצן.

ער האָט געזאָגט:

— האָסטו געזען, הייסט עס, אָט די אַלע מענטשן, וואָס האָבן
נישט געקאָנט דורכקומען, פאַרייניקט?

— כ'האָב זיי געזען, — האָט קריסטאָף געענטפּערט. — איר
זענט ליצים! איר קריגט זיך אַרום איינער מיטן צווייטן. אָבער באַמט
האָט איר אַלע איין מיינונג.

— דאָכט זיך, אַז דו ביסט זייער צופרידן דערפון? — האָט
געזאָגט אָליווער.

— און פאַרוואָס נישט? ווייל די דאָזיקע פאַרייניקונג ווערט
געמאַכט אויף מיין חשבון? מילא, איך בין גענוג שטאַרק... און
אויסערדעם איז אַ מחיה צו פילן ווי ס'שלעפט זיך מיט איין שטראָם,
זוי ס'דערוואַכן די דעמאָנען אין דיר...

— זיי דערוועקן אין מיר אַן אימה, — האָט געזאָגט אָליווער.
— ס'איז מיר בעסער מיין אייביקע איינזאַמקייט, ווי די אייניקייט
פון מיין פאָלק, וואָס איז געקויפט געוואָרן פאַר אַזאַ פרייז.

זיי זענען אַנטשוויגן געוואָרן. ביידע האָבן נישט געקענט באַ-
רירן די טעמע, וואָס האָט זיי געבראַכט אין כאַלעגנהייט. ל.ף האָט
זיך אָליווער געשטאַרקט און געזאָגט מיט אַ געשטיקטער שטים:

— זאָג מיר אָפּנהאַרציק, קריסטאָף, האָסטו געוואָלט פאָרן?
קריסטאָף האָט געענטפּערט:

— יאָ.

אָליווער האָט פאַרויסגעזען זיין תשובה, און דאָך האָט עס
אים אַ ריט געטון אין האַרצן. ער האָט געזאָגט:

— קריסטאָף, דו וואָלסט געווען פעיק דערצו?

קריסטאָף האָט אַ רייב געטון דעם שטערן מיט דער האַנט און
געזאָגט:

— לאָמיר דערפון נישט רעדן, איך וויל וועגן דעם נישט
טראַכטן.

אָליווער האָט איבערגעחזרט מיט אַ צעווייטיקטער שטים:

— וואָסטו געקעמפט קעגן אונז?

— איך ווייס נישט. כ'האָב זיך נאָך נישט אָפּגעגעבן קיין חשבון.

— אָבער אין האַרצן ביסטו שוין געווען אַנטשלאָסן?
 קריסטאָף האָט געענטפערט:
 — יאָ.
 — קעגן מיר?
 — נישט קעגן דיר, דו ביסט מיינער. וווּ איך בין, ביסטו אויך.
 — קעגן מיין פּאָטערלאַנד?
 — פאַר מיין פּאָטערלאַנד.
 — דאָס איז שרעקלעך, — האָט אַליויער געזאָגט. — כּיהאַב
 לייב מיין לאַנד, פונקט ווי דו האָסט לייב דײַן לאַנד. כּיהאַב לייב מיין
 טײערע פּראַנקרייך; אָבער צי קאָן איך זיך אַליין דערהרגענען פאַר
 אירעטוועגן? צי מעג איך פאַר אירעטוועגן פאַרראַסן מיין אייגענעם
 געוויסן? דאָס וואָלט געהייסן, אַז איך פאַרראַט. ווי אַווי קאָן מען
 האַסן אָן האָס? ווי קאָן מען שפּילן אַ קאָמעדיע פון שנאה — אָן לײגן?
 די מאָדערנע מלוכה איז באַגאַנגען אַ מיאוסע עווליה, וואָס וועט זיך
 אַמאָל אין איר נוקם זײן, אין דעם טאָג, ווען זי האָט געשמידט
 אין אייזן די פּרייע קירך פון די גײסטער, וואָס דער עיקר פון זײער
 מהות איז איינער דעם אַנדערן צו פאַרשטיין און לייב צו האָבן. זאָל
 דער קײזער זײן קײזער, אָבער זאָל ער זיך נישט האַלטן פאַר אַ
 גאָט! זאָל זיך די מלוכה צונעמען אונזער געלט, אונזער לעבן, אָבער
 זי האָט נישט קיין שום רעכט אויף אונזערע נשמות, זי האָט נישט
 קיין רעכט צו באַפֿלעקן זײ מיט בלוט. מיר זענען געקומען אויף
 דער וועלט, פּדי צו פאַרגרעסערן דאָס לײכט און נישט פּדי עס אויס-
 צולעשן. יעדערער האָט זײן פֿליכט. אויב דער קײזער וויל מלחמה
 האַלטן, זאָל ער זיך שאַפן ספּעציעלע מחנות, ווי אין אַמאָליקע אַר-
 מײען, וואָס די מלחמה איז געווען זײער פּראָפעסיע. איך בין נישט
 אַזוי נאַריש, צו פטרן מיין צײט אויף באַקלאָגן זיך אויף דער מאַכט
 פון כּוח. אָבער איך געהער נישט צו דער אַרמײ פון כּוח. איך גע-
 הער צו דער אַרמײ פון גײסט. צוזאַמען מיט מיליאָנען מײנע ברי-
 דער רעפּרעזענטירן איך פּראַנקרייך. זאָל דער קײזער אייננעמען דאָס
 לאַנד, אויב ער וויל! מיר וועלן אייננעמען דעם אמת.
 — פּדי איינצונעמען דעם אמת, — האָט קריסטאָף געזאָגט, — מוז
 מען זיגן, מוז מען לעבן. דער אמת איז אַ שווערע דאָגמע, וואָס
 ווערט קריסטאָזירט אין דעם מוח, ווי די אונטערערדישע הייל קריס-
 טאָזירט אויס דעם סטאַלאַקטיט. אמת איז לעבן. דאַרפֿסט עס נישט

זוכן אין דיין האַרץ, אין דיין מות, נאָר אין פרעמדע הערצער. פאַריי-
ניקט זיך. טראַכט, וואָס איר ווילט, נאָר טובלט זיך איינמאָל אין
טאָג אין דעם קוואַל פון דער מענטשהייט. דער מענטש מוז ליב
האַבן די פרעמדע לעבנס, זיך אונטערגעבן זיין גורל און אים ליב
קריגן.

— אונזער גורל איז צו בלייבן אַזוי, ווי מיר זענען. עס איז
נישט אָפהענגיק פון אונז, מיר טראַכטן אונזערע געדאַנקען, כאַטש זיי
זענען געפערלעך. מיר זענען דערגאַנגען צו אַ באַשטימטער מדרגה
פון קולטור און מיר קאָנען זיך נישט ציען אויף צוריק.

— יא, איר זענט דערגאַנגען צום אָפּגרונט-ראַנד פון דער קול-
טור, צו יענעם איבערברוך, וואָס דער מענטש קאָן אים נישט דער-
גרייכן אָן קאָפּ-שווינדל. דער גלויבן און דער אינסטינקט זענען אין
אייך שוואַך געוואָרן. איר זענט געבליבן נאָר מענטשן פון שכל. אַ
מאַשין פון שכלדיקע אַרגומענטן. דער טויט לױערט אויף איך.

— ער לױערט אויף אַלע פעלקער. ס׳איז אַן ענין פון דורות.
— דו ווילסט זיך אויסלאַכן פון די דורות? דאָס גאַנצע לעבן
איז נאָר אַן ענין פון טעג און פון שעהן, נאָר אַזעלכע שוטים פון
אַבסטראַקציע, ווי איר, קאָנען פאַרוונקען ווערן אינם אַבסאָלוט, אָנ-
שטאַט אויפצוכאַפּן די פאַרביי-לױפּנדיקע רגע.

— וואָס ווילסטו? דער פּלאַם פאַרברענט דעם קנויט. דער מענטש
קאָן נישט זיין, אי אין דער פאַרגאַנגענהייט, אי אין דער קעגנזאַרט,
מיין אַרעמער קריסטאָף.
— מען מוז זיין!

— ס׳איז אַ גרויסע זאַך פאַר אַ פּאָלק צו האָבן אַ גרויסע פאַר-
גאַנגענהייט.

— ס׳איז אַ גרויסע זאַך נאָר דעמאָלט, ווען עס לעבן נאָך איצט
גרויסע מענטשן, וואָס קאָנען אָפּשאַצן די פאַרגאַנגענהייט.
— צי וואָלסטו בעסער נישט געוואָלט געהערן צו די גרייכן,
וואָס זענען שוין לאַנג פאַרגאַנגען, אָנשטאַט צו אַיינעם פון די גוסס-
דיקע פעלקער?

— איך וויל בעסער זיין דער לעבעדיקער קריסטאָף.
אַלױזער איז אַנטשוויגן געוואָרן, נישט דערפאַר, וואָס ער האָט
נישט געהאַט, וואָס צו זאָגן. נאָר דער גאַנצער ענין האָט אים אויפ-
געהערט צו אינטערעסירן. איצט האָט ער געטראַכט נאָר וועגן קרי-

סטאָפּן. ער האָט געזאָגט מיט אַ זיפּף:

— דו האָסט מיך נישט ליב גווי שטאַרק, ווי איך דיך.

קריסטאָף האָט אים פריינטליך אָנגענומען פאַרן האַנט.

— טייערער אַליוויער, כּיהאַב דיך ליב מער, ווי מיין לעבן.

אַבער זיי מיר מוחל. כּיהאַב דיך נישט ליב מער, ווי איך האָב ליב

דאָס לעבן אַליין, די זון פון אונזערע ראַסן. איך האָב מורא פאַר

דער נאַכט, אין וועלכער עס ציט מיך אַריין דער פאַלשער פּראָגרעס.

אייער גאַנצע רעזיגנאַציע פאַרדעקט אייער בודיסטישע נירוואַנא. נאָר

די טאַט איז לעבעדיק, אַפילו בעת זי דערהרגעט. מיר מעגן אויס-

קלייבן אויף דער וועלט נאָר צווישן ברענענדיקן פּלאַס אין דער

פינסטערער נאַכט. די בין-השמעות-חלומות זענען טרויעריק און אָנגע-

נעם, אָבער איך וויל נישט די דאָזיקע רו, וואָס זאָגט אָן דעם טויט.

כּיהאַב מורא פאַר שטילקייט פון דער ברייטער אומענדלעכקייט.

לעגט צו האַלץ אויפן פייער. נאָך! נאָך! און מיך לעגט אויך אַרויף

אויפן פייער, אויב ס'איז נויטיק. איך וויל נישט דאָס פייער זאָל

אויסגיין, אויב עס וועט אויסגיין, איז דאָך אַ סוף צו אַלץ, צו אונז,

און צו אַלץ, וואָס עקזיסטירט אויף דער וועלט.

— איך דערקען זיין שטים, — האָט געזאָגט אַליוויער. — ער

קומט פון די טיפענישן פון דער ווילדער פאַרגאַנגענהייט.

ער האָט אַראָפּגענומען פון דער פּאָליצע אַ בוך פון אינדישע

דיכטער און ער האָט איבערגעלייענט די דערהויבענע ווערטער פון

קרישנא דעם גאָט:

„שטיי אויף און קעמף מוטיק. זיי גלייכגילטיק צו פאַרגעניגן

און צו ווייטיק, צו פאַרדינסט און צו שאַדן, צו זיג, ווי צו מפלה.

קעמף מיט אַלע דיינע כוחות.“

קריסטאָף האָט אים אַרויסגעריסן דאָס ביכל פון האַנט און

געלייענט:

„נישטאָ קיין זאָך אין דער וועלט, וואָס זאָל מיך צווינגען צו

מעשים. נישטאָ קיין זאָך אויף דער וועלט, וואָס זאָל נישט זיין מיי-

נע, און דאָך אַנטלויף איך נישט פאַר דער טאַט. ווען איך וואָלט

נישט אָן אויפהער געטון און נישט געגעבן די מענטשן אַ ביישפּיל

נאָכצוטון דאָס זעלבע, — וואָלטן אַלע מענטשן אונטערגעגאַנגען.

ווען איך זאָל אויפהערן אויף איין וויילע צו טון, וואָלט זיך די

גאַנצע וועלט פאַרוואַנדלט אין אַ תּוהו־וּבוהו, און איך וואָלט תּרוב

געמאַכט דאָס לעבן.“

— דאָס לעבן. — האָט נאכגעוואָגט אַליוויער, — וואָס הייסט
 עס: לעבן?
 — אַ טראַגעדיע, — האָט אויסגעשריגן קריסטאָף, — הורא!

דער שטורם האָט זיך איינגעשטילט. אַלע האָבן געוואָלט וואָס
 זיכער פאַרגעסן דאָס געשעענע. קיינער האָט, דאַכט זיך, נישט גע-
 דענקט וואָס דאָ איז פאַרגעקומען. דאָך האָט מען לויט דער פרייד
 פון די מענטשן געקאָנט זען, אז זיי האָבן נאָך דערפון געטראַכט:
 זיי האָבן זיך געפרייט מיט זייער גוט טאַג-טעגלעך לעבן, וואָס זיין
 ווערט דערקענט מען ערשט בעת אַ סכנה. אזוי ווי נאָך יעדער גע-
 פאַר, האָבן זיך די מענטשן נאָך שטאַרקער געפרייט.
 קריסטאָף האָט זיך מיט טאַפעלער התלהבות גענומען צום שאַפן
 און מיטגעריסן מיט זיך אַליוויערן. דורך אַ מין סתירה צו די פינט-
 טערע מחשבות האָבן זיי זיך איצט געגרייט צו שאַפן אַ העלדן-פאַר-
 עמע לויט ראַבעלע. די פּאָעמע איז געווען פאַרטרונקען אין בריי-
 טער חומריות, וואָס קומט נאָך אַ תקופה פון גייסטיקער פאַרשקלאַ-
 פונג. נאָך די מעשהדיקע העלדן, גאַרגאַנטואַ, זשאַן און פאַנורג, האָט
 אַליוויער, לויט קריסטאָפּס עצה, צוגעגעפן אַ נייע געשטאַלט זשאַן
 פּאַסיאַנט. אַ נאַיוון כיטערן פוייער מיט וויינפערלעך אויפן פנים, אַ
 צופרידענעם מיט זיין גורל; ער איז געזען אַ שפידצייג אין די
 הענט פון פרעמדע מענטשן, געלאָזט זיך שלאָגן, באַגולענען און
 נישט פּראָטעסטירט; — ער האָט געזען זיין פרוי געפייניקט, זיינע
 פעלדער חרוב געמאַכט און נישט פּראָטעסטירט; — ער האָט ווידער
 אומדערמידלעך אויפגעבויט זיין הויז און געאַקערט זיינע פעלדער,
 געמוזט גיין אין דער מלחמה, גענומען אויף זיך יעדע שווערע אַר-
 בעט, געכאַפט פעטש און נישט פּראָטעסטירט; — שטענדיק געוואַרט,
 געלאַכט פון די קלעפּ און געטראַכט אין האַרצן: זייער מאַכט וועט
 דאָך אַמאָל פאַרשווינדן. ער האָט פאַרויסגעזען זייער מפלה און
 געלאַכט פון זיינע באַפעלער מיט אַ סולן מויל. איינמאָל זענען גאַר-
 גאַנטואַ און זשאַן דערטרונקען געוואָרן אין אַ טייך בעת די קרייצ-
 צוג, פּאַסיאַנט האָט זיי האַרציק באַקלאַגט, געטרייסט זיך און

גערצטעוועט דעם דערטרונקענעם פאָנורג טראַכ-נדיק; „איך ווייס אז ער וועט מיר נאָך דערגיין די יאָרן, נאָר קיין נאָר בין איך נישט; איך קאָן אָבער אָן דיר נישט לעבן, דו ביסט מיר נויטיק. ווייל דו רופסט אַרויס אין מיר אַ געלעכטער.“

צו דעם ליברעטאָ האָט קריסטאָף געשאַפן גרויסע סימפאָנישע בילדער מיט סאָלא און כאָר געזאַנג, קאָמישע העלדן-קאַמפּן, פרייע לעכע סעודות, וויציקע קופלעטן, מאַדריגאַלן, אַלאַ זשאַנגען, פול מיט שטאַרקער, קינדערשער פרייד, שטורם אויפן ים, דעם אינול מיט קלינגענדיקע גלאָקן און לִסוף אַ פאַסטאַראַלע פול מיטן אָטעם פון די פעלדער, קלאָרע פרייד פון פייפלעך און אַבאַיען, מיט אַלטע פראַנצויזישע פּאָלקסלידער. ביידע פריינט האָבן מיט באַגייסטערונג געאַרבעט, דער מאָגערער בלייכער אַליווער האָט זיך ממש געפאָרן אין דעם קוואַל פון קריסטאָפּס געוונטקייט. אין זייער בוידימ-שטיבל האָבן איצט געבלאָזן שטאַרקע ווינטן; אַ שיכרות, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכן נישט!... צו שאַפן צוזאַמען מיט זיין פריינט, די אומ-אַרמונג פון צוויי געליבטע איז נישט אַזוי זיס און ברענענדיק, ווי דער זיווג פון צוויי פריינטלעכע נשמות. לסוף האָבן זיי זיך אַזוי צוזאַמענגעשמאַלצן, אַז איין געדאַנק האָט טיילמאַל אַ בליץ געטון גלייכצייטיק ביי ביידן, אָדער קריסטאָף האָט אָנגעשריבן מוזיק פאַר סצענע און אַליווער האָט דערנאָך צוגעגעבן ווערטער. קריסטאָף האָט אים מיטגערין מיט זיין שטאַרקן וויר. זיין גייסט האָט געפאַכעט איבער דעם גייסט פון זיין פריינט און אים באַפּרוכפערט.

צום גליק פון שאַפן איז צוגעקומען דער הענוג פון נצחון. העכט האָט סוף-כל-סוף באַשלאָסן צו פאַרעפנטלעכן „דוד“, און די פאַרטיטור, וואָס איז זיך גוט צעגאַנגען, האָט געפונען אַן אָפּקלאַנג אויך אין אויסלאַנד. אַ גרויסער וואַגערישער קאַפעליסטער, העכט אַ פריינט, וואָס האָט זיך איינגעאַרדנט אין ענגלאַנד, איז געווען נתפעל פון דעם דאָזיקן ווערק. ער האָט עס געשפילט אויף אַ סך קאָנצערטן מיט גרויס ערפאָלג, וואָס זיין אָפּקלאַנג איז צוזאַמען מיט זיין קאַפעליסטערס התפעלות, דערגאַנגען קיין דייטשלאַנד. מהאָט דאָרט אויך גענומען שפילן „דוד“. דער קאַפעליסטער האָט זיך פאַרבונדן מיט קריסטאָפּן, געפאָדערט פון אים פרישע ווערק. פאַרגע-לעגט אים זיין הילף און געפירט פאַר אים אַ באַגייטערטע פּראָ-פּאַנאָדע. אין דייטשלאַנד האָט מען ווידער אויסגעגראָבן „איפּיגעניע“.

וואָס מ'האַט אַמאָל אויסגעפֿיפּט. מ'האַט געשריגן, אַז קריסטאָף איז אַ גאָן. עטלעכע ראַמאַנטישע געשעענישן פון קריסטאָפּס לעבן האָבן נאָך מער געצויגן דעם עולאַמס אויפּמערקזאַמקייט. די פּראַנקפורטער צייטונג "האַט די ערשטע פּאַרעפּנטלעכט אַ טומלדיקן אַרטיקל, דער-נאָך זענען געקומען פּרישע. דעמאָלט האָט מען זיך דערמאַנט אין פּראַנקרייך, אַז עס ווײַנט דאָרט אַ גרויסער מוזיקער. איינער פון די פּאַריזער קאַפּעלמייסטערס האָט באַשטעלט ביי אים די ראַבעלעישע העלדן-פּאַעמע, איידער זי איז נאָך געענדיקט געוואָרן, און גוּזאַר. וואָס האָט פּאַרויסגעזאָגט די אַנטפּלעקונג פון אַ גרויסן מענטשן, האָט גענומען רעדן געהיימניספּול. וועגן אַ גאון צווישן זיינע חברים, וואָס ער האָט אַנטדעקט. ער האָט גערימט אין אַן אַרטיקל דעם פּראַכט-פּולן "דוד" און האָט פּאַרגעסן בשעת מעשה, אַז ער אַליין וואָט אים פּאַריקן יאָר געשריבן אַ פּאַר בייזע שורות. קיינער אַרום אים האָט עס נישט געדענקט און קיינעם איז נישט איינגעפּאַלן זיך צו ווײַן דערן. וויפּיל מענטשן זענען דאָ אין פּאַריז, וואָס האָבן אויסגעלאַכט וואַנגערן און פּראַנקן בשעתם, און איצט רימט מען זיי ביזן הימל און מען באַנוצט זיך מיט זייערע נעמען, פּדי צו באַפּלעקן די נייע קינסטלער, וועלכע זיי וועלן רימען מאַרגן!

קריסטאָף האָט זיך נישט געריכט אויף אַזאַ ערפּאָלג. ער האָט געוואָלט, אַז ער וועט ווען-עס-איז זיגן, נאָר ס'איז אים נישט איינגע-פּאַלן, אַז אַזוי גיך. און ער האָט מורא געהאַט אַביסל פּאַר דעם פּרי-צייטיקן ערפּאָלג. ער האָט געהויבן מיט די אַקסלען און געבעטן, מען זאָל אים לאָזן צורו. ווען מען אַפּלאַדירט זיין "דוד" דעם פּאַר-ריקן יאָר, בעת ער האָט אים געשריבן, וואָלט עס אים באמת גע-פּרייט. אָפּער איצט, בעת ער איז שוין אַרויף מיט עטלעכע מדרגות העכער, וואָלט ער גערן געזאָגט די מענטשן וועגן זיין אַמאָליקער שאַפּונג:

— לאָזט מיך צורו מיט דער דאָזיקער שטותעריי. זי דער-וועקט אין מיר אַן עקל פּונקט ווי איר.

און ער האָט זיך איבערגעגעבן דער פּרישער אַרבעט אַביסל אומצופּרידן, וואָס מען האָט אים געשטערט. און דאָך האָט ער גע-פּילט אַ פּאַרבאָרגענע הנאה. די ערשטע שטראַלן פון רוים זענען אַנ-גענעם און שטאַרקן דעם ווייטערדיקן נצחון, עס עפּנט זיך אַ פענס-טער און די פּרילינג-לופּט רייסט זיך אַריין אין שטוב. אומזיסט

הָאָט קריסטאָף געפילט אַ פאַראַכטונג צו זיינע אַמאָליקע ווערק, און דער עיקר צו „איפּיגעניע“ ס'איז געווען פאַר אים אַ מין סאַטיס-פאַקציע צו זען אָט דאָס באַליידיקטע ווערק, וואָס איז אַמאָל אויס-געשטאַנען אַזוי פיל בזיונות, גערימט פון די קריטיקער, און געפאַר-דערט פון די טעאַטערן, ווי מען האָט אים למשל מודיע געווען פון דרעזדען אין אַ בריוו די בשורה, אַז מען וועט מיט גרויס פאַרגע-ביגן שפילן דעם נייעם סעזאָן זיינע ווערק.

דעם זעלבן טאָג, ווען קריסטאָף האָט דערהאַלטן די ידיעה, וואָס האָט פאַר אים, נאָך לאַנגע יאָרן מאַטערניש, געעפנט רויקע האַריוואָנטן און ס'האָט צו אים אַ שמיכל געטון דער נצחון, האָט ער דערהאַלטן אַ בריוו פון דייטשלאַנד.

דאָס איז געווען נאָכמיטאָג. ער האָט זיך דעמאָלט געוואָשן און פריידעך געשמועסט מיט אַליוויערן, וואָס איז געווען אין צווייטן צימער, ווען די וועכטערן האָט אַריינגעשטעקט אַ בריוו דורכן טיר דער מאַמעס כתב... ער האָט טאַקע פונקט געוואָלט איר שרייבן אַ בריוו. דערציילן איר וועגן זיין ערפאַלג. ער האָט געעפנט דעם בריוו, וואָס איז באַשטאַנען בלויז פון עטלעכע שורות. איר האַנט האָט מסתמא געציטערט בעתן שרייבן.

„מיין טייער יינגל, איך פיל זיך שלעכט. אויב ס'איז מעגלעך, וויל איך דיך זען. איך קוש דיך

דיין מאַמע“

קריסטאָף האָט הויך אַ קרעכץ געטון. אַליוויער, וואָס האָט געאַרבעט אין צווייטן צימער, איז געקומען צוליפן אַ דערשראָקע-בער. קריסטאָף האָט נישט געקאָנט אויסרעדן קיין וואָרט און האָט אים געוויזן דעם בריוו אויפן טיש. ער האָט נישט אויפגעהערט צו קרעכצן און נישט געהערט, וואָס אַליוויער רעדט צו אים. אַליוויער איז דורכגעלאָפן דעם בריוו מיט די אויגן און געפרוּווט אים באַר-רויקן. קריסטאָף איז צוגעלאָפן צום בעט, ווו ס'איז געלעגן זיין דאָס. שנעל אָנגעטון זיך און איז אַרויס, נישט אַנטווענדיק זיך פריער דעם קאָלנער, ווייל די פינגער האָבן אים שטארק געציטערט. אַליוויער

האָט אים דעריאָגט אויף די טרעפּ, וואָס האָט ער געוואָלט טון? אָפּפּאַרן מיטן ערשטן צוג? אין אַוונט איז קיין צוג נישט געווען. שוין בעסער, ער זאָל צו וואַרטן אין שטוב, איידער אויפן וואַקזאַל. צי האָט ער כאָטש גענוג געלט? זיי האָבן גענישטערט אין די קע-שענעס און צוזאַמענגעקליבן זייער גאַנץ געלט, נאָר געפונען האָבן זיי נישט מער, ווי דרייסיק פּראַנק. דאָס איז געווען אין חודש סעפּ-טעמבער. העכט, אַרנאָ און אַלע זיינע פריינט זענען גראָד נישט געווען אין פאַריו. נישט געווען צו וועמען זיך צו ווענדן. קריסטאָף איז געווען צערודערט און געזאָגט, אַז אַ טייל וועג וועט ער דורכ-מאַכן צו פּוס. אַליוויער האָט אים געבעטן, ער זאָל צוואַרטן אַ שעה און אים צוגעזאָגט צו ברענגען די נויטיקע סומע. קריסטאָף האָט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ. ער איז נישט געווען מסוגל צו טראַכטן. אַליוויער איז אַוועקגעלאָפּן אין אַ לאַמבאַרד. ער איז געגאַנגען אַהין דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבן. ווען די זאַך איז נוגע אים אַליין, וואָלט ער בעסער געלעבט אין בוים איידער צו פאַרמשפּען זאַכן, וואָס זענען געווען פאַרבונדן מיט די טייערסטע זכרונות. אָבער די זאַך איז נוגע געווען קריסטאָפּן און מען האָט נישט געטאַרט פאַר-לירן קיין צייט, ער האָט פאַרמשפּנט זיין זייגער און באַקומען דער-פאַר אַ סך, אַ סך אַ קלענערע סומע, ווי ער האָט זיך געריכט. ער האָט געמוזט גיין צוריק אַהיים נעמען עטלעכע ביכער און אַוועקגע-טראַגן צו אַ בוכהענדלער. דאָס איז געווען פאַרדריסלעך, נאָר אין דעם מאָמענט האָט ער אויף דעם קיין זאַכט נישט געלעגט, אַלע זיי-נע געדאַנקען זענען געווען פאַרנומען מיט קריסטאָפּס צער. ווען ער איז געקומען אַהיים, האָט ער געטראַפּן קריסטאָפּן אויפן זעלבן אָרט. ביים טיש, אין אַ צושטאַנד פון שטאַרקער דערשלאַנגנקייט. די סומע, וואָס אַליוויער האָט צונויפגעשלאָגן האָט צוזאַמען מיט די דרייסיק פּראַנק געקלעקט אויף הוצאות. קריסטאָף איז געווען שטאַרק נידער-געשלאָגן. ער האָט אפילו נישט געפרעגט, ווי אַזוי זיין פריינט האָט באַקומען דאָס געלט און צי האָט ער זיך איבערגעלאָזן פאַר זיך אויף הוצאות. אויך אַליוויער האָט וועגן דעם נישט געטראַכט. ער האָט איבערגעגעבן קריסטאָפּן דאָס גאַנצע געלט. ביז דער ריזע האָט ער זיך געמוזט פאַרנעמען מיט קריסטאָפּן, ווי מיט אַ קליין קינד. ער האָט אים באַגלייט צום באַן און איז אַוועק ערשט דעמאָלט, ווען דער צוג האָט גערירט פון אָרט.

קריסטאָף איז געזעסן און געקוקט פאר זיך מיט ברייט-צעפענדיגע אויגן אין דער נאכט אַריין און אָן אויפהער געטראַכט: — צי וועל איך נאָך קומען צו דער צייט?

ער האָט געוויסט, אַז אויב די מאַמע האָט אים געבעטן ער זאל קומען, מסתמא קאָן זי שוין נישט וואַרטן. ער האָט זיך געהויבן פון אַרט, פיבערדיק אַרומגעלאָפן איבערן קופע, כדי צוצואיילן דעם צוג. ער האָט געהאַט צו זיך שווערע טענות, פאַרוואָס ער האָט פאַרלאָזן לואיזען. און צוזאַמען דערמיט האָט ער געפילט, ווי זינלאָז עס זענען אָט די טענות: ער האָט דאָך קיין שום מעגלעכקייט נישט געהאַט צו ענדערן די זאַגע.

דערווייַל האָט דער איינטאָניקער רעש פון די רעדער און דאָס ריטמישע שאַקלען זיך פון צוג באַרויקט זיין גייסט, ווי מוזיק-כּוואַל-ליעס, וואָס דערהויבן זיך און באַפּרוכּפּערן די נשמה. ער האָט ווי-דער דערזען פאַר זיך זיין פאַרגאַנגנהייט, די פאַרנעפּלטע חלומות פון זיין קינדהייט: ליב-האַפּענונגען, אַנטווישונג, צער און דעם שטראַך-מענדיקן פולן כּוח, די שפרות פון ווייטיק, פון תּענוג, פון שאַפּן, — די פרייד אַרומצונעמען דאָס ליכטיקע לעבן אין זיינע פּראַכטפולע קלאַנגען, וואָס איז געווען פאַר אים דער גייסט פון זיין פאַרבאָר-גענעם גאָט. אַלץ איז ליכטיק געוואָרן פון די ווייטע שטראַלן. דער שטורעם פון זיינע פאַרלאַנגען, זיינע צעטומלטע געדאַנקען, פאַר-צווייפּלטע קאַמפּן האָבן איצט אויסגעזען אין זיינע אויגן, ווי טייכן אין שטורעם, וואָס ציען זיך מיטן גרויסן שטראַם פון לעבן צו זייער צייַל, צו דער אייביקייט. ס'איז אים קלאַר געוואָרן דער טיפּער זין פון זיינע נסיונות. יעדער נסיון איז געווען ווי אַ מחיצה, וואָס דער שטראַמענדיקער שטאַלצער טייך, דורכגייענדיק פון ענגע טאָלן צו ברייטע און פאַרפלייצנדיק זיי מיט וואַסער, האָט האַסטיק אַדורכגע-בראַכן; און יעדעס מאָל איז דער האַריוואַנט געוואָרן ברייטער און די לופט פרייער. דער טייך האָט זיך קאַמפּלוסטיק געשניטן אַ וועג, צווישן די פּראַנצויזישע בערגלעך און דעם דייטשן פּלאַטלאַנד. ער האָט פאַרפלייצט די לענדער, אָפּגעוואַשן די בערג, צונויפגעקליבן און איינגעזאַפט אין זיך אַלע וואַסערן פון ביידע לענדער. אַזוי האָט ער געשטראַמט צווישן זיי נישט כדי זיי צו שיידן נאָר כדי זיי צו פאַרייניקן. זיי האָבן זיך צונויפגעשמאַלצן אין אים, און קריסטאָף האָט זיך צום ערשטן מאָל קלאַר געמאַכט זיין ראָל אין לעבן: צו

פירן די צוויי צעשיידטע פעלקער, צוזאמענצוברענגען אלע לעבנס-
פוחות פון ביידע ברעגן. — אַ מאָדנע רויקייט און ליכטיקייט האָבן
זיך פּרֹוצינג דערהויבן אין זיין נשמה, דווקא אין דער דאָזיקער פינ-
סטערער שעה... דערנאָך איז די זעונג פאַרשוונדן און ס'האָט זיך
באַוויזן דאָס אָנגעווייטיקט צאַרטע פנים פון זיין מאַמען.

ס'איז געווען באַגינען, ווען ער איז אָנגעקומען אין דייטשן
שטעטל. ער האָט זיך געמוזט היטן מען זאָל אים נישט דערקענען.
ווייל מען האָט אים איצט אויך געקאַנט אַרעסטירן. אָבער אויפן וואַך-
זאָל האָט קיינער אויף אים קיין אַכט נישט געלעגט. די שטאָט האָט
געדרילט, די שטובער זענען געווען פאַרמאַכט און די גאַסן וויסט.
דאָס איז געווען די דעמערונג-שעה פון פרימאַרגן, בעת עס גייען אויס
די ליכטער פון דער נאַכט און דאָס טאָג-ליכט איז נאָך נישט אויפ-
געגאַנגען. — די שעה ווען דער שלאַף איז צום געשמאַקסטן און די
חלומות ווערן באַלויכטן מיט דער בדאַסקייט פון דעם מזרח. אַ דינסט
האָט ערגעץ געעפנט די לאַדנס פון אַ געוועלב און געווינגען אַן אַלט
פּאָלקס-ליד. קריסטאָף איז שיר נישט אויסגעגאַנגען. אַ, זיין פּאָטער-אַנדו!
זיין געליבטע!... ער האָט געוואָלט קושן די ערד. ער האָט זיך צו-
געהערט צום באַשיידענעם ליד, וואָס האָט אים צעווייקט דאָס האַרץ.
און ער האָט געפילט ווי אומגליקלעך ער איז, וואָס ער איז אַזוי ווייט
פון איר, און ווי שטאַרק ער האָט זי ליב... ער איז געגאַנגען מיט אַן
איינגעהאַלטענעם אַטעם, דערווענדיק דאָס הויז, האָט ער געמוזט בלייבן
שטיין און פאַרשטאַפן דאָס מויל מיט דער האַנט, פדי נישט אויסצו-
שרייען. אין וואָס פאַר אַ צושטאַנד וועט ער איצט געפינען זיין פאַר-
לאַזענע מאַמע? ער האָט אָפּגעאַטעמט און גענומען לויפן צו דער
טיר. די טיר איז געווען אָפּן. ער האָט זי אַ שטויס געטון. קיינער
איז דאָרט נישט געווען. די אַלטע הילצערנע טרעפּ האָבן געקרעכצט
אונטער זיינע טריט. ער איז אַרויף אויפן אויבערשטן שטאָק. די שטוב
האָט אויסגעזען פּוסט. די טיר פון דער מאַמעס צימער איז געווען
פאַרמאַכט.

קריסטאָף האָט אַרויפגעלעגט די האַנט אויף דער קליאַמקע.
ס'האַרץ האָט אים געקלאַפּט, ווי ביי אַ גולן. ער האָט נישט געהאַט
קיין טוח צו עפענען...

לואיזע איז געווען אליין. זי איז געלעגן אין בעט און גער
גילט, און עם קומט אן איר טוף. פון אירע ביידע זיין האָט זיך דער
פּוּחַר רודאָלף איינגעאַרדנט אין האַמבורג און דער צווייטער, ער
זעסט איז אַוועק קיין צאַמערקע, און קיינער האָט נישט געוואָסט,
וואָס מיט אים איז געוואָרן.

קיינער האָט זיך מיט לואיזען נישט פאַרנומען, אויסער איין
שכנטע, וואָס איז געקומען אַ פאַר מאָל אין טאָג, געזאַמט זיך עס
לעכע מינוט און אַוועקגעאַנגען; דערצו איז זי געווען זייער אומ-
פּינקטלעך און טיילמאָל פאַרשפעטיקט. ביי לואיזען איז עס אויסגע-
קומען נאַטירלעך, וואָס מען פאַרגעסט אָן איר. פונקט ווי זי האָט זיך
נישט געחידושט, וואָס זי איז קראַנק. זי איז געווען געדולדיק, ווי
אַ מלאך; זי איז געוואָונט געווען צו ליידן. זי האָט געליטן אויפן
האַרצן און אָפט מאָל געהאַט האַרץ-אַטאַקן. דעמאָלט פלעגט זי מיינען,
אַז זי שטאַרבט. די אויגן האָבן זיך איר ברייט צעעפנט. די הענט
האַבן זיך געקאַרטשעט אויף דער קאָלדערע און אַ שווייס האָט באַ-
דעקט איר פנים. זי האָט זיך נישט באַקלאַנגט, זי האָט געוואָסט, אַז
אַזוי דאַרף זיין און איז געווען צוגעגרייט. זי האָט אָנגענומען די
טאַקראַמענטן. נאָר איין דאגה האָט זי געהאַט: טאַמער איז זי נישט
ווערט אַריינצוקומען אין גן-עֶדן. דאָס איבעריקע האָט זי מיט הכנעה
מקבל געווען.

אין אַ טונקלען ווינקל פון צימער אַרום איר קישן, אויף דער
וואַנט, האָט זי זיך איינגעאַרדנט אַ מין קדשי-הקדשים פון אירע
זכרונות. דאָרט האָט זי צונויפגעזאַמלט די פילדער פון אירע טייער-
סטע מענטשן. די דריי קינדער, דעם מאַן, וועלכן זי האָט נאָך ליב
געהאַט מיט דער יוגנטלעכער ליבע, דעם אַלטן זיידן און דעם ברוד-
ער גאַטפריד. איר צוגעפונדנקייט צו די אַלע, וואָס זענען צו איר
כאַטש אַביסעלע גוט געווען, איז געווען אויסערגעוויינלעך רירנדיק.
אויפן קישן, נאָענט צו איר פנים, איז געלעגן קריסטאָפּס לעצטע
פאַטאַגראַפיע. און אונטערן קישן—זיינע לעצטע בריוו. זי האָט ליב
געהאַט אַרדענונג און ריינקייט און נישט געקאַנט פאַרטראַגן, וואָס

אין איר צימער איז אן אומאָרדענונג. זי האָט זיך צוגעהערט צו די קולות פון דרויסן און לויט זיי, אָריענטירט זיך אין די טיילן פון טאָג. שוין אזוי לאַנג ווי זי הערט זיי! איר גאַנץ לעבן איז פאַרביי אין דעם דאָזיקן ענגן שטיבל... זי האָט געטראַכט וועגן איר טייערן קריי-סטאָפּן. ווי שטאַרק זי האָט געבענקט אים צו זען די רגע און דאָך האָט זי שלום געמאַכט מיטן געדאַנק, אַז ער איז נישטאָ. זי איז גע-ווען זיכער, אַז זי וועט זיך זען מיט אים אין הימל. ס'איז גענוג גע-ווען צו פאַרמאַכן די אויגן, פּדי אים צו זען. דעם גאַנצן טאָג האָט זי דרימלענדיק פאַרבראַכט אין איר פאַרגאַנגענהייט.

זי האָט זיך דערזען אין דעם אַלטן הויז ביים רהינדן-ברעג... אַ יום-טוב... אַ פּראַכטפולער זומערטאָג... דאָס פענסטער איז אָפּן... אויפן ווייסן וועג בלאַנקט די זון. מ'הערט די פויגל זינגען, מעלכיאָר און דער זיידע זיצן פאַרן טיר, זיי רויכערן, פלוידערן און לאַכן אויפן קול. לואיזע האָט זיי נישט געזען. נאָר זי האָט זיך געפרייט, וואָס איר מאַן איז אין שטוב, און וואָס דער זיידע איז גוט געשטימט. זי געפינט זיך אין דעם אונטערשטן צימער און גרייט צו דאָס מיטאָג, אויסגעצייכנטע מאַכלים און גיט אַכטונג אויף זיי ווי אויף אַן אוצר. זי מאַכט זיי היינט אַ סורפרייז אַ קאַשטאַנען-טאַרט. זי פרייט זיך שוין לכתחילה מיט די אנטציקטע אויסגעשרייען פון איר יינגלע... דער קלייניקער, — וווּ איז ער? דאָרטן, אויבן. זי הערט זיין שטים, ער לערנט זיך אויפן פאַרטעפיאַן. זי פאַרשטייט נישט וואָס ער שפילט, נאָר פאר איר איז עס אַ גליק צו הערן די טענער, צו וויסן, אַז ער איז דאָ און אַז ער זיצט, ווי אַן אָרנטלעך קינד... טיאָראַ שיינער טאָג... לוסטיקע גלעקלעך צעקלינגען זיך אויפן וועג ביים כאַמאַנט פון אַ פּערד... אַ גאָט מיינער! דאָס געבראָטנס! אפשר האָט זיך עס צוגעברענט, ווען זי האָט אַרויסגעקוקט דורכן פענסטער. זי האָט געציטערט, טאַמער וועט דער זיידע נישט זיין צופרידן, דער זיידע, וואָס זי האָט אזוי שטאַרק ליב געהאַט און מורא געהאַט פאַר אים... אַ דאַנק גאָט, נישט געשען קיין ביזי. אַלץ איז פאַרטיק גרייט דער טיש. זי רופט אַריין מעלכיאָרן און דעם זיידן, זיי ענטפערן אָפּ באַגייסטערט. און דער קליינער? ער האָט אויפגעהערט שפּילן. נאָר-וואָס איז דער פאַרטעפיאַן שטיל געוואָרן און זי האָט עס גאַרנישט באַמערקט... — „קריסטאָף!“ וואָס טוט ער דאָרט? מען ענטזערט נישט. שטענדיק פאַרגעסט ער צו גיין עסן: דער טאַטע וועט זיך

היינט ווידער בייזערן אויף אים. זי גייט שנעל ארויף אויף די טרעפ... — „קריסטאָף!“ — ער שווייגט. זי עפנט אויף די טיר פון זיין אַרבעטס-צימער. קיינער איז נישטאָ: דאָס צימער איז ליידיק. דער פאַרטעפּיאַן פאַרמאַכט. דאָס האַרץ ווערט איר אַנטפּאַלן. וואָס איז מיט אים געשען? דאָס פענסטער איז אָפּן. גאָט מיינער! אפשר איז ער אַרויסגעפּאַלן? זי דערשרעקט זיך. זי בויגט זיך אַרויס אויף דרויסן און קוקט אַראָפּ... — „קריסטאָף!“... אין ערגעץ נישטאָ. זי לויפט אי-בער אַלע צימערן. פון אונטן רופט זי דער זיידע. „קום אַרפּ, זאָרג נישט, ער וועט קומען.“ זי וויל נישט אַראָפּגיין. זי ווייס, אָז ער איז דאָ. ער באַהאַלט זיך, פּדי זי צו פייניקן. אוי ס'אַראַ שלעכט יינגל! יאָ, איצט איז זי זיכער, דער דיל האָט אַ סקריפּ געטון. ער געפּינט זיך הינטער דער טיר. זי וויל עפענען די טיר, נאָר נישטאָ דער שליסל. געוואַלד דער שליסל! זי זוכט אים אין טיש-קעסטל צווישן אַנדערע שליסלעך. דער, אפשר דער... ניין, ער איז נישטאָ. אוי, אָט איז ער! נאָר מען קאָן אים נישט אַריינשטעקן אין טיר. לאַזען צי-טערט די האַנט. זי יאָגט זיך. מען דאַרף זיך צוויילן. פאַרוואָס? דאָס ווייס זי נישט. זי ווייס נאָר, אָז מען דאַרף אויב זי וועט זיך נישט צוויילן וועט זי נישט באַווייזן. זי הערט קריסטאָפּס אָטעם הינטער דער טיר... אוי דער שליסל! נו, ענדלעך! די טיר עפנט זיך. אַ פּריילעכער געשריי. אָט איז ער! ער פאַלט איר אויפן האַלז... אַ שלעכט, טייער יינגל! זי האָט געעפנט די אויגן. אָט שטייט ער פאַר איר.

ער איז שוין אַ לאַנגע וויילע געשטאַנען און זי אָנגעקוקט. זי האָט זיך אַזוי שטאַרק געענדערט. איר פנים איז געוואָרן מאַגערער און גלייכצייטיק געשוואַלן, אַ סימבאָל פון שטומען ווייטיק, וואָס האָט איר שמיכל געמאַכט, נאָך הכּנעהדיקער. און די דאָזיקע שטילקייט, די איינזאַמקייט... ס'האָט אים געשטאַכּן אין האַרץ...

זי האָט אים דערזען. זי איז נישט געווען פאַרחידושט. זי האָט אַ שמיכל געטון מיט אַ שמיכל אָן אַ שום אויסדרוק. זי האָט אים נישט געקאָנט אויסשטרעקן די אַרעמס און אים זאָגן אַ וואָרט. ער איז איר געפּאַלן אויפן האַרץ און זי געקושט. זי האָט אים אויך גע-קושט און גרויסע טרערן האָבן זיך איר געקייקלט אויף די באַקן. זי האָט אים שטיל געזאָגט:

— וואָרט..

ער האָט געזען, אַז עס פאַרפעלט איר אָטעם. זיי האָבן זיך
ביידע קיין ריר נישט געטון. זי האָט אים געגלעט מיט די הענט
דעם קאַפּ. און די טרערן זענען אָן אויפהער געפלאָסן. ער האָט איר
געקושט די הענט. געכליפעט און באַהאַלטן דאָס פנים אין דער
קאָלדערע.

ווען דער אַטאַק איז אַריבער האָט זי געפרוווט רעדן. נאָר זי
האָט קיין ווערטער נישט געקאָנט געפינען. זי האָט געמאַכט טעותים
און ס'איז זי שווער געווען צו פאַרשטיין. נאָר וואָס מאַכט עס אויס?
זיי האָבן ביידע איינער דעם אַנדערן לייב געהאַט, איינער דעם אַנ-
דערן געזען. איינער דעם אַנדערן אָנגערירט. דאָס איז דער עיקר. ער
האָט געפרעגט אויפגעבראַכט, פאַרוואָס מען לאָזט זי אַליין? לואיזע
האָט פאַרענטפערט די וועכטערן:

— זי קאָן דאָ שטענדיק נישט זיין; זי האָט איר אייגענע
אַרבעט ...

מיט אַ שוואַכער אָפּגעהאַקטער שטים, נישט קאָנענדיק אַרויס-
רעדן קלאַר אַלע זיבן, האָט זי אים אָנגעזאָגט, ווי זי וויל קומען צו
קבורה. זי האָט איבערגעגעבן קריסטאָפּן איר גאַנצע ליבע, וואָס זי
האָט געפילט צו אירע איבעריקע צוויי זין, וועלכע האָבן אָן איר
פאַרגעסן. זי האָט אויך איבערגעגעבן אַ וואָרט פאַר אַליוויערן. ווייל
זי האָט געווסט, אַז ער איז קריסטאָפּס אַ פריינט. זי האָט געבעטן
קריסטאָפּן, ער זאָל אים איבערגעבן, אַז זי שיקט אים איר ברכה
(באַלד האָט זי זיך פאַרשעמט, וואָס זי רעדט אַזוי אומבאַשיידן און
האָט פאַריכט) — „איר באַוונדערונג און ליבע“...

ס'האָט איר ווידער פאַרפעלט אָטעם. קריסטאָף האָט זי אונטער-
געהאַלטן מיטן אַרעם. שווייס האָט זיך איר געגאָסן איבערן פנים. זי
האָט געפרוווט אַ שמייכל טון. זי האָט זיך געטראַכט, אַז איצט פעלט
איר שוין גאָרנישט... איצט בעת דער זון האַלט זי פאַר דער האַנט...
און קריסטאָף האָט פּלוצלינג דערפילט, אַז איר האַנט קאָרטשעט
זיך איין אין זיינער. לואיזע האָט געעפנט דאָס מויל. זי האָט אַרומ-
גיגומען איר זון מיט אַ בליק פון אומענדלעכער ליבע...
און איז אויסגעגאַנגען

דעם זעלבן אָונט איז געקומען אַליווער. ער האָט נישט גע-
קאַנט פאַרטראַגן דעם געדאַנק, אַז ער האָט געלאָזט קריסטאָפּן אַליין
אין אַזאַ טראַגישער קאַגע, וואָס ער אַליין איז שוין געפרוּווט געוואָרן
דערמיט. ער האָט אויך מורא געהאַט פאַר דער סכּנה, וואָס דראָט זיין
פריינט אין דייטשלאַנד, ער האָט געוואָלט דאָרטן זיין, פּדי אַכטונג
צו געבן אויף אים. נאָר ער האָט קיין געלט נישט געהאַט. ווען ער
איז געקומען צוריק פּון וואַקאָנאַל נאָכן באַגלייטן קריסטאָפּן, האָט ער
באַשלאָסן צו פאַרקויפּן אַ ביסל צירונג, וואָס איז אים געבליבן נאָך
דער פּאַמיליע. און אַזוי ווי דער לאַמבאַרד איז אין דער שעה געווען
פאַרמאַכט און ער האָט געוואָלט פאַרן מיטן נאַענטסטן צוג, איז ער
געגאַנגען זוכן אַ סוחר פּון עדלשטיינער. נאָר אָט האָט ער מושן גע-
טראָפּן אויף די טרעפּ. ווען ער האָט דערציילט מושן די גאַנצע גע-
שיכטע, איז יענער געווען זייער פאַרזאָרגט און אויסגעדריקט זיין
פאַרדרוס, וואָס אַליווער האָט זיך נישט געווענדעט צו אים. ער האָט
בשום אופן נישט געלאָזט אַליווערן גיין צום סוחר און געצווינגען
צו נעמען ביי אים די נויטיקע סומע. ער האָט זיך פשוט נישט גע-
קאַנט קיין, וואָס אַליווער האָט פאַרמשכּנט זיין זייגער און פאַרקויפּט
זיינע ביכער צו דעקן קריסטאָפּס רייזע, בעת ער וואָלט מיטן גאַנצן
האַרצן געגעבן אים אַ גמולת-חסד. ער איז געוואָרן אַזוי גערירט, אַז
ער האָט געוואָלט מיטפאַרן מיט אַליווערן. און מיט גרויס מי האָט
אים אַליווער אָפּגעהאַלטן דערפּון.

אַליווערס קומען האָט קריסטאָפּן פאַרליכטערט זיין ווייטיק. ער
האָט דעם גאַנצן טאָג פאַרבראַכט אָן באַווסטזיין ביים בעט פּון דער
טויטער. די וועכטערין איז געקומען, אַרומגעדרייט זיך אַ ביסל און
איז אַוועק, פּדי מער נישט צו קומען. די שעהן זענען פאַרביי אין
אַ שרעקלעכער שטילקייט. קריסטאָפּ איז געזעסן אומבאַוועגלעך ביי
דער טויטער. ער האָט פּון איר קיין אויג נישט אַראָפּגענומען. ער
האָט גאָרנישט געטראַכט, — ער האָט אַליין אויסגעווען ווי אַ מת. דער
וונדער פּון פריינטשאַפּט, וואָס אַליווער האָט באַוויזן, האָט אים דער-
וועקט צום לעבן און צו טרערן.

„Getrost I es ist der Schmerzen wert, dies Leben,
So lang...
...mit uns ein treues Auge weint“

(„זיי געטרייסט! כל זמן אַ טריי אויג וויינט מיט מיט אונז
איז דאָס לעבן ווערט די יסורים“.)

זיי זענען געזעסן אַרומגענומען אַ לאַנגע צייט, דערנאָך האָבן
זיי זיך געזעצט נעבן לאַיווען און גערעדט אין דער שטיל. ס׳איז
געוואָרן נאַכט. קריסטאָף האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיט די עלנבויגנס אין
בעט און דערציילט זכרונות פון די קינדער-יאָרן, וווּ ס׳איז פּסדר
אויפגעשווומען דאָס בילד פון דער מאַמען. ער האָט עטלעכע מינוט
געשוויגן און שפּעטער ווייטער גערעדט. ביז ער איז אינגאַנצן פאַר-
שוויגן געוואָרן, אויסגעמאַטערט, מיטן פנים אין די הענט. און ווען
אַליווער איז צו אים צוגעגאַנגען האָט ער געזען, אַז ער שלאָפט. ער
האָט איצט אַליין געוואַכט. ער איז אויך געוואָרן שלעפּעריק. ער האָט
אָנגעשפּאַרט דעם שטערן אָן אַנלען פון בעט און איז איינגעשלאָפן.
לאַיווע האָט מיט געשמייכלט. ס׳האָט זיך געדאַכט, אַז זי איז גליק-
לעך אַכטונג צו געבן אויף ביידע קינדער.

אינדערפרי האָט זיי אויפגעוועקט אַ שטאַרק קלאָפן אין טיר.
קריסטאָף איז געגאַנגען עפענען. דאָס איז געווען זיין שכל, אַ סטאַ-
ליאַר, ער איז געקומען זאָגן קריסטאָפן, אַז מען האָט אים שוין גע-
מרט, אַז ער זאָל זיך תיכף אָפּטראַגן אויב ער וויל נישט גיין אין
תּפּיסה. קריסטאָף האָט נישט געוואַלט אַנטלויפן. ער האָט נישט געוואַלט
פאַרלאָזן זיין מאַמען פאַר דער זויה. אַליווער האָט אים געבעטן, ער
זאָל תיכף אַוועקפאַרן און אים צוגעזאָגט טריי צו פאַרטרעטן. ער האָט
אים פשוט אַרויסגעשטויסן פון שטוב און פּדי צו זיין זיכער, אַז ער
וועט נישט קיין חרטה האָבן, האָט ער אים אַליין באַגלייט צום וואָך-
זאַל. קריסטאָף האָט זיך איינגעשפּאַרט און נישט געוואַלט פאַרן, איי-
דער ער זעט לפחות דעם גרויסן טייך, וווּ ער האָט פאַרבראַכט זיינע
קינדעריאָרן און וואָס זיין מעכטיקע מוזיק האָט אים נאָך אַלץ גע-
קלונגען אין די אויערן. נישט געקוקט אויף דער סכנה צו ווייזן זיך
אין שטאַט, האָט מען אים געמוזט נאַכגעבן. זיי זענען געגאַנגען לענג-
אויט דעם רהיין, וואָס האָט שנעל געשטראָמט צווישן די נידעריקע
ברעגעס, פּדי ערגעץ אויסצוגיין אין די צפּונדיקע זאַמדן. אַ ריזיקער
אייזערנער בריק, האָט אין נעפּל אויסגעצויגן זיינע בויגנס איבערן
גרויען וואָסער, ווי האַלבע רעדער. אין דער ווייטן זענען אין נעפּל
אויסגעאַנגען די דאַמפּערס. קריסטאָף איז פאַרוואַקען געוואָרן אין אַט
דעם הלום. אַליווער האָט אים אויפגעוועקט, אָנגענומען אים פאַרן

האַנט און אַוועקגעפירט צום וואַקואַל. קריסטאָף האָט זיך נישט גע-
ווערט. ער איז געווען ווי אַ לונאַטיקער. אַליוויער האָט אים אַרייַן-
געזעצט אין צוג און ביידע האָבן באַשלאָסן צו טרעפן זיך צומאַרגנס
אויף דער ערשטער פראַנצויזישער סטאַציע, פּדי קריסטאָף זאָל נישט
מוזן אַליין פאַרן אין פאַריז.

דער צוג האָט גערירט פון אָרט און אַליוויער איז געגאַנגען
אַהיים. דאָרט האָט ער געטראָפן צוויי זשאַנדאַרמען, וואָס האָבן גע-
וואַרט אויף קריסטאָפּן. אַנשטאָט אים, האָבן זיי אַרעסטירט אַליוויערן.
ער האָט זיך נישט געאיילט אויפצוקלערן דעם טעות, וואָס וואָרט פאַר-
דעקט קריסטאָפּס אַנטלויפן. די פּאָליציי האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין
שום אַנטווישונג, ווען דער טעות האָט זיך אויפגעקלערט, און האָט
נאָכגעיאָגט דעם אַנטלאָפּענעם אָן איבעריקער התלהבות. אַליוויערן האָט
זיך געדוכט, אַז אַייגנטלעך אַרט גאַרנישט די פּאָליציי, וואָס קרי-
סטאָף איז אַוועק.

אַליוויער איז געבליבן ביזן צווייטן פרימאַרגן, ביז נאָך דער
לוייה. קריסטאָפּס ברודער, דער סוחר רודאָלף, איז געקומען צופאַרן
אויף אַ וויילע. ער איז זייער קאָרעקט נאָכגעגאַנגען נאָכן אָרון, און
איז תיכף אַוועקגעפאַרן. ער האָט מיט אַליוויערן קיין וואַרט נישט
גערעדט, נישט נאָכגעפרעגט אויף זיין ברודער, און נישט געדאַנקט
אים פאַר אַלץ, וואָס ער האָט געטון פאַר זיין מוטערס וועגן. אַלי-
ויער האָט נאָך פאַרבראַכט עטלעכע שעה אין דעם שטעטל, וווּ ער
האַט קיינעם נישט געקענט, וווּ ס'האַבן זיך אָבער געשלייכט זיינע
געליבטע שאַטנס: דער קליינער קריסטאָף, זיינע יוגנט-פריינט, די
וואָס האָבן אים אָנגעטון אַזוי פיל יטורים, — און זיין טייערע אַני-
טואַנעט... וואָס איז פאַרבליבן נאָך די אַלע מענטשן, וואָס האָבן דאָ
געלעבט? וואָס איז פאַרבליבן נאָך דער אויסגעשטאַרבענער משפּחה
קראַפט? די ליבע, וואָס איז פאַרבליבן אין האַרצן פון אַן אויס-
לענדער.

נאָך מיטאָג האָט אַליוויער באַגעגנט קריסטאָפּן אויף דער גרע-
נעץ-סטאַציע, וווּ זיי האָבן זיך אָפּגעשמועסט צו טרעפן. אַ דאָרף

צווישן באוועלדערטע בערגלעך. אַנשטאַט צו וואַרטן אויף דעם נאָענטן
 ציג קיין פאַרינו, האָבן זיי באַשלאָסן צו גיין צו פּוס ביו דער נאָענ-
 טער שטאָט. זיי האָבן זיך גענויטיקט איצט אין איינזאַמקייט. זיי
 זענען געגאַנגען דורך די שטילע וועלדער, וווּ מען האָט פון ווייטן
 געהערט דאָס קלאַפן פון העק. זיי זענען דערגאַנגען ביו אַ פליין
 אויף אַ שפיץ פון אַ בערגל. אונטן, אין אַן ענגן טאָל, וואָס איז
 נאָך געלעגן אויף דער ברייטער טעריטאָריע, האָט מען געזען אַ רויטן
 דאָך פון אַ וועכטער-שטיבל אין מיטן אַ קליינער לאַנקע, ווי אַ גרינע
 אָוערע צווישן די וועלדער. אַרום זיי — אַן אַקעאַן פון שאַפיר-סונ-
 קעלע וועלדער, איינגעהילט אין נעפּל. דער נעפּל האָט זיך איינגע-
 געטן אין די צווייגן פון די יאָדלעס. אַ דורכזיכטיקער שלייער האָט
 פאַרדעקט די קאָנטורן, אויסגעלאָשן די פאַרבו. אַלץ איז געשטאַנען
 אומבאַזוועגלעך, נישט קיין עכאָ פון אַ טריט, נישט קיין אַפּקלאַנג פון
 אַ קול. עטלעכע טראַפּנס רעגן זענען צייטנווייז אַראָפּגעפאַלן אויף
 דער קופּערנער קאָרע פון די סאָסנעס, וואָס איז רויט געוואָרן אינם
 האַרבסט. צווישן די שטיינער האָט געריזלט אַ קליין וואַסערל. קרי-
 סטאָף און אַליוויער זענען געבליבן שטיין אומבאַוועגלעך. יעדערער
 פון זיי האָט געטראַכט פון זיינע טויטע.

אַליוויער האָט געטראַכט:

— אַנטוואַנעט, וווּ ביסטו?

און קריסטאָף:

— וואָס טויג מיר מיין ערפּאָלג איצט, ווען זי איז נישטאָ?

נאָר יעדער איינער האָט געהערט די טרייסטנדיקע שטים פון

זיינע טויטע:

— ליבסטער! באַוויין אונז נישט, טראַכט נישט וועגן אונז,

טראַכט וועגן אים...

זיי האָבן זיך איבערגעקוקט און יעדערער האָט דערפילט דעם
 חבּרס צער. זיי האָבן זיך דערלאָנגט די הענט. אַ לויטערער אומעט
 האָט זיי ביידן אַרומגענומען. שטיל, אָן דעם מינדסטן ווינטל, איז
 זיך דער נעפּל צעגאַנגען. דער הימל האָט זיך ווידער צעבלייט. די
 ערד האָט נאָכן רעגן אָפּגעדעקט איר פנים. אין אַזאַ מינוט איז זי
 דאָך אונז אַזוי נאָענט, אַזוי טייער... זי נעמט זיך אין די אַרעמס,
 אין איר שויט מיט אַ ווונדערלעכן וואַרעמען שמייכל און זי
 פליסטערט:

195267

CENTRAL

— בארזיק זיך, אלץ איז ווידער גוט...

קריסטאָפּן האָט זיך ווידער געעפנט דאָס האַרץ. ער איז גע-
וואָרן ווי אַ קליין קינד. זינט צוויי טעג האָט ער אינגאַנצן געלעבט
מיט זכרונות וועגן זיין טייערער מאַמען. ער האָט איבערגעלעבט איר
באַשיידן לעבן. אירע איינטאָניקע, איינזאַמע טעג, וואָס זי האָט פאַר-
בראַכט אין דער שטיגער שטוב, אָן קינדער, מיטן געדאַנק וועגן די
זין, וואָס האָבן זי פאַרלאָזן, אָן אַלטע, שוואַכע, מוטיקע פרוי, מיט
איר רויקן גלויבן, גוטסקייט שמייכלענדיקער הכנעה, מסירות נפש נאָר
פאַר אַנדערע... און קריסטאָפּ האָט זיך דערמאַנט אָן אַלע באַשיידענע
מענטשן, וואָס ער האָט געקענט. ווי נאָענט ער האָט זיך אין דעם
מאָמענט צו זיי געפילט! אין די יאָרן פון קאַמף, וואָס נעמען צו די
פוחות, אין דעם פיבערדיקן פאַריו, ווו געדאַנקען און מענטשן ראַנג-
לען זיך פאַרביסן. אין יענער טראַגישער צייט, ווען ס'האָט געבליאָן
דער ווינט פון רציחה און ווילדקייט, ווען דאָס פאַלק האָט זיך גע-
האַלטן ביים צעבונטעווען, געפענטעט פון שגעון, — האָט קריסטאָפּ
באַהערשט אַ מידקייט צוזווען די פיבערדיק-אומפרוכטבאַרע וועלט מיט
אירע עגאָיסטישע מלחמות און אַריסטאָקראַטישע אידעען, מיט די
פבוד-מאַניאַקן, דענקער און קינסטלער, וואָס האַלטן זיך אַליין פאַרן
שכל פון דער וועלט און זענען באמת נאָר איר וויסער חלום. זיין
גאַנצע ליבע האָט זיך געווענדעט צו די מיליאָנען פשוטע נשמות פון
יעדער ראַסע, וואָס ברענגען אין דער שטיל מיטן ריינעם פלאַם פון
גוטסקייט, גלויבן און מסירת נפש — צו די וואָס זענען דאָס האַרץ
פון דער וועלט.

— יאָ, איך דערקען אייך ווידער, איך געפין אייך ווידער. איר
זענט בלוט פון מיין בלוט, איר זענט מינע, ווי אַ שלעכטער זון
האָב איך אייך פאַרלאָזן און נאַכגעלאָפּן נאָך די שאַטנס, וואָס שלייכֶן
זיך איבער די וועגן, איצט קער איך זיך אום צו אייך. נעמט מיך
אויף, איר זענט אַלע איין נשמה, די לעבעדיקע, ווי די טויטע, און
ווי איך בין זענט איר מיט מיר. איצט טראָג איך דיך אין זיך מאַ-
מע, פונקט ווי זו האָסט מיך געטראָגן. אַלע — גאָטפריד, שורץ, סאַ-
בינע, אַנטוואַנעט — אַלע זענט איר אין מיר! איר זענט מיין רייכ-
טום און פרייד. מיר וועלן גיין צוזאַמען. איך וועל אייך קיינמאָל
נישט פאַרלאָזן, איך וועל זיין אייער אָפּקלאַנג, מיט פאַרייניקטע פוחות
וועלן מיר דערגרייכֶן אונזער ציל.

א זונשטראל האָט זיך דורכגעגלייטשט דורך די פייכטע צווייגן
פון די בוימער, וואָס פון זיי האָבן פאַמעלעך גערונען טראָפנס וואָס
סער. פון דער קליינער לאָנקע אונטן זענען דערגאַנגען קינדערישע
שטימען — אַן אַלט, האַרציק און רירנדיק דייטש לידל, וואָס דריי
מיידעלעך האָבן געזונגען, טאַנצנדיק אין אַ רינג אַרום הייז; און פון
ווייטן האָט דער ים ווינט געברענגט צו טראָגן, ווי אַ ריח פון רויזן.
די טענער פון די גלעקלעך אין פראַנקרייך.

— אוי, רו, געטלעכע האַרמאָניע, לויטערע מוזיק פון אַ באַ-
פרייטער נשמה, וווּ עס שמעלצט זיך צונויף ווייטיק מיט פרייד,
טויט מיט לעבן, פיינטלעכע און ברידערלעכע ראָסן... איך ליב דיך,
איך באַגער דיך, וועסט זיין מיינע!

די נאַכט האָט מיט איר מאַנטל באַדעקט די ערד. קריסטאָף
האָט זיך אויפגעכאַפט פון זיין חלום און דערזען נעבן זיך דאָס
טרייע פנים פון זיין פריינט. ער האָט אַ שמיכל געטון צו אַליוויערן
און אים געקושט. דערנאָך זענען זיי ווייטער געגאַנגען שווייגנדיק
צווישן די בוימער פון וואַלד, און קריסטאָף האָט געמאַכט פאַר אַלע
ווערן אַ וועג.

Taciti, soli e senza compagnia,
n'andavan l'un dinnanzi, e l'altro dopo
come i frati minor vanno per via...

N. POPESKI & SON

.....

.....